

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

Buddhista váltság szertartások (*mdos glud*)
Mongóliában

Az MTA Könyvtára Keleti Gyűjteményében őrzött
tibeti nyelvű szövegek filológiai vizsgálata

OROSZ GERGELY

2019

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Doktori Disszertáció

Orosz Gergely

Buddhista váltság szertartások (*mdos glud*) Mongóliában
Az MTA Könyvtára Keleti Gyűjteményében őrzött tibeti
nyelvű szövegek filológiai vizsgálata

Nyelvtudományi Doktori Iskola

Vezetője: Dr. Tolcsvai Nagy Gábor akadémikus, egyetemi tanár

Mongolisztikai doktori program

Vezetője: Dr. Birtalan Ágnes CSc, egyetemi tanár

A bizottság tagjai:

A bizottság elnöke: Dr. Hamar Imre DSc, egyetemi tanár

Hivatalosan felkért bírálók: Dr. Sárközi Alice CSc

Dr. Kelényi Béla PhD

A bizottság titkára: Dr. Rákos Attila PhD

A bizottság további tagjai: Dr. Birtalan Ágnes CSc, egyetemi tanár

Dr. Hidas Gergely PdD (póttag)

Dr. Majer Zsuzsanna PhD (póttag)

Témavezető: Dr. Teleki Krisztina PhD

Budapest, 2019

ADATLAP
a doktori értekezés nyilvánosságra hozatalához

I. A doktori értekezés adatai

A szerző neve: Orosz Gergely .....
MTMT-azonosító: 10055780 .....
A doktori értekezés címe és alcíme: Buddhista váltság szertartások (*mdos glud*)
Mongóliában, az MTA Könyvtára Keleti Gyűjteményében őrzött tibeti nyelvű szövegek
filológiai vizsgálata
DOI-azonosító: 10.15476/ELTE.2018.253 .....
A doktori iskola neve: Nyelvtudományi Doktori Iskola.....
A doktori iskolán belüli doktori program neve: mongolisztika.....
A témavezető neve és tudományos fokozata: Teleki Krisztina PhD.....
A témavezető munkahelye: ELTE Mongolisztikai Kutatócsoport.....

II. Nyilatkozatok

1. A doktori értekezés szerzőjeként

a) hozzájárulok, hogy a doktori fokozat megszerzését követően a doktori értekezésem és a tézisek nyilvánosságra kerüljenek az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban. Felhatalmazom az ELTE BTK Doktori és Tudományszervezési Hivatal ügyintézőjét, Manhercz Mónikát, hogy az értekezést és a téziseket feltöltse az ELTE Digitális Intézményi Tudástárba, és ennek során kitöltse a feltöltéshez szükséges nyilatkozatokat.

b) kérem, hogy a mellékelt kérelemben részletezett szabadalmi, illetőleg oltalmi bejelentés közzétételéig a doktori értekezést ne bocsássák nyilvánosságra az Egyetemi Könyvtárban és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban;

c) kérem, hogy a nemzetbiztonsági okból minősített adatot tartalmazó doktori értekezést a minősítés (dátum)-ig tartó időtartama alatt ne bocsássák nyilvánosságra az Egyetemi Könyvtárban és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban;

d) kérem, hogy a mű kiadására vonatkozó mellékelt kiadó szerződésre tekintettel a doktori értekezést a könyv megjelenéséig ne bocsássák nyilvánosságra az Egyetemi Könyvtárban, és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban csak a könyv bibliográfiai adatait tegyék közzé. Ha a könyv a fokozatszerzést követően egy évig nem jelenik meg, hozzájárulok, hogy a doktori értekezésem és a tézisek nyilvánosságra kerüljenek az Egyetemi Könyvtárban és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban.

2. A doktori értekezés szerzőjeként kijelentem, hogy

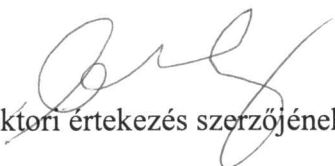
a) az ELTE Digitális Intézményi Tudástárba feltöltendő doktori értekezés és a tézisek saját eredeti, önálló szellemi munkám és legjobb tudomásom szerint nem sértem vele senki szerzői jogait;

b) a doktori értekezés és a tézisek nyomtatott változatai és az elektronikus adathordozón benyújtott tartalmak (szöveg és ábrák) mindenben megegyeznek.

3. A doktori értekezés szerzőjeként hozzájárulok a doktori értekezés és a tézisek szövegének

Plágiumkereső adatbázisba helyezéséhez és plágiumellenőrző vizsgálatok lefuttatásához.

Kelt: Budapest 2019. 02. 22.

a doktori értekezés szerzőjének aláírása

TARTALOM

1. Bevezetés.....	8
2. Apotropaiikus szertartások a tibeti irodalomban	13
2.1 A váltság szertartás rövid bemutatása.....	14
2.2 A <i>mdos glud</i> szertartás elnevezései.....	15
2.2.1 <i>Mdos</i>	15
2.2.2 <i>Glud</i>	16
2.2.3 <i>Bcos thabs</i>	17
2.2.4 <i>Gto</i>	18
2.2.5 <i>Yas</i>	19
2.2.6 Egyéb elnevezések és hiányuk	20
3. A szertartás kutatástörténete	22
4. A váltság szertartások szerkezete.....	32
4.1 A szertartás kellékei.....	32
4.2 Az áldozatok megtisztítása (<i>bsangs sbyangs</i>) és megáldása (<i>byin rlabs</i>).....	38
4.3 Az ártó erők befogása (<i>gnod byed 'gugs pa, dgug bzugs</i>).....	41
4.4 Az áldozatok átadása (<i>bsngo ba, 'bul ba</i>)	44
4.5 A betegségek áthelyezése (<i>nad spor ba</i>)	47
4.6 A <i>dharma</i> adománya (<i>chos sbyin</i>)	48
4.7 Az ártó erők hazaküldése.....	49
5. Váltság szertartások az MTA Könyvtára Keleti Gyűjteményében	55
5.1 Általános célú szertartások.....	59
5.1.1 Valamely bódhiszattván, <i>yi dam</i> -on vagy egyéb istenségen alapuló szertartások	60
5.1.1.1 Avalokiteśvara.....	60
5.1.1.2 Beg tse/Dregs pa lcam sring	60
5.1.1.3 Brahmā	60
5.1.1.4 Citipati.....	61
5.1.1.5 Garuḍa	61
5.1.1.6 Hayagrīva	61
5.1.1.7 Mahākāla	63
5.1.1.8 Pañcarakṣā	64
5.1.1.9 Prajñāpāramitā	66
5.1.1.10 Śrīdevī (Dpal ldan lha mo, Rematī, Dmag zor rgyal mo)	67
5.1.1.11 Tārā	68
5.1.1.12 Az Uṣṇīṣa istennők	68
5.1.1.13 Vajrapāṇi.....	69
5.1.2 Száz hús, száz tészta (<i>sha brgya zan brgya</i>)	70
5.1.3 Veszteségek, károk és szegénység ellen szóló szertartások	84
5.2 Egyedi célú szertartások.....	86
5.2.1 Betegségek ellen	86
5.2.1.1 A terhes nő betegségei (mngal nad)	86
5.2.1.2 Szembetegségek	88
5.2.2 Negatív asztrológiai hatások elhárítására szolgáló szertartások.....	88

5.2.2.1 A nag rtsis-hoz kapcsolódó szertartások.....	89
5.2.2.1.1 Az asztrológiai <i>sa bdag</i> -ok ártalmait ellen	89
5.2.2.1.2 A „föld kapuja, ég kapuja” bezárása (<i>sa sgo gnam sgo gcod pa</i>)	90
5.2.2.1.3 A <i>spar kha</i> -k és a <i>sme ba</i> -k negatív hatásait ellen	91
5.2.2.2 A dkar rtsis asztrológia kedvezőtlen hatásait ellen	92
5.2.2.3 Egyéb asztrológiai szertartások.....	92
5.2.3 A jószág védelmére szolgáló szertartások	93
5.2.4 A csecsemők és kisgyermek védelmére szolgáló szertartások	97
5.2.4.1 A tizenöt nagy démon (gdon chen bco lnga) elűzése	98
5.2.4.2 A tizenöt nagy gonosz (gdon chen bco lnga) elhárítására szolgáló további rítusok.....	108
5.2.4.3 Gyermek gyógyítása a vighnák madár alakú királyának segítségével	114
5.2.5 A jó termés biztosítása	122
5.2.6 A halál megtévesztése.....	122
5.2.7 A lélek kiváltása (<i>bla blu</i>)	141
5.2.8 A rágalom vagy szóbeszéd elhárítására szolgáló szertartások (<i>mi kha, dgra mchu</i>)	147
5.2.9 Egyéb, a váltság szertartásokhoz kapcsolódó kiegészítő szövegek, instrukciók.....	164
5.2.10 A tisztatlanságok megszüntetése (<i>grib sel</i>)	164
5.2.10.1 A grib szó jelentése	164
5.2.10.2 Szövegtípusok	170
'Gro ba bzang po <i>ḍākinī</i> hagyománya	171
A férfi <i>grib bdag</i>	179
5.2.11 A szélpárlap (<i>rlung rta</i>) felemelésre szolgáló szertartások.....	196
5.3 Specifikus démonok elleni szertartások	196
5.3.1 Sri vagy <i>srin</i> démonok	197
5.3.2 <i>Sa bdag</i> és <i>klu</i> helyszellemek	197
5.3.3 <i>Rgyal po</i> szellemek	199
1. típus	199
2. típus	200
3. típus	200
4. típus	216
5.3.4 <i>Ma mo</i> szellemek	217
5.3.5 <i>Bse rag 'byung po</i> szellem	217
5.3.6 <i>Btsan</i> szellemek	218
1. típus	218
2. típus	223
5.3.7 <i>Klu btsan</i> szellemek	229
5.3.8 A négy <i>māra</i> elűzése, avagy a „négyezer százaz” szertartás (<i>brgya bzhi'i cho ga</i>)	230
5.3.9 <i>The'u rang</i> szellemek	231
5.3.9.1 Szövegtípusok	232
5.3.9.2 A the'u rang-ok bűbájai (<i>cho' phrul</i>)	234
5.3.9.3 A szertartás kellékei	234
5.3.9.4 A szertartás központi versei	236
5.3.9.5 A szertartás záróversei	247
5.3.10 A fekete sámánok (<i>lha pa nag po</i>) és a fekete istenségek (<i>lha nag</i>) elhárítására szolgáló szertartások.....	252
5.3.10.1 A fekete sámánok (<i>lha pa nag po</i>) elleni szertartások	252
5.3.10.2 A fekete istenségek (<i>lha nag</i>) elleni szertartások.....	262
5.4 Szertartásgyűjtemények	267
5.4.1 Padmsambhava Kínából előkerült gter ma-i	270
5.4.2 Skeg 'phrod bcos thabs, egy asztrológiai szertartás gyűjtemény	285
6. Összegzés	290

6.1 A szövegek típusai és vizsgálatuk	290
6.2 Mongólia tibeti nyelvű váltság szertartásai, eredetük és fejlődésük.....	290
7. Függelék	295
7.1 Tib. 351.19.....	295
7.2 Tib.362.5.....	297
7.3 Tib. 508.14.....	297
7.4 Tib.510.19.....	299
7.5 Tib.538.7.....	300
7.6 Tib.538.18.....	301
7.7 Tib.522.8.....	302
7.8 Tib.527.41.....	303
7.9 Tib.534.1.....	305
7.10 Tib.629.15.....	308
7.11 Tib.644.48.....	309
7.12 Tib. 644.53.....	311
7.13 Tib.644.76.....	313
7.14 Grib 'joms	314
7.15 Tib. 644.89.....	316
7.16 Tib. 644.101.....	319
7.17 Tib. 351.18.....	321
7.18 ITJ 569.....	322
7.19 ITJ 419.....	322
7.20 Tib. 351.7.....	323
7.21 Tib. 351.7.....	324
7.22 Tib. 636.2.....	324
7.23 Tib. 351.18.....	326
7.24 Tib. 520.1.....	330
7.25 Tib. 518.2.....	333
7.26 Tib. 644.83.....	336
7.27 Tib. 517.12.....	340
7.28 Tib. 516.8.....	342
7.29 Tib. 362.3.....	343
7.30 Tib. 644.62.....	344
7.31 Tib. 542.13.....	345
Bibliográfia.....	347
Tibeti források	347

Az MTA Könyvtára Keleti Gyűjteményének tibeti szövegei.....	347
Egyéb klasszikus tibeti források és szótárak.....	354
Ótibeti források	356
<i>Szakirodalom</i>	357

1. Bevezetés

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Keleti Gyűjteményében található Európa egyik legjelentősebb tibeti kézirat és fanyomat gyűjteménye. A több mint 3000 tételes nagyságú állományt döntően azok a Mongóliából származó dokumentumok képezik, amelyek az 1950–80-as évek között a Mongol Tudományos Akadémia, illetve magyar kutatóexpedíciók jóvoltából kerültek a Könyvtár birtokába (ezen kívül a tibeti anyaghoz tartozik még a Csoma-gyűjtemény 36 tibeti könyve, valamint Ligeti Lajos belső-mongóliai kutatóútja során gyűjtött közel 40 tibeti nyelvű könyv is).

A könyvek mind a tibeti buddhizmus termékei, találhatók köztük a tibeti buddhista iskolák által közösen használt kánonból (*Bka' 'gyur* és *Bstan 'gyur*) származó művek, a legjelentősebb tibeti buddhista rend, a *dge lugs* iskola jellegzetes munkái, valamint számos kisebb, mára már megszűnt hagyomány szövegei. Témájukban igen változatosak a szövegek, a klasszikus *mahāyāna* szútráktól és a *vajrayāna* tantráktól kezdve, a filozófiai értekezéseken át, a történeti és gyógyászati szövegeken keresztül, a didaktikus költészetig és a kolostori curriculumokig a tibeti buddhista irodalom minden fontosabb területét érintik.

Az állomány közel 1500 fanyomatból és 1500 kéziratból áll. Általánosságban elmondható, hogy fanyomatok a tibeti kultúrában az adott szöveg végső formáját jelentik, a nyomtatásba kerülő szövegek általában több kéziraton alapulnak, s többszörös korrektúrán esnek át, mielőtt ilyenformán "kodifikálják" őket. A gyűjtemény fanyomatai közt ennek megfelelően elsősorban olyan buddhista művekkel találkozhatunk, amelyek a tibeti buddhista kánonban is megtalálhatók, továbbá jelentősebb tibeti szerzők alkotásai, adott esetben összegyűjtött műveik (*gsung 'bum*). A nyomtatással sokszorosított szövegek nagyobb száma, és a részben ezzel összefüggő, könnyű elérhetőségük miatt a nyugati és keleti könyvtári gyűjteményekben elsősorban ilyen típusú szövegekkel találkozhatunk. Ennek köszönhetően e szövegek ma már jól ismertek, többségüknek modern kiadásai is léteznek, és akár könnyen elérhetők az olyan digitális könyvtárakon keresztül, mint a BDRC (korábban TBRC).

A kéziratok állományában ezzel szemben főleg szertartások liturgiáját leíró útmutatókkal (tib. *cho ga*, skt. *vidhi*) találkozhatunk. Ezek nagy része unikális szöveg, amelyeknek a szerzősége ismeretlen vagy mitikus alaknak tulajdonítják. A kéziratok többsége az ún. népi buddhizmus szertartásaiból áll, vagyis olyan rítusok szövegeiből, amelyek valamilyen világi, ezen belül is elsősorban apotropaikus, céllal íródtak, vagy valamilyen helyi istenség tisztelére szolgálnak. Mivel e szövegek sosem jutottak el a

„kodifikációt” jelentő nyomtatásig, amelynek során nyelvileg és tartalmilag is rögzítették volna őket, sokszor találkozhatunk egy adott szertartás kisebb eltérést mutató másolataival, de komolyabb különbségeket tartalmazó variánsaival is, ami jó lehetőséget teremt a kutatónak arra is, hogy összevesse e szövegeket, és megvizsgálja a fejlődésüket.

Dolgozatom témájának e tibeti nyelvű népi vallásos szertartások egyik típusát, az ún. váltság szertartást (tib. *mdos glud*) választottam, amelynek szövegei igen jelentős számban (közel 200 darab) fordulnak elő az MTA Könyvtárának gyűjteményében. Ez a nagy szám arra utal, hogy a szertartás valamikor rendkívül népszerű volt Mongóliában, elvégzésük részét képezte a lámák mindennapi praxisának és bevételi forrást is jelentett a számukra. A mongol buddhizmust ért csapások miatt azonban e rítusoknak csak egy kis része maradt meg a gyakorlatban, és a szövegek nagy része is megsemmisült a kolostorokkal együtt, így e gyűjtemény nagysága és változatosága egyedülálló.

A *mdos glud* szertartás a mai napig él a tibeti kultúrában, s a történeti Tibet területén kívül gyakorolják Észak-India, Nepál és Bhután tibeti buddhista régióiban. A közelmúltban több olyan könyv is megjelent Indiában és Nepálban, amelyekben a *rnying ma*, és a *bka' brgyud* hagyományok váltság szertásait gyűjtötték össze. A tibetológia is már régen megismerte ezt a szertartást az olyan nagy hatású és terjedelmű művekből, mint amilyen René de Nebesky-Wojkowitz *Oracles and Demons of Tibet* c. munkája, amelyben a szerző több mint harminc típusát sorolja fel és ismerteti röviden e rítusnak. Így amikor 2010-ben a Keleti Gyűjtemény tibeti szövegeinek katalógusához az indexet készítettem, volt mire támaszkodnom a váltság szertartások nagyobb tipológiai vonalainak felvázolásához. Természetesen, a 40–50 szöveget tartalmazó *rnying ma* és *bka' brgyud* hagyományú gyűjtemények és a Nebesky-Wojkowitz számára rendelkezésre álló néhány tucatnyi, különféle forrásból származó korpusza nem feleltethető meg teljesen egy sokszorta nagyobb, *dge lugs* iskolájú szövegegyüttesnek, amely ráadásul egyetlen helyről, Mongóliából származik. Ezért új típusokat és altípusokat kellett elkülönítenem, amelyek addig a szakirodalomban nem szerepeltek. Dolgozatom ezért elsősorban szövegtipológia, másrészt azoknak a kérdéseknek a megválaszolására tett kísérlet, amelyek a vizsgált anyaggal kapcsolatban felmerültek. Ezek a kérdések a következők:

- a. Mi az, ami megkülönbözteti ezeket a *dge lugs* szertartásokat a többi rendben használatosaktól?

- b. Milyen céllal keletkeztek a szertartások?
- c. Hogyan és milyen forrásból jöttek létre a szövegek?
- d. Van-e valamilyen szingnifikáns változás az egyes variánsokban, amely a szövegek „fejlődésére” utalna?
- e. Van-e valamilyen mongol jellegzetességük?

A dolgozat a következő szakaszból áll:

Az első részében elhelyezem a váltság szertartást a tibeti buddhista apotropaikus szertartások fajtái között, és sorra veszem a szertartásra használt tibeti kifejezéseket.

A dolgozat második szakaszában a szertartás kutatástörténetét tekintem át.

A dolgozat harmadik részben részletesen, lépésről-lépésre, a vizsgált szövegekből kiemelt példákon keresztül bemutatom a szertartás általános szerkezetét, a felhasznált kellékeket, a liturgia egyes jellegzetességeit és a gyakori mantrákat. Itt térek ki röviden azokra a szellemekre, amelyeknek az elhárítására a szertartás hivatott, valamint ezek sajátos buddhista értelmezésére. Végül, a fejezet végén bemutatok néhány dunhuangból származó, korai szöveget, amelyekben tömör formában már megtalálhatók azok az strukturális és tartalmi elemek, amelyek a későbbi váltság szertartásokat jellemzik.

A dolgozat negyedik része tárgyalja a Keleti Gyűjteményben található szövegeket, s egyben ez alkotja annak központi részét. Az egyes szövegeket tematikusan csoportosítottam, részben a tibeti szövegekben használatos tipológiai-jellegű kifejezések és leírások alapján, részben egyéb jellegzetességek figyelembevételével. Az egyes kategóriák nagy részén belül találhatók alegységek, típusok és néha ezek altípusai, amelyeket a szövegvariánsok összevetésével határoztam meg. Amennyire a rendelkezésemre álló források engedték, igyekeztem párhuzamos szövegeket keresni akár a *dge lugs*, akár más hagyományok irodalmából, azzal a céllal, hogy megtaláljam az(oka)t a műveket, amelyekre az adott szertartás visszamegy. Hasonló munkát a váltság szertartásokkal kapcsolatban még nem végeztek, annak ellenére, hogy születtek az egyes szövegekkel foglalkozó tanulmányok és monográfiák. Vannak olyan kategóriák, amelyeket részletesebben kidolgoztam, mint másokat, és fordításokat is közöltem egyes részeikről. Ez azért volt, mert egyes szövegeket fontosabbnak tartottam a dolgozat céljára vonatkozóan, olyan eredetmítoszokat tartalmaztak, amelyeket a tibetisztika eddig nem írt le, esetleg a szellemek nevei vagy

fajtái voltak rendhagyók, vagy csak egy adott szertartástípus jellegzetességeit akartam érzékeltetni.

Megjegyzések a házi védés során elhangzott észrevételekre

A dolgozat munkahelyi vitáján sok értékes megjegyzés hangzott el, amelyek egy részét, elsősorban a formai elemekre vonatkozó észrevételeket, beépítettem. Volt azonban több hasznos megjegyzés is, amelyeket, főleg terjedelmi okok miatt, nem tudtam a dolgozatba bevezetni:

- a. mivel a dolgozat elsősorban szövegtipológiai munka, nem tértem ki bővebben az egyes démonfajták részletesebb leírására, ahogyan azt Dr. Birtalan Ágnes javasolta.
- b. mivel az általam vizsgált szövegek többségében alig volt a bon vallásból származó elem, ezért a bon vallással és bon vallású szövegekkel sem foglalkoztam a dolgozatban bővebben, szemben azzal, ahogyan azt Cser Zoltán javasolta. Úgy vélem, a *mdos glud* szertartások nem a bon vallásból származnak, hanem főleg a tibeti népi hitvilág egyes elképzeléseinek és a tantrikus buddhista áldozati szertartásoknak a kombinációjából jöttek létre.
- c. terjedelmi okok miatt mellőztem a szertartások használatát a mai mongol kolostorokban. Bár Dr. Majer Zsuzsanna a rendelkezésemre bocsátott két modern, Ulánbátorban kiadott könyvet, amely számos tibeti nyelvű *mdos glud* szertartást is tartalmaz, s ezek nagyrészt ugyanazok, amelyekkel a dolgozat során foglalkozom, szinte mindegyikük csak az egyes rítusok rövidített változatait írja le, ezért nem használtam fel őket.

Megjegyzések az tibeti átíráshoz

A tibeti szöveg átírásakor ugyanazt a rendszert alkalmaztam, amelyet a katalógusomban (ld. Orosz 2008-2010). Ez az ún. Extended Wyle-féle tudományos átírás diakritikus jelekkel kiegészített, sajátos változata, amely lehetővé teszi egyszerűbb, elősorban az ún. *dbu can* írással készült, szöveg minden lehetséges betűjének és a középpontozási jelek nagy részének következetes átírását.

Kötőjeleket nem használtam sem a tibeti szövegek átírásánál, sem másutt (pl. tibeti személyneveknél).

Mivel a dolgozat nem szövegkritikai mű, az apparátusom is csak a legegyszerűbb elemeket tartalmazza. A könnyen felismerhető hibás szavakat (!)-jel

jelöltem, bonyolultabb esetekben az értelmezésemet, illetve javításomat a kérdéses szavak után ()-be tettem. Ha ugyanakkor a szövegben több variánsát hasonlítottam össze, az eltérő olvasatokat különböző zárójelekkel jelöltem. Ha az egyik szövegben nem szerepelt az adott szó, akkor a zárójelbe annyi mínusz (-) jelet tettem, ahány szó hiányzott; ha a variáns szöveg bővebb volt, akkor ezeket a helyeket plusz jellel (+) vezettem be.

A rövidebb szövegek a főszövegben, illetve a lábjegyzetekben találhatók, a hosszabb szövegek átirásai a Függelékbe kerültek.

2. Apotropaikus szertartások a tibeti irodalomban

A tibeti kultúra, ideértve a buddhista iskolákat, az intézményes és a népi *bon*-t, rendkívül gazdag a különféle védelmező, démonűző, illetve a negatív természetfeletti erők hatásait orvosló szertartásokban.

E szertartások egyik forrása a buddhista vallás, amely már igen korán alkalmazott védelmező technikákat szertartásai között, mint például a théraváda iskola *parittái*. Védelmező és elhárító célzattal írták a *dhāraṇī*-nak (tib. *gzungs*) nevezett varázsigék egy részét, melyek már először (i.sz. 2. sz) csak a mahájána szútrák betoldásaiként vagy különálló fejezeteiként jelentek meg, később azonban a központi varázsigék köré épülő, narratív keretbe ágyazott szertartási "útmutatóként" (skt. *vidhi*, *kalpa*; tib. *cho ga*, *rtog pa*) önálló műfajként is megjelentek. Ezek az ún. *dhāraṇī szútrák* rendkívül népszerűek a mahájána (és Tibet és Mongólia esetében a vadzsrajána) világban, a különböző szövegeik száma több százra tehető. A buddhizmus fejlődésének utolsó szakasza, a végsőig ritualizált ezoterikus vagy tantrikus buddhizmus pedig mindig is kettős természetű volt abból a szempontból, hogy szertartásaival nem csak spirituális, hanem világi célokat is meg lehetett valósítani, közöttük a védelmezéssel és a negatív természeti és természetfeletti erők elhárításával.

A *dhāraṇī szútrák*, a tantrák és hozzájuk tartozó, hiteles, indiai eredetűnek tartott kiegészítő szövegek és kommentárok megtalálhatók a tibeti kánonban (a *Bka'* 'gyur-ban és a *Bstan* 'gyur-ban). A védelmező-démonűző szertartásszövegek nagyobb része azonban nem kanonikus szöveg, sőt a rájuk használt tibeti "műfaji"/"tipológiai" megnevezések is ismeretlenek a buddhista kánonban. Szent szöveggént e szertartások a Rnying ma iskola speciális tantráit összegyűjtő *Rnying ma'i rgyud 'bum*-ban találhatók hosszabb tantrák fejezeteiként (pl. a *zor* és *mdos* fejezetek *Lha 'dre stong gi dra ba*-ban). E szövegeket, indiai eredeti szövegek híján, általában a többi buddhista iskola nem tekinti hitelesnek. A szertartások döntő többsége azonban tibeti szerzők munkája, vagy olyan ismeretlen eredetű szöveg, amelyet Padmszambhavának vagy más legendás alaknak tulajdonítanak. E szertartások speciális "műfaji" megnevezési, a teljesség igénye nélkül, a *bzlog pa/bzlog bsgyur* ("elűzés"), *byad/gdon grol* ("átoktól/démoni megszállástól való megszabadítás"), *bsgral ba* ("megszabadítás"), *mnan gtad* (egyfajta fekete mágia az ártó erők megfékezésére), a *zor* (egy speciális *gtor ma* áldozat), a jelen dolgozat témáját képező *mdos/glud* ("váltság") szertartás, de hasonlóan védelmező céllal is bírnak a *phyag.yang 'gugs* ("szerencse/termékenység megidéző") rítusok,

valamint ide sorolhatók még a *yantrák* és védelmező körök (*bsrung 'khor*) elkészítésére vonatkozó szertatások is.

2.1 A váltság szertartás rövid bemutatása

A dolgozat tárgyát egy tibeti apotropaikus szertartás képezi, melynek során az egyént, annak háztartását és jószágait vagy közösségeket, falvakat, kolostorokat, sőt, állami szintre emelve, az egész országot meg lehetett szabadítani az őket fenyegető természetfeletti erőktől. Ezek az erők, amelyek a szövegekben olvasható buddhista értelmezés szerint a korábban elkövetett gonosztettek hoznak létre, a legkülönbözőbb formában jelentkezhetnek: lehetnek felnőtteket és csecsemőket fenyegető betegségek, démonok (*gdon*), az állatállományt és más tulajdont ért veszteségek, kudarcok, akadályok (tib. *bgegs*, skt. *vighna*) az életben, rossz előjelek, lázálmok, és halál. A szövegek egy másféle, de az előbbi értelmezéssel párhuzamosan jelen levő, és azzal teljes összhangba hozott magyarázata szerint e csapásokat az indiai-tibeti szellemvilág lényei okozzák, amelyeket az ember valamely tevékenységével magára haragított. A szertartás célja, hogy ezeket az erőket lecsillapítva, helyreálljon az eredeti harmónia, s a jövőben biztosítsa az egyén és a közösség jólétét.

A szertartás, amelyet ezután váltság szertartásnak, vagy esetenként tibetiül, *mdos-glud*-nek fogok ezután hívni, két elv kombinációjára épül. Egyfelől arra a buddhista elképzelésre, hogy a negatív hatások megszüntethetők az ezeket okozó karma megszüntetésével, hasonlóan a pénzügyi tranzakcióhoz, pozitív ellenértékkel kiegyenlíthetők, másfelől arra a mágikus elképzelésre, hogy a dolgok felcserélhetők képmásaikkal.

A váltság szertartást a többi apotropaikus szertartástól megkülönböztető speciális áldozatok révén – a szövegek szóhasználatával – a karmikus kölcsön (*bu lon*) törleszthető, a követelések (*lan chags*) visszafizethetők, a vérbosszú (*sha khon*) kötelme eltörölhető. Mivel e specifikus áldozatokat, ahogy a szertartás többi elemét is, a dolgozat későbbi fejezeteiben részletesen ismertetni fogom, itt csupán annyit említek meg, hogy a szertartás központi eleme a beteg tésztából készített, kisméretű figurája, melyet különféle technikákkal azonosítanak a beteggel, majd a beteg helyett, egyéb áldozatok kíséretében az ártó erőnek felajánlanak. A szellem elfogadja az áldozatokat és ezáltal a betegség vagy az egyéb fenyegetés megszűnik.

2.2 A *mdos glud* szertartás elnevezései

A dolgozat tárgyát képező apotropaikus váltság szertartásnak több elnevezése is van a szövegekben. Leggyakrabban *mdos*-nek vagy *glud*-nek nevezik, de mivel az általunk vizsgált mongóliai anyagban e két szertartás gyakorlatilag megegyezik, nem ritka az is, hogy a két szót együtt használva, *mdos glud*-nek hívják. Az alábbiakban röviden ismertetem a szertartásra használatos kifejezéseket, definícióikat a szövegek és a natív szótárak alapján, lehetséges etimológiájukat és a legkorábbi megjelenésüket a tibeti forrásokban.

2.2.1 *Mdos*

A burját Chos kyi grags pa így definiálja a *mdos*-t: „*gto* szertartás vagy gyógyító módszer” (*gto bcos bcos thabs*)¹, magát a *gto*-t pedig: „gyógyító módszer vagy *mdos*” (*bcos thabs sam mdos*)². A háromkötetes tibeti-kínai értelmező szótárban (*Bod rgya tshig mdzod chen mo*) pedig ez a *mdos* definíciója: „áldozatok és felajánlások helyettesítői vagy váltság tárgyak. Két típusuk van: a *yas stags*, amelyet az isteneknek kell adni, és a *mas stags*, amelyet az ártó szellemeknek, akadályozó erőknél.”³

A *mdos* az általam vizsgált szövegekben egyaránt jelentheti a váltság szertartást és az ennek során felajánlott áldozatok együttesét. Vagyis a *mdos* a szertartás "műfajának" megnevezése, a nagyobb *cho ga*, *chog* (skt. *vidhi*, "szertartási-útmutató", ld. Pl. Tib. 351.11 – *rgyal mdos kyi cho ga*) kategórián belül, amelyet el lehetett végezni (*byas pa*, pl. "ha *rgyal mdos* végeznél", *rgyal mdos byas par 'dod na*), illetve a szertartás során felajánlott (*gtong ba*, *byin ba*) áldozati tárgyak (ld. "ha *btsan mdos*-t akarnál felajánlani" *btsan mdos gtong bar 'dod pas*, Tib. 351.19, 1.1), amelyeket a szellem (akit gyakran a *mdos* urának (*mdos bdag*) neveznek) magához vesz (*bzhes*).

A *mdos* szó nem bukkan fel a dunhuangi ótibeti szövegekben, legkorábbi előfordulása a 11. századra tehető, Ra shag gter ston vegyesen buddhista és bon műveiben; róla még a későbbiekben, a szertartás eredetének vizsgálatakor bővebben szó esik.

A szó etimológiája nem ismert. Blondeau a fent idézett művében megpróbálja összekapcsolni az ótibeti *mdad* szóval, főleg azon az alapon, hogy nagyfokú hasonlóságokat vélt felfedezni a temetési szertartások és váltság szertartások között

¹ *Dge bshes chos kyi grags pas brtsams pa'i brda dag ming tshig gsal ba*, Pecin, 1957, p. 429.

² Uo. p. 339.

³ *mchod sbyin gyi tshab bam glud rdzas 'di la gnyis dbye rgyu yod pa'i yas stags ni lha la mchod pa 'bul rgyu dang, mas stags ni gdon bgegs rnam la sbyin pa gtong rgyu yin*, *Bod rgya tshig mdzod chen mo*, Pecin, 1985, p. 1387.

(eredményeit a kutatástörténet bemutatása során részletesen ismertetem). Ez az elképzelés azonban két ponton is problémás: 1. a *mdos* még a legkorábbi (11. sz.) szövegeiben sem jelentett temetési szertartást, annak ellenére, hogy annak sokszor részét képezi. 2. az ótibeti *mdad* szó párban áll a *shid*-del, mint két szertartás, amelyet a temetéskor elvégeztek; a pontos különbség nem ismert közöttük, csak az biztos, hogy a *mdad*-t a tibeti császár halálat követően három tibeti évvel végezték el, s a temetés lezáró része volt. Mivel a *shid* szó etimológiáját a *shi ba*, "meghalni" jelentésű igéből szokták levezetni, talán a *mdad* esetében is ugyane *-d* képző szerepel, amit a '*da*' *ba* "meghalni, eltávozni" szó egy alakjához illesztettek. A szó lehetséges etimológiáját illetően talán a 13. századi Gu ru chos dbang *Gling bzhi srid pa'i spyi mdos* c. műve nyújthat fogódzót. Itt azt írja, hogy "amikor az esküjét megszegi a jógi, s a istenséggel (a *yi dam*-jával), a fogadalommal kötött istenségekkel és a dharmapálákkal "kerül szembe" (*dang mdos pa*), akkor azt *mdos*-vel kell megszüntetni" (*rnal 'byor chag nyams shor nas lha dang dam can chos skyong dang mdos pa thams cad mdos kyis bsel ba'i dgos pa yod*). E mondatban a *mdos pa* ige, amely egészen biztosan kapcsolatban áll a *sdo ba* (pf. *bsdos pa*) "megkockáztatni", "kihívni" (párbajra, vetélkedésre), "megtámadni", "kicserélni" jelentésű szóval. Ennek a töve a *do* főnév, melynek jelentése "pár", "vmi. megfelelője, párja"; amiből a *-d* képzővel keletkezett a *dod* "substitute/ equivalent/ alternative" jelentésű szó is.

2.2.2 *Glud*

Chos kyi grags pa szótárában a *glud* szó csak összetételekben található meg: *glud 'gong* – „az emberélet váltságához hasonló gyógyító szertartás, vagy *glud*” (*srog glud lta bu bcos thabs glud*)⁴. A *Bod rgya tshigs mdzod chen mo* szerint: *glud* – „test cseréje/helyettese” (*lus tshab*)⁵, majd például sorolja fel „a test/forma cseréje” (*gzugs kyi glud*), a „ló cseréje” (*rta glud*), „a jószág cseréje” (*phyugs glud*), „az élet cseréje” (*srog gi glud*), „az ember cseréje” (*mi glud*) stb. szavakat.

A *glud*, amely e szótárak szerint nem szinonimája a *mdos*-nek, mindig előfordul az utóbbi szertartásban, mint annak központi eleme. A kettő kapcsolatát némiképp megvilágítja Tenzin Namdak D. L. Snellgrove-nak adott magyarázata a *Nine Ways of Bon* c. könyvben: „a *mdos*-ra mondhatjuk azt, hogy *glud*, de a *glud*-ot nem nevezzük

⁴ Uo. p. 141.

⁵ Uo., p. 426.

mdos-nak (*mdos la glud zer thub/ glud la mdos mi zer*)⁶, vagyis a *glud* valami általánosabb, nagyobb kategóriát jelöl, mint a *mdos*.

A *glud*, ellentétben a *mdos*-vel, sokszor előfordul a dunhuangi szövegekben, buddhista és nem-buddhista szövegkörnyezetben egyaránt. Buddhista környezetben megtalálható liturgikus szövegekben, mint egyfajta speciális, negatív hatásokat (*bgegs*, skt. *vighna*) elhárító áldozat *bgegs gtor* vagy *glud gtor* néven (ITJ 419, 420, 569/1, 570, 572), illetve a császárkorban tibetire fordított irodalmi szövegekben, mint a *Karmasataka*⁷ vagy *Dri ma med pa'i 'od kyis zhus pa*⁸ (skt. **Vimalaparipṛccā*), amelyekben az szó a fogságba ejtett emberért, illetve Khotan ostromának felfüggesztéséért az ellenségnek adott váltságot jelenti. A szó felbukkan egy ótibeti világi irodalmi alkotásban, az *Ótibeti Krónikában* (P.T.1287) is. Itt az első fejezet meséjének főhőse, Ngar la skyes, hogy felkutat és elvisz egy speciális csecsemőt Dri gum btsan po császár holttestéért „cserebe” (*glud*-ként) ad az őt elnyelő alsóvilágbeli *klu*-nak. Világi szöveg továbbá az ITJ 740-es kézirat második fele is, amely egy *sho tshigs*, vagyis az amnesztiára vonatkozó rendelkezések gyűjteménye, ahol a házasulandó felek egyik követelést/kompenzációt támaszthatott (*glud tshal*) a másik családjával szemben, ha a házasság mégsem valósult meg. A nem-buddhista vagy proto-bon, szertartásokban felbukkanó *glud* egyfajta áldozat, amelyet a démonoknak ajánlanak fel az ITJ 734-es és 738-as szövegekben.

A fenti példákból látható, hogy a *glud* szó – szemben a *mdos*-vel – nem csak a vallásos szókincs része, hanem ugyanúgy használatos a világi és a hivatalos nyelvben is „csere”, „váltság”, „kompenzáció” jelentéssel. S. G. Karmay szerint a szó a *bslu ba*, „megtéveszteni”, „becsapni”, „félrevezetni” szóval áll kapcsolatban.⁹ Ahogyan a *mdos* is, a *glud* is egyszerre jelentheti a szertartás „műfaját” és a beteg helyett, áldozat váltsággént a szellemnek felajánlott figurákat.

2.2.3 *Bcos thabs*

Gyakran felbukkanó elnevezés lehet még a *bcos thabs* ("gyógyítás módszere"), amely eredendően (a 12. században) egyes gyógyászati technikákat jelölt (mint pl. a mérgezések gyógyítását), ám a *dge lugs* iskolánál, ahogyan ez Chos kyi grags pa-nak a

---

⁶ Snellgrove 1957, p. 300.

⁷ *Bka' 'gyur* (Lhasa ed.). Vol. 74, f. 89v et passim.

⁸ *Bka' 'gyur* (Lhasa ed.). Vol. 59, f. 405r

⁹ Karmay 1991. pp. 327–329.

mdos-ra adott fenti definícióiból is látszik, már a váltság szertartást jelöli, annak szinonimájaként használatos.

2.2.4 Gto

Gyakran használják szövegeinkben a szertartásra a *gto* szót is. Ennek definíciója Chos kyi grags pa-nál: „gyógyító módszer vagy *mdos*” (*bcos thabs sam mdos*)¹⁰. A *Tshig mdzod chen mo* szerint: *gto* – „egy gyógyító/éltető szertartás” (*rim 'gro 'i cho ga zhig*)¹¹; illetve *gto chog* – „*gto mdos* szertartás” (*gto mdos kyi cho ga*)¹². Vagyis a *mdos* – *gto* – *bcos thabs* kifejezések szinonimák a modern korban.

A *gto* rituális kontextusban már igen korán felbukkan a tibeti irodalomban. A Dunhuangból származó (így legkésőbb a 11. század első éveiben keletkezett) ótibeti nyelvű P.T. 1134 és 1285-ös nem-buddhista szertartásszövegekben a *bon po* papok végezték el ezt a szertartást egy másikkal, a *dpyad*-dal ("vizsgálat") együtt. Sajnos, a szó korabeli pontos jelentése a szöveghelyek kis száma és a szertartás részleteinek hiánya miatt nem ismert. Rolf A. Stein 1970-es tanulmányában, G. Tucci nyomán¹³, egyszerűen "váltság" szertartásként értelmezi, szemben a *dpyad*-dal, ami véleménye szerint egyfajta orvosi eljárást vagy diagnózist jelölt¹⁴. Tucci buddhista és bon történeti forrásokat (*Gzer mig*, *Bka' thang sde lnga*, *Rgyal rabs gsal ba'i me long*) vizsgálva, több művében is említi a *gto/lto*-t mint egyes bon "járművekre" (*theg pa*) jellemző szertartást¹⁵, és bizonyos buddhista szertartásszövegek vizsgálata során arra következtetésre jut, hogy a *gto/lto* és a *mdos* két különböző szertartás¹⁶, s a *gto* szerinte egy ördögűző szertartás, mely különféle csapások és betegségek eltávolítására szolgál, s gyakran csupán egy varázsigét vagy egy mantrát is nevezhetnek így. Továbbá megjegyzi, hogy általában azonban egy olyan összetett szertartást jelöl, amely lényegi jellemzője a *glud*, a váltság, vagyis olyan módszer, amelyek révén a csapások áthelyezhetők más tárgyakba, melyek fizetségként, kompenzációként szolgálnak a démonnak az ember helyett¹⁷. Tucci egy másik könyvében azonban megkülönbözteti *gto*-t és *glud*-t, az előbbit egy "erőteljes" ördögűző szertartásnak tartva¹⁸. Samten

---

¹⁰ Uo. p. 339.

¹¹ Uo. p. 1048.

¹² Uo. p. 1048.

¹³ Tucci 1949, p. 716.

¹⁴ Stein, 1970, p. 494, n. 42.

¹⁵ Tucc 1949, p. 716.

¹⁶ Uo. p. 725.

¹⁷ Uo. p. 726.

¹⁸ Tucci 1980, p. 177.

Karmay a szót egyszerűen csak "szertartás"-nak értelmezte¹⁹. A-M. Blondeau 1990-es kiváló tanulmányában rámutatott, hogy Tucci ezen megállapítása téves, s a *gto* nem különböztethető meg sem a *glud*-tól, sem a *mdos*-tól, sőt, a szertartást adott esetben *gto glud*-nek nevezhetik, a különböző *gto* gyűjtemények, mint a *Gto 'bum* vagy a *bon po Gto phran* pedig népszerű *mdos* és *glud* szertartásokat tartalmaznak²⁰. Legutóbb Li Shen yu foglalkozott *gto* szertartásokkal, amikor elkészítette *Mi pham rnam rgyal* (1846-1912) *rnying ma* rendű szerző terjedelmes *Lto sgrom 'bum thig*-jének német nyelvű fordítását, illetve az ugyanő által írott több *gto* szövegről áttekintést adott 2005-ben²¹. Furcsamód, bár részletesen ír e szertartásokról, nem is említi, hogy bármilyen kapcsolatuk lenne a *mdos* vagy a *glud* szertartással.

2.2.5 *Yas*

A Tucci által vizsgált *bon* és buddhista történeti forrásokban (*Rgyal rabs gsal ba'i me long* és *Bka' thang sde lnga*) előfordul a *mdos*, *glud*, és a *gto* mellett a *yas* szó is, mint amit a negatív természetfeletti erők leszerelésére az egykori *bon* papok bemutatnak vagy felajánlottak.²² Tucci az itt szereplő *yas* szót úgy értelmezte, hogy az egy olyan szertartás, amely kevésbé fontos mint a *mdos*, és elsősorban világiak mutatják be.

A szó jelentése mára homályba merült, a szótárak, ha egyáltalán ismerik, *bon* áldozatnak tartják, és – tévesen- párhuzamba állítják a sosem létezett *mas* kifejezéssel.

A *yas* szó, a *gto*-hoz hasonlóan, előfordul a dunhuangi szövegekben rituális kontextusban. Az egyik szöveghely a P.T. 239-es buddhista polémia a "proto-*bon*" temetési szertartások ellen, amelyben az egyik idézett *bon* forrást, nyilvánvalóan pejoratív értelemben, "a *yas*-ra vágyó *bon* énekének/legendájának (*smrang*), a füstre vágyó démon eredetmítoszáinak (*rabs*)" (P.T. 239, r07, *bon yas 'dod smrang / 'dre gsur 'dod kyi rabs*) nevezi. A szöveget fordító R. Stein a szóval kapcsolatban megjegyezte, hogy az a modern forrásokban (Chos grags szótárára hivatkozva) ugyanazt jelenti, mint a *mdos*, váltság (*glud*) áldozati tárgyat az istenek vagy a démonok számára²³. Hasonlóan Steinhez, Nebesky-Wojkowitz sem szertartásként értelmezte a *yas*-t, hanem olyan "kincsként", amely együttesen írja le mindazokat az áldozati tárgyakat, hasonlóan

---

¹⁹ Karmay 1998c, p. 141.

²⁰ Blondeau 1990, pp. 92-93.

²¹ Lin 2005a és 2005b.

²² Tucci, 1980, p. 177.

²³ Stein 1970, p. 182, n. 36.

figurákat stb., amelyet a szertartás során felajánlanak.²⁴ D. L. Snellgrove a *yas*-val azonos jelentésű *yas rtags* kifejezést "rituális tárgyaknak" fordítja.²⁵

Ahogy fent írtuk, a *yas stags* és a *mas stags* kifejezést használja a *Tshig mzdod chen mo* a *mdos* két fajtájára; melyekre további meghatározásokat is ad: *yas stags* – „a bon hagyományban az isteneknek és démonoknak törlesztésként adott váltság-*bali* egy fajtája” (*bon lugs las bshad pa'i lha 'dre la brngan pa'i glud gtor cha zhig*)²⁶; a *mas stags*-ra is gyakorlatilag ugyanezt a definíciót adja²⁷. Mindenképpen megjegyzendő, hogy a *yas stags* ellentétes párba állítása a *mas stags*-gal, vagyis „felfelé” (*ya/yar*) (az isteneknek) és „lefelé” (*ma/mar*) a (démonoknak) bemutatott kétfajta áldozattípus erőltetett konstrukció, ráadásul a *mas stags* e szótárbejegyzésein kívül más általam ismert szótárakban és szövegekben nem szerepel. Ráadásul a *ya stags* előfordul szertartási kontextuson kívül is: a dunhuangi P.T.1073-as ótibeti törvénytörvényekben *ya stag*-nak nevezték azt a kompenzációt, amelyet kutyaharapás esetén a kutya tulajdonosának kellett megadnia az elszenvedett sérülésért (P.T.1073, l. 3-4).

2.2.6 Egyéb elnevezések és hiányuk

Gyakran előfordul az is, hogy a szertartás címe nem tartalmazza a fenti terminusok egyikét sem, de szűkebben, annak egy altípusát megnevezi. Ilyen például a vizsgált szövegek között nagy számban előforduló *grib sel*-nek ("tisztatlanságok megszüntetése"), *'chi bslu*-nak ("a halál kiváltása"), *bla bslu/bla 'gugs*-nak ("a lélek kiváltása/visszahívása") *brgya bzhi'i cho ga*-nak ("négyezer százaz rítus-útmutató"), *sha brgya zan brgya*-nak ("száz hús, száz tészta") nevezett szertartások vagy Kha 'bar ma ("Lángolószájú") "istennő" három alakjának *gtor ma* rítusai, melyek mind a váltság szertartás altípusai.

Fontos itt azonban azt is megemlíteni, hogy egy esetben, az előbbi *'chi bslu*-nál, nem minden esetben jelöl e "műfaj" váltság szertartást, hanem sokszor olyan aportopaikus rítusra vonatkozik, amely valamely népszerű buddhista szentirat segítségével hárítja el a halál fenyegetését.

Előfordul továbbá az is, hogy a mű címében semmi nem utal a szertartás típusára. Ilyen például a *Grva lnga'i dkar po sgron me* ("Ötszögű fehér méceses", Tib. 644.56), amely az öt Pañcarakṣā istennő erején alapuló váltság szertartás vagy a *Sa*

²⁴ Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 378.

²⁵ Snellgrove, 1967, p. 14 et passim.

²⁶ *Tshigs mzdod* 1985. p. 2561.

²⁷ Uo., p. 2062.

bdag klu bdud gdon grol ("a *sa bdag*-ok és a *klu bdud*-k ártalmától megszabadító", Tib. 644.106).

Mindenképpen fontosnak tartom megemlíteni még azt a jelenséget, amikor váltság szertartás áldozati kellékei és egyes liturgikus-rituális elemei bekerülnek más apotropaikus szertartásokba, mint pl. egyes *bzlog bsgyur* ("elhárítás") vagy *dug phyung* ("mérgek eltávolítása") szertartások. Ilyenkor nem a váltság áll a szertartás központjában, hanem csak egyfajta ráadásként kiegészíti a fő szertartást. Ennek oka az lehetett, hogy a váltság rendkívül népszerű szertartás volt a tibeti-mongol buddhizmus területén, és a szerzők a hatásosság érdekében afféle technikai elemként beépítették egyes részeit más, de hasonló célú szertartásokba is. Az anyag katalogizálásakor az ilyen szövegeket nem váltság szertartásként osztályoztam.

3. A szertartás kutatástörténete

A váltság szertartásról, illetve azt leíró, és a fentebb felsorolt szakszavakról már a legkorábbi tibetisztikai munkák is írnak. Kőrösi Csoma Sándor tibeti-angol szótárában a szertartást két legfontosabb elnevezésére ezeket találjuk: a. *mdos* „egyfajta kép, amelyet áldozatként a szellemeknek ajánlanak fel”²⁸; b. *glud*: „váltság (ransom), váltsággént felajánlott tárgy, egy embert megszemélyesítő kép; ehhez hozzáteszi, hogy vannak alkategóriái is, mint az ember-váltság (*mi glud*) és a ló-váltság (*rta glud*)²⁹. Csoma megállapítási részben megfelelnek a valóságnak, a *glud* ténylegesen egy váltság-figura, melyet az emberért, illetve a jószágért cserébe a különféle szellemeknek ajánlanak fel, azonban egy fontos dolgot nem tartalmaznak: a kifejezések nem pusztán magát a tárgyat, hanem a váltság szertartást is jelentik.

Jäschke szótárában a következőket találjuk: a. *mdos* „két kis kereszt alakú fadarab, melyeknek végét színes kötelekkel egymáshoz rögzítik, s többfajta mágikus szertartáson használatosak”³⁰, b. *glud* „váltság, váltsággént felajánlott tárgy; engesztelő (expiator), bűnbak (scapegoat)”³¹.

S. Ch. Das tibeti-angol szótárában a *mdos* címszónál megismétli Jaschkének azt a bejegyzését, hogy a *mdos* két keresztbe fektetett fa, melyet színes szalagok kötnek össze, és hozzáteszi, hogy ez „nyilvánvalóan (!) egy kötélzettel és vitorlával bíró hajó árbocának durva utánzása. Némelyikük elérheti a 3-5 láb magasságot is, és a hegyoldalon, a beteg ember háza felett helyezik el.” Ehhez még hozzáteszi, hogy számos mágikus szertartást végeznek el a betegen, melynek során az őt kínozó *btsan* démonok, akik vonzódnak a hajó kötélzetéhez (!), annak árbocában keresnek menedéket. A színes kötelekkel összekötött pálcákat ezután mint váltságot (*glud*) ledobják a szakadékba³². A *glud* címszónál pedig: „váltsággént felajánlott tárgy”, illetve a *glud tshab*-nál: „egy ártó szellemnek váltsággént felajánlott tárgy; egy árpából és búzából készített képmás, melynek belsejét magvakkal, ruhával, gyógyszerekkel, értékes tárgyakkal, arannyal, ezüsttel stb. töltik meg, majd abba az irányba dobják, ahonnan az ártó szellem jött.”³³ Das szótárát követő modern nyugati szótárakban hasonló leírások ismétlődnek meg: a *mdos* kivétel nélkül „fonálkereszt” (thread-cross),

---

²⁸ Csoma de Kőrös, 1834, p. 146

²⁹ Uo., p. 24.

³⁰ Jäschke, 1881, p. 274.

³¹ Uo. p. 81.

³² S. Ch. Das, 1902, pp. 676–677.

³³ Uo. p. 259.

illetve „fonálkereszt szertartás” definícióval szerepel, a *glud* pedig „váltság”, „váltság-képmás”, illetve „váltság szertartás” jelentéssel³⁴.

Jäscheke és Das műveit követően a következő nyugati, aki említést tett a *mdos*-*glud* szertartásról, L. A. Waddel volt. *Buddhism of Tibet or Lamaism* c. könyvében említést tesz egy *sme ba* kapcsán a *btsan mdos* és a *ma mo'i mdos* szertartásokról, anélkül azonban, hogy ezeket részletezné.³⁵ Könyve egy későbbi pontján, a „boszorkányság és halottidézés” (sorcery and necromancy) c. fejezetben azonban részletes leírást ad két nagyon gyakori váltság szertartásról, a *Sa sgo gcod pa*-ról és a *Gnam sgo gcod pa*-ról³⁶, melyeknek több kézírata is megtalálható az általam vizsgált szövegek között.

Időrendben őt követte 1906-ban A. H. Francke morva misszionárius rövid közlése arról, hogy újkor Ladakhban *dosmo*-t (*mdos mo*) használnak, melyről képet is közölt.

1939-es hosszú tanulmányában R. Stein is felsorol – Das, Waddel, illetve saját szövege nyomán – 14-féle *mdos*-t, megállapítva, hogy az elnevezésük attól függ, melyik démonra vagy istenségre vonatkoznak. Bár megmarad Das-nak a „fonálkereszt” definíciója mellett, megemlíti, hogy – Rock könyve nyomán – a *mo so*-knál a fonálkeresztet *na kwai*-nak nevezik, és az istenek és a démonok szállásának tekintik; ez utóbbi esetben a falu körül állítják fel, hogy a démonokat megakadályozzák a belépésre.³⁷

Giuseppe Tucci monumentális úttörő munkája, a *Tibetan Painted Scrolls* 1949-ben jelent meg. A műhöz adott hosszú *Appendix*-ben a régi, buddhizmus előtti hitvilág feltárására tett kísérlete során említést tesz több *mdos* fajtáról is, melyek forrása – ahogyan később Nebesky-Wojkowiztnak is – a *Rin chen gter mdzod* nevű gyűjtemény volt, amelyet Kong sprul Blo gros mtha' yas (1813–1900) állított össze, s a *rnying ma* iskola legfontosabb *gter ma* hagyományú szertartásait tartalmazza. Tucci a forrás nyomán azt írja, hogy a *mdos*-nek számos fajtája lehet, aszerint, hogy milyen istenség erejére támaszkodik, milyen típusú démont hárítanak el vele, és hogy milyen egyéb célt szolgál. Az egyik legfontosabb észrevétele az, hogy a *mdos* a mikrokozmoszt szimbolizálja, központi tengelye, a *mdos shing* (*mdos* fa), megfeleltethető a Sumerunak,

---

³⁴ A legjobb példa erre a THL *Tibetan to English Translation Tool* online szótárgyűjteménye, elérhető: <http://www.thlib.org/reference/dictionaries/tibetan-dictionary/translate.php> [Utolsó hozzáférés: 2018. december 5.]

³⁵ Waddel, 1895. p. 464.

³⁶ Uo. pp. 484–488.

³⁷ Stein, 1939. pp. 318–319.

négy emelete pedig a négy kontinensnek; felhívta továbbá a figyelmet a *mdos* és a *stüpa* szimbolizmusa közötti párhuzamokra is.³⁸

Tucci az *Appendix* egy másik részében, „a *sa bdag*-ok befolyásától megóvó szertások” c. fejezetben három szertartás vizsgálata nyomán teszi azt a – már fentebb is említett – téves megállapítást, hogy a *mdos* és *lto/gto* két különböző szertartás, és az azt a helyes észrevételt, hogy a *gto* alapját a *glud*, a „csere” elve képezi, melynek során a negatív hatásokat egy „helyettesítő” tárgyra rakják át. Ezt a tárgyat, írja Tucci, *ngar glud*-nek hívják és emberformájú; azt az embert mintázza, aki a szerencsétlenségtől szabadulni akar.³⁹

Az eredetileg 1970-ben megjelent *Religions du Tibet* c. könyvében Tucci megismétli korábbi nézetét, miszerint a *mdos* és a *gto* két különböző rítus, továbbá hozzáteszi – korábbi véleményével ellentétesen -, hogy a *yas* és a *glud* beletartozik a *mdos*-be, én lényegében annak variánsai. A *mdos* egy buddhista *sngags pa* által bemutatott szertartást, amelynek a célja lehet a megvilágosodás is, ám elsősorban az a célja, hogy megvédje az azt elvégző személyt, vagy azt, akinek az érdekében bemutatják, a különféle veszélyektől, nehézségektől, betegségektől, amelyeknek a gonosz erők a forrásai. A *yas*-t ezzel szemben laikusok is elvégezhetik. Megemlíti továbbá, hogy a *glud* lehet ember is, általában egy koldus, aki kis fizetségért cserébe magára vállalja a betegséget, valamint, hogy a *glud*-nek van állami szinte emelt szertartása is, amely az újévhez kötődik.⁴⁰ A *gto*-val kapcsolatban azt írja, hogy az egy erőteljes ördögűző szertartás, amelyet egy specialista hajt végre a haragvó *yi dam*-jára támaszkodva, és melynek során az ellenséges erőket támadó *gtor ma* áldozatokkal győzi le⁴¹. Ahogy ezt már korábban említettük, Tuccinak ez utóbbi, a *gto*-ra vonatkozó megállapításainak helyességét Blondeau kétségbe vonta, és az általam megvizsgált szövegekben sem szerepel ilyen jellegű *gto* szertartás, ezzel szemben a Tucci által adott leírás emlékeztet a *zor*-ra, amely egy speciális, támadó *gtor ma* és a hozzá tartozó szertartás.

Jäschke és Das szótárainak bejegyzései alapvetően meghatározták a későbbi tibetisztika *mdos*-ról és *glud*-ről alkotott fogalmait, és sajnos tévedéseik makacsul megmaradtak. Az egyik legfontosabb e korai szótáranyagból eredeztethető félreértés az, hogy a *mdos* "fonálkereszt". Ez a napjaink modern nyugati szótárában is megtalálható

---

³⁸ Tucci, 1949, p. 740, n. 33.

³⁹ Uo. p. 725.

⁴⁰ Tucci, 1980. p. 176.

⁴¹ Uo. pp. 180–181.

tévedés abból fakadt, hogy a váltság szertartás során elkészített konstrukció egyik elemét alkalmazták magára a szertartásra, illetve a konstrukció egészére. Ez a színes kötelekkel kereszt alakban rögzített pálcákból álló tárgy a *nam mkha'*, amelynek szótári jelentése "tér" vagy „ég”. A szertartás során azonban semmilyen önálló szerepe nincsen, az áldozatok részeként a többivel együtt szentelik fel, majd adják oda az ártó szellemnek. Egyes buddhista magyarázatok szerint a beteg tudatát jelképezi, míg a szertartás többi kelléke a különféle testrészeit⁴², mások szerint az ötféle színes kötél az öt elemet szimbolizálja, s az egész *nam mkha'* pedig a rituális teret. Továbbá a *nam mkha'* nem minden esetben szerepel a *mdos* szertartások kellékei között, de szinte mindig előfordul a *glud* rítusoknál.

A *mdos* Das-féle szótár definíciójából – illetve Blondeau szerint végső soron Sanderg *Handbook of Tibet*-jéből – eredeztethető továbbá, hogy a fonálkereszt egyfajta „démoncsapda”. Ez az elképzelés először Ferdinand Lessing 1942-es, a Yung-ho-kung-ról szóló monográfiájában fordul elő⁴³, majd innen került be René de Nebesky-Wojkowitz *Oracles and Demons of Tibet* c. könyvébe, amely a mai napig a legrészletesebb, tibeti népi buddhista hitvilágot, démonológiát és a hozzá kapcsolódó szertartásokat áttekintő mű.

A Nebesky-Wojkowitznál – többek között – démoncsapdaként is funkcionáló „fonálkereszt” (ahogyan a *mdos*-t nevezi) egyfajta "pókháló", ahova a szellemet becsalogatják, majd szertartás végén a rábízott feladattal útjára engedik⁴⁴. Monumentális művében "fonálkereszt szertartások" címmel önálló fejezetet szentel⁴⁵, több mint 50 különböző típusát felsorolva, többeket közülük részletesen is ismertetve. Bár a szerzőnek tudomása van arról, hogy a *nam mkha'* jelentése "is" fonálkereszt, azonban végig ragaszkodik ahhoz az elképzeléséhez, hogy az csak egy másik megnevezése a *mdos*-nak⁴⁶.

A *mdos* tipológiájában különbséget tesz az ún. "támasz *mdos*" (*brten mdos*) és a "elküldendő *mdos*" (*gtang mdos*) között⁴⁷. Az előbbi védelmező funkciót lát el, és a házak, kolostorok tetejére helyezik. Az utóbbi az istenek vagy démonok ideiglenes lakhelyének szerepét játssza a szertartás során, és annak végeztével egy lakatlan helyre viszik, gyakran megsemmisítik, így útjára bocsátva a benne lakó szellemeket.

---

⁴² Blondeau, 1990, p. 98–99.

⁴³ Lessing, 1942, I, pp. 148–149, 173 n. 29.

⁴⁴ Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 371.

⁴⁵ Uo. pp. 369–397.

⁴⁶ Uo., p. 369.

⁴⁷ Uo., p. 371.

A már fent említett *brten mdos*-on és *gtang mdos*-on kívül a felsorolásában megtalálhatjuk a "valós, tárgyi *mdos*-t" (*spyi (=phyi!) mdos*) szembeállítva a "képzelemben megvalósított belső *mdos*-szal" (*nang gi mdos*), más forrásokra hivatkozva elmítést tesz a "férfi" (*pho*), a "női" (*mo*) és a "semleges *mdos*-ról" (*ma ning mdos*), a "kiengesztelő *mdos*-ról" (*bskang mdos*), "a bűnbánó *mdos*-ról" (*bshags pa'i mdos*), az ellenség ellen fegyverként használt *zor mdos*-ról vagy *dgra mdos*-ról, az ártalmakat és betegségeket csillapító *nad dang gnod pa zhi ba'i mdos*-ról, az élethosszt és az erényeket gyarapító *tshe dang bsod nams rgyas pa'i mdos*-ról, az anyagot és a szellemet (!) hatalmába hajtó *snod bcud dbang du bsod pa'i mdos*-ról, a külső és belső akadályoktól óvó *phyi nang bar chad srung ba'i mdos*-ról, az ellenséges gátakat támasztó démonokat (!) megölő *dgra bgegs bsod pa'i mdos*-ról, "általános és speciális fonálkeresztről" (*phyi (=spyi!) yi mdos dang sgos kyi mdos*), valamint a gonoszt elhárító *zlog mdos*-ról. Nebesky-Wojkowitz ezeknek a kategóriáknak nem adta meg a forrását. Mivel az MTA Könyvtára tibeti anyagának katalogizálása során ilyenekkel nem találkoztam, elképzelhető, hogy az általa megadott kategóriák nem jellemzők a *dge lugs* iskola szövegeire. Ennél azonban valószínűbb, hogy Nebesky-Wojkowitz szóbeli informátorra vagy olyan szövegekre támaszkodott, amelyekben általánosan jellemezték a *mdos* alkalmazásainak különböző területeit. Az általa felsorolt és részében leírt 58 *mdos* szertartásból több is megtalálható az MTA Könyvtára anyagában, ezekre majd később kitérünk.

Nebesky-Wojkowitz, Tuccihoz hasonlóan, szintén felismerte a *mdos* és a stüpa struktúrája közötti párhuzamokat, ám az olasz tudóstól eltérően valamilyen élesen elkülönítette egymástól a *mdos* és a *glud* szertartásokat. Bár az általa leírt *mdos* szertartásokban is állandóan előfordul a "váltság(figura)" (*glud, ngar mi*) kifejezés és a *glud* szertartásokban is többször szerepel a *mdos* szó, illetve kellékként a "fonálkereszt" (*nam mkha'*), mégis azokat a *glud* rítusokat, amelyek címében nem szerepelt a *mdos* kifejezés, könyvének egy másik fejezetében, a „gonosz elleni védelem” (*Protection against evil*) címet viselő fejezetben gyűjtötte össze.⁴⁸ E fejezet kisebb része a védelmező amulettekkel, nagyobb része a különböző *glud* szertartásokkal foglalkozik, melyeket – Jäschke szótára nyomán – "bűnbak" szertartásnak nevez.

A morva misszionárius Jäschkének az a téves értelmezése, hogy a tibeti *glud* jelentése a bibliai bűnbakéhoz hasonló, szintén igen elterjedt a tibetológiában. Ezt

---

⁴⁸ Uo., pp. 503–537.

használta például F.W. Thomas az 1952-ben megjelent ótibeti nem-buddhista szövegek fordításaiban⁴⁹, de még a közelmúltban megjelent cikkében B. Dotson is a kérdéses kifejezésre, annak ellenére, hogy 1991-es tanulmányában S. G. Karmay rámutatott, hogy a tibeti definíció szerint a *glud* az „egyenlők cseréjét” jelenti, s a szertartás során a pap egyszerűen kicseréli a beteg embert az őt jelképező és vele egyenértékű figurával, s az ártó szellem ezután az ember helyett meg fog elégedni annak másával is.⁵⁰

Szintén klasszikus tibetisztikai szakkönyvnek számít Stephan Beyer 1978-ban megjelent *The Cult of Tārā* c. munkája. Bár a könyv Tārā istennőre összpontosít, és a szerző Nebesky-Wojkowitz nyomán továbbra is „fonálkeresztnek” és „démoncsapdának” nevezi a *mdos*-t, amely ráadásul véleménye szerint prebuddhista időkre megy vissza, Beyer elsőként közöl teljes fordítást a Tārā *mdos* szertartás egy igen kiforrott, részletes változatáról, melyet a 19. századi Kong sprul állított össze. A szertartást nem csak lefordította, hanem el is végeztette a szerzetesekkel, ezért beszámolója különlegesnek és értékesnek számít az általában csak a szövegekre támaszkodó tibetisztikában.⁵¹

Az 1990-es években alapvetően megváltozott a váltság szertartás jelentésének felfogása A.M. Blondeau kiváló tanulmányának köszönhetően. A már fentebb sokszor hivatkozott *Questions préliminaires sur les rituels mdos* legfontosabb eredményei a következők voltak:

- a *mdos*, *gto*, *glud*, *yas* kifejezések között nem lehet különbséget tenni. Ha eredetileg különböző szertartásokat vagy áldozati tárgyakat jelöltek, akkor ezt csak olyan kutatás tudná kimutatni, amelyik a fejlődésüket térben (iskolánként is), és időben vizsgálná; ilyen azonban nem folyt (ahogyan egyetlen tibeti szertartás esetében sem)⁵²;
- a *mdos* nem azonos a *nam mkha* ’-val, tehát nem nevezhető fonálkeresztnek;
- a *mdos* nem démoncsapda, de mind a démonoknak, mind az istenségeknek lehet „támasza” (*rten*), amit székhelyként elfoglálnak;
- nem bizonyítható, hogy a *mdos* egy pre-buddhista szertartás;

---

⁴⁹ Thomas, 1957.

⁵⁰ Karmay, 1991, pp. 327–381.

⁵¹ Beyer, 1978, pp. 318–359.

⁵² Sajnálatos módon ugyanez a helyzet a többi buddhista szertartással is a *homa* kivételével, ld.: Payne – Witzel, 2016.

- bár mind a tibeti hagyomány, mind a tibetológia azt állítja, hogy a *mdos* bon szertartás, paradox módon, bon szöveg csak nagyon kevés van, buddhista viszont igen sok.

Blondeau ugyane tanulmányában összevet egy buddhista váltság szertartást (egy *brgya bzhi cho ga-t*) egy olyan bon váltság szertartással (*sha ba ru rgyas*), amelyben alig érzékelhető a buddhista hatás. Arra a következtetésre jut, hogy a két szertartás szerkezete igen hasonló, a fő különbsége az, ahogy a buddhista tartalmaz egy *sādhana* keretet, mely minden tantrikus buddhista szertartásban megtalálható (másképp fogalmazva, az maga a tantrikus szertartás).

Blondeau tanulmányának egyik legérdekesebb része az az eszmefuttatás, amelynek során megpróbált párhuzamokat, találni a királykori Tibet temetési szertartásai és a későbbi *mdos* rítusok között⁵³. Gondolatmenetét azzal kezdi, hogy a kérdés szempontjából fontos pontokban összefoglalja azokat az elemeket, amelyek minimális helyi jellegzetességektől eltekintve, a tibetiek lakta terület temetési szertartásait jellemzik:

1. a halott képmásának elkészítése, feldíszítése a női vagy a férfi nemet szimbolizáló jegyekkel, a halott ruházatával és ékszereivel (ezek lehetnek egyszerű szimbólumok is), valamint a nevének felíratával. Ahogyan a *ngar-mi* és a *glud* figura a *mdos* szertartásokban, ez is a helyettes szerepét tölti be; esetünkben a halottét, akit azonban élőnek tartanak, hiszen beszélnek hozzá, és a lelkét is ebbe a figurába csalják be;

2. a képmást táplálják, leraknak elé táplálékot és mindenféle értéket, amelyekre a túlvilágon szüksége lehet; ez történhet kártyákon (*tša ka li*) keresztül is, mint a P. Kvaerne által leírt bon-po szertartásban,⁵⁴ vagy akár pusztán mentális úton is, mint amiről D. L. Snellgrove számolt be⁵⁵. Szóban leírják a képmásnak azt a helyet, ahova elhelyezték, mint gazdagon díszített palotáját. Blondeau hozzáteszi, hogy a palota képe a halotti szertartásokon igen régi, és már az ótibeti szövegekben is megtalálhatók olyan fohászok, amelyek a halott „csodás palotában” (*’phrul gyi zhal yas khang*) való újjászületéséért szólnak⁵⁶, valamint emlékeztet arra, hogy az istenség, illetve az ártó erő is „isteni palotában” kap szállást sok esetben a *mdos* szertartások során. Továbbá

⁵³ Blondeau, 1990, pp. 101–103.

⁵⁴ Kvaerne, 1985.

⁵⁵ Snellgrove, 1957, pp. 262–274.

⁵⁶ Stein, 1970, p. 160.

hivatkozik a tibeti népeknél végzett antropológiai kutatásokra, melyek beszámolóí szerint a halott elégedett távozását biztosítani kell, ahogyan a visszatérését is meg kell akadályozni az útjának eltorlaszolásával, éppúgy ahogyan a *mdos* szertartásokban a gonosz szellemek esetében;

3. Rolf Steinre hivatkozva⁵⁷ írja, hogy a királyi temetési szertartásokban, illetve más ótibeti temetési rítusok szövegeiben előforduló „lélek sátra” (*thugs gur*) és „holttest sátra” (*ring gur*) ugyanazt a dolgot jelölhették (az egyik a másiknak a tiszteleti alakja lenne), az elhunyt képmását, s – szintén Steint idézve – hozzáteszi, hogy a serpáknál és a tamangoknál a mai napig *gur*-nak hívják a halott képmását. Hozzáteszi továbbá, hogy Ladakhban a halottakat egy „holttest háznak” (*spur khang*) nevezett építménybe helyezik, melynek talán párhuzamai lehettek az ótibeti temetési szertartásokban előforduló „lélek ház” (*thugs khang*) és „holttest ház” (*ring khang*) kifejezések.

Mindazonáltal úgy látszik Blondeau sem értett teljesen Stein azon megállapításával, hogy a lélek és a test sátrai egyazon tárgynak voltak, ugyanis idézi a királyi temetési szertartás egyik szöveghelyét, ahol világosan „két sátorról” (*gur gnyis*) beszélnek, melyek közül Blondeau szerint az egyik a holttest számára volt fenntartva, a másik pedig a lélek számára, s ez utóbbi véleménye szerint egy képmás lehetett. Ennek modern párhuzamaként példának hozza fel a XVI. Karmapa temetését, melyet C. Holmes örökített meg 1981-ben. A negyvenkilenc napig tartó szertartás alatt, egészen az elhamvasztásáig a holttestet egy magaslaton álló, elkülönített kápolnában őrizték, mialatt az alatta levő templomban folytak a szertartások. A holttestet meditációs pózban egy emelvényre rajzolt *maṇḍala* közepére helyezték, köré egy kárpittal borított, négyszögletes építményt emeltek, mely köré mécseket és áldozatokat raktak. Blondeau szerint ez az elhelyezés emlékeztet a *mdos* építményekre, valamint az dunhuangi szövegek „holttest sátrára”. A francia kutató szerint további hasonlóság áll fenn a holttest elhamvasztására épített, külsőleg a stüpa alakját mintázó, ún. "holttest háza" (*gdung khang* vagy *spur khang*) és a *mdos* konstrukciók közt. C. Holmes szavai szerint az előbbi – ahogyan a *mdos* építmények is – az isteni palotát szimbolizálják.

Blondeau szerint a régi temetési szertartások és a későbbi *mdos* rítusok közötti kapcsolatra utalhat az is, hogy bizonyos esetekben, mint pl. a *Mtsho sman rgyal mo'i dgu mdos*-ban vagy a *grib sel* szertartások egyes változataiban, a *mdos* és *glud* kellékek fölé egy sátrat (*gur*) emelnek. Hasonló elemnek tartja továbbá a váltság szertartásokban

---

⁵⁷ Uo.

gyakran szereplő "út megmutatásának" (*lam bstan pa*) nevezett liturgikus részt, melyhez hasonló már a P.T. 239-es dunhuangi szövegben is előfordul, ami egy buddhista polémia a régi temetési szertartásokkal szemben. A szöveg először végighalad a nem buddhista temetési rítus különböző elemein, majd helyettesíti azokat a buddhistákkal, míg a második fele egy buddhista temetési szertartás, melynek címe is van: "az istenek országába vezető út megmutatása" (*lha yul du lam bstan pa*). Maga a szöveg tisztán buddhista, és az elhunyt lelkét kalauzolja a paradicsomi újjászületés felé, miközben igyekszik a jól ismert buddhista pokloktól távol tartani.

Az égben lakó "istenek országa" (*lha yul*) azonban ismert a korai nem buddhista irodalomban is, itt is egyfajta paradicsom, ahova halála után a leléknek el kell jutnia, a különféle áldozatként felajánlott kísérő állatok (mint pl. a ló vagy a juh) segítségével. A szöveget megfogalmazó buddhista papok szándéka minden bizonnyal az lehetett, hogy a régi nem buddhista vallás ezek elképzelését is hasonítsák a sajátjukkal, s a túlvilágba vezető "út megmutatása" már a buddhizmust megelőző időszakban is része lehetett a temetési rítusoknak. Blondeau szerint ennek lehetett a továbbélése a *mdos*/*glud* szertartások végén található "út megmutatásának" (*lam bstan pa*) nevezett rész, melynek során a szertartást vezető pap meditációban a saját helyükre visszaengedi az ártó szellemeket, s felszólítja őket, hogy soha többé ne térjenek vissza. Ennek a gyakorlati megvalósítása az, hogy a szertartási kellékeket elviszik egy olyan helyre vagy abba az irányba, ahol a szellem lakhelyét gondolják.

Blondeau a régi, nem-buddhista temetési és gyógyítási rítusok közti hasonlóságokra alapozva úgy gondolja, hogy a *mdos*-nak egy korai formája már részét képezhette a temetési rítusoknak is, ahogyan a mai napig része a lepcsá temetési ceremóniáknak, és a halált okozó ártó szellem elűzésére szolgált. Ehhez kapcsolódva felteszi a kérdést, hogy vajon az ismeretlen etimológiájú *mdos* szónak nincs-e köze az ótibeti *mdad*-hoz, amely a temetési szertartások utolsó fázisát jelölte és három évvel a király halálát követően került bemutatásra.

Dolgozatának befejező részében Blondeau egy másik eredetét is felveti a *mdos*-nak. Mint írja, már Lessing is felfigyelt arra, hogy a taoista temetési szertartásokon hasonló struktúrákat alkalmaznak: az istennő képmása előtt felállított, díszített szövettel burkolt építményt⁵⁸. A szertartás kínai hatására utalhat Blondeau szerint az a szöveghely is, amikor a már említett P.T. 239-es szövegben a "lélek sátor átadásának" (*ring gur*

---

⁵⁸ Lessing, 1942, p. 148.

bsngo ba) egyik első lépéseként egy ún. *smrang-dar*-t kellett készíteni egy "kínai selyemház" (*rgya khang dar khyim*) mintájára⁵⁹. Blondeau még néhány párhuzamot említ a kínai taoista, illetve buddhista szertartásokkal, majd azzal zárja dolgozatát, hogy a *mdos* eredetéről ennél többet mondani a kutatás jelenlegi állapota alapján nem lehet. Blondeau ezen kívül még három esettanulmányt is közölt ritka *mdos* szövegekről.⁶⁰

Az egyes váltság szertartásokról készült esettanulmányok szép számmal rendelkezésre állnak. Egy *The 'u rang mdos* szövegét és fordítását közölte 1973-ban H. Eimer. A Dga' thang 'bum pa sztúpa restaurációja során előkerült 11–12. századi, buddhista elemeket alig tartalmazó bon váltság szertartásszövegek közül egyről (az ún. *Byol rabs*-ról) részleges fordítást készített J. Bellezza.⁶¹ A bon *Bka' brten* egyik szintén archaikus, cím nélküli *glud* szertartásáról pedig a cseh Daniel Berounsky tett közzé fordítást.⁶²

Végül, de nem utolsó sorban, magyar kutatók is gyarapították az esettanulmányokat. Sárközi Alice angol fordítást közölt egy temetéshez használt tibeti-mongol kétnyelvű váltság szertartásról, valamint a gyerekeket fenyegető 15 démon elhárításáról szóló szertartás egy mongol kéziratáról.⁶³ Bethlenfalvy Géza az egyik *brgya bzhi cho ga*-t közölte,⁶⁴ Kelényi Béla pedig a MTA Könyvtárának anyagában is megtalálható *rlung rta mdos*-t (Tib. 526.39), tette közzé, és kivonatolta a csak e gyűjteményben található *Mdos chog sna tshogs Lto sgro*-t (Tib. 614.22).⁶⁵

---

⁵⁹ Pelliot tibétain 239, fol. lr. 1. sor

⁶⁰ Blondeau – Karmay 1988, Blondeau 2000, és Blondeau 2008. Utóbbiban a *Rnying ma rgyud 'bum*-ban található kötetnyi hosszúságú archaikus *mdos* szöveget ismertetett.

⁶¹ Bellezza 2010.

⁶² Berounsky 2015.

⁶³ Sárközi 1987 és 2012.

⁶⁴ Bethlenfalvy 2015.

⁶⁵ Kelényi 2012 és 2013.

4. A váltság szertartások szerkezete

A vizsgált szövegek első pillantásra szembetűnő jellegzetessége, hogy kétfajta méretű betűvel íródtak. A kisebb betűkkel jelezte a szerző vagy a másoló, hogy azok nem tartoznak a főszöveghez, vagyis a szertartás liturgiájához, hanem olyan kiegészítő jellegű információkat tartalmaznak, amelyeket a rítus elvégző papnak nem kellett elrecitálnia és/vagy vizualizálnia. Ilyen instrukciók lehetnek a szöveg elején a szertartás kellékeire, azok elkészítésére, elhelyezésére vonatkozóan, elmondhatják a szertartás eredettörténetét (amennyiben az nem része a liturgiának), jelezhetik a szertartás egyes szakaszait, megadhatják a mantrák és a *dhāraṇī*k ismétlésének a számát, azok előadásmódját (pl. erőteljesen, haragosan), valamint egyéb módon irányíthatják a pap, a segédjei, a megbízó és az áldozati kellékekkel kapcsolatos tevékenységet. A többi, nagy – vagy normál – méretű betűvel írott szöveg az, amit a jóginak – elsődlegesen - a tudatában, vizualizáció formájában és ezzel egy időben, a fizikai térben recitáció vagy ének formájában elő kell adnia.

4.1 A szertartás kellékei

A váltság szertartásoknak jellegzetes kellékeik vannak, amelyek általában megkülönböztetik őket a többi rítustól, igaz olykor előfordul, hogy e kellékek más apotropaikus szertartásokban (mint pl. *bzlog sgyur* elnevezésű szövegekben) is megjelennek, ilyenkor azonban a váltság a fő szertartás kiegészítő eleme. A szertartás első lépése az alapzatának elkészítésre, amelyre az áldozati tárgyak kerülnek. A szövegek többsége ezt csak nagyon egyszerűen alapnak (*gdan*, „párna”, „trónus” jelentése is van) nevezik, hozzátéve hogy „négyyszögű” (*grub bzhi pa*) vagy „tisztá” (*gtsang ma*). Az alap sokszor egy deszka/lap (*shing leb*), de lehet egy - vagy a szertartástól függően, speciális (pl. birka) - állatbőr is. A színét is meghatározhatják, legtöbbször fekete vagy fehér, attól függően, hogy ártó szellemet, jótékony istenséget vagy a beteget szimbolizáló kellékeket helyezik el rajta. Az is előfordul, hogy több ilyen alapzat is van, ilyenkor az egyikre a megbízó, a másikkra pedig a neki kárt okozó erő áldozatait teszik. Az alapzatra ráépíthetnek nagyobb struktúrát is, ami általában a Meru hegy agyagból vagy tésztából készült mása, körülötte a buddhista abhidharma világkép többi elemével, a kontinensekkel, az óceánokkal, és az egésztest körbefogó hegyekkel.⁶⁶

---

⁶⁶ Az archetípusa ennek a mikrokozmosz alapú *mdos*-nek Gu gu chos dbang *Srid pa'i mdos*-je, ami voltaképpen a *rnying ma* iskola istenségeit felvonultató *maṇḍala* is egyben. Az általunk vizsgált szövegekben a legösszetettebb mikrokozmosz *mdos* Th'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma *Rgyal po*

Ritkán a Meru hegy helyén egy „világfa” áll, ami a buddhista szövegekben a *dpag bsam ljon shing*, a bon szövegekben pedig a *mu le drum shing*.

A váltság szertartások legjellemzőbb kelléke a megrendelő⁶⁷ figurája, amelynek a mérete a könyöknyitól (*khru gang*) az életnagyságúig terjedhet, s amelynek több elnevezésével is találkozgatunk a szövegekben. A leggyakrabban egyszerűen *glud*-nek hívják, ami adott esetben zavaró is lehet, hiszen ugyanez a neve magának a szertatásnak és sokszor ennek során felajánlott áldozatok összességének is. A másik gyakran használt elnevezése a *ngar glud* („erős-*glud*” vagy az „előlső/előljáró *glud*”)⁶⁸ és a *ngar mi* („erős ember”); ez utóbbi szó használatos azokra a kisebb emberalakú figurákra is, amelyek a váltság szertartás egyéb kellékei közé tartoznak⁶⁹. Előfordul, hogy a fő figurát „nagy *glud*nek” (*glud chen*) nevezik, megkülönböztetve az áldozatok többi részétől, amit ilyenkor „kis *glud*nek” (*glud chung*) hívnak. A figura alapanyaga többnyire tészta (*zan*) vagy agyag (*'jim pa* vagy *kham pa/kham sa*), de készülhet egyszerűen fűből (*rtsva gzugs*) is. Az alapanyaghoz különféle értékes összetevőket adnak, hogy ezáltal kívánatosabbá tegyék az ártó erők számára; ezek általában különböző gabonamagvak (*'bru*), drágakövek (*rin chen, dkor*) és orvosságok (*sman*). Belekevernek továbbá olyan összetevőket, amelyek a megbízó testéről vagy testéből származnak, mint a haja, körme, vizelete, nyála, a „testének piszka” (*lus kyi dri ma*), a mosdó vagy szájmosó vize stb. Ezek által a figura azonossá válik a beteggel, ami a szellem megtévesztésének, illetve a betegnek a figurával való felcserélésének az alapja lesz a szertartás során. A figurát külsőleg is hasonlatossá teszik a megrendelőhöz, rárakják ruháit (vagy ezekből egy szövetdarabot), övét és ékszereit; letehetik elé személyes használati tárgyait, szerzetes esetén kedvenc szent könyvét, de akár a megkezdett ételét is. Sokszor találkozhatunk olyan leírásokkal, amelyekben részletesen megadják figura egyes testrészeinek és szerveinek megfelelő összetevőket. E leírások forrásai – ahogyan a szertartás minden egyéb kelléke is – az áldozatok felajánlásakor énekelt versek, amelyeket később tárgyalunk részletesebben. A figura életre keltésére szolgál továbbá

---

mdos-je, ahol a központi Pehar/tibeti császár köré épül az uralkodó udvartartása, s ez szélesedik ki Tibetté, majd pedig az egész világegyetemmé.

⁶⁷ A megrendelőre használt leggyakoribb kifejezések a *yon bdag, rgyu sbyor, sbyin bdag, bsgrub bya, dmigs yul*, vagy csak egyszerűen a „beteg” (*nad pa*).

⁶⁸ Karmay (1991) a *ngar* szót a figura értékes összetevőivel kapcsolja össze. Maga a *ngar* szó azonban a szótárakban „erős”, „kemény”, illetve „előlső” jelentéssel szerepel, és talán inkább arra utal, hogy a figura, mint egy mesebeli hős, elég „erős” a feladata végrehajtásához, hogy a megbízó betegségeit átvállalva, elmenjen az ártó szellemek birodalmába.

⁶⁹ Tucci 1980, p. 177.

az a nemritkán felbukkanó instrukció is, hogy a betegnek vagy bármilyen más embernek, illetve állatnak rá kell lehelnie.

Vannak olyan váltság szertartások, amelyekben az ember, hanem a jószág megóvása a cél. Ilyenkor a központi helyre az adott állat vagy állatok figurái kerülnek, az alapanyagukba pedig szőrük, illetve az istállójukból származó földet kevernek, s ugyane anyagból a karám kicsinyített mását is megépítik köréjük⁷⁰.

A megbízó figuráján mellett, sőt adott esetben anélkül is, központi helyet kaphat az „oltáron” az ártó szellem figurája. Az ezekre vonatkozó leírások a szellem fajtájától függően igen változatosak, de gyakran egy adott szertartás típusán belül is lehetnek eltérő szellemábrázolások. Általánosságban elmondható, hogy a szellemek fekete vagy vörös színű lovasok, a kezükben fegyverrel, lasszóval, a betegségeket tartalmazó zsákkal vagy a megbízó gonosztetteit szamon tartó rovásfával (*khram shing*), a fején pedig ragadozó madarak tollaival. Előfordul, hogy a központban nem egy ártó szellem figurája áll, hanem egy csoport, mint pl. a *bstan*-ek esetében. Megjeleníthet továbbá körülöttük a kíséretük és a nekik szolgáló kisebb szellemek is, különféle állatok, a nyomukban járó kutya, sakál, *dhol* vagy a fejük felett repülő madár.

Mind a megbízó, mind a démon figurája köré felépíthetik a lakhelyét is. Ez lehet egy ház vagy (egyek szövegeiben kifejezetten mongol megrendelő esetén) sátor, vár vagy, mint Pehárnál, királyi palota is. A lakhely köré gyakran odateszik a háziállatok, lovak, kecskék, tevék stb. figuráit is; az előbb említett Pehár *mdos*-nél pedig az egész királyi udvart is, királynékkal, katonákkal, szerzetesekkel, kereskedőkkel stb. Ha az oltár részletesebb, akkor ezek körül, az ember által lakott területet elhagyva, a vadon következik, amit különféle növényevő és ragadozó vadállatok figuráival ábrázolnak. Ritkán, de előfordul, hogy az egész struktúra egyfajta *maṇḍalá*vá válik, hierarchikus rendben megjelenítve akár egy teljes hagyomány panteonját.

Az oltár központi része körül, koncentrikus körökben, vagy egyszerűen csak előtte felsorakoztatva helyezik el az áldozatokat. Ezek között is akad jónéhány, amely kifejezetten a váltság szertartásra jellemző. Ilyen először is a *ngar mi*, amelyről már korábban írtuk, hogy néha magát a fő *glud* figurát is így hívják⁷¹. Ez egy kicsi, emberalakú téztafigura, amiből általában több is szokott lenni az oltáron. Hogy mi a különbség a kis *ngar mi* figurák és a nagy *glud* szerepek között, nem világos. A liturgiában, ahogyan később látni fogjuk, a *ngar mi* az, aki elviszi az áldozatokat a

---

⁷⁰ Tucci, 1980, p. 177.

⁷¹ Uo.

szellemekhez, de őrá rakják át a megbízó betegségeit is, vagyis mintha egyszerre lenne a váltság (*glud*) szerepében és az azt a szellemeknek átadó személy szerepében⁷². Jellegzetes kellékei továbbá a *mdos glud* szertartásnak a tésztából készített speciális áldozatok, a '*chang bu*-t, *mtheb kyu*-k, *ting lo*-k és *bshos bu*. A '*chang bu*-t, amelyről Tucci úgy tartja, hogy az az isteneknek szóló áldozat, a tészta ujjakkal való összenyomásával készítik, amitől hullámos lesz⁷³. A *mtheb kyu*-t ugyanígy készítik, de itt kis ujjnyi darabokat le is választanak a tésztából⁷⁴. A *ting lo* Tucci szerint egy kis tésztagolyó, amelynek a tetején egy mélyedést formálnak és vajat raknak bele, hogy eledelként szolgáljon a démonoknak.⁷⁵ Másutt a *ting lo* egy mécses, ami az utat mutatja a szellemek számára.⁷⁶ A *bshos bu* egy kisebb *gtor ma*, amelynek változatos alakja lehet, Nebesky-Wojkowitz leír vérrel töltöttet és vár alakút is⁷⁷. Mindezeket a tésztaáldozatokat a szertartásokban egyszerűen csak *gtor ma*-nak is nevezhetik, a figurával együtt pedig *glud gtor*-nak. Előfordul még, hogy *bgegs gtor*-nak vagy *lan chags gtor ma*-nak nevezik őket. Az előbbi az buddhista szövegekben az ártó erőkre és démonokra általános jelleggel használatos „akadályoknak” (*bgegs*, *vighna*) szól, a másik pedig azoknak a szintén kártékony hatásoknak, szellemek kiengesztelésére, amelyeknek a korábbi gonosztettek következtében karmikus követelésük (*lan chags*) van az emberrel szemben. Maga a *lan chags* szó jelentheti a követelések törlesztésére szóló áldozatot, és az azt behajtani akaró szellemeket/körülményeket is (*lan chags gnyer ba*).

A tésztaáldozatokon egyéb speciális kellékei is vannak a *mdos glud* szertartásnak. A legismertebb közülük a „fonálkereszt” vagy *nam mkha'*, ami hosszú ideig tévesen magára a szertartásra használtak a nyugati szakirodalomban. A *nam mkha'* általában sokszínű („ötszínű” a szövegekben), de bizonyos esetekben lehet egyszínű is (fekete vagy fehér). A legelső részének színével kapcsolatban több szöveg is elmondja, hogy annak meg kell felelnie a megbízó születési elemének a színével. Ahogyan azt már Blondeau megállapította, *nam mkha'*-nak nincsen szerepe a

⁷² Hasonló ehhez a jelenséghez, amikor koldusokat vagy más, a társadalom peremén levő személyeket bíznak meg a szertartás végén azzal, hogy a *glud* áldozatait elvigye a szellem lakhelyére, más esetben pedig a koldusok fizetség fejében átvehetik egy másik személy rossz karmáját.

⁷³ Uo., p. 177. Ld. még Nebesky-Wojkowitz, 1956, pp. 364–365, ahol a '*chang bu* egyéb használatáról és az eredettörténetéről is ír. Ld. továbbá Bentor, 1996, p. 151, aki szerint Tucci téved, s tibeti forrásra hivatkozva írja, hogy a '*chang bu* és a *ting lo*, mind békés áldozatok az „akadályoknak” (*bgegs*, *vighna*).

⁷⁴ Tucci, 1980, p. 177.

⁷⁵ Uo., p. 177. Ld. még Barnett 2012, aki szerint a *ting lo* egy alamizsnacsésze miniatúrája, p.306, et passim.

⁷⁶ Bentor, 1996, p. 151.

⁷⁷ Uo., p. 382. A fenti áldozatokról ír és képet közöl még Beyer is (1978, pp. 324–327).

szertartásban, és nem tudni, mit szimbolizál. Egyes szövegekben, amelyeket Blondeau használt a beteg „tudatának” (*sems*) váltságaként magyarázzák.⁷⁸ Más korai *rnying ma* szövegben, mint amilyen a *Lha' 'dre stong gi rgyud 'dra ba* szintén találhatunk magyarázó részeket, azonban ezzel sem jutunk közelebb az eredeti jelentéséhez: „*nam* az éredendő bölcsesség, *mkha'* a nem-kettős, tiszta jelentés” (*nam ni rig pa'i ye shes ste // mkha' ni gnyis med dag pa'i don*)⁷⁹ A Keleti Gyűjtemény kéziratai között is van egy szintén a *rnying ma* iskola hatását mutató szöveg, amelyben felbukkan a *nam mkha'*-t értelmező rész, és a Blondeau által talált kevés magyarázatot is megkérdőjelezi. Ez a mű a *Mdos kyi cha lag mchod chen nyi shu rtsa lnga'i zhus lan*. (Tib. 542.13), amelyről a későbbiekben még lesz szó, s itt most csak a *nam mkha'*-ra vontkozó részt közlöm:

Hūm! A nagy hős kinyilatkozott:

Világ istenei és démonjai ide hallgassatok!

Kelet eme fonálkeresztje,

Azúrkék fonálkereszt, kagyló a szeme (közepe?),

Drágakő és selyemfélék díszítik,

Lényege a tudat, tárgya a tér.

Keleten minden istennek és démonnak,

A tudat érzékszervének váltságaként felajánlom,

A tudat ártalmait hárítsátok el!

Hūm! Dél eme fonálkeresztje,

Arany fonálkereszt, türkiz a szeme (közepe?),

Ötféle drágakő és selyemfélék díszítik,

Lényege a szaglász érzékszerve, tárgyai az illatok,

délen minden istennek és démonnak,

A szaglász érzékszervének váltságaként felajánlom,

A szaglász érzékszerv ártalmait hárítsátok el!

Hūm! Nyugat eme fonálkeresztje,

Réz fonálkereszt, réz a szeme (közepe?),

⁷⁸ Blondeau 1990.

⁷⁹ A *Lha' 'dre stong gi rgyud 'dra ba* e részben egyéb hasonlóan obskurus példát is hoz a *nam mkha'* jelentésére vonatkozóan. (ld. *Rnying ma'i rgyud 'bum*, vol. 46, pp. 452–453).

Ötféle drágakő és selyemfélék díszítik,
Lényege az ízlelés érzékszerve, tárgyai az ízek,
nyugat minden istennek és démonnak,
Az ízlelés érzékszervének váltságaként felajánlom,
Az ízlelőszerv ártalmait hárítsátok el!

Hūm! Észak eme fonálkeresztje,
vas fonálkereszt, réz a szeme (közepe?),
Ötféle drágakő és selyemfélék díszítik,
Lényege az hallás érzékszerve, tárgyai a hangok,
észak minden istennek és démonnak,
A hallás érzékszervének váltságaként felajánlom,
A hallószerv ártalmait hárítsátok el!

Hūm! Közép eme fonálkeresztje,
kagyló fonálkereszt, kék a szeme (közepe?),
Ötféle drágakő és selyemfélék díszítik,
Lényege a szem tárgyai,
A formák és a tapintott érzetek,
közép minden istennek és démonnak,
A látás érzékszervének váltságaként felajánlom,
A szem és a test ártalmait hárítsátok el!⁸⁰

A *nam mkha'*-hoz hasonlóan a *mdos glud* szertartások jellegzetes kelléke nyíl (*mda'*) és az orsó (*phang*) (vagy igen gyakran a „tarka nyíl” (*mda' khra*) és a „tarka orsó” (*'phang khra*)), amelyek a férfit és a nőt szimbolizálják. Ugyanennek a szimbólumai a „férfi fa” (*pho shing*) és a „női fa” (*mo shing*); valamint a „férfi arc” (*pho gdong*) és a „női arc” (*mo gdong*). Ez utóbbiak férfi és nő figurák rajzai, amelyeket *byang bu*-nak vagy *rgyang bu*-nak nevezett fatáblácskákra festenek rá.⁸¹ Ezeken a táblácskákon ábrázolhatnak még házakat, használati tárgyakat, állatokat. Az utóbbi ábrázolásait gyakran két csoportra osztják, a „kilenc égen repülőre” (*gnam la phur dgu*) és a „kilenc földben ásóra” (*sa la 'dzul dgu*).

⁸⁰ A szöveg átírását ld.: Függelék 7.31.

⁸¹ Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 359 *et passim*; Beyer, 1978, p. 327–328; Tucci 1980, pp. 178–179.

A fenti áldozatok között sok azonos funkciójú van. A férfit pl. a nyíl és a férfi arc is megjeleníti, a ház, a jószágok pedig lehetnek figurákként és a *byang bu* táblácskára felfestve is az oltáron. Ez talán azt jelenti, hogy ezek a hasonló jelentésű szimbolikus tárgyak különböző forrásból származtak, amit a szertartást végső formájába öntő buddhista vagy bon po (esetleg mindkettő) szerzők egymás után beemelték a kellékek közé.

Hasonló pályát futott be az ún. „selyemszalagos nyíl” (*mda' dar*) vagy „isteni nyíl” (*lha mda'*) is, ami szintén felbukkan néha kellékek között. Ez az egyik legősibb kellék az összes közül, megtalálható már a dunhuangi szövegek nem-buddhista rituális elemei között és a későbbi, csak kevés buddhista hatást mutató *bon* szertartásokban. A *mda' dar* e szövegekben ún. „támaszték” (*rten*), és arra szolgál, hogy az istenségnek vagy a neki bemutatott áldozatok által megidézett „szerencsének” (*phya*) és „termékenységnak” (*g.yang*) a „szállása” legyen. Ezért hagyományosan az olyan *bon* és népi vallásos szertartások kelléke mint a *bsangs* (füstáldozat) vagy a „termékenység megidézése” (*g.yang 'gugs/phyas 'gugs*), nem pedig a váltság szertartásoké.

Ami az előbbi áldozati tárgyak számát illeti, az szövegről-szövegre változó, a leggyakoribb az, amikor megegyezik a szellemek számával (pl. a gyermekek 15 nagy démonja esetében 15) vagy a megbízó életéveinek számával.

A váltság szertartás sajátos kellékein kívül, ezek köré az oltárra tesznek még olyan áldozatokat is, amelyek minden tibeti buddhista *pūjā* (*mchod pa*) részei. Ilyenek a különböző áldozati ételek, gabonamagvak, drágakövek, selyem, vászon, orvosság, mécses stb. Ezek mennyiségét nem határozzák meg a szövegek, sokszor egyszerűen csak azt közlik, hogy annyit kell összegyűjteni belőlük, amennyit csak a megbízó megengedhet magának.

4.2 Az áldozatok megtisztítása (*bsangs sbyangs*) és megáldása (*byin rlabs*)

A szertartás következő szakasza a fenti kellékek rituális megtisztítása és megáldása. Ehhez először a jógi több, egymásra épülő általános lelki gyakorlatot hajt végre. Menedéket vesz a Három Drágaságban (*skyabs 'gro*), felkelti magában a megvilágosodás szándékát (a *bodhi* tudatot, *sems bskyed*), és a „négy mérhetetlen” (*tshad med bzhi*) állapotban meditál. Ezek a mindennapos buddhista gyakorlat és a kolostori liturgia részei is, ezért a szövegek nem tartalmazzák a liturgiát, csak annyit mondanak, hogy előzetesen (*sngon du btang*) el kell végezni őket. Általában ugyanez igaz a szertartás következő lépésére is, amelynek során a jógi elvégzi a kiválasztott *yi*

dam-jának (meditációs istenségének) *sādhana*ját, és azonosul az istenséggel. A szövegek nem írják le bővebben az egyébként összetett meditációs gyakorlatot, általában megelégszenek azzal, hogy a jógis „keltse fel magában *yi dam* büszkeségét” (*yi dam gyi nga rgyal bskyed*) vagy valósítsa meg (*sgrub*) „önmagában” (*rang bskyed*) vagy „önmaga előtt” (*mdun bskyed*) vizualizálva az istenséget. Az utóbbi kiválasztását is általában rábízza a gyakorlóra, de sok olyan szöveg is van, amelyik valamely meghatározott *yi dam*, többnyire Hayagrīva, ritkábban Vajrabhairava, erején alapszik. Amennyiben a szertartás központjában egy buddhista istenség áll, vagy a *yi dam* nem az előbbi kettő közé tartozik, a szöveg tartalmazhatja a részletes *sādhana*t, az istenségnek bemutatott áldozatokat, tisztelő verseket, fohászokat stb. is. Bárhogy legyen is, a *yi dam*-mal azonosult jógis – vagy mint az istenség maga – hozzáfoghat a szertartás következő lépéséhez, az áldozatok „megáldásához” (*byin rlabs*).

Az váltság szertartás áldozatainak megáldása ugyanazokat a lépéseket követi, mint amelyek általában a tantrikus felajánlásoknál használatosak, szűkebben pedig a *bgegs gtor*, az „akadályoknak” (tib. *bgegs*, skt. *vighna*) szánt áldozatoknál alkalmazottakat. Ennek első két lépése két különböző féle „megtisztítás”, az elsőre a tibeti a *bsangs*, a másikkra *sbyangs* szót használja. A *bsangs* a negatív, ártó erőktől tisztítja meg a kellékeket, amelyre két *mantrát* használhat. Egy általánosít, ami Amṛtakuṇḍali (tib. *bdud rtsi 'khyil ba*) mantrája, és úgy hangzik: *om vajra amṛtakuṇḍali hana hana hūṃ phaṭ*. Erre a gyakran alkalmazott mantrára a szövegek általában csak a röviden az *amṛta* szóval hivatkoznak; vagyis csak annyi olvasható a szövegben, hogy „amṛtával tisztítsd” (*a mri tas bsangs*). A másik mantra Yamāntakához (*Gshin rje gshed/mthar byed*) tartozik, ez a *hrīḥ ṣṭrīḥ vikṛtānana hūṃ phaṭ*, amiből csak az első két szótagot szokták jelezni a szövegben. A másik fajta megtisztítás, a *sbyangs* a klasszikus *mahāyāna* gondolkodás egyik alapfogalmán, az ürességen alapul. A jógis az előtte levő profán tárgyakat eltünteteti, hogy a helyükbe megtisztult, szakrális tárgyakat tegyen. Ezt úgy éri el, hogy az első lépésben „ürességgé” alakítja őket, mintegy dekonstruálja a profán állapotukat, a következő mantra segítségével: *Svabhāva śuddhāḥ sarva dharmā svabhāva śuddho ham*. („természeténél fogva tiszta minden *dharma*, természetemnél fogva tiszta vagyok én”). Ahogy a fenti mantrák esetében, a szövegek itt is csak röviden, az első szóval emlékeztetik a szertartást bemutató papot a hosszabb szövegre; „*sva bha wa*-val tisztítsd meg” (*sva bha was sbyangs*), amihez esetleg még hozzátehetik a liturgia következő részének bevezetésekként, hogy „...ürességgé válik.” (*stong pa nyid du gyur*). Ezután a jógis a tudatában, vizualizáció segítségével létrehozza az

áldozatok tiszta formáját, majd egyesíti az előtte levő fizikai tárgyakkal, és az *om āḥ hūm* szótagok, az ún. „három magszótag” (*'bru gsum*) elrecitálásával, illetve a hat mantrával és a hat mudrával megáldja őket (*byin rlabs*). Általában e lépéseket külön-külön elvégzik a *glud* figurára és többi áldozatra vonatkozóan is. Az utóbbira íme egy példa a Tib. 603.2-es jelzetű, *Mo 'dre kha bsgyur* c. kéziratból:

„Az üresség terében megjelenő *bhrūm* szótagból kiformalódó széles és mély drágakő-kosarakban megjelenik egy *hūm* szótag, ami fényben ragyogva felolvad, s az ebből kialakuló áldozatok (*mchod rdzas*) betöltik a végtelen és kristálytiszta teret.”⁸²

A *glud* figura rövid vizualizációjának pedig ez egy gyakori fajtája:

„Az üres térből egy szép és elragadó *ngar glud* formálódik, teste, szava, tudata, halmazai, *dhātujai*, *āyatanái*, életereje, lélegzete, s mind az öt érzékszerve teljes, finom selyem a ruhája, drágakő ékszerektől szikrázik, s bővelkedik az ötféle érzéki élvezet tárgyiban”.⁸³

A *glud* és a kellékek megáldása történhet egyszerre is, például ebben a formában:

„Az üres térből a *mdos* áldozati tárgyai (*rdzas*), a *glud gtor* (a *glud* figura és a *gtor mák*), és a kincsek (*dkor cha*) tisztatlanságaira vonatkozó minden gondolatot (*dnegos 'dzin*), a szívből (azaz a gyakorlatot végző jögi szívéből) kiáradó *raṃ* szótagból keletkező bölcsesség tüze elégeti; a *yam*-ból a *dharmatā* szele szétszórja; a *kham*-ból a jelleg-nélküliség vize lemossa; az *om* által a vágyak szerinti kincsekké válnak; az *āḥ* betölti velük a teljes teret, a *hūm*-tól kifogyhatatlannak lesznek, mint a nektár; a *svā* a figurákat felruhazza a halmazokkal, *dhātukkal*, *āyatanákkal* és a többivel, a *hā*-tól minden egyes vendég vágyát, azok szíve szerint teljesítik”.⁸⁴

Miután az áldozatokat az *om āḥ hūm*-mal, a hat mantrával és a hat *mudrā*val megáldotta (*sngags drug*, *phyag drug*), valamint a „ég kincstára” (*nam mkha'i mdzod*)

⁸² 1v, *stong pa'i ngang las bhrūm las rin po che'i snod yangs shing rgya che ba'i rnams kyi nand du hūm 'od du zhu ba las byung ba'i mchod rdzas rnam dvangs shing thog pa med pa'i nam mkha' dang* (2r) *myam par gyur*

⁸³ Tib.532.13 (*Ma mo'i mdos glud*). 1v, *stong pa'i ngang las mazes shing yid du 'ong ba'i ngar glud / lus ngag yid phung po kham skye mched / tshe srog dbugs dbang po lnga sogs tshang zhing / dar zab kyi gos rin po che'i rgyan gyis spras pa / 'dod yon lngas khyad par du rgyas par gyur* / Ugyanez a szöveg megtalálható számos más szertartásban is.

⁸⁴ Tib.527.46 (*mdos kyi byin rlabs*), (1r) *stong pa'i ngang las mdos rdzas glud gtor dkor cha rnams kyi ma dag pa'i dnegos 'dzin thams cad rang gi thugs ka nas spros pa'i raṃ las ye shes mes bsregs / yam las chos nyid kyi rlung gis gtor / kham las mtshan med kyi chus brkus / om gyis ji ltar 'dod pa'i longs spyod ldan par gyur* / (2r) *ahs nam mkha' mtha' khyab du spel / hūm gis bdud rtsi'i rang bzhin du zad mi shes par byas / svās gzugs brnyes rnams phung po dang kham dang skye mched la sogs pa dang ldan pa hAs mgron so so'i re ba yid bzhin du skong pa'i nus ldan du gyur* / . Ez az áldás fajta is igen gyakori; Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma szövegeiben szint mindig ezt használta.

nevű *mantra-mudrā* párral végtelen mennyiségűvé alakította, a szertartás a következő szakasza következik, ami az ártó erők megidézése.

4.3 Az ártó erők befogása (*gnod byed 'gugs pa, dgug bzhugs*)

A szövegek az szellemeket többféle általános kifejezéssel is leírhatják, ezek lehetnek negatív jelentésűek, pl. „ártó/kártevő”, (*gnod byed*), vagy semlegesnek hangzók, mint az „áldozatok tárgyai” (*sbyin yul*), vagy barátságosabbak, mint a „vendég” (*mgron*). A megközelítés az ártó erő fajtájától függ.

A leggyakoribb általánosan használt kifejezés a *gdon bgegs*; amelynek az első fele, a *gdon* „démon”, a másik fele, a *bgegs* pedig „akadály”, a szanszkrit *vighna* tibeti fordítása. Ezen az általános kifejezésen kívül a különféle szellemek száma igen nagy. Egy részük az indiai mitológiából származik, mint a hindu istenségek (pl. Brahmā, Yama) és az ártó szellemek egy része, a *yakšák* (*gnod sbyin*), *rākṣasák* (*srin po*), *nāgák* (*klu*), *bhūták* (*'byung po*), *gandharvák* (*dri za*), *māṭṛka* (*ma mo*), a 15 gyermekbetegséget okozó nagy démon (*gdon chen bco brgyad*) stb., a másik részük tibeti eredetű, mint a *rgyal po*, *btsan*, *bdud*, *klu*, *'dre*, *sri*, *srin*, *gdon* stb. A szövegekben megfigyelhető egyfajta kettősség ezen ártó erők eredetére és értelmezésére vonatkozóan. Egyfelől az emberi világon kívül élnek, és az alapvető rosszindulatuk (mint a *srin*, *gdon*, *bdud* esetében), vagy az emberi tevékenységet megbosszulandó (pl. a *klu*-knál) támadják meg az embert. Erre a natív elképzelésre épül rá egy buddhista magyarázat, amely szerint minden betegség, démoni megszállás, szerencsétlenség stb. a korábbi tetteknek, a karmának a következménye; sőt néhány szöveg – elsősorban a művelt, nagynevű szerző művei – odáig megy, hogy ezek a démonnak „látszó” erők valójában a zavarodott, tisztátalan tudat termékei. A szertartásokban ennek megfelelően úgy is szokták az ártó erőket nevezni, hogy azok „a karmikus adósságok” (*bu lon*), „követelések” (*lan chags*) behajtását, illetve a vérbosszút (*sha 'khon*) keresik (*gnyer ba*). A szertartás célja is részben az, hogy – hasonlóan a bírósági büntetéshez vagy a felvett hitelhez – az kiszabott büntetést megfizessék (*'jal ba*), a vérpénzt (*stong*) megadják, s ezáltal a mindenfajta tartozás, követelés a megbízóval szemben megszűnjék (*sbyang*, *'khor*, *phyis* stb.).

A fenti átfogó szellemfajtákba tartozhatnak nevesített, magas rangú szellemek is, akik egyben e típusok vezetői, királyai vagy egyéb méltóságai (a legjobb példa talán, Pehar a *rgyal po*-k vezetője). Az invokációk az ilyen esetekben általában tartalmazzak velük kapcsolatos mitológiai elemeket, eredettörténetüket, illetve elmesélik azt, hogy

hogyan kényszerített engedelmességre őket valamikor a múltban a Buddha vagy Padmasambhava. Az ennek során tett esküjükre (tib. *dam tshig*, skt. *samaya*) a jógai szertartás több pontján is hivatkozhat, így kényszerítheti az áldozati helyszínre, vagy a szertartás végén, az onnan való távozásra őket.

A fontosabb istenségeket és démonokat nagyobb tisztelet illeti a szertartás során, mint az általános vagy a nem nevesített esetekben. Ilyenkor „vendégnek” (*mgron*) tekintik őket, s az invokációk első szakaszát is egyfajta barátságos meghívások képezik, amelyek azonban mitológiai tartalmuk miatt rendkívül fontos forrásaink a tibeti démonológiára vonatkozóan. Ilyen a fentebb említett *rgyal mdos* Thu'u bkvan blo bzang chos kyi nyi ma-tól⁸⁵ vagy ugyane szerző *bstan mdos* szertartása, de ide sorolható sok *Ma mo mdos* és még sok más szöveg is. E szertartásokban a hosszú invokációk mellett, gyakran egyéb módon is kifejezi a szellem iránti tiszteletét a jógai, külön *gtor ma*-kat mutathat be nekik, magasztalásokat (*bstod pa*, *stotra*) énekelhet nekik (mint pl. Yamának a Tib. 538.18.3-as *srog glud*-ben), és „megbízhatja őket feladattal” (*'phrin bcol ba*) az alájuk tartozó kisebb szellemek megregulázására. Röviden, az ilyen esetekben ezeket az ártó erőket első lépésben egyfajta *dharmapāl*aként hívja meg a jógai a szertartásra (egyik tipikus ismétlődő szakasza az invokációnak: „jőjj(eket) most el, mint a mdos vendégei”, *de ring mdos kyi mgron du byon*).

Ez a békés invitáció azonban csak a kiemelt vendégekre vonatkozik, és az ő esetükben is társulnak hozzájuk egyéb, keményebb hangvételű invokációk is. A leggyakoribb ezek közül az „igazságok erejének kimondása” (*bden stobs brjod pa*),⁸⁶ ami annyira alapvetőnek számít, hogy egyetlen szövegből sem hiányozhat. Az „igazságok ereje” egy felsorolás, amely a szertartást bemutató jógai gurujánál kezdődik, majd a Triratna, a különböző bódhiszattvák és dharmapálák erejére hivatkozva az áldozati helyre parancsolja a szellemeket. A felsorolást általában hozzáigazítják az aktuális szertartáshoz, így hangsúlyt kaphatnak benne azok az istenségek, amelyeken a rítus alapszik, illetve azok a negatív erők, amelyeket elhárítani hivatott. Az alábbi példa egy „emberélet váltságból” (*srog glud*) származik:

„*Na mo!* (Hódolat!) A hagyományom kegyes forrásának és dicső mestereim szent láncolatának igazságának az ereje, a Buddha igazságának ereje, a Tanítás igazságának az ereje, a Gyülekezet igazságának az ereje, a buddhák, bódhiszattvák,

⁸⁵ Tib. 351.18 (*Rgyal mdos kyi cho ga Ngo mtshar sgyu ma'i mchod sbyin*)

⁸⁶ Bentor (1996, pp. 152–153) szerint ez a *satya vacana* egyik változata, amely nem csak a korai buddhista hagyományban, de a hindu vallásban is ismert. Magában az „igazságok kimondásában” semmilyen tantrikus elem nincs, a szertartások mint egy régi réteget, magukkal hozták a múltból.

vīrāk, *dākiṇīk*, *dharmapālāk*, védelmezők igazságainak az ereje, valamint a titkos varázsigék, a tudós-varázsigék és a *samādhik* igazságának az ereje, a *dharmadhātu* tökéletes tisztasága és ésszel felfoghatalansága igazságának az ereje által, az ennek a megbízónak ártó és kárt okozó démoni planéták fent, démoni *btsan*-ek középu, és démoni *klu*-k lent; a régi halottak szellemei, a mostani új szellemek, a vidéken kóborló szellemek, a „hóhérok” (? , *shi gshed*), a *the'u rang*-ok, a *gandharvák*, az emberi és a nem emberi *bhūták* tudata, mint amikor a madárkát a karvaly üzi, mint amikor a madártollat a szél felkapja, erejüktől megfosztva e fű-figurába alászálljanak!”⁸⁷

Előfordul, hogy az „igazságok ereje” mellett más, keményebb eszközöket is bevetnek a szellemek megidézésére. Az engedetlen ártó erőket lasszóval befogó és gúzsba kötve a Buddha lábai elé hurcoló harcos alakok már a *Pañcakrakṣā*ban is megjelennek, amikor Brahmā parancsára az egyik yakṣa tábornoka a „sūtra pányváján” hurcolja gyermekek 15 démonját az istenség elé. Az itt vizsgált szövegekben két istenség lát el hasonló feladatot, Ṭakkirāja (*'dod rgyal*) és Hūmkāra (*hūm mdzad*). Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma az előbbit használja az egyik '*chi bsu* („a halál megtévesztése”) típusú szövegében:

„Élénken elképzelve magam a *yi dam*-ként, a szívemből rettentő, haragvó, vörösszínű Ṭakkirāja születik végeláthatatlanul, a kezében lasszót és kampót tart, és az egész világot teljesen bejárja. A Halát Urának, Yamának a kíséretével együtt az élére áll, és minden ártó démont és akadályt, karmikus törlesztést és bosszút szomjazót, a saját erejétől megfosztva, eléem hurcol.”⁸⁸

A szellemeknek az áldozatokhoz vagy a figurákba való lekényszerítése után a jogi rögzíti őket a *Jah hūm bam hoḥ* mantra és a hozzá tartozó *mudrāk* segítségével, s néha hozzá teszi, éppúgy, mint a „klasszikus” tantrikus *sāadhanák*ban és *pratiṣṭhák*ban amikor a *jñānasattva* leszáll a *samayasattvába*, hogy ezáltal szellem és a figura „eggyé válik” (*gnyis su med par gyur*).

⁸⁷ Tib. 537.14, (1v) *na mo / drin can rtsa ba dang brgyud par bcas pa'i dpal ldan bla ma dam pa rnams kyi bka' bden pa / sangs rgyas kyi x / chos kyi x / dge 'dun gyi x / sangs rgyas byang sems dpa' bo mkha' 'gro skyong bsrung ba rnams kyi x gzhan yang gsangs sngags dang rigs (!) sngags dang ting nge dzin gyi x chos kyi dbyings rnams par dag cing bsam gyis (2r) mi khyab pa'i bden pa'i stobs kyi sbyin pa'i bdag po 'di nyid gnod cing 'tshe bar byed pa'i steng gdong gza' / bar gdong btsan / 'og gdon klu / shi 'dre rnying pa / da 'dre gsar pa yul 'dre 'khyam po shi gshed the'u rang dri za 'byung po mi dang mi ma yin pa rnams kyi nam par shes pa bye'u khras de dpa bzhin du bya spu rlung gis gtor ba bzhin du rang dbang med par rtsa gzugs 'di nang du khug cig /*

⁸⁸ Tib. 351.5, (5r) *rang yi dam du gsal ba'i thugs ka nas khro bo 'dod rgyal dmar po drag shul can / lcags kyu dang zhags pa thogs pa dpag tu med pa byung / 'jig rten gyi kham thams cad khyab par song ste / 'chi bdag gshin rje'i 'khor dang bcas pa'i gtso byas / gnod byed gdon bgegs lan chags sha 'khon gnyer ba thams cad rang dbang med par mdun du bkug par 'gyur /*

Ha a szertartási útmutató szerzője elég aprólékos volt, akkor a szellemek befogása után hozzáadhat egy elemet, amellyel megpróbálja lenyugtatni a kedélyüket még az áldozatok átadása előtt. Ilyen található Thu'u Bkvan fent már idézett *'chi bslu-* jában:

„Gyűlölet mérgezte elmétek csillapodjék! Részvét és kedvesség legyen most elmétekben! Boldogan, örömmel vegyétek a *gtor ma*-t! Békére és a megvilágosodásra törekedjete!”⁸⁹

4.4 Az áldozatok átadása (*bsngo ba*, *'bul ba*)

Az áldozatok felajánlására szolgáló versek először sorra veszik az áldozatokat, kiemelve szépségüket, értéküket, az elkészítésükhöz felhasznált anyagok gazdagságát, hogy ezáltal a ártó erők számára csábítók legyenek és elfogadják őket az emberért vagy a jószágért cserében. A *glud* figuráról elmondják, hogy az élő és tudatos. Ezt egyrészt a buddhista *abhidharmá*ban felsorolt különféle terminusokkal írják le (pl. „a halmazai (skt. *skandha*, tib. *phung po*), az érzékelés területei (skt. *dhāthu*, tib. *kham*s) stb. teljese”), illetve sokszor leírják a *glud* mozgását, beszédét, énekét stb. hangfestő szavakkal kísérve. A felajánlás második felében felszólítják az ártó szellemet, hogy fogadja el az áldozatot, és cserében hagyja békén az embert. A szövegek mindegyikében szerepel az a kép, amelyben a beteg egy megkötözött, a földre leszorított fogoly, és az ő „kiszabadítását, kötelékektől, béklyóktól való megszabadítását” kéri a szellemtől a jógi. Gyakran ezek mellett található egy lista is, amelyben a különféle betegségeket, szerencsétlenségeket, és szellemfajtákat sorolják fel, kérve az ezektől való megszabadulást.

Az áldozatok átadásához kapcsolódó liturgiának, hasonlóan a megáldásuknál látottakhoz, több fajtája lehet. Van olyan szöveg, amelyik egy versbe sűríti a *glud* figura és a többi áldozat felajánlását, és van, amelyik önálló részt szentel a nagyobb egységeknek. Nagy különbség van a versek hossza és részletgazdagsága között is. Az alábbi vers egy rövid *glud bsngo ba*, vagyis a figura felajánlása, Thu'u bkvan *Bstan mdos*-jében:

„Ó! Szép *ngar gyi glud*, e drága kincs,
teljes mind a teste, szava, tudata,

⁸⁹ (5r) zhe sdang gdug pa'i sems rnam zhi bar gyis // snying rje byams pa'i sems su da byos la // dga' mgu rang pa'i sems kyis gtor ma long // zhi ba byang chub sems dang ldan par mdzod /

teljes az érzékei mind az öt kapuja,
 teljes a tizenkét *āyatan*ája,
 teljes mind az öt halmaza,
 teljes mind a nyolcféle tudata,
 az embernél szebb *glud*, *ya la la*,
 az ételnél ízletesebb, *thibs se thibs*,
 az adományozó illetőnek,
 életének váltságaként ezt adom,
 a fogvatartottakat, a megkötözetteket,
 a megbéklyózottokat tedd szabaddá!
 Életét meg ne szakítsd!
 Kárt ne okozz és ellen ne szegülj,
 megvilágosodásban a társa légy!”⁹⁰

Az ehhez hasonló rövidebb felajánlások mellett sokszor találkozhatunk olyan hosszabb szövegekkel is, amelyek részletesen leírják a *glud* figura összetevőit. Bár e szövegrészek hosszúsága közt jelentős eltérés figyelhető meg, a leírásokban szereplő elemek szinte ugyanazok, ezért vélhetően közös forrásra mennek vissza; sőt, sok elemük azonos a *glud* eredetmítoszok Karmay által közölt *bon* változataiban találhatók.⁹¹ Az általunk vizsgált szövegek közül egyedül Thu’u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma-nál található információ a vers forrására, ő írja erről, az általa is sokszor felhasznált szövegről, amit általában csak *glud rabs*-nak („a *glud* eredettörténete”) nevez, hogy azt a *Snang srid sil bu’i glud kyi phyong* c. munkából emelte ki⁹². Az áldozati verse alábbi fordítása a szerző *Rgyal mdos kyi cho ga ngo mtshar sgyu ma’i mchod sbyin* c. munkájából készült (így némi betoldásokat tartalmaz a *rgyal po*-kra vonatkozóan):

„Ó! Kiváló magokból (álló), hatalmas *Ngar* ember,

⁹⁰ Tib. 351.19 (*Btsan mdos gtong tshul Dregs pa mig bsgyur gyi ltad mo*) (4v) kye / ngar gyi glud bzang rin chen ’di // lus ngag yid gsum ’di la tshang // dbang po’i sgo nas ’di la tshang // skye mched bcu gnyis ’di la tshang // phung po rnam lnga ’di la tshang // rnam shes tshogs brgyad ’di la tshang // mi bas glud bzang ya la la // bza’ bas kha dro thib se thib // dmigs yul sbyin pa’i bdag po yi // tshe srog glud du ’di ’bul gyi // bzung ba dang ni bcings pa dang // bsdams pa rnams ni grol bar mdzod // tshe srog bar chad ma mdzad cig / gnod cing ’gal ba ma byed par // byang chub sgrub pa’i grogs mdzod cig

⁹¹ Karmay, 1991, pp. 347–348.

⁹² *Glud mchod mchog sbyin rgya mtsho* (Tib. 351.17), f. 4r ’di ni snang srid sil bu’i glud kyi ’phyong las bus pa

*zho sha*⁹³ szíveden kagyló a csontod,
 orrszarvú (*bse*) húsodon okker (*mtshal*) a véred,
 tök (*ku ba*) fejedén fácántoll (*zer mo*) a hajad,
 kosbor (*dbang lag*) karodon krokodilkarom (*chu srin sder*),
 mosódió (*lung thang*) a szemed, az orrod tű (*mo khab*),
 fogad kaurikagyló (*'gron bu*), a nyelved pipacs/sáfrány (*le brgan*),
 jobb kezéd arany, a bal türkiz,
 jobb lábad vas, a bal sárgaréz,
 brokát ruhádat ékszerek díszítik,
 elméd éles, *wa la la*,
 csontod fehér, *ye re re*,
 húsod barna, *kham se kham*,
 véred vörös, *breng se breng*,
 tested meleg, *lam se lam*,
 lélegzel ki és be, *breng se breng*,
 arcod ragyog, *ya la la*,
 hajad szépséges, *pu ru ru*,
 karod lengeted, *si li li*,
 szemeddel fürkészel, *rgyang se rgyang*,
 orrod jó szagokat érez, *tshangs se ching*,
 szád nevet, *ya la la*,
 nyelved szavakkal szól, *sha ra ra*,
 lábad lépeget, *lam se lam*,
 szép ruhád, ide-oda libben,
 szavad, mint Brahmā isten beszéde,
 neved és származásod (*cho 'brang*) *sha ra ra*,
 fentről, a magas hegyormokról,
 lágy hangoddal, *kyu ru ru*,
 alulról, a mély völgyekből,
 szép lépéssel, *ldems se ldems*,
 bömbölsz és mennydörögsz,
 mint a csatába induló férfi,

---

⁹³ Karmay, 1991: *Spondias axillaris*.

kapkodva cicomázod magad,
 mint a menyegzőre induló ifjú feleség,
 mint a rejtekét elhagyó tigris,
 három kapud⁹⁴, halmazaid, *dhātuid*, *āyatanāid* teljesek,
 vagyond nagysága fel nem fogható,
 az ötféle érzék vágyait azonnal beteljesítéd,
 ezt a szép és nemes *glud*-t,
 a királynak (*rgyal po*) és kíséretének,
 az adományozó illető,
 testének és életének váltságaként odaadom.
 Vedd ezt a *glud*-t, jobb, mint az ember, és
 engedd el a fogva tartottat, csomózd ki a megkötözöttet,
 emeld fel a lenyomottat, oldozd ki a megbéklyózottat,
 okádd ki a megevettet, éleszd fel a halottat!
 javítsd át a rovásfát, forgasd el a jóskockát,
 a fegyver élet csorbítsd ki, az átok kötelét vágd el,
 nevét töröld ki, vedd ki,
 betegségtől és démontól szabadítsd meg!
 védelmezői szellemei ne ártsanak neki,⁹⁵
 támogató istenségei ne változzanak át démonná,
 ha korábbi tettei miatt követelések lennének,
 az ez az áldozat elégítse ki,
 és minden adósságát, tartozását vigyék el!
 Szívetek vágya teljesüljön!”⁹⁶

4.5 A betegségek áthelyezése (*nad spor ba*)

A szövegekben eseteként találkozhatunk egy *nad spor ba*-nak, a „betegségek áthelyezésének” nevezett szakasszal, amelynek során a szertartást elvégző pap vizualizációban és szimbolikusan áthelyezi a betegségeket a figurára. Ez általában abból áll, hogy a figurát többször körül érinti a beteg, nagyon ritkán azonban ehhez egy vers is társul, amelyben a figurát valamilyen okból „királynak” nevezik. Egy ilyen vers van a Tib. 362.3, *Ye shes mkha' 'gro ma'i grib sel* c. kéziratban:

⁹⁴ A test, a beszéd és a tudat.

⁹⁵ *bdud du ma 'bab cig*

⁹⁶ Ld.: Függelék 7.17 (Tib.351.18a)

„*Hūm!* A három világ összes urai,
 létező világ istenei és szellemei ide hallgassatok!
 Most az adományt tevő megbízó,
 fejének felhőként gomolygó betegségeit,
Ngar mi király, átrakom rád!
 szemének csillagként szikrázó/vibráló betegségeit
Ngar mi király, átrakom rád!
 Süket és beteg fülét,
Ngar mi király, átrakom rád!
 Fújtató orrának betegségeit...
 Madárként repdeső beteg tüdejét...
 Csontjának disznóként túró betegségét...
 Vérének vízként fortyogó betegségét...
 Húsának földként ... betegségét ...
 Nyomorék beteg lábát...
 Madárként repdeső epéjének betegségét, ...
 Kígyóként tekergő beteg ínját ..
 Hajlott, beteg derekát, ...
 A négyszáznégy betegségfajtát ...
 A 360 féle veszedelmet (*ye brog*) ...
 A gyermekek tizenöt agy démonját ...
 A nyolcvanegy rossz előjelet
 A rossz éjjeli álmot...”⁹⁷

4.6 A dharma adománya (*chos sbyin*)

A szövegek egy részében a szerző nem elégedik meg a szellemeknek csupán fizikai adományokkal való kiengesztelésével, ezért spirituális táplálékkal is ellátja őket, hogy ezáltal helyes erkölcsi útra, és a megvilágosodás felé terelje őket. A szertatásnak ezt a

⁹⁷ Tib. 362.3. (5v) *hūm srid pa gsum po yongs kyi bdag / snang zhing srid pa'i lha 'dre tshur nyon dang / de ring rgyu sbyor yon bdag gi / mgo nad sprin ltar 'thib pa der / ngar mi rgyal po khyod la spor / mig nad skad (=skar) ltar 'khrug pa de / ngar mi rgyal po khyod la spor / rna ba 'on cing na ba de / sna nad 'tshub ching na ba de / glo ba bya ltar 'phur zhing na ba de / rus nad phag ltar rko zhing na ba de / khrag nad chu ltar khol zhing na ba de / sha nad sa ltar 'or (?) zhing (6r) / na ba de / rkang pa zhva zhing na ba de / mkhris pa bya ltar phur zhing na ba de / rgyu ma sprul (!) pa ltar 'khyil zhing ba ba de / rked pa khyog cing na ba de / nad rigs bzhi brgya rtsa bzhi de / ye 'brog gsum brgya drug cu de / byis pa'i gdon chen bco lnga de / ltas ngan brgyad bcu rtsa cig de / mi (!) lam mtshan ma ngan pa de*

részét a „*dharma* adományának” (*chos sbyin*) nevezik, és népszerű buddhista művekből származó rövid szemelvényekből áll, de lehet mindössze egyetlen mondat is. Ha ez az utóbbi akkor az a *Ye dharmā hetu*. Ha többet is tartalmaz, akkor a leggyakoribbak ezek: „Ne kövess el semmi bűnt, gyakorold a tökéletes erényt, az elméd tartsd teljes kordában, ez a Buddha tanítása” (*Prātimokṣa sūtra*⁹⁸); „Mint a csillag, az varázslat, a mécses; az illúzió, a zúzmara, a vízbuborék; az álom, a villám, a felhő; ilyenek az összetett dolgok” (*Vajracchedikā*⁹⁹); „A magad testét vedd példának, másnak ezért kárt ne tégy!”¹⁰⁰; „Keserű magvakból keserű gyümölcs születik, édes magvakból, édes gyümölcs születik” (*Suratapariprccha*).¹⁰¹

4.7 Az ártó erők hazaküldése

A különböző áldozatok átadása után következik a szellemek elküldése, amelyre szintén több módszer áll a jógi rendelkezésére. A legegyszerűbb, és az egyik leggyakoribb közülük a már korábban, a szellemek megidézésekor bemutatott „igazságok erejének kimondása”, amelyet ilyenkor kiegészítenek a szellemek távozására felszólító résszel; pl. Th'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma *Glud chog mchod sbyin rgya mtsho* c. munkájában:

„Na mo! A hagyományom mesterei, a *yi dam*-om, a Három Drágaság, különösen pedig a Játékos Paripa istenségei, a *vīrák*, a *dākīṇīk*, a *dharmapālák*, a védelmezők, a mantrák, a mudrák, a *sādhana*k, és a csalhatatlan függő keletkezés igazságának ereje által, ennek az illetőnek (*dmigs yul*) a korábbi tettei és a jelen körülmények következtében ártó démonok és akadályok (*bgegs*), törlesztést és bosszút szomjazó erők mind, e *glud gtor* és a kincsek által elgedjetek meg, s az ártó szándékkal hagyjatok fel, és jószándékkal most a saját helyetekre visszatérjete! Ha nem mennétek, hanem ártanátok és kárt tennétek, a Bölcsesség Mennyköve (Hayagrīva) legyőz titeket biztosan!”¹⁰²

⁹⁸ *Bka' 'gyur* (Lhasa ed.), vol. 5. f. 29v. *sdig pa thams cad* (néha *ci yang* alakban is) *mi bya ste // dge ba phun sum tshogs par spyad // rang gi sems ni yongs su 'dul // 'di ni sang rgyas bstan pa yin*

⁹⁹ *Bka' 'gyur* (Lhasa ed.), vol. 34. f. 235v. *skar ma rab rib mar me dang // sgyu ma zil ba chu bur dang / rmi lam glog dang sprin lta bu // 'dus byas de ltar blta bar bya/*

¹⁰⁰ Tib. 351.19, (5rv) *rang gi lus la dpe long la gzhan la gnod pa ma byed cig*

¹⁰¹ *Bka' 'gyur* (Lhasa ed.), vol. 39. f. 320v. *sa bon tsha ba rnams las ni // 'bras bu tsha ba skye 'gyur zhing // sa bon mngar ba btab pa las // 'bras bu mngar ba skye bar 'gyur*

¹⁰² Tib. 351.17, (6r) *na mo / rsta brgyud bla ma yi dam dkon mchpg gsum // khyad par rta mchog rol ba 'i lha tshogs dang // dpa' bo mkha' 'gro chos skyong srung ma'i tshogs // sngags dang ting 'dzin bslu med rten 'byung gi // bden pa'i mthu yis dmigs yul 'di nyid la // sngon las 'phral rkyen dbang gis gnod byed pa'i // gdon bgegs lan chags sha 'khon gnyer ba kun // glud gtor dkor cha 'di yis tshim byos la // gnod*

A szellemek megsemmisítésével való fenyegetés mint kényszerítő eszköz minden szövegben megtalálható, legtöbbször a jögi Vajrapāṇival, Hayagrīvával vagy Herukával szólva közli a szellemmel, hogy ha nem engedelmeskedik neki, akkor a „fejét száz részre hasítja, a testét ezer darabra szabdalja”. Sokszor megjelenik a szövegekben, hogy a szellem engedelmességnek az alapja a korábban a Buddhának vagy Padmsambhavának tett fogadalma, amelyben az életéért cserében esküt (tib. *dam tshig*, skt. *samaya*) tett a buddhizmus szolgálatára.

A szertartás lezáró részét nevezhetik a *mdos/glud* „útbaigazításának” (*lam bstan*) is. Ennek eredeti funkciója talán a *ngar mi*-nak a szellem lakhelyéhez való rituális elkalauzolója lehetett, de az általunk vizsgált szövegekben már nem ennyire egyértelmű a használata, van, amikor már nem is a *mdos*-t, hanem a szellemet igazítják útba. A dolgozatban később, a Tib. 362.5-ös (*Srog glud*) szövegnél szerepel az egyik archaikusabb „útmutató” fordítása, ezért itt közölt részlet, a „műfaj” sokszínűségét illusztrálendő, egy másik típusa, ami az egyik *mdos* szertartás gyűjteményben található:

„Ó! Világ istenei és démonjai! Ha az étlen egy kis ételt kutatna, a legjobb étel Kínában van,... (itt a másoló kihagyott egy részt a szövegből) Ha a dharma nélküli egy kis dharmát hallgatna, az a dharma Indiában virágzik, oda menjen, oda érjen, szíve, sej, de örül! Ha a vagyon nélküli egy kis vagyont gyűjtene, az a vagyon Perzsiában (*Stag gzig yul*) van, oda menjen, oda érjen, szíve, sej, de vidám! Ha a ruhátlan egy kis ruhát keresne, az a ruha a Mi nag (Tangut) országban van, oda menjen, oda érjen, meleg az, sej, nagyon!”¹⁰³

A szertartás következő lépése általában az, hogy bidella (*gu gul*) füstjével és fehér mustármag szétszórásával megtisztítják a rítus helyszínét az esetleg ott maradt ártó erőktől. Az „akadályok” e két hagyományos ellenszerét sokszor még meg is erősítik az *om sumbha nisumbha hūṃ grhṇa grhṇa hūṃ grhṇāpaya grhṇāpaya hūṃ ānaya ho*

---

pa'i (6v) sems spong phan pa'i sems ldan pas // rang rang so so'i gnas su da songs shig / gal te mi 'gro gnod cing 'tshes byed na // ye shes rdo rje 'jom par 'gyur ta re/

¹⁰³ Tib. 528.1 (Rdzu 'phrul gyi phur lto zhe drug pa) (25v) *kyee snang zhing srid pa'i lha 'dre rnams // zas med zas gcig 'tshol 'dod na // zas mchog (26r) rgya nag yul na 'gro // chos med chos gcig nyan 'dod na // chos de rgya gar yul na dar // der gshegs der byon thugs re spro // nor med nor gcig bsags 'dod na // nor de stag gzig yul na phyug / der gshegs der byon thugs re bde // gos med gos gcig gsog 'dod na // gos de mi nag yul na 'gro // der gshegs der byon dro re che /*

bhagavan vidyā-rājā hūṃ phaṭ mantrával, amely néha önmagában is ellát ördögűző szerepet a szertartás során. A *mdos glud* kellékeket ezután, vigyázva arra, nehogy „hátra nézzenek” (*phyi mig mi lta bar*), elviszik abba az irányba, ahol az ártó erő lakik (*gnod pa'i pyhogs su*), és ott eldobják (*dor*). A szövegek gyakran pontosabban is meghatározzák a helyet, ahol a *mdos*-t el kell vinni, ilyen pl. az útkereszteződéshez, elhagyott úthoz; de van, amikor azt írják, hogy folyóba kell dobni vagy elégetni.

A szertartást utolsó mozzanata általában a szellem visszatérését megakadályozó „védőkör” (*bsrung 'khor*) létrehozása, vagy másképpen „a határok lezárása” (*mtshams bcad*) amit szinte mindig megtalálhatunk részletesen Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma szövegeiben.

A szertartás menetének e rövid leírása nem térhetett ki minden részletre. Általában az jellemző a szövegekre, hogy a magasabb rangú, műveltebb szerzők alkotásai hosszabbak és részletesebben kidogozottak. Sokszor magukban foglalják annak az istenségnek a különféle *sādhana*-it (gyakran *ahiṣekhā*-val együtt), akinek a segítségét kéri, ilyenkor belekerülhetnek az istenségnek tisztelgő áldozati felajánlások (*mchod pa*), magasztaló versek (*bstod pa*), „megbízásra való felkérések” (*'phrin bcol*), a *dharmapálá*knak szóló *gtor ma* áldozatok, italáldozatok (*gser skyems*), lehetnek benne hosszú „elhárító” (*bzlog pa*) versek, felsorolva a különféle fenyegetéseket, valamint ezeknek speciális változatai, mint a egyes *srog glud* (az emberélet kiváltására szolgáló) szertartásnál megjelenő „Yama béklyójának elvágása” (*gshin rje'i zhags gcod*) vagy a „*bdud*-k rovásfájának megváltoztatása” (*bdud khram kha bsgyur*) stb.

Vannak továbbá nagy számban olyan szövegek is, amelyek nem osztják fel a liturgiát a fenti részekre, hanem csak két vagy három szakaszból állnak; sőt, olyan is előfordul, hogy az egész liturgia egyetlen összefüggő szöveget alkot. Ezekben az esetekben is igaz azonban a fentebb bemutatott szerkezet és ezek a tömör versek is tartalmazzák a fenti nagyobb lépéseket.

Végezetül pedig, a fentiek alapján hova sorolnánk a váltság szertartást a tibeti buddhista szertartások között? A szerkezete megegyezik azzal a speciális, rövidke *gtor ma* áldozattal, amelyet *bgegs gtor*-nak neveznek, s a különféle „akadályok” (*vighna*) elhárítására szolgál nagyobb rítusok, pl. felszentelő szertartások (tib. *rab gnas*, skt. *pratiṣṭhā*) kezdeténél a helyszín megtisztítására. A *bgegs gtor* szertartással már a dunhuangi szövegek között is találkozhatunk (ITJ 419, ITJ 420, ITJ 569, ITJ 570, ITJ 572), ahol néha *glud gtor*-nak is nevezik. Rövidségük miatt, az alábbiakban közlöm az kettőnek a fordítását:

„Ez a *gtor ma* a Három Drágaság áldása, a dicső Vajrapāṇi ereje, és a Védelmezők esküjének igazsága által, e *gtor ma* a vágyakat teljesítő étellé válják! A *dharma* tápláló kincsévé válják! Az ilyenné vált [így megáldott] *gtor ma* szolgáljon ennek az *xy* nevű embernek a számos korábbi életéből származó konfliktus és ellenségeskedés vagy a korábbi életében és tetteivel felhalmozott adósságok, és az ebben az életében ennek törlesztésére alkalmat kereső bármilyen károkozó és gonosz áldást küldők váltságaként, jussaként, adósságaként. A *gtor ma*-t megáldva, felajánlom és átadom, s minden démonként és akadályként megjelenő [ártó erő], a Három Drágaság parancsa és Vajrapāṇi, valamint a többi fent említett által megáldott *gtor ma*-t mindegyikük, egyenként kapja meg! Megkapva, ebbe a *gtor ma*-ba elhelyezkedjete és megtelepedjete, s váljon ez, kinek-kinek az kívánsága szerint, a kincsetekké. Elégetté és boldoggá válva, barátságos és részvételi tudatot fejlesszete! A dicső Vajrapāṇi és a világ oltalmazói parancsára és a saját fogadalmatokra emlékezzete, és vigyete el ezt a *gtor ma*-t; s ezen ember felé minden rossz szándékot, ártó készülődést, gonosz áldást vonjatok vissza, és térjete vissza egyenként a magatok helyére! Ha nem így lenne, és a Három Drágaság parancsát megszegnéte, a dicső Vajrapāṇi és a többi vidyā-rāja és a felesküdték parancsát, és igazságának áldását megszegnéte, ti démonná és akadállyá váltak, az esküszegés és a becsmélés büntetéseként fejete és szívetek száz darabra szakad, bűbájotok és varázserőtök eltűnik, s minden, amit szereztete elszáll. Ilyen és más szerencsétlenségek fognak most és a jövőben érni titeket, s szenvedete. Erre gondoljate, és a gonosz áldást mind vonjatok vissza! A Három Drágaság parancsát szem előtt tartsátok és a magatok helyére menjete! *Ezt parancsold egyszer, kétszer, és háromszor. A beteget tisztítsd meg, és dobd oda (a gtor ma-t) a démon irányába.* Ez lesz a te pokolbeli vized, ha esküdet megszeged, eléget...”¹⁰⁴

„A *glud gtor* pedig: étel és mindenféle kincset készíts elő, majd a kampó, a béklyó, a bilincs és a csengő *mudrā*jával megkötve, a mantrát recitálva a *gtor ma*-hoz érintsd. A *gtor ma* közepébe, egy hold *maṇḍala* tetején, helyezd el a *'dza hung bang ho* (szótagokat). A kampó és a többi mantrával és *mudrā*val fogd

¹⁰⁴ Ld.: Függelék 7.18.

be azokat a démonokat és akadályokat, akik ártanak, kötözd meg a béklyóval, verd bilincsbe, a csengővel nyomd le, és képzeled, hogy rettegnek. A *gtor ma mudrā*-ját a fentiek szerint¹⁰⁵ a *glud gtor*-hoz érintsd, a mantráját huszonegyszer recitáld, és öntsd rá tiszta vizet. A felajánlás és a fohász: „Az ártó démonoknak és akadályoknak felajánlott eme *gtor ma*-t, a Három Drágaság áldása az akadályá válók legpompásabb kincsévé tette, amely a testetek és tudatotok folyamát elégedetté teszi, és a (megbízó) korábbi életek következményeit eltörli, a mostani körülmények segítségével létrejövő rossz szándékokat is nyomban lecsillapítja, s a követeléseket, és az adósságokat is visszafizeti; ezért megvilágosodott tudattal menjtek vissza egyenként a magatok helyére! Az áldozattételünk szándékának és tettének a következtében a világon túli akadályok se ártsanak! A világban levő akadályok, ha elfogadnátok a *gtor ma*-t, de a károkozást nem hagynátok abba, akkor ez a *gtor ma* nagy *vajra* kötelékké változik, és a testeteket, a beszédeteket, és a tudatokat mind megkötözi, és minden erőtöket és varázsokat megsemmisíti.” – ezt mondd. „Ez a ti pokolbéli vizeitek, ha esküt szegtek, eléget. Ha az esküt megtartjátok, a sziddhitek *vajra* nektár étel lesz.” – ezt mondd; és az előző és későbbi *gtor ma*-kra a dharma adománya verseit szavald el. Ha (a megbízó) egy beteg lenne, mantrával és *mudrā*-val véd meg a testét, és a kampó *mudrā*-jával és mantrájával tisztítsd meg az akadály minden rosszakarátát és betegségét. A *gtor ma*-t dobd el, zárd le a határokat, és óvd meg a testet.”¹⁰⁶

E példából látható, hogy a korai *bgegs gtor/glud gtor* szövegek szerkezete és a benne megjelenő elképzelések nagyon hasonló az általunk vizsgált váltság szertartásokhoz. Mindegyikben megvan: 1. a szellemek befogása az „igazságok erejével”, és hivatkozással a „korábbi esküjükre”, 2. rögzítésük az áldozatba a *jah hūm bam hoḥ* mantra segítségével; 3. az áldozat mint a szellemeknek minden szempontból kíváncsi hely és táplálék, 4. a démonok és a szerencsétlenségek a korábbi tettekből fakadnak, 5. ezeket az adósságokat, követéseket vissza lehet fizetni az áldozattal, 6. a *dharma* adománya mint spirituális táplálék a szellemek számára, 7. a szellemek távozásra bírása fenyegetéssel, 8. a *gtor ma* eldobása a szertartás végén, ott ahol a szemmel lakik, 9.

¹⁰⁵ A szertartásban ezelőtt egy *spyi gtor* „általános *gtor ma*” leírása van, amely az összes lénynek szól, a dévaktól a pokollakókig, az ott leírt technikára utal a szövegrész.

¹⁰⁶ Ld.: Függelék 7.19.

védőkör az ártó erő visszatérése ellen. A fő különbség az, hogy a dunhuangi szertartásokban nincsen szó figurákról, sem pedig a többi speciális áldozati tárgyról. Felmerülhet a kérdés, hogy vajon igaz-e A. M. Blondeau megállapítása a *mdos* szertartással kapcsolatban, hogy az nem más, mint egy – általa *sādhana*-nak nevezett – tantrikus szertartási keretbe ágyazott prebuddhista rítus? Nem lehetséges-e inkább az, hogy egy buddhista szertartásba emeltek be néhány nem-buddhista szertartási kellékeket? A megoldás minden bizonnyal ennél összetettebb, és nem képezi e dolgozat tárgyát.

5. Válság szertartások az MTA Könyvtára Keleti Gyűjteményében

Ebben a fejezetben a Keleti Gyűjteményben található közel 200 darab *mdos glud* szertartás szövegeit mutatom be témáik szerint csoportosítva. A vizsgált szövegek szinte mindegyike kéziratos, a néhány tucatnyi fanyomat pedig, ami mégis felbukkan köztük, kevés kivétellel egyetlen könyvből származik. Ez a könyv Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma Hayagrīva *guhyasādhana* formájához összeállított szertartásainak három kötetben kiadott gyűjteményének a második része (Tib. 351). Az ebben foglalt válság szertartások között ugyanakkor sok népszerű szöveg is van, amelyek önállóan, kéziratos formában is előfordulnak a gyűjteményben. A főleg kéziratokból álló anyagban ezért az a néhány önálló nyomtatvány, amelyek nem részei ennek a könyvnek, különös jelentőséggel bír, hiszen ezek bár valamilyen okból megkapták a támogatást ahhoz, hogy nagy mennyiségben, rögzített szöveggel sokszorosíthatók legyenek, a kis számuk arra utal, hogy mégsem terjedtek el tömegesen.

A vizsgált dokumentumok kora a 19. századra és a 20. század első felére, a '30-as évek végéig, tehető. Előfordulhat, hogy néhány kéziratos ennel korábban keletkezett, azonban ennek megállapításra jelenleg nincsen eszkööm. Ez a viszonylag rövid intervallum általában nem teszi lehetővé, hogy egy adott szöveg fejlődését végigkövessük, de így is észrevehető, hogy néhány esetben a 19. századi és a 20. századi másolatok között fontos különbségek vannak (pl. szerzősítés).

A szövegek kéziratos formátumának köszönhetően a másolataik között különbségek figyelhetők meg, és a szövegvariánsok száma is nagy. Az esetek többségében a különbségek nem jelentősek, és kimerülnek másolási hibákban, rövidítésekben, kisebb betoldásokban; ezeket egyszerűen egy adott szöveg különböző másolatának vagy példányának neveztem. Ha a szövegek között nagyobb különbségek voltak, ami általában hosszabb szövegrészek betoldásából, illetve az egyes részek sorrendjének eltéréséből fakadt, szövegvariánsoknak neveztem őket. A variánsok közti különbségeket igyekeztem a leírásokban feltüntetni. Ahogyan azt is, ha a variánsok közül valamelyik közelebb állt más tibeti buddhista hagyományok szövegeihez, amelyek nem a tartoznak e gyűjtemény anyagához.

A szövegek osztályozása alapvetően a tartalmuk alapján történt. A kategóriák egy része a szövegekben használt „tipológiai” kifejezéseken és leírásokon alapul, ilyen pl. a *'chi bslu, grib sel, brgya bzhi'i cho ga*, vagy a „gyermeket fenyegető 15 nagy démon szertartása” (*byis pa'i gdon chen bco lnga*), másik részét én hoztam létre a szertartás célja, az elhárítandó szellem típusa, és az erejét adó istenségek alapján. Fontos

azonban megemlíteni, hogy e kategóriák némiképp félrevezetők, ugyanis szinte mindegyik szertartás polivalens és a szűkebb céljuk mellett hosszú felsorolások találhatók bennük azokról a legkülönbözőbb ártalmakról, amelyet megszüntetésére alkalmasak.

Terjedelmüket tekintve a vizsgált szövegek rövidek, átlagosan 5–10 fólió hosszúak. A leghosszabb szövegek hossza elérheti 30–40 fóliót, ezek többnyire maguk is gyűjtemények, de az is előfordul, hogy a szerző egy témát dolgozott ki ilyen részletesen. Ez utóbbiak igen ritkák, és többnyire speciális alkalmakra vagy magas rangú személyek számára készültek, s talán ezért is számítottak túl bonyolultnak és költségesnek ahhoz, hogy nagyszámú másolat készüljön belőlük. A szövegek hosszát alapvetően a szerzője határozta meg, ő döntötte el, hogy az egyébként nagyon kötött szerkezetű rituálét, mennyire részletesen akarja kidolgozni, és milyen – többnyire más szövegekben is megtalálható – liturgikus elemeket akar a sajátjába átemelni. Az ilyenfajta kompiláció az esetek egy részénél nem volt más, mint korábban meglévő panelek összeválogatása, ami a tantrikus szertartások menetét kívülről ismerő szerzetesek számára nem lehetett túl megerőltető feladat. Az esetek másik részében azonban új szövegeket alkotott a szerzőjük, ami jelenthette a szertartás egy-egy versének újra fogalmazását, de akár azt is, hogy egyetlen hosszú versbe sűrítette a szertartás minden mozzanatát, és jelenthette azt is, hogy kreatív módon kombinált buddhista szent szövegeket, szimbólumokat és meditatív technikákat, ezáltal igencsak egyedi szertartást teremtve.

Az az állítás, hogy a szövegek rövidege annak köszönhető, hogy csak emlékeztetők lennének, nem igaz. Előfordul ugyan, hogy egy kézirat a szertartásnak csak egy-egy részét tartalmazza,¹⁰⁷ vagy kiegészítő jellegű,¹⁰⁸ a többségük teljes szövegnek tekinthető, amelyben a rövidítések használata teljesen megszokott. A rövidítéseket elsősorban más szertartásokban gyakori liturgikus verseknél (pl. egy istenség jól ismert magasztalása) és mantráknál használják, illetve olyan esetekben, amikor ismétlődő szakaszok vannak a versben.

Ami a szövegek szerzőit illeti, azok három nagyobb csoportba sorolhatók. Az legnagyobb csoportot azok a szövegek alkotják, amelyekben a szerző neve nem

---

¹⁰⁷ Ilyen például a kellékek megáldását leíró *Mdos kyi byin rlabs bsdus pa* (Tib. 527.46). Ez a kézirat azért is szokatlan darab, mert éppen az áldozatok megáldása az a rész, amelyet szinte mindig lerövidítenek, hiszen azt a többi tantrikus szertartásból is minden szerzetes fejből tudja.

¹⁰⁸ Ilyen például a *Mdos kyi cha lag mchod chen nyi shu rtsa lnga'i zhus lan* (Tib. 542.13), amely a *mdos* egyes kellékeire (pl. *nam mkha'*) vonatkozó liturgiát tartalmazza, és egy *rnying ma* tantrából, a *Ma mo srid pa'i mdos rgyud*-ból származik (ld. *Rnying ma'i rgyud 'bum*, vol. 41, pp. 1-256)

szerepel. Ennek az egyik oka az lehetett, hogy a szerzők sok esetben inkább kompilátorok voltak, akik a saját praxisukra szabva, már meglévő elemekből illesztették össze a szertásaikat. Ezek között akadtak olyan szövegek is, amelyeket – talán mert hiánypótlók volt, vagy a mester, aki készítette annyira hatékonyak bizonyult – később lemásoltak, és adott esetben, idővel fiktív szerzőt társíthattak hozzájuk. Az is előfordul, hogy ugyanannak a szövegnek ismert a szerzője, de valamilyen okból ez nem minden kéziratban szerepel (ilyenek pl. a szép számmal előforduló *rnying ma* hagyományból származó *gter ma* szövegek, amelyekből a *gter ston* neve sokszor hiányzik, más esetekben viszont szerepel a szöveg címében vagy a kolofonjában).

A második legnagyobb csoportba azok a szövegek tartoznak, amelyeknek a szerzőségét Padmasambhavához kötik. E csoportban előfordulnak olyan szövegek, amelyeknek variánsai megtalálhatók a *gter ma* hagyományú szertásokat egybegyűjtő, 19. századi *rnying ma Rin chen gter mdzod*-ben; de - ahogyan az előbb említettük - nem mindig említik a *gter ston* nevét, és sokszor csak annyit mondanak, hogy a szöveg eredete Padmasambhavához vezethető vissza. Vannak továbbá olyan *gter ma*-k is közöttük, amelyeknek nem találtam párhuzamát a *rnying ma* iskola irodalmában, ilyenek például azok a szövegek, amelyeket a kolofonjuk szerint Padmasambhava Kínában rejtett el.

A valós szerzők, leszámítva az előbb említett *rnying ma gter ston*-öket, a *dge lugs* iskolához tartoznak. Néha előfordulnak köztük jelentősebb tibeti vallási méltóságok, mint az 1. Paṇ chen Lama, Blo bzang chos kyi rgyal mtshan (1570–1662) vagy az 1. Dalai Lama, Dge 'dun grub pa (1391-1474); az olyan szertartások köthetők hozzájuk, mint a *Brgya bzhi cho ga*, ami a váltság szertartások között a legkevésbé vádolható azzal, hogy köze lehetne a tibeti nem-buddhista hitvilághoz. A szerzők másik része mongol buddhista szerzetes volt, köztük ismert személyekkel, mint a Dam tshig rdo rje (1781-1855) vagy a halha Btsan pa'i sgron me (19. sz.), de a többségük esetében a nevüknél többet általában tudtam kideríteni.

Van azonban egy szerző, akinek a nevéhez több váltság szertartás köthető, mint az előbbieknél összesen, ő a 3. Thu'u bkvan inkarnáció, Blo bzang chos kyi nyi ma (1737-1802). A *dge lugs* birodalom Lhasza és Urga után a harmadik legnagyobb kolostoregyüttesének, az amdoi Dgon lung 'jam pa gling-nek (a Lcang skya, és a Sum pa mellett) a három nagy inkarnációs láncához tartozó Thu'u bkvan-ok közül ő volt a legjelentősebb. A Qianlong (u. 1735-1796) császár által a birodalom második legfontosabb vallási rangjára (*quoshi*) emelt Thu'u bkvan rendkívül fontos szerepet

játszott a *dge lugs* egyház építésében a mongol területeken és a mandzsu udvarban. Óriási a munkássága is, az összes műveinek tizenöt kötetes kiadásában több mint 500 cím szerepel. Ezek közül a tibetisztikai szakirodalom sajnálatos módon csupán egyet ismer alaposabban, a *Grub mtha' shel gyi me long* c. vallástörténeti munkát, ahogyan ennek, a *dge lugs* egyháztörténetben meghatározó szerepet játszó személynek a tevékenységét sem dolgozta még fel. Az általa írott váltság szertartások nagyon népszerűek voltak Mongóliában, erre utal, hogy egy-egy szövegének általában két-három másolata is megtalálható a gyűjteményben.

Mi lehetett ennek a népszerűségnek az oka? Először is nyilván a *guoshi* presztízse, amit újra és újra megerősített Mongóliában az évente tett látogatásaival, sőt, volt, hogy egyhuzamban több évet is ott töltött. Másodszor, az általa készített szövegek nagyon gondos, nyelvileg hibátlan munkák, struktúrájuk minden esetben jól felépített és áttekinthető, ráadásul szinte mindig több opciót is kínál a szertartást elvégző és a megrendelő számára, a rendelkezésre álló anyagiak és egyéb lehetőségek függvényében. Ha egymás mellé tesszük a műveit, akkor az a benyomásunk támad, hogy nem csak a szertartások felépítése során törekedett arra, hogy a lehető legváltozatosabb körülmények között legyenek bemutatathatók, hanem témájuk tekintetében is. Az általa írott szövegek ugyanis lefedik a váltság szertartások minden nagyobb területét; van többféle '*chi bslu* („halál megtévesztése” – laikusok és előkelő világi és vallási méltóságok számára), *bla bslu* („a lélek visszahívása”), a *bstan* és a *rgyal po* szellemek elleni szövegek (az utóbbiból kettő, mert megkülönböztette a *rgyal po* szellemeket Pehártól), a gyermekek 15 nagy démonját elhárító szöveg, jószág váltság (*phyugs glud*), *grib sel* (az „árnyak” vagy tisztátlanságok elleni szertartás), és egyebek, köztük egy teljesen általános felhasználású szöveggel is.

Milyen forrásokra támaszkodott a szövegei összeállításához? Erre nem lehet egyetlen választ adni, mert szövegenként sokszor más és mást látunk. Vannak közöttük egyértelmű átvételek, ilyen pl. a *Sha brgya zan brgya* (Tib. 508.14) szertartása, amelyet szinte teljesen a *rnying ma* és a *dge lugs* hagyományt ötvöző *Sle slung Bzhad pa'i rdo rje*-től (1697-1740) emel át, anélkül, hogy ezt egy szóval is említene. Más esetekben közli a forrását, ilyen pl. az az ismeretlen szöveg, amelyet *Snang srid sil bu'i 'phyongs-*nak nevez, és több szövegéhez is felhasznál, ebből veszi a szertartásainak különleges értéket adó archaikus elemeket (pl. mítoszokat). Más esetekben nem ismerjük a forrásait, de az általánosságban elmondható, hogy a végső szövegeit komolyabb

adatgyűjtés előzte meg, amelyhez nem korlátozta magát a *dge lugs* irodalomra, hanem más, elsősorban a *rnying ma* hagyomány szövegeiből is merített.

5.1 Általános célú szertartások

Bár legtöbb váltság szertartásról elmondható, hogy az felhasználásuk területe igen széles volt, s ugyanaz a rítus alkalmas volt az embert vagy a közösséget a legkülönbözőbb betegségektől, negatív hatásoktól megóvni és a világi, valamint spirituális sikereket egyaránt biztosítani, általában ezt valamely buddhista istenségen keresztül vagy egy meghatározott szellemtípus ellen érik el. Az is előfordul, hogy a szertartás célja a megadott címében szűkebb, mint pl. a "lélek visszahívása" (*bla blu*) vagy a gyermekbetegségek elleni szertartások, ám a szövegben később igen gyakran kiderül, hogy alkalmazásuknak ezekben az esetekben is sokkal tarkább volt a palettája. Egyes szertartásokat hagyományuk sorol valamely kategóriába, ilyenek pl. a "száz hús, száz tészta" (*sha brgya zan brgya*) típusú szertartások, amelynek magját egy *gter ma* eredetű vers képezi, vagy a "négyezer százaz" (*brgya bzhi'i cho ga*) rítusok, amelyeknek a többitől jól megkülönböztethető áldozati "oltára" van. Vannak azonban olyan szövegek, amelyek nem esnek e kategóriákba, és semmilyen sajátos elemet nem tartalmaznak; ezeket gyűjtöttem alább össze.

A mongol Jaya Paṇḍita (1642–1708) mandzsu Pekingben kiadott *gsung 'bum*-jának 14. részében (ff. 26r-27v, kínai: 494r-495v.) található a *Glud gtor gtong tshul* c. rövid szöveg (Tib.237.17.12), amelyet kolofonja szerint egy belső-mongol nemesasszony (*dpon mo*) Bstan 'dzin tshe dbang rab brtan „gyógyulását elősegítendő (vagy hosszú életét biztosítandó) felajánlasként” (*sku rim la gtong ba'i phyir du*) fogalmazott meg a híres mongol szerző. A szöveg népszerűségére utal, hogy a megtalálható a gyűjteményben egy 5 főlóból álló kéziratos példánya is (Tib.534.10).

Ismeretlen szerzőtől származó kéziratok a *Rin chen blud* („Drágakő váltság”) címet viselő 5 fol. hosszú szöveg (Tib. 636.10), és az első sorában a célját „bármilyen ember és jószág rituális gyógyítására” (f.1v, *'dir mi dang phyugs gang g.yang* [!] *rim 'gro bya ba la*) meghatározó 6 fol. hosszú Tib. 644.75-ös szöveg. Az utóbbi szöveg a legelső mondatában Padmasambhava előtt tiszteleg (*na mo gu ru sambha wa ya*), ami a szöveg hagyományára utalhat.

5.1.1 Valamely bódhiszattván, *yi dam*-on vagy egyéb istenségen alapuló szertartások

5.1.1.1 Avalokiteśvara

Avalokiteśvara bódhiszattva erejére épít az Tib. 542.9-es „váltság *balī*” (*glud gtor*) kézirat (orosz papír, 20. sz. leirat) első szövege (f.1-5v), a *Glud gtor gyi cho ga Kun phan 'dod 'jo*. A szöveg szerzője Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma, aki a kolofonban elmondja, hogy művét a 12. századi Indiából Tibetbe települt *mahāsiddha*, Pha Dam pa sangs rgyas hagyománya alapján készítette: „bár sok különféle váltság-*balī* szertartás létezik, a Pha dam pa eme hagyományát hitelesnek tekintettem, s a szertartási útmutató szövegét változtatás nélkül, a *mahāsiddha* áldott szavainak megfelelően meghagytam, s csak kisebb kiegészítéseket végezve könnyen elvégezhetővé tettem...”¹⁰⁹

5.1.1.2 Beg tse/Dregs pa lcam sring

A mongol buddhizmus talán legjellemzőbb alakja a Beg tse-nek vagy Lcam sring-nek nevezett dharmapála¹¹⁰. Két hozzá kapcsolódó váltság szertartás található a gyűjteményben: a mindössze egy fol. hosszú, cím és szerző nélküli Tib. 603.5-ös kézirat, és a tekintélyes, 33 fols. hosszúságú, a 19. sz. vége és a 20. sz. első fele között keletkezett, kínai papírra írott *Chos skyong dregs lcam dral gyi mdos chog Yid bzhin dbang rgyal klu dbang gtsug gi nor bu* (Tib.633.24). Ez az igen részletesen, nagy gonddal elkészített *mdos* szertartás-útmutató (*mdos chog*) a 3. Paṇ chen Lama, Blo bzang dpal ldan ye shes (1738-1780) munkája, aki a „dharmát felragyogtató Rje bstun dam pa régensének” (f.33v, *bstan pa'i gsal byed rje bstun dam pa'i rgyal tshab*), a halha Erdeni Paṇḍita 'Jam dpal rdo rje No mun khan-nak a felkérésére írta meg a művet a tibeti Bkra shis lhun po kolostorban.

5.1.1.3 Brahmā

Mindössze egyetlen *glud*-elküldő (*glud rdzongs*) szertartás alapul az indiai istenség, Brahmā erején, szűkebben annak a *dge lugs* iskola területén elterjedt Fehér Brahmā *mahādeva* (*lha chen tshangs pa dkar po*) alakján. A szöveg a Tib. 636.5-ös, 20. században készült kézirat, melynek csak az első fóliója marad fenn. A mű címe *Lha chen tshangs pa dkar po la brten pa'i glud rdzongs Bar chad kun sel 'chi med dpal ster*, a szerzője a kolofon híján ismeretlen.

¹⁰⁹ *glud gtong lugs kyi cho ga 'dra min mang du 'dug kyang/ pha dam pa'i lugs 'di khungs bstun par mthong nas/ cho ga'i tshig rnam kyang bsgyur bkod ma byas par grub chen gyi gsung byin rlabs can nyid rang sor bzhag ste lhan thabs cung zad sbyar nas lag tu blang bde bar bkod pa*

¹¹⁰ Ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, pp. 88–93.

5.1.1.4 Citipati

A csontvázból álló „temető urain” (tib. *dur khrod bdag po*, skt. *citipati*) alapuló Tib. 533.4-es 20. századi, kínai papírra írott, 3 főlíós szertartás ritkának számít, ismeretim szerint csupán ez az ilyen szöveg. A szertartás címe *Dpal dur khrod bdag po'i bzlog bsgyur Dgra bgegs tshar gcod* „műfajában” „elhárítónak” (*bzlog bsgyur*) határozza meg magát, azonban technikailag, az áldozati kellékei alapján, a váltság szertartások közé sorolható. Szerzője a kolonfonban egy bizonyos A cir bi ba ra smin láma, akiről ennél többet nem tudtam kideríteni.

5.1.1.5 Garuḍa

Szintén mindössze egy szöveg használja fel a *nāgāk* legfőbb ellenségének, a mítikus Garuḍa madárnak az erejét, annak Fekete Garuḍa formájában. A szertartás a Tib. 644.30-as, 20. sz-i, orosz papírra írott, 2 főlíó hosszú kézirat, címe *'Phags pa bya khyung nag po'i bzlog bsgyur*. A magát „műfajában” „elhárítónak” (*bzlog bsgyur*) definiáló, ismeretlen szerzőségű szöveg technikailag, az áldozatok típusa alapján a váltság szertartásnak és az ennél erőteljesebb, támadó jellegű, az ellenség elpusztítására törekvő *zor gtor* (*zor chen*; egy speciális *bali*) áldozatok ötvözete.

5.1.1.6 Hayagrīva

Bár Hayagrīva (tib. *rta mgrin*) a leggyakoribb *yi dam* a gyűjtemény váltság szertartásai közt, s az erejét használó rítusok száma több tucatra tehető, az alábbi szöveget általános alkalmazási jellege miatt e kategóriába tettem. A Tib. 351.17-es szöveg annak a három kötetből álló nyomtatványnak a része, amely a monguor származású Thu'u bkvan Blo bzang cho kyi nyi ma (1737-1802) Hayagrīva *guhyasādhana* (*rta mgrin gsang sgrub*) alakjához kapcsolódó szertartásait gyűjti egybe. Sokszor fogunk még e gyűjteményből származó szövegekkel találkozni, melyek egy része a 351-es könyvben található, másik része önállóan, kézirat vagy fanyomat formában. A szóban forgó *Rta mgrin gsang sgrub kyi chos skor las Glud chog Mchog sbyin rgya tsho* címet viselő, rövid, mindössze 6 fol. hosszú szöveget valamikor az 1780-as években mondta a szerző tollba Blo bzang kun dga' írnoknak.

A szöveg elején található instrukciók szerint a figurát a *glud rabs*, vagyis a váltság szertartás „eredetmítosza” szerint kell elkészíteni. E fontos, archaikus liturgikus éneket Thu'u bkvan hitelesnek tekintette, s több másik váltság szertartásában is

felhasználta. Az ének forrásának egy *Snang srid sil bu'i phyong* c. művet nevezett meg, amely azonban sajnos nem maradt ránk (vagy legalábbis nem található meg a nyugati gyűjteményekben).

Az instrukciók szerint, ha még pontosabban akarják a *glud* figurát elkészíteni, akkor a figura szívéhez az öt elem kerek diagrammját (tib. *'khor lo*, skt. *cakra*) kell felfesteni. A szertartás többi kelléke tipikusnak tekinthető: fonálkereszt (*nam mkha'*), *rgyang-bu*, nyíl, orsó, férfi és női arc, rováspálca (*khram shing*), valamint baljós madarak tollai. A figurát felöltöztetik a beteg ruháiba, majd további áldozatokat tesznek a fentiek köré: aranyat, ezüstöt, drágaköveket, selymet, vásznat, mindenféle magvakat, a betegtől származó javakat, ételt és italt, kis *glud* figurákat (*glud chung*), kis *bali*-kat (*gtor chung*), *chang bu*-t és *mtheb kyu*-t, mindből annyit, amennyi a beteg éveinek a száma vagy amennyit lehetséges. Az oltár négy oldalára négyféle démon (*gdon*) figurát kell elhelyezni: keletre a *rgyal-gdon*-t, aki egy vörös kalapot viselő szerzetes; délre a haragvó formájú *gshin rje'i gdon*-t, nyugatra a *btsan-gdon*, aki egy vörös színű ember, északra pedig a *ma mo gdon*-t, aki egy fekete nőalak; mindegyük széttárt kézzel, támadóan (*glud la rngams*) fordul a beteget jelképező központi *glud* alak felé; a szerző hozzáteszi továbbá, hogy e négy *gdon* alak nélkül is el lehet végezni a szertartást.

A szertartás szokásos kezdeti elemeinek (menedékvétel, bódhicsitta felkeltése, a *yi dam bdag* és a *mdun* jógája; *yi dam*-nak és a dharmapáláknak szóló *bali* áldozatok, és „felkérések” (*'phrin bcol*) felsorolása után rátér a fő szertartásra (*cho ga*), melynek egy hosszabb és egy rövidebb változatát különböztet meg. Az hosszabb a következő részekből áll:

1. a szellemek (*sbyin yul*, az „áldozatok tárgyai”) megidézése (*'gugs pa*). Ez egy részletesen leírt vizualizáció, amelynek során a szertartás elvégző jögi elképzei, hogy a szívéből egy végtelen nagyságú kampó vagy lasszó emelkedik ki, és az egész univerzumot átfogja. Ennek segítségével az Yama vezetése alatt álló összes „démont és akadályt” (*gdon bgegs*) magatehetetlenül a szertartás helyére kényszeríti. Ezután egy önálló verssel megidézi a beteg „célszemélynek” (*dmigs yul*) korábbi gonosztettei miatt követeléseket támasztó, bosszúszomjas „démonokat és akadályokat”. A megidézett szellemeket ezután egy „parancsoló szándékkal” (*bka' bsgo'i bsam pas*) előadott versben felszólítja, hogy csillapodjanak, s örömmel fogadják az áldozatokat;

2. a *glud gtor* megáldása. Ennek első felében a jögi egy szívéből kiáradó fénysugarat vizualizálva, összegyűjti a szertartást megrendelő személy bűneit, betegségeit, ártalmait stb. és a *glud* figurába „olvasztja”. Ezt követően a hagyományos

módon (*om*, *āh*, *hūm*, hat *mudra*, hat *mantra* stb.) felszenteli az ürességben a figurát és az áldozatokat;

3. az áldozatok felajánlásának szertartása (*bsngo ba'i cho ga*). Ez három részből áll:

a. mantrákkal, *mudrá*kkal és *samādhival* történő felajánlás. A jógi kiegyenesített mutatóujjal a jobb kézen, a balján az adományozás *mudrá*jával elmondja, ahányszor csak tudja a következő mantrát: *na maḥ sarba ta thāgata a wa lo ki te om sambha ra sambha ra hūm*, illetve a négy *tathāgata* neveit. Ezt egy vizualizáció követi, amelynek során minden egyes *glud* figura egy, a teljes világot betöltő, drágakövekkel ékes figura lesz, s – ahogyan a többi áldozat is – nektár-óceánná duzzad és betölti a mindenséget. Ezt követően felajánlja az áldozatokat a karmikus adósságot behajtani és vérbosszúra vágyó szellemeknek, akik teljesen elégedettek lesznek áldozatokkal. Ezeket hosszasan sorolja a szöveg (gabonák, a jószágok, szolgák, házak stb.), hangsúlyozva kiváló minőségüket;

b. a *glud rabs* eléneklésével történő felajánlás. Ez az az archaikus ének, amelyről már fent írtunk, illetve aminek a szövegét a váltság szertartás általános bemutatása során már közöltük;

c. a „vendégek” fajtáinak (*mgron rigs*) megfelelő felajánlás. Ez is négy kisebb részből áll: 1. az „elemeknek (*'byung ba*) szerinti, általános ártalmaknak való felajánlás” (*'byung ba dang sbyar te gdon spyir bsngo ba*), 2. a „*spar kha* ártó szellemeinek való speciális felajánlás” (*spar kha'i gdon bye brag tu bsngo ba*), 3. a „tíz irány ártó szellemeinek való személyes” felajánlás (*phyogs bcu'i gdon la sgos su bsngo ba*), 4. a „büszke szellemek seregeinek való különleges felajánlás” (*dregs pa'i tshogs la khyad par du bsngo ba*),

4. a „dharma adománya” (*chos sbyin*)

5. a „vendégek hazaküldése” (*mgron rang gnas su btang ba*)

6. a "határok lezására" (*mtshams bcad*).

5.1.1.7 Mahākāla

A tibeti buddhizmus dharmapálái között is a legfontosabb a különféle alakokkal bíró „védelmezők” (*mgon po*) csoportja¹¹¹, a gyűjteményben három olyan váltság szertartás található, amely az erejükre támaszkodik.

---

¹¹¹ Ld. bővebben Nebesky-Wojkowitz, 1956, pp. 38–67.

Az első ezek közül egy hosszú, 21 főlőből álló, részletesen kidolgozott szöveg (Tib. 354.24), a híres mongol tudós láma, Sumatimaṇiprajñā, más nevén Ching-su tsug tu no mon han Blo bzang nor bu shes rab (1677-?), Pekingben kiadott hét kötetből álló összes műveinek első (*ka*) kötetében található (Tib. 354), a címe: *Myur mdzad ye shes kyi mgon po phyag drug pa'i thugs dam bskang pa'i mdos kyi cho ga Bar chad kun sel*. A szertartás a Hatkarú Mahákála (Ṣaḍbhujā) *yi dam* engesztelő *mdos*-je (*thugs dam bskang ba'i mdos*), amelyet a szerző egy – számomra ismeretlen – „bölcsek fejedelmének” nevezett személy által írott *mdos* szertartási útmutató (f. 21v, *mkhas pa'i dbang pos mdzad pa'i mdos chog la gzhi byas la*) alapján állított össze a mongol Mer gen Chos rje felkérésére.

A *Gtsug tor nag po chen po'i bzlog bsgyur Gnam lcags rdo rje* (Tib. 522.20) egy rövid, 3 főlőből álló, a 20. századi kézirat, amelyet a 3. Paṇ chen Lama, Blo bzang dpal ldan ye shes (1738-1780) készített Bkra-shis-dar-rgyas-gling-ben. A szöveg Mahákálának egy speciális alakjához, *Gtsug tor nag po*-hoz kapcsolódó váltság szertartás, mely a címében a műfaját „elhárítóként” (*bzlog bsgyur*) határozza meg.

A harmadik szöveg egy „glud-elküldő” (*glud rdzongs*) 20. sz.-i, kínai papírra írott töredék, amelynek csupán az első négy főlője maradt meg; így a szerzője is ismeretlen. A címe *Mgon po la brten pa'i glud rdzongs 'Gal rkyen phyir bzlog* (Tib. 636.12).

5.1.1.8 Pañcarakṣā

A rendkívül népszerű *dhāraṇī* gyűjtemény, a *Pañcarakṣā* istennőkké vált varázsigéi segítségét kérő váltság szertartások hat kézirattal és öt szöveggel is képviseltetik magukat gyűjtemény anyagában.

Az ismeretlen szerzőtől *Mar me nag po 'bar ba'i tshul* (Tib. 511.7) egy hat főlő hosszú kézirat 20. sz.-i orosz papíron. Ugyen szövegnek van egy 19. sz.-i végén készült, kínai papírra írott töredéke, amelynek mindössze az első főlője maradt meg, ezen a címe: *Grva lnga'i mar me'i nag 'bar pa'i tshul* (Tib. 362.7). A szertartás jellegzetessége, hogy az istennőket öt mécses (a szövegben: „lángoló fekete mécses” (*mar me nag po*) jeleníti meg, az oltár négy sarkára, illetve a közepére helyezve.

Hasonlóan az előzőhöz, mécsesek kapnak szerepet a *Bsrung ba lnga'i sgo nas mar me dkar nag bskor chog Gnod 'tsho kun sel* c. 11 főlőből álló, 20. orosz papírra írott kéziratban található szertartásban (Tib. 542.3). A szintén anomin szöveg jól felépített, részletes munka, amely első sorában közli, hogy „öt oltalmazón (*bsrung ba*

lnga = Pañcarakṣā) keresztül, a fehér és fekete mécsesek körberakó-szertartásával (mar me dkar nag gi skor chog) hárítja el az embert és a jószágot súlytó súlyos betegségeket, és *sri'u*-k (gyermeket fenyegető démonok) okozta kórságokat” (*mi phyugs la nad rims drag po mched pa dang/ sri'u gso ba sogs la phan che bar grags pa bsrung ba lnga'i sgo nas mar me dkar nag bskor chog*). A váltság szertartás (*glud bsngo ba*, a „*glud* felajánlása”) a teljes liturgiának csak egy kis részét képezi (ff. 6v-7v) kiegészítő jelleggel; ez zárja le a nagyobb szertartást (ff. 1-7v). Maga a szertartás egy részletgazdag *sādhana-pūjā-abhiṣekha*, amelyhez a szöveg összeállítója hozzákapcsolt egy *glud*-részt is, amely egyébiránt más szövegekben (pl. Thu'u bkwa Blo bzang chos kyi nyi ma-nál) is megtalálható. A szöveg címében jelzett mécsesek körberakásának (*mar me bskor tshul*) leírása a fő szertartás után (7v-11v), önálló részben következik. A fehér mécsesek szertartása a jó indulatú istenségek („fehér irányú istenségek”, *dkar phyogs kyi lha*) kegyének elnyerésére, míg a fekete mécseseké a rosszindulatú istenségek („fekete irányú istenségek”, *nag phyogs kyi lha*) elhárítására hivatott. A szöveg ezeken kívül kitér még a gyermekbetegségek gyógyítására is. E kiegészítő rítusok leírása értékes néprajzi forrás (pl. megjelenik pl. bennük a *mda' dar* (a „selyemszalagos nyíl”), amely a régi bon rítusoknak is kelléke volt), azonban kívül esnek e munka keretén, ezért nem írom le tartalmukat bővebben.

A *Pañcarakṣā* fehér mécsesein alapul a *Grva lnga'i dkar po sgron me c.* szertartás, amely típusát tekintve *srog glud*, vagyis az „emberélet váltsága” (Tib. 644.56.1, kézirat, ff.1v-3r, 20. sz. kínai papír). A szöveg szerzője mongol egyházfő, a 4. Rje btsun dam pa, Blo bzang thub bstan dbang phyug 'jigs med rgya mtsho (1775-1813), aki a szöveg kolofonjában elmondja, hogy a szertartást elsősorban a gyermekeknek és az asszonyoknak szánta, és az különösen hatásos a gyermekek tizenöt nagy démonja ellen. Ugyanebben a kéziratban a következő rövidke, ismeretlen szerzőségű szöveg (f.3rv) is a gyermekek „életért szóló váltság szertartás” (*byis pa'i srog glud*) és szintén a *Pañcarakṣā*n alapul, ennek címe *Panytsa rakṣa'i srog glud bcos thabs*.

A negyedik szertartás, amely a *Pañcarakṣā*hoz kapcsolódik a 3. Dalai Lama, Bsod nams rgya mtsho (1543-1588) munkája, a *Panytsa rakṣa'i bzlog bsgyur bcos thabs*. E szöveg két példányban található meg a gyűjteményben, a 3 főlőből álló Tib. 644.31-es 19. sz-i végi, 20. sz. elején keletkezett, kínai papírra írott kéziratban, és a Tib. 644.73-as 20. sz-i orosz papírra készült kéziratban, amelynek ez a második szövege (ff.3v-4v). A szertartás a különféle tisztatlanságok (*grib, mi tshang*) megszüntetését

célozza meg. Az áldozatok felsorolását leíró rész nem szerepel a szövegben, s a liturgia során sem kap a *glud* elem nagy hangsúlyt a szertartásban, de a negatív erők „elhárítását” (*bzlog bsgyur*) a „tisztatlanságok urának” (*grib bdag*) és „a *glud* urának” (*glud bdag*) tett *glud gtor* (váltság *bali*) felajánlásával éri el. Hasonló szertartás a Tib. 644.73-as kézirat első szövege (*Grva lnga grib sel*), mely műfajában is „tisztátalanságok megszüntetésének” (*grib sel*) határozza meg műfaját.

5.1.1.9 Prajñāpāramitā

A *Prajñāpāramitā-hṛdaya* erejére több apotopaikus szöveg is támaszkodik. A *Sher snying gi 'chi bslu* c. szertartás (Tib. 603.8, kézirat, 4 fols., kínai papír) az első sorai szerint egy bizonyos Bka' 'gyur ba összes műveiből származó *upadeśa* (*mang ngag*), amely a „halál megtévesztésére” (*'chi bslu*) szolgál. A szöveg egy hosszabb eredettörténettel kezdődik, amely elbeszél, hogy a szertartást a Buddha alkotta meg, amikor egy *yakṣa* a dharma megsemmisítésére tört. A szöveg első fele egy *Prajñāpāramitā* szertartást ír le, az istennő *sādhana*jával, *maṇḍala* felajánlással, a *sūtra* recitációjával; a második fele (3v-4v) a *glud* felajánlása, (megegyzik a Tib.365.46-os (*Mi srog glud*) szöveg hasonló részével), amelyben a szertartás bemutató pap a váltságot egymás után felajánlja a *nag rtsis* asztrológia *sems*, *lus*, *dbang thang* és *rlung rta* „erőinek” javítására.

A *Shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i snying po'i bcos thabs* (Tib. 644.57, kézirat, 3 fols., 19. sz. kínai papír) egy rövid szerző nélküli szöveg. A szertartás kellékei között 12–12 fehér *gtor ma*, *glud*, *lan chags*, *'theb kyu*, *ril bu* szerepel, és az előkészületek része a *Prajñāpāramitā-hṛdaya* recitációja is. A jógi ezután magát Hūmkāraként (*hūm mdzad*) vizualizálja, és az ő erejével fogja be az ártó erőket az invokáció során. A szöveg ezután rá is tér a *glud* verses felajánlására, amely egyben a rövidke szöveg legnagyobb részét alkotja. A vers az egyik változata annak a szövegnek, amelyben *ngar mi* királyra egymás után átteszik a megbízó betegségeit¹¹². Itt a *ngar mi* helyett a szövegben, „*glud* királya” (*blud* (!) *kyi rgyal po*) szerepel, a szöveg többi többé-kevésbé azonos.

„A megbízó jótevőnek,
fejének felhőként gomolygó betegségeit,
blud királya, a fejedre átrakom,

¹¹² Pl. Tib.362.3, l 6r. (*Ye shes mkha' 'gro ma'i grib sel*)

vidd el király azt a betegséget!...”¹¹³

A *Rnam rtog gi btags pa'i gnod pa'i rigs bzlog rgyal po Ye shes rdo rje* (Tib. 603.4) egy hosszabb, 16 fólióból álló 20. sz-i kínai papírra írott szöveg; szerzője a mongol Blo bzang-dpal-mgon (18. sz.), aki az arisztokrata (vagyis dzsingiszida) herceg, *gun* Rgyal mtshan rdo rje és az *a chi thu dar hang tho yon chos rje* Blo bzang chos sbyor kérésére állította össze a szöveget Sa skya Paṇḍita egy műve alapján. A szertartás Śākyamuni Buddha és a *Prajñāpāramitā-hṛdaya* erején alapulva orvosolja a végső soron az egoizmusra (az egóba vettett hitre) visszavezethető betegségeket, ellenségeket stb., nagy hangsúlyt kap benne továbbá a *prajñāpāramitā* filozófia minden dharmára kiterjesztett „üressége”. Maga szertartás egy *bzlog bsgyur*, „elhárító” rítus, amely ugyan tartalmaz liturgikus elemeket a váltság szertartásból, ezek azonban nem kapnak központi szerepet, és csak a szertartás utolsó szakaszában, a *lan chags gtor ma*-val (a karmikus „követeléseket” törlesztő *bali* áldozat) együtt szerepelnek (9v-11r). A kérdéses liturgikus elemek más szövegekben is megtalálhatók, a szerző csak afféle „panelként” átemelte őket, hogy még hatásosabb tegye művét. A szöveg témának szempontjából egyetlen újdonságot jelentő része az a kitétel, hogy a *gtor chen*-t és a *lan chags gtor ma*-t elégetik, ahol a megbízót fenyegető szellem lakik.

5.1.1.10 Śrīdevī (Dpal ldan lha mo, Rematī, Dmag zor rgyal mo)

Dpal ldan lha mo istennőnek¹¹⁴ négy váltság szertartása található a gyűjteményben. A *Dpal ldan lha mo'i bzlog bsgyur Dgra bo'i stobs 'phrog* (Tib. 618.2) egy 7 fólióból álló, 19. század végi, kínai papírra készített kézirat, szerzője egy bizonyos 'Jam dbyangs grags pa volt, aki az 5. Dalai Lama (1617-1682) egyik elhárító rítusa (*bzlog chen*) műve alapján állította össze a szöveget.

Minden bizonnyal szintén az 5. Dalai Láma lehet az a „legfőbb győzedelmes” (*rgyal dbang mchog*), akit szerzőként nevez meg címében a Tib. 532.13-as 5 fólió terjedelmű, 19. század végi, kínai papírra készített kézirat, a *Ma mo'i mdos glud gtong lugs legs par rgyal dbang mchog gis mdzad pa*. A szertartás egy *glud* felajánlás Dpal ldan lha mo-nak, a *ma mo*-k (skt. *mātrkā*) úrnőjének.

¹¹³ Tib.644.57, (2r) *rgyu sbyor yon gyi bdag po yi // mgo nad sprin ltar 'thibs pa de // blud kyi rgyal po mgo la spos // nad de rgyal po khyod kyis khyer /*

¹¹⁴ Bővebben ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, pp. 22–37.

A mongol *shi re ge thu chos rje* Blo bzang zhi ba (szül. 17. sz.) a szerzője a *Dpal ldan dmag zor ma la brten pa'i mdos glud Phan bde'i 'byung gnas* c. szövegnek, amelynek egy 8 főlíó hosszúságú, 19. sz-i, kínai papírra készített leírata a Tib. 644.65.

A *Dpal ldan lha mo'i mdos glud* (Tib. 637.4) című, Śrīdevī erején alapuló váltság szertatás a „betegek gyógyítására és az országban dülő ragályok megállítására” szolgált (f. 1v, *'dir dpal ldan lha mo'i gtor chog dang 'brel bar nad pa'am/ yul phyogs kyi nad rims gcod pa sogs kyi ched du...*). A szöveg kolofonja szerint a mű egy bizonyos Brag ri yongs 'dzin Rdo rje 'chang, összes műveinek miscellanea részéből származik (f. 7v, *gsung thor gyi gras lags so*). A szerző, aki talán a *halha* Dam tshig rdo rje (1781-1855) volt, jelentős személy lehetett, ha a munkásságát *gsung 'bum* formában is összegyűjtötték. A gyűjteményben található, 7 főlíó terjedelmű, 20. sz-ban, Mongóliában készült szöveg abból a szempontól is különleges, hogy önálló nyomtatvány, vagyis kellőképpen fontosnak tarthatták ahhoz, hogy sokszorosítható formában is létrehozzák.

5.1.1.11 Tārā

A *Sgrol ma nyer gcig gi sgo nas bzlog sgyur byed pa'i cho ga* c. „elhárító” (*bzlog bsgyur*) váltság szertartás (Tib. 537.3) a 21 Tārā erején alapszik. Szerzője a 18. századi mongol Blo bzang dpal mgon volt, aki a művet (a *jan jong chen wang gi mnga' 'bang pa tar han tsas sang nang so* címet viselő) Blo bzang chos 'phel, a *mer gen nang so* Dar rgyas, s mások felkérésére készítette el. A szöveg egy 9 főlíó hosszúságú 20. sz-i, orosz papírra írott kézirat.

5.1.1.12 Az Uṣṇīṣa istennők

A négy *uṣṇīṣa* istennőn (Gdugs dkar/ Uṣṇīṣasitāpatrā, Gtsug tor 'bar ma, Rnam rgyal ma/Uṣṇīṣavijaya, Gtsug tor nag mo) alapul a „négyirányú – négyszögű” (*phyogs bzhi gru bzhi*) elnevezésű váltság szertartás, amelynek két szövegvariánsa található a gyűjteményben: a *Gtsug gtor* [!] *phyogs bzhi gru bzhi* (Tib. 386.16), egy két főlíó hosszúságú, 20. sz-i, orosz papírra készült kézirat és a *Slob dpon padma 'byung gnas mdzad pa'i snyigs dus 'gro pa'i don du gtsug gtor phyogs bzhi gru bzhi bcos thabs bya tshul* címet viselő Tib. 525.16 (5 fols., 20. sz-i, orosz papír). A szertartást mindkét szöveg egy Padmasambhavára visszamenő *man ngag*-nak (*upadeśa*, szóbeli hagyományú tanítás) tartja, aki a „hanyatló világ lényeinek üdvére” (Tib. 386.16, f. 1v, *snyigs dus 'gro ba'i don phyir*) alkotta meg a rítust, melynek „hatására az emberek

betegségei és démonjai, a jószág veszteségei, az étel és vagyon kiapadása, a rossz álmok és a rossz előjelek, a fekete és fehér rágalmak, az átkok, a bűbáj mind megszűnnek, bizonyosan.”¹¹⁵ A tanítás ezoterikus jellegét – ami egyet jelenthetett a hatékonyságával és az értékével – mindkét kéziratban igyekeznek kihangsúlyozni azzal, hogy a szövegek végére az *gter ma* hagyományból ismert *ithi*: (Tib. 386.16), illetve az *ithi: sa ma ya : rgya: rgya: gter rgya: gsang rgya: sbas rgya: pha dam pa'i man ngag bka' rgya ma s ma ya rgya: rgya:* (Tib. 525.16) formulákat tették, vagyis a tanítás „titkos pecséttel, eskü pecséttel stb. lepecsételt”. Maga a szertartás azonban egy rendkívül egyszerű és tömör váltság szertartás, melynek során a négy égtájba lerakják a négy *uṣṇīṣa* istennő figuráját különféle áldozatokkal együtt, és egy-egy szent szöveget recitálnak: keletre egy fehér *glud*-t, egy fehér tigris, *gtor ma*-t, mécsest és *chang bu*-t, és a *Sitātapatrā-dhāraṇī* és a *Fehér Tárát* recitálják; délen a *glud* egy sárga sárkány, a recitált szövegek pedig az *Gtsug gtor 'bar ma dhāraṇī* és a *Prajñāpāramitā-hṛdaya*; nyugaton a *glud* egy vörös madár és az *Uṣṇīṣavijaya-dhāraṇī*-t és a *Zöld Tárát* recitálják; északon a *glud* egy fekete jak, a recitált szöveg pedig a *Gtsug tor nag po dhāraṇī* és a *Bhadracaryā-praṇidhāna*.

Létezik még kevésbé különleges, szerző nélküli váltság szertartás is a gyűjteményben, amelyik az egyik *uṣṇīṣa* istennőn, *Uṣṇīṣasitātapatrān* alapul, ez a *Gdugs dkar mo cos* [!] *thabs* (Tib. 644.103; 2 fols. korai 20. sz., orosz papír).

5.1.1.13 Vajrapāṇi

Bár Vajrapāṇi nagyon sokszor szerepel a szövegekben, amikor az akaratának ellenszegülő ártó szellemeket a jögi megsemmisítéssel fenyegeti, mégis ritka az olyan váltság szertartás van, amely kizárólag az ő erejére támaszkodik. A *Phyag na rdo rje'i sgo nas bzlog bsgyur* címet viselő kézirat (Tib. 526.40, 7 fols. 20. sz-i orosz papír) szerzője a 18. századi mongol Blo bzang dpal mgon volt, akinek a nevével már többször találkozhattunk a gyűjtemény ilyen típusú szövegekben, s aki magát a szövegek kolofonjában rendszeresen a második halha Dza ya Paṇḍi ta második inkarnációja, Blo bzang snyan grags dge legs nram rgyal „legutolsó tanítványának” (*slob ma tha shal pa*) nevezi. A munkát két szerzetes, a *thu shi ye* herceg (*gung*) Kun dga' gong ldan-hoz tartozó Blo bzang blo gros, és Blo bzang brtson grus felkérésére készítette el.

¹¹⁵ Tib. 368.16, f.3r, *phan yon ni mi la nad gdon phugs la god kha kha zas nor zad pa dang // rmi lam ngan pa dang / ltas ngan pa dang kha mchu dkar nag byad kha phur kha thams cad sgrol bar byed the tshom med*

5.1.2 Száz hús, száz tészta (*sha brgya zan brgya*)

A „száz hús, száz tészta” (*sha brgya zan brgya*) elnevezésű szertartás az egyik alaptípusa a váltság szertartásoknak. Minden buddhista iskola rendelkezik szöveg egy vagy több változatával, megtalálható a *Rin chen gter mdzod*-ben, és elmaradhatatlan része a modern kiadású *mdos glud* gyűjteményeknek.¹¹⁶

A szertartás legkorábbi szövegi a *rnying ma* hagyományban találhatók meg, ahol *gter ma*-ként tartják számon, amelyet Padmasambhava rejtett el az indiai-tibeti határon, és Gu ru Jo tse (14. sz. vége – 15. sz. eleje) fedezte fel egy Zang yag brag nevű helyen¹¹⁷. A szöveg álhagyományozódásában kiemelkedő szerepet töltött be Gter bdag gling pa (más néven 'Gyur med rdo rje (1646-1714), az általa lejegyzett variáns a legnépszerűbb a *rnying ma* iskolában.

A gyűjteményben található „száz hús, száz tészta” szövegeit illetően azonban sokkal fontosabb ennél a 3. 'Ol dga' rje drung, Sle lung Bzhad pa'i rdo rje (1697-1740) szövege, a *Sha brgya zan brgya'i cho ga nag 'gros su spel ba Snyigs dus phan byed*.¹¹⁸ E szöveggel mutat szinte teljes azonosságot a gyűjteményben két példányban – kéziratos (Tib. 516.18, 7 fols, késői 19./korai 20. sz., kínai papír) és fanyomatos formában (Tib. 508.14, 18 fols, késői 19./korai 20. sz., kínai papír) – is megtalálható *Rta mgrin gsang sgrub kyi chos skor las sha brgya zan brgya'i cho ga Dga' bde'i dpal ster*, amelynek szerzője Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma volt. A híres monguor szerző nem közli, hogy kinek a szövegét vette alapul sajátja megszerkesztéséhez, csak annyit mond, *gter ston* nevének említése nélkül, hogy a szöveg egy *gter ma*, amelyet a „nagyimester” (*slob dpon chen po*, vagyis Padmasambhava) írt a nepáli-tibeti határon. A szertartást, a tőle megszokott módon, Hayagrīva *guhyaśādhana* formájának gyakorlatával társította. A mű összeállításával kapcsolatban a szöveg végén megjegyzi, hogy tudatában van annak, hogy az ilyen típusú szertartások visszatetszést válthatnak ki a művelt szerzetesek körében, ám gyakorlati haszna miatt mégis fontosnak látta megalkotását:

„ez a Dharmavajra nevű¹¹⁹, szerzetesnek tűnő alak,
gto szertartásokat ír – így becsmérel engem majd,
néhány öntelt okostojás, ám mások üdvének vágyától,

¹¹⁶ *Sha brgya zan brgya glud bsngo ba'i cho ga zangs yag brag gi gter ma*, *Rin chen gter mdzod*, vol. 70. pp. 209-207, illetve *Gto 'bum*, pp. 781-791.

¹¹⁷ Ld. *Mdos 'bum dge*, p. 671.

¹¹⁸ *Sle lung gsung 'bum*, vol. 6, phu szekció (pp.156–165).

¹¹⁹ E néven írta Blo bzang chos kyi nyi ma a teljes Hayagrīva ciklusát.

önmagamat ösztökélve, e szertartás-útmutatót összeállítottam.

Legyen ellenség, barát vagy akárki más,
kit a körülmények fenyegetnek, váljék ez ő javára,
s végül születést és halált hátrahagyva,
a mindent átjáró tan-testet hamar szerezze meg!”¹²⁰

A szöveg elején Th'u bkvan azt is megmondja, hogy melyek ezek a fenyegető körülmények: „a módszer hatásos a *rgyal* démonok s a többi más ártó démon¹²¹ nagy kártevése, az átkok és a (mágikus) török csapásai ellen, és az ember és a jószág kárainak javítására,”¹²²

A szertartás menete a következő:

1. a szertartási kellékek előkészítése (f.2v-3r): a beteget jelpező *glud* figurát egy talapzat közepére helyezik, mögé egy tésztából készített, vörös színű, háromszögű *gtor ma*-t, amelyet csikófarkkal (*mtshe*) és mustármaggal (*yungs*) díszítenek, ettől jobbra és balra italáldozatot (*gser skyems*) helyeznek el. Keletre egy tésztából gyúrt (*bag zan*) fehér majom felmálházott (*khal bkal ba*) figuráját teszik, amit egy csontváz vezet pórázon. Délre egy felmálházott vörös lovat tesznek, ezt egy vörös kalapos *btsun pa* (nemes, előkelő?) vezeti. Nyugatra egy felmálházott fekete öszvért raknak, amelyet egy sárga kalapos *btsun pa* vezet. Északra pedig egy fekete felmálházott fekete *mdzo*-t (jaktehén hibrid), amit egy szemfedős (*dom ra can*) sziddha (*grub pa*) vezet. A vezetőik is 'bog-ot (?) hordanak a hátukon. Ezt a kompozíciót veszik körbe a többi áldozatok: mindegyik égtájba 25-25 darab vörös hússal díszített *chang bu* és *mtheb kyu*, drágakövek, bdellium, mustármag, hangszerek.

2. az áldozatok felszentelése (3r-4v). Ez a Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma szövegeiben megszokott módon történik, a *ram yam kham om ā hūm svā hā* szótagokkal.

¹²⁰ Tib. 508.14, (17v) /*dharma badzra bya ba'i bla gzugs des/ gto chog sna tshogs bris zhes mkhas rlom 'gas/ smod pa srid kyang gzhan la phan 'dod kyis/ dbang med bskul las cho ga 'di yang sbyar/ gnas* (18r) /*skabs dgra gnyen bar ma su yang rung/ rkyen gyis gtses la 'di yis phan thogs shing/ mthar thug skye 'chi spangs ba chos kyi sku/ mkha khyab 'gro bas myur du thob gyur cig/ dge'o//*

¹²¹ *lha srin sde brgyad*, szó szerint „nyolcféle isten és démon”

¹²² Tib. 508.14, (2r) *rgyal gdon sogs sde brgyad gdugs pa can gyi nyer 'tshe che ba dang / byad phur sogs phog pa dang / mi phyugs la god kha sogs kyis gtses pa la* (2v) *phan bde'i thabs su ...* Megj.: Gter bdag gling pa szerint a szertartás akkor is használható, ha az ártó szellem fajtája nem ismert (*gdon ngos ma zin pa'i rigs*, ld. *Sha rgya zan brgya'i glud bsngo ba'i cho ga zang yag brag gi gter ma* (Gto 'bum, p. 781).

3. a szellemek megidézése („az áldozatok tárgyait képezők lekényszerítése”, *sbyin yul 'gugs pa*) (4v-5r) Ez is a hagyományos módon megy végbe: „az igazság ereje” (*bka' bden pa*).

4. a szertartás központi verse (5r-13v). Ez az a *gter ma*, amelyet a *rnying ma* hagyomány Gu ru Jo tse-nek (14-15. sz.) tulajdonít. Minden bizonnyal Gter bdag gling pa szertartásából veszi át Sle lung bzhad pa'i rdo rje a szöveget, tőle pedig Thu'u bkvan, aki azonban a forrást nem nevezi meg, csak annyit mond a szövegrészt követően, hogy az egy *gter gzhung* („*gter ma* forrásszöveg”) vagy *gyer gzhung* („forrás-ének”) volt, amelyet változtatás nélkül hagyott: „bár a forrásének szövegében a szótagok hosszúságban s egyéb szépséghibák vannak, a *gter ma* forrásszöveget javítás nélkül meghagytam, betoldást nem végeztem.”¹²³ A szövegben meghagyta a *gter ma*-kra jellemzően a *shad*-helyett kettőspont formájú *vajrakereszt*tel történő szövegtagolást is.

A vers két részből áll. Az első része egy, közelebbről meg nem nevezett felek közt zajló felelgetős, amelyben egy *rgyal*-nak nevezett entitás születik meg a *phyák* égi világában, majd leereszkedik az emberek világába Mi yul Gyi mthing-be¹²⁴. Innen tovább megy és „alászáll” (*bab*) különféle vallási és világi méltóságokba, akik egy része ismert, mint pl. a Buddha vagy a tibeti császár Khri srong lde btsan, a másik részük pedig ismeretlen, mint pl. a Kri kri-nek nevezett király. Ezután a *rgyal* megérkezik hétköznapi emberek közé, végül pedig a betegbe, aki a szertartást megrendelte.

A vers második része egy többé-kevésbé ismétlődő szövegre épülő invokáció-felajánlás-fohász sorozat. A szertartást bemutató pap először egymás után meghívja tanúként (vagy közbenjáróként) (*gzu dang dpang*) a különféle istenségeket és szellemeket, melyek közt vannak jól ismert istenségek, mint Indra, a nágák, Takṣaka és Naga, a Három Család Védelmesői (Avalokiteśvara, Vajrapāṇi, Mañjuśrī) stb., általános szellemfajták, mint a *yul lha*, *sman*, *btsan*, *rgyal po* stb, és a *rnying ma* iskolához, illetve a *gter ma* szerzőjének hagyományához tartozó szellemek is mint Rdo rje legs pa, Srog bdag Srid pa'i rgyal mo, Btsan rgod dmar po stb. Ezt követően a pap átadja nekik az áldozatokat, és megkéri őket, hogy azokért cserébe engedjék el a beteget, akit kötéllel és béklyóval megkötözött fogolyként ír le a szöveg.

¹²³ Tib. 518.14, (13v) *gyer gzhung gi tshig la ring thung sogs mi mdzes pa lta bu snang yang gter gzhung bcos med du bkod pa yin pas 'bri snan mi bya'o*. Megj.: egy ezzel majdnem szóról-szóra megegyező megjegyzést tesz Sle lung Bzhad pa'i rdo rje is, a teljes szertartás végén: „*gyer gzung gi tshig then po rnams mi mdzes pa ltar snang yang gter gzhung bcos med la 'di rigs mang bas rang bzo'i dbri bsnan gyi rtog bzo mi bya'o* (*Sle lung gsung 'bum*, vol. 6, *phu* szekció, p. 165).

¹²⁴ Mi yul Skyi mthing az ótibeti és a bon mítoszokban. Az „emberek világát” (*mi yul*) jelenti szemben a többi lényfajta világával (pl. *lha yul*, *srin yul*). Ld. Blezer 2011.

Lehetséges, hogy nem e szellemek azok, akik fogvatartják a beteget, hanem az valamilyen képzeletbeli börtönben vagy bíróságon van, és – a *gzu dpang* kifejezés egyik értelmének megfelelően – e szellemek csak „közbenjárók”, akiknek a segítségét megvásárolják az áldozatokkal. De az is elképzelhető, hogy az előbbi szó „tanú” jelentéssel szerepel a szövegben, és az istenségeknek és a szellemeknek az a feladatuk, hogy – ismét a jogi eljáráshoz hasonlóan – tanúsítsák, hogy a váltság megfizetése megtörtént. Világosan jogi környezetre, egyfajta képzeletbeli bíróságra utal az a többször elismétlődő szakasz is, hogy az áldozatokat a „meg nem gyilkolt vérpénzéért”, az „el nem lopott bírságáért”, az „el nem kért kölcsönért” adják oda.

A vers abból a szempontból is különleges, hogy az első soraiban annak a mítosznak egy maradványát őrzi, amely szerint az első tibeti uralkodó, Gnya khri btsan po a *phyva* istenek égi országából szállt le az emberek országába, Mi yul Skyi mthing-be. E mítosznak, amely a tibeti császárok legfontosabb ideológiája, isteni eredetük alátámasztására szolgált, több korai változata is fennmaradt, amelyek több-kevesebb részlettel mesélik el az égből való leereszkedés történetét, és annak egyes szakaszait.¹²⁵ A téma kidolgozottsága, pl. abban a formájában, amely Mkhas pa Lde'u krónikájában található¹²⁶, arra utal, hogy az istenség álszállásának mítosza része lehetett a tibeti uralkodó személye köré fonódó szertartásoknak, s a rendszeres állami ünnepeken, pl. újév, napfordulók, koronázás stb., ennek előadása a tibeti császárt istenségként aktualizálhatta. Szövegünk e mítosznak egy távoli rokona, amelyben megőződött az istenség az égből való alászállásának témája, ám a tibeti uralkodó helyett egy *rgyal*-nak nevezett entitás található.

Bár a vers nem magyarázza meg, mi az a *rgyal*, sőt a káros hatásairól is csak annyit tudunk meg, hogy – ahogyan azt már feljebb írtuk – az áldozata olyan lesz, mint egy megkötözött fogoly, úgy tűnik, a *rgyal* egy *rgyal po* szellem lehet. Róluk még a későbbiekben lesz szó, itt a párhuzam miatt csak azt említeném meg, hogy a *rgyal po* egyfajta alakváló szellem, amely egyik helyről, tárgyból, emberből a másikra tud költözni, és a *rgyal po*-k vezére, Pehar, eredetét elmesélő ének szintén az egyik uralkodóból a másikba átszálló entitásról beszél.

Bármilyen is legyen a kérdéses ártó entitás, a szöveg elején leírt kellékek között nem jelenik meg, vagyis szellemalakban nem ábrázolják a szertartás során. A kellékeket illetően különös továbbá az is, hogy a szöveg elején leírt figurák (a fehér felmálházott

---

¹²⁵ Ld. Karmay 1998a.

¹²⁶ Uo.

majom, amit egy csontváz vezet pórázon stb.) nem szerepelnek a szertartás magját adó invokációs-áldozati versben, holott a többi váltság szertartásnál éppen az figyelhető meg, hogy a liturgia versei jelentik a forrást a kellékek elkészítésénél. Ez azt jelentheti, hogy a „száz hús, száz étel” speciális figurái eredendően nem tartoztak a szertartáshoz, s talán egy másiktól kerülhettek bele. Mindenesetre azokban a szövegváltozatokban, amelyek tartalmazzák a központi *gter ma* verset, hagyományuktól függetlenül ugyanazok az áldozati figurák szerepelnek.

A központi *gter ma* vers fordítása:

„Húm! A kezdetekben megszületett a *rgyal*, honnan származott?

A kezdetekben a Phyva¹²⁷-k országából származott.

Ezután a *rgyal* alászállt, hova szállt alá?

Az emberek országába, Mi yul Gyi mthing-be szállt alá.

Ezután a *rgyal* alászállt, hova szállt alá?

A *bdud*-öktől való királyba, abba szállt alá.

Ezután a *rgyal* alászállt, hova szállt alá?

Az ellenséget legyőző győzedelmes bölcsbe (vagyis a Buddhába), abba szállt alá.

Ezután a *rgyal* alászállt, hova szállt alá?

A hatkerekes királyba, abba szállt alá.

Ezután a *rgyal* alászállt, hova szállt alá?

Kri-kri királyba, abba szállt alá.

Ezután a *rgyal* alászállt, hova szállt alá?

Khri srong lde btsan királyba, abba szállt alá.

Ezután a *rgyal* alászállt, hova szállt alá?

A tibeti királyba, abba szállt alá.

Ezután a *rgyal* alászállt, hova szállt alá?

A hét vadászba (? , *rnom pa mi bdun*), abba szállt alá.

Ezután a *rgyal* alászállt, hova szállt alá?

Ma ebbe a donátorba, felkérőbe szállt alá.

---

¹²⁷ Az égi istenségek egy fajtája a bon hagyományban és a buddhizmus előtti Tibetben. A császárkori hatalmi ideológia szerint a tibeti uralkodók ezektől származnak.

Tanúként most megidézlek:
 Odafentről az istenek fejedelme, Indra,
 a *rgyal* tanújaként megidézlek, jöjj el, kérlek!
 Váltságul száz húst, száz tésztát adok,
 A fogva tartott szabaduljon, a megkötözött kioldódjon!
 Odalentől megidézlek,
 Dga' bo, 'Jog po és a többi
 nyolc nagy *klu* és kíséretük,
 ide hívlak, jöjj el, kérlek!
 Váltságul száz húst, száz tésztát adok,
 A fogva tartott szabaduljon, a megkötözött kioldódjon!
 A Három Család dicső urai¹²⁸,
 a *rgyal* tanújaként meghívlak...
 Indiai varázsló-sziddha,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, jöjj el, kérlek!
 Váltságul száz húst, száz tésztát adok,...
 Nepáli varázsló-*siddha*,
 a *rgyal* tanújaként meghívlak...
 Tibeti varázsló-*siddha*,
 a *rgyal* tanújaként meghívlak...
 Külső-belső felesküldött védelmező,
 a *rgyal* tanújaként meghívlak...
 A külső *vajra*-család 360 követe,
 a *rgyal* tanújaként meghívlak...
 A belső *vajra*-család 360 követe,
 a *rgyal* tanújaként meghívlak...
 A csupasz hegyen és havas hegyen lakó,
 kilenc *sman* s az összes többi,

---

¹²⁸ Avalokteśvara, Vajrapāṇi, Manjuśrī

a *rgyal* tanújaként meghívlak...
 Országok-vidékek szilaj/szent istenei (*yul gyi yul lha gnyan po*)
 a *rgyal* tanújaként meghívlak...
 360 *rgyal po*,
 a *rgyal* tanújaként meghívlak...
 A világ minden istene és démona,
 a *rgyal* tanújaként meghívlak.
 Váltságul száz húst, száz tésztát adok,
 A fogva tartott szabaduljon, a megkötözött kioldódjon!
 Felajánlom a meg nem gyilkolt vérpénzéért,
 Felajánlom az el nem lopott bírságáért,
 Felajánlom az el nem kért kölcsönért,
 Felajánlom, vedd el, kérlek!
 Felajánlom váltságul az ember csekély házáért,
 Felajánlom váltságul a jószág csekély karámjért,
bdud-k négy fajtája, s kíséretük,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, jöjj el, kérlek!
 Váltságul száz húst, száz tésztát adok,...
 Rje *bdud lha btsan* és a serege,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, jöjj el, kérlek!...
 Fogadd ezt a szépséges nagy-*glud*-t!
 Ember-*bdud* ne öld meg virágában!
 Ló-*bdud* ne öld meg az istállójában!
 Jak-*bdud* ne öld meg a havas hegyeken!
 Madár-*bdud* ne öld meg a rácson!¹²⁹
 Srog *bdag Srid pa'i rgyal mo* (az Élet ura, a Világ királynője¹³⁰)
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...

¹²⁹ A szövegrész jelentése homályos, amit a *rnying ma* szövegváltozatok se tesznek világosabbá. A jak esetében a *gangs* helyett *gdong* van leggyakrabban (*Gto 'bum*, p. 787; *Rin chen gter mdzod*, vol. 44, p. 239), a madárnál *gdang* helyett is *gdong* van a *Rin chen gter mdzod*-ben (Uo.)

¹³⁰ Ez *Dpal ldan lha mo* egyik elnevezése a *rnying ma* iskolában (Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 267, de ugyanő ezt a nevet más istenségek esetén is említi.

Északkeleten Btsan rgod dmar po¹³¹,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 A Nap, a Hold, a nyolc nagy bolygó,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 Brahmā, Indra és a többi,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 A Pleiadok, a *Snar ma*,
 és a többi, 28 csillagkép,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 Rdo rje legs pa¹³² és a többi,
 360 *the 'u rang*¹³³,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 Ma bdud byang sman rgyal mo,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 Lcags mo gangs dkar rgyal mo,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 A négy irány tíz nagy királya,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 A 360 kis-király/*kis-rgyal*,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
brag btsan, klu btsan és a többi,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 A 360 kis-*btsan*,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 Ennek az országnak a szilaj/szent istensége,
 A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 A 80.000 *vighna*,

¹³¹ Bár ez egy igen általános neve is lehet a *btsan/btsan rgod* típusú szellemeknek Nebesky-Wojkowitz nem említi ezt a nevet; igaz sok hasonlót igen. Bár nincs sok köze a versben található *nying ma* szellemhez, egy ilyen nevű *btsan* többször is előfordul a gyűjtemény anyagában, Mongóliában a Ta-kan-til/Ta-gan-del hegyen lakik (Tib. 601.12–13).

¹³² Ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 154 *et pass.*

¹³³ Ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 34 *et pass.*

A *rgyal* e helyére meghívlak, ...
 Minden hibát és tévedést
 beismerek és megbánok. Bocsáss meg, kérlek!
 Vedd ezt a száz hús, száz tészta áldozatot,
 a megrendelő-adományozónak és kíséretének,
 Felajánlom a meg nem gyilkolt vérpénzéért, ...
 Űzd el a féltelmeket és a nyomorúságot (*chags che nyam nga*)
 És bárkibe is botlasz, arra rakd át!”¹³⁴

A verset követő instrukciók (13v-14r) szerint, amikor a liturgia ahhoz a sorhoz ér, hogy „minden hibát és tévedést”, akkor a szertartási segédek (*mchod g.yog*) a négy égtájban lerakott áldozatokat (*glud yas*) négy külön kosárba gyűjtik össze, és amikor ahhoz a sorhoz ér az ének, hogy „És bárkibe is botlasz, arra rakd át!”, akkor ezt a négy kosarat vigyék a négy égtáj irányába, a beteget jelentő központi alakot és az „öt ’dre-t” (*’dre lnga bdud gcod*) pedig oda, ahol az ártalom lakik.

5. Újabb versek (14rv) következnek arra vonatkozóan, hogy a szellemek az áldozatokkal elégedjenek meg és térjenek haza. Amennyiben nem így tennének, a jógi megsemmisíti őket. (*sum bha ni mantra* stb.) Mindegyik ismert más szövegekből, ezért itt nem írom le bővebben őket.

6. A szertartás kiegészítő része. A *zor gtor* (a csikófarkkal és tövisekkel feldíszített háromszögletű *gtor ma*) és az italáldozat (*gser skyems*) bemutatása (14v-16r), valamint egy „elhárító” fohász (*bzlog pa*, 16r-17r). A szerző a végén hozzáteszi, hogy a szertartást e rész nélkül is be lehet mutatni.

7. A védőkör (*bsrung ’khor*, 17r-18r) létrehozása.

A gyűjtemény anyagának „száz hús, száz tészta” nevezett szövegek között azonban olyanokkal is találkozhatunk, amelyek nem tartoznak az előbbi *gter ma* hagyományhoz. Ilyen a *Sha brgya zan brgya* (száz hús, száz tészta) címet viselő Tib. 629.15-ös kézirat (3 fols., 19. sz., kínai papír), amely mind az áldozati kellékeiben, mind a liturgiájában eltér az előbbitől. Ez a szöveg nem tartalmazza a *gter ma* verset, a kiengesztelni kívánt erőket csak általános típusaikkal nevezi meg, s az áldozati tárgyak között sem

¹³⁴ A szöveg átiratát ld. a Függelék 7.3-ban.

szerepelnek a speciális figurák. A megrendelőt a megfelelő számú *ngar mi* reprezentálja, az szertartás típusára pedig az ezek köré tett 100 hús és tésztadarab utal. Megjelenik ugyanakkor egy ritka elem is, az ún. „illat-*glud*” (*dri glud*), amelyet a beteg (szőrének, hajának) égetésével mutatnak be egy másik „oltáron”. A szertartás előkészítésére és menetére vonatkozó instrukciók igen rövidek, csak néhány szavasak, és semmilyen *sādhana* elemet nincs részletese, még a mantrák szintjén sem kifejtve. A szöveg szinte teljes egészében egy versből áll, amely magában foglalja a negatív erők invokációját, ezeknek az anyagi szinten áldozatokkal, a spirituális szinten a buddhista tanítással való ellátását, és elküldésüket. A tömör, de mégis gördülékenyen és szellemesen megírt szöveg végén található, *rdzogs chen* terminológiát (*ka dag klong* („a tudat eredeti tiszta tere”), *ye grol* („eredendő szabadság”), *rang 'gags* („önmagától végbemenő megszűnés”), *ma skyes* („nem született”), *bcos med* („nem mesterkelt – természetes”) stb.) használó rész arra utal, hogy a forrása ennek is a *rnying ma* hagyomány lehetett. A teljes szöveg szöveg fordítását az alábbiakban közlöm.

„(1v) Egy fekete alapzatra, tégy annyi *ngar glud*-t ahány éves adományozó vagy kilencet. Ezek köré rakj három-három *'theb kyu*-t és *chang bu*-t, száz húsdarabot, száz tésztadarabot, s mindenféle egyéb étket is gyűjts össze. Egy fehér (alapzaton) az adományozó testé megégetvén, mutass be illat-*glud*-t, s fürdesd meg. A húsdarabokat szórd a madaraknak és a kutyáknak. Először a *glud*-t, a húst és a tésztát áldd meg a hat *mantrával* és a hat *mudrával*, s szavald el az „igazságok erejét”.

Ó, a három nagyértékű drágaság,
s az én szintiszta szándékom igazsága által,
ez az adományzó férfi és nő,
a kezdetektől mostanáig,
a nemtudástól megzavarva,
gyilkos-szűrő, ütő-vágó, tolvaj-rabló,
tetteinek törlesztését követelő démonok és akadályok,
rosszat forraló istenek és szellemek,
éjjel-nappal körben ólalkodók,
megtorlással nem habozók,
egy szempillantás alatt ezen a helyen,

az áldozatokat elvenni összegyűjtek!
A Győzedelmesek körére feltekintetek:
Jó és gonosznak meglesz a gyümölcse!

Ó! Ezzel a *gto glud*-del elbocsájtalak titeket.
A törlesztést, a férfi-női *ngar glud*-t,
A száz húst és a száz tészta darabot,
Fehér *lha* és vörös *btsan*,
Fekete *bdud* és kék *klu*,
Világ minden istene-démonja, átadom nektek.
Fogadjátok, s ennek az embernek az adósságát elengedjétek!

Továbbá, az öt elem urai,
az égtájakat-határokat megszabó uraságok,
az ösztönöktől zaklatott tettek démona,
a test démona, és a hely démona, akik bármikor
örömmel raboljátok el az életet,
A törlesztést, a férfi-női *ngar glud*-t,
A száz húst és a száz tészta darabot,
Fehér *lha* és vörös *btsan*,
Fekete *bdud* és kék *klu*,
Világ minden istene-démonja, átadom nektek.
Vigyétek örvendezve-boldogan,
s ezt az embert a betegségéből megszabadítsátok!
A fogva tartott kiszabaduljon, a megkötözöttet kioldozzák!
A megbéklyózottat kikötözzék, az leszorított felemelkedjék!
A tetteiért a követelést töröljétek el!
Amiképpen a Győzedelmes is mondta:
„Az erényes és bűnös tettek gyümölcse,
biztosan fehér vagy fekete,
örömet és bánatot terem.”
A csálhatatlan szavak szerint,
e hibátlan és vétlen embernek
ártani ne készüljétek!

Ha az örök boldogságot keresnétek,
 a csalhatatlan igazság szavára hallgassatok,
 s megkapjátok a megszabadulás gyümölcsét!
 Ámde, ha e szótól eltérnétek,
 pokollá válik eme étel és ital,
 s ott az öröm esélytelen.
 Gonosztettel, gyűlölettel hagyjatok fel,
 s parancsom szerint, örvendezve,
 az adományozó korábbi tettei,
 és a jelen körülmények által létrejött betegségek és démonok,
 mind a maguk helyére menjetek vissza!
 Testének összetevőit és a négy elemét csillapítsátok le!
 E szellemi és anyagi adományok által,
 érjen be a (tudat)folyamotok,
 s váljék eggyé az eredeti tisztaság terével!
 Az önmagát a kezdetektől fogva megszakító, időtlen szabadság,
 sosem-született, természetes állapotába,
 amely olyan, mint az égen a szivárvány,
 álomszerű jövevények,
 a nem-születés terébe *gattshamu*!
 Végezz tisztító-fürdető szertartást; vidd el (az áldozatokat) a gonosz irányába;
 recitáld a *sumbha ni*-t és hangszerek kíséretében végezz „elhárítást” (*bzlog pa*).”

135

Végül e típushoz tartozik Tib. 538.7-es kézirat rövid szövegei közül az utolsó, a Tib. 538.7.5-es (ff. 6r-7r), amelynek címe nincsen, de az első sorában *rgya gar sha bzlog-*ként („az indiai hússal elűző”) definiálja magát. A kellékei közt a száz húson és száz tésztán és a „rontás elleni áldozatokon” (*mi kha 'i rdzas*) kívül semmi specifikusat nem tartalmazó szöveg az áldozatok megtisztítására vonatkozó rövid instrukció után közli Gtsug tor 'bar (az egyik a négy usñisa istennő közül) mantráját, amelyet huszonegyszer kell elismételni.

¹³⁵ A tibeti szöveg (Tib.629.15) átírását ld. a Függelékben, 7.10.

A szöveg, talán rövidségének köszönhetően, nem tartalmaz invokációt, csak egy verses felajánlást (6v–7r), amely azonban egészen más, mint a fenti két szövegben. Az áldozatok tárgyát képező isten és szellemvilágot sajátos, katalógusszerű kozmológia rendezi egységekbe. Ezek az egységek az „országok” (*yul*), amelyeket egy vagy több istenség vagy lényfajta népesít be (pl. van országa Indrának, a *sa bdag*-oknak, a *srin*-ek stb.). Minden országnak vannak „méltóságai” (*che ba*) és „hatalmasságai” (*gnyan po*); az előbbi általában pozitív erőket jelöl, s az ide tartozó lények szinte mindig megegyeznek azokkal, akiknek az országában járunk, az utóbbi viszont félelmetes, s általában negatív erőt jelképező lényeket jelent (*the ’u rang*, *ya bdud*, *btsan po* stb.). Az olyan esetben, amikor az ország már önmagában is egy negatív hely, akkor természetesen a méltóságai is azok (pl. a *srin*-ek és *ma yams*-ok országa).

A „katalógusban” megjelenő nevek közül többnek is homályos a jelentése (pl. *yama* teste, *gshin rje’i sku*), s az „országok” sorrendje sem követ átgondolt kozmográfiát. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a szöveg „katalógusának” pontjai (ország – istenség – démon) emlékeztetnek a dunhuangi proto-bon szertartásszövegekben található rendszerhez, amelyben a rituális kozmográfia alapegységeit szintén az ország/uralkodó – istenség (*yul lha*) – démon (*yul srin*) pontokkal írták le. A szövegben használatos egyes démonnevek is ritkák (pl. *byol po*, *’byur ’dre*, *brgya ’dre*, *ma yams*), és az embert a középső világban két irányból támadó erők, a felülről lecsapó *bdud* és az alulról felemelkedő *srin*, is archaikus képnek tekinthető.

Fontos lehet továbbá az is, a szövegben nem található meg az a gyakori buddhista elképzelés, hogy a különféle démoni erők a negatív karma megnyilvánulásai.

A szöveg eredetére vonatkozó egyetlen információt Rdo rje legs pa felbukkanása jelentheti, aki a *rnying ma* iskola esküt tett (*dam can*) védelmezője; itt azonban mint a *vighnák* (*bgegs*) országának hatalmassága szerepel. A kérdéses vers fordítását az alábbiakban közlöm:

„Ó! Az ország biz Indra fejedelem országa,
méltóságai *gandharvák* seregei,
hatalmasságai *rgyal po*-k százezrei,
a megrendelő-jótevőnek és kíséretének
váltságaként száz húst, száz tésztát adok.
Vegyétek e száz húst és száz tésztát!

A fogva tartott szabaduljék, a megkötözött kidoldódjék!
 Minden gonoszság és ártó méreg az ellenségre átkerüljön!
 Ó! Az ország biz a bölcsek (*drang srong*) és az *agnik* (*me lha*) országa,
 méltóságai a bölcsek és *agnik*,
 hatalmasságai a kilenc *the 'u rang* fivér
 a megrendelő-jótevőnek ...
 Ó! Az ország biz a *yama* testének (?) országa,
 méltósága a *yama* teste,
 hatalmasságai a 13 *ya bdud*,¹³⁶
 a megrendelő-jótevőnek...
 Ó! Az ország biz a *sa bdag*, *klu* és a *gnyan* országa,
 méltóságai a *sa bdag*, *klu* és a *gnyan*
 hatalmasságai a *sa bdag*-ok százezres seregei,
 a megrendelő-jótevőnek...
 Ó! Az ország biz a *yaksák* és kígyók (*lto 'phye*) országa,
 méltóságai a *yaksák* és kígyók,
 hatalmasságai a nyolcféle *btsan po*,
 a megrendelő-jótevőnek...
 Ó! Az ország biz az elemek és *vighnák* országa,
 méltóságai az elemek és *vighnák*,
 hatalmassága Rdo rje legs pa
 a megrendelő-jótevőnek...
 Ó! Az ország biz a *ma yams*¹³⁷-ok és a *srin*-ek országa,
 méltóságai a *ma yams*-ok és a *srin*-ek,
 hatalmassága a *ngan sri*-k és a *ma yams*-ok.
 a megrendelő-jótevőnek...
 Ó! Az ország az isten-urak országa,
 méltósága az istenek király ura (*lha rgyal dbang po*)
 hatalmassága a csillagok és a bolygók,
 a megrendelő-jótevőnek...
 A fölülről leszálló (*g.yos*) nagy *bdud*,

¹³⁶ Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 277.

¹³⁷ Nebesky-Wojkowitznál (1956) nem szerepel. Előfordul viszont a P.T. 1047-es ótibeti jósszövegben (l. 23, 372).

az alulról felszálló (*langs*) nagy *sri*,
a nemzetségben a *brgya 'dre*¹³⁸,
a családban a gonosz *byol po*¹³⁹,
az apám-bátyám¹⁴⁰ öreg-*sri*-je,
az anyám-fiam *byur 'dre*¹⁴¹-je,
a csecsemőre felszálló (*langs*) *chung sri*¹⁴² és a többi,
üzessék el, kerüljön el, az ellenségre kerüljön!”¹⁴³

5.1.3 Veszteségek, károk és szegénység ellen szóló szertarások

A Tib. 502.10-es kézirat (1 fol., korai 20. sz., orosz papír) címe *God kha gcod thabs*, vagyis “A veszteségek orvoslása”, szerzője egy bizonyos Kṣānti *bhikṣu*. A szöveg maga mindössze egy fol. hosszú, általános célú szertartás.

A Tib. 630.7-es és a Tib. 644.35-ös kéziratok címeiben ugyan szerepel a váltság szertartás műfaji (*mdos*, illetve *bcos thabs*) megnevezése, ám szigorúan mégsem e kategóriába tartoznak, hanem leginkább a *g.yang 'gugs* („termékenység megidéző”) szertartások közé; ezért itt csak röviden foglalkozunk velük.

A Tib.630.7-es kézirat (3 fols., 20. sz., orosz papír) címe *Dbul phongs sdug bsngal sel ba'i mdos* („a szegénység nyomorúságát megszüntető *mdos*”), szerzője ismeretlen. Maga szöveg a szertartás menetére és a kellékeire vonatkozóan semmilyen információt nem tartalmaz, kizárólag liturgikus énekek sorozatából áll. Az első ezek közül (1v) egy buddhista eredettörténet, amely azt meséli el, hogy az emberek hibái, és a dharmától való elfordulásuk hogyan vezetett el a konfliktusaikhoz és az elszegényedésükhöz. A végén ennek megszűnéséért fohászkodik a javak istenéhez (*nor lha, vasudeva*). A második szakasz (1v-2r) egy fohász, amelyben először megkéri Avalokiteśvara (!) inkarnációját, Kong tse 'phrul gyi rgyal po-t, a kínai királyt (*rgya nag rgyal po*), és a mongol királyt (*hor gyi rgyal po*), hogy ne hagyják el (*ma 'da' bar*) a megrendelő prosperitásának támaszát (*g.yang rten*) és adjanak neki vagyont és sziddhiket neki, majd megkéri őket, hogy hárítsák el a negatív asztrológiai hatásokat. Végül pedig azért fohászkodik, hogy szűnjék meg a karmikus követelés a megrendelő

¹³⁸ Ismeretlen szellemfajta.

¹³⁹ Nebesky-Wojkowitznál (1956) nem szerepel. Ld. Bellezza 2010, p. 46 *et pass*.

¹⁴⁰ *pha khu*, az „apa és az apai nagybácsi”, az apai ágú idősebb férfirokonságot jelöli

¹⁴¹ Ismeretlen szellemfajta. A *byur* a szótárakban „szerencsétlenséget” jelent, a '*dre*-vel együtt felbukkan a P.T.1051-es jósszövegben (l. 48).

¹⁴² A gyermekeket fenyegető démon, ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 216 *et pass*.

¹⁴³ A szöveg (Tib.538.7) átírását ld. a Függelék 7.5-ben.

felé, és ezért áldozatokat mutat be: „négy fonálkeresztet és négy nyilat, négy orsót és négy tejet, hogy a szegénység szenvedése megszűnjön, mindenféle teremtményt váltsággul felajánlok”.¹⁴⁴ A következő szakaszban (2r) egy történetre hivatkozik, amelyben Sákjamuni és Indra szerepel, de amelyet nem ír le bővebben, hogy annak a szokása szerint öt szépséges embert ad az öt méreg váltságaként. A szöveg többi részében nem szerepelnek a váltság szertartás elemei.

A Tib.644.35-ös kézirat (3 fols., korai 20. sz., orosz papír) címe *G.yang gi bzo rdol bcos thabs* („a gyarapodás elapadásának helyreállítása”), szerzője ismeretlen. A szöveg legnagyobb része (1v-2r) magának a szertartásnak az eredetét meséli el. Eszerint hajdanában Indiában élt egy király, akit Dhar ma dva the-nek neveztek, és a birtokában volt egy minden kívánságot teljesítő drágakő. Egy nap meglátogatta a Buddha és megkérte a királyt, hogy mutassa meg neki a drágakövet. A király ezt visszautasította és három éven belül elszegényedett. A király ezután elment egy asztrológushoz, aki kiolvasta a jelekből, hogy a „gyarapodás elapadása” (*g.yang gi bzo rdol*) áll fent, s azt is megmondta, hogy ez miért történt. A helyzetet végül egy Sengge Paṇḍita nevű tudós orvoslolta, aki a szertással egy év alatt visszhozta a király vagyonát.

Ezután következik a szertartás hasznának leírása (2r): „fent, lent és középütt a károkat, az évek, a hónapok, a napok, az órák rossz állásait, a csillagok, a *spar kha*-k és a *sme (ba)*-k ártalmait, a múlt, a jövő és a jelen karmikus adósságait és bosszút követelő erők ártalmait, az emberek betegségét, a jószág betegségét és veszteségeit, rágalmakat (*kha smras*) és szerencsétlenségeket, ezeket mind csillapítja. Az életet, az erényt és a javakat növeli. Aki gyermekre vágyik, az gyermeket kap, aki kincsekre vágyik, az kincseket szerez. Bármire is gondoljon, az hullik, mint az eső. Hatalma pedig, mint a Hold növekszik. Az egyéb haszna is számtalan.”¹⁴⁵

E különleges erejű szertartásnak a kellékei is speciálisak: egy négyszögű trónusra (*gdan*) egy teknősbékát rajzolnak, ennek a szélére pedig a 12 év, a 8 *spar kha* és a 9 *sme ba* diagrammjait; a teknős köldökére egy sárga selyem *phang tse* (csomag, zsákocská?) kerül, benne mindenféle orvossággal, magvakkal, drágakövekkel, a nyolc szerencsés tárgy és a nyolc szerencseszimbólum jegyeivel, valamint ezek mellé

¹⁴⁴ (2r) nam mkha' bzhi dang mda' bzhi dang // phang khra bzhi dang 'o ma bzhi // dbul phongs sdug bsngal sel ba'i phyir / srog chags sna tshogs blud du 'bul /

¹⁴⁵ Tib.644.35, (2r) steng 'og bar gsum gnod pa dang // lo zla zhag dus skeg rnamdang / g.yang skar spar sme'i gnod pa dang / 'das dang ma 'ongs da ltar gyi // lan chags sha 'khon gnod pa dang // me (!) nad phyugs nad khod (!) kha dang // kha smras thug dang bkra rme shes (=mi shis) // de dag thamscad zhi bar gyur // tshe bsod dpal 'byor rgyas pa dang // bu 'dod pa ni bu thob dang // nor 'dod pa ni nor thob dang // ce (!) bsam thamscad char bzhin 'beb (!) // mnga' thang shen (!) tu zla ltar 'phel // gzhan yang phan yon grangs med do //

házállatok és az adományozó *glud* figurái. A *phang tse* csomagként bekötött szájára (*kha chengs* (!) *dos bzhin du*) egy vadzsra-keresztet rajzolnak. Az egész konstrukciót (a szövegben „házat”, *khang pa*) kívülről ötszínű fonallal veszik körbe: keleten fehérrel, délen sárgával, nyugaton vörössel, északon zölddel, közepütt kékkel, mint a szivárványt. A négy kapujába a négy égtáj uralkodóinak a pecsétjeit és 2–2 férfi és női arcot (*pho gdong, mo gdong*) helyeznek el

A szertartás liturgiája azonban már közelről sem ennyire összetett. A rövidke szöveg elismétli a szertartás eredetének egyes mozzanatait, és a fenti kellékeket végigsorolva, mindegyiknél hozzáteszi, hogy hárítson el egy bizonyos negatív hatást (pl. „négy kapu pecsétjei, a négy irányt őrzik; férfi és nő arc a *dgra sri*-t elűzik!”).¹⁴⁶

5.2 Egyedi célú szertartások

5.2.1 Betegségek ellen

5.2.1.1 A terhes nő betegségei (*mngal nad*)

A terhesség, vagy ahogyan a szövegben szerepel az anyaméh betegségeinek (*mngal nad*) elűzésére egy váltság szertartás szolgál a gyűjtemény anyagában. A Padmasambhavának tulajdonított szövegnek két kézírata van: a Tib. 518.4 (4 fols., korai 20. sz., kínai papír), itt a címe *Mkha' 'gro sde lnga sgo nas mngal skeg nad sel pa'i mdos cho ga*, és a Tib. 629.2 (8 fols., korai 20. sz., orosz papír), ahol a címe *Mkha' 'gro sde lnga'i mngal mdo* (=mdos). A szertartás maga az összetettebbek közé tartozik, s a szöveg is jól kidolgozott, a szertartást menetét és kellékeit részletekbe menően tárgyalja.

Az oltár alapja egy négyszögű fa deszka (*shing leb*), amelyre agyagból (*kham sa*) elkészítik Meru hegy emeletes, négyszögletű alakját, az oldalán négy kapuval. A közepére tesznek egy tésztáblából készített, kékesszürke színű nyomorék embert. Erre ráhelyeznek, mintegy ezen lovagolva, egy másik figurát, amelynek a fekete emberteste van, a feje pedig sárga és azé az állaté, amelyik évben a beteg született. Továbbá, a figura vállán bőrruhát van átvetve; a fejét fehér madártoll díszíti; a derekán övként kígyót visel; jobb kezében egy selyemszallagokkal díszített tükröt tart; baljában pedig egy „betegségekkel teli zacskót” (*nad rkya*); testét a *gandharvák* ékszerei borítják. Ez a figura reprezentálja a *gandharvák* királyát vagy királynőjét (*dri za'i rgyal po/mo*), aki a szöveg címében említett ötfajta *dākiṇī* (*mkha' 'gro sde lnga*) vezetője, a szöveg többi részében pedig az öt *gandharva* királyé (*dri za'i rgyal po spun lnga*).

¹⁴⁶ Tib.644.35, (3r) *sgo bzhi phyag rgya phyogs bzhi bsrung / pho gdong mo gdong dgra sri bzlog*

Ez elé elhelyeznek egy vörös színű, embertestű, makara fejű figurát, aki véres ruhát visel, a jobb kezében jóskockát (*sho drel*) tart, a baljával pedig a fő figurát vezeti kötőféken; a testét a *btsan*-ek díszai borítják. A főalak mögött egy kék színű, embertestű, kutyafejű figura van, aki a jobbájában egy *bon phyag*-t (?) tart, balján nyújtja a mutatóujját, testét a *yaksák* ékszerei fedik. A főalaktól jobbra fehér, majomfejű emberalak van, a jobb kezében kampó, a balban lasszó, testén a *rgyal po*-k díszével. A főalaktól balra egy zöld színű, tigrisfejű figura van, a jobb kezében egy rovásfát (*khram shing*), a baljában egy lasszót tart, és a *ma mo*-k díszai fedik a testét. A figurák köré leraknak 8-8 darab mécses, ételt, *ngar mi*-t, *'chang bu*-t, *'theb kyu*-t, nyilat, orsót, fonálkeresztet, és *byang bu*-t. Ezek elé állatok, ló, ökör, kecske, teve figuráit rakák, valamint drágaköveket, magvakat, selymet, teát, *chang*-ot, tejét, húst, vaját, virágokat, illatszereket stb. Egy külön edénybe előkészítik és a beteg elé leteszik az ún. *nang spor*-ba kellékeit: nyúl és egér ürülékét, női betegségek gyógyszereit, völgy homokját (*lung pa'i sa*), vízesés vizét, fűzfa hamuját, borókaágot, gyümölcsöket és virágokat.

A szertartás bevezető részei (szertartás kellékeinek előkészítése (*bca' thabs*, 1v-2v), az áldozatok megtisztítása és megáldása (2r), és az invokáció (*'gugs bzhugs*, 2v), után következik a központi része (*dnegos gzhi*). Ebben először a *mdun bskyed*-nek nevezett vizualizáció során a szertartást bemutató pap mentálisan is megteremti a szertartás elején leírt oltárt. Ezt követi a *nang gi mchod gtor 'bul ba* (f.3v-4r), amelyben felajánlja az itt már világosan nő neműnek nevezett vendégeknek („az élőlények egyetlen anyja, minden lény szülőhelye”, *sems can thams cad ma gcig pu, 'gro ba kun thams cad 'byung ba'i gnas*, 3v) az áldozatok egy részét (a virágot, füstölőt, mécseseket, *nam mkha'*, nyíl stb.). A következő rész a *rdzongs rdzas 'bul ba* („az útraindítás tárgyainak felajánlása”, 4rv) az akadályoknak és a démonoknak (pl. *srin mo rgyal mo*) szól, és az áldozatok a ló, teve, ökör, kecske, arany, ezüst stb. A „titkos áldozat” (*gsang ba'i mchod pa*, 4v-6r) a beteg előtt a tálban összegyűjtött speciális kellékekre vonatkozik (pl. völgyből származó homok stb.) amelyekbe a betegségek beleszállanak és megtisztulnak; egyrészt a tárgyak tulajonságainak köszönhetően, (pl. völgy földje kioltja a betegség víz jellegét, a vízesés vize pedig a tűz jellegét), másrészt pedig a buddhista ürességben, amelyet szintén alkalmaz rájuk jögi. Az ezt követő „megkötözött kiszabadítása” (*bcings pa grol ba'i thabs*, 6r-7v) során a beteget megkötözik színes kötelekkel, a kötélbe megidézik a betegségeket, majd egy megszentelt karddal a szertartást vezető szétvágja, és darabait a *mdos* többi kellékéhez adja. A *lan chags gtor ma* részben a maradék áldozat kerül felajánlásra a „maradékot

remélő vendégeknek” (*lhag ma re ba'i mgron rnam*s). Azt ezt követő *'phrin bcol* (7v-8r) egy verses fohász, melyben újra megjelennek a központi alakok, és megkérlik őket, hogy hárítsák el a különféle ártalmakat. A szertartás a „az út megmutatásával” (*lam bstan*, 8v) zárul, amelyben a vendégeket hazaküldik.

5.2.1.2 Szembetegségek

Szembetegségekre specializálódott a *Mig nad thams cad rab tu zhi bar byed pa'i mdos glud* című szertartás, amelynek két kéziratos másolata is megtalálható a gyűjteményben (Tib. 634.25 (2 fols., késői 19. sz., kínai papír), Tib. 635.11 (3 fols. korai 20. sz., orosz papír). A szöveg szerzője egy bizonyos Blo bzang dge 'dun rgya mtsho volt, aki egy Nā rva sa spyā ba (Tib.635.11) vagy Nā rā sa rgyas pa (Tib.634.25) nevű országban (*yul*) készítette el a szöveget. A szertartás szövege rövid, és nem tartalmaz semmi rendhagyó liturgikus elemet. Sajátosságát az adja, hogy a szembetegség orvoslásához a tizenegy fejű Avalokiteśvara segítségét kéri. A váltságként felajánlott fő figura is jellegzetes, az egyik kezével kérő (*gsol ba*) pózban van, a másikkal egy labdacsot (*ril bu*) emel a szívéhez. Körülötte tizenegy-tizenegy *theb kyu*, *chang bu* és *ngar mi* van, ezek felett pedig tizenegy napernyő, az oltár négy oldalán pedig egy-egy fehér fonálkereszt. E mögé fehér kecskebőrből készítenek egy másik „alapzatot” (*gdan*) is, amelyet fehér selyembe tekernek.

5.2.2 Negatív asztrológiai hatások elhárítására szolgáló szertartások

Nagy számban fordulnak elő a gyűjtemény szövegei között olyan szertartások, amelyek a kedvezőtlen asztrológiai hatásokat hivatottak megszüntetni. Ezek között is vannak általánosabb jellegűek, és vannak, amelyek egy bizonyos, különösen negatívnak tartott „kombináció” elhárítását célozzák meg.

Általános jelleggel, a 12-es állatciklus egymással diszharmónikus éveit orvosolja a Tib. 522.7-es, ismeretlen szerzőtől származó kézirat (3 fols., késői 19./korai 20. sz., kínai papír), a *Rgya yi lo dkar ha sha'i mdos bcos*, és a Tib. 538.8 (3 fols., korai 20. sz., orosz papír) szintén ismeretlen szerzőjű *Snang brgyad bcos* (= *bcos thabs*) *Nyes pa kun sel* című kézirat. A 60 éves ciklus során előforduló kártékony hatások javításával foglalkozik, a *Lo rgan drug cu bcos thabs* (Tib. 644.107, 4 fols., késői 19./korai 20. sz., kínai papír.), amelyet a benne leírt hagyomány szerint Padmasambhava végzett el először a nepáli Yang dgu shod-ban. A rossz évek, hónapok stb. által okozott szennyeződés megtisztítására szolgál a *Pad dkar zhal lung gi lo nag dang zla nag dang*

dus nag gi sgribs tshul gyi mdos c. munka (Tib. 644.97, 4 fols., korai 20. sz., orosz papír), amelyet egy bizonyos *Mnga' ris*-ből származó 'Jam dpal, készített Phug pa Lhun grub rgya mtsho 1447-ben készült *Legs bshad Pad dkar zhal lung* c. asztrológiai műve alapján. Szintén általános jellegű a Tib. 362.2.-es, *Rtsis gzhung khung bzlog* c. kézirat (3 fols., késői 19./korai 20. sz., kínai papír), amelyet Sum pa mkhan po Ye shes dpal 'byor (1704-1788) összes műveiből emeltek ki, illetve a Tib. 644.90-as kézirat (3 fols., késői 19. sz., kínai papír), Co ne Grags pa bshad sgrub (1675-1748) *Lo zla spar sme sogs kyi bgegs sel spyi bcos* c. munkája.

5.2.2.1 A *nag rtsis*-hoz kapcsolódó szertartások

Általában a *nag rtsis*, vagyis a tibeti asztrológia kínai eredetű része, jóslás állásainak elhárítására szolgál az ismeretlen szerzőjű *Mthun gsum ngan 'bras bcos thab* (Tib. 644.36, 2 fols., korai 20. sz., orosz papír) című kézirat.

A *bdun zur*-nak nevezett diszharmónikus kombinációt szünteti meg az ismeretlen szerzőtől származó *Bdun zur bcos thabs* (Tib. 644.58, kézirat, 3 fols., korai 20. sz., orosz papír), egy másik, *dgu mig*-nak hívott negatív hatást pedig a Sitātapatrān alapuló *Dgu mig gis [!] bcos thabs* (Tib. 530.5, kézirat, 4 fols., korai 20. sz., orosz papír), amelynek egy másik kézírata is megtalálható a gyűjteményben, ahol a címe hosszabb: *Gdugs dkar gyi can gyis mngon rtogs dang dgu mig bcos pa'i thabs lag len dang bcas pa* (Tib. 533.7, 4 fols., késői 19./korai 20. sz., kínai papír).

Aprólékosan kidolgozott darabja a *nag rtsis* rendszeren alapuló váltság szertartásoknak a *Mahā gser gyi rus sbal khra bo'i lto'i cho ga lhan thabs* (Tib. 629.7, kézirat, 14 fols., korai 20. sz., orosz papír). Az oltár központi részét egy „nagy arany teknősbéka” képezi, ennek közepén áll a megrendelő születési évének megfelelő állat fejű figurája. A szöveg, a többitől eltérően részletesen leírja a *yi dam sādhanā*-ját és *pūjā*-ját is. A magát csak Blo che-nek nevező szerző a szöveg elején elmondja, hogy a szöveget a *Lto sgro gsang ba'i 'bum tig* c. munka alapján készítette, amelynek egy változata szintén megtalálható a gyűjteményben¹⁴⁷ és már korábban írtunk róla. A Blo che által összeállított szöveg jó példa arra, hogy egyes gyűjteményes felépítésű munkák maguk is eredményeztek önálló szövegeket.

5.2.2.1.1 Az asztrológiai *sa bdag*-ok ártalmait ellen

¹⁴⁷ A Tib. 614.22 jelzetű kézirat, amelyben a címe: *Slob dpon padma ga ra'i thugs kyi nying khu mdos chog sna tshogs blto sgro sa maya bsgyur chen dga' ba'i ltad mo*.

A „száz hús, száz tészta” kapcsán már fent említett Tib. 538.7-es kolligátum harmadik szövege (Tib. 538.7.3, ff. 4r-6r) a *Rus sbal shin bsdus pa*. A kolofon szerint egy bizonyos Dga’ rab rdo rje által írt szöveg a „*spar kha-k*, a *sme ba-k*, a *dgu mig*, az évek és hónapok ártalmas *sa bdag*-jainak elhárítását” (*bzlog thabs*) szolgáló, *bskyur mdos*-ként definilát rítus. A szertartás oltárának az alapja egy tarka teknősbéka, amely a szöveg invokációja szerint Mañjusrī megtestesülése. Ennek tetejére helyeznek el egy fehér színű figurát, amelynek a feje az aktuális év (*gnam lo*) állatának felel meg. Jobb oldalára raknak a „férfi *glud-t*” (*pho glud*), bal oldalára a „nő *glud-t*” (*mo glud*), valamint férfi és női „fatáblácskákat” (*pho shing*, *mo shing*), amelyekre ráírják a beteg éveinek számát, és a figura jobb, illetve bal vállára helyezik. A többi áldozat szokásos és a liturgia nagy része általános. A negatív hatások elhárítását kérő részben (*bzlog pa*) azonban felbukkan néhány olyan archaikus kifejezés torzult alakban (*gto*, *dpyad*, *smrang*, *gyer*), amely a prebuddhista rituális szókincs része volt:

„Ó! Ez a *btlo* (= *gto*) a tarka teknősbéka *lto*-ja, ez a *dpad* (= *dpyad*) a világ Kong tse-jének a *dpyad*-ja, ez a *gyer* („ének”) a *gtsug lag* (asztrológia) királyának éneke, ez a *smra* (= *smrang*, „ének”) az én, a *lto*-mester éneke, ez a *bskyur* (= *bsgyur*, „elűzés, ördögűző szertartás”) az ártalmat az ellenségre űzi (*bsgyur*)”¹⁴⁸

Egy speciális *sa bdag* szertartás az ismeretlen szerzőjű *Sa bdag gdan bcos* (Tib. 603.12, 6 fols., késő 19-korai 20. sz., kínai papír), amelynek során egy birkabőrre egymás után, égtájak szerint megidézik az asztrológiai *sa bdag*-okat, elhelyezve őket a trónusukon (*gdan*).

5.2.2.1.2 A „föld kapuja, ég kapuja” bezárása (*sa sgo gnam sgo gcod pa*)

A „föld és az ég kapujának” (*sa sgo gnam sgo*) „bezárása” (*gcod pa*) vagy „helyreállítása” (*bcos thabs*) nagyon gyakori szertartás, amely minden iskolánál megtalálható. Több fajtája is van, attól függően, hogy mit értenek a kérdéses kapukon. Ezek lehetnek a fizikai térben jelenlevő „kapuk”, amelyeket, pl. házak építésekor, le kell zárni a negatív erők elől, de jelenthetik az egyes asztrológiai kedvezőtlen állásokat, napokat is. Az első esetben juh- és kutyakoponya felhasználásával egy *mnan/mnan gtad*-nak nevezett mágikus szertartást hajtanak végre, hogy az ártó erőket „leszorítsák”,

¹⁴⁸ Tib.538.8, (5r) *kyai blto 'di rus sbal khra bo'i lto / dpang 'di srid pa kong rtse'i dpyad / gyer 'di gtsug lag rgyal po gyer / smra 'di lto mkhan bdag gi smra / bskyur ni gnod byed dgra la bsgyur /*

míg a másik egy egyszerű váltság szertartás¹⁴⁹. Gyakorta azonban a rítus egyszerre tartalmazza mindkét szertartás kellékeit, mint pl. abban a leírásban, amelyet Waddel közölt,¹⁵⁰ s amelyből a tibetisztika már igen rég tudomást szerezhetett e rítusról. Előfordul olyan szertartás is, amelyik csak az egyik kapu lezárását célozza meg. Ilyen pl. a „föld kapujának lezárása”, amelyet Nebesky-Wojkowitz említ, mint speciális *mdos*-t, amely egy „Khon öreganyónak” nevezett alakhoz kapcsolódik, és párhuzamot von az oszjtákok szertartásával, amelynek során az öreg földistennőnek mutanak be áldozatokat annak érdekében, hogy lezárják az alsó világba vezető lyukat, amelyen a betegségek feljuthatnak a földre.¹⁵¹ A szertartásnak egy ladakhi változatának pedig egy teljes tanulmányt szentelt Pascale Dollfus.¹⁵²

A gyűjteményben található, „a föld és az ég kapuinak helyreállítását” együttesen tartalmazó szertartás az asztrológiai „kapukra” vonatkozik, bár abban a szögven leírt mindössze két szertartási kellékeiben, a juh és a kutya figurában talán a *mnan gtad* szertartás állatkoponyáinak maradványai jelennek meg. A szertartás két példányban is megtalálható a gyűjteményben: a Tib. 361.17-es kéziratban (8 fols., késői 19./korai 20. sz., orosz papír), amelyben a címe *Sa sgo gnam sgo bcos thabs*, és a Tib. 513.12-es kéziratban (4 fols. korai 20. sz., orosz papír), ahol *Sa sgo gnam sgo bcos bto* (=gto). A kolofonban tett megjegyzésnek megfelelően a szöveg a *Rdzu 'phrul gyi phur lto* 46 szertartást tartalmazó gyűjteményen¹⁵³ alapszik, és minden tekintetben az abban foglaltakat követi. Ez az egyik olyan eset, amikor azt láthajuk, hogy a *Rdzu 'phrul gyi phur lto* gyűjtemények maguk is önálló szövegek forrásaivá válnak.

A Tib. 644.55-ös *Gnam sgo bcod* [!] *pa* c. kézirat (2 fols., korai 20. sz., orosz papír) csak az „ég kapujának bezárására” vonatkozó szertartást tartalmazza. Az áldozati tárgyak központi helyét itt a varázsigékkel körbeírt kutyakoponya tölti be, a szellem pedig, akinek a segítségét kéri cserében az öregemberként lefeszített *Khen spar kha*, aki az égi kutyának a gazdája, és a többi égi erő, mint pl. *Gnam thel dkar po*, vezetője.

5.2.2.1.3 A *spar kha*-k és a *sme ba*-k negatív hatásai ellen

A fenti szertartáshoz hasonlóan egy *spar kha*, a *Khon* negatív hatásait hivatott csillapítani *Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma Spar kha khon gyi bcos thabs* c. rövid szövege

¹⁴⁹ Maurer, 2009, pp. 206–207.

¹⁵⁰ Waddel, 1895, p. 484.

¹⁵¹ Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 553.

¹⁵² Dollfus 1994.

¹⁵³ Több példánya is van a Keleti Gyűjteményben, a Tib. 527.17-es és a Tib. 528.1-es, Tib. 528.21 kéziratok.

(Tib. 540.10, 3 fols., 20. sz. kínai papír), amelyben a főalak egy sárga kecskén lovagló öregasszony. A szertartás inkább egy áldozatokkal operáló elhárító rítus (*bzlog pa*), váltság elemeket nem tartalmaz.

A *Sme ba gnyis nag gi bcos thabs* ezzel szemben már egy rövid, ismertelen szerzőjű *glud* szertartás (Tib. 644.76.2, ff. 1-2v). Az oltár közepén egy *bdud* fekete lovas figurája áll, akit a szöveg Yab rje Bdud kyi bu-nak nevez, jobbában egy rovásfával (*khram shing*), baljában egy lasszóval. Egy fekete kutya kíséri és egy fekete madár repül felette; körülötte kilenc kutyafejű emberalak van. A többi áldozati tárgy színe is fekete, s az egészet fekete selyemsátor borítja.

5.2.2.2 A *dkar rtsis* asztrológia kedvezőtlen hatásai ellen

Az egyetlen szertartás, amely a szűkebben a *dkar rtsis*-hoz, vagyis a tibet asztrológia indiai részéhez kapcsolódik, a Rahunak nevezett „bolygó” hatásait orvosolja. A *Gza 'i nad pa rnams gyis phan man ngag* (Tib. 629.1, 2 fols. késői 19./korai 20. sz., sárga kínai papír) című szöveget Padmasambhava hagyományára támaszkodva egy bizonyos Dge legs rgya mtsho készítette.

5.2.2.3 Egyéb asztrológiai szertartások

Speciális alkalmazása asztrológiai alapú váltság szertartásnak a házastársak közötti diszharmónia megszüntetésére, ismeretlen szerző által készített *Bag rtsis bcos thabs Gser gyi lde mig c.* (Tib. 522.11, 3 fols., késői 19./korai 20. sz., kínai papír). A szertartás hagyományos áldozati és liturgiikus elemek mellett egyes jól ismert, *dhāraṇī*ként is számontartott kanonikus szövegek recitációján alapul, amelyeket két csoportba osztva, az öt *rgyal po*-nak („királynak”) és az öt *'gal*-nak nevez. A szöveghez csatolt kiegészítésben fel is sorolja ezeket: az első csoportba tartozik a *Byang chub ltung bshags*, a *'Da' ka ye shes*, a *Sher snying* (*Prajñāpāramitā hṛdaya*), a *Rnam 'joms* (*Vajravidāraṇā dhāraṇī*), és a *Bzang spyod* (*Bhadracaryā praṇidhāna*), a másodikba a *Gtsug tor rnam rgyal* (*Uṣṇīṣavijayā dhāraṇī*), a *Snang brgyad* (=Gnam sa snang brgyad), a *Rnam 'joms* (*Vajravidāraṇā dhāraṇī*), a *Sgrol ma* (*Tārābhaṭṭārikā nāmāṣṭasataka*) és a *Bkra shis brtsegs pa* (*Maṅgalakūṭa-sūtra*).

5.2.3 A jószág védelmére szolgáló szertartások

Az állatállományt fenyegető veszélyek elhárítására szolgáló váltságszertartás a *phyugs glud*¹⁵⁴. A gyűjtemény anyagában mindössze egy ilyen rítus található, Thu'u bkvan Blobzang-chos-kyi-nyi-ma (1737-1802) *Rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas phyugs glud gtong thabs 'Byung po tshim byed* c. hétszótagú versben írt műve. A szöveg népszerűségét mutatja, hogy három példányban is előfordul: a Tib.351-es fanyomataban (Tib.351.10, 3 fols.), amely a szerző Hayagrīva *guhyasādhana* alakjának gyakorlatait, illetve az e formához hozzárendelt egyéb szertartásokat egybefoglaló háromkötetes munkának (Tib.350–352, 19-20. sz-i ismeretlen kiadású nyomtatvány) a második kötete; valamint a Tib. 603.9-es (3 fols., korai 20. sz., kínai és orosz papír) és a Tib. 644.76.1-es kéziratban (4 fols., 1-4v, 19. sz. kínai papír). Az utóbbi esetében a szöveg után következik a *nag rtsis* szertartásnál már korábban említett *Sme ba gnyis nag gi bcos thabs*.

Az szertartáshoz készített oltáron egy agyából és az állat istállójából származó földből készített karámba helyezik a különböző állatok, ló, öszvér, kecske, birka stb., agyag, drágakövek és illatszerek keverékéből gyúrt figuráit, melyeket az adott állt szőrével borítanak és a színére festenek. Az állatok csontját csikófarkból, a lábukat mustármagból (*yungs mo*) készítik, a belső szerveiket *gla sgang*-ból¹⁵⁵ készítik el.

A szertartás központi részét képező, az áldozatok felajánlását kísérő versben leírt eredettörténet több archaikus, nem-buddhista elemet is tartalmaz. A történet a mítikus Tibet egyik fejedelemségében, Mchims yul Sul dgu-ban játszódik, itt él az uralkodó, Ni gu, és felesége, Dpal bza' Ting mo btsun. A dunhuangi proto-bon szövegek, illetve a későbbi, de archaikusnak számító bon gyógyító szertartásoknak az egyik jellegzetessége, hogy liturgiájuk része a rítus és az áldozati tárgyak eredetmítoszainak eléneklése. E történetek általában a 12 tibeti fejedelemség valamelyikében játszódnak, vagyis abban a mítikus korban, amikor még nem egységesítette e területeket az első tibeti császár, Gnya khri btsan po. A szövegekben gyakran egymás után, katalógusszerű listákban szereplő fejedelemségek közt ott találjuk a Mchims yul Dgu sul-t is, ahol a fejedelmet – a mi szövegünkben található névhez hasonlóan – Ne'u-nak hívják.¹⁵⁶ A szertartás eredettörténete szerint a fejedelem és felesége nagyon gazdagok, számtalan jószáguk van. Egyszer aztán egy Mchims bza' Ldem ka-nak hívott asszony, aki minden

¹⁵⁴ Nebeksky-Wojkowitz, 1956, p. 361.

¹⁵⁵ *Bistorta macrophylla* (keserűfű) vagy *cyperus rotundus* (rizspalka)

¹⁵⁶ P.T.1060, l. 81; P.T. 1286, l. 20; ITJ 734, l.338

bizonyról a fejedelem lánya, beszennyezte a háztűzhelyet¹⁵⁷ és a felszálló füstöt megérezte az égi istenség(ek) Gnam lha the dgu, aki mérgeben betegséget küldött az állatokra.¹⁵⁸ A jószágok pusztulását végül egy másik asszonynak, a fejedelem másik lányának (?), Mchims bza' Skyol mo-nak sikerül megállítani, aki elkészíti és váltságként felajánlja a figuráikat. Az archaikus eredetmítosz forrása a *Snang srid sil bu'i 'phyong* c. mű lehetett, amellyel kapcsolatban a szerző a kolofonban megjegyzi, hogy annak megfelelően írta meg a szertartást, s több másik hasonló típusú szövegében is forrásként hivatkozik rá. A vers fordítását az alábbiakban közlöm:

"Ó! Hajdanában, a Kilenc-völgyű Mchims-országban (Mchims yul sul dgu),
Élt a fejedelem Mchims-rje Ni gu,
s az úrnő Dpal bza' Ting mo btsun,
Milyen kincsük volt nekik?
Kilencféle jószáguk volt nekik.
Akkor, abban az időben,
az úrnő (nővér?) Mchims bza' Ldem ka ma,
a tűzhelybe *vöröset* ejtett, s a felszálló füstnek,
Gnam lha the dgu („kilenc The égi isten”) nem örült ennek,
és Mchims rje Ni gu jószágán,
mindenféle ragály és betegség tört ki.
Ekkor Mchims bza' Skyol po,
agyagba kincseket keverve,
a jószágfajták figuráit elkészítette,
megáldotta, s váltságként elküldte.
s Mchims-rje Ni gu jószágái betegségét megszüntette.
Ekkép én a *mantrin* is,
felajánlom most a jószág e váltságát.
Ízletes és jó agyagot,
ötféle drágakővel elkevertem,

---

¹⁵⁷ *dmar thab shor* – húst, bőrt, szőrt ejtett a tűzhelyre, vagy kifutott az étel

¹⁵⁸ a háztűzhely kapcsolata a *yul lha*-val vagy az égi istenekkel többször is előfordul a tibeti irodalomban. Padmasambhava egy tört szúr a tűzhelybe, amivel legyőzi Gnyan chen thang lha-t. A P.T.1040-es protobon szertartásban a feleség egy majom bőrét dobja a tűzhelyre, a felszálló füst és a lehulló hamu beszennyezi az égi istent Ya bla bdag drug-ot és a földi istent Sa bla mgon 'bum-t, s ez végül az otthonától távol vadászó férje halálához vezet.

samādhival, mantrával és *mudrával*,
 minden vágyott dolog forrásává szenteltem.
 Az agyag lónak milyen gyors a futása!
 Az agyag jaktehennek milyen sok a teje!
 Az agyag juhnak milyen dús a gyapja!
 Az agyag *mdzo*-nak milyen nagy a teherbírása (*theg*)!
 Az agyag ökörnek milyen szép szántása!
 Az agyag kecskének milyen sok a teje!
 Az agyag vár milyen szépséges hely!
 Kintről nézve, bár agyag,
 a belseje mind drágakő!
 Egy-egy díszük a szőrük váltsága,
 12 húsdarab a testük váltsága,
 Egy szál csikófark a csontjuk váltsága,
 Mustármag szép lábuk, és a szívük váltsága,
 Sás és keserűfű a belsőjük váltsága.
 Ily csodás a jószág-váltság,
 amit nagy *lha* és *bdud* a kezetekbe adok!
Bstan és *rgyal po* a kezetekbe adok.
Sman és *ma mo* a kezetekbe adok.
Klu és *sa bdag* kezetekbe adok.
Yama és *préta* kezetekbe adok.
The'u rang és *'gong po* a kezetekbe adok.
Gshin 'dre és *gshin rdog* a kezetekbe adok.
 A megbízó mindenféle jószága
 Fogságból szabaduljon, köteléke kioldódjon!
Vörös húst és *vörös tüdőt*¹⁵⁹ ne küldj!
 Farkast és farkas (!) ne küldj!
 Kárt és bajt ne okozz!
 Adósságtól, követeléstől szabadíts!
 „Minden dolog okból születik,” – innen
 „Ez a Buddha tanítása” (idáig).

---

¹⁵⁹ Valamilyen állatbetegségek.

A Három Drágaság igazsága,
 a dharmapálák és a védelmezők ereje,
 a tettek és gyümölcseik, és a függő keletkezés igazságának ereje,
 s eme áldozatok képessége révén,
 ezekre a jószágokra itt,
*glo*¹⁶⁰, *tshe*, *rgyu*¹⁶¹, *gor*¹⁶² ragályok,
*gag*¹⁶³, *lhog*¹⁶⁴, *shu*¹⁶⁵, *phol*¹⁶⁶ (betegségeket) és vadállatok,
 fenyegetései maradéktalanul lecsillapodjon!
 A négy elemből fakadó,
 kedvezőtlen hatásokat csillapítsd és a termékenységet növeld!
 A tej és a joghurt tengerként kavargogjon!
 A mezőket borjak borítsák!
 Jószágnak ártó istenek és démonok,
 e felajánlott áldozatot vegyétek,
 s e jószágnak ne ártsatok!
 Menjetek el most a magatok helyére!”¹⁶⁷

A főszöveg után található egy rövid kiegészítés arra az esetre, ha a szertartást nem az egész állatállomány, hanem csak egy bizonyos fajta jószág megóvásáért mutatják be (3v–4v).

A jószág betegségét, különösen pedig újszülött állatokon jelentkező kedvezőtlen előjeleket, mint a *lte (bar) brtsegs (pa)*¹⁶⁸, hárítja el a *Gdugs dkar gyi sgo nas ltas ngan sel thabs* c. szertartás (Tib. 634.23 kézirat, 5 fols., korai 20. sz., orosz papír), amelyet egy ismeretlen szerző készített egy bizonyos Bka' 'gyur pa műve alapján. A szertartás során a beteg állat saját szőrével díszített figuráját egy tálba (*phor chag*) teszik a többi áldozattal együtt, majd a szertartást bemutató pap elvégzi Sitātapatrā *sādhana*ját, amelyet a szöveg részletesen (*pūjā*val, *abhisekhā*val) leír, és nagy részét ez foglalja el.

¹⁶⁰ Egy tüdőbetegség.

¹⁶¹ Hasmenés.

¹⁶² Marhapestis

¹⁶³ Egy nyelvbetegség.

¹⁶⁴ Valamilyen daganat, kelés.

¹⁶⁵ Egy sebes bőrbetegség.

¹⁶⁶ Egy bőrbetegség.

¹⁶⁷ A szöveg (Tib.644.76) átírását ld. a Függelék 7.13-ban.

¹⁶⁸ A szó nem szerepel az általam ismert szótárakban.

Az áldozatok felajánlása után hangszerek kíséretében körbeviszik őket az állatok karámja körül, majd valahol „kint otthagyják” (*phyi rol dor*).

Az egy bizonyos jószágra specializálódott váltság szertartások nagyon gyakorinak számítanak, Csoma is említi szótárában a *glud* címszó példái között a *rta glud*-t, a „ló váltság szertartását”, illetve Nebesky-Wojkowitz is utal rá.¹⁶⁹ A gyűjteményben ugyan ez a típus nem található meg, a tevék gyógyítására szolgáló *rnga mong gi glud* szertartás azonban igen. A Tib. 533.3 (kézirat, 3 fols., korai 20. sz., kínai papír) *Rnga mong gi glud gtong* c. ismeretlen szerzőjű szertartás a tevéket és az öszvéreket (*dre'u*) fenyegető ártalmas erők leszerelésére szolgál. A szöveg a rítus két típusát is ismerteti: az elsőben az áldozati kellékek az állatok agyagból (*'jin pa*) vagy téstárból készült figurái, amelyek mellé annyi fücsomót (*rtsva bcings*), vízmerő kanalt (*chu skyogs*) és a tevé szőrét és labdacsokat kell tenni, ahány állatról van szó, az invokációt, az áldozatok felajánlását és az elhárítást (*bzlog pa*) egyszerre tartalmazó vers Ārya Jambhala és egy Mahākāla forma, a „nagyerejű védelmező” (*mthu chen mgon po*) Legs ldan¹⁷⁰ segítségét kéri. A második típusnál (2v-3r) ugyane két istenség játsza a fő szerepet, de a szertartás kellékei mások. Itt egy vörös ökrön lovaló vörös ember a központi figura, amelyet kilenc tör (*phur*) s egyéb szokásos áldozatok (étel, ital, selyem, füstölők, mécsesek) vesznek körül. Az instrukció szerint ezeket déli irányba, száz lépésnyire kell elvinni, majd 108-szor kell elrecitálni a tevék *dhāraṇī*-mantráját.¹⁷¹

5.2.4 A csecsemők és kisgyermekesek védelmére szolgáló szertartások

A gyermekeket fenyegető démoni erők elhárítására szolgáló szertartások képezik az egyik legnagyobb csoportot a gyűjtemény anyagában. Az ide tartozó tizennégy szöveg két fő típusra osztható: azokra, amelyeknek a célja a tizenöt nagy démon (*gdon chen bco brgyad*) elűzése és azokra, amelyek a „vighnák királyának” (*bgegs kyi rgyal po*) kiengesztelésével óvják meg a gyermeket. Mindegyik típushoz több szöveg is tartozik, melyek népszerűségét jól szemlélteti, hogy mindegyikük több példányban is megtalálható a gyűjteményben.

¹⁶⁹ Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 361.

¹⁷⁰ Legs ldan nag po-t Nebesky-Wojkowitz (1956, p. 46, 52, 53) többször is említi a *mgon po*-k kíséretében, azonban ezek sosem a központi alakok. A szótárak szerint Legs ldan Sívának (Dbang phyug) az egyik neve.

¹⁷¹ Ez a szöveg minden bizonnyal a '*phags pa Dzam bha la rnga mong thams cad kyi bsrung sngags*, amely több példányban is megtalálható a gyűjtemény anyagában (Tib. 503.17, 504.26, 508.9.1, 518.5.1).

5.2.4.1 A tizenöt nagy démon (*gdon chen bco lnga*) elűzése

A szertartások gyermeket megbetegítő tizenöt démonja a *Pañcarakṣā* c. gyűjtemény *Mahāsāhasrapramardana sūtra* (tib. *Stong chen po rab tu 'joms pa'i mdo*) könyvéből származik, s a liturgia központi részét képező invokáció is azt itt található szöveg szó szerinti átvétele, illetve parafrázisa. Az általunk ismertetésre kerülő *dge lugs* szövegeken kívül a *bka' brgyud* hagyományban is található egy hasonló *mdos* szertartás, a Myang Ting nge 'dzin bzang po-nak (8. sz.) tulajdonított *Byis pa'i gdon chen bco lnga'i mdos*, amely szintén a kanonikus szöveg parafrázisán alapul.¹⁷²

A tizenöt nagy démont elűző szertartásnak három típusa található a gyűjteményben, mindegyikből több példánnyal.

Az első típusba tartozik a Tib. 525.2.1 (kézirat, ff. 2r-8r, 20. sz. orosz papír) *Byis pa'i gdon chen bco lnga'i mdos Khyer bde kun phan* c. mű, amelyet az utolsó sora szerint az 1. Paṇ chen lama, Blo bzang chos kyi rgyal mtshan (1570–1662) írt. Ugyanez a szöveg megtalálható a Tib. 534.1-es *Byis pa'i gdon chen bco lnga'i glud bsngo* c. kéziratban (5 fols., 19. sz. kínai papír) és a Tib. 591.7-es kéziratban (5 fols., 19. kínai papír), amelynek a címe *Byis pa'i gdon chen bcvo lnga la glud bcos thabs*. E 19. századi kéziratokban azonban hiányzik a szerző neve, ami a 20. századiban minden bizonnyal egy későbbi betoldás eredménye, és a szöveg összekapcsolása a nagy hírű Blo bzang chos kyi rgyal mtshan-nel csak annak hitelességét és hatásosságát volt hivatott növelni. Erre utal az is, hogy a mű címe mindhárom esetben eltérő, vagyis „hivatalos”, a kolofonban szereplő címe nem volt, ahogyan szerzői kolofonja sem. A legkésőbbi címe már egy komoly mű benyomását kelti azáltal, hogy alcíme is van (*Khyer bde kun phan*), ám úgy tűnik, ez ugyanannak a „legitimációs” törekvésnek lehetett a része, mint a szerzőség betoldása a szöveg utolsó sorába. Mindezt alátámasztja az is, hogy az 1. Paṇ chen lama összes műveiben nem szerepel az a munka. Az alábbiakban a szöveg teljes fordítását közlöm:

„Hódolat a három drágaságnak!

A gyermek 15 nagy démonjának (szóló) váltság (*glud*) felajánlásának módja:

Készítsd el ötfajta magból a csecsemő váltság-figuráját (*ngar glud*), rakj köré 'chang bu-kat és 'thebs kyu-kat, továbbá vedd körbe a szélükön a 15 nagy démon figuráival: (sárga) ökör, (fehér) állatok királya, *sha mig* ifjú, (vörös) róka,

¹⁷² A démonsoporról és a vontakozó tibeti szövegek egy részéről jó áttekintést ad Lin 2013.

(fekete) holló, (fekete) emberalak, (vörös) ló, (fehér) vadzsra, (sárga) kutya, (fekete) disznó, (fekete) egér, (fehér) madár, (kék/zöld) kacs, (fekete) bagoly, (kék) denevér. A (figura) tetejére önts a gyermek ételének maradékából és az anyja tejéből. Ezután képzel el magadat világosan a *yi dam*-odként.

(Itt kezdődik a liturgia, amelyet a szertartást bemutató pap egyszerre vizualizálva is elvégez és szóban is elő ad.)

„Na mo (Hódolat)! A Buddha igazsága, a *dharm*a igazsága, a *saṃgha* igazsága, a titkos *mantrák*, a *vīdya-mantrák*, a *dhāraṇī-mantrák*, a *hṛdaják*, *mudrák* és *saṃādhik* igazságai, s a nagy igazságok ereje és hatalma által, az e gyermeket bántó és rontó férfi-démon (*pho gdon*), női-démon (*mo gdon*), *rākṣasī*, eskü-démon, *the'u rang*, *bhūta*, ember és nem-ember, démon, *vighna* („gát”) és tévútra vezető, gyermekek 15 nagyon démonjai, e helyre jöjjetek!”

- mondd ezt háromszor, erőteljesen végezve a megidézést. Ezután az igazágok erejét mondd:

„Minden Buddha dicsősége, az *pratykebuddhák* saját dicsősége, az arhatok ereje, titkos-mantrák minden hordozói, Śāriputra bölcsessége, Maudgalyāyana varázsereje, Anuruddha tisztánlátása, Kāśyapa csiszolt erénye, Kauṇḍinya elsősége, Ānanda hallása, Brahmā jóakarata, Indra hatalma, a világörök országai, Maheśvara ereje, a tábornokok ereje, Viṣṇu varázslatos méltósága, mindezek ereje és dicsősége által,

(Itt a *Mahāsāhasrapramardana sūtr*ából idéz:)

„Akik miatt nem születik gyermek, sőt akár meg sem fogan,
hiába egyesül a férfi és a nő, szerveikben nincsen erő;
akik megölik a magzatot, ha az már ovális vagy kerekded;
akik miatt a gyermek halva jön a világra, vagy a méhlepény nem születik meg:
Mañjuka¹⁷³ és Mṛgarāja¹⁷⁴,
Skandhāpasmāra¹⁷⁵, Apasmāra¹⁷⁶, és Mustika¹⁷⁷,
Mātikā¹⁷⁸ és Jamikā¹⁷⁹,
Kamini¹⁸⁰ és Revatī¹⁸¹,

¹⁷³ tib. *'jam pa po*, „lány”.

¹⁷⁴ tib. *ri dags rgyal*, a „vadak királya”.

¹⁷⁵ tib. *skem byed*, „száritó”.

¹⁷⁶ tib. *rjes byed*, „feledés”.

¹⁷⁷ tib. *khu tshur can*, „öklös”.

¹⁷⁸ tib. *ma mo*, „banya”.

¹⁷⁹ tib. *dza mi ka*.

Butanī¹⁸² és Mātṛnandā¹⁸³,
Śakuni¹⁸⁴ és Kaṇṭapāṇinī¹⁸⁵,
Mukhamandika¹⁸⁶ és Ālomba¹⁸⁷”.

Mind eme tizenöt nagy démon,
egy szempillantás alatt itt teremjen és
a törlesztés (*lan chags*) vendégeként itt jelenjen meg!

*Jah hūm bam hoḥ om vajra angku śa jah*¹⁸⁸

Ti gyermeknek ártó, tizenöt nagy démon, ide hallgassatok!

Én vagyok a Nagyerejű Haragvó-király,

én vagyok a Dicső Héruka,

én vagyok a Diadalmas Vadzsra-tartó,

ti pedig ártó elemek és gátló szellemek¹⁸⁹ (*graha* és *vighna*) seregei,

(itt újra a *Mahāsāhasrapramardana sūtrából* idéz)

„gyermekeket fenyegetők,

nevüket és alakjukat,

s amiként a gyermeket elkapják, elmondom:

Mañjuka ha elkapja, szemét nagyon forgatja,

Ha Mr̥garāja elkapja, szakadtlan hánytatja,

Ha Skandhāpasmāra elkapja, a gyermeket összerázza,

Ha Apasmāra kapja el, forgolódik, nyöszörög, habos nyála kicsöpög,

Ha Mustika megszorítja, öklét ki- és becsukja,

Mātīkā ha elkapja, üvöltözik megvadulva,

Ha Jamikā szállja meg, anyatejet szopni nem kér,

Ha Kamini megszorítja, alvás közben sírdogál,

Ha Revaṭī elkapja, fogával a nyelvét harapja,

Ha Butanī kapja el, ordítózik, nyöszörög,

---

¹⁸⁰ tib. *'dod la can*, „vágtyeli”.

¹⁸¹ tib. *nam gru*, „égi csónak?”.

¹⁸² tib. *srul po*, „rothadó”.

¹⁸³ tib. *ma dga' byed*, „szomorító”.

¹⁸⁴ tib. *bya*, „madár”.

¹⁸⁵ tib. *gnya' bya'i lag pa can*, „nyak-kezű?”.

¹⁸⁶ tib. *bzhin brgyan*

¹⁸⁷ tib. *mig 'phyang ba*, „lógószemű”.

¹⁸⁸ Ezzel a mantrával rögzíti a szellemeket a figurákban.

¹⁸⁹ *'byung po*, skt. *bhūta*, „szellem”; és *bgegs*, skt. *vighna*, „gátló erő, szellem”.

Ha Mātrnandā fogja meg, annak sok formája lehet,
 Ha Śakuni szorítja, bűzös szagát árasztja,
 Ha Kaṇṭapāṇinī megfogja, torkát nagyon elzárja,
 Ha Mukhamandika szállja meg, hasmenéses láz veri,
 Ha Ālomba szállja meg, csuklik és fuldoklik.
 Elmondom, milyen alakban rettentik meg a gyermekeket:
 Mañjuka ökör alakú,
 Mṛgarāja szarvashoz hasonló,
 Skandhāpasmāra alakja egy ifjúé,
 Apasmāra rókához hasonatos,
 Mustika olyan, mint a holló,
 Mātīkā emberalakú,
 Jamikā lóformájú,
 Kamini formája *vajra*,
 Revatīnak kutya a formája
 Butanī küllemre disznó,
 Mātrnandā macskaformájú,
 Śakuninak szárnyas alakja van,
 Kaṇṭapāṇinī külseje kacsa,
 Mukhamandika bagolyformájú,
 Ālomba alakja denevér.
 Gyermekeket megrettentők,
 A *Szútra* pányváján vezetve”,
 mintha ötféle kötelék kötözne,
 a yakṣa követek megfegyelmezésekor,
 Vaiśālī városában a Győzedelmes Világvédő,
 személye előtt tett eskütöknek megfelelően,
 e gyermeknek ne ártsatok!
 A gyermek eme váltságának örvendjete!
 Ötféle gabonából készült e váltság, s
 kinek-kinek vágya szerint, áldozatok veszik körbe.
 Az adósság váltsága, ez az "erős ember" (*ngar mi*),
 megenni is jó, alakra is szép,
 kaurikagyló a foga, a szeme *lung thang* (?),

lágy hangja, ha megszólal: *kyu ru ru*
 a járása, ha elindul: *stems se stems*.
 E gyermeknek ne ártsatok,
 fogjátok e váltságot és iszkoljatok!
 Ha nem mennétek el, és ártanátok,
 a három idő Buddháinak,
 pompás testű bölcsessége:
 a Halálnak Legyőzője (Yamāri), s
 szavaiknak fejedelme, Hayagrīva-király,
 nagy harcosok feldühödnek,
 s veszedelmes fegyvereket ragadván,
 gyermek tizenöt nagy démonjai,
 fejeteket száz darabra hasítják,
 testeteket ezer részre aprítják,
 elpusztultok azon nyomban!
 Ezért tüstént, hamarjában,
 térjen ki-ki vissza a maga helyére!
 Démoni ruháitoktól szabaduljatok meg,
 gonosz ártalommal hagyjatok fel!
 S míg a *bodhicitta* meg nem születik bennetek,
 gyűlölettel sose cselekedjete!

om sum bha ni sum bha ni hūṃ / ghri hna ghri hna hūṃ / ghri hna pa ya ghri
hna pa ya hūṃ / om a na ya ho bha ga wa na bhi dya ra dzā hūṃ phat
 - mondd ezt, és a váltságot hagyd ott egy messzi helyen.

A gyermekek 15 nagy démonját elriasztó igen terjedelmes módszert
 összetömörítő (szöveget) a gyermekek hasznára készítettem.¹⁹⁰

A tizenöt nagy démon elűzésére szolgáló váltság szertartások második típusát Thu'u
 bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma *Rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas byis pa'i gdon la*
glud gtor gtong tshul Bdud rtsi'i yol go c. műve jelenti. A szöveg két példányban
 található meg a gyűjteményben, a Tib. 351-es fanyomatban (Tib. 351.11, 4 fols.), amely
 – ahogyan azt már korábban említettük – a szerző *guhyasādhana* Hayagrīva szertartásait

¹⁹⁰ A szöveg átírását ld. a 7.9-es függelékben.

egybegyűjtő kiadvány egyik kötete, és a Tib. 644.88-as jelzetű kéziratban (4 fols., késői 19./korai 20. sz., kínai papír).

A korábban látott típussal szemben Blo bzang chos kyi nyi ma szövege alapvetően nem a Pañcarakṣā-Mahāpratisarāból vett szó szerinti idézeteken alapul, bár van benne néhány szakasz, amely teljesen azonos a kanonikus szövegével. A legszembevetőbb különbség, hogy a démonok égtájak és irányok szerint vannak csoportosítva. Megjelenésük sorrendje több helyen eltér az előző szertartásban és a *Sūtrā*ban leírttól, Revatī pl. a 9. helyen van e szövegekeben, Thu'u bkvan-nál a 13. helyre került. Ennél nagyobb változás azonban az, hogy bizonyos helyeken az egyes démonokra jellemző betegségi tünetek felcserélődtek (ilyen pl. az, hogy Mustikához ebben a szövegben az a betegség került, amelyik a kanonikus verzióban Māṭikához tartozik, Māṭikához pedig Apasmāra, eredetileg is túl hosszú, tünetének második fele), illetve új tünetleírások is megjelennek (pl. Ālomba esetében). Egyes démonnevek, világosan szövegromlásnak köszönhetően, megváltoztak: pl. Ma dga' byed (Māṭrīnandā) – Rgan byed („öregítő”), Bzhin rgyan (Mukhamandika) – Sbyin rgyal. E hibák a gyűjteményben található szöveg mindkét példányában előfordulnak, sőt, megtalálhatók a szerző *gsung 'bum*-jában (összes műveiben) levő szövegben is. Ez arra utal, hogy Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma művét nem vetették össze a kanonikus szöveggel, pedig akkor az is kiderülhetett volna, hogy a szerző a kolofonban tévesen a *Pañcarakṣā* egy másik könyvét, *Pratisarā-dhāraṇī*-t nevezte meg forrásaként, holott a gyermekbetegségekre vonatkozó részei a *Mahāsāhasrapramardanā*ból származtak¹⁹¹. Összehasonlításuképp, a teljes szöveg fordítását közlöm:

„(1r) A gyermek démonjának szóló váltság-*bali* felajánlásának módszere *guhyasādhana* Hayagrīván keresztül, avagy A Nektár Kehely.

(1v) Ha a játékos ló-hang csak egyszer is felkacag,

A három világ szellemeinek (*graha*) szíve a torkukba szalad.

Most is, mint a rettentő Hayagrīva,

meghajlok, s a tizenöt nagy démon váltság-szertartásának útmutatóját leírom.

Ez itt a gyermekeknek ártó és kárt okozó démon fajtáknak szóló váltság felajánlásának módja:

---

¹⁹¹ Hidas 2013, p. 230.

Tégy egy megfelelő méretű alapzatra (*gzhi*) a megbízó nemétől függően, férfi vagy női (figurát) amely fehér és fekete árpa, nagy és kicsi borsó, rizs, búza, *so ba* (egyfajta árpa), hajdina és szemámmag lisztjének, és "szertartás tárgya" (é.: a megbízó, *bsgrub bya*) öt tagjának és szájának megmosásából származó víznek és a teste koszának keverékéből álló tésztából készült; s emberek és állatok szájának és orrának lélegzete megfújta. Érzékszervei teljesek, magassága arasnyi vagy könyöknyi. Ha megteheted ('*byor na*), (készítsd) a fejét tökből, agyát gyöngyből stb. a *glud-rabs* szerint, vagy csak jelképesen, egy-egy darabot tégy e dolgokból a megfelelő helyekre; ha pedig ennyid sem lenne, akkor az is elegendő, ha a (megbízó) fürdővizével és (testének) koszával összekevert tésztára az orra és a szájá lélegzetével ráfúj. (A figura) a kezeiben csikófarkat és egy kanálnyi (*sgang bu*) mustármagot tart, és a megbízó ruhájának darabjait viseli, s a rossz ómenek madarainak mindenféle tolla és tigris és leopárd bundája (*stag ras gzigs ras*) díszíti. Ennek szélére rakj "étkecskét" (*bshos bu*), kicsi váltságot (*glud chung*), báránynak és gidának kicsi húsát, tejjel megtöltött *mtheb kyu*-t és *chang bu*-t, mindegyikből 15-öt. Közéjük (*bar mtshams*) rakj ételt, italt, aranyat, ezüstöt, szövetet, selymet és drágaköveket, amennyit csak bírsz.

Magad pedig végezd el Hayagrīva *sāadhanáját* (*bdag bskyed*), a *japával* együtt, röviden vagy hosszan, ahogy azt megfelelőnek tartod. Ha még bővebben akarnád (elvégezni a szertartást), akkor ajánlj fel *bali*-t a *yi dam*-nak és a dharmpáláknak, s bíz meg őket a feladattal ('*phrin las bcol*). Ezután hints vizet a váltság-figrára és az áldozatokra (*glud yas*) (e szavakkal):

"A *ram*, *yam* és *kham* (szótagokból kiáramló) tűz, levegő és víz a váltság-áldozatok (*glud yas*) tisztátalanságait elégeti, szétszórja, lemossa. Az *om*, *āh*, *hūm* szótagokból nektár-tenger és minden vágyott javak kiapadhatatlan forrása keletkezik."

- mondd háromszor a három magszótagot, s a hat mantrával, *samādhival* és *mudrával* áldd meg (az áldozatokat).

Az áldozatok tárgyát képezők (*sbyin yul*, vagyis az ártó szellemek) megidézése:

"Na mo (Hódolat!) A hagyomány mesterei, a *yi dam*, és a Három Drágaság, különösen pedig a Játékos Paripa (Hayagrīva) isteneinek serege, a *vīrák*, a *dākiṇīk*, a *dharmapálák* és a védelmezők, a mantrák és a *samādhik*, (s a) csálhatatlan függő keletkezés, igazságainak ereje által az e gyermeknek

ártó tizenöt nagy démon s a többi,
démon, gát és más bosszút s törlesztést szomjazó,
egy szempillantás alatt itt teremjen!"

- ezt háromszor, hétszer stb. elmondván, idézd meg a vendégeket. A váltságot és a *bali*-kat pedig: *na mah sarba ta thā ga ta a wa lo ki te om sambha ra sambha ra hūm* – (e szavakkal) huszonegyszer vagy hétszer ajánld fel.¹⁹² Mondd el a négy *tathāgata* neveinek litániáját, ha pedig még bővebben akarod, akkor mondd el a váltság eredetmítoszáat (*glud rabs*). Majd pedig:

„*Hūm!* A keleti égtájból a gyerekek ártó s károkozó démon,
Mañjuka, ha elkapja, szemét nagyon kifordítja,
Ha Mr̥garāja kapja el, szakadatlan hánytatja,
Ha Skandhāpasmāra kapja el, egészségét kiszárítja, rombadönti,
Minden ilyen démonnak, a gyermekért cserébe, a váltság-áldozatot odaadom.
Vegyétek el a *bali*-t, a kis-váltságot (*chung glud*), gida és bárány húsoscskáját,
tejjel töltött *mtheb kyu*-t, 'chang-ételt, és e remek nagy váltság (figurát; *glud chen*),

s e gyermeknek ne ártsatok!

Hūm! A déli irányból a gyermeknek ártó és kártokozó démon,
Apasmāra, ha elkapja, fetreng és rémülten üvöltözik,
ha Mustika kapja el, üvöltözik megvadulva,
Ha Mātīkā kapná el, habos nyálát csöpögteti,
Minden ilyen démonoknak...”,

stb, mint az előbb.

„*Hūm!* A nyugati irányból a gyermeknek ártó és kártokozó démon,
Jamikā (!) ha elkapja, az anyatejet nem kér, üvölt,
ha Kamini kapja el, az ágyában alszik és sír,
Minden ilyen démonoknak...”

"*Hūm!* Az északi irányból gyermeknek ártó és kártokozó démon,
Butanī ha elkapná, ordítóz, nyöszörög,
Mātrnandā ha elkapja, annak sok formája lehet,
Śakuni ha elkapja, rossz illata szaglik nagyon.
Minden ilyen...” stb.

---

¹⁹² Beyer (1978, p. 220) szerint ez a *kha 'bar ma* mantra. Ezt használják a hat világ szenvedőinek, éhségének csillapítására szolgáló fealjánlásoknál. Eredetileg a prétákhoz szólt.

A négy köztes égtájából (*mtshams bzhi*) a gyermeknek ártó és kárt okozó,
Kaṇṭapāṇinī, ha elkapja, csuklik és elzáródik a torka,
Ha Revatī elkapja, fogával a nyelvét harapja,
Ha Ālomba kapja el, remegsége és üvöltésre készíti,
Ha Mukhamandika kapja el, hasmenéses láz veri.
Minden ilyen...” stb.

„*Hūm!* Továbbá pedig, a gyermekeknek ártó démonok, alakotok igen csúf,
Sokféle, különböző a fejformátok, s mindenféle színben mutatkoztok,
Öltözéketek, megjelenésetek sem meghatározott,
Városban, faluban és legelőn szaladtok, s a gyermeknek ártotok,
Rémületet és pánikot keltetek, a szépséget és egészséget elraboljátok,
Az életet ellopjátok, az életerőt csapdába ejtitek (*'jab*).
Minden ilyen ....” stb.

Továbbá pedig, ti a gyermekeknek ártó dévák, nágák, aszurák, jaksák,
gandharvák, rákasaszák, katataputanák, bolygó-démonok, *ma mo-k*, *rgyal po-k*
és *btsan-ek*, *dmu-k*, *the rang-ok* és *'gong po-k*, *gri bo-k*, *za 'dre-k* és *shi gshed-*
ek, anya-fia *byur-'dre-k*, csecsemő-démonok (*chung sri*), s a 80.000 gátló
szellem (*vighna*), a 360 démon seregei, a hitelt amit követeltek, kölcsönt, amit
hajtotok, bosszú, amit szomjúhoztok, mind a gyermek helyett váltság-áldozattal
(*yas glud*) odaadom.

Vegyétek a *bali-t* és a kis-váltságot, a gida és a bárány kicsi húsát, tejes *mtheb*
kyu-t és *'chang-ot*, ételt, s remek nagy váltságfigurát,
S e gyerekeknek ne ártsatok!

A foglyot engedjétek szabadon, a megkötözöttet oldozzátok ki,
a lenyomottat emelkejétek fel, a megbéklyózottat kössétek ki,
a megevett hányjátok ki, a halottat kelsétek életre!

A gyermek a démontól szabaduljon meg!

„Minden dolog okból születik,...” – ezt és,

„Semmilyen gonoszat ne tégy!...” – ezt mondd.¹⁹³

Eképp a világi és a vallásos adományokkal (tudatotok) megérett és megszabult,
s mostantól az ártó szándékkal hagyjátok fel!

Békés tudattal az otthonotokba térjetek!

---

¹⁹³ A két rövid idézet a szertartásnak a „dharma adománya” (*chos sbyin*), itt külön nem jelölt részéhez tartozik. Erről lásd a dolgozatban korábban, a szertartás meneténél leírtakat.

Ha ezután ártanátok, a Nagyerejű Lótusz (= Hayagrīva) feldühödik, s titeket porrá zúz.

Így a parancsától ne térjete el,

S ezen adománnyal elégedjete meg!

S mindengyikőtök menjen a saját otthonába!" – ezt mondd.

„*Hūṃ!* A hagyomány mesterei, a *yi dam*, a Három Drágaság, s különösen a Játékos Paripa istenségei, a *vīrák*, a *dākiṇīk*, a *dharmapālák*, és a védelmezők, a mantrák, a *samādhik*, s a csalhatatlan függő keletkezés igazságának ereje által, az e gyermeknek ártó 15 nagy démon, és a többi démon és akadály, és kölcsönt és bosszút szomjazók, itt ne maradjanak, hanem menjenek a maguk helyére!

Mint a Játékos Paripának, a saját szívéből vad tüzes fegyverek áradnak mérhetetlenül, s mint a ködfelhőt elfújó vad orkán, a démonokat az óceán túlsópartjára kergetik.”

Hayagrīva mantrája:

„ártó elemek *u tsa ta ya phaṭ*”

- ezt mondd, füstölj bdelliumot és szórj fehér mustármagot, majd hangszerek félelmetes hangjától kísérvé, a váltság-áldozatokat (*glud yas*) egy útkereszteződésbe vidd el.

„*Hūṃ!* A szívében levő *hūṃ* szótagból fény árad, s a *vajrákon* nyugvó tüzes halmok által teljesen bekerített védőkör engem és minden megvédendőt magába foglal. *om badzra rakṣa rakṣa hūṃ*”

– így képzelj el a védőkört.

„A méhben jól megtelepedjen! Szervei helyesen fejlődjenek! A születés ne rettentse! A gyermek hosszan éljen!”

– e szavakkal mondj áldást. Ha a váltság *bali*-t röviden akarnád felajánlani, akkor csak a 15-15 *ngar-mi*-t, *bali*-t, *chang-bu*-t és *mtheb kyu*-t gyűjts össze; ha mégrövidebben, akkor csak egy-egy darabot mindegyikből, annyi kincssel együtt, amennyit csak tudsz. A felajánlási versben a „gyermekért cserében a váltság-áldozatot felajánlom”-mal (kezdődő) hat verssor helyett pedig ezeket használd: „az öt érzéki örömbel bíró *ngar glud* (váltság figura), s a *bali* nektár óceánja, s minden szükséges javak elképzelhetetlen mennyiségben, ezeket felajánlom, vegyétek őket, s a gyermeknek ne ártsatok!” A többi a fentiek szerint hajtsd végre.

A gyermek démonjainak (szóló) váltság felajánlásának e módszerét, a *Pratisarā-dhāraṇī* és gyermekgyógyító *upadeśák* szerint Chos kyi rdo rje állította össze; (ebből az) erényéből az érző lényeknek nagy haszna származzék!¹⁹⁴

5.2.4.2 A tizenöt nagy gonosz (*gdon chen bco lnga*) elhárítására szolgáló további rítusok

A fenti két szövegtípuson kívül a 15 nagy démon elleni védelmere szolgál még két másik szertartás is. Ezek talán nem voltak annyira népszerűek, mint az előzők, ugyanis mindegyikből mindössze egy-egy példányt őriz a gyűjtemény. A szerzője egyik szövegnek sem ismert, és kísérlet sem történt az ilyen módon való hitelesítésükre. Mindkettő egyszerű szöveg, amit könnyűszerrel összeállíthatott bárki, aki ismerte a tantrikus *pūjā* menetét, és azokat a szokásos paneleket, amelyek a váltság szertartásokat jellemzik. Két dolog miatt azonban úgy gondolom, mégis figyelemre méltók e szövegek. Az egyik az, hogy valakik annak ellenére megírták őket, hogy minden bizonnyal szép számmal voltak már hozzáférhetőek ilyen jellegű szertartások nagy tekintélyű szerzőktől (pl. Thu'u bkvan fenti szövege). Nem egyszerűen arról van szó ugyanis, hogy alkotóik lerövidítettek vagy megtoldottak, esetleg átszerkesztettek volna már meglévő szertartásszövegeket, hanem kreatív módon, újakat hoztak létre. Ez egyben elvezet a másik dologhoz is, ami miatt érdekesnek tartom ezeket a szövegeket. Ahogyan az előző esetekben, a forrást itt is a *Pañcarakṣā Mahāsāhasrapramardanā* könyve jelentette, amit két különböző módon használtak fel. Az egyik szöveg (Tib. 527.41) szerzője, ahogyan Thu'u bkvan is, a szent szövegben található adatokat újrendezte egy saját rendszerben, a másik szövegé (Tib. 644.53) pedig, ahogyan az 1. Paṇ chen-nek tulajdonított szertartás esetében, a *Szútrából* kiemelt idézetre építette a művét. Vagyis mindkét esetben maga a szent szöveg volt az elsődleges forrás az új szertartások létrehozásához. Összehasonlítás végett, mindkét szöveg fordítását közlöm.

A *Gdon chen bco lnga'i byis pa'i glud mdos* (Tib. 527.41, 6 fols., korai 20. sz., orosz papír) megtartja ugyan a *Pañcarakṣā* betegségdémonjainak sorrendjét, minden egyes démonnak külön-külön ajánlja fel áldozatokat, megnevezve őket, alakjukat és az általuk okozott betegségek tüneteit. Az elnevezések és a tünetek többsége megegyzik a kanonikus szövegben található szöveggel, Mātīkā és Mātṛnandā esetében jellenek csak meg igazán új elemek. A különbségek egy része, talán szövegromlás miatt, homályos

¹⁹⁴ A tibeti szöveget ld. a 7.11-es Függelékben.

jelentésű (pl. a *skugs pa* szó a Butanī által okozott betegségnél). Ezeket igyekezett a szöveg egy olvasója kijavítani a sorok közé beszúrt kiegészítésekkel és a hibásnak ítélt szavak áthúzásával, amelyhez forrásul a *Pañcarakṣāt* vagy egy másik, a szútrából idéző művet használt fel.

„(1r) A 15 nagy démon (elleni) gyermek váltságszertartás (*glud mdos*)

(1v) Hódolat a nemes Mañjushrīnak!

Ez itt a 15 nagy démon gyermek váltság-mdos-je, amely szerint:

Ötféle gabona és ötfajta drágakő örleményéből váltság-figurát (*glud*) készíts ("rendezd el", *bshams*); vedd körbe tizenöt kisebb *bali*-val, és készíts 15 *chang bu*-t és *lan chags*-ot („törlesztést”). Finom selyemmel vagy *yas stag*-gal díszítsd fel, pörkölt árpamaggal (*shel tshigs*) és "arany itallal" stb. együtt áldd meg. Magadat a *yi dam*-odként elképzelve, mondd e szavakat:

"Ó!, Szép erős-váltság (*ngar gyi glud*), a lényeged

hogyan rossz körülményt elhárítod;

(2r) Erős-váltságot s az arany-italt,

dísszel ékes erős-váltságot,

a szép *mdos*-t, a *yas stag*-gal együtt,

betegség-ura, váltság-ura (*glud bdag*) neked adom.

Mdos nagy ura, vedd a *mdos*-t,

glud nagy ura, vedd a *glud*-t!

Körülmények nagy ura, vidd el a körülményeket!"

A váltság átadása a 15 nagy démonnak:

"Ó, Mañjuka, tehén alakú,

gyermek első nagy démonja,

(2v) aki a gyermek szemét megvakítod,

e *mdos*-t a váltsággal együtt neked adom,

a jövőben kárt ne okozz!

Mṛgarāja, a szarvas alakú,

aki a gyermekeket meghánytatod,

gyermek második nagy démonja,

e *mdos*-t a váltsággal együtt neked adom,

a jövőben kárt ne okozz!

Skandhāpasmāra, alakod egy ifjúé,

a gyermeket rázod és kiszáritod,
 gyermekek harmadik nagy démonja,
 (3r) e *mdos*-t a váltsággal együtt neked adom,
 a jövőben kárt ne okozz!
 Apasmāra, róka alakú,
 (aki miatt a) gyermek forgolódik, szájából nyál csorog,
 gyermekek negyedik nagy démonja, ...
 Mustika, holló alakú,
 (a gyermek) öklét ki- és becsukja,
 gyermekek ötödik nagy démonja, ...
 (3v) [Māṭikā, hegy alakú,]¹⁹⁵
 Māṭikā ha elkapja, üvöltözik megvadulva,
 a csecsemő torkát összezáród,
 a csecsemőt szoptatót (?) megríkatod,
 gyermek hatodik nagy démonja, ...
 Jamikā, ló alakú,
 nagy démon, gyermeknek kárt okozó,
 a beteg (miattad) emlőt nem szopik,
 gyermekek hetedik nagy démonja, ...
 (4r) Kamini, vadzsra alakú,
 a gyermeket álmában megríkatod,
 gyermek nyolcadik nagy démonja, ...
 Revatī, kutya alakú,
 (a gyermek miattad) fogával a nyelvét harapja,
 gyermekek kilencedik nagy démonja, ...
 (4v) Butanī, disznó alakú,
 (aki miatt a) gyermek [nyöszörög]¹⁹⁶ és sír,
 gyermek tizedik nagy démonja, ...
 Māṭṛnandā macska alakú, [sokféle formát ölthet]
 (aki miatt a) gyermek sír és menni nincs ereje,
 gyermek tizenegyedik nagy démonja...

¹⁹⁵ Ez az rész interpoláció. A ri „hegy”, elírás, helyesen mi „ember”.

¹⁹⁶ *skugs pa*, ami talán a *lkug pa*, „néma” elírása, de így sincs sok értelme a kontextusban. A szöveget másoló számára sem volt világos, ezért kijavította, és a *Szútrában* az ennél a démonnál használatos *ku co* „nyöszörög” szót interpolálta.

[Śakuni („Madárhangot Adó”), madár (*bya ga*) az alakja,
(aki miatt a) gyermek bűzös szagot áraszt,
gyermek tizenkettedik démonja ...]
Kaṇṭapāṇinī, a kacsza alakú,
(aki a gyermek) torkát nagyon elzárja,
(5r) gyermek tizenharmadik nagy démonja...
Mukhamandika, bagoly alakú,
(aki miatt a gyermeket) hasmenéses láz veri
gyermek tizennegyedik nagy démonja, ...
Ālomba, denevér alakú,
(aki miatt a gyermek) [csuklik és fuldoklik]
a gyermek nagy hangon ordítva sír,
gyermek tizenötödik nagy démonja...
(5v) Ó, váltság (*glud*) nagy ura vidd el a váltságot,
Mdos nagy ura, vidd el a *mdos*-t!
A jövőben kárt ne tégy!
Hárítsd el, kérlek, a tizenöt nagy démon varázslatát!
Hárítsd el, kérlek, a tizennyolc nagy démon ártalmát!
Hárítsd el, kérlek, a húsz nagy démon ártalmát!
Hárítsd el, kérlek, a kilenc *the'u rang* fivér ártalmát!
Hárítsd el, kérlek, a bűbájós átok ártalmát!
Fordítsd vissza, kérlek, a (6r) hét csecsemő-démon (*chung sri*) ártalmát!
Hárítsd el, kérlek el, a ragály, a gát (*vighna*) vagy démon (karmikus)
követeléseit!
Vegyétek ezt a szép váltságot, nagy *bali*-t és a '*chang bu*-t,
S e gyereknek soha kárt ne tegyetek!
E gyülekezetben kárt ne tegyetek, menjetek el gyorsan!
Menjen ki-ki a saját lakhelyére!
Ha oda el nem mennétek,
(6v) a haragvók ereje, fejeteiket száz darabra hasítja.
Ezért a magatok lakhelyére menjetek!"

Mondd ezt és hagyd ott (az áldozatokat) kilenc út kereszteződésénél. A *sumbha ni*-t is elmondhatod. Váljanak a gyermekek 15 nagy démonjai jószándékúvá!¹⁹⁷

Az utolsó szöveg, amely e típushoz tartozik a Tib. 644.53 (5 fol., korai 20. sz., orosz papír), címe *Bur pa'i gdon chen bco lnga bcos thabs*, szerzője ismertelen. E szöveg tartalmazza leghosszabb idézeteket a *Mahāsāhasrapramardanā sūtrából*, az invokációját gyakorlatilag erre építi. Az szöveg fordítását az alábbiakban közlöm, azoknak a *Sūtrából* származó részeknek a kihagyásával, amelyek már a korábbi szövegekben szerepeltek.

„(1v) Hódolat a mesternek és a Titkok Urának!¹⁹⁸ Ez itt a gyermekek tizenöt nagy démonjának „gyógyító módszere”, amely szerint:

Egy tiszta edénybe vagy falapra, agyaggal kevert drágakövekből építs egy négylépcsős Meru hegyet, s ennek tetejére rakd az ökörfejű démont. Az első lépcsőre tégy embertestű figurákat, amelyeknek a feje: szarvas, majom, róka, holló, banya, ló, *vajra*, kutya, disznó, macska, madár, patkány, papagáj, bagoly, denevér. A második lépcsőre tégy „férfi és női arcot”, tarka nyilat és tarka orsót, tizenötöt mindegyikből. A harmadik lépcsőre rakj tizennégy fonálkeresztet, ezek fölé pedig állíts egy fekete fonálkeresztet és egy „selyemszallagokkal díszített nyilat” (*mda' dar*). A negyedik lépcsőre rakj vörös-*bali*-t (*dmar gtor*), ételt, mécsest, virágot, és füstölőt, a gyermek ételének maradékát, amennyit csak tudsz.

Ezután a *yi dam* büszkeségével és az előzetesen elvégzett menedékvétellel tisztítsd meg a *mdos*-ket (vagyis a *mdos* áldozatokat), és áldd meg őket a hat mantrával, a hat *mudrával* és a hat *samādhival*. Majd mondd ezt:

„Ó! Hódolat neked határtalan horizontú megvilágosodott!

Hódolat neked, igazságot megmutató bölcs! Az igazságban maradvá jöjj el most! Minden tettünk, gyümölcsöző legyen!”¹⁹⁹

„Hódolat neked dicső Buddha, ragyogó tankirály, aki elsőként a világon (Jambudvīpában) e varázsigét kihirdetted! Hódolat a kiemelkedően nemes tanításnak, az igaz gyülekezetnek és a Buddhának!”

¹⁹⁷ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelék 7.8-ban.

¹⁹⁸ *gsang ba'i bdag po*, skt. *guhyaapati*, Vajrapāṇi egyik neve.

¹⁹⁹ A *Sūtrában* ez a verset az istenek egyszerre mondják. *Bka' 'gyur* (Lhasa ed.) vol. 89, f. 535rv.

Minden buddha, *prayekabuddha*, és a Buddhát hallgató, a bölcsek és a világvédő istenek, mind ki az emberek világában van, csakis innen születik. Az anyaméhre vágyó nagyerejű *yakṣa* és *rākṣasa* ebben (a világban) a királyok számára láthatatlan, s megmutatni sem tudják. Akik miatt nem születik gyermek, ... (lásd feljebb)

Ha Ālomba szállja meg, csuklik és fuldoklik.”²⁰⁰

„Ők rettentik meg a gyermeket, e a gonosz gyilkosok fenyegetik a gyermekeket. A szútra pányváján vezetve, ezeket teljesen leigázza. *Yakṣák* nagy tábornoka, Dri za tsan dan nevű, írásos pecsétet kapsz, menj és fogd el azt a tizenöt vad démont! Követeket is küldök, akik egy szempillantás alatt, öt kötéllel megkötözik.”

/ badzra angku sha dzaḥ badzra pa sha ḥum // badzra spho ṭa baṃ // badzra ghaṇḍa ho (mondd ezt)

Képzeld el, hogy a démonok leigázva eggyé válnak a figurákkal.

„Aki ezt a *Brahmā* varázsa (nevű) *sūtra*-varázsigét áthágja, feje hétfelé nyílik, mint a napraforgó virága.

sād ya the dan / am ge / baṃ ga / bhaṃ ga bha ba ni / i nan ti / bi nan ti // su lu ri ti // gi ri gi ri // sha ba ri // ga ru ṇi / sha ru ṇi // ga ri // ga ba ri // lo tsa ni // la sa ni // sa la ni // a la bhe // aṃ ga ni // a la bhe // de la bhe // pra kar ṣi ni svāhā”²⁰¹

-így mondd az esküt. Majd:

Ó! Hajdanában, miként a lények legfőbb védelmezője, a Śākyák bölcse előtt esküvel megfogadtatok, tizenöt nagy démon és a kíséretetek, az esküt és a (Buddha) szavát meg ne szegjétek! Vegyétek ezt a *glud-mdos*-t, és e gyermeknek ne ártsatok!

Mañjuka, ökör alakú, az esküt és a (Buddha) szavát meg ne szegd! ... (elismétli a fentieket végighaladva a démonokon a nevük és az alakjuk szerint)

Továbbá a *bali*-t, az ételt, a virágot, a füstölőt, a férfi arcot, a női arcot, a fonálkeresztet, a tarka nyilat, a tarka orsót és a többit, amit samādhival, mantrával és mudrával az teret betöltővé áldottam, a tizenöt nagy démonnak és kísértetüknek e gyermek váltságaként felajánlom. Én, a felajánló nem hibázok. Te, az elfogadó se hibázz! A fogva tartott szabaduljon, a megkötözött

²⁰⁰ Brahmā mondja ugyanott. A szöveg kihagyja a démonok alakjaira vonatkozó részt.

²⁰¹ *Bka' 'gyur* (Lhasa ed.), vol. 89, f. 537rv.

kioldódjon, a megbéklyózott kilazuljon, a lenyomott felemelkedjen! Hagyj fel atártó, rossz szándékkal! A tett és a gyümölcse elképzelhetetlen; magad testét vedd példának, és más testében kárt ne tégy! Ragadd meg ezt a *mdos* és a *glud bali*-t és a magad helyére siess! Hogyha gyorsan nem mennél, vadul dühöngő parancsomra, fejed hét része hasad, tested ezer darab szakad; elpusztulsz azon nyomban.”

-mondd ezt. *sumbha ni*-val ijeszd el az akadályokat (*vighna*), és bdelliumot füstölve, a *mdos*-t vidd a gonosz irányába egy messzi helyre. Zárd le a határokat, fohászkodj (*smon lam*) és mondj áldást. A gyermek tizenöt nagy démonjának ezen gyógyítása a *Mahāsāhasrapramardanā dhāraṇī*-ban található, s a szövege is nagyrészt az e *sūtrá*-ban elmondott; a haszna ezért igen nagy.”²⁰²

5.2.4.3 Gyermekgyógyítása a *vighnák* madár alakú királyának segítségével

A gyermekek védelmét szolgáló váltság szertartások másik nagy csoportjába tartoznak azok a rítusok, amelyek a kívánt célt az „akadályok (tib. *bgegs*, skt. *vighna*) királyának” nevezett madáralakú szellemnek bemutatott áldozatokkal érik el. Bár e szertartástípusnak hét szöveges változata is megtalálható a gyűjteményben, vagyis rendkívül népszerű lehetett Mongóliában, más kollekciókban, illetve az olyan gazdag tibeti anyaggal rendelkező adatbázisban, mint a TBRC mégsem fordul elő. Ez arra utalhat, hogy a rítus elterjedése korlátozott volt, s talán egy olyan ritka esettel van dolgunk, amikor a szertartás a tibeti buddhizmus mongol hagyományában jött létre, vagy valamilyen okból e területen lett népszerű. A szertartás két típusra osztható, az első típus „a gyermekek élet váltságaként (*byis pa'i srog glud*)” határozza meg magát a címében, és a madár, amelynek az áldozatok szólnak a sas (*bya gag*), a másik típus „műfaji” elnevezése a címében „tisztító-fürdetés” (*byabs khrus*), e szertartásban a madár fajtája nincs pontosítva. Látni fogjuk, hogy az utóbbi típus valójában egy bővített, erőteljesebb változata az elsőnek, s mindkettőt olyan esetekben használhatták, amikor a gyermek vagy a csecsemő a halálán volt; erre utal az első típus címében a „élet váltság” (*srog glud*) kifejezés, amely – ahogyan később látni fogjuk – egy önálló típusa felnőtt emberek számára bemutatott halált elhárító szertartásoknak. Szerzőség egyetlen kéziratban szerepel.

---

²⁰² A szöveg átírását ld. a Függelék 7.12-ben.

1. A szertartás első típusának, amelyben a gyermekeket fenyegető madár-démon egy sas, három, csak minimális eltéréseket mutató kézírata található meg a gyűjteményben. A címe meglehetősen kikristályosodott, csak két változata van: a Tib. 510.19-es kéziratban (3 fols., korai 20. sz., kínai papír) *Bya rgyal bya glag gi bcos thabs* („a madarak királya, a sas gyógyítási módszere”) a címe, a másik két kéziratban *Byis pa'i srog glud* („a gyermek élet-váltsága”) (Tib. 644.61, 3 fols., késői 19./korai 20. sz. kínai papír); Tib. 527.42.2, ff. 4(?)–6, korai 20. sz. orosz papír).

Az utóbbi kézirat több szertartást, vagy inkább rituális instrukciót, is tartalmaz, mindegyikük a gyermekek és a csecsemők védelmére szolgál. Az első rövid szövegek közt nagyon értékes, ritka hagyományok is felbukkannak, mint pl. Pha Dam pa Sangs rgyas (11. sz.), az indai mahásziddha *upadeśája*, vagy egy A ka ru nevű indiai orvos, végső soron Nāgārjunához visszavezett praktikái, amelyek azonban nem tartoznak a dolgozatban vizsgált váltság szertartások közé, ezért itt nem foglalkozok velük. Azt azonban fontos megemlíteni, hogy a kéziratban összegyűjtött mágikus technikák mindegyike arra az esetre készült, amikor a gyermek a halálán volt, vagy egymás követően több csecsemőhalál is történt a családban. Azt pontosan nem lehet megmondani, eredetileg hány szertartást tartalmazott a kézirat, ugyanis a lapjain nincs lapszámozás, és csak az első négy és az utolsó két fólió szövege folyamatos, a köztük levő hiány hossza ismeretlen. Az általunk ismertetett *Byis pa'i srog glud* töredéke az utolsó két fólión található.

A szertartás maga egyszerű és nem tartalmaz semmilyen rendhagyó elemet. Ami egyedivé teszi az a *vighnák* királyának, a sasnak az invokációja, aki a sötét tisztátlanságból formálódik ki a vizualizáció során; másutt a szövegben azonban „pompás helynek” nevezik azt, ahol a természeténél fogva lakik. Ennél többet nem is nagyon lehet a szövegből megtudni erről az istenségnek tekintett lényről, akit – mint minden eredendően ártó erőt – esküje és speciális mantrája köti a buddhizmushoz. Mint a *vighnák* királya, képes arra, hogy a megfelelő áldozatokért cserében a „birodalmába tartozó” démoni alattvaló ártó tevékenységét leállítsa. A szöveg teljes fordítását itt közlöm:

„A madarak királya, a sas gyógyítás-módszere”

Előkészületek: készítsd el a madarak királyának, a sasnak szép, repülő alakját, és tedd elé a gyermek szép váltság-figuráját. Fesd őket színesre, majd egy *gtor ma*

körül helyezze el *'theb kyu*-kat, valamint a "törlesztés" (*lan chags*) húsával feldíszított *ting lo*-kat.

A gtor-ma-k

hrīḥ ṣṭiḥ...-vel és

svabhāva...-val megtisztítva,

A *gtor-ma-k* ürességgé válnak. Az üres térből egy *bhrum* (szótagból) formálódó széles és terjedelmes edényben, egy *hūṃ* (szótag) fényéből kristálytisza *gtor-ma-k* jelennek meg és eggyé válnak a végtelen térrel.

om āḥ hūṃ

– mondd háromszor.

hrīḥ ṣṭiḥ...-vel és

svabhāva...-val megtisztítva,

A *glud* áldozatok ürességgé válnak. Az üresség téréből a *glud* áldozatok az *om āḥ hūṃ svā hā* öt szótagokká változnak; majd az ezekből kiolvadó sokféle drágaköböl formálódik egy emberalak, akinek nagyobb és kisebb testrészei és érzékszervei mind teljesek; a beszédet érti és járni is tud; tarka ruha és ékszerek csinosítják, s a vendégeket kielégítő minőségek százaival bír

- (ezt) képzeled el, s mondd háromszor:

om āḥ hūṃ svā hā

Szemben, egy kocka alakú sziklatrónus tetején, fekete szennyből előbukkan a *vighnák* madárformájú királya, a madarak királyának, a sasnak az alakjában. Faroktolla szépséges, lágy a tollazata; varázserejű szárnyaival az eget betakarja, két szeme napként lángol, szájából ezer mennydörgés hangja hallatszik, és démonok (*gdon*), *vighnák*, *bhūták* seregei veszik körbe.

Én magam, mint Hayagrīva, a szívemben levő *hriḥ* szótagból kiáradó fénysugárral megidézem meg a *vighnák* madáralakú királyát. A pompás helyről, ahol természeted szerint élsz, *vighnák* madáralakú királya, eme áldozati helyre megidézlek, azonnal jöjj ide! Te istenség megtestesülése vagy, számodra lehetetlen semmi nincsen. E gyermek lelkének és életének (*vid dang srog*) védelmére, esküd erejénél fogva megidézlek."

dzaḥ hūṃ baṃ hoḥ

Az előttem lévő madáralakkal eggyé válik.

tsig tsig tsug tsub nan nan tsir tsir thon thon svā hā

- ismételd háromszor.

A *vighnák* madár alakú királya, a *gtor ma*-k minden „esszenciáját” (*bcud*) felemeli és elfogyasztja.

bighnan rā dzā sa pa ri wā ra i dam ba liṃ ta kha kha khī hi khā hi

- mondd háromszor.

„Isteni étet” (*lha bshos*), *gtor ma*-t, mécsest, százízű „arany-italt” (*gser skyems*), szépséges *glud*-t, e gyermek mindenféle drágaköből álló élet-váltságát (*srog glud*) felajánlom. Élvezd örömmel, fogadd el, kérlek!

Fogadd el, s e gyermek, ha fogságban lenne, ereszd el, kérlek,

Ha megkötve lenne, oldozd el, kérlek,

Ha lenyomva lenne, emeld fel, kérlek,

Ha béklyózva lenne, kötdöz ki, kérlek!

Betegségét, dēmont (*gdon*) maradéktalanul szüntesd meg!

A gyermek életét-idejét (*tshe srog*) erősítsd meg!

Hoh! *Vighnák* madár alakú királya,

Vedd ezt az áldozati *glud gtor*-t,

csillapítsd e gyerek betegségét, démonját, *vighnáját*,

majd menj vissza a saját helyedre!²⁰³

2. Az másik szertartástípus is igen népszerű lehetett Mongóliában és négy példányban is megtalálható a gyűjtemény állományában. E négy szövegnek azonban három különböző címe van, ami arra utalhat, hogy eredetileg nem volt semmilyen címe, s a későbbiek közül egyik sem rögzült. A Tib. 522.8 (3 fols., késői 19./korai 20. sz., kínai papír) és a Tib. 527.43 (7 fols., korai 20. sz., orosz papír) jelzetű kéziratok esetében a címe *Byis pa'i gdon gyi byabs khrus gsol* („a gyermekdémon fürdető szertartása”); a Tib. 530.23-as kéziratban (4 fols., korai 20. sz., orosz papír) *Bya gzugs dang bcas byis pa'i chung gi mdos glud* („a gyermek-csecsemő *mdos glud*-je madár figurával”); végül a Tib. 614.28-as kéziratban (ff. 1-4r, korai 20. sz., orosz papír) *Bya 'dre bcos thabs* („a madár-démon gyógyítása”) a címe.

Ez utóbbi esetben ez az első és a leghosszabb a Tib. 614.28-as kézirat három, gyermekekkel, illetve csecsemőkkel kapcsolatos szövege közül. A második szöveg egy rövid *bgegs gtor*, vagyis az „akadályoknak” (*vighna*) felajánlott *gtor ma* áldozat,

---

²⁰³ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelék 7.4-ben.

amelyet Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma-nak tulajdonítanak, a harmadik pedig egy pár soros ráolvasás, amellyel a síró csecsemőt lehetett csillapítani.

A szertartás maga Hayagrīva erején alapul, és ennek a rövid *sādhana*-ját is tartalmazza. Az első felében található egy, a *mahāyoga* tantrák világára jellemző destruktív rituálé, amelynek során szanszkrit és tibeti keveréknyelven írt varázsigékkel elűzik (*bhyoḥ*), illetve megölik (*mā ra ya*, „tép ki a szívét” stb.) a madár alakú démont és a hozzá tartozó szellemeket, akik közül többet a démon rokonának ír le a szöveg. Az apját, egy ismeretlen nyelven, Mi la tran tra, illetve An tra tra-nak nevezi a szöveg, az anyját, tibetiül, Skeg mo shel lcam-nak („akadály-asszony, kristály-úrnő”), öccsét pedig, szintén tibetiül, So sor can-nak. Említ továbbá egy Yag pa („Kapa”) nevű démont is a felsorolásban. E szellemek egyike sem található meg a gyűjtemény más váltság szertartásaiban, a forrásuk talán a *rnying ma* hagyomány valamely *mahāyoga* szövege lehet.

Ugyane démonok jelennek meg szertartás következő két részében is. Az elsőben rituálisan lemosdatják a gyermeket szimbolizáló figurát, megszabadítva a bűnöktől, a betegségektől stb., amelyek az egyes démonokhoz vannak rendelve (pl. anya-démon – női betegségek, a fiú-démon – bőrbetegségek). Ezt követi egy meditáció, amelynek során a szertartást bemutató pap egy fénysugárral összegyűjti és egy „szóbeli hagyományú varázsigével” (*man ngag sngags*) megtisztítja a megrendelő bűnét, betegségeit stb.; a fentiekhez hasonlóan a démonok fajtái szerint egymás után.

Ezt követi egy rövid, meditációban is elvégzett „áldozati felajánlás”, amelynek során a „*vighnák* madár alakú királyát” megidézi a madár figurába, majd „megeteti vele” az áldozatokat. Ez a rész gyakorlatilag megegyezik azzal, amelyet már az előző típusnál láthattunk, és minden bizonnyal abból emelték be. Talán a szöveget összeállító a szertartás hatásosságát akarta növelni az agresszív *mahāyoga* elemek beépítésével.

A szöveg teljes fordítását, a Tib.522.8-as kéziratból, az alábbiakban közlöm.

„(1v) Hódolat Mañjuśrīnak! A gyermek váltság-figurás (*ngar glud kyi*) gyógyítás módszere: Készíts egy madár figurát, és egy drágaköveket jelképező (anyagokból) és árpaliszt tésztájából (álló) gyermek figurát (*glud*), amelynek érzékszervei mind teljesek, finom selyemruhát visel, és drágakő ékek díszítik, valamint készíts elő egy tiszta edényt, *bali-t*, *ting lo-t*, három *'theb kyu-t*, és három *'chang bu-t*. Ezután:

„énmagam egy szempillantás alatt átváltozok a dicső Hayagrīvává, akinek a teste vörös, egy feje és két keze van; jobbában *kadīraka*-fa botot tart a magasba, balját pedig a szívéhez emelve, kinyújtott mutatóujján tűz lángol; (testét) a nyolc temetői öltözék díszíti; kilencféle lejtéssel táncol; és lótusz-napos Rudra-pár trónusán ül a bölcsesség hevesen lángoló tüzétől körülvéve.

hrīḥ badzra kro dha hya gri wa hu lu hu lu hūṃ phaṭ / oṃ sva bha wa”

– tisztítsd meg az ürességben (a madár figurát).

„Az üres térből egy *bhrūṃ* (szótagból formálódó) széles és terjedelmes edény(ben) egy pompás madár jelenik meg, s mindhárom ezerszeres világot (betölti)²⁰⁴.

oṃ āḥ hūṃ

– mondd háromszor.

oṃ sarva bid ...

– mondd háromszor. A váltság-figura (megáldása) pedig:

hrīḥ badzra kro dha

-val tisztítsd

oṃ sva bha wa ...

-val tisztítsd meg.

A váltság-figura (*ngar glud*) az ürességgé válik. Az ürességből az *oṃ āḥ hūṃ svāhā* öt (fényben úszó szótagjából) megszületik a mindenféle drágakőből álló váltság-figura; akinek halmazai (*skandha*), *dhātui* (*kham*s), *āyatanāi* (*skye mched*), tagjai és mellék-tagjai (2r), érzékszervei mind teljesek; szólni és járni is tud; mindenféle ruhája és ékszere vonzóvá teszik, s a vendégeket kielégítő százféle minőséggel bír.

oṃ āḥ hūṃ svāhā

- így áldd meg háromszor.²⁰⁵

oM trig trig nan hur thum dza mā ra ya kapd el! Madár-démon *sho pa'i* szívét *dzā dza* madár démont *mā ra ya* öld meg! Csecsemő-démont *mā ra ya* öld meg!

Ártó szellem, madár démon *dzā dza tsitta mā ra ya dzā dzaḥ* madár szívét tépd

²⁰⁴ A madár figura vizualizációja nincs benne a Tib. 614.28-asban.

²⁰⁵ A Tib. 614.28-as szövege bővebb ezen a helyen, és az áldozatok megáldását is leírja: „(f.2r) *hrīḥ badzra*-val tisztítsd meg (az áldozatokat). Az ürességből a *bhrūṃ* (szótagból) széles és kiterjedt drágakő edényben, melynek nagysága a három ezerszeres világgal megegyező, egy *oṃ* (szótagból) százféle ízzel bíró isteni étek jelennek meg, színük, ízük, illatuk, és tapintásuk kíváló. - a három magszótagot ismételd háromszor, majd az "ég kincstárát" ismételd háromszor.

ki! Madár lábát törd el! *na ga ra dzā mā ra ya* kapd el! *mi la pra la phaṭ phaṭ* A te apád, Mi la tran tra *bhyoḥ!* Anyád, Skeg mo shel lcam *bhyoḥ!* Öcséd, So sor can *bhyoḥ!* Gyermek rabló csecsemő démon *bhyoḥ!* Yag pa („kapa”), az élők démonja *bhyoḥ!*

- így olvass rá keményen.

om tsiḡ tsiḡ tsub tsub nan nan tser tser thon thon svāhā

- ezeket a mélységes mantrákat (*zab sngags*) ismételd, ahányszor csak bírod, s mosd meg a figurát.

A gyermek minden bűne, hibája, betegsége és démonja megtisztul.

Az apának, A dran dra/An tra tra-nak a felülről megszálló betegségei *shāntiṃ ku ru ye svāhā*

Az öreg-anyának alulról megszálló női betegségei x

A fiúnak, az élők-démonjának szívből megszálló bőrbetegségei x

A rabló csecsemő-démon végtagokat megszálló betegségei x

A tizenöt nagy démon testet megszálló betegségei x

A nyolcféle isten és démon szívet megszálló betegség-démonjai x

- e (szavakkal) mosd meg.

(2v) Egy pávatoll közepén az *ā* (szótagból formálódó) hold mandala trónusán egy fehér *hrīḥ* (szótag) (jelenik meg), melyből fénysugár árad, s a beteg fejcsúcsán belépve, testének felső és alsó részét teljesen átjárja, s a betegséget, démont, bűnt és hibákat a fénysugárból formálódó *hrīḥ* (szótag) teljesen összegyűjti.

Az apának, A tran-nak felülről megszálló betegségeit *a pa na ye svā hā!*

és a többit mondd és ismételd addig, hogy:

A nyolcféle isten és démon szívet megszálló betegség-démonjait *a pa na ye svāhā*

- e titkos, szóbeli átadású mantrák (*man ngag sngags*) ereje által a madár-démon legyőzöztik.

Én mint Hayagrīva a ragyogó szívemben levő *hrīḥ* (szótag)ból áradó fénysugárral az akadályok madárformájú királyát megidézem, és az az előttem levő madáralakkal eggyé válik, és a *gtor ma*-t elfogyasztja.

om bidhnan rā dza sa pa ri wa ra na mo sarba ta thā ga ta bho x ye svāhā

- ajánld fel háromszor.

Ó! Akadályok madáralakú királya,

Vedd ezt a váltság-*gtor ma* áldozatot!
 Az adománytevő megbízónak,
 betegség-démonját csillapítsd, kérlek!
 E gyermeknek korábbi tetteiből,
 s a jelenlegi körülményekből fakadó betegségeit,
 korai halálát és kórságait,
 démonjait és akadályait semmisítsd (3r) meg!
 Démonok, akadályok és *bhūták* minden seregei,
 a beteg helyett a váltság-figurát vigyétek!
 Saját testeteket például vegyétek,
 ennek ártalmat ne tegyetek!
 A hasznos (cselekedetet) gyümölcse az öröm,
 az ártó gyümölcse a szenvedés.
 A tett és a gyümölcse csalhatatlan,
 legyen kedves a tudatotok!
 Minden dharma x
 - ezt háromszor ismételd.
 E betegért csere-váltságul,
mgar mi ("erős ember") menj, te vidd el!
 Vigyétek a gyermek váltságát (*ngar glud*),
 démonok a magatok helyére menjetek!
 Ha mégis itt maradnátok,
 Én, a haragvók királya, a dicső Hayagrīva,
 Fejeteiket száz darabra hasítom,
 elpusztítlak azonnal!
sarba bighna gtstsha
 A démonok és az akadályok mind a saját helyükre térnek.
sumbha ni
 - mondd erőteljesen, s füstölj bdelliummal, szórj fehér mustármagot, fohászkodj,
 és mondj áldást hozó verseket!"²⁰⁶

---

²⁰⁶ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelék 7.7-ben.

5.2.5 A jó termés biztosítása

Bár a jó termés biztosítása szinte mindegyik váltság szertartás céljai között szerepel, olyan szöveg, amelynek ez lenne a központi témája, mindössze egy taláható a Keleti Gyűjteményben. A Tib. 511.16-os, hosszabb terjedelmű (14 fols., 20. sz. orosz papír) kézirat címe: *Lo glud du grags pa'i lo rim sde brgyad spyi mchod char 'bebs ser bsrung ba dang bcas pa*. A szertartás, a címének megfelelően, az "összes istennek és démonnak" (*sde brgyad*) szóló áldozat, ami itt a tibeti buddhista kozmográfia szereplőinek hierarchikus felsorolásán alapul. A szöveg fókuszában ebben az esetben nem az ártó erők állnak, hanem a különféle védőistenségek, a *dharmapālák* (elősorban Vajrapāṇi), a *gzhi bdag*-ok, a *yul lha*-k, stb., akiknek hatalmában állt megóvni az éves termést a jégesőtől és a megfelelő időben esőt fakasztani; szerző, Co ne Grags pa bshad sgrub (1675-1748) mindazonáltal beépített egy rövid *bgegs gtor*-t is a *vighnák* leszerelésére. A szöveg egy jól összerakott gtor ma áldozat sorozat, amelyben azonban nincsen semmi olyan különleges elem, amit ne láttunk volna már korábban, ezért itt nem foglalkozok bővebben vele.

5.2.6 A halál megtévesztése

Az emberélet védelmére és a halál fenyegetésének elhárítására szolgáló váltság szertartások képezik a legnagyobb csoportot. Két általános elnevezésük van: az „élet váltság” (*srog glud*) és a „halál megtévesztése” (*'chi bslu*). Az első elnevezés minden esetben váltság szertartásra vonatkozik, míg a *'chi bslu* jelenthet más, a halált elhárító szertartásokat is, amelyek nem a váltság elvére és speciális kellékeire épülnek, sőt, akár kanonikus, indiai mesterek által áthagyományozott rítusokat is²⁰⁷. Az alábbiakban először az általános jellegű *srog glud* szertartásokat veszem sorra, majd azokat az eseteket, amikor a szertartás valamely istenséghez kötődik, mint pl. a Kha 'bar ba dkar mo-hoz kapcsolódó szövegek, végül azokat a szövegeket tárgyalom, amelyek a céljukat valamely szentirat segítségével érik el.

Nincs meghatározva sem az istenség, amelyen a szertartás alapul, sem pedig az az ártó erő, amelyet elhárítani hivatott a Tib. 365.46-os jelzetű kéziratban (7 fols., 19-20. századi kínai papír). „Az emberélet váltsága” (*Mi srog glud*) című, ismertlen szerzőjű szöveg egyszerű, és a szertartást bemutató jogi számára csak igen kevés instrukciót ad, mégis teljes értékű szöveg, és a szertartás minden lényeges eleme

---

²⁰⁷ A *'chi bslu* szertartásról a közelmúltban jelentetett meg egy átfogó cikket Irmgard Mengele, ld. Mengele 2010.

megtalálható benne. Az első soraiban, az előkészületeknél, még egyedi elemeket is találhatunk benne: a beteg figurájának elkészítése után a „ajtón kívülre”²⁰⁸ fenyergelt, felszerszámozott lovat (kell tenni), és a beteg ruháját, kalapját, csizmáját, ha szerzetes, akkor az ő „ruháját”²⁰⁹, ha férfi, akkor, ha nő, akkor női „ruhát” kell arra lóra málházni”²¹⁰. Egyedivé teszi a szöveget az is, hogy a váltság a hanyatló vagy rossz helyzetű négy asztrológiai „erő” helyreállítására is szolgál, ezért egymás követően felajánlásra kerül a *sems*, a *lus*, a *dbang thang* és a *rlung rta* helyzetének javítására²¹¹. A szertartást követően a kellékeket egy folyóba kell dobni, ami szintén ritka megjegyzés.

Szép írással készült a szintén általános jellegű Tib. 362.5-ös kézirat (9 fols., 19. sz. kínai papír). A címlapon a címe, amelyet már egy kevésbé gyakorlott kéz írt rá: *Srog glud* („Élet-váltság”). Az ismeretlen kompilátor által összeállított szövegben nem szerepel a szertartás kellékeinek leírása, és a többi instrukció is hiányzik, a szöveg így szinte folyamatos. Olyanok számára készülhetett, akik pontosan ismerték az ilyen szertartások menetét és nem volt szükségük útmutatásra. Maga a liturgia is szabványos, az elemeinek nagy része más szövegben is szóról-szóra megtalálható. Az áldozatok ürességben való megáldását a *glud* figura leírása követi (ff. 1v–2v), azzal a szöveggel, amelyet már korábban, a váltság szertartás szerkezetének bemutatásakor közöltünk. Az ártó erők befogására itt is az „igazságok ereje” szolgál, ám ezt most megelőzi egy ritkábban használatos módszer, amelyben a pap egy *dharmapālā*-t, ʿTakkirāját²¹² kéri meg a feladat végrehajtására:

„*Hūṃ!* A rettentő *hūṃ* szót kiáltó, akadályokat maradéktalanul legyőző, minden *siddhi*t megadó istenség, akadályok ellensége, hódolat neked!”

- mondd háromszor.

„*Hūṃ!* Ha a három világot is legiázod, a világban élőket mi szükség említeni? Ha a köztes tereket (*bar*) és az ürességet is leigázod, a jelenségeket mi szükség említeni? Ha "tudat nélküli" (lényeket) is leigázod, a tudattal rendelkezőket mi

²⁰⁸ A szövegből nem egyértelmű, hogy vajon tényleges házról vagy annak a szertartáshoz használt „makettjéről” van-e szó.

²⁰⁹ *go cha*, „páncél”

²¹⁰ (1v) *sgo phyi la sga sgrab rta nad de'i gos zhva lham sogs dge 'nun (!) na de'i go cha'o / pho na pho'i mo na mo'i go cha'i rta'i steng du bkal*

²¹¹ Ez a rész megtalálható a Tib.603.8-as (*Sher snying gi 'chi bslu*) kéziratban, illetve más szövegekben is, ahol ʿTakkirāja az ártó erőket befogó istenség.

²¹² Legalábbis az invokációs részt lezáró mantra alapján erre gondolhatunk: (4r) *ḍa ki ra dza nri hūṃ hrī dzaḥ hūṃ baṃ hoḥ*

szükség említeni? Hatalmas bölcsesség-isten (*ye shes lha*), kérlek, nekem a jóginak és a kíséretemnek minden ártalmait hozd ide!"²¹³

Az szöveg ezt követően a hagyományos módon is lekényszeríti az áldozatokhoz a vendégeket, lecsillapítja őket, majd átadja nekik az áldozatokat. Az erre szolgáló, gondosan felépített verses vizualizációban az embert felépítő egyes alkotóelemek külön-külön kerülnek „kiváltásra”:

„*Hūm!* Az első elem, a hús váltságát (*glud*), a föld nagy elemének adom. Minden istenség és démon, kik a fölben laktok, mégha a fölben laktok is, parancs és eskü köt titeket, eskütök erejénél fogva, most ide hallgassatok! A szent dharma nektárja van nálam, a valóság igazságát megértsetek, s az adományozás legkíválóbb lényegét, e (karmikus) követelések váltságát (*glud gtor*) vegyétek! És a követeléseket eltöröljétek! *om sarva bighnana ...*”²¹⁴

Úgyanígy jár el a csont (*rus*) váltságával, amelyet a kőnek (*brag*) ad, és az ott élő szellemeknek, majd a vér váltságát a víznek, a testmeleg (*drod*) váltságát a tűznek, a lélekzetet a szélnek, a tudat (*sems*) váltságát a térnek (*mkha'*), a haj váltságát pedig a fának.

Ezt követi az szertartás lezáró szakasza ún. „útbaigazítás” (*lam bstan*), amelyben az áldozatokat a megfelelő irányokba elküldik. Ez az elem sok szövegben előfordul, azonban az itt leírt formájában világosan látszik, hogy a *ngar mi* („az erős ember” vagy „frontember”) az, aki elviszi a váltságot az ártó erő lakhelyére, és az útbaigazítás neki szól.

„*Hūm!* *Ngar mi*, az útmutatás merre mutat? *Ngar mi*, az útmutatás keletre mutat. Keleten a gandharvák seregei fogadjátok (az áldozatot és az azt hordozó *ngar mi-t*)!

²¹³ (2v) / *hūm 'jigs pa'i hūm sgra nges sgrogs shing* // *bgegs rnams ma lus 'joms* (3r) / *mdzad pa'i* // *dngos grub thams cad stsol ba'i lha* // *bgegs kyi dgra la phyag 'tshal lo* // *lan gsum brjod* / *hūm srid pa gsum pa* 'gugs byed na // 'jig rten pa rnams smos ci dgos // *bar dang stong pa* 'gugs byed na // *dngos po rnams la smos ci dgos* // *sems med pa yang* 'gugs byed na // *sems dang ldan pa smos ci dgos* // 'di la che ba ye shes lha // *rnal 'byor bdag cag 'khor bcas la* // *gnod byed gang yang* 'gugs tu gsol //

²¹⁴ (4v) *hūm 'byung ba dang po sa (=sha) yi glud* // 'byung ba chen (5r) / *po sa la gtong* // *sa la gnas pa'i lha 'dre kun* // *gal te sa la gnas srid nas* // *bka' dang dam tshig ldan pa yis* // *dam tshig dbang gis da tshur nyon* // *dam chos bdud rtsi nga la yod* // *chos nyid bden pa'i don rtogs nas* // *sbyin pa'i don gyi khyad par 'phags* // *lan chags glud gtor 'di bzhes la* // *khyod kyi lan chags byang bar mdzod* //

Ngar mi, az útmutatás merre mutat? *Ngar mi*, az útmutatás délkeletre mutat.
Délkeleten Agni, a tűz isten démon seregei fogadjátok!

Ngar mi, az útmutatás merre mutat? *Ngar mi*, az útmutatás délre mutat. Délen
Yama démoni seregei fogadjátok!

Ngar mi, az útmutatás merre mutat? *Ngar mi*, az útmutatás délnyugatra mutat,
rākṣasák démoni seregei fogadjátok!

Ngar mi, az útmutatás merre mutat? *Ngar mi*, az útmutatás nyugatra mutat.
Nyugaton a *nāgák* démoni seregei fogadjátok!

Ngar mi, az útmutatás merre mutat? *Ngar mi*, az útmutatás északnyugatra mutat.
Északnyugaton Vāyu, a szél istenének, démoni seregei fogadjátok!

Ngar mi, az útmutatás merre mutat? *Ngar mi*, az útmutatás északra mutat.
Északon a *yakṣák* démoni seregei fogadjátok!

Ngar mi, az útmutatás merre mutat? *Ngar mi*, az útmutatás északkeletre mutat.
Északkeleten Indra démoni seregei fogadjátok!

A három drágaság parancsát és a *dharma* igazságának kincsét soha meg ne
szegjétek!

A fogva tartottat engedjétek el, a megkötözöttet oldjátok ki! Ezentúl ne ártsatok!

A lenyomottat emeljétek fel, a megbéklyózottat kössétek ki!

Az adósság váltságának e *gtor ma*-ja szélesebb, mint a Meru hegy, mélyebb,
mint a nagy óceán.

Az ételt italt és a többi, de főleg az adományozó húsának és csontjának
törlesztését vigyétek el! Menjetek! Menjetek! Menjetek! ...

Az ember és a démon egymástól elváljon!

Ha nem mennétek, hanem maradnátok, fejetek százezer szilánkra hasadjon,
testetek ezer darabra szakadjon!

A rátok bízott feladatot teljesítsétek!”²¹⁵

Az *U rgyan padmas lha 'dre srog glud gtong ba'i thabs* c. mű a második szövege (Tib.
538.7.2, ff. 2v-4r) annak a rövid, de különleges szertartásokat egybegyűjtő kéziratnak,
amellyel korábban már többször is találkoztunk (pl. a „száz hús, száz téstánál”, *sha*
brgya zan brgya). Ez a szöveg egy Padmsambhavának tulajdonított *gtor ma*, s a másoló
írnok meg is tartotta benne az ilyen típusú művekre jellemző *gtor tsheg*-es

---

²¹⁵ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelék 7.2-ben.

központozást; másfelől azonban hemzseg az elírásoktól, ami miatt néha érthetelen. A szertartás során a négy égtájba négy *glud* figurát és négy *bshos bu*-t raknak; keletre a *rgyal po*-nak, délre Yamának, nyugatra a *btsan*-nek, és északra a *bdud*-nek; továbbá annyi *lan chags*-ot, ahány éves a megbízó, nyolc-nyolc *theb kyu*-t és *ril bu*-t stb. Amennyiben az éves váltsággént mutatják (*glud lo btong na* (!)), akkor mindenfajta jószág figuráját is érdemes felajánlani. Az áldozatok vízzel való megszentelése (*chu brab*) és az ártó erők megidézése után, sorban az átadják nekik az áldozatokat: “*Hūm!* Yamantaka-tól fogva, egészen az kisebb *yamá*kig, minden *yama*-félének, ezt a tiszta *glud gtor*-t adom. Ez az ember a betegségből szabaduljon!”, majd ugyanezeket a szavakat elismételve átadják Pe dkar királynak (*rgyal po*) és a kisebb *rgyal po*-knak; Btsan rgod chen po-tól kezdve a kisebb *lung btsan*-eknek (“völgyben lakó *btsan*-ek?”); Bdud chen nag po-tól fogva a kisebb *bdud*-knek; Rdo rje legs pa-nak és a kisebb *gong po*-knak; Rā hulának és a kisebb planétáknak; Sa yi lha mo-nak (a “Föld istennőjének”), a 12 *bstan ma*-nak, és Tibet minden *gzhi bdag*-jának; a 80 (!) nagy *vighn*ának, s minden “égen futó” *vighn*ának és *bhūt*ának; a *gre bo*-tól és a *gre mo*²¹⁶-tól a *gshin 'di'i*-ig (=‘*dre*) és a *gson 'dre*²¹⁷-ig. Ezt követően a különböző elemekben lakó isteneknek és szellemeknek (*lha 'dre*) is felajánlja a figurát, egyes részeit az egyes elemeknek megfelelően: húsa a föld, vére a víz, hőmérséklete a tűz, lélekzete a levegő, a zsírja (*rgyas* = *rgyags*) a kő, az erei-ínjai a fa, a bőre a mező (*thang*), a tudata (*sems*) az ég (*mkha*’). A szöveg ismét egy bizonyítéka annak, hogy a tibeti *rnying ma gter ma* hagyományt ismerték és használták a mongol területeken.

A *Dur kha 'chi bzlog*-nak nevezett szertartás igazán különlegesnek számít a halált elhárító rítusok között. A szertartás magvát az annak eredetét versben elbeszélő, számos archaikus prebuddhista elemet is magában foglaló mítosz képezi. A történet egy Rgya/Rgyal yul bzang ldan-nak nevezett országban játszódik, amely – hasonlóan a „száz hús, száz tészta” szertartás magvát képező mítosz Mchims yul-jához – egyike prebuddhista rítusok eredetmítoszainak helyszínéül szolgáló tizenkét mítikus tibeti fejedelemségnek.²¹⁸ Az itt lakó fejedelem, akit a szöveg Li ka then tse-nek nevez,²¹⁹ gazdag és hatalmas, a védőistenségeinek oltalmát és az „összes isten és démon” (*lha*

²¹⁶ Ismeretlen szellemfajták.

²¹⁷ a halottak szellemei és az élőket megszálló szellemek

²¹⁸ Az ótibeti szövegek alakja egy kissé más: *rgya yul gtang bzangs*, ld. P.T.1285, r117, r134; ITJ 734, 8r349.

²¹⁹ Az ótibeti szövegekben a fejedelem neve *Mying mtshan* (ami egyszerűen azt jelenti, hogy „név”, P.t.1285) vagy *Mye mtshang rmang po* (ITJ 734). A Li ka then tshe névben a kínai *tian zi* „császár” szó arra utal, hogy a mítosz „szerzője” a 12 tibeti fejedelemségbe tartozó Rgya(l) yul-t, ami minden bizonnyal a Rgya(l) mo thang régiót jelentette, a *rgya yul* hétköznapi „Kína” jelentésével használta.

srin sde brgyad) támogatását élvezi. A gazdagsága és hatalma azonban arrogánssá és gögössé teszi, és semmibe véve a természetfeletti erőket, beszünteti a nekik szóló áldozatokat. A védőistenségei elhagyák, és a három világot benépesítő lények ellene fordulnak, ami betegségekhez, veszteségehez, és kudarcok sorozatához vezet a birodalmában. A király végül meghív egy Kong tse 'phrul rgyal-nak nevezett bölcset, aki feltárja a szerencsétlenségek okait és a megszüntetésük módját. Ez a *dur kha 'chi bzlog* nevű szertartás, amely során el kell készíteni a beteg váltság-figuráját és áldozatokkal együtt fel kell ajánlani az ártó erőknél.

Ez az eredetmítosz képezi az alapját a gyűjteményben található két különböző *dur kha 'chi bzlog* szertartásnak. A rövidebbik szöveg közülük a Tib. 537.14-es (5 fols., 19-20. sz-i kínai papír), amely az első soraiban *Dur kha 'chi bzlog*-nak nevezi magát, a kolofonjában azonban *Srog glud 'Chi bdag g.yul rgyal*-nak, s ugyanitt a szerzőségét Nāgārjunának tulajdonítja. A hosszabbik szöveg egy temetési szertartásgyűjteményben található (Tib. 538.18.3, kézirat, ff. 10v-19r, 20. sz. orosz papír), a címe pedig az első sorában *Dur kha 'chi bzlog pa'i thabs*; a kolofonja szerint a szerzője egy bizonyos 'Jam dbyangs bzhad pa Dkon mchog yar 'phel volt. Mielőtt a két szöveg közötti különbségeket megvizsgálánk, nézzük meg azt, ami közös bennük, a *Dur kha 'chi bzlog*-nak nevezett eredetmítoszt:

„Óh! Hajdanában, a *kalpa* kezdetén,
 Az ország, Rgya yul bzang lden országában,
 A vár, Rgya mkhar lden pa várában,
 Ki lakott abban uraság?
 Rgyal rje Li ka then tshe lakott abban.
 Született neki hat *btsan* fia,
 Rgyal rje apának és fiainak, s az alattavóiknak,
 nagy hatalma és vagyona volt,
 a *lha*-k örvendtek, a védőistenek elégedettek voltak,
 az istenek és a démonok ...
 „Hatalmas vagyok!” – mondta a *dmu*-nak, *bdud*-nek, *btsan*-nek,
 „Erős vagyok!” – mondta a *klu*-nak, *gnyan*-nek és a...
 „Nagy vagyok!” – mondta minden istennek és embernek.
 „Hatalmas vagyok!” – hirdette az egész világon.
 Az isteneket becsmérelte, a démonokat semmibe vette.

Ekkor Li ka then tse királytól,
 az istenek és védelmezők oltalmukat megvonták,
 az istenek és a démonok büntetéssel súlytották,
 mind a hat lényfajta törlesztést követelt,
 fentről a *bdud*-k alászálltak,
 alulról a *sri*-k felemelkedtek,
 középen a *btsan*-ek örjöngtek.
 A *klu*-k, *gnyan*-ek, és *sa bdag*-ok dühöngtek.
 Rgyal rje fejedemelemnek, apának és fiainak, úrnak és szolgának,
 az emberek betegségei megsaporodtak,
 az állatok veszteségei megnövekedtek,
 életük, testük, hatalmuk, *rlung rta*-juk lehanyatlott.
 Bármit is csináltak, semmi sem sikerült,
 bármire is gondoltak, semmi sem teljesült.
 Ekkor a mindentudó bölcset,
 Kong rtse 'phrul rgyal-t elhívták,
 és az ártalmakról kérdezték,
 a 'phrul gyi rgyal po (szent király) így szólt:
 Rgyal rje Li ka ide hallgass!
 Az emberek sok betegsége,
 az állatok nagy vesztesége,
 minden tetted sikertelensége,
 hogy a te hatalmasabbnál is hatalmasabb ostobaságodban,
 a te erősebbnél is erősebb tudatlanságodban,
 a te gazdagabbnál is gazdagabb ostobaságodban,
 a felső isteneknek nem áldoztál,
 az alsó *sri*-ket nem nyomtad le,
 a középső *klu*-nak nem ajánlottál fel (áldozatot),
 a *bdud*-k szerencsétlenségeit nem hárítottad el,
 minden csapás ebből fakad.
 A *dur kha 'chi bzlog*-ot kell elvégezni! – szólt.
 Li ka then tshe király ekkor,
 a „szent királytól” ezt kérdezte:
 „A *dur kha 'chi bzlog* elvégzéséhez,

milyen kellékeket (*yas thag*) akarsz?
 A „szent király” ezt felelte:
 Kell a megbízó testének teljes váltsága,
 kell mindenfajta étel és ital,
 és kell a váltság mindenféle útravalója. – felelte.
 Ekkor Li ka then tshe,
 a váltság-kellékeket teljesen összegyűjtötte,
 és a ”szent király” kezébe adta.
 Rkong tshe a „szent király”,
 a *dur kha 'chi bzlog*-ot így tanította.²²⁰

A szöveg végén az áldozatokra vonatkozó leírás annyira általánosító, hogy bármelyik váltság szertartásra vonatkozhatna, maga a történet azonban a prebuddhista párhuzamai miatt kivételes. A történet fent említett archaikus helyszínén kívül az egyént és az országot oltalmazó védőistenek, és ezek elfordulása az embertől, szintén gyakori téma már az ótibeti szövegekben, és a későbbi *bon* irodalomban is. A történetben az ehhez vezető ok ugyanúgy az emberi gőg, mint az Ótibeti Krónika első fejezetében, Dri gum btsan po-nál. Az emberi hibák által felkorbácsolt természetfeletti erők lecsillapítása az ótibeti nem buddhista szövegekben és a későbbi *bon* irodalomban a *bon po* pap specialitása, aki – éppúgy, mint a szertartás mítoszában – a felső világ isteneinek áldozatot mutat be, az alsó világ *sri* démonjait pedig rituálisan „lenyomja” (ez a *sri mnan* szertartás). A szövegünkben ezt a *bon po*-t cserélték ki Kong tse 'phrul rgyal-ra, aki „Kína császáráként” a tibeti asztrológia kínai eredetű *nag rtsis* ágának az alapító atyja²²¹. Bár a szövegben másutt is történik utalás a *nag rtsis* asztrológiára (a hanyatló *rlung rta*, „élet” (*srog*), „hatalom” (*dbang thang*) stb. kapcsán), alapvetően egy archaikus *bon* eredettörténet átdolgozásával van dolgunk.

A Tib. 537.14-es szövegben a szertatáshoz fűből elkészítik a megbízó életnagyságú figuráját, felöltöztetni annak ruháiba, és egy fehér „trónusra” (*gdan*) teszik. Köré a megszokott áldozatokból (*ngar mi*, *bshos bu* stb) elhelyeznek annyit, ahány éves a megbízó, továbbá ételt, italt, és a ló-váltságot (*rta glud*). A szertartás első lépése a fenti eredetmítosz eléneklése, a liturgia további része a megszokott szerzeketett követi. A *glud* figura felajánlási verse részletesen kidolgozott, de tartalmilag csak abban

²²⁰ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelék 7.6-ban.

²²¹ Lin 2007.

tartalmaz más szövegektől eltérő elemet, hogy a démonfajákon kívül a hat különböző lényformának is elküldi egymás után a váltságot (*lha yul, lha ma yin gyi yul* stb.). A szertartás végén a figurát egy lóra ültetik és temetőben, elhagyott helyen vagy útkereszteződésnél hagyják, esetleg elégetik.

A Tib. 538.18.3 alapvetően az előző szöveg bővített változata. A szerző a kellékeket kiegészítette Yama figurájával és egy serpenyőben (*sla nga*) elé rakott áldozatokkal, a liturgiát pedig megtoldotta Yamának és kíséretének szóló felajánlásokkal, Yama kötelének elvágásáért, rovásfájának letörléséért (*khram shing phyis*) stb. szóló fohással, és más veszedelmet elhárító könyörgésekkel.

A halál megtévesztésére szolgáló szertartások (*'chi bslu*) egyik alaptípusa a préták lángolósájú úrnőjének, Kha 'bar ma fehér formájának bemutatott *gtor ma* áldozat. E szertartás nagyon népszerű, minden iskola liturgiájának része egy vagy több változata²²². A gyűjteményben található öt szövegváltozat egyetlen forrásra megy vissza, a *rnying ma Gu ru Chos dbang* (1212–1270) *Skas brag ma gter ma*-jára. E szövegnek, amely egyben a Kha 'bar ma-ra épülő *'chi bslu* rítus legnépszerűbb fajtája, több változata is létezik, s az, amelyiket Kong sprul Blo gros mtha' yas (1813-1899) a *Rin chen gter mdzod*-be foglalta²²³, csak egy közülük.

E változathoz áll a legközelebb a Tib. 527.44.1 *Kha 'bar ma dkar nag khra gsum* c. kézirat (ff.1-4v, korai 19. sz., kínai papír), amelyben – hasonlóan a többi kézirathoz – Kha 'bar ma fehér alajához kapcsolt *'chi bslu* szertartás mellett a fekete alakjához tartozó átkok (*byad*) és a tarka (*khra*) alakjához társított „rágalmak/viszálykodás” (*mi kha*) elhárítására szolgáló szerartások is szerepelnek. A kolofon szerint, amely szó szerint megegyezik a *Rin chen gter mdzod*-ben található változattal, a szöveget egy bizonyos „Rigs 'dzin dbang po'i sde”²²⁴ állította össze E waṃ Lcog sgar-ban²²⁵ Gu ru chos kyi dbang phyug *Lho brag Gnam skas can*-ból előkerült *gter ma*-ja alapján.”²²⁶

²²² Pl. Rdo rje gling pa (1346–1405) *Kha 'bar ma'i 'chi bslu bar chad kun sel* c. munkája (in *Gter chen rdo rje gling pa'i zab chos phyogs bsdebs*, vol. 1, pp. 385–390; Co ne Grags pa Bshad grub igen részletesen megírt *Kha 'bar ma'i mdo chen ma mo'i gdon sogs gnod pa kun sel* c. műve (*Grags pa bshad sgrub gsung 'bum*, vol. 14, pp. 153–165) vagy Sle lung Bzhad pa'i rdo rje (1697–1740) *Gsang ye'i le lag kha 'bar ma dkar nag khra gsum la brten nas 'chi bslu byad bzlog mi kha sel ba'i man ngag rdo rje'i 'gro phan* c. műve, (*Gsan ba ye ses kyi chos skor*, vol. 11, pp. 458–469).

²²³ *Kha 'bar ma dkar nag khra gsum gyi gzhung*, in *Rin chen gter mdzod*, vol. 69., pp. 401–405.

²²⁴ Talán Rig 'dzin ngag gi dbang po (1580-1639), az E waṃ Lcog sgar kolostor harmadik inkarnációja (Rdo rje brag rig 'dzin) és az 5. Dalai Láma, Ngag dbang blo bzang rgya mtsho *rnying ma* mestere.

²²⁵ A második legnagyobb *rnying ma* kolostoregyüttes Középső-Tibetben.

²²⁶ Tib.527.44, (4r) *u rgyan rin po che lho brag gnam skas can du klu bdud nag po'i lto bar gtam pa gu ru chos kyi dbang phyug gis zab gter spyang drangs pa'i dgongs don phyag len ltar rigs 'dzin dbang po'i sdes kor long gi mtshams ding thang zhes pa'i e waṃ lcog sger (=sgar) du bkod*

A szertartás alapvetően egy egyszerű *gtor ma* felajánlás a préták úrnőjének, (*vi dvags kyi gtso mo*) Kha 'bar ma-nak, amelyben az áldozatokat, egy *ngar mi*-t, egy *chang bu*-t, egy *mtheb kyu*-t és egy *ril bu*-t egy tiszta drágakő kosárba tesznek. A szertartás az elején néhány szóval felelventíti, hogy valamikor régen maga a Buddha végezte el a gyermek Nanda (*Dga' bo*) számára, amikor annak az élete veszélyben volt.²²⁷ A jógi ugyanezt ismétli meg, amikor magát Sákjamuni Buddhaként vizualizálva átadja az áldozatokat a préták úrnőnek és rajta keresztül az összes prétának, akiknek az éhsége ezáltal lecsillapodik. Erre az áldozatra – és az „igazságok erejére” – hivatkozva kéri a pap a megbízót fenyegető összes ártó szellem és betegség, „vagyis röviden minden korai halálhoz vezető külső és belső fenyegetés” (*mdor na 'dus ma yin par 'chi ba'i phyi nang gi nyer 'tshé*, f.3v) csillapítását. A szöveg végén található egy különleges vizualizáció, amelynek során a jógi elképzei, hogy az összes préta a jobb kezében az „élet selymekkel díszített nyilát” (*tshe'i mda' dar*) a bal kezében az „élet korsóját” (*tshe'i bum pa*) tartja, s ezekbe összegyűjtik a megrendelő „szétszóródott, elkóborolt, eltűnt életét” (*tshe thor ba dang 'khyams pa dang yar (=yal) ba*, f.3v), majd átadják neki. A szöveg szinte teljes egészében megegyzik a *Rin chen gter mdzod*-ben található változattal, elenyésző különbség van a Buddha vizualizációjában, ami a mongóliai szövegben egy kicsit részletesebb és más színű (sárga, a *rnying ma* szövegben fehér), illetve a szöveg elején található egy betoldás, amely szerint a szertartás nem csak az ember, hanem a jószág megóvására is alkalmas.

A szertartásnak még három, csak kisebb eltéréseket tartalmazó kéziratos példánya van a gyűjteményben: a Tib. 528.13.1 (ff. 1v-3r, korai 20. sz. orosz papír), itt a címe a szöveg elején²²⁸ *Kha 'bar ma dkar mo'i gtor ma la brten nas bar chad bzlog pa'i cing 'chi bslu'i tshul*, a Tib. 644.91.1 (ff. 1v-2v, 20. sz. orosz papír) a címe az elején²²⁹ *Kha 'bar ma dkar po'i zhi ba'i rgyun gtor ngar glud la rten nas 'chi ba bslu ba*, és a Tib. 522.15 (4 fols., korai 20. sz. orosz papír), amelynek a címe az elején²³⁰ *Kha 'bar ma dkar mo'i gtor ma la brten nas bar chad bzlog cing 'chi ba'i bslu ba'i tshul*. E három kéziratban közös, és ez egyben megkülönbözteti őket a Tib. 527.44-estől, hogy egyiknek sincs kolofonja, és egyik végén sem szerepel a „életet összegyűjtő nyíl és váza” vizualizációja.

²²⁷ A szövegben másutt az szerepel, hogy Nanda volt az, aki a szertartást bemutatta, és ezáltal hosszú és betegségekől mentes életre tett szert.

²²⁸ A teljes kézirat címe: *Kha 'bar ma dkar nag khra gsum gyi gtor ma btong tshul*

²²⁹ A teljes kézirat címe: *Kha 'bar ma dkar nag khra gsum gnas (=gnam) skas brag nas chos dbang rin po che gdan drangs*

²³⁰ A címe a címlapon: *Snyigs ma'i dus su kha 'bar ma dkar mo gtor ma brten nas (!)*

Végül, e szertartásnak létezik még egy változata a gyűjteményben, ez az első szövege Thu'u bvan Blo bzang chos kyi nyi ma *Kha 'bar ma dkar nag khra gsum gyi gtor ma'i cho ga Klag pas don grub* c. munkájának. A szöveg két kéziratos példányban is megtalálható: Tib. 508.15.1.1 (f.1v-8r, korai 20. sz. orosz papír) és Tib. 542.1 (9 fols., 20. sz. orosz papír). Bár egy szóval sem említi a híres monguor szerző, de munkája világosan ugyanúgy a *rnying ma* Gu ru Chos dbang szövegén alapul, mint az előbbiek. Kidolgozottságát tekintve azonban ez a legrészletesebb az összes közül. Külön kezeli a *glud* és a többi áldozat (*mtheb kyu* stb) megáldásával foglalkozó részeket, a *glud* fealjánlása (*glud bsngo ba*) kapcsán pedig beépít egy verset, amely a figura kiválóságát hangsúlyozza.²³¹ Ez utóbbi esetben hozzáteszi, hogy „bár a *glud* szertartás nem szerepel a *kha 'bar ma* szertartás-gyűjteményekben, a korábbi mesterek a *Ma mo'i rgyud* áldott szavának mondják, ezért itt alkalmazza.”²³² Eltér továbbá abban is az előző változatoktól, hogy önálló liturgiát ad meg arra az esetre, ha valaki saját maga számára, illetve, ha valaki más számára végezné el a szertartást.

Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma „éppen a fenti szertartást végezte, amikor az egyik szerzetes arra kérte, írjon egy olyan szöveget, amelyik előkelő személyeknek szól, magába foglal egy „hosszú élet” (*brtan bzhugs*) szertartást, és Hayagrīván alapul”, írja a szerző *Rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas 'chi blu dang 'brel ba'i brtan bzhugs 'bul tshul Rdo rje'i srog shing* c. művének (Tib. 351.4, fanyomat, 14 fols.) kolofonjában²³³. Az 1784-ben, egy 'Chi med dga' tshal nevű helyen, a szerző „szellemi társai és kivételes személyek” (*rang gi dge ba'i bshes gnyen la sogs pa yul khyad par can*) életét fenyegető veszélyek elhárítására és hosszú életük biztosítására írott mű a leghosszabb és legrészletesebben kidolgozott 'chi bslu szertartás a gyűjteményben. A „kivételes személyek” minden bizonnyal azok az arisztokraták lehettek, akik meg tudták fizetni a bonyolult és költséges szertartást, amelyet a leírása szerint egy egész gyülekezetnek kellett elvégeznie, eltérően azoktól a szertartásoktól, amelyekkel eddig találkoztunk és amelyeket egyénileg is be lehetett mutatni. A művet nem mutatom be itt részletesen, ugyanis annak 'chi bslu része szinte teljesen azonos azzal, amit a szerző egy másik művében is megtalálhatunk, és ott ismertetek.

²³¹ Maga a vers nagyon gyakori, előfordul Thu'u bkvan más műveiben is, pl. a *Btsan mdos*-jében, de egyéb ismeretlen szerzőjű szövegekben is (pl. Tib.542.3, f. 6r).

²³² (6r.) *glud chog 'di kha 'bar ma'i las tshogs las byung min kyang / ma mo'i rgyud nas gsung pa'i byin rlabs can yin zhes bla ma gong ma rnams kyi 'dir sbyor bar mdzad*

²³³ Tib. 351.4, (14v) *ngos kyi rim 'gror kha 'bar ma dkar mo'i 'chi blu bgyid skabs chog grva pa 'ga' zhig gis yul khyad par can la tshigs phrad bsgyur lugs mjug tu brtan bzhugs 'bul tshul bcas klag chog rta mgrin la sbyar ba zhig ci'i ['] kyang dgos*

A *Rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas 'chi blu bya tshul 'Chi bdag g.yul ngo bzlog pa'i dpa' bo* c. munka a Tib. 351-es gyűjteményben a második *'chi bslu* szöveg Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma-tól (Tib. 351.5, 13 fols.), és – ahogyan az előzőből is – csak ez az egy nyomtatott példány van belőle. A kolofon szerint mű 1789-ben keletkezett, egy közelebbről meg nem nevezett „elragadó, gyógyfüves legelőn” (*'brog gnas sman ljongs yid du 'ong ba*). A szertartás nagyon összetett, a szövege hosszú és – ahogy a szerző többi művében is – nagyon gondosan felépített és alaposan kidolgozott. Az egyik ok amiért az alábbiakban bővebben ismertetem a szerkezetét az, hogy ez egyik legkomplexebb váltság szertartás, amellyel találkoztam. Több eleme is más, önálló szertartásból származik, ilyen pl. a „tisztító víz” (*bsangs chu*), amely a rituális mosdató szertartásnak (*byabs khrus*) a kelléke, vagy a „utó-szertartás” (*rjes kyi cho ga*), ami egy rövid „élet *sādhana*” (*tshe sgrub*). A másik ok az, hogy felhívjam a figyelmet a szerző kreativitására: az öt elem *maṇḍalájának* megjelenése a beteg figurájának elkészítésekor, Yama figurája és társítása a létkerékkel, az áldozatok mérlegen való kimérése, a beteg megkötözése majd kioldása, csak néhány elem azok közül, amelyek egyedivé teszik ezt a szöveget.

A szertartás három fő részből áll: I. „előkészületek” (*sbyor*), II. a szertartás „maga” (*rngos*), III. utó-szertartás (*rjes*).

I. Előkészületek (*sbyor*). Maga ez is négy részből áll:

a. A „tisztító víz” (*bsangs chu*) és a "kerekek" (*'khor lo*) meditációban való létrehozása (*sādhana*ja, *bsangs chu dang 'khor lo sgrub pa*).

A "tisztító víz" (*bsangs chu*) és a "kerekek" (*'khor lo*) elkészítése (1v–3v). A szertartást végző pap először röviden (*cung zad*) elvégzi a Hayagrīva *guhyaśādhana* formájának *sādhana*t. Ezután egy vázát megtölt illatos vízzel, és egy vizualizációval a szívéből kiáradó fénysugáron meghívja (*spyang drangs*), a tíz irány buddháit és bódhisattváit, áldásaikkal, erejükkel (*nus mthu*, "képességeikkel") együtt, akik (fény formájában) a "tisztító vízbe" olvadnak. Ezt követően az *amṛta* mantra százszori elismétlésével a pap felszenteli a vizet.

Ezután az öt elemet szimbolizáló kerekeket készítik el, amelyek később a beteg váltság figurájába kerülnek. Ehhez öt darab, tenyérynyi nagyságú papírra három koncentrikus kört rajzolnak, a belső körökbe az elemeknek megfelelő szótagok kerülnek (a "tér" (*nam mkha'*) elem esetében az *e*, a szél elem esetében a *yaṃ*, a tűz elemnél a *raṃ*, a víz esetében a *khaṃ*, föld elemnél a *laṃ* szótagok), a következő, négy részre felosztott körökbe a többi négy elem magszótagjai, a legkülső körökbe pedig az *abc* (*ā li*

kā li) betűi különféle irányokban. A papírköröket az elemnek megfelelő színekkel megfestik. A szerző hozzáteszi, hogy ha mindez valamiért nem lenne lehetséges, akkor az egész folyamatot vizualizációban is meg lehet valósítani.

Az öt kereket ezután az oltár közepére és a négy oldalára helyezik, eléjük pedig egy-egy fehér kör alakú *gtor-ma*-t és más áldozatokat raknak. Ha van rá mód, teszi hozzá a szerző, akkor a jógi, magát Hayagrīvaként vizualizálva, végezze el ezeknek az áldozatoknak a tisztító-fürdető szertartását (*sbyang khrus*) is, ha ez nem lehetséges, akkor fehér mustármaggal és a – már korábban elkészített – "tisztító vízzel" kell meglocsolni őket. Ezután a pap az áldozatokat (*mchod gtor*) és a kerekeket is megtisztítja az ürességben, majd megáldja a három szótaggal (*om āḥ hūm*).

A kerekék a vizualizáció során úgy jelennek meg mint *maṇḍalák*, amelyeknek a közepén az adott elem istene vagy istennője foglal helyet, az elemnek megfelelő színű ruhában, és kezében a megfelelő attribútumokkal. Mindegyikük bódhiszattava testhelyzetben ül, a szívüknél egy hold *maṇḍalával*, illetve a tűz elem esetében a nap *maṇḍalával*, melyek közepén az elemnek megfelelő magszótag van. E magszótagok egy fénysugárral összekapcsolódnak a jógi önmagában vagy maga elé vizualizált istenséggel, majd e fénysugáron keresztül megidézi őket a papírkerekre, amelyekbe beleolvadnak, s a *dzaḥ hūm baṃ hoḥ* mantrával rögzíti őket. Ezután az *argham* mantrával átadja nekik az áldozatokat. Ezt egy vers követi, melyben az kéri az elemek istenségeitől, hogy fogadják el az áldozatokat, s teljesítsék a feladatukat, amellyel megbízzák őket (*bcol ba'i 'phrin las*), nevezetesen azt, hogy harmonizálják az elemeket és a betegségeket, ártalmakat, bűnöket tisztítsák meg, hárítsák el a halált; fogadják el az áldozatokat, s fény formájában olvadjanak bele a "körökbe". Felszentelik őket egy rövid *rab gnas* szertartással, majd egymás után a "köröket" belerakják egy agyag amulettbe (*ga'u*).

Ezután Yama "lto kerekének" az elkészítése következik (*gshin rje'i lto bar gzhug rgyu'i 'khor lo* vagy *'chi bdag lto 'khor*), ami nem más mint a "létkerék" (*bhavacakra*, *srid pa'i 'khor lo*): egy papírra három koncentrikus kört rajzolnak, amelynek közepére a három mérget jelképező állatokat rajzolják, a nekik megfelelő színekkel (ha nincs rá lehetőség, akkor elegendő az ezeket szimbolizáló *dza*, *ma* és a *tha* betűk lerajzolása is). A következő kört hat részre (*ling tse*) osztják, benne a hatféle élőlénnel (*rigs drug*), illetve az ezeknek megfelelő szótagokkal vagy a neveikkel, mindegyik a neki megfelelő színnel megjelenítve. A legkülső kört 12 részre kell osztani, amelyre a 12 *nidāna* ábrázolásai vagy ezek nevei stb. kerülnek. Ezt követően ennek a megtisztítása

következik füsttel (*bsangs*), illetve vizualizáció során. A szerző hozzáteszi, hogy létezik még öt részre osztott "létkerék" is, ezt azonban nem tartja hitelesnek.

b. Yama figurájának (*gshin rje'i gzugs*) és az áldozatok (*mchod gtor*) elkészítése (*gshin rje'i gzugs dang mchod gtor bca' ba*).

Yama figurájának és az áldozatoknak (*mchod gtor*) az elkészítése (3v). A figurához holttest hamujának, fekete *bra*-nak és fekete zsírnak (*tshil nag*) az örleményét összekeverik fekete földdel, majd ezt elegyítik méreggel, vérrel és agyaggal; ezt a szövegben leírt Yama alakjára formázzák, elé pedig egy edénybe beleteszik a fentebb leírt létkereket. A figurát egy fekete szőrme (*re nag*) alapra helyezett, temetőből származó kőre, halott hamujával rajzolt hatágú csillag közepére helyezik. Elé mérges virágot, hal füstölőt (*nya'i gsur*), emberi zsírral (*tshil chen*) égő mécsest, epével illatosított vizet, fekete magvakat, emberhúsból készült (*sha chen gyi*) ételáldozatot (*zhal zas*) vagy az "öt élvezetet" (*nyer spyod lnga*) jelképező áldozatokat helyezik el. Ezek elé tíz agyagedényt raknak, amelyek mindegyikébe egy-egy *chang bu*-t, nyers húst, halhúst, babot (*sran chan*), vért, levest (*thug pa*), fokhagymát és vöröshagymát stb., vas serpenyőt, gyűjtőedényt (*gsog snod*).

c. A megbízó (*bsgrub bya*) váltság figurájának, és a többi felajánlott áldozatnak („kincseknek”, *dkor cha*) az összegyűjtése (*bsgrub bya'i glud dang dkor cha bsags pa*).

A megrendelő (*bsgrub bya*) váltság-figurájának és "kincseinek" (*dkor cha*) előkészítése (3v-4v). A már korábban elkészített tisztító vízzel (*bsangs chu*) az érintett személy tagjait lemossák, s ezt a vize összekeverik a testének „piszkával”, székletével, vizeletével, valamint orvosságok, drágakövek, és ötféle mag örleményével, majd egy könyök nagyságú figurát gyúrnak belőlük, amire mindenfajta állatnak és embereknek kell rálehelni. A szerző megadja továbbá – egy régi, *glud rabs*-knak nevezett szöveg alapján – a figura további összetevőit: húsa *bse*, csontja kagyló, vére okker, szeme *lung thang* (mosódió), agya gyöngy, fogai kaurikagylók, nyelve pipacs, tű (*mo khab*) az orra, búbos banka (*zer mo*) tolla a haja, nemiszerve a kéznek az ujja (*dbang po lag pa'i sor mo*), jobb keze aranyból van, bal keze türkizből, jobb lába vasból, bal lába rézből. A korábban elkészített, öt elemet tartalmazó amulettet (*ga'u*) bele teszik a figurába, és érzékszerveire, illetve a szívére ráfestik az öt elemet szimbolizáló szótagokat. A feje tetejére és a négy oldalára egy-egy mécsest kell helyezni; jobb vállára nyírfa, bal vállára fűzfa kéregre (táblácskára, *byang bu*) felróják a halál férfi és női urának tíz-tíz rovátkáját. A figura az érintett személy ruhájának darabjait viseli, valamint sokféle selymet és ékszereket. Egy tiszta, *ku sha* fűből készített trónusra rakják, szemben Yama

figurájával. Amennyiben lehetséges, az érintett személy éveinek számával megegyező kisebb *ngar mi* figurákkal rakják körül. A *glud* figura körül drágaköveket, magvakat, orvosságokat, teát, vaját, húst, melaszt, selymet és vásznat, különféle jószágot stb. helyeznek el. Melléjük különféle mérőeszközöket (mérleget) teszik. A szöveg ezt követően nagyon röviden leírja még a szertartás kellékeinek elrendezését is (f.4v).

d. Az áldozatok elrendezése (*ji ltar bshams pa'i tshul*).²³⁴

II. A szertartás maga (*dngos*) is több egységre oszlik:

a. A „fürdető-váza” (*khrus bum*) létrehozása istenség jogával (*lha'i rnal byor bsgom ste khrus bum sgrub pa*, 4v).

Ez a rész annak „megszentelt víznek” az elkészítéséről van szó, amely a később a szertartás során a beteg megtisztítására szolgál. A szerző nem részletezi ennek leírását, inkább egy másik művében, a *Bdud rtsi'i bum bzang-ban*²³⁵ leírt eljárást javasolja. Ugyanakkor megjegyzi, hogy a célnak a korábban leírt "tisztító víz" (*bsangs chu*) újbóli elkészítése vagy akár a régi maradéka is megfelelő.

Ezután a megbízónak egy fekete szövettel (*re nag*) letakart trónusra kell ülni a szertartás bemutató jogi elé, a Yama figurával szembefordulva; az érintett tagjait ötszínű kötéllel megkötözik, és a végeiket a Yama figura kezébe helyezik.

b. A védelmező istenségek „meghívása” és a hozzájuk intézett fohász (*dpung gnyen gyi lha tshogs spyang drangs te gsol ba btab pa*, 4v–5v).

Ez a rész egy hosszabb invokációval kezdődik, amelyben a szertartás végző pap egymás után megidézi Padmasambhavát, Atīsát, Tsong kha pa-t, Hayagrīvát, a *dharmapālák*at, majd újabb versek recitálásával megkéri őket, hogy zabolázzák meg a "hanyatló korszak" (*sn'yigs dus*) ártó szellemeit, akadályait stb., legyenek a gyakorló oltalmazói, fordítsák vissza Yama *mārā*-seregét, és „áldják” meg az „élet tudásával” (*tshe'i rig 'dzin*).

c. A *gtor ma*, a *glud*, és a „kincseknek” megáldása (*gtor glud dkor cha rnams byin gyis rlobs pa*, 5v-6r). A korábban elkészített "tisztító vízzel" meghintik az áldozatokat, s az *Amrita* mantra segítségével megtisztítják (*bsangs*) azokat a tisztátalanságoktól, majd a *svabhāva* mantra és vizualizáció segítségével az ürességben is "megtisztítják" (*sbhyangs*) őket. A hat mantrával, a hat mudrával stb., megáldják őket.

d. Yama megidézése (*'gugs bstim*) a Yama figurába (*'chi bdag gzugs brnyan la 'gugs bstim bya ba*, 6r). A hagyományos módon, az „igazságok erején” keresztül

²³⁴ Ez egy nagyon rövid instrukció, amelyről további részleteket nem szükséges közölni.

²³⁵ A Keleti Gyűjteményben is megtalálható mű (Tib. 352.14).

megidézi és a figurába zárja Yamát és mindazokat az erőket, amelyek a megrendelőnek ártanak.

e. Yamának szóló áldozat (*mchod pa*) és egy fohász (*bka' bsgo*) (*mchod cig bka' bsgo ba*, 6rv). A szöveg elején, a kellékek között említett „hal füstölő” (*nya'i gsur*) felajánlásával, és a tettek és következményeik buddhista elképzelésének ismertetésével, a pap megkéri az ártó erőket, hogy csillapodjanak, és fogadják örömmel az áldozatokat.

f. A *gtor-ma* áldozat átadása és a "megkötözött kioldása" (*gtor ma bsngo zhing bcings pa bkrol ba*, 6v-7r). A *gtor ma*-t, amely itt egy vízzel töltött anyag pohár, először a hagyományos módon megtisztítják az ürességen, majd a beteg testén háromszor körbeérintik, a tartalmát a betegre locsolják. Eközben arra kéri Yamát és kíséretét, hogy ez áldozatért cserébe, valamint a jógi és a hagyománya ereje által, engedjék ki a kötelékekből a megbízót, szabadítsák meg a betegségektől stb. Ezt egy vizualizáció is kíséri, amelynek során a beteg összes problémája a figurába (*glud*) száll át, majd egyik segéd a betegről letekeri a kötelet és áteszi a figurára stb.

g. A *glud* felajánlása az élet fizetségeként (*srog gi blu yon du glud sbyin pa*, 7v-8v). Először a kisebb *glud* figurákra ismét áthelyezi a beteg különféle hibáit és beleteszi őket egy kosárba. Ezt követi egy hosszú vers, amelyben leírja a nagy *glud* figura összetevőit, kiemeli, hogy milyen pompás, az embernél értékesebb, járni és beszélni tud, s emiatt a szellemek számára vonzó. A figura elfogadásával a karmikus adósság visszafizetésre kerül, és a betegség stb. megszűnik. A nagy figurát háromszor körbeérintik a beteg körül, majd leteszik Yama figurája elé.

h. A „kincsek” felajánlása és az „útravalók átadása” (*dkor cha bsngo zhing rdzongs 'debs pa*, 8v). Egy segéd először a gabonamagvakat beleteszi az előkészített mérőedénybe (*bre*), majd a pap megkéri Yamát, hogy a „végtelen mennyiségben” felajánlott gabonát fogadja el, és minden ártó szándékkal hagyjon fel, törekedjen inkább a megvilágosodásra. Ugyanígy jár el a hússal, a drágakövekkel stb. is, amelyet egy mérlegen (*srang nyag*) mér meg. A szerző hozzáteszi azt is, hogy az itt felsorolt áldozatok felajánlása a mérlegek használata nélkül is megfelelő.

i. A beteg megfürdetése (*bsgrub bya la khros bya ba*, 8v-9r) A beteget megtisztítják minden az életét fenyegető veszélytől stb., azt ezt kísérő vizualizáció/liturgia során ezek a *glud* figurába kerülnek át. Az egyik segéd összegyűjti a vizet és beleteszi abba az edénybe, amelybe a szertartás eddig használt kellékei kerültek, vagy lerakja Yama figurája elé.

j. Az ártó szellem hazaküldése (*gnod byed rang gnas su btang ba*, 9r-10r). Először Yama figuráját abba az irányba fordítják, amerre elviszik majd később. A pap, ismét Hayagarīvaként, több versben hazaküldi a szellemeket, amelyek közt nem csak Yama, hanem több, az indai buddhista démonvilág alakja is felbukkan (Kālarārī, Yavatī stb.). A megrendelő fekete ülőhelyét eldobják, a helyet *gugulla* füstölésével és mustármag szórásával megtisztítják. Az áldozatokat és a figurákat déli irányba elviszik. A szertartás a megszokott módon, a védőkör létrehozásával zárul.

III. Az „utó-szertartás” (*rjes kyi cho ga*, 10r-12v). Ez egy hosszabb, szintén több részből álló szertartás, melynek során a Amitāyuson keresztül a beteg számára elhozzák az „élet sziddhijét” (*tshe'i dngos grub*). Az általában önálló, „műfajilag” *tshe sgrubs*-nak vagy *brtan bzhugs*-nak nevezett szertartás csak kiegészítője a fő rítusnak, ezért itt nem megyek a részleteibe.

Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma mindkét hosszabb '*chi bslu* szövege mestermunka a maga nemében, ám valószínűleg éppen az összetettségüknek köszönhető, hogy a gyakori használatra nem lehettek népszerűek, legalábbis erre utal az, hogy a gyűjteményben e szövegek csak a szerző Hayagrīva ciklusának nyomtatott kiadásában találhatók meg, önállóan nem.

Bár Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma nem közli, hogy e két hosszabb szertartását milyen művek alapján készítette, a szövegük több ponton is átfedést mutat a Tib. 516.15-ös jelzetű *Gshin rjes chos kyi rgyal po brten pa'i 'chi bslu ba'i thabs mchog* c. kézirattal (8 fols., korai 20. sz. orosz papír). A kéziratot egy bizonyos Blo bzang rgyal mtshan nevű magas rangú szerzetes (*chos rje*) írta egy Skar bshad dge 'phel nevű helyen, egy Padmasambhava *gter ma* alapján, amelyet kiegészített egy bizonyos Byad Zhab drung rin po che *gter ston*, és tanítványa, az inkarnáció (*sprul sku*) Rig 'dzin Ngag dbang rdo rje művei alapján.²³⁶ Sajnos e személyek közül egyiket sem tudtam azonosítani, ahogyan a mű megírásának helyszínét sem. A szöveg elején a szerző közli, hogy a munkája *rnying ma* hagyományú *glud* felajánlás (*rnying ma lugs kyi glud gtong ba*). A szertartás ahogyan Thu'u bkvan fent említett '*Chi bdag g.yul ngo bzlog pa'i dpa'* bo-ja egy Yama figurát használ, a liturgiájában azonban több ponton is másik hosszabb '*chi bslu* szövegével, a *Rdo rje'i srog shing*-gel azonos. A legfőbb eltérés köztük az,

---

²³⁶ [8r] /slob dpon chen po padma byung gnas kyi gter byon pa'i 'chi bslu khyad 'phags 'di ni dus da lta mang po la phan par mthong nas/ u rgyan sangs rgyas gnyis pa'i gsung la gzhi byas te/ kha bskang dgos pa rnams byad zhabs drung gter ston rin po che dang/ sprul sku rig 'dzin chen po ngag dbang rdo rje yab sras gnyis kyi phyag len nas bskang ste chos rje blo bzang rgyal mtshan gyis skar bshad bde 'phel du sbyar ba

hogy e szövegben nincsen sem *tshe sgrub*, sem *brtan bzhugs* rész – ezek amúgy is önálló szertartások, Thu'u bkvan csak hozzátette őket a '*chi bslu* alapszertartáshoz –, nincsenek benne az „elemek kerekai”, nincsen benne – a Thu'u bkvan-nál sokszor megjelenő – *glud* figurát részletező *glud rabs*, és a szertartás menete is kevésbé részletesen kidolgozott. Elképzelhető, hogy a szövegeknek közös forrása volt, talán egy Mongóliába eljutott *rnying ma* szöveg, vagy talán az, hogy Thu'u bkvan részben e szövegre alapozta a sajátjait. Az biztos, hogy a *Gshin rjes chos kyi rgyal po brten pa'i 'chi bslu ba'i thabs mchog* Mongóliában készült (vagy legalábbis mongol területen, *sog yul*), ugyanis a szöveg elején, a szertartási kellékeknel a szerző azt írja, hogy ha a beteg „kínai vagy tibeti, akkor a *mdos*-nél megszokott szép házat, itt Mongóliában pedig fekvőhellyel ellátott szép sátrat” kell készíteni. (1v, *rgya bod lta bu la khang bzang mdos kyi tshul dang / sog yul 'dir gur bzang lta bu mal cha dang bcas pa*).

Yama áll a középpontban a „Yama kapujának bezárása” (*Gshin rje'i sgo bcod* (!)) c. szertartásban is (Tib. 520.50, kézirat, 3 fols., 20. sz. orosz papír). A szöveg „Yama akadályainak megszüntetésére” (*gshin rje'i bgegs bcad*) szolgáló *upadeśa* (*man ngag*), amit egy „három-bivalyfejű guru” (*bla ma ma he zhal gsum*) mondott, s amelynek a titkosságát hangsúlyozza a szöveg végén található „parancs-pecsét” (*bka' rgya*) és „mélységes pecsét” (*zab rgya*), valamint a figyelmeztetés, hogy „aki nem kapott beavatást Vajrabhairava gyakorlatába, és nem kapott engedélyt *dharmarāja* Yama külső, belső és titkos gyakorlatába, annak számára igen káros”.²³⁷ A szertartás kellékei sem szokványosak: egy fehér ülőhelyre (*gdan*) egy fekete és egy fehér követ, egy fekete és egy fehér *sā tsta*-t (*tsha tsha*), és egy-egy kötélből font, fekete és fehér *vajra* keresztet tesznek; egy fekete színű ülőhelyre pedig egy fekete lovas figurát, a felett fekete madár repül, és fejét ragadozó madarak tolla díszíti. A szertartást elvégző Vajrabhairava jögi huszonkilenc napon át mutat be áldozatokat (*bskang bshags*) Yama *Las kyi gshin rje* alakjának, majd Yamát megidézve és „arany itallal” (*gser skyems*) megvendégelve, megidézi a megbízót fenyegető „földön, sátorban és házban levő” (*zhing khang gur khyim na gnas*) „gyilkoló” (*shi gshed*), „lélek-rabló” (*bla 'phrog*), „vagyon és jószág elveszejtő” (*nor 'phrog, phyug 'phrog*) „gyilkokat” (*gshed po*²³⁸) és *vighnákat*, illetve minden egyéb ártó erőt (pl. az évek és hónapok negatív hatásait, *lo zla*

²³⁷ (3r) *gshin rje'i bgegs bcad 'gags pa'i man ngag zab bla ma ma he'i zhal nas gsungs pa'i bka' rgya: zab rgya: le'u las dpal rdo rje 'jigs byed kyi bsnyen grangs ma thod pa gshin rje chos rgyal phyi nang gsang gsum gyi rjes gnang ma thob pa la mi 'dug rang la gnod pa shin tu 'dug: rgya: rgya: rgya:*

²³⁸ Egyfajta démon vagy halállal fenyegető erő. Ritkán szerepel a szövegekben, de itt ez van a központban.

skeg) is. Ezután Yamāriként egy versben „megbízást ad” (*'phrin bcol*) Yamának, hogy fékezze meg ezeket az erőket:

„*Hūm!* Én, a fekete *vajra*,
emeletes *vajra* házamból,
mikor Vajrāsanába (Bodhgaya) mentem,
Vajrabhairavaként megjelentem,
téged, nagyerejű Las *gshin* (*Karma Yama),
fekete-fehér tettek és gyümöcseik hóhérja,
lelket, élethosszt, életerőt megtörni,
élet és halál ügyével (*'phrin las*) megbíztalak.
Halált és pusztulást (*phung sri*) fordítsd vissza!
Férfi és női „gyilkot” (*gshed po*) zúzd porrá!
Lelket elragadó gyilkot (*bla 'phrog gshed po*) zúzd porrá!
Vagyont elragadó gyilkot (*bla 'phrog gshed po*) zúzd porrá!
Embert elragadó gyilkot (*bla 'phrog gshed po*) zúzd porrá!
Jószágot elragadó gyilkot (*bla 'phrog gshed po*) zúzd porrá!
Zárd be minden gyilkok kapuját!
Az élethossz és életerő akadályait hárítsd el, kérlek!
Az élethosszt és erényt gyarapítsd!
Teljesítsd a rádbízott feladatod!”²³⁹

A szertartást vezető jógi, *las kyi gshin rje* mantráinak ismétlése közben egy karddal kettéválasztja a fekete és a fehér tetteket. A megbízót, házát, sátrát, jószágait körbejárják, gugglával füstölik, és a fekete kövel ütögetik (*brab*) erőteljes mantrák ismétlése közben. Majd „vissza nem nézve” (*phyi mig mi lta bar*) 49 lépést tesznek és ott elássák (a követ?), beleteszik a *sā tstshát* és „lenyomják” (*mnan*) a fekete *vajra* kereszttel. Ezután elmondanak egy, az előzőhöz hasonló fohász a különféle „gyilkok”

²³⁹ (2r) *hūm nga ni rdo rje nag po ni // rdo rje khang ba brtsegs pa nas // rdo rje gdan par bzhugs pa'i dus // rdor je 'jigs byed rab bsal (!) dang // las bshin (!) mthu ldan chen po khyod // dkar nag las 'bras shan (!) byed la // bla tshe srog la bar chad dang // gson gshin 'phrin las khyed la gtad // shi shi phung sri phyir du bsgyur // gshed po pho mo rdul du rlog // bla 'phrog gshed po rdul du rlog // nor 'phrog gshed po rdul du rlog // mi 'phrog gshed po rdul du rlog // phyugs 'phrog gshed po rdul du rlog // gshed po thaMd sgo gcod cig / tshe srog bar chad bzlog (2v) tu gsol // tshe dang bsod nams rgyas par mdzod // bcol pa'i 'phrin las 'grub par mdzod*

elhárításaért, a fehér *sā tstshát* a fehér oltáron hagyják (? *gdan la thim*), a fehér kövel körüljárják a házat, a fehér *vajra* keresztet pedig rákötik az ház vagy a sátor kapujára.

A hatkarú Mahākāla (*myur mdzad ye shes kyi mgon po phyag drug pa*) erejére támaszkodik a *Mgon po'i sgo nas 'chi bslu bzlog byed tshul* c. rövid szöveg (Tib. 644.42, 3 fols. korai 20. sz. orosz papír), amelyet egy Shes rab 'od zer nevű rab byams pa írt a tanítványai számára, modellként felhasználva egy olyan szertartást, amelyet más a Gyógyító Buddha (*smān pa'i rgyal po*) végzett el Indiában, amikor a szerzeteseket veszélyek fenyegették. Maga a szöveg talán csak abból a szempontból érdekes, hogy elválasztja azokat az eseteket, amikor egy „nemes” (*btsun pa*) és egy hétköznapi ember (*mi tha mal pa*) számára mutatják be a szertartást.

A Tib. 644.38-as *Bai har rgyal po'i sgo nas srog glud gtor tshul* című kézirat (2 fols., korai 20., sz. orosz papír) egy rövid élet-váltság szertartás (*srog glud*), amelyet egy Shes rab 'od zer nevű rab byams pa írt a tanítványai számára egy Padmasambhávának tulajdonított *sri mnan* (a *sri* démonokat elhárító) rítus alapján.

A Tib. 644.86-as jelzetű kézirat (5 fols., korai 20. sz. kínai papír) ismeretlen szerzőjét a szöveg első sorai szerint az 1. Paṇ chen Lama, Blo bzang chos kyi rgyal mtshan (1570–1662) egy füstáldozati szertartása ihlette a szöveg megírására. A szöveg, amelynek címe *Rgyal po sku lnga chos skyong rdo rje legs pa'i srog blud*, a *dharmapāla* Rdo rje legs pa erején alapszik, és egy igazán különleges darab. Az elején található kissé zavaros instrukciókat követi a szertartás liturgiája, amely egy egybefüggő vers és egészen a kézirat végéig tart, megszakadás nélkül halad végig a szertartás különböző állomásain. A vers a maga nemében a legteljesebb, a *glud* leírás itt a legrészletesebb.

A Tib. 644.54-es kézirat, a *Rta mgrin gyi sgo nas srog glud* egy rövid és semmilyen szempontból sem rendhagyó darab. Az ismertelen szállítója, Hayagrīvát választotta a szertartás *yi dam*-jának.

5.2.7 A lélek kiváltása (*bla blu*)

Az emberéletért szóló szertartások másik típusát – az előbbi *'chi bslu* mellett - a „lélek kiváltó/visszahívó” (*bla bslu/blu*, *bla 'gugs*) szertartások alkotják. A *bla*-nak nevezett „lélekről” sokan írtak már a tibetológiai szakirodalomban²⁴⁰, ezért bővebben itt nem szükséges ezeket elismételni. Elegendő annyit elmondani, hogy az buddhizmus előtti tibeti hitvilág maradványa, a bon vallásban az egyik komponense az embert életben

²⁴⁰ Az egyik legjobb tanulmány Karmay 1998b.

tartó három összetevőnek (*srog*, *dbug*s, *bla*), egy másik felfogás szerint pedig a *yid-sems-bla* hármasság alkotja az emberi tudat-lélek együttesét. Ezek alapját az a már a dunhuangi proto-bon szövegekben is megtalálható, archaikus lélek felfogás képezi, amely szerint a *bla* egy olyan lélek, amelyet az ember elveszíthet (pl. rémületében), ellophatják tőle (pl. a *sri(n)* démonok), vagy elkóborolhat (pl. temetőbe). Ilyenkor az ember legyengül, katatón állapotba kerül, képtelen elaludni, állandóan felriad vagy rémálmai vannak (pl. meztelenül vagy kietlen vidéken járkál), és a szövegek szerint hamarosan meghal, ha a szertartást nem mutatják be. A *bla* nem minden esetben van fenyegetve, amikor az emberen kívül tartózkodik, így „lakhat” egyes fáknak (*bla shing*), kövekben (*bla rdo*), tavakban (*bla mtsho*), türkizben (*bla g.yu*) stb. Ezeknek a pusztulása is az egyén halálához vezethet.

A lélek visszahívó szertartásoknak nagyon sok fajtája ismert a tibeti irodalomban. A *Rin chen gter mdzod*-ben, *nying ma gter ma* hagyomány szertartásgyűjteményében, négy fontosabb ilyen szöveg is található²⁴¹. Ezek egyikével, a Padma Gling pa-féle szöveggel mutat nagyfokú azonosságot a bhutáni kiadású *mdos* gyűjteményben található '*Chi rtag bla bsu*'²⁴², de a *bka' brgyud* iskolának voltak önálló szövegei is, amint azt Karma Chags med (1613-1678) összes műveiben található *Bdud kyi bla bsu zhags pa dgu khrol bca' thabs* című munka is tanúsítja.²⁴³

A Keleti Gyűjteményben két lélekvisszahívó szöveg található. Az egyik egy hosszabb mű, amelynek három másolata is van, a másik egy rövidebb, mindössze 3 fólió terjedelmű, amelynek csak egy példánya van (Tib. 502.16). Az előbbi Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma *Bla blu'i cho ga Rin chen srog gi chad mthud* c. munkája, amelyet a szerző a Hayagrīva *guhyaśādhana* formájához kapcsolt, így az benne van az e szertartásokat összeggyűjtő Tib. 351-es fanyomatban (Tib. 351.7, 8 fols.); a két további másolat kézirat: a Tib. 537.5 (8 fols., korai 20. sz. orosz papír), és a Tib. 537.30 (10 fols., késői 19./korai 20. sz., kínai papír). Maga a mű már régóta ismert a tibetológiában, ez volt ugyan is az egyik munka, amely F. D. Lessing 1951-es tanulmányának az alapját képezte²⁴⁴. Lessing a szöveg egy kínai fordítását használta, és

²⁴¹ *Bla blu 'chi bdag gi g.yul las rgyal ba*, ld. *Rin chen gter mdzod*, vol. 77 (*tsi*) pp. 529–538; Skäl Idan Yar klung sprul sku – *Bla 'gugs 'chi med rig 'dzin*, Uo. pp. 545–554; Padma gling pa (1450-1521) - *Slob dpon Padma 'byung gnas kyis mdzad pa'i bla bsu tshes 'gugs*, Uo. vol. 78 (*dzi*), pp. 1–14; Sgeg pa'i rdo rje tanítása alapján írta Kong sprul Blo gros mtha' yas - *Sgeg rdor lugs kyi bla bsu bcu gsum ma'i chog bsgribs bklags pas kun shes go gsal du bkod pa srog gi btsan rdzong*, Uo. vol 77 (*tsi*), pp. 495–524.

²⁴² *O rgyan Padmas mdzad pa'i 'chi rtag bla bsu*, ld. *Gto 'bum*, pp. 221–238. Ennek a szövege benne van az előző jegyzetben említett Padma Gling pa-féle *gter ma*-ban.

²⁴³ Karma Chags med gsung 'bum, Vol. 7 (*ja*), pp. 261–281.

²⁴⁴ Lessing 1951.

helyesen azonosította annak szerzőjét; az ebben foglaltakat egészítette ki egy *rnying ma pa* tibeti szerző, 'Jig med gling pa (1730–1785) művéből²⁴⁵ származó részekkel. Amint azt S. G. Karmay a fent említett tanulmányában leírta, a *dge lugs* Thu'u bkvan anélkül, hogy ez megemlítette volna, a művét egy *rnying ma* szöveg alapján készítette, amelyet a *rnying ma* hagyomány a fordító Sgeg pa'i rdo rje-nek (Lilavajra, 8. sz.?) a személyéhez köt, és megtalálható a *Rin chen gter mdzod*-ben is, ahol a gyűjteményt összeállító Kong sprul gazdagon kiegészítette magyarázó részekkel.²⁴⁶ Karmaynak igaza van abban, hogy Thu'u bkvan szövege végső soron a Sgeg pa'i rdo rje-nek tulajdonított tanításra megy vissza, azonban kronológiai okok miatt kizárható, hogy nem arra a változatra, amelyet Kong sprul a *Rin chen gter mdzod*-be rakott. Thu'u bkvan forrása – hasonlóan a *Sha brgya zan brgya* („száz hús, száz tészta”) szertartáshoz – talán ismét Sle lung Bzhad pa'i rdo rje (1697-1740) volt, aki tudomásom szerint - a két említett későbbi szerzőn kívül – az egyedüliként foglalta írásba a Sgeg pa'i rdo rje nevéhez kötődő tanítást.²⁴⁷ Maga a szöveg egy olyan gyűjteményben található, amelyben Bzhad pa'i rdo rje a híres *rnying ma pa gter ston*, Gter bdag gling pa (1646-1714) tanításait fogta össze, és a mű elején elmondja, hogy annak – nyilván szóbeli – áthagyományozódása Gter bdag gling pa-ig töretlen.²⁴⁸ Bár igen valószínű, hogy Bzhad pa'i rdo rje volt az első, aki ezt a szóbeli tanítást írásba fektette, az ő szövegére támaszkodó, és néhány ponton azt lerövidítő Thu'u bkvan volt az, aki széles körben megismertette. Műve nem csak Mongóliában volt népszerű, ahogyan azt a másolatainak száma is mutatja, hanem bekerült a *dge lugs* iskola egyik legelőkelőbb tantrikus „egyetemének”, a Rgyud stod grva tshang liturgia gyűjteményébe (*chos spyod*) is.²⁴⁹ Thu'u bkvan célja a műve megírásával az volt, hogy egy olyan hiánypótló szertartást adjon rendtársainak a kezébe, amelyet egyszerűen és olcsón el lehet végezni. A mű végén, illetve a kolofonban így ír:

„A mértékadó lélek-idéző szertartások bevezetőit, a kellékeik leírását, és a terjedelmes útmutatókat, valamint magát a szertartást, amely hajdani szentek áldott szava, helyes lett volna változtatás nélkül meghagyni, a sokféle kelléket összegyűjteni nem tudó megbízónak, s a hosszadalmas szertartásra képtelen

²⁴⁵ A mű teljes tibeti címe *Yum ka mkha' 'gro'i las tshogs las/ Bla bsu srog 'tsho'i ljon pa*.

²⁴⁶ ld. Karmay 1998b.

²⁴⁷ *Gsang ba ye shes kyi mkha' 'gro'i 'phrin las kyi le lag bla blu nor bu'i snying po*; ld. *Gsang ba ye shes kyi chos skor*, vol. 5 (ca), pp. 203–255.

²⁴⁸ Uo., p. 205, *slob dpon sgeg pa'i rdo rjes mdzad pa'i phyag bzhes 'gro 'dul gter bdag gling pa'i bar nyams med du phebs pa*..

²⁴⁹ ld. *Rgyud stod grva tshang gi chos spyod*, vol. 5., pp. 283-294.

sādhakának (sgrub pa po), amikor azt halogatás nélkül, azonnal el kell végeznie, ennyi is hasznos lesz talán – gondoltam. Bár a nagyképű okoskodók szemében az ilyenfajta, részvétellel és szeretettel mások hasznára törekvés szinte semmi, váljék hasznára mindazoknak, akik a *gto* szertartásokkal való gyógyításból szerzik bevételeiket, és azoknak, akiket a körülmények fenyegetnek.

Sokszor láttam, hogy olyankor, amikor a lélek befogására volt szükség, a (szertartást elvégzők) semmi egyéb módszert nem ismertek, minthogy a kezükbe étel- és italfélétet vettek, s a (lelket) úgy szólólongatták a nevére, mint a kutyát. S bár a *gto*, *mdos*, *glud* és az effajta szertartásokat a (szentiratok) kosaraiban kiművelt tudósok (*dge bshes*), mikor éppen semmi bajuk, s a teli hasukat a napon süttetik, elvetendőnek; betegségek, démonok, s egyebek fenyegetésekor pedig követendőnek tartják, anélkül, hogy el tudnám dönteni, az előbbi vagy az utóbbi az igaz, gondoltam, ha a sebre jó, mint a kutyazsír a mondásban, s időm is adódott, ezt „*A lélek kiváltásának szertartása, a Drága élet kipótlása*” c. művet én, a szerzetes-forma, Dharmavajra a Yid dga' chos 'phel-nek nevezett ligetben leírtam.”²⁵⁰

Magát a szertartást nem szükséges bővebben leírni, mert Lessing már közölte. Amit érdemes közelebbről megvizsgálni benne, az egy speciális áldozati felajánlás a két ún. „lélek-gyilkosnak” (*bla gshed gnyis la khyad par du bsngo ba*), a *bdud*-k fejedelmének (*bdud rje*), Re ti 'gong yag-nak és Pehar királynak, amely az általános, különböző irányokra osztott ártó szellemnek tett áldozatokat követi (a különböző démonok (*gdon*) és irányai: fent – *lha*, kelet – *rgyal po* és *dri za* (skt. *gandharva*), dél – *grul bum* (skt. *kumbhāṇḍha*) és Yama, nyugat – *klu* (skt. *nāga*), észak – *yakṣa*, négy határon – Agni, *rākṣasa*, Vāyu, Indra, lent – *sa bdag*). Míg az ezekben az irányokban levő démonoknak az áldozati liturgiája összevont, a két „lélek-gyilkosé” önállóan szerepel a szövegben, ráadásul az első esetben, a Re ti 'gong yag-nál „ütközés” is van, mert ő is a nyugati irányban lakik. Úgy tűnik, eredetileg egy másik liturgiából emelték át valamilyen okból ezt a két elemet; s az is biztos, hogy ez nem Thu'u bkvan-nak köszönhető, ugyanis Bzhad pa'i rdo rje és a Kong sprul szövegeiben is ugyanez van.

„Ó! Ott a napnyugati irányban,

---

²⁵⁰ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelék 7.20-ban.

bent a fekete *bdud*-várban,
bdud-fejedelem, Re ti 'gong yag ott laksz,
 13 férfi-*bdud* alakjában küldöd szét magadat,
 akik minden férfi életét (*srog*) elvágják,
 a nőktől (*za ma mo*) létüket (*srid*) ellopják,
 gyermekeket az idejüktől (*tshe*) megfosztják.
 Lélekrabló 13 *bdud-po*,
 a jelen megbízó-adományozónak,
 ha lelkét-életét elloptátok vagy megszereztétek (*gzhams*),
 vegyétek ezt a lélek-váltságot és az „arany italt” (*gser skyems*),
 s (általa) a fogva tartottat engedjétek el, a megkötözöttet szabadítsátok ki,
 a megbéklyózottat oldjátok ki, a lenyomottat emelkedjék fel!
 A nagy békesség terébe térjete!
 Ó! A nap északi és keleti határában,
 az élet-ura, Pehar király,
 a kolostor őre, te laksz.
 Alakjaid Jambudvīpában mindenfelé szétküldöd,
sa bdag-ot és 'gong *po*-t küldöncként elindítod,
the brang ezredek alkotják hátvédedet,
 az érző lények életét-lélegzetét elveszik,
 az kilenc esküszegő démon (*dam sri*) fivér támogatnak ebben.
 Lélek-rabló Pehar és kíséreted,
 a jelen megbízónak-adományozónak,...²⁵¹

A két „lélek-gyilkosnak” (*bla gshed*) szóló adományok kiemelése olyan elemek, amely egyedivé teszik Sgeg pa'i rdo rje - Sle lung Bzhad pa'i rdo rje - Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma szövegeit, s egyben azt is elárulják, hogy bármilyen népszerű is volt az utóbbi által a saját neve alatt kiadott tibeti szöveg Mongóliában, a mongol nyelven megírt buddhista lélek-visszahívó szertartások más szövegekre mennek vissza. A 2004-ben Sárközi Alice és Alexey Sazykin által megjelentetett *Calling the Soul of the Dead* kilenc mongol szövege közül, bár mindegyikük tibeti hagyományon alapul, egyben sem található meg a két *bla gshed*-re vonatkozó áldozati rész. A szövegek vagy más,

²⁵¹ Az tibeti szöveg átírását ld. a Függelék 7.21-ben.

ismeretlen tibeti munkákra mennek vissza, vagy mongol szerzők kompozíciói, amelyben a tibeti eredetű „panelek” vegyülnek a natív mongol népvallásos énekekkel. Mindenesetre a szentpétervári mongol szövegek nagy száma és változatossága azt mutatja, hogy tibeti eredetű buddhista lélek-visszahívó szertartás igen termékeny talajra talált a mongolok között.

Az egyik oka ennek talán az lehetett, hogy e rítusban található a legtöbb nem buddhista elem. A fent említett *bla* lélek a legegységelműbb, hiszen a buddhista felfogás szerint ilyen lélek nincsen. A *bla* lélek több helyen is megtalálható a dunhuangi proto-bon szövegekben; a számunkra legfontosabb ezek közül a ITJ 734-es kézirat, amely egy hosszú gyógyító szertartás. A szövegben leírt néhány történet elmeséli, hogy a mítikus múltban hogyan lopták el a démonok (*srin*-ek) egyes személyek *bla* lelkét (pl. vadászokét, akik elejtettek egy *srin* szarvast a 'brog *srin*, „pásztorföld *srin*”) területén, és - nem mellesleg - nem osztották meg vele a zsákmányt), majd a szertartás a legkülönbözőbb konstrukcióinak („lélek ház” *bla/rla khyim*, „lélek vár” *bla/rla mkhar*, „lélek út” *bla/rla lam* stb.), és kellékeinek (türkiz, árpa, mustármag, csikófark stb) felsorolásán és ezek rövid eredetmítoszainak elmondása után következik maga a szertartás, amely magában foglalja a fenti áldozatok „felállítását/lerakását az isteneknek (*lha*), mint azok *nyan-jét*” (*lha la nyan du btsugs*), a „váltság odadobását/otthagytását a démonoknak” (*srin la glud du bor*), és a termékenység vagy prosperitás megidézését (*g.yang du blan*). Sajnos, a szöveg így is nagyon nehéz, nem ismert a jelentése pl. a *nyan* szónak, amit az isteneknek „felállított/lerakott” áldozati építményre használnak.²⁵² Az áldozatok között több olyan is van (pl. a türkiz, az árpa), amelyik megjelenik a Thu'u bkvan féle szövegben is, azonban azon kívül, hogy felsorolják őket a kellékek között, semmilyen szerepet nem töltenek be a szertartás során (vagy legalább is ezt nem közli a szöveg).

Mind a Thu'u bkvan-féle szövegben, mind több másik és mongol lélek visszahívó szertartás kellékei között felbukkan a „lélek-juh” (*bla lug*) vagy juhnak a lába, amelyet „lélek lábnak” (*bla rkang*) is neveznek. Ennek már van funkciója a szertartásban, arra szolgál, hogy a lélek sikeres visszaszerzését ellenőrizze általa (egy edény vízbe teszik a figurát, és az irányából következtetnek a szertartás eredményességére). A juh és a lélek kapcsolata a dunhuangi proto-bon anyagban is megtalálható. Áldozati állat a temetési szertartásokon (pl. P.T. 1042 „a lélek váltságaért

---

²⁵² Az biztos, hogy egy ellentétpárról van szó: isten (*lha*) – *nyan* – „felállítani/létesíteni/lerakni” (*btsugs*) : démon (*srin*) – váltság (*glud*) – „odadobni/otthagyni” (*dor*).

(adj) egy fehér juhot” (l. 98. *thugs glud du lu gu dkar po gcig*), amelynek a liturgia szerint az a feladata, hogy vezesse az elhunyt lelkét a túlvilágon.²⁵³ Más esetekben a juh az, amire át lehet rakni az különböző negatív „erőket”, pl. az öngyilkosságból vagy az átokból és mérgezésből származó haláleseteknél.

Egy másik állandó eleme mind a tibeti, mind a mongol szertartásoknak a selyemszalagokkal feldíszített nyíl (*mda' dar*). Bár a Thu'u bkvan-féle szöveg ennek sem tulajdonít semmilyen szerepet a szertartás során, más tibeti lélek visszahívó szertartásokban, illetve a Sárközi és Sazykin által kiadott mongol szövegekben nagyon fontos funkciója van: ez az a „támasz” (*rten*), amelyre a lelket megidézik. Egyéb tibeti szertartásokban, mint a szerencse vagy a termékenység visszahívása (*phya* és *g.yang* 'gugs), ugyanez a nyíl kap szerepet, ilyenkor a *phya*-nak vagy *g.yang*-nak a támasza (nevezhetik ilyenkor *phya mda'*-nak („szerencse-nyíl”) is); és láthattuk azt is, hogy egyes „halált kiváltó” (*'chi bslu*) szertartások befejező szakaszában ez az életnek (*tshe*) a támasza. Más esetekben, pl. a füstáldozati szertartásoknál (*bsangs*) az istenek (*lha*) azok, akiket a nyílra letelepítenek, ilyenkor azt „isten-nyílnak” (*lha mda'*) nevezik. A *lha mda'* megjelenik a dunhuangi P.T. 126.2-es szövegben is, ahol a Phya-k követői meglátogatják a Dmu-kat, mert nincsen királyuk, és egyesülni akarnak velük. A Phya-knak ehhez el kell fogadniuk a Dmu-k istenségét (*sku bla*) és áldozatot kell neki bemutatniuk. Az áldozatok között első helyen szerepel a keselyűtollal és a selyemszalagokkal feldíszített „isten-nyíl” (*lha mda'*).

Úgy tűnik, hogy az egymással felcserélhető vagy egymást átfedő fogalmaknak, mint a *lha* és a *bla* (illetve ez ezekhez kapcsolódó prosperitás és termékenység, a *phya* és a *g.yang*) a szertartási kellékek és technikáik tekintetében is sok közös pont van. Eredendően a nyíl nem is képezte a válság szertartások részét, hanem az istenek/lélek/termékenység érdekében bemutatott rítusok része volt; ám mivel a két szertartás célja ugyanaz, az egyén és a közösség jólétének biztosítása, az ellentétes erőket kiszolgáló szertartások kombinációja már a kezdetektől jelen volt.

5.2.8 A rágalom vagy szóbeszéd elhárítására szolgáló szertartások (*mi kha*, *dgra mchu*)
A válság szertartások önálló csoportját alkotják a rágalom vagy pletyka (tib. *mi kha*) elhárítására szolgáló rítusok. A tibetiek hite szerint a rágalom vagy pletyka, legyen akár

---

²⁵³ A juh egyfajta „liminális - vagy nem teljesen domesztikált” állat, az emberhez is tartozik, ugyanakkor az emberen kívüli világhoz is, ezért ismeri a túlvilágra vezető hágókat és gázlókat. Szemben a lóval, ami teljesen „domesztikált”, az emberi világhoz tartozik, de az ereje meghaladja az emberét, és képes átmenni a hágókon és a gázlókon (vagyis képes átutazni a különböző nem-emberi világokon).

pozitív, akár negatív, mintegy „összegyűlik” (*mi kha 'dus*) az egyénen, és az átkokhoz hasonlóan különféle kártékony hatásokat kelt (mint pl. betegségek, nyugtalanság, lázálmodok, rossz előjelek stb.). A szövegek többségében a rágalom/pletyka felett egy *Mi kha Bra mchu-nak*²⁵⁴ nevezett női szellem vagy ahogyan gyakran nevezik, a rágalom királynője (*mi kha'i rgyal mo*) uralkodik, és a neki tett áldozatok, illetve a hozzá szóló fohászok segítségével elháríthatók az ártó hatások. Bár e szertartástípus viszonylag gyakorinak számít a gyűjteményben és előfordul más iskolák váltság szertartás gyűjteményeiben is (mint pl. Karma Chags med *gsung 'bum*-ja vagy a *Gto 'bum*),²⁵⁵ ezidáig nem került még említésre a tibetológiai szakirodalomban.

A Keleti Gyűjteményben hét darab ilyen típusú szöveg található, s ezek három csoportba sorolhatók. Az első csoportba tartoznak a Tib. 603.1, a Tib. 644.89 és a Tib. 644.101-es kéziratok, ezek központi részét egy, a későbbiekben ismertetésre kerülő, *gter ma* hagyományú verses invokáció képezi. Az első két szöveg igen hasonló, variánsoknak tekinthetők, s mindkettő számos helyesírási hibát és más, a sorozatos másolásoknak köszönhető szövegromlást tartalmaz. A Tib. 603.1 (5 fols., 19. századi kínai papír) címe a címlapon *Mi kha bra mchu*, a kézirat végén pedig *Mi kha bra mchu glud mdos khrom sgyur dang bcas pa*. A Tib. 644.89 (5 fols., 19. századi kínai papír) címe gyakorlatilag ugyanez, csak több helyesírási hibával: a címlapon *Mi kha bram mchu dbus* (!), a szöveg végén pedig *Mi kha bram mchu'i blud* (!) *khrom rgyur* (!) *dang bcas pa*. A Tib. 603.1-es kézirat az elején néhány sorral bővebb, melyek nyilvánvaló betoldások az „eredeti” szöveghez képest, és az áldozatok megáldására (*byin rlabs*) vonatkozó rövid instrukciókat tartalmaznak: „Magadat a *yi dam*-ként tisztán (vizualizálva) ezeket mondd: „*Na mo!* A guru, a *yi dam*, a *dākiṇīk*, a *dharmapālāk* igazságának ereje révén, a rágalom királynőjének, Bra mchu 'or sangs-nak a vágyott javai, ésszel fel nem fogható (mennyeiségben) fakadjanak! *om Āḥ hūṃ!*” – így áldd meg (az áldozatokat) háromszor.”²⁵⁶ Ez az ismeretlen eredetű betoldás egyben az egyedüli forrásunk, amelyben az Bra mchu „királynő” (*rgyal mo*) nevének további eleme, az 'Or sangs előfordul.

²⁵⁴ A név második tagja, a *bra mchu* igen gyakran hasonult alakban *bram mchu* vagy *bram chu*-ként vagy homonim alakban *sgra-* vagy *dgra mchu*-ként szerepel a szövegekben.

²⁵⁵ Ilyen például Karma 'chags med *Mkha' 'gro seng gdong ma'i mi kha dgra zlog c.* műve (ld. Karma 'chags med *gsung 'bum*, vol. 18. pp. 389-391; vagy az anonim *Mi kha'i lto sgyur* (ld. *Gto 'bum*, pp. 529-537).

²⁵⁶ Tib. 603.1, f.1v: *rang yi dam gsal ba'i 'di skad do / na mo bla ma yi dam mkha' 'gro chos skyong rnams kyi bden pa'i byin gyis brlabs kyi / mi kha'i rgyal mo bra mchu ma 'or sangs la / 'dod pa'i don gang bsam gyis mi khyab pa 'byung bar gyur cig / om Āḥ hūṃ / 'di lan gsum byin gyis brlabs /*

A két szövegváltozat között kisebb eltérések mutatkoznak az „oltár” leírását illetően is. A Tib. 603.1-esben ez áll: „először egy ember testű, ürge/hörcsög (*bra ba*) fejű (alakot készíts), amelyen egy ember lovagol, ezt egy „nőnek” is nevezik. Ezt a szélén vedd körül hét rágalom figurával, s öntsd köréjük a rágalom (áldozati) tárgyait és a *yas btags*-t (áldozatokat).”²⁵⁷ A Tib. 644.89-esben pedig: „Készítsd el az úrnő (*bco bo*, !!) Mi kha bram 'chu-t, felette egy ember lovagol, köré készíts hét rágalom figurát, ezek köré pedig gyűjtsd össze a rágalom (áldozati) kellékeit.”²⁵⁸

A két szöveg többi része, kisebb ortográfiai eltérésektől eltekintve megegyezik. Ez a szövegrész két, egymástól el nem választott részre osztható, amelyek közül az első rész a szertartás eredetmítosza, a második pedig a rágalom elűzésére szolgáló fohász-ráolvasás. E szövegrész kettéválasztását az teszi lehetővé, hogy az eredetmítoszt tartalmazó első rész megtalálható a Tib. 644.101-es szövegben, és más iskolák szövegeiben is²⁵⁹, azonban a fohász-ráolvasás szövegrész nélkül. A mítosz a szertartás eredetét egy sor „betegség-gyógyítás” történeten keresztül beszéli el, amelyek egyben a rítus rövid leírását is megadják, illetve hatásosságát szavatolják. Hasonlóan a *rgyal* szellemhez a „Száz hús, száz tészta” (*sha brgya zan brgya*) szertartás korábban leírt eredettörténetében, Mi kha bra mchu rágalma is egymást követő, jól ismert történeti személyekre kerül - vagy ahogyan a mítosz fogalmaz: „száll alá” (*'bab pa*) -, ám jeles buddhista alakok minden egyes esetben a leírt szertartás segítségével elhárítják. A szöveg rövid, felsorolás jellegű történetei közül az első a Mi kha bra mchu rágalmának az eredetét meséli el, amely szerint elsőként a Buddha élettörténetéből ismert Devadatta (tib. Lhas sbyin) küldte el a rágalmakat, „egyéb démonokkal” együtt Siddhārtha hercegre és kíséretére. Mañjuśrī azonban nyolcéves gyermek alakját felöltve összegyűjtötte a szükséges áldozatokat, majd a szertartás végeztével eldobta őket egy útkereszteződésben, ezzel elhárítva a rágalmakat. Ugyanez történik a szöveg többi

²⁵⁷ Tib. 603.1, f.1v: *mi kha bra mchu bcos thabs la / dang po mi lus bra ba'i gdong can gcig bya steng du mi gcig skyon bud med gcig yang zer / mthar mi kha'i gzugs bdun gyis bskor / mthar mi kha'i rdzas dang yas btags rnams blugs*

Ez a kézirat az utolsó foliójához ragasztott kis papíron a „rágalom áldozati kellékeit” (*mi kha'i rdzas*) is felsorolja „a rágalom áldozati kellékei pedig, egy hagyomány szerint: ..., só, ..., fokhagyma (*sgog skya*), „boka” (*sre long*), ..., szarv, patkó, ...” (*mi kha'i rdzas ni/ lugs gcig la / khro tshva dur sgog skya sre long snod gzo mar pa'i grod rva rmig khab bdun chag hu rub chi bu ga gas bya'o*)

²⁵⁸ Tib. 644.89, f. 1v: *bco bo (!) mi kha bram 'chu byas / steng du mi cig skyon / 'thar mi kha'i bzugs (!) bdun byas / mco (!) mo la skor / de'i mthar ma mi kha'i rdzas rnams bsags*

²⁵⁹ A Keleti Gyűjtemény szövegein kívül e mítosznak két változatát találtam meg másutt: Sle lung Bzhad pa'i rdo rje (1697–1740) *Mi kha khrom sgyur gyi las miha' bdud rtsi'i rgyun 'bab c.* munkájában (ld. *Mkha' 'gro gsang ba ye shes kyi skor*, vol. 5, pp. 1–14) és az A ya bon po-nak, vagy másnéven Gu ru rnon rtse-nak (1027/1036-?) tulajdonított *Slob dpon padma sam bhā bas mdzad pa'o mi kha dgra sgyur gyi gto c. gter ma-ban* (ld. *Rin chen gter mdzod*, vol. 44., pp. 45–53).

részében Oddiyāna vagy Zahor uralkodójával, Indrabodhival, akihez a tibeti (elsősorban a *rnying ma*) hagyomány a tantra eredetét kapcsolja. A rémálmodtól és rossz látomásoktól zaklatott királyról egy *ācārya* Bódhiszattvának nevezett személy (feltehetőleg Kukkurāja) veszi le a rágalmat a fentiekben leírt módszerrel. Ez megismétlődik Spa/Pa gor Vairocanával, akit mestere, az *ācārya* Śrī Siṃha szabadít meg a rágalmaktól, valamint Khri Srong lde btsan-nek, akinek az esetében Padmasambhava az, aki az elhárító szertartást elvégzi. Végül pedig a szöveg aktualizálódik, és a megrendelőt sújtó rágalmakat ugyanazzal a módszerrel és hatékonysággal távolítja el a szertartást elvégző pap, mint ahogyan a precedensekben szereplő specialisták tették. A történetben szereplő szereplők közül bár többről is elmondható, hogy a tibeti buddhizmus ismert történeti alakjai közé tartozik, mégis elsősorban a *rnying ma* hagyományban kapnak hangsúlyos szerepet, ilyenek pl. a Padmasambhava életrajzok vagy a *rdzogs chen* tanítások kezdetét jelképező Śrī Siṃha és Vairocana.

Az eredettörténet alábbi fordítása a Keleti Gyűjtemény három kéziratának (Tib. 603.1, Tib. 644.89, Tib. 644.101), valamint a két említett *rnying ma* hagyományú szöveg, *Sle lung Bzhad pa'i rdo rje Mi kha khrom sgyur gyi las mtha' bdud rtsi'i rgyun 'bab*-ja és a *Gu ru rnon rtse*-nak tulajdonított *Slob dpon padma saṃ bhā bas mdzad pa'o mi kha dgra sgyur gyi gto* összevetésével készült²⁶⁰:

„*Hūṃ!* Rágalom királynője, Bra mchu ma, kezedbe útravaló-ajándékot adok (*rdzongs bskur*), jöjj el, kérlek a *yas*-ra és a *gto*-ra! A megbízó rágalma menjen az ellenségére!²⁶¹ Kezdetben, rágalom, honnan eredtél? Majd pedig, rágalom, hova mentél? Végül, rágalom, hova kerültél? Ezután, rágalom, hova távoztál?²⁶² Hajdanában, régi időkben, Siddhārtha hercegre²⁶³ Devadatta és más *mārāk* (*bdud*) Mi kha bram mchu, ártásodat ráküldték. Az ügyes módszerekben járatos Mañjuśrī egy 8 éves gyermekké változott, összegyűjtötte a rágalom

²⁶⁰ A változatok szövegei között jelentősebb eltérések is vannak. Fordításomban a Keleti Gyűjteményben található kéziratok szövegét vettem alapul, a kétes vagy értelmetlen részeknél felhasználtam a többi változat szövegét is. Előfordult, hogy egyes részek nem szerepeltek bizonyos változatokban, ezeket a lábjegyzetekben jeleztem.

²⁶¹ Ez a vers nincs meg Bzhad pa'i rdo rje-nél; a Gu ru rnon rtse-nél található „a megbízó-adományozónak” sem illeszkedik a szövegbe. Ez a nyilvánvaló interpoláció közös forrású a Tib. 603.1/Tib. 644.89-es szöveghelyével, illetve a Tib. 644.101-esben olvasható *yon bdag mi kha gang du bhyoh*-vel, amelynek az értelme azonban szintén zavaros.

²⁶² Ez a négy sor nem található meg Bzhad pa'i rdo rje szövegében. Az utolsó sor pedig hiányzik Gu ru rnon rtse szövegéből.

²⁶³ „*dharṃarājā*” a Tib. 644.101-esben, Bzhad pa'i rdo rje-nél és Gu ru rnon rtse-nél.

különféle (szertartási) kellékeit²⁶⁴, majd e kellékeket (egy útkereszteződésben) otthagya megszabadította Siddhārthát és kíséretét a rágalmaktól. Ekképpen most a megbízó jótevőt is szabadítsd meg a rágalomtól! Kezdetben, rágalom, így keletkezettél.²⁶⁵ Majd pedig, rágalom, hova mentél? Indrabodhi királyra minden ember rágalmat szórt (vagy: mindenki róla pletykált). *Hūm!* Rémálmai lettek, rossz előjelek mutatkoztak; s a király zaklatottá vált.²⁶⁶ A módszerekben járatos *ācārya* (*slob dpon*), az *ācārya* Bódhiszattva összegyűjtötte Mi kha bra mchu szertartási kellékeit (*yas*), otthagya őket egy útkereszteződésben, így a király megszabadult a rágalmaktól. Ekképpen a megbízó-adományozó is szabaduljon meg a rágalmaktól! Ezután a rágalom hova kerültél? Spa skor Vairocanára az egész királyság rágalmat szórt. Mindenféle rossz előjelek mutatkoztak, s rémálmai támadtak. Ekkor az *ācārya* Śrīsimha összegyűjtötte Mi kha bra mchu, a szertartási kellékeidet, otthagya őket egy útkereszteződésben, így Spa skor Vairocana megszabadult a rágalmaktól. Ekképp a megbízó jótevő is szabaduljon meg a rágalmaktól! Ezután rágalom hova mentél? Khri Srong sde btsan királyra az *ācāryák* rágalmat szórtak. A királynak három éjjelen át rémálmai voltak, három napon át háborgott a lelke. Ekkor az *ācārya* Padmasambhava összegyűjtötte Mi kha bra mchu, a (szertartási) kellékeidet, otthagya őket egy útkereszteződésnél, így király a rágalmaktól megszabadult. Ekképp most a megbízó jótevő is szabaduljon meg a rágalmaktól! Ezután rágalom, hova kerültél? A megbízó jótevőre és kíséretére Mi kha bram mchu, összegyűltél!” – mondják. Ezért én, a *mantrin* pedig, Mi kha bra mchu, a szertartási kelléked (*yas stags*) összegyűjtöm, és egy útkereszteződésnél otthagynom, és a megbízó-adományozót és kíséretét a rágalmak és szerencsétlenségek torkából kiszabadítom. Végül pedig rágalom hova kerültél? Ezen a tehetelen és szerencsétlen, gonosz démon megszállta emberen vagy, s mindenfajta szerencsétlenséget hozol rá. Nagyerejű Mi kha bram mchu, ha a hegyet megérinted, talapzata meghasad; ha a tavat megérinted, feneke kiszárad; ha az emberhez érsz, porrá hullik, ha a tűzhöz, érsz hamuvá válik. Mindenféle szerencsétlenséget küldesz. A férfi életére törsz, a nő szívébe hatolsz, a csecsemők és gyermekek vonalát elvágod. Légy bár oly szilárd, mint a *vajra*,

²⁶⁴ Ez a mondatrész, valószínűleg másolási hiba miatt, hiányzik a Tib. 603.1-ből; Bzhad pa'i rdo rje-nél pedig, a következő szakasszal együtt, kisbetűvel szerepel.

²⁶⁵ Ez a sor nincs benne a Tib. 644.101-ben és Bzhad pa'i rdo rje-nél.

²⁶⁶ Ez és a következő szakasz nincs benne Bzhad pa'i rdo rje szövegében.

rágalom, nyomban elpusztítalak! Ezért nagyhatalmú rágalom, te itt ne maradj, hanem a magad helyére visszatérj!”²⁶⁷

Ezt követően a kéziratok többségének a szövege eltérő. A Tib.603.1 és Tib. 644.89 közeli variánsok, esetükben az eltérés minimális és pusztán ortográfiai jellegű. Bzhad pa'i rdo rje szövegében a folytatás teljesen egyedi, nincs párhuzama a gyűjtemény többi kéziratában, ezért a továbbiakban nem foglalkozom vele. A Tib. 644.101-es kéziratban található folytatás hasonló, sőt, sokszor szó szerint azonos Gu ru rnon rtse *Rin chen gter mdzod*-be került szövegével, ám a kettő közötti különbség a szövegrész vége felé igen nagy mértékűvé válik. Ezekből megállapítható, hogy a szöveg valamikori központi magját Mi kha bra mchu-nak, a rágalmat megszemélyesítő női szellemnek szóló áldozati szertartás eredettörténetét elbeszélő liturgikus szöveg képezte, amely vélhetően egy *gter ma* lehetett és a benne felbukkanó személyek alapján a *rnying ma* hagyományban keletkezett. E rövid verset a későbbiekben többféleképpen is kiegészítették, amelyek közül két változat Mongóliába is eljutott. Ezek közül az a változat, amelyhez a Tib. 604.101-es kézirat tartozik, közel áll a 19. század utolsó negyedében a *Rin chen gter mdzod*-be került, és Gu ru rnon rtse-nak tulajdonított szöveggel. A másik változat, amelyhez a Tib. 603.1-es és a Tib. 644.89-es szövegvariánsok tartoznak, a szövegnek egy korábbi, 18. századi vagy ezt megelőzően keletkezett változatára megy vissza, ugyanis az a változat, amely Bzhad pa'i rdo rje-nél található, ekkor már biztosan létezett. Az is valószínű, hogy a szöveg ebben a formában már a 17. században létezett, ugyanis Bzhad pa'i rdo rje *Mkha' 'gro gsang ba ye shes* ciklusába tartozik, amelyben a szerző a Gter bdag gling pa-ra (1646-1714) visszamenő *gter ma*-kat gyűjtötte össze. Vagyis az eredeti, ismeretlen szerzőjű szöveghez legkésőbb a 17. században kezdtek el betoldásokat fűzni.

A szertartás liturgiája a Tib. 603.1 és a Tib. 644.89-es kéziratokban a következőképpen folytatódik:

„Ez a völgybéli kolostor igen kiváló,
számos tudós, gyakorló lakja,
számos szerzetes, félő hívő lakja,
itt ne maradj, oda menj!

---

²⁶⁷ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.15.1.

A rágalom nagy városában,
 fiatal leányok szóttese leng,
 fiatal legények bambusznyila süvít,
 ...²⁶⁸
 itt ne maradj, oda menj!
 a rágalom menedéke/társa ott van.
 A patrónus, a pap, s a kíséretük,
 minden csapása-szerencsétlensége (*chag che nyam nga*) és rágalma,
 a gyűlölködő ellenségre menjen!
 Az ártó akadályokra menjen!
 A veszélyek és a csapások fölfelé menjenek!
 Rágalom, pletyka az ellenségre menjen!
 Tűnj el, az esküszegő ellenségre menj!
 Fordulj el, az esküszegő ellenségre fordulj!
 A rágalom minden rossz álma az ellenségre fordítsd, kérlek!
 A 81 fajta rossz előjelet,
 s rossz óment a rágalom fölé űzd!
 Űzd el a 360-féle balesetet!
 Űzd el a 720-féle hirtelen (szerencsétlenséget)!
 Űzd el a 18-féle hirtelen halált!
 Űzd el, űzd a gyűlölködő ellenségre!
 Fordítsd el, az esküszegő ellenségre fordítsd!
 A rágalmakat, rossz előjeleket küldd el az ellenségre!
Mi kha bra mchu mdos *glud-je*, a „sokadalom elfordításával” (*khrom sgyur*)
 együtt befejeződött.”²⁶⁹

Mielőtt ismertetem a szövegnek a Tib. 644.101-es kéziratban található folytatását, néhány szót ejtenék e szövegvariánsról is. A szöveg 3 főlióból áll, és 20. századi orosz papírra íródott. Szerzője Blo bzang btsan 'dzin rab rgyas (1803-1856), a *rnying ma* rendű Góbi Noyon Khutagt (*no yon hu thug thu*) inkarnációk közül az ötödik, akit a kolofonban „a démonoktól önmagától megszabadulónak” (*gdon ma rang grol*) is neveznek. A szerző a szöveget vagy a szöveg alapjául szolgáló szertartást „*Simhamukhī*

²⁶⁸ *co [gtso] mo bdun gros [gro] shig se shig*, értelmezése homályos.

²⁶⁹ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.15.2.

Tögyének rítusai közül, a pecsétetes *upadeśákból*” emelte ki,²⁷⁰ amelyre vonatkozóan nem találtam semmilyen adatot. Blo bzang btsan ’dzin rab rgyas szertartása a Keleti Gyűjtemény e típusú szövegei közül a leghosszabb, és – ahogyan már fent említettem – a legközelebb áll a *Rin chen gter mdzod*-ben található, Gu ru rnon rtse-nak tulajdonított szöveghez. Mindazonáltal van néhány különbség is a szövegek közt:

a. a legkevésbé fontos közülük az, hogy Gu ru rnon rtse szövegének nincs köze Siṃhamukhīhoz, ez a párosítás talán magának a Noyon Khutagnak köszönhető, aki a szertartásához mintának tekintett valamely Siṃhamukhī *upadeśát* a fent említett gyűjteményből, de az is elképzelhető, hogy a gyűjteményben már megvolt ez a szertartás és a „szerző” egyszerűen beleírta a kolofonba a saját nevét;

b. a Tib. 644.101-es szöveg nem tartalmaz semmilyen információt a *gter ston*-re vonatkozóan, így a szöveg Gu ru rnon rtse-nak *alias* A-ya bon po-nak tulajdonítása egyedül Kong sprul *Rin chen gter mdzod*-jében található;

c. a szertartási kellékek különbözők; s a Tib. 644.101-es szövege itt sokkal bővebb;

d. bár az eredettörténetet követő liturgia szövege az elején néhány sorig gyakorlatilag azonos, ez a szöveg vége felé fokozatosan eltűnik, majd pedig csak egy-egy speciális főnévre (szellemek neveire) korlátozódik.

A Tib. 644.101-es elején a szertartási kellékek a következők: a központi alak a „rágalom/szóbeszéd ura” (*mi kha bdag*), akinek ökör feje és felsőteste, madárszárnyai és madárcsőre van (*byi ba’i* (= *bya ba’i*) *mchu can*), valamint hosszú vörös nyelve, emberi lábai és karjai, a testét a *mi kha* áldozati tárgyai (*rdzas*) díszítik, amelyeket Siṃhamukhī mantrájával megszentelt vízzel meghintettek, továbbá vérrel leöntött, fekete jószág (jak) szőre, holló, bagoly és fácán (*zer mo*) tollai. A többi áldozatot, a sót, fokhagymát, magvat, keserűfüvet (*ra ma* = *ram bu*) és néhány ismeretlen jelentésű tárgyat (*khro*, *grang mchu*, *dgu tshigs*), valamint férfi-*glud* (*pho glud*) figurát a kezében íjjal és nyíllal, női-*glud* figurát a kezében orsóval; nyírfakéregből készült férfi-arcot (*pho gdong*), fűzfa kérgéből készült női-arcot, *sker ba* töviseit egy edénybe helyezik, amelyek megtöltenek fekete vérrel vagy a tűzhelyből származó korommal. Továbbá, ezek elé egy fűből készített emberalakot tesznek, fekete gyapjába tekerik, és a felső részébe (*stod nang du*) a rágalom tárgyait (*mi kha’i rdzas*) teszik; mellé kilenc-kilenc vörösnyelvű férfi és női *glud* figurát, kezeikben kilenc-kilenc nyíllal és karddal; köré pedig ötféle belsőséget

²⁷⁰ (3v) *seng gdong ma’i be’u bum las tshogs las man ngag gar (!) rgya ma’i las no yon hu thog thu zhes gdon ma’i rang grol blo bzang bstan ’dzin rab rgyas ming can gyis len*

(*rgyu ma'i lnga*), valamint öt nyilat, amelyekre ötféle színű vásznat vagy selymet. Ezt követően a szöveg megadja egy „mágikus szarvnak” (*thun rva*) az elkészítését is, ami egy ökörszarvból készül, benne ugyanazokkal az anyagokkal, amelyeket fentebb már a fő figura és a neki szánt áldozatok elkészítése során is említésre kerültek. Ezt a szarvat ezután egy olyan kőlap alá rejtik, amely három út kereszteződéséből származik, s amelynek alsó felére egy hatszögű csillagot (*chos 'byung*) festettek, a tetejére pedig egy vajra-keresztet. Ezek mögé „szórják” a Siṃhamukhīnak szóló *gtor ma* áldozatokat (*rgyab gtor*).

A jögi ezután elvégzi Siṃhamukhī gyakorlatát, amelyhez ebben az esetben hozzá tartozik a *gcod*-ból ismert „test felajánlása” (*lus sbyin*) is, majd az „igazságok erejére” hivatkozva megidézi a szertartás helyére a különféle átkok, rágalmak stb. alakokkal bíró és alak nélküli ártó szellemeit. Ezt követi egy rövid elhárító vers (fol. 2r), amelyben a rágalmakat az ellenségekre küldi. A vers tartalmaz archaikus elemeket is, a négy égtájban található „sötét országokban” (*mun yul*) lakó különféle átkokról (*byad kha, phur kha*), rágalmakról/szóbeszédről (*mi kha*), vádaskodásról (*kha mchu*) beszél, illetve ezek származásáról, ősapjukra és ősanjukra hivatkozva, azonban a szöveg zavaros; használható mitológiai adatot nem tudtam kiolvasni belőle. A szöveg elmondása után a jögi Siṃhamukhī mantráját recitálja 21-szer, ezáltal „elvágvá a (rágalom) nyelvét” (*lce gcod*). Később látni fogjuk, hogy ez utóbbi kifejezés, mint a szertartástípusra jellemző liturgikus egység, más szövegekben is megtalálható. Ezt követi a már fentebb közölt eredettörténet (ff. 2v–3r), amelyet a szöveg világosan elkülönít a szertartás liturgiájának hátralevő részétől, ami egy újabb elhárító vers:

„Menjen, menjen a gyűlölködő ellenségre!

a szerencsétlenség, az átok (*byar/byad ma btub*), rossz előjel (*pho mo/mo lo ngan pa*) fölfelé menjen!

Menj, mint az égbolt, mint a gomolygó...(mint a dühöngő jégeső)!

Nekem, a jöginak a parancsát meg ne szegd!

A Három Drágaság parancsát meg ne szegd!

Nekem, a jöginak tett esküjdet meg ne szegd!

Ezután rágalom, hova menj?

E házon, kapun, utcán, közön,

s e férfi-ágon (*pha mtshan*) az átok megszűnt (*byad 'di byad (=byang) gyur nas*),²⁷¹

menj másik férfi-ágra, elküldelek!

Ha másik férfi-ágra nem mégy,

találkozol a ház lakóival²⁷²,

ezen atyafiakban nincs se jó, se rossz,²⁷³

menj hát át másik férfi-ágra!”²⁷⁴

A szóbeszéd kártékony hatásának megszüntetésére szolgáló szertartások második csoportjába három kézirat tartozik: a Tib. 636.2, Tib. 644.64 és a Tib. 644.68. Az első kettő ezek közül lényegében azonos, míg a Tib. 644.68-as sok tekintetben különbözik tőlük.

A Tib. 636.2-es, 5 fólio terjedelmű kézirat gondos kézírással készült, 19. századi kínai papírra; a címlapjára a szöveg egy későbbi tulajdonosa felragasztott egy 20. századi, orosz papírdarabot, amelyen ugyanazok az instrukciók olvashatók, mint a kézirat első soraiban, azonban *dbu can* írással. Ez azt jelenti, hogy a szöveg e későbbi gazdája nem nagyon boldogult a *dbu med* betűkkel, amivel a kézirat bevezető sorait írták. A kézirat címe a címlapon: *Mi kha dgra mchu gto nag mdo*, amelyből a *dgra mchu* talán a fentebb már sokszor említett *bra mchu/bram mchu* homonim ejtett formájának más betűkkel leírt alakja. A szövegben végig ez az alak használatos. A szöveg végén található egy rövid szerzői kolofon is, eszerint a szöveget egy Blo bzang mtshams mchog nevű szerzetes készítette egy bizonyos Blo bzang bstan pa felkérésére.

A Tib. 644.64-es, 4 fols. terjedelmű kézirat a 20. században készült, orosz papírra. A címe kissé más, mint az előző szövegnek: *Mgon po'i mi kha dgra mchu*, s kolofont sem tartalmaz. Kisebb különbség még a két kézirat között, hogy míg a Tib. 636.2-esben a szertartás egyes szakaszait világosan elkülönítették apróbetűs megjegyzésekkel, addig ez a Tib. 644.64-es esetében nem mindig fordul elő. A Tib. 644.64-es továbbá bővebb az elején, a szertartási kellékeket leíró instrukciókat

---

²⁷¹ Gu ru rnon rtse-nél e helyen más olvasható: „apa és fia démonja feltámadt, a férfi-ágon belül a viszály feltámadt”.

²⁷² Gu ru rnon rtse szövege itt is más, de az értelmezésében bizonytalan vagyok: „először csak egyetlen rágalom/szóbeszéd, most egy ház is elvész”.

²⁷³ Ez talán arra vonatkozik, hogy a pletyka (*mi kha*) tartalma lehet jó és rossz egyaránt, de mindkettőnek a hatása kártékony.

²⁷⁴ A szöveg itt nem ér véget, de olyan sok hibát és ismeretlen elemet tartalmaz, hogy itt nem vállalkozom a lefordítására, pusztán az átírást közlöm a Függelékben, 7. 16.

követően, egy rövid szakasszal, amelyben az áldozati kellékek felszentelésére használatos verset írja le. Ez nyilvánvalóan egy későbbi betoldás egy másik hagyományból származó, de ugyane szertartástípushoz tartozó szövegből, ugyanis ez az egyetlen szöveghely a két kéziratban, ahol a szóbeszédet megszemélyesítő „királynő”, Bra ma mchu ma néven felbukkan, ami minden bizonnyal a korábban már említett Mi kha Bra mchu egy alakja:

„Na mo! A guru, a yi dam, a *dākiṇī* és a *dharmapālā*k igazságának áldása által, a szóbeszéd királynőjének, Bra ma mchu ma-nek és kíséretének minden vágyott tárgya ésszel fel nem fogható mennyiségű legyen! *om āḥ hūṃ* – így áldd meg háromszor (az áldozati tárgyakat)”.²⁷⁵

A két kéziratban azonban más helyen nem szerepel sem a *bra mchu* szó, sem pedig a „királynő” Mi kha Bra mchu neve, ami arra utal, hogy a szertartásnak ezen altípusa nem ismerte ezt a szellemet.

A szertartás oltárának központi alakja egy fekete lovon ülő, fekete emberalak, akinek a fején egy háromszögű kalap van, jobb kezében kardot, a baljában íjat és nyilat tart. Az oltáron elhelyeznek egy másik figurát is, amely egy madárfejű emberalak, jobb kezében lasszóval, a baljában pedig egy törrel. Köréjük 21 vörös nyelvű *ngar mi*-t tesznek; több áldozatról nem tesz említést a szöveg. A liturgiában nem szerepel az áldozatok megtisztítására és megáldására vonatkozó szokásos részt; ezért kerülhetett a Tib. 644.64-es szöveg elejére az áldozatok megáldására szolgáló fenti interpoláció. A liturgia a *vighnāk* „megidézésével” kezdődik, amelyhez a szerző már korábban ismertett szövegekből ollózott össze egy verset, központjukban a *vighnāntakaként* megjelenő Takkirājával, amit a végén még megerősít egy olyan szakasszal, amelyben a jögi önmagát Padmasambhavával azonosítja:

„*Hūṃ!* Én Padmasambhava vagyok,
ti pedig isten-démon fajtájúak,
emberi és nem-emberi lények,
jőjjetek el e gyűlésre (*'du/'dus pa*)!”²⁷⁶

²⁷⁵ Tib. 644.64, (1v) *na mo bla ma yi dam mkha' 'gro chos skyong rnam kyī bden pa'i byin gyis brlabs kyis / mi kha rgyal mo bra ma mchu ma 'khor dang bcas pa la 'dod yon gang 'dod bsaṃ gyi mi khyab pa 'byung bar gyur cig / om āḥ hūṃ 'di lan gsum byin gyis brlabs pa'o*

²⁷⁶ Tib. 636.2, (2r) [= Tib. 644.64 f. 2r] *hūṃ nga ni slob dpon padma yin // khyed [khyod] ni lha 'dre rigs rgyud yin // 'byung po mi dang mi ma yin // 'du ba ['dus pa'i] 'di la mchis par mdzod /*

Ezt követi egy elhárító vers, amelynek során egymás után az ellenségre, illetve a démonokra irányítja át a különféle szóbeszédet és rágalmakat (*mi kha dgra mchu*):

„Most a megbízó-jótevőnek,
indiai dharma-király,
kínai törvény-király,
Dge ser, a hadak királya,
s a *Stag gzig*-beli kincsek királya,
e négy király szóbeszéde-rágalma,
a gyűlölködő ellenségre kerüljön,
ezek az ártó akadályokra kerüljenek!
Most a megbízó-jótevőnek,
a miniszter szóbeszéde-rágalma, (ismétlődnek a fenti sorok)...
a királyné szóbeszéde-rágalma, ...
a férfi szóbeszéde-rágalma, ...
az asszony szóbeszéde-rágalma, ...
a gyermek szóbeszéde-rágalma, ...
a leány szóbeszéde-rágalma, ...
a pusztító *sri*-re kerüljön!
om pa ra sa ya kro hri ri ri tsha a ba na ye svā hā!
Hūm! Az égi rossz *bya thang*²⁷⁷ az ellenségre kerüljön!
A szóbeszéd, rágalom mind az ellenségre kerüljön!
A földi rossz *bya thang* az ellenségre kerüljön!
A középső rossz *bdag thang* az ellenségre kerüljön!
A 24-féle cselekedet (*bya byed*) ...
A 81-féle rossz előjel (*ltas ngan*) ...
A karmában tartó holló ...
a spar kha ...
a pénzmaszarvas, ami a házhoz jön...
a betegségek és a rossz álmok... ..
teljesítsétek a rádbízott feladatokat!

---

²⁷⁷ *bya thang/than* és *bdag thang* ismeretlen szavak. A *bya than*-nak van ugyan olyan jelentése, hogy rossz óment hordozó madár, azonban a második verssorban a hozzá kapcsolódó „földi” (*sa yi*) jelző miatt ez értelmetlennek tűnik. Az mindenesetre a kontextus alapján elképzelhető, hogy a *thang* (<*than*) szó „rossz előjel, ómen” jelentéssel szerepel a szövegben.

Mañjuśrī békés parancsára hallgassatok!
A Három Drágaság a tanúm,
A haragvók királya, Hayagrīva, a tanúm,
a *yi dam* istenség seregei a tanúim,
a *dākiṇīk*, a *dharmapālák*, ...
engem a jógit, s a megbízó-jótevőt a kíséretével együtt,
oltalmaztatok, és az ártó-hatásokat elhárítsátok! ...”²⁷⁸

A szöveg ezután egy újabb elhárító verssel folytatódik, amelyet a „nyelv elvágásának” (*lce gcod*) nevez.

„*Hūm!* Vágjátok el a keleti király szóbeszédét és rágalmait!
Vágjátok el délen a tibetiek szóbeszédét és rágalmait!
Vágjátok el nyugaton a *mon*-ok szóbeszédét és rágalmait!
Vágjátok el északon a kínaiak szóbeszédét és rágalmait!
Vágjátok el fent a *rgyal po*-k ítéletét (*zhal lce*)!
Vágjátok el középtűt a *btsan*-ek és a *ma mo*-k ítéletét!
Vágjátok el lent a *klu*-k és a *sa bdag*-ok ítéletét!
Rossz akaratú, ártó szándékú ítéletet!
A „fivéreim” (*phu nu*) rossz akaratú ...
A 81-féle rossz ómen ítéletét!
A 84.000 akadályfajta ítéletét!
A 360 démonfajta ítéletét!
A 404 fajta betegség ítéletét!
Minden gyűlölködő ellenség...
Minden ártó ... Minden lény ítéletét!
Az emberek és a nem-emberek szóbeszédét, fekete ítéletét vágjátok szét!”²⁷⁹

Ezt követi a „út megmutatásának” (*lam bstan*) nevezett rész:

„Ennek az *ārāyának* a parancsát,
végrehajtó minden istenség és démon,

---

²⁷⁸ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.22.1.

²⁷⁹ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.22.2.

a parancstól el ne térjeteK, utatokat megmutatom,
 Egyenként a magatok helyére térjeteK vissza!
 KeljeteK fel, keljeteK fel, most keljeteK fel!
 MenjeteK, menjeteK, most menjeteK!
 Az embertől elváljatok, menjeteK!
 Ha nem mennéteK, hanem maradnátok,
 fejeteK száz részre hasadjék!
 TesteteK ezer részre szakadjék!
 Ezért, a magatok helyére menjeteK!
 A parancsot és az eskütöket meg ne szegiéteK,
 eme útkereszteződésben lenyomlak,
 kerüljön el erről az emberről a szóbeszéd!
 Nekem, a jóginak a parancsát meg ne szegd!
 A szóbeszéd és rágalom eme fekete *gto*-ját,
 ha csak egyetlen egyszer is elmondom,
 mint az ösvény (*phag lam*) a hegyeket szétnyitom,
 mint az elefánt a tavakat kiszárítom,
 mint a tűznyelv az erdőket felégetem,
 ide ne menj, oda menj!
 A gyűlölködő ellenségre kerülj!
 Az ártó ellségekre kerülj!
 A pusztító ellenségre kerülj! ...”
Hūṃ! A guru, a *yi dam* és a *dākiṇī*, a *dharmapālák*, és a védelmezők ereje által,
 ezt az engem gyűlölő ellenséget,
 válaszd el a védőistenségeitől,
 válaszd el az oltalmazó istenségeitől,
 válszd el a védelmező istenségeitől,
 válaszd el a menedéket adó Három Drágaságtól!
 Amikor az apa-istensége elvész, az jobbról távozik,
 amikor az anya-istensége elvész, az balról távozik,
 a fejtetejének hadi-istensége teljesen legyőzetik.
 Ez az ellenségtől-akadálytól díszített személyt,
 ... füzére részegítse!
Vajra béklyó a nyakát kösse,

A trident három hegye, a három helyét (vagyis a fejét, a torkát és a szívét)
összegyűjtse (*bsdus*)
s görbe törrel felvágva,
koponyájában a *nāgá*knak hamar előkészítve,
az ötféle belső szervét kivágva, fogyasszátok,
húsát-vérét, istennő és kísérete, fogyasszátok!”²⁸⁰

A szertartás utolsó rövid versében, amelyet „elhárításként” (*zlog pa*) neveznek meg a szakasz elején, a jógi elismétli a fent mondott kéréseit arra vonatkozóan, hogy a szertartást megrendelő személy minden negatív hatása, a rá vonatkozó rossz előjelek szűnjenek meg és szerezze a hosszú élet, a kiapadhatatlan vagyon stb. mágikus képességeit (skt. *siddhi*, tib. *ngos grub*). A 644.64-es kéziratban ezen kívül még található egy rövid instrukció a szöveg végén a védőkör (*bsrung 'khor*) felállítására vonatkozóan.

Amint azt fent említettük, a szertartásnak eme altípusához tartozik a Tib. 644.68-as kézirtöredék is (fols. 1-2, 19. sz., kínai papír), címe: *Kha mchu nag po mi kha dgra chu* [!] *dgra la phur bzlog*. A megmaradt első két folián olvasható szöveg megegyezik az előbbi két kéziratban olvashatóval, ám azok tömör változata. Bár az oltárra helyezett áldozatok egyszerűbbek és eltérnek a fenti szertartásokban leírtaktól, azokkal párhuzamba állíthatók: „a fekete vita (*kha mchu nag po*) *gtor ma*-ja háromszögletű, a csúcsán egy nyílhoz hasonló *glog*-gal, körülötte 21 kis *zor*-ral” (1v, *kha mchu nag po 'i gtor ma zur gsum thog gi mda' 'dra glog gcig / zor chung nyi shu rtsa gcig gis bskor ba fordítás?*). A háromszög alakú kalapot viselő főalaknak itt az ugyanilyen alakú *gtor ma* felel meg, a 21 *ngar mi*-nek pedig a 21 kis *zor*. Bár ezt az altípust a szöveg címében *go*-nak nevezik, és az oltárra helyezett áldozatok is megfelelnek a váltság szertartások során használatosakkal (pl. *glud* figurák, *ngar mi*, nyíl stb.), a váltság szó nem szerepel a liturgiában, így váltság átadásáról sem esik szó benne; e az altípus leginkább az egyszerűbb elhárító szertartások (pl. *bzlog bsgyur*) közé tartozik.

E szertartástípushoz tartozó szövegek közül az utolsó, a Tib. 644.108-as azonban kétségtelenül a váltság szertartások közé sorolandó. A 20. századi, orosz papírra írott rövid, mindössze 4 fólióból álló szöveg címe: *Rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas dkar nag kha mchu chod tshul rnon* [!] *dang spu gri* (fordítás?). A szerzője a kolofon szerint

²⁸⁰ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.22.3.

Dharmavajra, aki egy Bya khyung ri khrod nevű helyen készítette a művet. Hagyományosan, ahogyan már fent többször láthattuk, a Dharmavajra nevet használta Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma, azokban a szertartásszövegekben, amelyeket Hayagrīva *guhyasādhana* alakjához kapcsolt. E tekintetben, illetve a szöveg egyes elemei alapján is, e szertartás szerzője lehetett Blo bzang chos kyi nyi ma, azonban ebben az esetben valamiért e mű nem szerepel az összegyűjtött munkáinak egyik kiadásában sem.

A szöveg a szertartást Padmasambhaván keresztül 'Gro ba bzang po nevű *dākiṇ*nek tulajdonítja. A szertartás oltárára hét figurát helyeznek el, amelyekbe a megbízó testéről származó „koszt” (*lus kyi dri ba*) kevernek, és a szájának lélegzetével életre keltenek. E figurákat az ún. *mithong rgyud* szerint kell elkészíteni, amelyet a szertartás szövege után önállóan megtalálhatunk a kéziratban. Eszerint a „hét *glud* figura *mithong rgyud*-je: a *glud*, amelyik a kezével a száját fogja; a *glud*, amelyik a kezével a tenyerébe csap; a *glud*, amelyik a kezével a mellét veri; a *glud*, amelyik a kezével a görbe hátát fogja; a *glud*, amelyik a karjaival a térdét kulcsolja, a *glud*, amelyik a kezének ujjait összefonja, a *glud*, amelyik kezével a fejét fogja. Ezek az ember hét rossz előjelei. Kívülállónak meg ne mutasd, titokban tartani igen fontos!”²⁸¹ A figurák köré különféle fegyvereket tesznek, amelyekről vörös selyem nyelvek lógnak. Továbbá annyi állatfigurát is elhelyeznek az oltáron, amennyire csak mód van. Ezek köré kerülnek a szokásos áldozatok, a „karmikus fizetségként” (*lan chags*) szolgáló *chang bu*, a *mtheb kyu*, illetve különféle magvak. Az egész oltárt fekete selyemmel bekerítik.

Maga a liturgia megegyezik azzal, amelyet Blo bzang chos kyi nyi ma-nál megszokott, az áldozatok megtisztítására szolgáló vizualizáció a *ram*, *yam*, *kham* szótagokkal és az ezeknek megfelelő elemekkel történik. A szóbeszéd (*kha smras*) és a vita (*gling* (=gleng) *rtsod*) nem egyszerűen fogalmakként szerepelnek ebben a szövegben sem, hanem egyfajta ártó entitások, amelyeket a karmikus tartozást behajtani akaró és vérbosszút kereső (*lan chags sha khon gnyer pa*) akadályozó szellemekhez és a démokhoz hasonlóan, a szertartás második szakaszában (f. 2r) a pap áldozatok helyére megidézi. A következő szakasz (f. 2r-3r) egy, az előző szövegekben már látott elemeket felsoroló elhárító vers, amelyben a jögi arra kéri Hayagrīvát, hogy szüntesse meg,

²⁸¹ Tib. 644.108, (4r) *glud gzugs bdun pa'i mithong rgyud ni / glud lag pas kha 'dzin / glud las pas thal ni brdabs / glud las pas brang brdab / glud las pas skal tshig khur / glud las pas pus mo 'khyung / glud las pa'i sor bsnol 'khyung / de dag mi'i ltas ngan bdun pa yin ni / snod min pa rnam la mi mithong gsang ba gal che'o //*

fodítsa el a különféle átkokat, rágalmakat, szóbeszédet (*kha smras, gling rtsod, 'thab rtsod, kha mchu, gshang 'gyed, mi kha, mi kha bra mchu*), amelyeket a királyok, a miniszterek, nemes férfiak és nők, a szolgálók, barátok/hozzátartozók, a fiú- és a lánygyermek (rgyal po, blon po, btsun pa, btsun mo, bran g.yog, nye 'brel, dmangs rigs, bu sras, pho mo (= bu mo) terjesztenek. Az előbbi felsoroláson kívül a szöveg megkülönböztet még többféle szóbeszédet: a „fekete ajkat” (*nag mchu*), amely talán a rosszindulatú pletykára vonatkozik, a „fehér ajkat”, ami ennek az ellenkezője lehet (*dkar mchu*), és egy *bag mchu*-t, amelynek jelentése ismeretlen (talán a menyasszonyhoz (*bag ma*) lehet köze). Ezt egy újabb, az előzőtől egy rövid instrukcióval elválasztott elhárító vers követi (f. 3rv), amelyet a *glud* figura elfordításakor (*kha bsgyur*) a papnak, kezében vajrával és törrel kell elrecitálnia. A vers nem tartalmaz semmilyen különleges, szokatlan vagy említésre méltó elemet, ám a központosításában a *shad*-ok helyett *gter tshag*-et használ, ami arra utal, hogy egy közelebbről meg nem nevezett *gter ma*-ból származik (minden bizonnyal 'Gro ba bzang mo *dākiṇī* tanításáról lehet szó, amelyről a szöveg az első soraiban beszél). E vers, illetve az ezt követő rövid *mantra* elrecitálásával, a szóbeszéd „nyelve elvágásra kerül” (*lce gcod*), majd az áldozatokat (*yas glud*) oda viszik, ahol a megbízónak ártó lakik, és elrejtik egy útkereszteződésben (f. 3v, *de nas glud yas rnams sbyin bdag gi phyogs ngan du bskyal / lam gyi bzhi mngon* (= *mdor*) *pa la sbas so*). A szöveg végén (f. 3v–4r) található még egy rövid vizualizáció az ártó erők visszatérését megakadályozó védőkörre (*bsrung 'khor*) vonatkozóan. A művet egy nyolcsoros vers zárja, amelyben a szerző megemlíti, hogy a szöveghez forrásként egy *Taki'i gsang ba'i mdzod* c. munkára²⁸² támaszkodott.

Végül, e szertartástípus kapcsán meg kell említenünk azokat a szövegeket, amelyek Kha 'bar ma istennőhöz kapcsolódnak. Korábban már írtuk a „halál megtévesztésére” (*'chi bslu*) szolgáló rítusoknál, hogy a „préták királynőjének” három alakja van: fekete (*nag*), fehér (*dkar*), és tarka (*khra*), amelyek közül a fehér használatos e szertartás során, a szóbeszéd/rágalmak elűzésére pedig a tarka alakja. A szertartás hagyománya a 13. századi *rnying ma gter ston* Gu ru Chos dbang-ra megy vissza, de az általa létrehozott rendszert későbbi szerzők is, mint pl. Blo bzang chos kyi nyi ma, felhasználták. Maguk a szertartások egyszerűek, ahogyan a Kha 'bar ma másik két

²⁸² Erről a gyűjteményes munkáról nem találtam semmilyen adatot. Egy mongol szerző, a Halha Brag ri Dam tshig rdo rje (1781–1855) összes műveinek 21. kötetében több alkotás is található, amely e munkából származik, ezek mind Cintāmaṇicakra Tārā alakjához kötődő szertartások (pl. *Ta ki gsang ba snying mdzod las 'phags ma yid bzhin 'khor lo tshe 'phel ma'i bdag mdun gyi sgrub thabs*)

alakjához kapcsolódó rítusok esetében, a rágalmaknál is Šākyamuni Buddha vizualizációja képezi az alapot, s a jögi az ő alakját öltve adja át az engesztelő vagy az éhséget enyhítő áldozatokat. Mivel a szövegeket már korábban felsoroltam, és a szóbeszédre vonatkozó részek nem tartalmaznak semmi említésre méltó elemet, itt nem részletezem e szövegeket. Annyit azonban lényegesnek tartok megjegyezni, hogy az e szövegekben leírt szertartásnak nincsen köze a fentebb ismertetettekhez.

5.2.9 Egyéb, a váltság szertartásokhoz kapcsolódó kiegészítő szövegek, instrukciók

- Tib. 525.2.2 (cím nélkül) A Tib. 525.2.1-hez írott rövid kiegészítés arról, hogy a váltság szertartás során, hogyan kell az áldozatokat az ürességben megtisztítani.
- Tib. 526.38 *Mdos rnams kun gyi shul lus pa'i gdon grol bya tshul* (3 fols., 20. sz. orosz papír). Egy rövid, szerző nélküli, kiegészítő jellegű szertartás, amely azon kellékeket használja fel, amelyek fő szertartást (*mdos chen*) követően megmaradtak.
- Tib. 527.46 *Mdos kyi byin rlabs bsdu pa* (1 fol., korai 20. sz. orosz papír) Rövid magyarázat arról, hogyan áldjuk meg a váltság szertartás kellékeit.
- Tib. 629.13.2 *Bdud gdon sog kyi gzugs bzo tshul la so so'i byed cho ga* (ff. 7v-10v) Egyes gonosz szellemek alakjának, attribútumainak és hatásának leírása.
- Tib. 644.78 *Glud byin rlabs/ Sngags drug phyag rgya drug gi byin gyis brlabs/ Mdos gtor ma'i byin brlabs* (3 fols., 19-20. századi kínai papír). Három rövidebb instrukció: a váltság szertartás kellékeinek megáldása, a hat mantráról és a hat mudra, a *mdos* egyéb *gtor ma* áldozatainak megáldása.

5.2.10 A tisztátlanságok megszüntetése (*grib sel*)

5.2.10.1 A *grib* szó jelentése

A váltság szertartások önálló típusát képezik a *grib sel*-nek, a „tisztátalanság megszüntetésének” nevezett rítusok. Már Nebesky-Wojkowitz is közölt részletes leírást egy *Mkha' 'gro grib mdos* című, ebbe a kategóriába tartozó szövegről.²⁸³ E szertartástípussal nagyon gyakran találkozhatunk a vizsgált anyagban is, amelyben tizenkét ilyen szöveg található.

Ahogy a legtöbb *mdos glud* esetében, a *grib sel* rítusoknál is jóformán csak a szertartások menetét és az elrecitált verseket ismerhetjük meg a Keleti Gyűjtemény *dge lugs* hagyományú kézirataiból, a történeti háttérüket, hagyományozódásukat és a

²⁸³ Nebesky-Wojkowitz, 1956, pp. 388-390 (ld. még p. 307, 372).

szakszavaik definícióját már sokkal kevésbé vagy egyáltalán nem. A rítus központi fogalmáról, a „tisztátlanságról” (*grib*) alkothatunk ugyan némi képet a szövegekben röviden felsorolt különféle tisztátlanságok alapján, ám a listázott elemek így is elég tág teret hagynak az értelmezésüknek ahhoz, hogy jelentésük homályos maradjon. A *grib* szó jelentésére a szótárak sem szolgálnak megfelelő magyarázattal. Az angol nyelvű szótárakban a következő jelentésekkel szerepel: „árnyék, folt, sötétség, szennyeződés, tisztátalanság, betegség, melyet tisztátalanság okozott”, a tibeti értelmező szótárakban pedig részint hasonló jelentésekkel találkozhatunk, másrészt olyan példák felsorolásával, mint amelyek a *dge lugs* szertartásszövegekben is szerepelnek.²⁸⁴ A *rnying ma* hagyomány egyes *grib sel* rituáléi azonban sokkal részletesebb magyarázatokkal is szolgálnak a szó jelentésére. A 18. századi *gter ston*, O rgyan Rdo rje thogs med rtsal (1746-1796/97) e szavakkal fejti ki a „tisztátalanság” (*grib*) különböző típusait a *Zab chos bdun pa c. gter ma* ciklusában:²⁸⁵

„A kezdet nélküli életek folyamán felhalmozott rossz cselekedetektől fakad a karmikus tisztátalanság (*sdig sgrib*); a *vajrācāryā*val szembeni tiszteletlenségből, a helytelen nézetekből, a fő és a másodlagos tantrikus eskük megszegéséből fakad az „eskü tisztátalanság” (*dam grib*); a kísértet járta helyekből (*'dre can gyi gnas*), stb. származik a „démoni tisztátalanság” (*gdon grib*); a leprából, s a többi gyötrelmes betegségből származik a „betegség tisztátalanság” (*nad grib*); rosszakaró, özvegy, stb. (által készített) ételtől (*mkhon zas, yugs zas*) származik az „étel tisztátalanság” (*zas grib*); az kártékony istenségek és szellemek lakhelyeinek elpusztításából, megműveléséből, stb. származik a „hely tisztátalanság” (*gnas grib*); a leprás hullájától, esküszegő hullájától, idegen származású ember hullájától születik a „hulla tisztátalanság” (*ro grib*). Míg a többi tisztátalanság ennek az életnek a folyamán szül betegséget és szenvedést, az esküszegés tisztátalansága az alsó világok poklába juttat. A tisztátalansággal való érintettség jeleiként tompaság, restség, ködösség, egészségtelenség (*kham* *myog*), álmoság, türelmetlenség, boldogtalanság, ingerültség, a szépség elvesztése, számos betegség, a célok be nem teljesevése (jelentkezik).”²⁸⁶

²⁸⁴ A legjobb ilyen szótárgyűjtemény a The Tibetan and Himalayan Library Tibetan to English Translation Tool online is elérhető adatbázisa, amelynek anyagába egy tibeti értelmező szótárt is beépítettek (legutóbbi hozzáférés 2018.12.12):

<http://www.thlib.org/reference/dictionaries/tibetan-dictionary/translate.php>

²⁸⁵ *Tshe sgrub 'od kyi drwa ba'i zab chos bdun pa sbas yul sgo 'byed yid bzhin 'od 'phro'i mkha' 'gro zhi ba'i sgrub skor las: grib sel gyi cho ga* (ld. Rdo rje thogs med, 1978 vol. I, pp. 481–506.)

²⁸⁶ Uo. (1v) *tshe rabs thog ma med pa nas bsags pa'i las ngan sdig sgrib dang: rdo rje slob dpon la mi gus pa log par blta ba dang: rtsa ba dang yan lag gi dam tshig nyams pa'i dam grib: 'dre can gyi gnas sogs kyi gdon grib: mdze sogs na tsha sdug bsngal gyi nad grib: mkhon zas yugs zas sogs zas grib: lha*

A 15. századi híres dél-tibeti *gter ston*, Ratna gling pa (1403-1479) így ír a *Guru drag po me rlung 'khyil ba gter ma* ciklusába (*chos skor*) tartozó *Grib sel shel gyi me long*²⁸⁷ című műve bevezetőjében:

„A jógí, akinek rossz a magaviselete, tantrikus esküiben vétkezik vagy idegen tantrikus esküvel rontja meg esküjét, feldühíti a *dākinī*ket, s a *dākinī*ket tisztátlanság éri, s feldühíti a *dharmapālák*at, s eme vétkek miatt a jógit betegség, esküszegés tisztátlansága (*nyams grib*), viszály (*mkhon*), testi és lelki egészségtelenség (*kham nyog*), értelmi tompaság, ingerültség (*tshig pa za ba*), boldogtalanság stb. sújtja.”²⁸⁸

Más szavakkal, de a Ratna gling pa definícióját mondja el a *nying ma* és a *dge lugs* hagyományban egyaránt iskolázott Sle lung Bzhad pa'i rdo rje (1697–1740) a *Gsang ba ye shes kyi mkha' 'gro ma* szertartásait összefogó ciklusában található *Rdo rje'i bum bzang* alcímű művében:²⁸⁹

„Általában akkor kell gyakorolni a „tisztátalanságot megszüntető” (*grib sel*) szertartást, ha a titkos mantrákat követő jógí tudatlanságának, gondatlanságának, tiszteletlenségének vagy hanyagságának következtében tantrikus esküjét megszegi, s ezzel a *dākinī*ket és a *dharmapālák*at feldühíti, s ennek következtében a *māṭṛkāk* (*ma mo*), a *dākinī* szolgái, s a „nyolcas csoport” felzaklatásából számos nemkívánatos betegség és démon (*nad gdon*) születik. Az esküszegő jógí tisztátalansága (*nyams grib*) a *dākinī*ket és a *dharmapālák*at is eléri, s a jóginak rossz egészséget (*lus mi bde*), zavarodott beszédet (vagy némaságot, *ngag lkugs*), testi és lelki egészségtelenséget (*kham nyog*), értelmi tompaságot (*shes pa bying*), ingerültséget (*tshig pa za*) és boldogtalanságot okoz.”²⁹⁰

'dre ma rungs pa'i gnas phung thul sogs kyi gnas grib: mdze ro dam nyams kyi ro mi rigs mi gcig pa'i ro sogs ro grib ste: grib (2r) gzhan rnams kyi tshe 'dir na tsha sdug bsngal bskyed la: dam nyams kyi grib ngan song dmyal ba'i gnas su lhung bar byed do: grib kyi phog pa'i lta su: bying rmugs 'thibs kham myog gnyid g.yer sems 'tshub snying mi dga' tshig pa za mdangs log nad mang bsam pa mi 'grub...

²⁸⁷ *Bla ma drag po'i las tshogs las: grib sel shel gyi me long* (ld. Ratna Gling pa gsung 'bum, vol. 5, pp. 400-417).

²⁸⁸ Uo. (1v) *rnal 'byor pa rang spyod pa rtsing ba dang: dam tshig gis skyon dang: pha rol gi dam tshig gis nyams grib dang: mkha' 'gro khros pa dang: mkha' 'gro'i grib phog pa dang: chos skyong khros pa dang: de'i skyon gyis rnal 'byor pa nad dang nyams grib dang mkhon dang kham nyog dang: shes pa byings pa dang: rtsig (=tshig) pa za ba dang snying mi dga' ba la sogs pa 'byung ba*

²⁸⁹ *Gsang ba ye shes kyi mkha' 'gro'i 'phrin las kyi le lag Grib sel shel gyi me long* (ld. *Gsang ba ye ses kyi chos skor*, vol. 3, pp. 497–578.)

²⁹⁰ Uo. (2r) *spyir gsang sngags kyi sgor zhugs pa'i rnal 'byor pa rnams mi shes pa dang / bag med pa dang / ma gus pa dang / snyoms las kyi dbang gis dam tshig nyams (2v) chag tu gyur te mkha' 'gro chos srung rnams khros shing de'i dbang gis ma mo mkha' 'gro bka' mnyan sde brgyad dang bcas pa 'khrugs pa'i nad gdon chags che nyam nga mi 'dod pa'i rigs du ma 'byung / rnal 'byor pa'i nyams grib mkha' 'gro chos srung rnams la phog pas rnal 'byor pa rnams lus mi bde / ngag skugs (!) / kham nyog / shes pa bying / tshig pa za / snying mi dga' / de'i tshe grib sel 'di dag nyams su blang zhing /*

A tisztátalanság legrészletesebb és egyben az általam ismert szövegek közül legkorábbi meghatározását a 14. századi *rnying ma pa gter ston*, Sangs rgyas gling pa (1340–1396) 1364-ből származó *Bla ma dgongs 'dus c. gter ma* ciklusában található *Grib 'joms* alcímű művében²⁹¹ találhatjuk. Sangs rgyas gling pa hét témára (*spyi don*) osztja szövegét:

1. milyen okokból születik a tisztátalanság (*grib 'byung ba'i rgyu ci las byung ba*)
2. milyen feltételek teszik lehetővé (*rkyen cis bslang ba*)
3. milyen jelei vannak a megjelenésének (*rtags gang la shar ba*)
4. miképpen lehet felismerni (*ngos ji ltar zin pa*)
5. a megszüntetéséről szóló tanítás bemutatása (*sel ba'i gdams pa bstan pa*)
6. a megszüntetésének elmulasztásából fakadó vétek bemutatása (*ma bsal na nyes skyon bshad pa*)
7. a megszüntetéséből fakadó pozitív hatások bemutatása (*bsal bas bde legs kyi yon tan 'byung tshul bstan pa*)

Ezek közül a tisztátalanság fogalmának definícióját az első négy részből olvashatjuk ki:

„Az első téma, a tisztátalanság keletkezésének oka, hétféle lehet: (1.) esküszegésből, (2.) démon által, (3.) rossz társ révén, (4.) rossz ételtől, (5.) rossz helytől, (6.) (bizonyos) tárgyak használatától, (7.) szennyezett holttesttől származó.

(1.) Az első pedig, a *guru*, a *yi dam*, a *dākinī*, az *ācārya*, és fiú-, illetve lánytestvérei stb. testétől, beszédétől, szívétől, erényétől, cselekedeteitől, kötelezettségeitől való eltérés, a külső, belső, titkos és az „olyan” (beavatásoktól), az első és másodlagos esküktől való eltérés, illetve az eskük megszegése.

(2.) A második: ha (a jögi) maga a kezdetektől fogva rossz istenségre vagy esküszegő (mesterre) támaszkodik, s ezért a bölcsességből és a karmából létrejött istenség elhagyja; vagy (a tantrikus rítusoknál) elátkozott (*'dre can*) tárgyakat tart a kezében; vagy átkozott helyre ül; vagy (ártó szellem miatt) pánikba esik; vagy nagy veszélybe sodródik; vagy gonosz embernek vagy démonnak mutat be vad, tisztelgő szertartást; vagy a rituális szolgálatot és az „váltság-gyógyító” szertartást rosszul végezni; vagy más *mantrinnal* gyűlöletben lenne; vagy szent földet, követ, fát, sziklát pusztítana el, rombolna le, vágna ki stb.; vagy eskü nélkülinek (azaz be nem avatottnak) és átkozottnak beavatást adna, a dharmát tanítaná, áldást adna. Röviden, negatív

²⁹¹ *Dākki'i las tshogs kyi skor las sdig sgrib nad sel: grib 'joms zhes bya ba mkha' 'gro'i grib sel* (ld. *Bla ma dgongs 'dus* 2006, vol. 8, pp. 797-895.)

cselekedetei következtében, ártó szellemek (*'dre gdon*, *dam sri* és *phung 'dre*) szállják meg.

(3.) A harmadik: a rossz barát, a fogadalomszegő, az esküjét megtörő, az eskü nélküli, a törvényszegő, a rokongyilkos, az özvegy, a leprás, a rokontalan (*rabs chad*), az elátkozott (?), a szégyentelen (*khrel shor*), a gonosz és a rosszindulatú, röviden a romlott tudatú emberek, a rossz barátok, társak vagy kísérők.

(4.) A negyedik: az azoktól (vagyis a tisztátalan embertől) származó vagy kezükön áthaladt étel-ital, a vagyont beszennyező összes étel és ital, s az, amelyik forró gőzű és koszos.

(5.) Az ötödik: romok és temetők, a kolostor gyűlésterme, a fentebb említett rossz társak tartózkodási helye, háza, lakhelye, olyan hely, ahol gonosz szellem jelent meg, elhagyatott helyek. Röviden, a szerencsétlen és visszataszító helyek.

(6.) A hatodik: olyan használati tárgy, kalap és ruhanemű, amely a fentebb említett rossz társak kezéből származik, kolostorokból származó fényleő (?) tárgy, fel nem szentelt tárgy, rossz csillagálláskor készített kalap vagy ruha vagy az akkor születő jószág, illetve olyan, amely ekkor kerül a tulajdonába, valamint a lopott tárgyak. Röviden, minden szerencsétlen fajtájú tárgy és jószág.

(7.) A hetedik: kóbor hulla (!), koszos hulla, leprás hullája, tisztátalan ember hullája, rokongyilkos hullája, esküszegő és fogadalomszegő hullája, fej nélküli hulla, bomló hulla, fattyú (vérfertőzésből született?) hullája (*rnel ro*), öngyilkos hullája, ... (?), ismeretlen, *mon*²⁹², indiai vagy nepáli hullája.

A második téma, vagyis, hogy milyen feltételek teszik lehetővé:

A jógit akár az eszméi ejtik foglyul, (akár) téves a felfogása (*gong bur chad pa* = *khong du chud pa*); (akár) az ego láncaitól megkötve, a felszíne olyan merev, mint a páncélzat vagy igen tiszta és világos, a fehér selyemhez és a brahminhoz hasonlónak válik; vagy saját testét (? *bdag lus*) démon kínozza, betegség sújtja, jelleme megromlik, beszéde eldurvul, előjelei megromlanak stb.; akár saját életviteléből kifolyólag, akár más ártó cselekedeteiből fakadóan, akár könnyűszerrel vagy kényszerítve vagy akár akaratától függetlenül, a fentebb bemutatott test, beszéd és tudat hármasan keresztül esküszegővé, fogadalomtörővé, zavarodottá válik; vagy a saját rossz állapotából fakadóan a védő istenségétől elszakad, s a fentebb leírt gonosz démonok hamis szavaira támaszkodva teste, beszéde és tudata sérül; vagy azokhoz a rossz társakhoz társul vagy

---

²⁹² A Himalája övében élő (elsősorban Nepál, Szikkim és Bhután), főleg a tibeto-birmán nyelvcsaládba tartozó népcsoportok pejoratív konnotációjú gyűjtőneve.

csatlakozik ...; vagy azokat a rossz ételeket és italokat fogyasztja; azokon a rossz helyeken telepszik le vagy halad át vagy rombolja le azokat; vagy azokat a rossz tárgyakat elrejt, vagy azokat megfogva, testét azokkal díszíti, öltözteti, vagy azokkal a hullákkal stb. szennyezi be magát, s ennél fogva a bölcsesség istenségétől és a karmából származó istenségtől eltávolodik, és életeit az akadályozó démonok, ördögök és gonosz lények (*bhūták*) szállják meg. Ezek az igazságot elfedik, a boldogság nádszálát elszáritják, s így teremtik meg a tisztátalanságokat létrehozó körülményeket és a jóságból fakadó minden erényt beárnyékolják.

A harmadik téma, vagyis, hogy milyen tünetekkel jelentkeznek:

(E jelek) háromfélék, s a jógai testén, beszédén és tudatán mutatkoznak. A testet érő tisztátalanság jelei: számos betegség okoz a test külső és belső részein, a nagyobb és kisebb tagokon kint és fájdalmat, valamint remegést, zsibbadást, élettelenséget, eszméletvesztést álmoságot, kábaságot, erőtleniséget, a *prāna* rossz áramlását, rossz szagot, a testszín megromlását, rossz szag érzetét, a haj és a szőrzet felborzolását, a korábbihoz képest megcsúnyulást stb., s a testen korábban jelen nem lévő, mindenféle nemkívánatos, rossz előjel megjelenését.

A beszédet érintő tisztátalanság jelei: fulladozó, rekedt, köhögő, hörgő, reszkető beszéd, a beszéd hirtelen elcsuklása (*skigs pa*), értelmetlen szavak összerakása, dadogás, meggondolatlan és fecsegő beszéd, a nyelv nyújtogatása, kellemetlen, másokkal szemben tiszteletlen, hasztalan és pletykáló beszéd, valamint a nyelv vagy torok megdagadása és a golyva. Röviden, a beszédmód sokféle megromlása.

A tudatot érintő tisztátalanság jelei: boldogtalanság, rossz emlékezet, örület, bizonytalan cselekvés, félelem, változó hangulat, passzívítás, dührohamok, ingerlékenység, szomorúság, idegesség, zavarodottság, mindenféle gondolattól való zaklatottság. Röviden, számos korábban meg nem jelent (*log min*) jelenik meg, a három mérget legyőznie nem sikerül, s ennek következtében a pillanatnyi cselekedetei is nemkívánatosak lesznek, s bűnös tettekben, helytelen viselkedésben, rokongyilkosságban és mindenféle helytelen dologban jelentkeznek.”²⁹³

Az idézetekből világos, a tisztátalanság (*grib*) fogalma a *rnying ma* hagyományban elsősorban a jógira (vagyis a tantrikus gyakorlóra) vonatkozik, és alapvetően a tantrikus fogadalmak megszegéséből fakad. A következménye az, hogy a gyakorló ellen fordulnak az istenségei és a *dākinīk*, és különféle betegségeket küldenek

---

²⁹³ A tibeti szöveg átírását ld. Függelék 7.14

rá az olyan, nekik szolgáló szellemeken keresztül, mint pl. a *māṭṛikā* (*ma mo*). Ha ezt összevetjük a Keleti Gyűjtemény ilyen témájú szövegeivel, akkor az a legfeltűnőbb különbség, hogy ezek a szertartások nem korlátozódnak a tantrikus gyakorlóra, hanem bárkire, akár világi személyre is alkalmazhatók.

5.2.10.2 Szövegtípusok

Sle lung Bzhad pa'i rdo rje fent idézett művében a *grib sel* szertartás öt típusának ismerteti az alapvető pontjait, elsősorban az előkészületi (*gshoms*) és a liturgikus (*ngag 'don*) részeket, különböző alpművek kivonatolása nyomán. Ez az öt mű a következő: 1. Ratna gling pa *Bla ma drag po* terma ciklusába tartozó *Grib sel shel gyi me long* (pp. 499–530), 2. Gter bdag gling pa *Bla ma gsang 'dus kyi cha rkyen grib sel klags chog ma* című műve (pp. 530–566), 3. 'Gro ba bzang po *dākinī*nek tulajdonított *Grub thob o rgyan pa'i dag snang grib sel* (pp. 566–568), 4. a fentebb már hosszabban idézett Sangs rgyas gling pa-féle *Grib 'joms* (pp. 568–571), 5. és egy *Mu kha le'i 'khrus chog gi sgo nas grib sel* című – más forrásból nem ismert – munka, mely a címe alapján egy Mu kha le-nek nevezett istennő rituális mosdató szertartásán keresztül viszi véghez a tisztátalanságok megszüntetését (pp. 571–577).

Bzhad pa'i rdo rje szövegének öt típusa közül a Keleti Gyűjtemény kéziratai a harmadik típushoz kapcsolódnak, de vannak olyan szövegek is, amelyek egyikhez sem sorolhatók.

Mindegyik szertartásnál közös, hogy az oltáron és a liturgia során megjelenő főalak az ún. *grib bdag*, vagyis a „tisztátalanság ura”, aki azonban nevével ellentétben sokszor nőnemű. A *grib bdag*-ot általában egy fekete ruhás, fekete kalapot viselő lovasként ábrázolják, aki a hátán egy fekete tojást cipel, az egyik oldalán, vagy a háta mögött, egy fekete kutyát vezet, feje felett pedig egy fekete madár száll. A főalak körül az esetek többségében további hasonló figurák is helyet kapnak az oltáron. A *grib bdag(ok)* feladata, hogy a megbízó beteg tisztátalanságait megszüntessék és elvigyék. Női alakként *dākinī*nek, illetve *māṭṛiká*knak nevezik őket a szövegek. Az oltárra általában elhelyezik a *glud* figurát is, amely felöltöztetett emberalak, és magát a szertartást kérő beteget jelképezi. A *grib bdag* által megjelenített istenség, annak attribútumai, kísérete és a többi szertartási kellék szöveg-szövegre valamelyest eltér.

A Keleti Gyűjteményben található *grib sel* szertartásokat alapvetően két típusra osztottam. Az elsőba kerültek a Bzhad pa'i rdo rje által is ismertetett, 'Gro ba bzang po *dākinī*nek tulajdonított hagyományhoz tartozó szövegek, valamint azok, amelyekben a

grib bdag és kísértete nők, *dākinī*k és *mātrikā*k. A másik csoportba azokat a szövegeket soroltam, amelyekben a *grib bdag* férfi, aki vagy egyedül vagy különféle szellemek kíséretében jelenik meg²⁹⁴. Ahogyan azonban látni fogjuk, vizsgált szövegek e két alaptípuson belül is nagy változatosságot, illetve átfedést mutatnak.

'Gro ba bzang po *dākinī* hagyománya

Vizsgáljuk meg először azokat a szövegeket, amelyek a 'Gro ba bzang po *dākinī*nek tulajdonított hagyományhoz tartoznak. Ezek alapvetően a Tib. 351.9 és a Tib. 631.9-es, illetve a Tib. 516.8-as kéziratok. E csoportba soroltam továbbá a Tib. 644.72-es jelzetű szöveget is, amely ugyan nem említi meg ezt a hagyományt, de a szertartás során megidézett *grib bdag*-ok nőneműek benne, ezért mindenképpen e típushoz áll a legközelebb. Nem soroltam azonban e csoportba a Tib. 362.3-as kéziratot, amely, bár hivatkozik e hagyományra, és a szertartási kellékei alapján is ide tartozna, a liturgiája miatt inkább a másik típushoz illik.

Az ebbe a csoportba tartozó szertartások kellékei nagyon hasonlóak: a betegért cserébe öt darab váltság-figurát (*glud* vagy *dri glud* „illatos *glud*”) ajánlanak fel, amelyeket az ételmaradékból (*zan lhag*) származó tésztából készítene el úgy, hogy két esetben, a Tib. 516.8-as és a Tib. 351.9 (és az ezzel azonos Tib. 631.9-es) szövegekben, összekeverik a beteg testéről származó piszokkal. A Tib. 518.6-os kézirat ettől eltér, itt ezek a figurák öt fekete lovas jelentenek, amelyek a szertartástípus többi szövegében megukat a szellemeket jelenítik meg, s itt valószínűleg tévedés történt vagy kompilátor, vagy az írnok részéről. A *glud* figurákat a Tib. 351.9 (és Tib. 631.9) kéziratok szerint a beteg ruhájának jobb és baloldalából származó vászondarabokba kell öltöztetni, annak függvényében, hogy az illető férfi vagy nő. A beteg ruhája szerepet kap az Tib. 516.8-as szövegben is, ám itt annak az emelvénynek vagy trónusnak a leborítására szolgál, ahol a szertartási kellékek kapnak helyet. A többi áldozat is hasonló: mindegyik szövegben három *mtheb kyu*, három *chang bu* és huszonegy *ril bu* kerül az oltárra; ez utóbbiakat a beteg szájában öblögetett víz egy-egy cseppjével kell a beteggel összekapcsolni. A Tib. 516.8-as szövegben ezen kívül még öt *bali* (tib. *gtor ma*) is szerepel a felajánlásra kerülő áldozatok közt, amely minden bizonnyal a *glud* figurák helyett van. A Tib. 351.9-es (és Tib. 631.9) és a Tib. 644.72-es szövegek

---

²⁹⁴ A *grib bdag*-ok típusai közötti nembeli különbséget Nebesky-Wojkowitz is említi könyvében (ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 307)

megemlíti továbbá, hogy a váltság-figurákat egy-egy rozsdá- és sérülésmentes edénybe kell helyezni.

Nor bu ke ta ka

A csoportban az első helyre Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma (1737-1802) *Nor bu ke ta ka* alcímet viselő rövid munkáját tettem.²⁹⁵ A mű, ahogyan a szerző legtöbb *mdos* és *glud* szertartása, *guhyaśādhana* Hayagrīva rituálé ciklusához tartozik és két példányban is megtalálható a Keleti Gyűjteményben. A Tib. 351.9-es jelzetű szöveg egy nyomtatvány, amely a már korábban említett Hayagrīva ciklus háromkötetes kiadásának a második kötetében található (3 fols., 20. sz. kínai papír), a másik példány pedig a Tib. 631.9-es jelzetű kézirat (4 fols., korai 20. sz. orosz papír).

A bevezető soraiban a szerző elárulja, hogy a szertartás 'Gro ba bzang mo *dākiṇī* hagyományához tartozik: „Leborulok a mester és tőle megkülönböztethetetlen Hayagrīva előtt, s oḍḍiyānai *mahāsiddhā*nak (Padmasambhava) 'Gro ba bzang mo *dākiṇī* által adott *grib sel* tanítást leírom.” (f. 1v, / *bla ma rta mgrin dbyer med la / / btud nas grub thob orgyan par / / mkha' 'gro 'gro ba bzang mo yis / / phul ba'i grib sel gdams pa 'bri*). A mű kolofonjában a szöveg keletkezésének körülményei mellett arról is beszél, hogy annak alapját egy, a *dākiṇī*ken alapuló *grib sel* szöveg képezte, amelyet kissé módosított, Hayagrīva szertartásainak megfelelően: „néhány buzgó hívő (vagy kolostori felügyelő, *don gnyer ba*): „Kell egy ilyen (mű)!” – így ösztökéltek, ámde mivel a *dākiṇī* gyakorlatához kapcsolódó *grib sel* tanítást Hayagrīvára még nem írtak, és illet részletesen elkészíteni nem szükséges, az eredeti tanítás maga pedig bármely *yi dam*-mal is elkészíthető, s Hayagrīva függelék (szertartásai közé) felvenni sem vétek, gondolta a szerzetes-forma Dharmavajra, majd Bhata földjén, Sgar thog-ban (vagy egy sátoztáborban²⁹⁶) összeállította.”²⁹⁷ Ugyan Thu'u bkvan nem mondja meg, mely szöveg alapján állította össze a sajátját, valójában arról a műről van szó, amelyet Sle lung Bzhad pa'i rdo rje a korábban említett munkájában a harmadikként bemutat (*Grub thob o rgyan pa'i dag snang grib sel*). A Bzhad pa'i rdo rje által közölt szöveg és a Thu'u bkvan-féle szertartás között szinte semmilyen különbség nincsen, az utóbbihoz a

²⁹⁵ A mű teljes címe: *Rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas grib sel bya tshul Nor bu ke ta ka*

²⁹⁶ A helynevet nem tudtam meghatározni.

²⁹⁷ Tib. 351.9, (3v) *don gnyer pa 'ga' zhig gis 'di lta bu zhig dgos zhes bskul bar brten/ mkha' 'gro'i sgrub thabs dang 'brel ba'i grib sel gyi gdams pa rnams rta mgrin la mi 'grigs bzhin du nan gyis sbyor bar dgos pa ma mchis shing/ sngar bkod pa'i gdams pa 'di nyid yi dam gang la'ang sbyar chog pas/ rta mgrin gyi le lag tu blang bar 'gal ba med par bsam nas btsun gzugs dharma badzra gyis/ bhata'i sa'i char sgar thog tu sbyar ba'o*

szerzője egyszerűen hozzátett az áldozatok felszentelésére és az ártó erők invokációjára vonatkozó részeket – ezekben találhatók a Hayagrīva szertartások jellegzetes elemei –, illetve a végét kiegészítette a védőkör (*bsrung 'khor*) vizualizációjának kétfajta módszerével, amely Bzhad pa'i rdo rje szinopszisában csak utalás szintjén található meg. Mivel a dolgozat során több olyan esettel is találkoztunk, amikor Thu'u bkvan – forrásának megnevezése nélkül – Bzhad pa'i rdo rje műveit szó szerint átvette, könnyen elképzelhető, hogy az a szöveg, amelyre ebben az esetben hivatkozott, éppen a Bzhad pa'i rdo rje által közölt kivonat volt.

A Thu'u bkvan rövid szövegének központi része egy vers, amely magában foglalja az invokációt, az áldozati felajánlást, a tisztátlanságok megszüntetéséért való fohászt és a szellem távozásának megparancsolását. A kérdéses szellemek az öt égtájhoz társított ún. „tisztátlanságot megszüntető asszonyok” (*grib sel ma*), akikről Thu'u bkvan szövegéből nem tudhatunk meg sokat, ám a Bzhad pa'i rdo rje által kivonatolt szövegben mint *dākiṇīk*, illetve *māṭṛkāk* (*ma mo*) szerepelnek. Az ismétlődő sorok miatt Thu'u bkvan (és Bzhad pa'i rdo rje) csak az első, a keleti égtájra vonatkozó versszakot írja le, a többivel kapcsolatban csak annyit mond, hogy azokat a megfelelő sorokkal kell kiegészíteni. Mivel ez a központi vers az egyik jellegzetes eleme ennek a szertartástípusnak, s variánsai mindegyik szövegben megtalálhatók, fordítását itt közlöm:

„*Hūṃ!* Keleti irányból a tisztátalanságot megszüntető asszony (*grib sel ma*),
tested fekete, mint a sötétség,
fekete selyemruhá *zha la la*,
hátasként a tisztátalanság fekete lovát üled,
oldaladon a tisztátalanság fekete kutyáját vezeted,
fejed felett a tisztátalanság fekete madara száll,
kezedben a tisztátalanság fekete lándzsáját fogod,
fejedre a tisztátalanság fekete turbánját kötöd,
tisztátlanságot elragadók (*grib len*) népes kíséretével együtt,
fogadd el ezt az ég kincsestárával megáldott,
váltság-figurát és a *bali*-t,
s még ma este vidd el ezt a tisztátlanságot!
Vidd el még ma este a betegséget!
Vidd el még ma este a lázat!

Vidd el még ma este a ragályt!
 Tisztátlanság nagy úrnője, vidd el a tisztátlanságot!
 Betegségek nagy úrnője, vidd el a betegséget!
 Láz nagy úrnője, vidd el a lázat!
 Ragály nagy úrnője, vidd el a ragályt!”²⁹⁸

A végén található instrukció szerint háromszor kell elismételni ezt a verset, majd e szavakkal lezárni:

„Távozz el most, *sha ra ra*!
 Indulj el most, *si li li*!
 Kíséreteddel együtt, boldogan táncolva,
 menj a magad helyére és támaszodra!”²⁹⁹

Miután a betegséget okozó szellemet a jögi szóban felszólította a hazatérésre, a vers után található instrukció szerint a szertartási alaphoz keleti irányban elhelyezett figurát és a többi áldozatot a keleti irányba kell elvinni. A szöveg azzal az instrukcióval folytatódik, hogy az előző verset a többi égtájnak, illetve a „középnek” megfelelően is el kell szavalni, és a figurákat az adott irányba kell elvinni; a „közép” esetében pedig abba az irányba, ahol az ártó szellem lakhelye van (*gnod pa'i phyogs*).

Mkha' 'gro grib sel

A *Myo* (=Mkha' 'gro) *grib sel* c., ismeretlen szerzőjű kézirat (Tib. 636.11, kézirat, 5 fols., késő 19. sz., tibeti papír). ugyane hagyományhoz tartozik, ahogyan erre a bevezető soraiban utal: „ez pedig az oḍḍiyānai mahāsiddhának 'Gro ba bzang po dākinī által átadott mélyéges tanítás gyakorlata” (Tib. 636.11, (1v) *grub thob o(r)yan pa la m(kha' 'g)ro m(a) 'gro ba bzang (p)os gnan (ba)'i grib s(e)l (g)yi gdams pa zab mo'i l(a)g (l)en*). Ami első pillantásra megkülönbözteti ezt a kéziratot a többitől (s általában a

²⁹⁸ Tib. 351.9, (2r) *hūm / shar gyi phyogs nas grib sel ma // sku mdog mun ltar nag po la / dar nag go zu zha la la // chibs su grib rta nag po chibs // rol du grib khi nag mo khrid // glad (=klad) la grib bya nag po lding // phyag na grib mdung nag po bsams // dbu la grib thod nag po bcings // grib len mang po'i 'khor dang bcas // nam mkha' mdzod du byin rlabs pa'i // glud dang gtor ma 'di bzhes la // do nub grib 'di len par mdzod // (2v) do nub nad 'di len par mdzod // do nub rims 'di len par mdzod // do nub yams 'di len par mdzod // grib bdag chen mo grib long zhig / nad bdag chen mo nad long zhig / rims bdag chen mo rims long zhig / yams bdag chen mo yams long zhig*

²⁹⁹ Tib. 351.9, (2v) *da ni gshegs so sha ra ra // da ni bzhud do sha ra ra // da ni bzhud do si li li // 'khor bcas dgyes pa'i gar dang bcas // rang gi gnas dang rten la gshegs /*

Keleti Gyűjteményben található ilyen szövegektől), hogy a papír, amelyre írták, nem kínai vagy orosz, hanem tibeti. Ez azt jelentheti, hogy a kézirat nem Mongóliában készült, hanem tibeti területről került ide.

A szöveg maga nagyon hasonlít az előbb bemutatott szertartáshoz. A szertartás kellékei azonosak, azzal a különbséggel, hogy ebben az esetben mécseseket (*mar me*) is elhelyeznek az oltáron. A központi vers is szinte szóról-szóra megegyezik, a különbség mindössze annyi, hogy ez a szöveg helyenként egy-egy sorral rövidebb, illetve a *grib sel ma* („a tisztátalanságot megszüntető asszony”) helyett a *grib len ma* („a tisztátalanságot elragadó asszony”) fordulatot használja. Ez utóbbi különbség fontos, mivel - amint azt nemsokára látni fogjuk - a *grib len ma* alak e vers variánsaiban (Tib. 516.8, Tib. 644.72) is előfordul, és úgy tűnik, ez lehetett az elterjedtebb és talán a régebbi kifejezés. Ugyanakkor ez ismét egy érv lehet mellett, hogy Thu'u bkvan egyszerűen kimásolta a Bzhad pa'i rdo rje által közölt szöveget.

Akadnak azonban más, nagyobb eltérések is a két szöveg között. Ilyen például a *yid dam*, amely ebben az esetben a Kék Hūmkāra (*hūm mdzad sngon po*), akinek ez az egyetlen általam ismert előfordulása a váltság szertartásokban. A másik különbség az, hogy itt a Bzhad pa'i rdo rje-féle szöveget a szerzője kiegészítette egy „kalauzolás” (*lam bstan*) szakasszal is végén (ff. 3v-5r). Ez utóbbi nem tartalmaz semmilyen, a tisztátalanságra vonatkozó elemet, és minden bizonnyal egy másik, általános jellegű szertartásból emelte ki a kompilátor. Mindazonáltal, a vers egy olyan típusa ennek a szertartásszakasznak, amellyel eddig még nem találkoztunk, így érdemes néhány sort bemutatni belőle:

„Világ *ngar mi* királya, te,
keletre tekint az arcod,
ngar mi, elvezetek az úton, elvezetlek keletre.
Innen 80.000 mérföld távolban,
a *gandharvák* felfoghatatlan városa van.
Ötszáz *gandharva* leány,
énekel és táncol, 'u ru ru,
édes hangon fuvolázik, *kyu ru ru*.
Keletre vezetlek az utadon,
ngar mi, elvezetek az úton, elvezetlek keletre.

gátló erők, keltre vezet az utatok...”³⁰⁰

(a többi égtáj esetében ugyanez a szöveg ismétlődik)

Seng gdong can ma'i grib sel

Bár a szövegében egyszer sem utal 'Gro ba bzang po hagyományára, az oltára alapján e csoportba került a Tib. 516.8-as kézirat, amelynek címe: *Mkha' 'gro ma sengge gdong pa can gyis grib sel* (2 fols., korai 20. sz. orosz papír). A szertartás kellékei nagyon hasonlóak a korábban leírtakéhoz, a fő különbség az, hogy itt az oltár központi helyére öt fekete lovasfigura kerül, amelyeket azonban – talán tévedésből – a *glud* figuráknál használatos eljárással készítene el. (Valójában a korábbi szövegek liturgiája is öt, az öt iránynak megfelelően elhelyezett szellemalakot említ, azonban ezek valamiért ott nem jelennek meg az oltáron.) A rövid szöveget a kolofonja szerint egy Blo bzang nevű szerzetes készítette el hamarjában (*phral du*), amikor mesterét, akinek a neve nem szerepel a szövegben, súlyos rák vagy valamilyen fekély (*lhog pa*) betegítette meg.³⁰¹ A szerző úgy vélte, hogy a betegség ellen az oroszlánfejű Simhamukhī (tib. *seng gdong ma*) *jñānaḍākinī* jelenti a leghatásosabb segítséget, ezért művében e *yi dam* tölti be a központi szerepet. A szöveg nagy része egyetlen hosszabb versből áll, amely magában foglalja az invokációt, az áldozatok átadását, a betegség megszűnéséért és az ártó erők hazatéréséért szóló könyörgést. A szertartás során a jögi ötféle Simhamukhī *ḍākinī*hez fohászkodik, hogy azok az öt figurába kényszerítsék az öt „tisztátalanság urát” (*grib bdag*), akiket a szöveg „tisztátalanságot elvivő asszonyoknak” (*grib len ma*) is nevez. Az ötféle Simhamukhī az öt buddha-családhoz (Buddha, Ratna, Padma, Karma, Vajra), illetve az ezeknek megfelelő színekhez és irányokhoz kapcsolódik, és öt, majdnem szó szerint megegyező részből áll. E tekintetben a szöveg rokon Ratna gling pa és Gter bdag gling fent említett szertartásaival is, amelyekben szintén öt fekete lovasfigura jelképezi a betegségek úrnőit, *mātrikāit* (*nad bdag ma mo*), akik ugyanakkor megfelelnek az ötféle *dākinī*eknek, a Buddha-családoknak stb. Maga a központi vers azonban sok közös vonást mutat az imént bemutatott, Thu'u bvan-féle szöveggel.

³⁰⁰ Tib. 636.11, (3v) *kyai srid pa'i ngar mi rgyal po khyod // shar gyi phyogs su zhal gzigs pa'i // ngar mi lam bstan shar du bstan // 'di nas dpag tshad brgyad khri pha rol na // dri za'i grong khyer bsam mi khyab // dri za'i bu mo lnga brgya yang // glu len bro brdung 'u ru ru // sgra snyan gleng (=gling) bu kyu ru ru // shar gyi phyogs su lam bstan no // ngar mi lam bstan shar du bstan // bgegs* (4r) / *kyi lam bstan shar du bstan //*

³⁰¹ Tib. 516.8, (2v) *rang gi slob ma la lhog pa'i na tsa drag po byung ba la brten nas blun po blo bzang ming can gyis/ yi dam seng gdong ma la gsol 'debs 'di lta bu 'phan zhes na tsha ma byung ba la brten ni 'phral du bris so*

„*Hūṃ!* Én, a démont legyőző *Siṃhamukhī* (Oroszlánfejű),
 titkos mantrájával pusztító jógí,
 a hatféle lény üdvére gondolva,
 őrzöm a titkos mantrák vad tanítását.
 Így hát, világ istenei és démonjai,
 egytől-egyig mind rám hallgassatok!
 Keleten a Buddha (családhoz tartozó) *Siṃhamukhī*,
 fehér (tested) rettentő díszektől ékes,
 százezer fehérmép a kíséreted,
 eljött most esküd teljesítésének az ideje!
 Hozd ide a tisztátalanság nagy ura!
 Keleti égtáj tisztátalanságot elragadó asszonya (*grib len ma*),
 sötét fekete testeden,
 fekete selyemruhát viselsz, s (fejedre) a tisztátalanság turbánját kötöd,
 a tisztátalanság fekete lovát ülöd, feletted madár száll,
 oldaladon kutyát vezetsz. Légy a fekete váltság-figura tisztátalanság ura!
 Szűnjön meg a (megrendelő) tisztátalansága és szabaduljon meg a betegségétől!
 Menj most el a támaszodra, a magad helyére!
Hūṃ! Én vagyok a démont legyőző *Siṃhamukhī*, ... (ugyanaz, mint az előbb)
 Délen a Ratna (családhoz tartozó) *Siṃhamukhī*,
 sárga (tested) rettentő díszektől ékes,
 százezer sárga asszony a kíséreted, ...
 Déli égtáj tisztátalanságot elragadó asszonya, ...
Hūṃ! Én vagyok a démont legyőző *Siṃhamukhī*, ...
 Nyugati irányban a Padma (családhoz tartozó) *Siṃhamukhī*,
 vörös (tested) rettentő díszektől ékes,
 százezer vörös asszony a kíséreted, ...
 Nyugat tisztátalanságot elragadó asszonya, ...
Hūṃ! Én vagyok a démont legyőző *Siṃhamukhī*, ...
 Északi irányban a Karma (családhoz tartozó) *Siṃhamukhī*,
 zöld (tested) rettentő díszekkel ékes,
 százezer zöld asszony a kíséreted, ...
 Észak tisztátalanságot elragadó asszonya, ...
Hūṃ! Én vagyok a démont legyőző *Siṃhamukhī*, ...

Középütt a Vajra (családhoz tartozó) Siṃhamukhī,
 sötétkék (tested) rettentő díszekkel ékes,
 százezer fekete asszony a kíséreted, ...
 Közép tisztátlanságot elragadó asszonya, ...”³⁰²

Sprin bral nyin byed

A Tib. 644.72-es, *Dpal ldan lha mo re ma ti'i sgo nas grib sel bya tshul Sprin bral nyin byed* c. szertartásnak (kézirat, 2 fols., korai 20. sz. orosz papír) a kellékei nem teljesen azonosak az előző szövegekben leírtakkal, ám a *grib bdag*-ok itt is női alakok, akiket szintén „tisztátlanságot elragadó asszonyoknak” (*grib len ma*) neveznek, így e szöveget is ebbe a csoportba soroltam.

A rövid szertartásnak van szerzői kolofonja, amely szerint azt egy Sumatisiddhi nevű, „a szenvedélyek szolgájává vált, kóbor” (*nyong mongs pa'i bran du gyur pa'i phyogs med*) szerzetes állította össze „a tiszteletreméltó és dicsőséges *sa skya pa*” (*rje btsun dpal ldan sa skya pa*) *upadeśája* nyomán, és egy Thub bstan rgya mtsho-nak nevezett személy jegyezte le.³⁰³ Sajnos, Sumatisiddhi (*Blo bzang dngos grub) személyét nem tudtam azonosítani, ilyen nevű szerző csak ebben az egy esetben fordul elő a Keleti Gyűjtemény teljes tibeti állományában. Elképzelhető, hogy a név a sokkal gyakoribb Sumatiarthasiddhi (*alias* Blo bzang don grub) rövid formája, amely meglehetősen gyakorinak számít a *dge lugs* iskolában, és a mongol szerzetesek között is.³⁰⁴ A „tiszteletreméltó és dicső *sa skya pa*” minden bizonnyal Grags pa rgyal mtshan-re (1147-1216) vonatkozik, akinek a *rje btsun* a hagyományos jelzője, és akinek a nevéhez köthető egy *grib sel* tanítás is, igaz, ez nem tartozik a váltság szertartások közé.³⁰⁵ Ha hitelesnek tekintjük a kolofon állítását, akkor a hivatkozott munka minden bizonnyal nem erre a műre vonatkozik, hanem egy olyan *upadeśára*, amely szóban hagyományozódhatott át.

Az oltár kellékeinek leírása hasonló a korábbiakhoz: egy négyszögletes, fekete palota (*pho brang*) közepén foglal helyet a *grib len ma* lovasfigurája, akinek fekete a teste és arca haragos (*zhal khro bo*). A figura fekete ruhába öltöztetik, jobb kezébe

³⁰² A szöveg átírását ld.: Függelék 7.28.

³⁰³ Tib. 644.72, (2v) 'di ni rje btsun dpal ldan sa skya pa mdzad pa'i man ngag la gzhir byas te / dpal ldan lha mo re ma ti'i sgo nas grib sel bya tshul Sprin bral nyin byed zhes bya ba 'di ni nyon mongs pa'i bran du gyur pa'i phyogs med su ma ti siddhi ming can gyis sbyar ba'i thub bstan rgya mtshos gyis bris

³⁰⁴ Vö. pl. a 19. századi Urga Mkhan zur chos rje Ngag dbang blo bzang don grub; vagy a híres Hor dka' chen Dam tshig rdo rje.

³⁰⁵ A mű címe: *Grib sel gyi sbyin sreg bsdu pa'i yi ge* (ld. Grags pa rgyal mtshan 2007, vol. 5., pp. 208-209).

lándzsát, bal kezébe pányvát tesznek, köré pedig négy hasonló figurát raknak. 13-13 *ngar mi-i*, *chang bu*, és *mtheb kyu*-t tesznek le további áldozatként, illetve különféle ételt, magokat stb. Az egész oltárt egy fehér selyemsátorral borítják be.

Maga szertartás semmi újdonságot nem tartalmaz. Egy rövid, önálló szertartásnak is beillő *bgegs gtor* után következik a *grib len ma*-hoz, akit többször is *māṭrkā*nak (*ma mo*) neveznek, szóló vers, amely a fent már közölt hasonló versek egy variánsa (ff. 1v-2r). A szertás utolsó szakasza, amelyben visszaküldik az ártó erőket, sem tartalmaz új elemet.

A férfi *grib bdag*

Ye shes mkha' 'gro ma'i grib sel

Ahogy már említettük, a szertartási kellékei és az eredettörténete miatt a Tib. 362.3-es jelzetű kézirat (8 fols., késői 19./korai 20. sz. kínai papír) is az előző csoportba kerülne, a liturgiája miatt e szöveget a típus második csoportjába tettem, amelyben a *grib bdag* és kísérete nem női, hanem férfi szellemekből áll.

A *Ye shes mkha' 'gro ma'i grib sel* című mű ismeretlen szerzője a korábban látott hagyományra hivatkozik, amely szerint a szertartást elsőként 'Gro ba bzang po *jñānāḍākinī* végezte el, amikor az oḍḍiyānai *mahāsiddha*, vagyis Padmasambhava, Oḍḍiyānába érkezésekor a testén tisztátalanság keletkezett.³⁰⁶ E megjegyzésen és a szertartás kellékeinek azonosságán kívül azonban a szöveg többi része jócskán eltér a korábbiaktól. Az oltár összeállítására vonatkozó instrukciókat követően egy Vajrapānihoz szóló invokáció (ff. 1v-2r), illetve Ṭakkirāja erejére támaszkodó, az gátló erőket (a *vighnā*kat) a szertartás helyére kényszerítő vers egy változata következik, amelyben a fő alakok Vajrapāni, Hayagrīva és Garuḍa (f. 2rv). Ezután jön a szertartás fő alakjának, a *grib bdag*-nak az invokációja a neki szánt figurába és a különböző tisztátalanságok megszüntetéseért szóló fohász. Alapvető eltérés a korábbi szövegekhez képest, hogy itt egyetlen figuráról van szó, és semmi nem utal arra, hogy nő lenne. Látni fogjuk, hogy az invokációs vers és a szertartás liturgiájának egyéb részei is megtalálhatók más szövegekben, ami arra utal, hogy ez a mű egyfajta ötvözete a 'Gro ba bzang po *ḍākinī* hagyományából származó, elsősorban a szertartás kellékeire vonatkozó, elemeknek és egy olyan hagyománynak, amelyben a *grib bdag* férfi szellemként jelenik meg.

³⁰⁶ Tib. 362.3, (1v) *grub chen ur rgyan pas ur rgyan du byon dus/ sku grib byung ba'i tshe/ ye shes mkha' 'gro ma skal pa bzang / 'gro ba bzang gis mdzad pa'i grib sel*

Az invokációs vers fordítása a következő:

„*Hūm!* Tisztátalanság nagy fekete ura,
tested színe sötét-fekete,
sebesen járó fekete lovon ülsz,
a tisztátalanság fekete ruháját hordod hátadon,
a tisztátalanság fekete madara száll fejed felett,
a tisztátalanság fekete tojását cipeled hátadon,
a tisztátalanság fekete kalapját viseled fejedre,
a tisztátalanság fekete csúcsdíszét tűzöd fejedre,
a tisztátalanság fekete zászlaját tartod kezedben,
a tisztátalanság fekete kutya jár a nyomodban,
tisztátalanság nagy ura, szüntesd meg a tisztátalanságot!”³⁰⁷

A szöveg egy felsorolással (2v-4r) folytatódik, amelyben a szertartást bemutató jögi a különféle tisztátalanságok megszüntetését és elhordását kéri a „tisztátalanság urától” (*grib bdag*): fenn (*steng phyogs*) a *devák* (*lha*), keleten a *gandharvák* (*dri za*) és Indra, délkeleten Agni (*me lha*), és a *ṛṣik* (*drang srong*), délen Yama (*gshin rje*) és a *mātrkāk* (*ma mo*), délnyugaton a *rākṣasák* (*srin po*) és a *za 'dre* elnevezésű gonosz szellemek, nyugaton a *nāgák* (*klu*) és a rokongyilkosság (*me = dme*), északnyugaton Vāyunak, a szél istenének (*rlung lha*) és a *gdon* démonoknak, északon a *yakṣák* (*gnod sbyin*) és északkeleten Indra (*dbang ldan*) és a *rgyal 'gong* szellemek, lenn (*'og phyogs*) a *sa bdag* és a *sa srin* szellemek tisztátalanságát. Az istenségek és a szellemek után a lista folytatódik a *bandhek* (buddhista szerzetesek) és a *bon po*-k, a születés (*skyes pa*) és a gyász (*yug sa*), az éhség (*mu ge*) és a vérfertőzés (*nal*), az ellenségeskedés (*'khon*) és a mocskok (? , *rtsog*), a hulla és a csecsemő (*byis pa*), az atyai nagybátyák (*pha khu*), az anya és anyai nagynénék (*ma sru*), az anyai nagybátyák (*zhang*) és az unokaöccsök (*tsha bo*), a *lha bdud* démonok és az átkok (*byad ma*), a *the 'u rang* szellemek és az „ártó szellemek és akadályok” (*gdon bgegs*), az 1080 fajta gátló erő (*vighna*, tib. *bgegs*), a 360 féle, ártó szellem okozta baleset (*ye 'brog*), a 404 fajta betegség, a három és az öt

³⁰⁷ Tib. 362.3, (2v) *hūm grib bdag nag po chen po khyod/ /sku mdog mun pa nag po can/ /'gyogs 'gro nag po rta la chibs/ grib gos nag po rgyab nas (!) gyon/ grib bya nag po klad la lding/ grib sgong nag po rgyab nas khur /grib zhva nag po mgo la gyon/ grib 'phru nag po dbu la btsugs/ grib dar nag po phyag na bsnams/grib khyi nag po rjes su 'brang/grib bdag chen po'i grib sel cig/*

méreg tisztátalanságának, az ígéreték és eskük megszegéséből fakadó tisztátalanság, a korábbi életekből hozott tisztátalanság, és a guru parancsainak, illetve a neki tett fogadalmak megszegéséből származó tisztátalanság megszüntetéséért való könyörgéssel. A vers azzal zárul, hogy a tisztátalanság urának útravalóként „gyapjút, babot, fekete magokat, hamut, *bali*-t és tantrikus fogadalmi tárgyat (*dam rdzas*), *ngar mi*-t, és a *theb skyu*-t.”³⁰⁸ ajánlanak fel.

A következő vers egy, a *grib bdag*-hoz intézett kérés vagy parancs a különféle ártalmak elhárítására:

„*Hūṃ!* A *guru*, a *yi dam* és a *dākinī*,
parancsát és a felénk tett esküdet ne szegd meg!
A köteléket oldd ki, a béklyót kötsd ki!
A lenyomottat emeld fel, a ködöt oszlasd el!
A beteg lázát szüntesd meg!
Betegségek nagy ura, szüntesd meg a betegséget!
Ragályok nagy ura, vidd el a ragályt!
Ártalmak nagy ura, vidd el az ártalmakat!
Váltság nagy ura, vidd el a váltságot!
A férfiak démon okozta kárát üzd el jobbra!
A nők démon okozta kárát üzd el balra!
Az egyéb démon okozta károkat üzd az ég felé!
A csecsemők démon okozta kárát üzd lefelé!
Én, a felajánlás ura nem hibáztam,
ne hibázzon az elfogadás ura sem!
Saját testedet vedd példának,
s a máséban kárt ne tégy!
Ki-ki a maga helyére térjen vissza!
Minden ártó: *uccāṭaya* (üzessék el!) *hūṃ phaṭ!*”³⁰⁹

³⁰⁸ Tib. 362.3, (3v) / *bal sran 'bru nag tshig phyed dang / gtor ma sogs pa'i dam rdzas dang // ngar mi lan chags theb skyu dang // grib bdag khyod la* (4r) / *rdzongs su 'debs /*

³⁰⁹ Tib. 362.3, (4r) / *hūṃ bla ma yi dam mkha' 'gro yi // bka' dang dam las ma 'das par // bsdams pa klod la bcing la grol // mnan pa khyog la 'thib pa sing (=sang) // na ba dag la tsha ba sel // nad bdag chen po nad sel cig / yams bdag chen po'i yams long cig / gdon bdag chen po'i gdon long cig / glud bdag chen po'i glud long cig / pho bdud dal kha g.yas su bsgyur // mo bdud dal kha g.yon du bsgyur // spyi bdud dal kha mkha' la bsgyur // chung bdud dal kha 'thur du bsgyur // 'bul ba'i bdag gi mi nor ba // bzhes pa'i bdag gi mi nor cig / rang gi lus la dpe long la // gzhan la gnod pa ma byed cig / so so rang rang gnas su song // gnod byed thams cad u tsa ta ya hūṃ phaṭ /*

Ezután következik a beteget jelképező váltságfigura felajánlása (*glud 'bul ba*, ff. 4v-5r), amely egyben annak összetevőit is részletesen leírja. E szövegrész variánsai gyakori elemei a *mdos glud* szertartásoknak, s korábban már közöltünk néhányának a fordítását, így itt erre most nem kerül sor.

A szöveg azon ritka szertartások közé tartozik, amelyben a *glud* figura szerepéről több versben is szó esik. Elsőként az előző vers folytatásában, ahol a *ngar mi* (vagyis a *glud*) figura az, aki egyrészt elviszi az áldozatokat, és egyben maga is egy áldozat, aki elhárítja az ártó erőket:

„Vidd el ezt a *bali*-t karmikus fizetségként,
s a karmikus vérbosszút és tisztátalanságot (*sdig sgrib*) tisztítsd meg!
Beszéded, mint Brahmā szava,
Űzd el a négy nagy *mārát*!
Űzd el az akadályok 1080 fajtáját!
Űzd el a *sa bdag*-ok betegségeit!
Űzd el a *nāgák* betegségeit!
Űzd el a *gdon*-ok betegségeit!
Űzd el a *gnyan*-ek betegségeit!
Űzd el a *bandhek* és a *bon-po*-k átkait!
Zabolázd meg a beszéd tisztátalanságát (okozó?) *'dre* és *srin* szellemeket!
Azért, hogy a pusztulást hozó istenek és démonok (*lha 'dre*) szíve megelégedjék,
az adományozó (*sbyin bdag*) életének váltságaként felajánlalak.
A felső, alsó és a nyolc irányban elő ártó szellemeket,
akadályokat, *ngar mi*, zúzd porrá!
A karmikus bosszú váltságaként felajánlalak.
Az életre törő démont (*tshe bdud*, *srog bdud*) téríts el,
minden ártalmat és akadályt zabolázz meg, kérlek!
A rád bízott feladatot teljesítsd!”³¹⁰

³¹⁰ Tib. 362.3, (5r) / *gtor phyé lan chags 'dir* (= 'dī) *kyer la* // *sha khon* (!) *sdig sgrib dag gyur cig* / *skad ni tshangs pa'i gsung dang ldan* // *bdud chen bzhi ni khyod kyis zlog* / *bgegs rigs stong phrag brgyad cu zlog* / *sa bdag nad rnams khyod kyis zlog* / *klu'i nad rnams khyod kyis zlog* / *gdon gyi rnams khyod kyis zlog* / *gnyan gyi nad rnams khyod kyis zlog* / *bandhe bon po byad kha zlog* / *gsung sgrib 'dre srin zil gyis gnon* // *phung ba'i lha 'dre yid kyi tshim* // *sbyin bdag sreg gi glud du 'bul* // *ngar mi khyod kyi* (=kyis) *steng 'og dang* // *phyogs 'tshams brgyad na gnas pa yi* // *gnod byed gdon bgegs brlag par mdzod* // *sha*

A következő versben feltűnik a *ngar mi* másik funkciója is, hogy mint „*ngar mi* király” (*ngar mi rgyal po*) magára veszi és elviszi a betegségeket (*nad spor byad khrus*, ff. 5v-6r). Ezt a vers is megtalálható más szövegben, és korábban már közöltük a fordítását, ezért most mellőzzük.

A szöveg következő részének elnevezése a „démonok pányváinak elvágása” (*bdud zhags gcod*, ff. 6r-7v). Az itt felsorolt démonok és istenségek között nem csak a tibeti népvallásból és az indiai buddhista démonológiából ismert szellemekkel találkozhatunk, hanem az intézményes *bon* vallás (a *g.yung drung bon*) istenségei is felbukkannak:

„*Hūm!* Égtájak, irányok mélyéről megidézlek.
 Légy nekem, a kiváló gyakorló jóginak, a társam!
 A dicsőséges védelmező s a többi,
 ezer fekete³¹¹ pányváját vágd el!
 A nagy Rāhu és a többi,
 ezer ördögi planéta pányváját vágd el!
 A tigrisfejű szikladémon,
 és a többi ezer ... (*rgyu gyur*) pányváját vágd el!
 Sgos rje dral gar³¹² és a többi
 ezer elrendező³¹³ pányváját vágd el!
 Bra ma rāja³¹⁴ és a többi,
 ezer *rākṣasa* pányváját vágd el!
 Stag la me 'bar³¹⁵ és a többi,

---

khon lan chags glud du 'bul // tshe bdud (5v) *srog bdud bsgyur ba yi // gdon bgegs thams cad 'gug tu gsol // bcol ba'i 'phrin las grub par mdzod /*

³¹¹ A fekete védelmezők a *mahākālā*k.

³¹² A szövegben szereplő Sgos rje dral gar nyilvánvalóan Skos rje drang dkar-nak, a „fehérbotos” (*drang dkar*) bon istenségnek a romlott alakja.

³¹³ *skos 'debs* nyilván a bon vallás *skos pa* „elrendező/beiktató” istenségek csoportját jelenti, akik a világban található lényeknek a lakhelyét kijelölték; általuk jöttek létre a hagyományos tibeti kozmográfia világai, mint pl. a *lha yul*, *mi yul*, *dmu yul*, vagyis a *lha* istenek, az emberek, a *dmu* szellemek „országai”.

³¹⁴ *bra ma ra tsa* a szövegben. Az utolsó két szótag hagyományosan a szkt. *rāja* „király” tibeti áttétűzése. Az első két szótag talán a szkt. *Brahmā* romlott tibeti átírása. Az biztos, hogy a *rākṣasák* (tib. *srin po*) vezetőjéről van szó, azonban azzal, hogy az *Brahmā* lenne, még nem találkozottam más szövegekben.

³¹⁵ Stag la me 'bar jól ismert bon istenség. Egyfelől ő Gshen rab mi bo egyik fő tanítványa, másfelől egy haragvó istenség, aki a legenda szerint egy varázstörrel (*phur pa*) legyőzte gonosz testvérét, Da sha gri

ezer ... (*kha sprang*) pányváját vágd el!
 Yamarāja és a többi,
 ezer *yama* pányváját vágd el!
 Li se hā ra³¹⁶ és a többi,
 ezer *rgyal po* szellem pányváját vágd el!
 'Gyogs byed dar ma és a többi,
 ezer férfi *bdud* pányváját vágd el!
 A tizenként *sman mo*³¹⁷ és a többi,
 ezer *sman mo* pányváját vágd el!
 Ekajāti és a többi,
 ezer *ma mo* pányváját vágd el!
 Yakṣa-rakṣa és a többi,
 ezer ártó szellem pányváját vágd el!
 E ni király és a többi,
 ezer gyümölcs (*shing thog*) pányváját vágd el!
 Dmu rje Gtsang po³¹⁸ és a többi,
 ezer *dmu bdud* pányváját vágd el!
 Nag po mgo dgu³¹⁹ és a többi,
 ezer *klu bdud* pányváját vágd el!
 Pe har király és a többi,
 ezer *rgyal po* szellem pányváját vágd el!
 Srog bdag dkar po³²⁰ és a többi,
 ezer *ging* (harcos)-szolga pányváját vágd el!
 Yam shud dmar po³²¹ és a többi,
 ezer *btsan 'gong* pányváját vágd el!
 Nag po mgo dgu és a többi,

---

ba-t. Istenségként fontos szerepet játszott a bon tantrák, elsősorban a varázstörrel kapcsolatos szövegek átadásában, de meditációs istenségként (*yi dam*) is gyakori.

³¹⁶ Valószínűleg a *rgyal po* Li byin ha ra egyik változata, aki Pe har kísérőjeként is felbukkan (ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 122 *et passim*)

³¹⁷ A *sman mo*-k többnyire hét vagy kilenc nővéreként szerepelnek a szövegekben, a 12-es szám talán a Tibetet védelmező istennőkre, a *brtan ma bcu gnyis*-re vonatkozik.

³¹⁸ Ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 281-82

³¹⁹ Klu bdud Nag po mgo dgu-t említ Nebesky Wokjowizt (Nebesky Wokjowizt, 1956, a *mgon po*-k p. 66, és a *dregs pa*-k között 267-268, 285 *et passim*).

³²⁰ Ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 332,

³²¹ Ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 66 *et passim*.

ezer 'gong po pányváját vágd el!
 Rdo rje legs pa³²² és a többi,
 ezer the 'u rang pányváját vágd el!
 Vedd a világ mdo-jét és a test-váltságát,
 s e gyülekezetnek ne árts!"³²³

A szertartás következő részét (7v), a fentiekhez hasonlóan, egy apróbetűs instrukcióval különítették el a többitől, amely szerint a szakasz témája a „rovás(pálca) eltörése” (*khram bcag*). A rováspálcával (*khram shing*), amelyre az egyén negatív cselekedeteit feljegyzik, gyakran találkozhatunk a váltság szertartásokban.³²⁴ Egyes istenségek, mint pl. Śrīdevī, attribútumaként is megjelenik, a szövegeinkben a leggyakrabban a *bdud*-k rováspálcájáról beszélnek. A „rováspálca eltöréséhez” tartozó vers nem szerepel a teljes egészében a szövegben. Az első rövid szakaszt egy instrukció követi, amely szerint a verset a szertartás bemutatása során ki kell bővíteni az előző részben található démonok listájának megfelelően. A rövid részlet a következő:

„*Hūm!* A láthatatlan világból, legfőbb istenség, megidézlek.
 Légy nekem, a legkiválóbb gyakorló jóginak a támasza!
 A dicső védelmező és a többi,
 ezer fekete rovását töröld el!
 Maheśvara és a többi,
 ezer *mahādeva* rovását töröld el!
 Rāhu és a többi,
 ezer planéta-ördög rovását töröld el!"³²⁵

A szertartás következő része a váltságfigura elszállítását kísérő liturgia (*glud phyi bstan*). Ez a rész a vizsgált szövegeink többségében „útmutatásként” vagy „kalauzolásként” (*lam bstan*) megtalálható, s több változata is ismert. Ez a variáns abban a tekintetben különleges, hogy nem egy általános jellegű panelt használt fel a

³²² Ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 66 *et passim*.

³²³ A szöveg átírását ld. Függelék 7.29.1.

³²⁴ Ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 358 *et passim*. Nála a *khram shing* egy fegyver, amelyet egyes ártó szellemek viselnek

³²⁵ Tib. 362.3, (7v) *hūm mi mngon dbyings nas lha mchod (=mchog) spyān 'dren no/ /sgrub mchog rnal 'byor bdag gi rgyab rten mdzod/ /dpal ldan mgon po la sogs pa 'i/ /nag po stong gi khram kha phyis/ /dbang phyug chen po la sogs pa 'i/ /lha chen stong gi khram kha phyis/ /khyab 'jug chen po la sogs pa 'i/ /gza' bdud stong gi khram kha phyis/*

szöveg szerkesztője, hanem egy olyat írt vagy emelt be a művébe, amely szorosan a *grib sel* szertartáshoz kapcsolódik, és a *grib bdag*-ot kalauzolja vissza a saját országába. A *grib bdag* korábban közölt invokációja mellett ez a másik jellegzetes verse e szertartástípusnak.

„*Hūm!* Amarra, a felkelő Nap irányában,
a fekete sötétség terének közepében,
ahol a tisztátalanság fekete országa fekszik,
szüntesd meg a tisztátalanságot, és vidd el oda!
A tisztátalanság fekete várának mélyére,
szüntesd meg a tisztátalanságot, és vidd el oda!³²⁶
Amarra, a delelő Nap irányába,
a tisztátalanság sötét, fekete országába,
a tisztátalanság fekete várának mélyére,
tisztátalanság nagy ura, oda menj!
Amarra, a lenyugvó Nap irányba,
a tisztátalanság sötét, fekete országába,
a tisztátalanság fekete várának mélyére,
tisztátalanság nagy ura, szüntesd meg a tisztátalanságot,
szüntesd meg a tisztátlan betegséget, és oda menj!
Amarra, az északi Nap irányába,
a tisztátalanság sötét, fekete országába,
a tisztátalanság fekete várának mélyére,
tisztátalanság nagy ura, szüntesd meg a tisztátalanságot,
szüntesd meg tisztátalanság betegségét, s oda menj!
Mdos nagy ura, vedd a *mdos*-t!
Glud nagy ura, vedd a *glud*-t!
Szüntesd meg a tisztátalanságot, és menj oda!
Menj, menj, menj!
Válaszd szét az embert és a gonoszt, és indulj!
Vidd most el, e betegséget vidd el!
Vidd most el, e tisztátalanságot vidd el!

---

³²⁶ A szöveg kétszer is elismétli ezt a versszakot. Feltehetően az írnok tévedéséről van szó, aki a négysoros versszakból két sort kihagyott.

Ellenségeskedés nagy ura, vidd el az ellenségeskedést!

Ragályok nagy ura, vidd a ragályt!

Károk nagy ura, vidd a károkat!

Indulj most, *sha ra ra*!

Indulj most, *si li li*!

Saját földedre, saját lakhelyedre menj vissza! – e szavakkal vessétek a *bali*-t és váltság figurákat az (ártó szellemek) irányába!”³²⁷

Phyag na rdo rje'i sgo nas grib sel

A szertartási kellékeit tekintve az előző csoporttól alapvetően különbözik a *Phyag na rdo rje'i sgo nas grib sel* című szöveg (Tib. 644.63, kézirat, 6 fols, korai 20. sz. kínai papír), a liturgiája mégis nagyon hasonló, helyenként azonos az előzőjével. Ebben az esetben azonban nincsen ellentmondás a kellékek és a szertartás során elrecitált versek tartalma között, és a két egység világosan megfeleltethető egymásnak.

Az ismeretlen szerzőjű szövegben, a liturgia szövegét követve, az oltár közepén kap helyet a „tisztátlanúság urának” (*grib bdag*) fekete lovasfigurája. A figura a kezében a tisztátlanúság fekete zászlóját (*grib dar*) lengeti és a fején a tisztátlanúság fekete kalapját (*grib zha*) viseli; ezen egy fekete színű ún. *grib 'phru* („tisztátlanúság csúcsdíz”) van. A figura feje felett a tisztátlanúság fekete madara (*grib bya*) száll, testén a tisztátlanúság fekete ruháját (*grib gos*) hordja, a hátán pedig a tisztátlanúság fekete tojását (*grib sgong*) cipeli. Mögötte a tisztátlanúság fekete kutya (*grib khyi*) kíséri, körülötte pedig nyolc, hozzá hasonló *grib bdag* áll. E figuráknak különféle állatfejük van: madár, béka, kígyó és a disznó; mindegyikből egy férfi és egy női figura. Ezek elé kerülnek a különféle egyéb áldozatok és a megrendelő *glud* figurája, amelynek néhány – a dolgozat során másutt már leírt – összetevőjét is felsorolja a szöveg. Az oltárt négy oldalról fekete vászonnal veszik körbe és különböző színű zászlókkal is feldíszítik.

A szöveg ezután következő bevezető egységei (ff. 1v-2r) megegyeznek azzal, amelyet az előző szöveg (Tib. 362.3) elején láthattunk. A szertartás összeállítója ezt kiegészítette egy teljes *bges gtor* és egy *lan chags gtor ma* résszel, illetve egyéb szentendeknek számító szakaszokkal (mint pl. a megbízó karmikus adósságainak eltörlésére, a kötések alól való megszabadítására vonatkozó versek, a dharma adománya stb., f. 2rv). A szertartás ezen első szakasza voltaképpen egy egyszerű és általános

³²⁷ A szöveg átírását ld.: Függelék 7.29.2.

jellegű, önmagában is megálló, teljes váltság szertartás lehetne, amelyet azonban a szerkesztője mintegy bevezetésképpen vagy kiegészítésként adhatott a *grib bdag*-ra vonatkozó, specifikus központi liturgiához. Mivel ez a bevezető szakasz nem tartalmaz semmi olyan elemet, amellyel ne találkoztunk volna már korábban, itt a részletesebb ismertetésétől eltekintek.

Azt ezt követő szakaszok nagyon hasonlóak a Tib. 362.3-as szövegben találhatók. A két szöveg között mindazonáltal vannak eltérések az egyes sorok sorrendjében, illetve az invokáció a Tib. 644.63-ban bővebb azzal néhány sorral, ahol leírják a központi *grib bdag*-ot körülvevő négy-négy állatfejű alakot és megfeleltetik őket a buddhista tudati mérgeknek. A két szöveg között egyezés egészen a váltság figura felajánlását kísérő versekig (*glud 'bul ba*, f. 4v) tart. Kivétel ez alól az a rész, amelyben a *ngar mi* figura elviszi az áldozatokat, és amelynek a fordítását fent közöltük, ez a rész ugyanis nem szerepel ebben a szövegben. Elképzelhető, hogy a Tib. 362.3-asban ez egy olyan hozzátoldás, amely azután került bele, amikor a két szöveg fejlődése kettévált, de az is, hogy már a szöveg összeállításakor két eltérő „panel” használtak fel a szerkesztői.

Az ezt követő, a betegségeket a *ngar mi* figurára áthelyező vers (*nad spo (=spor) ba*, ff. 4v-5r) ismét nagyon hasonló, bár nem teljesen azonos a két szövegben. A különbségek nem magyarázhatók csak az eltérő helyesírásból és a szövegromlásból, a felsorolt betegségek sorrendje is sokszor más, és gyakran eltérő elemeik is vannak. Bár mindkét variáns *nad spor ba* verse végső soron ugyanarra a közös forrásra megy vissza, úgy tűnik, nincsenek közvetlen kapcsolatban. Elképzelhető, hogy a szövegek fejlődésének korai szakaszában egyes részüknek csak, mintegy pontokba szedve, a „címeit” jegyezték fel, s ezeket az üres helyeket a kompilátorok a tetszésük szerint, a rendelkezésükre álló, hasonló, de nem teljesen azonos szövegű, sztenderd „panelekből” töltötték meg tartalommal.

Ez megmagyarázná a következő szakaszban megfigyelhető eltéréseket a két szöveg között. Ahogyan azt korábban láttuk, e résznek a címe „démonok pányvájának elvágása” (*bdud zhags gcod*) a Tib. 362.3-as kéziratban, ebben pedig „a kötél elvágása” (*thag gcod*, f. 5rv). Bár e két elnevezés hasonló, a hozzájuk rendelt liturgikus versek teljesen eltérők. A vers ebben az esetben nem az egyes istenségek és démonok mágikus kötelékének elvágására vonatkozik, hanem tudatot szennyező különféle mérgekre, amelyeket a szertartást elvégző jögi az öt buddha-családhoz tartozó *herukák* alakjában hajt végre:

„Hūṃ! Én vagyok a Buddha *heruka*,
kezemben kerék-fegyvert fogok,
éles kerék-fegyveremmel,
a düh szülte betegségek kötelét elvágom.
Hūṃ! Én vagyok a Vajra *heruka*,
kezemben *vajra*-fegyvert fogok,
éles *vajra*-fegyveremmel,
a gyűlölködő szavak szülte betegségek kötelét elvágom.
Hūṃ! Én vagyok a Ratna *heruka*,
kezemben drágakő-fegyvert fogok,
éles drágakő-fegyveremmel,
az kapzsiság szülte betegségek kötelét elvágom.
Hūṃ! Én vagyok a Padma *heruka*,
kezemben lótusz-fegyvert tartok,
éles lótusz-fegyveremmel,
a ragaszkodás szülte betegségek kötelét elvágom.
Hūṃ! Én vagyok a Karma *heruka*,
kezemben *vajrakereszt*-fegyvert tartok,
éles *vajrakereszt*-fegyveremmel,
az irigység szülte betegségek kötelét elvágom.”³²⁸

A szöveg következő szakasza a betegség „alapjának a kirázása/megtisztítása” (*gzhi sprugs*, ff. 5v-6r) ugyanarra az elvre épül, mint az előző rész, a jögi az öt buddha-család *herukájaként* végigmegy a különféle tudati mérgek és démonok okozta betegségeken és egyenként eltünteti azokat.

Ezután következik a *ngar mi* elvezetése és az ártó szellemek hazaküldése (f. 6rv). Ez a rész több rövid szakaszból áll, az első közülük (f. 6r) nincsen benne a Tib.

³²⁸ Tib. 644.63, (5r) *hūṃ nga ni buddha he ru ka / phyag na 'khor lo mtshon cha bsams // 'khor lo mtshon cha rnon po yis // zhe sdang las gyur nad thag chod // hūṃ nga ni badzra he ru ka / phyag na rdo rje mtshon cha bsams // rdo rje mtshon cha rnon po yis // gtum tshig las gyur nad thag chod / hūṃ nga ni ratna he ru ka / phyag na rin chen mtshon cha bsams // rin chen mtshon cha rnon po yis // ser sna las gyur nad thag chod / hūṃ nga ni padma he ru ka / phyag na padma mtshon cha bsams // padma mtshon cha rnon po yis // 'dod chags las gyur nad thag chod // hūṃ nga ni karma he ru ka / phyag na rgya gram mtshon cha bsams // rgya gram mtshon cha rnon po yis / (5v) / phrag dog las gyur nad thag chod /*

362.3-ban, a második rész azonban az ott található, és korábban lefordított, a *grib bdag*-ot hazaküldő *lam bstan* vers egy változata:

„Hūm! Tisztátalanságok ura, az utadat megmutatom.
Amarra, a felkelő Nap irányában,
a fekete sötétség terének közepében,
a tisztátalanság fekete országa, sej, de vidám hely!
A tisztátalanság fekete vára, sej, de erős!
A tisztátalanság fekete házának mélyére,
Tisztátalanság fekete ura, oda menj!
Ez itt nem a te helyed!
Szüntesd meg a tisztátalanságot, és menj el gyorsan!
Az ebben az országban lakó,
nem-emberi teremtmények és akadályozó szellemek seregeit,
kinek a nevét számba se lehet venni,
formájuk is különböző és sokféle,
és különböző és sokféle alakot öltenek,
e sokezernyi gátló szellem seregeit,
vedd ezt a váltság-*bali*-t,
és vezesd őket gyorsan Videhába!
Vidd el őket a fekete vashegyek mögé!”³²⁹

Khro rgyal sme brtsegs pa'i sgo nas grib sel cho ga

Az előző szertartáshoz áll legközelebb a *Khro rgyal sme brtsegs pa'i sgo nas grib sel cho ga* c. kézirat (Tib. 644.62, 8 fols., késő 19/ korai 20. sz. kínai papír) szövege. A mű szerzője ismeretlen, az utolsó soraiban mindössze annyit tudunk meg a keletkezéséről, hogy az „oḍḍiyānai mester, Padmasambhava által készített könyvből származik” (Tib. 644.62, f. 8v, *u dyanya'i mkhan po padma sambha was mdzad pa yig cha las byung ba'o*). Elképzelhető, hogy ez a „könyv” nem más, mint az első 'Bri gung chung tshang,

³²⁹ Tib. 644.63, (6r) *hūm grib bdag khyod la lam bstan no // nyi ma shar phyogs pha gi na // mun pa nag po'i klong dkyil na // grib yul nag po'i gnas re bde // grib mkhar nag po brtsong re bstsan // grib khang nag po gting rum nas // grib bdag nag po der song cig / 'di la khyod kyi gnas ma mchis // grib nad sel nas myur du dungs // yul khams 'di na gnas bzugs pa'i // 'byung po mi min bgegs kyi tshogs // ming ni brjod kyi (!) mi (6v) langs pas // gzugs ni mi gcig du ma ston // sprul pa mi gcig du ma sprul // stong phrag du ma bgegs kyi tshogs // glud kyi gtor ma 'di bzhes la // lus 'phags gling du myur drongs // lcags ri nag po rgyab du sprad /*

Chos kyi grags pa (1595-1659) által készített *Grib 'joms rdo rje pha lam gyi las mtha' grib mdos shin tu bsdus pa*, amely a *Rin chen gter mdzod*-ben is megtalálható.³³⁰ Ez a szöveg, ha szó szerint nem is azonos a Tib. 644.62-es kéziratban leírt szertartással, a szerkezetében és tartalmában nagyon közel áll hozzá. Talán Chos kyi grags pa szövege is több variánsban létezett, és ezért vannak a különbségek a *Rin chen gter mdzod*-ben található és a mongóliai szöveg között, de az is könnyen elképzelhető, hogy a *'bri gung pa* szerző csak újraírt egy régebbi szöveget, ahogyan arra röviden a kolofonban is utal.³³¹ Chos kyi grags pa itt azt írja, hogy ő alkalmazta először Sme ba brtsegs pa-t (Bhurkumkuta) erre a szertartásra, ami azért is különös, mert az ez istenség hagyományosan a különféle vétkek, tisztátalanságok megszüntetőjeként ismert, és központi szerepe van, többek között, az olyan régi, *rnying ma* hagyományú művekben, mint a Ratna gling pa és Gter bdag gling pa korábban említett művei; igaz itt a női alakja szerepel.

A szertartás kellékei megegyeznek az előzővel (Tib. 644.63), a *grib bdag* figurán kívül itt is megjelennek körülötte a madár-, kígyó-, béka-, és disznófejű figurák, igaz a számuk ebben az esetben csak négy, mert nincsenek külön férfi és női változataik.

A liturgia első sajátos eleme a *grib bdag*-nak a figurájába való megidézése (ff. 2r-3r), amely a már korábban látott invokációs verseket megelőzően, a szertartás elején található vizualizációval kezdődik:

„Az üres teréből magam előtt, a tisztátalanság fekete, négyszögű várában, a négy égtáj, a négy határ és a nyolc irány közepén, egy felnyergelt és felkantározott, szépséges fekete ló hátán (ülve, megjelenik) a *grib bdag* király, akinek teste színe fekete, egy feje és két karja van. Jobbjában a tisztátalanság fekete zászlóját lengeti, baljában fekete kantárt tart. Hátán a tisztátalanság fekete csúcsdíszt cipeli³³², a tisztátalanság fekete madara repül a feje felett, a háta mögött a tisztátalanság fekete kuttyáját vezeti. A tisztátalanság fekete embere tartja a lova

³³⁰ *Rin chen gter mdzod chen mo*, vol. 28, pp. 41-51.

³³¹ Egy másik nagyon hasonló szöveg is létezik, ez a *Rme brtsegs ljang dud la bsten pa'i grib glud rdzong chog 'gal rkyen mun sel khro bo'i gzi 'od*, amelyet a sa skya pa Kun dga' blo gros (1729-1782) írt (ld. Kun dga' blo gros 2008, vol. 6., pp. 1145-1152). Itt a különbség nagyobb a mongol szöveggel, mint a Chos kyi grags pa-féle esetében, s az azonos részek elsősorban a specifikus liturgiára vonatkoznak.

³³² Itt minden bizonnyal kimarad néhány szó a szövegből. A *'phru* „csúcsdész”, a sisaknak vagy a kalapnak az eleme, amit a legtöbb szöveg szintén kiemel a *grib bdag* leírásakor. Amit a hátán cipel a figura, az egy fekete tojás, ami szintén megtalálható a szövegek többségében.

kantárát, előtte a madárfejű, jobbra tőle a disznófejű, balra tőle a békafejű, mögötte a kígyófejű.”³³³

A szöveg ezután tovább folytatódik az ártó erők invokációjával és a hozzájuk intézett kérésekkel (ff. 3v-4r). Az itt található versek egy része megegyezik a fenti két szövegben találhatókval, ám az általános jellegű, hosszabb *bgegs gtor* és *lan chags gtor ma* részek nélkül. A *grib bdag* invokációja hasonló, de nem teljesen azonos a fentiekkel, leginkább a Tib. 644.63-as kéziratban található változathoz áll közel. Az állatfejű figurák és a hozzájuk tartozó tudati mérgek egy kissé eltérnek: a Tib. 644.63-ban: madár – ragaszkodás (*'dod chags*), béka – ostobaság (*gti mug*), kígyó – düh (*zhe sdang*), disznó – gyűlölet (*gtum tshig*); a Tib. 644.62-ben: madár – ragaszkodás, düh – kígyó, disznó – ostobaság; önteltség (*nga rgyal*) – béka.

Az áldozati szöveg további része (ff. 4r-6v) nem található meg az e csoportba sorolt korábbi két szövegben. Ebben a hosszabb felsorolásban a negatív karmát törlesztendő, áldozatokat mutatnak be a tizenkét évnek megfelelő állat fejét viselő emberalakoknak, akiket a szövegben “a váltság urainak” (*blud kyi bdag po*) neveznek. Mivel ez a szakasz egyszer sem említi a “tisztátalanságot”, hanem általánosságban a karmikus adósságokról beszél, és a felsorolt alakok nem szerepelnek az oltáron, nyilván egy másik szövegből származó betétről van szó. A szakasz azzal az instrukcióval ér véget, hogy a *mtheb kyu*-kat háromszor a beteg teste köré kell érinteni, és egy mosdató (*khrus*) szertartást is el kell végezni.

A következő rész a *grib bdag* elkalauzolása (*grib bdag la lam bstan pa*, ff. 7v-8r). Bár ez a szakasz megtalálható a fenti két szövegben, az itt leírt liturgia egy kissé eltér mindkettőtől. A szöveg összeállítója ebben a részben két kisebb verset épített be, amelyek közül az első valójában a *glud* figura felajánlása: a figura egyes alkotóelemei (hús, vér, csontok, testmeleg stb.) megfelelnek az öt elemek, s kiváltják az ezekben az elemekben élő istenségeket és szellemeket. Ezt követi a tulajdonképpeni *lam bstan* vers, amely az egyik közeli variánsa fenti két kéziratban találhatóknak:

„Tisztátalanságok ura, az utadat megmutatom,
Amarra, a lenyugvó Nap irányában,
a fekete sötétség terének közepében,

³³³ A szöveg átírását ld.: Függelék 7.30.1

a tisztátalanság fekete országa nagyon védett,
 a tisztátalanság fekete vára, sej, de erős,
 tisztátalanság fekete ura, oda menj!
 Tisztátalanságok ura, az utadat megmutatom,
 Ó! Amarra, a felkelő Nap irányában,
 a fekete sötétség terének közepében,
 a tisztátalanság fekete országának mélyén,
 lakik a kínai császár és a kísérete,
 tisztátalanság ura, oda menj!
 Az adósságokat, karmikus követeléseket tedd semmissé!
 Ó! Amarra, a déli nap irányában, ... (ismétlődő sorok)
 lakik a dharma indiai császára, ...
 tisztátalanság ura, oda menj!
 démonok ura, oda menj!
 ragályok ura, oda menj!
 Az adósságokat, karmikus követeléseket tedd semmissé!
 Ó! Amarra, a lenyugvó Nap irányában, ...
 lakik a Stag gzigs (Perzsia), a kincsek királya, ...
 Ó! Amarra, az északi Nap irányában, ...
 lakik Ge ser, a seregek királya, ...”³³⁴

Myur mdzad ye shes kyis mgon po phyag drug pa'i sgo nas grib sel

Mivel a *Myur mdzad ye shes kyis mgon po phyag drug pa'i sgo nas grib sel* (Tib. 644.48, kézirat, 4 fols., korai 20. sz. orosz papír) c. szertartásban is megjelennek a tudati mérgeket jelképező állatalakok, amelyekhez hasonlókkal az előző két szövegben találkozhattunk, erről a kézitről is ebben a csoportban ejtek néhány szót.

A kellékek felsorolása (f. 1v) rövid, a *grib bdag* figurája ugyanolyan, mint az előző esetekben. A központi alak mellé helyezik el a ragaszkodás (*'dod chags*), a düh (*zhe sdang*) és az ostobaság (*gti mug*) figuráit, amelyeket a szöveg ugyan nem ír le pontosabban, de minden bizonnyal a madárról, a kígyóról és a disznóról van szó. Ezeken kívül az oltárra kerül még hat fekete lovasfigura is, illetve egyéb áldozatok. Nem esik szó azonban sem a felajánlott tárgyak között, sem pedig a liturgia szövegében

³³⁴ A szöveg átírását ld.: Függelék 7.30.2

a beteg váltságfigurájáról, illetve a váltság átadásáról, így ez a szertartás, bár több ponton is kapcsolódik a korábban bemutatott rítusokhoz, mégsem tekinthető váltság szertartásnak. A liturgia szerkezete és szövege is eltér a fentiekétől, de itt nem szükséges ismertetni.

Dpal phyag na rdo rje grib sel

A *Dpal phyag na rdo rje grib sel* (Tib. 644.77, kézirat, 8 fols., késő 19./korai 20. sz. kínai papír) c., ismeretlen szerzőtől származó mű sok mindenben különbözik azoktól, amelyeket eddig láttunk. A *grib bdag* itt is fekete lovasfigura, ám a kezeiben most nem zászlót és lándzsát, hanem kampót (*lcags kyu*) és fejszét (*sta re*) fog. Az áldozatok között megtaláljuk a *grib rdzas*-t, ami itt feketére pirított magokat (*'bru nag 'tshig ma*) jelent, illetve nyolc-nyolc fekete *ngar mi*-t, *chang bu*-t, *ting lo*-t, *gtor ma*-t. Az első szakasz, amelyben – általános jelleggel – megidézik az ártó erőket annak a szövegnek egy változata, amellyel korábban a Tib. 362.3, Tib. 644.62, Tib. 644.63-as kéziratokban is találkozhattuk. Ezt követi a *grib bdag* invokációja, amelyben egy egyszerű eredettörténet vezet be a szellem hagyományos ikonográfiai leírását:

„Bhyoḥ! Benn a fekete tisztátalanságban,
(élt) az atya, Grib ral gnam phyed bdag (~az ég fele)
és az anya, Grib ral sa phyed bdag (~ a föld fele).
Az apa és az anya szétvált (?),
és a kilenc *grib mo* nővér lett a gyermekük.³³⁵
(vagy: és a kilenc árnyék-ember fivérek lettek a fiaik).
A legidősebb árnyék-ember (*grib mi*) felcseperedett,
s hol lakik? a Meru-hegy oldalában (vagy: a havában) lakik.
Hátasként a tisztátalanság fekete lován ül,
Hátán a tisztátalanság fekete kosarát cipel,
Testén a tisztátalanság fekete ruháját viseli, ...”³³⁶

³³⁵ A *grib mo* női toldalékja miatt fordítottam a *spun* „testvér” szót „nővérnek”, és a *bu* „fiú” szót „gyermeknek”. A következő sorban azonban *grib mi* van, amely minden bizonnyal ugyanaz a szó, mint az előző.

³³⁶ Tib. 644.77, (2r) *bhyoḥ grib ma nag po 'i nang shed na // pha ni grib ral gnam phyed bdag // ma ni grib ral sa phyed bag (= bdag) // pha ma gnyis kyis sel ba la // bu ni grib mo spun dgu yin // che ba greb (!) mi lus skye (!) te // 'dug na ri rab kha na 'dug // chibs su grib rta nag po chibs // grib snod nag po rgyab na khur // grib gos nag po lus la gyon /*

A vers folytatódik (f. 2rv) a *grib bdag* leírásával és neki szóló áldozatok felajánlásával, de nem tartalmaz új elemet a korábbi szövegekhez képest.

A következő szakaszban (ff. 2v-3v) is felismerhetünk már a Tib. 644.62-es és a Tib. 644.63-es szövegekben látott elemeket. Itt is, ezúttal Vajrapāni erejére hivatkozva, arra szólítja fel a *grib bdag*-ot, hogy az szüntesse meg a különféle tisztátalanságokat, mint például az égtájakhoz, illetve a tudati mérgekhez kapcsolódóakat (ragaszkodás – kelet, düh – dél, ostobaság – nyugat, irigység – észak), a különféle démonokhoz köthetőket stb.

Ezután (ff. 3v-4r) röviden mind a nyolc égtájban felszólítja az ott élő „árnyék embert” (*grib mi*) – az előző, legidősebb *grib bdag* nyolc testvérét, akikről az eredetmítosz beszélt –, hogy tisztítsák meg a megrendelőt a szennyeződéseitől. A szöveg nevén is nevezi ezt a nyolc testvért: kelet – Shid sod (!) skyes bu ’dus, délkelet – Ltas ngan skyes bu cig po, dél – Lha ngan grib, délnyugat – Skyug bro bo, nyugat – Skyes bon bdud, északnyugat – Dum dum po, észak – Lding lding po, északkelet – Skong gcig po.

A felsorolás folytatódik (ff. 4r-5r) az égtájakhoz rendelt különféle szellemcsoportok, és tisztátalanságfajták megszüntetésével. Ez a rész nagyon hasonló, de szó-szerint mégsem azonos azzal, amelyet a Tib. 362.3-es és a Tib. 644.63-as kéziratokban láthattunk. A végén található instrukció szerint ezeket a verseket egy mosdató szertartás (*khrus*) keretében recitálták el.

A következő rész a betegség áthelyezése a *ngar mi* figurára (ff. 5rv-6r), és a *ngar mi* elküldése (ff. 6r-7v). Az utóbbi részhez tartozó vers a Tib. 644.63-ban található egy közeli variánsa.

Grva lnga’i grib sel

A *grib sel* szertartások között különleges daraboknak számítanak a Tib. 644.40-es és a Tib. 644.73.1-es jelzetű szövegek, amelyekben a rituálét összekapcsolják a *Pañcarakṣā*val. Mindkét kézirat ugyanazt az ismertelen szerzőjű művet tartalmazza, a Tib. 644.40-as kéziratban *Panydza grva lnga’i grib sel* (2 fols., korai 20. sz. orosz papír), a Tib. 644.73-asban pedig *Grva lnga grib sel* (ff. 1-3r, korai 20. sz. orosz papír) a címe.

A szöveg bevezető soraiban és a végén röviden elmondja a szertartás eredettörténetét. Eszerint Srong btsan sgam po, tibeti uralkodó egy Mkhas/Mkha’ rigs

dbang ldan („bölc és hatalmas”) nevű minisztere végezte el először a rítust, amikor a király gyermek fia, Rtsigs ldan/Gcig langs megbetegedett.³³⁷

A kellékekben nincsen semmi rendhagyó: a fekete *grib bdag* lovasfigurája önmagában áll, fekete ruhában, fején fekete kalappal, kezében fekete zászlóval. Mögötte a fekete kutya, feje felett a fekete madár, hátán egy fekete tojást cipel, előtte a megrendelő figurája, és egyéb áldozatok. Az kellékek leírása után egy rövid instrukció olvasható, amely szerint a szertartás kezdetén el kell recitálni a *Pañcarakṣāt* három, hét vagy kilenc alkalommal.

A szertartás a *Pañcarakṣā* istennőinek vizualizációjával és egy rövid, nekik szóló *pūjā*-val folytatódik (ff. 1v-2v). A *grib bdag*-hoz szóló vers, illetve az „útmutatás” (*lam bstan*) azonban nem tartalmaz új elemet az előző szövegekhez képest.

5.2.11 A szélparipa (*rlung rta*) felemelésre szolgáló szertartások

Ebbe a csoportba összesen két kézirat tartozik, amelyeket Kelényi Béla³⁸⁵ részletesen feldolgozott és elemzett, ezért itt csak a címüket és jelzetüket közlöm:

- Tib. 526.39 *Mdos chog sna tshogs la byung ba'i rlung rta bskyed pa'i mdo* (=gto) *chog* (13. fols., 20. sz. orosz papír), szerzője ismeretlen.
- Tib. 644.47 *Rlung rta gis [!] bcos thabs* (2 fols., 20. sz. orosz papír.), szerzője ismeretlen.

5.3 Specifikus démonok elleni szertartások

Ide tartoznak azok a szertartások, amelyek célja nem valamely betegség elhárítása, hanem egy adott szellem kártékony hatásának a megszüntetése. E szellemek egy része a tibeti nem-buddhista hitvilágból származik, másik részük pedig az indiai buddhista mitológiából. A kétfajta szellemvilág egyszerre jelenik meg a szövegeinkben, a nagyfokú szinkretizmus miatt sokszor egymástól elválaszthatatlanul.

³³⁷ A történet szereplői közül csak az uralkodó volt valós személy. A mindkét kéziratban számos helyesírási hibát tartalmazó szöveghelyekben említett miniszter Mkhas/Mkha' rigs dbang ldan nem igazi személynév, egyszerűen csak annyit jelent, hogy „bölc és hatalmas”, a király fia Rtsigs ldan/Gcig langs pedig nem ismert a tibeti történeti hagyományban. Elképzelhető, hogy a nevek eredeti alakja valós személyekre vonatkozott, és csak az – elsősorban a tulajdonneveknél jelentkező – szövegromlásnak köszönhető a szövegekben szereplő alakok. A szövegromlás mértékét illusztrálандó, a bevezető sorokban leírt történet átírását itt közlöm: Tib. 644.40 [Tib. 644.73] (1v) 'di'i sngon dus bod [-] kyi sa [kyis] la rgyal po chen po srog (!) btsun (!) po [srong btsan sgam po] blon po mkhas [mkha'] rigs [rig] dbang ldan gis bye ba [zhes bya ba] de tshe la rgyal po'i (!) [po] chen po'i [po] chung sras rtsigs langs [gcig langs] zhes pa la nang (!) [nad] gdon bgegs gyi gcod [gnod] pa gang mang byung ba'i rgyud [rgyü] gnod pa [-- de nyid] gsal la [gsal ba'i] thabs la

³⁸⁵ Kelényi 2012 és 2013.

E szövegek fontos forrásai a nem-buddhista tibeti mitológiának is, nem ritkán találkozhatunk bennük archaikus eredettörténetek maradványaival, illetve olyan verses szövegekkel, amelyek alapján az egyes szellemek tevékenységeit közelebbről meg lehet határozni. Maguk a szertartások azonban struktúrájukban megegyeznek a korábban leírtakkal, jóllehet az oltáron ábrázolt szellemek és a litugikus betétek is egyedi jellegzetességeket is mutatnak. A liturgia invokációiban előfordulnak olyan kötött számú versformák, amelyek a népdalokkal, illetve a Dunhuangból is ismert ótibeti versformákkal mutatnak rokonságot.

5.3.1 *Sri* vagy *srin* démonok

A *sri* vagy *srin* nevű démonok a legkártékonyabbak közé tartoznak a tibeti mitológiában. A hagyományos tibeti kozmológia szerint ők foglalják el a föld alatti legalsó világot, és általában a halálhoz kapcsolódnak, megfelelőjük az indiai mitológia *rākṣasái*. Ezekben a szövegekben elsősorban olyankor találkozhatunk a kifejezetten hozzájuk szóló váltság szertartásokkal, ha azok temetési egyben szertartások, vagy ezekbe beépített részek, s azt hivatottak megakadályozni, hogy az elhunyt hulladémon formájában visszatérjen.

A vizsgált anyagban két szöveg tartozik e kategóriába, terjedelmi korlátok miatt ezeknek csak az adatait közlöm:

- Tib. 521.1 *Gshin po 'i sbyangs chog gi le lag Sri can sbubs gshin (=gshig) gis [!] dams [!] pa Me rlung tsha ngar* (6 fols., késői 19., korai 20. sz. orosz papír). Egy váltság szertartás (*glud*) a *sri* démonok ellen, amelyet Ngag dbang blo bzang bstan pa'i rgyal mtshan (aki feltehetőleg Lcang lung Paṇḍita (1770-1845)) írt a temetési rítusok kiegészítéseként.
- Tib. 538.18.4 *'Jam dpal gshin rje gshed kyi sgo nas Gnas lung gi cho ga'i le lag Sri can sbubs bshig gis man ngag Rdo rje'i tho ba zhes bya ba Spu grir [!] mtshon cha* (ff. 19r-22r). Egy *upadeśa* az elhunyt lelkének a *sri* démonoktól való védelmezéséért Vajrabhairava segítségével; egy temetési szertartás (*gnas lung*) kiegészítése.

5.3.2 *Sa bdag* és *klu* helyszellemek

A *sa bdag* a tibeti hitvilágban a lakott területen kívüli, természeti világot népesítik be, sziklákban, forrásokban, fákban stb. laknak, és az ezeket érintő emberi tevékenységre válaszul különféle károkat okoznak, betegségeket küldenek. Az itt felsorolásra kerülő szertartások *sa bdag* szellemei alapvetően nem azonosak a korábban már említett *nag*

rtsis asztrológia *sa bdag*-jaival, ám az asztrológia népszerűsége miatt az utóbbi elemei is megjelennek a helyszellem *sa bdag*-oknak szóló szertartásokban.

A *sa bdag*-ok sok tekintetben azonosak az itt bemutatásra kerülő másik szellemcsoporttal, a *klu*-kal, akik az alsó, ill. a vízi világ meghatározó természetfeletti erői. Bár a nem-buddhista tibeti hitvilág egyik alapvető szellemtípusát jelentik, a buddhista szövegekben a *klu* szó az indiai hitvilág kígyóalakú, és szintén a vizekhez köthető *nāgá*inak fordítására szolgált; a két különböző eredetű szellemfajta a szövegeinkben egymástól elválaszthatatlan.

Az alábbi szövegek tartoznak ide:

- Tib. 517.14 *Spyi klu chen spyi mdos* (5 fols., 19. sz. kínai papír) Padmasambhavának tulajdonított váltság szertartás Klu bdud rgyal po-hoz
- Tib. 528.12 *Rje btsun seng ge sgra la bten pa'i klu dang sa bdag gi gdon 'grol gyi cho ga nyer bsdus Nad gdon kun sel phan bde'i bdud rtsi* (fanyomat, 37 fols., korai 20. sz. orosz papír). Siṃhanāda Avalokiteśvarára támaszkodó szertartás a *nāgák* és *sa bdags*-ok által okozott betegségek és ártalmak ellen. A terjedelmes és nagy részletességgel feléptett munkát a híres halha Dam tshig rdo rje (1781-1855) írta Tāranātha egy műve alapján. Minden bizonnyal a szerző jelentőségének köszönhető, hogy a munkája, az összes műveinek (*gsung 'bum*) nyomtatott kiadásától függetlenül, fanyomatos formában, önállóan is kiadásra került. Maga a mű ugyanakkor – talán éppen terjedelme miatt – nem lehetett túl népszerű, ugyanis ez az egy példánya van a Keleti Gyűjteményben, kéziratával pedig nem találkozhatuk.
- Tib. 542.5 *Sa bdag 'khrugs sel snang brgyad kyi mdos chog Snang srid dbang sdud* A *nāgák* és *sa bdags*-ok által okozott betegségeket és ártalmakat elhárító szertartás. Szerzője a halha Bstan pa'i sgron me (*alias* Śāsanadīpaṃ), aki a munkájában Co ne Grags pa bshad sgrub (1675-1748) egy, a *Gnam sa snang brgyad*-on alapuló művét (*Snang brgyad ba' thabs kyi rim pa*) ötvözte egyéb, közelebbről meg nem határozott *sa bdag 'khrugs mdos* szövegekkel.
- Tib. 636.13 *'Phags pa klu sgrub snying po'i mdzad pa gnyen po'i klu mdos* (3 fols., 19. sz. kínai papír). Váltság szertartás a *nāgák* lecsillapítására. A Nāgārjunagarbhának tulajdonított tanítást az I. Paṇ chen Lama, Blo bzang chos kyi rgyal mtshan foglalta írásba.

- Tib. 637.5 *Klu chen brgyad kyis* [!] *mdos Klu gdon sel ba* (ff. 5v-8r, késői 19. sz. kínai papír). Váltás szertartás a *nāgák* által okozott betegségek gyógyítására a nyolc *nāga* király segítségével. A szöveg szerzője egy bizonyos Ngag dbang dkon mchog.
- Tib. 644.67 *Rgyal po glud rdzongs* (3 fols., késői 19. sz. kínai papír). Ismeretlen szerző műve. A címében a *rgyal po* a nyolc *nāga* királyra vonatkozik.
- Tib. 644.106 *Sa bdag klu bdud gyi gdon 'grol* (6 fols., késői 19. sz./korai 20. sz. kínai papír). Váltás szertartás a különböző helyszellemek (*sa bdag, klu bdud* stb.). által okozott ártalmak kivédésére. A szöveg egy Padmasambhavának tulajdonított *gter ma*.
- Tib. 644.112 *Sa bdag klu yi don* [!] *grol* Az előző szöveg (Tib. 644.106) variánsa.

5.3.3 *Rgyal po* szellemek

Kifejezetten a *rgyal po* szellemek³⁸⁶ elhárítására készített *mdos glud* szertartásból kilenc található a Keleti Gyűjteményben, amelyek négy típusba sorolhatók.

1. típus

I. Az első típushoz tartozik Thu'u bkvan Blo bzang chos kyī nyi ma *Rta mgrin gsang sgrub kyī sgo nas Rgyal rdzongs bya tshul Gnod 'tshe kun sel* című munkája, amely két példányban is megtalálható a Gyűjteményben: a szerző Guhyasādhana Hayagrīvához kapcsolódó szertartásciklusának fanyomatos kiadásában (Tib. 351.8, 7 fols.), illetve egy kéziratban is (Tib. 534.4.1, 19. sz. kínai papír, ff. 1–6v).

E típus oltárának a közepén egy földből vagy fából épített ház áll, amelynek a teteje olyan, mint egy kínai pagodáé (*rgya phib can*), és kerítés veszi körbe. A házba helyezik el a *rgyal po*-nak az agyagból vagy téstáblából készített, nemesi ékszerekkel feldíszített figuráját, amely a jobb kezében koldus szerzetes botját (*mkhar sil*), baljában rózsafüzért tart. Szemben, arcával a *rgyal po* felé fordulva, helyezik el a megbízó figuráját, köréjük pedig a szokásos áldozatokat. A ház és az azt szegélyező „vas hegyek” (*lcags ri*) közé háziállatok figuráit, „kilenc hágó földjét, kilenc völgy vizét” (*la dgu'i sa lung dgu'i chu*) rakják. A szerző hozzáteszi, hogy amennyiben lehetséges, a ház tetejére a megbízó születési elemének megfelelő színű *nam mkha* '-t vagy ilyen színű selyemmel díszített nyilat kell elhelyezni. E tárgyakat, valamint a „férfi és női arcokat” (a *pho gdong*-ot és a *mo gdong*-ot), a nyilat és az orsót, a fatáblácskát (*rgyang bu*) rá lehet

³⁸⁶ A *rgyal po* szellemekre vonatkozóan ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, pp. 11 *et passim*.

tenni a „vas hegyekre” is. A többi áldozatot (*rdzong chas*; mint arany, ezüst stb.), illetve egy mérleget ezek mellett helyezik el.

A szertartás menete nem tartalmaz olyan elemet, amellyel ne találkoztunk volna már korábban. Az invokáció során *yi dam*-ot illetően a szerző alapvetően Hayagrīvára támaszkodik, de kis betűkkel interpolálva megadja a variánsokat arra az esetre is, ha a jógi választása inkább Vajrabhairavára esne. Az áldozatok megáldása és felajánlása különböző típusaikra bontva történik, megtalálható továbbá a megbízót jelképező *glud* figura összetevőit részletesen elősoroló vers egy variánsa, amelynek a fordítása fent már szerepelt a dolgozatban.³⁸⁷ A szöveg magukról a *rgyal po* szellemekről és mitológiájukról nem ír semmit.

2. típus

II. A második szövegtípushoz tartozik a Tib. 534.4. kézirat második, cím nélküli szövege (Tib. 534.4.2, ff. 6v-7v), amely az előbbi munka rövid változata. Ez a szöveg igen népszerű lehetett Mongóliában, ugyanis további három példánya is megtalálható a Keleti Gyűjteményben. Ezek a Tib. 538.7.1 (kézirat, 20. sz. orosz papír, ff. 1-2v), amelyben a címe: *Rta la grin* [!] *gsang sgrub sgo nas rgyal rdzongs mdor bsdu su bkod pa*, a Tib. 542.9.2-es kézirat (20. sz. orosz papír, 5v-7), itt a címe: *Rgyal rdzongs lag tu blang bde*, illetve a Tib. 644.81-es kézirat (3 fols., 20. sz. kínai papír), amelyben a címe: *Rgyal po sde lnga rgyal rdzons lag tu blang bde ba*. Mivel e szertartás az előző rövidített verziója, nem foglalkozom bővebben vele. Megjegyzendő azonban, hogy a kolofonban a szerző azt állítja, hogy Dam pa *upadeśája* nyomán (*dam pa'i man ngag bzhin*) írta meg a szöveget, aki nem lehet más, mint a 11. századi *mahāsiddha*, Pha Dam pa sangs rgyas.³⁸⁸

3. típus

III. A harmadik típushoz tartozik a fenti szerző nyomtatott kiadású, *guhyasādhana* Hayagrīva ciklusába tartozó hosszabb műve, a *Rgyal mdos kyi cho ga Ngo mtshar sgyu ma'i mchod sbyin* (Tib. 351.18, 32 fols.). Ennek mindössze egyetlen példánya található a gyűjteményben, ami arra utalhat, hogy – talán épp hosszúsága miatt – nem lehetett népszerű szöveg Mongóliában. Mindenesetre a *rgyal po*-k vezetőjének, Peharnak a tibeti buddhista hagyományban betöltött fontos szerepét mutatja, hogy ez a szöveg talán a legösszetettebb nem csak a szerző, de a Keleti Gyűjtemény összes

³⁸⁷ Ugyane szerzőnek a *Rgyal mdos kyi cho ga Ngo mtshar sgyu ma'i mchod sbyin* c. művéből származó részletről van szó, a dolgozat elején, a szertartás menetét ismertető részben.

³⁸⁸ a szöveg bevezető soraiban erre másképpen is utal: „a *siddha*-ember *upadeśájának* megfelelően” (*grub pa skye bo'i man ngag bzhin*)

váltság szertartása között. A szövegben megjelenő Pehar nem egyszerűen egy szellem, akit Padmasambhava megfegyelmezett és megbízta Bsam yas kincseinek védelmével, hanem egy tibeti *btsan po*, akinek királyi udvara és hadserege van, és szövetséges vagy vazallus szellemvezérek veszik körbe saját démonseregeikkel. Pehar mint tibeti császár egyben az egyetemes uralkodó is, akinek a palotája a Meru-hegyen áll, innen tartja a hatalama alatt az oltár által megjelenített buddhista kozmoszt és az elképzelt tibeti birodalmat. Thu bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma szövege azonban nemcsak a király figurájának és a szertartás oltárának kidolgozottsága miatt figyelemreméltó, hanem azért is, mert a Peharhoz kapcsolódó mítoszok közül olyanokat is tartalmaz, amelyeket a tibetológiai szakirodalomban eddig nem írtak le.³⁸⁹

A mű utolsó szakaszában a szerző fontos megjegyzést tesz a *rgyal po* szellemek tipológiájára, valamint arra vonatkozóan is, hogy saját művét egy *'Phrul mig gsum pa*-nak nevezett *gter ma* alajpán írta, amely igen népszerű volt a korabeli amdoi falusi varázslók között:

„A *mdos* felajánlások tárgyait képező *rgyal po*-knak két fajtája van: védőistenségek-bölcsesség lények (*lha srung ye shes pa*), illetve a független, világi szellemek (*'jig rten rang rgyud pa*). Az előbbiek az „öt test királyaiként” (*rgyal po sku lnga*) is ismeretesek, és több neves szerző is készített könnyen használható *mdos* szertartásokat hozzájuk. A másik *rgyal po* fajtát képező ártó szellemekre vonatkozóan azonban nem találtam csak néhány töredékes, feljegyzésszerű szöveget. Egyesek, „kiművelt módon” (*rtog ge'i rigs pas*), *mdos* magyarázó művek híján, maguk állítanak össze *rgyal mdos* szertartásokat a *Brgya bzhi (cho ga)* vagy a *Kha 'bar ma* szertartások útmutatói alapján, ezeknek azonban nincsen semmi (a *rgyal po*-kat illető) „egyedi vonása” (*snying po med*). Mások a *Rgyal gsol rdo rje'i sgra dbyangs*-hoz adnak hozzá a *rgyal po*-k ártalmáiért felajánlott *mdos* szertartási részeket és kiegészítéseket, ami azonban semmi mást mutat, mint az ostobaságukat, hogy még a védőistenek és az ártó szellemek között sem tudnak különbséget tenni.

A *Három Varázsszemesnek* (*'Phrul mig gsum pa*) nevezett *mdos* szertartási útmutató, amelyet Padma mester adott át Khri srong uralkodónak, aki azt 'Bum thang-ban elrejtette, a kincs-felfedező Rgyal mtshan pa pedig

---

³⁸⁹ A Peharra vonatkozó legfontosabb forrást ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, pp. 94-133. Újabb nagyon jó összefoglalót írt e témában Lin Shen-yu is (ld. Lin 2010).

előszedte, igen elterjedt itt Mdo khams-ban. *Gter ma* szövegről lévén szó, számos javításra szoruló hiba található benne, amelyeket egyes ostoba, falusi varázslók a maguk módján átszerkesztettek, ám az előkészületek – központi szertartás – lezárás s más szerkezeti elemek hiányoznak belőle, valamint a felesleges és hiányzó részek, helyesírási hibák és paraszti szavak közönségessége miatt alkalmatlan arra, hogy a bölcseket megörvendeztesse. Ezért, bár a (jelen) szertartás előkészületei és menete nagyrészt megegyezik (a *gter ma*-val), felépítését átszerkesztettem, nyelvezetét megújítottam, s így már nem tér el a *mdos* szertartási útmutatók általános szerkezetétől.

E hanyatló korban a *rgyal*-démonok,
s más kincs-démonok ártalmi igen megsokasodtak,
ha *rgyal mdos*-t ajánlunk fel, az jótékony! – mondják.

„Sokan gyakorolják előkelők és hétköznapiak,
ám bevezetéssel, tárgyalással és lezárással teljes,
könnyen érthető, s a kritikát kiálló szertartás
nincsen, írd meg hát te!”

– ösztökéltek így sokan.

A *mdos* szertartás jellemzőit,
forrásokkal hitelesíteni nem tudtam,
a *Bka* (‘gyur), a *Bstan* (‘gyur) és más fontos szentiratok,
ennek tanúsítására nem alkalmasak.

Ezt felismertem, s bár a *mdos* szövegeknek a maguk módján,
van egyfajta sajátos menete,

én abban nem vagyok járatos,

és a (szöveg elkészítésének módját) teljes sötétség fedi.

Ámde, mivel a szertartás szerkezetét és jellegzetességeit
bemutató alapszöveg nincsen,

egy kicsiny hibának a bűne is kicsi,

gondoltam magamban,

s néhány falusi pap rongyos könyve alapján,

hogy a mester megbízatását teljesítse,

ezt a *Mdos chog sgyu ma 'i mchog sbyin* (című munkát),

én, akit Dharmavajrának neveznek, összeállítottam.”³⁹⁰

Mivel a szerartás fontos, a tibetisztika számára eddig nem ismert elemeket is tartalmaz, az alábbiakban részletesen ismertetem.

A szertartás oltára: egy vászon, kecskeszőr vagy birkabőr (*g.yang shun*) alapra egy fa deszkát raknak, amelynek a közepére felállítanak egy „élet-fát” (*srog shing*). Eköré agyagból vagy tésztából elkészítik a négyszintes Meru-hegyet, amelynek oldalait különböző színűre festik (keleti – fehér, déli – kék, nyugat – vörös, északi – sárga). A Meru-hegyet, a hagyományos buddhista kozmográfiának megfelelően, hét aranyhegy és hét óceán veszi körbe. E körül elkészítik a négy nagyobb kontinenst és a nyolc kisebb kontinenst, amelyek közül a három keleti félhold alakú, a három déli lapocka alakú (*sog pa'i dbyibs*), a három északi köralakú, a három nyugati négyszög alakú. Ezek köré kerülnek a világot lezáró vashegyek. A hegy tetején egy kínai pagoda tetejű, tésztából készített ház áll, ebbe teszik a *rgyal po* figuráját. A figura bal és jobb oldalán a külügy- és a belügyminiszter, előtte és utána pedig a kocsisa (vagy aki a hátsót vezeti, *sna khrid*, *phyi khrid*) foglal helyet. Ezek bal és jobb oldalán a *rgyal po* atyja és anyja, előtte a két királyné, mögöttük a király nővéreinek figurái kerülnek. A ház köré, a Meru-hegy első szintjére különféle figurákat raknak, amelyeknek állatfejük van (tigris, leopárd, farkas, majom, keselyű, páva, hópárduc (*gung*), kutya, medve, jeti (*dred*) és patkány); e szintet tizenhárom győzelmi zászló is díszíti. A hegy második lépcsőjén, elől egy fekete nő figurája van, aki a karjait szétárja (*spar ba gdengs ba*), jobbra tőle egy páncélba öltözött, felfegyverzett katona, balján pedig egy szerzetesi ruhát és kalapot viselő *śrāvaka-arhat*, aki az egyik kezében koldusbotot, a másikban alamizsnacsészét tart. Hátul egy fekete köntöst és fekete kalapot viselő *bandhe* áll, aki a kezében egy tört tart. A hegy harmadik szintjén, nyolc vagy tizenhárom táncoló *mon* fattyú (*mon phrug*), s egyéb emberfigurák (szerzetesek, nők, férfiak, gyermekek) vannak. A negyedik szintjén hat vörös szarvú, fekete jak; hat fekete nyakú (*'jing nag*), fehér juh; hat vörös sörényű, fehér ló; hat vörös bóbitájú, fehér madár; és hat vörössorrú, fehér majom. Az egyes szintekre egyéb étel- és italáldozatokat is el kell helyezni (húst, vért, *bshos bu*-t stb.). A Meru-hegyet száz-száz *ngar mi*, *mtheb kyu*, *chang bu* áldozattal veszik körbe. A vashegyek között, a „kilenc égében repülő” (*gnam la phur dgu*), és a „kilenc földben túró” (*sa la 'dzul dgu*) állatok figurái kapnak helyet. A Meru hegyen álló ház tetejét

³⁹⁰ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.23.5.

feldíszítik továbbá színes selyemszalagokkal és a tollakkal. A házon lehet továbbá egy „nyolcvan *rkong*”-nak nevezett emeletes épület. Az egész együttest egy napernyővel vagy valamilyen szövetből vagy selyemből készült kupolával fedik be; s a csúcsára egy megfelelő színű fonálkeresztet tesznek. További négy fonálkereszt kerül a vashegyekre, valamint további színes tollak és *rgyang bu*-k, amelyekről a szerző azt írja, hogy azok fatáblácskák, rajta festett alakokkal (vagyis a *rgyang bu* és a *byang bu* szót azonosnak tekinti). A kellékek közt szerepel továbbá a szokásos nyíl, orsó stb. Ezt követően részletesen leírja egy *mdos khang*-nak vagy *mdos gzhi*-nek nevezett építmény elkészítését, amelyet itt nem ismertetünk. A *mdos*-tól keletre kerül a megbízó figurája, amely köré újabb szokásos áldozati tárgyak kerülnek. Ide kerül egy mérleg is, amellyel során a jogi a szertartás során leméri az áldozatokat, így igazolja a megfelelő mennyiségüket a szellemnek.

Ezt követi az áldozatok vizualizációja és megtisztítása. Ennek első része a Meru-hegyre és a rajta álló palotára (*gzhal yas khang*) vonatkozik, majd a liturgia rátér az ebben lakó „király” (*rgyal po*) – aki nem más, mint Pehar – és kíséretének részletes leírására:

„Ennek közepén áll Pe kar király, teste feketésbarna, jobbában a szerzetesek botját, baljában alamizsnacsészét tart; vörös brokátköntösét arany öv fogja össze, alatta fehér selyemruhája leng; fején széles kalap (*sag zhu*), derekára kristálykard kötve; hosszúormányú elefánton lovagol. Jobbra tőle a külügyminisztere, Ha shang, aki fekete *langga*-t³⁹¹ és fekete pányvát tart; medvebőr kabátot visel és ürükecskén lovagol. Balra tőle a belügyminisztere, Pu kar rdo rje dbang, színe vörös-fekete; véres emberi szívet szorongat, fekete ruhát hord és öszvéren lovagol. Előtte kalauza, a fekete Mon pu pu tra, ürükecskén lovagol, jobbában tör, baljában a vezér elefántját vezeti kötőféken. Mögötte a kísérője, a vörös Tshangs pa stag lag, aki tört fog és tigrisen lovagol. Továbbá, jobboldat ott van atyja, Tshang pa dkar po (a Fehér Brahmā), aki színes fatáblácskát fog és tigrisen lovagol. Baloldalt pedig anyja, a Vörös Nāga (*klu mo dmar mo*), aki színes fatáblát és drágakövet tart a kezében, testének felső része emberi, alsó felén kígyófarok tekereg. Elöl (a feleségei) 'Bro bza' Dpal mo dkar mo, és Pho yong bza' Thang rgyal dkar dmar, mindketten kagylókürtöt tartanak

³⁹¹ Ez a szó a liturgiában később a nevének az eleme.

áldozatra nyújtott kezeikben. Hátul a fekete *dam sri* (esküszegő szelleme), a Hullaező asszony, kezében törrel és kagylókürttel. Körülöttük pedig: elől száz, ujjait széttáró fekete asszony, jobbra száz páncélba öltözött hős, balra száz sáfrányruhás *śrāvaka*, hátul száz fekete kalapos *mantrin* és számtalan parancsnok. Továbbá: táncoló fattyúk, kürtöt fújó *ācāryák*, *bandek*, fekete emberek, nők, gyermekek, majmok, s mindenféle küldönc. Ezek körül (Pehar) tizenhét társa (= a vazallus uralkodói), mindegyik a maga jelvényével, hatásállatán ülve, és kíséretével. Továbbá az ördögasszonyok, Rematī, Ba lam drel sna ma, Skyin mthing g.ya' ma skyong és Khri sman Sa le ma, valamint a betegség-banyák (*nad bdag ma mo*) seregei, a kincsek-démonjai (*dkor 'dre*), az örület-démonok (*smyo 'dre*), a halottak démonjai (*gshin 'dre*), a határok démonjai (*mtha' 'dre*), a vidékek démonjai (*yul 'dre*), a rombolás démonjai (*phung 'dre*), valamint a karmikus adósságot behajtani akaró és vérbosszúra szomjazó akadály(szellemek) minden fajtái...³⁹²

Az áldozatok előkészítését egy hosszú invokáció (ff. 5r-7r) követi, amelynek első fele magára Peharra és kíséretére vonatkozik, s már ebben is megjelenik néhány eleme a szellemet övező gazdag mitológiai anyagnak.³⁹³

„Ó! Hajdanában, a világekorszakok kezdetén,
a magas kék ég tetején,
a *bdud* és a *klu* egyesülésének fia voltál:
a nyolcévesforma kristálygyermek.
Később, a közbülső világekorszakokban,
a Bha ta hor-beli remetelakban,
a hatalmas kincsek-uraként megtelepedtél,
s neved a kígyó-sárkányt legyőző nagy Garuḍa volt.
Majd pedig, az utolsó világekorszakban,
Bsam 'grub kristálybarlangjában,
a Fehér Egyszemű – így nevezték.
Jöjj most el, a *mdos* vendégekként!
Varázsalakjaid felfoghatatlanok,

³⁹² A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.23.1.

³⁹³ Peharra vonatkozó különféle eredettörténetek később még hosszabban is szerepelnek a szövegben.

néha a tanítást védelmező királyként,
néha kincseket vigyázó királyként,
néha démontól megszállt királyként,
alakjaid a három-ezerszeres világot mind megtöltik.

Minden lény élete felett hatalmuk van,
s néha segítik, néha kárt okoznak nekik.

Jöjj most el, a *mdos* vendégeként!

Néha király módjára,
fejeden árnyat adó kalapot viselsz,
kezedben szerzetesi botot fogsz,
testedre tigrisbőrt húzol,
s hosszúorrú elefánton ülve,
szerteküldöd mindenféle alakod.

Királyként most meghívlak,
jöjj el a *mdos*-re vendégként!

Néha mint miniszter,
fejeden birkabőrös nádkalap,
kezedben tör és kampó,
testedet medvebőr fedi,
hátasként fehér oroszlánt lovagolva,
szerteküldöd ... (a fenti három sor ismétlődik)

Néha cseléd módjára,
fejeden vörös kalapot (*sag zhu*) viselsz,
kezedben tigris-farkas (*stag spyang*) zászló,
testeden *mon tri lva ba*-t hordasz,
vörös ürükecskén lovagolva,
szerteküldöd ... „³⁹⁴

Az invokáció tovább folytatódik Pehar udvarának és tágabb kíséretének leírásával. A felsorolás magába foglalja az előző szakaszban már említett alakokat, azonban ezek ikonográfiai leírása itt részletesebb és új elemeket is tartalmaz. A szöveg a következő, fent nem szereplő vagy nem részletezett alakokat említ Pehar „kísérői” (*sdong zla*)

---

³⁹⁴ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.23.2.

között: Bdud nag me yi kha rlang can („fekete *bdud/māra*, a tüzesleheletű”), Bdud mo nag mo khrag nad bdag (a fekete *bdud*-asszony, a vér betegségeinek úrnője”, a *ma-bdud*-k úrnője), Li byin ha ra legs (a *rgyal po*-k ura), Ru ʈa thar pa nag po (a *ru ʈa*-k (<Rudra) vezetője), ʼChi bdag gshin rje srog gi bdag („a halál ura, Yama, az élet ura”, a *yamák* vezére), a „világ öt úrnője” (*srid pa lnga yi mngaʼ bdag mo*, ők vezetik a *ma mo*-kat (*māṭṛkā*) és a *dākiṇīket*), Dam can Rdo rje legs pa (*theʼu rang*-ok tartoznak alá), Dmu rje btsan po (a *dmu bdud*-k ura), Srin po nag po glog phreng can („a fekete *rākṣasa*, a villámfűzéses”, a *rākṣasák* tartoznak hozzá), Srin mo sbal mgo khrag mig ma („a véresszemű, békafejű *rākṣasī*”, a *rākṣasī*-k vezére), Yam shud dmar po (ő vezeti a *btsan*-eket), az Eretnek (*mu stegs*) Kālayakṣa (a „megtévesztők” (*log ʼdren*) vezetője), Gang ba bzang po *yakṣa* (hozzá tartoznak a *yakṣák*), ʼGong po Khu le lag dgu³⁹⁵ (hozzá tartoznak a ʼ*gong po* szellemek), Lha chen (*mahādeva*) Mahādeva (a *lha bdud*-k tartoznak a vezetése alá), Rāhula, a kiváló planéta (*gzaʼ mchog khyab ʼjug ~*, a bolygók és a csillagok szellemeinek vezére), Klu rgyal Gzhon nu gtum bag can (a *nāgák* és a *sa bdag*-ok vezére). Ezeket követi Pehar „szórakoztató (hölgy)csapata” (*dgyes sde*): a fekete *bdud mo* Rematī, a betegségek úrnője, Ba lang drel sna ma („öszvérfüllű (*sna = rna*) elefánt”), Khri sman Sa le ma és Skyi mthing g.yaʼ ma skyong. A következő kategóriát a király kíséretében a „neveletlen társai” (*mi bsrūn sdong zla*) alkotják: Tshangs pa Dung gi thor tshugs can (a „Kagylóturbános Brahmā”), a hét Srog bdag rgyal po fivér, Skong (=Rkong) lha byang chub dkar po, a „Hat uraság és a hetedik, az alattvaló” (*rje drug de ni ʼbang (!) dang bdun*), So pa Rdo rje legs pa, Gnam lha byang chub, huszonegyezer *theʼu rang*, százezer gonosz ʼ*gong po*, háromszázhatvan *btsan khrom*, a gyermekek tizenöt nagy démonja, a nyolcvanezer akadályfajta (*bgegs rigs, vighna*), idősek démonjai (*rgan sri*), ifjak démonjai (*gzhon sri*), felnőttek démonjai (*dar sri*), esküszegők démonjai (*dam sri*), szegénység démonjai (*dbul sri*), Kong po démonja³⁹⁶ (*kong sri*), a ragályok, betegségek, járványok urai (*nad yams dal gyi bdag po*), a határok démonjai (*mthaʼ ʼdre*), a vidékek démonjai (*yul ʼdre*), a rombolás démonjai (*phung ʼdre*), kincsek démonjai (*dkor ʼdre*), örület démonjai (*smyo ʼdre*).

Pehar kíséretének felsorolását követően a szöveg tovább folytatódik az invokáció olyan szokásos eszközeivel, mint a „igazságok ereje” stb. (ff. 7r-8v). Ezután

³⁹⁵ Ugyanez a neve a *theʼu rang*-ok egyik ösatyjának a második típushoz tartozó *theʼu rang mdos* szövegben (Tib. 506.13, Tib. 655.83), ám ott a neve alapján *btsan*.

³⁹⁶ Kong po régió démonja(i); a natív tibeti kozmológiában e terület baljósna számít. A Brahmaputra nagy déli kanyarulatnál van a „világ vége”, ide száll le az első tibeti uralkodó az égi istenek közül, itt lakik Rkong dkar po, a Gshen rab mi bo legádázabb ellensége az emberek között stb.

azonban egy különleges szakasz következik, amely a Pehart övező mítoszok egyfajta gyűjteménye. A szerző megjegyzi, hogy a szertartása alapjául szolgáló *'Phrul mig gsum* („Három varázsszem”) című *gter mában* ezt a szakaszt „a narratív varázsszemnek” (*gleng gzhi'i 'phrul mig*) nevezik, s az azt bemutató jóginak a szertartásnak ezen a pontján el kell recitálnia. A szakasz több kisebb alegységre oszlik, az első közülük Peharnak „mint védőistenségnek a története” (*lha srung tshul gyi gleng gzhi*, ff. 8v-9v). A történet egy ismert *mdos* gyűjteményben található variánsát már S. Karmay közölte³⁹⁷, Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma szövegében megörökített történet azonban egyedi elemeket is tartalmaz, ezért itt közlöm a fordítását:

„Ó! A világekorszak kezdetén,
az Árnyas Fűzfaligetű Khotanban,
Pra che ha sti mester,
templomot építtetett, s ennek minden kincsét,
kincset-őrző király, rád bízta.
Ámde, mikor féktelen kíséreted
kegyetlen gonosztettei miatt
a mester a meditációjában
addig gyötört téged,
míg te, király, s a kíséreted
élet-erejét átadtad neki,
s a parancsát követni fogadalmat tettél.
Az ekkori ígéreted és fogadalmad szerint
engem és az adományozó megbízót (*dmigs yul*)
kegyetlen gonoszságoddal ne sújts!
Vedd ezt a *mdos*-t, *glud*-t, és *yas*-t,
és a foglyul ejtettet engedd el, a megkötözöttet oldozd ki,
a megbéklyózottat kötözd ki, a lenyomottat emeld fel,
a megevettet hányd ki, a halottat éleszd fel!
Betegségtől, ártalomtól szabadítsd meg!
Ezután a világekorszak közepén,

---

³⁹⁷ Karmay 1998, pp. 354–358. A kérdéses szöveg a *Slob dpon padmas mdzad pa'i rgyal mdos*, a *Gto 'bum*-ban található. A szerző ezen kívül még négy *rgyal mdos* szertartást említ, azonban egyik sem azonos a Keleti Gyűjteményben őrzött szövegekkel.

Bha ta hor országában,
a Hor(beli) remetelak védelmezője,
kincseinek, kegytárgyainak te voltál az ura.
Ezután, az utolsó világkorszakban,
mikor a tan-király, Khri Srong-sde-btsan
a nagymestert (Padmasambhavát) meghívta,
s a Bsam yas chos 'khor-t felépítették,
hogy kincsei őreként elhívjanak,
a Hor remetelakot kifosztották,
s az elhurcolt kincseket és kegytárgyakat követve,
kincset-őrző király, nyomukban megérkeztél.
A vad és hatalmas varázserőd miatt
Padmasambhava mester
életed-szívét megszerezte és addig sanyargatott,
míg a parancsát szolgálni ígéretet tettél;
a Pe dkar templomban (*gling*) támaszod elhelyezte,
s a Famadaras (*shing bya can*) – ekként elnevezett;
a kincsek és a javak őrzésének feladatát rád bízta;
az esküt megtartók kincseit oltalmazod,
a vallásos gyakorlókat barátként támogatód,
az esküt megszegőkre büntetéssel sújtasz,
kincseiket elveszed és elvarázsolod őket,
ezért is neveznek fekete *the rang*-nak,
a fogadalmak felügyelőjének.
Minisztereid, kalauzod és követőid,
s a kíséretedben levő gonosz,
tizennyolc társaid (*sdong zla*),
s más kegyetlen istenek és démonok,
az egész királyságnak ártanak és kárt okoznak,
rossz előjeleket és varázslatokat,
betegséget, ragályt, veszteséget és silány termést küldenek,
minden emberfajta felbolydul,
harcra, háborúra és más
gonosztettre készülődnek.

A vallásgyakorlókat is megtévesztik,
 akik *sādhana*k nélkül is meglátják az istenségek arcát,
 meditáció nélkül is emberfeletti tudásra tesznek szert,
 értelmetlenül szórakoznak és figyelmetlenek.
 Ha a korábbi tettek és a jelen körülmények következtében
 rám és a megbízó-adományozóra,
 kegyetlen ártalmakat küldenél,
 gondolj Padma mesternek tett fogadalmadra!
 Vedd ezt a *mdos*-t, *glud*-t, és *yas*-t, ...^{398, 399}

A szöveg következő szakaszát (9v) kisbetűs beszúrában Pehar „közönséges születéséről szóló történetnek” (*tha mal gyi skye rgyud gleng gzhi*) nevezi a szerző. A narratíva más szövegben nem fordul elő, így a Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma által megörökített szöveg különleges értéket képvisel:

„Ha pedig, csalfa király, nem beszélnék
 származásodról és eredetedről,
 tudatlannak tartva megszólnának,
 elmondom hát szégyenletes titkodat.
 Hajdanában, az első világekorszak idején,
 egy kereskedő házaspárnak⁴⁰⁰
 született egy fia és egy lánya;
 élt ott velük továbbá egy udvari szerzetes is.
 Egy nap a fiú úgy döntött, tengerre száll,
 hogy szigeteken kincseket szerezzen.
 Szülei marasztalására nem hallgatott,
 s mikor már épp elindult volna,
 csónakjának kötelét szülei megragadták.
 Botjával dühödten a fejükre sújtott,
 s egycsapásra megölte apját és anyját.
 Mikor pedig vágytól részegen a nővérével fajtalankodott,

³⁹⁸ Ugyanaz a négy sor, mint korábban.

³⁹⁹ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.23.3.

⁴⁰⁰ *pha ma ded dpon gza' mi la*

és azt az udvari szerzetes meglátta,
félve attól, hogy másokhoz híre megy,
azt a szerzetest is legyilkolta.
Idővel azonban feltámadt benne a bűnbánat,
és Dga' rab rdo rje mester mellett,
sáfrányszín ruhát öltött és a (szerzetesi) regulákat megfogadta.
Csakhogy a korábbi hitvány hajlama miatt,
továbbra is becstelenül és züllötten viselkedett,
s halála után gonosz *yakṣa* lett belőle.
Nővére fekete esküszegő-démonként (*dam sri*) született újjá,
s úgy ismerik: Santim ro zan.
Karmájuk következtében a fivér és a nővér,
ketten összeálltak, és az élőknek együtt ártanak.
Te, gonosz király, a fivér és a nővéred,
ha a korábbi tettek és a jelen körülmények következtében,
rám és a megbízó-adományozóra,
kegyetlen ártalmakat küldenél,
gondolj a Dga' rab rdo rje-nek tett fogadalmadra!
Vedd ezt a *mdos*-t, *glud*-t, és *yas*-t, ...
Egyszer aztán, rég volt időkben,
Bsam yas brag dmar földjén,
Ru bab chu mig nevű helyen,
Chu mig dge ba nevű emberként megszülettél.
Beálltál szerzetesnek és a dharmát gyakoroltad,
Btsun pa chos 'bar volt a neved.
Ámde ekkor, alantas hajlamod erejénél fova
a saját remetetársad feleségét,
mestered, Dge ba rin chen,
asszonyát, Bzo za ring mo-t,
megrontottad, s a szerzetesi törvényeket így megszegted.
Megélhetést kutatva bolyongtál mindenfelé,
tartalékaid elfogytak, éhség és szomjúság gyötört;
bármibe is fogtál, eredménye kétséges volt.
Ekkor megláttál egy patkányt, amint az üregébe mászik,

s az éhségtől és a koplalástól megtörten
 arra gondoltál, hogy megölöd és megeszed a patkányt,
 Koldusbotoddal kiástad az üregét,
 s bár az életéért könyörgött a patkány,
 meg sem hallgattad, hanem megölted.
 Előtte azonban a patkány igazságokat felsorolva, fogadalmat tett,
 hogy gyilkos ellenségeddé lesz majd a jövőben.
 Ezután Chos 'bar meghalt,
 és a fekete Pe thel nevű esküszegő-démonként születettél újjá,
 minden élőlénynek kárt okozol.
 Korábbi tetteid miatt most,
 esküszegő, fekete Pe thel,
 patkánykoponyába zárlak,
 patkány... (*blud bu*)⁴⁰¹ megkötözlek,
 patkányzsír füstjével, patkány étellel,
 patkány húásával áldozva, megidézlek.
 Te gonosz Pe thel,
 ha a korábbi tettek és a jelen körülmények következtében, ... (ismétlés)
 Ezután, a világek vége,
 amikor Padmasambhava mester
 és tanítványa, Nam mkha'i snying po,
 a Bsam 'grub-i Kristálybarlangban (*shel gyi brag phug*),
 tartózkodott, te, Pe dkar,
 egy nyolcéves gyermekké változtál,
 s szolgáló alakjában,
 a nagymester gyakorlatainál segédkeztél.
 Egyszer aztán, mikor a mester nyugovóra tért,
 rettentő oroszlánna változtál,
 a *maṇḍalát* és az összegyűjtött szertartási kellékeket felforgattad,
 kitátott szád, tágra nyílt szemed, elálló füled,
 fenyegetően és támadóan mutogattad.
 A mester ekkor felkelt az ágyából,

---

⁴⁰¹ A *blud bu* ismeretlen szó, esetleg szövegromlás.

s a háromágú *kha t̥vām mudr*ájával,
 az oroszlán szívét megérintette,
 az felrepült, s az égből szertefoszlott.
 (Ezután) egy sötét(ruhás) *bandh*évé változtál,
 egy birkanagyságú mennykővet az égből lehajítottál,
 s az a nagymester fejét eltalálta,
 aki egy rövid időre elájult.
 Magához térve, arra gondolt, hogy
 ez egy *rgyal po* varázslata.
 Az életednél fogva, *rgyal po*, megidézett (*srog nas drangs*),
 s te kínok közepette, valós alakodban megjelentél,
 bocsánatért könyörögve, élet-erődöt a mesternek átadtad,
 parancsának esküvel engedelmességet fogadtál;
 amit, ha megszegnél, életed gyökerét elvágja.
 A *mdos* és a *glud* kiengesztel,
 ámde ha ártanál, elválaszt és elűz⁴⁰²,
 béklyóba ver (*'khri thag bcad*) és meggyötör,
 Pe dkar, fejedelem, minisztereid és alattvalóid,
 ne törjétek meg a Padma mesternek tett fogadalmatokat!
 Ha a korábbi tettek és a jelen körülmények következtében, ...”⁴⁰³

Ezután következik a *mdos* felajánlása, amely Thu'u bkvan szövegében, minden bizonnyal szó szerint követve az ismeretlen forrását, „a *mdos* átadásának varázsszemének” (*mdos bsngo ba'i 'phrul mig*) nevez. A szövegrész egy ritka megjegyzéssel indul, amely szerint, ha a szertartást részletesebben kerül bemutatásra, akkor e ponton különféle egyéb eredettörténeteket (*'phyong*) lehet elénekelni. Magukat a narratívákat azonban nem közli a szöveg, csupán egy hosszú felsorolást a ad a címeikről, illetve a témáikról. Az első kettőt „*mdos* eredettörténetnek” (*mdos kyi 'phyong*) nevezi, s a címüket is leírja: „a cseppnyi/töredékes (?) világ felső eredettörténete” (*snang srid sil bu'i stod 'phyong*), amely talán egy hosszabb kozmogónai mítosz első („felső”) felére vonatkozhat, illetve „a világkorszak határai, sej, de szélesek” (*bskal pa'i mtha' re yangs*), amely nyilván egy mítosz kezdősorából

⁴⁰² *dkar shing bskrang ba = bkar shing bskrad pa*

⁴⁰³ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.23.4.

vett idézet. Ezt egy hosszú felsorolás követi, amelynek tagjai – amennyire a rövid hivatkozásokból meg lehet állapítani – a *mdos* áldozati kellékeinek az eredettörténeteire utalnak. E kellékek sorban: dob, füstölő, méceses, árpa, sör, „arany ital”, „étkecske”, kilencféle drágakő, *ngar glud*, fehér mustármag, csikófark, madártoll, színes gyapjú, bambusz, fatáblácska, tarka nyíl, tarka orsó, férfi arc, női arc, ... (? , *bal tha shug the ri*), finom selyem, bőr, vörösokker, keserűfű, vörösayag, jószág váltság és tojás.⁴⁰⁴

Ezt követi „maga az áldozati felajánlás” (*mdos bsngo ba dngos*, 11v-15r). A verses szövegrész azzal kezdődik, hogy röviden leírja a káoszt és a démoni erők elszabadulását, ami a buddhista kozmológia szerint a folyamatosan hanyatló világ utolsó 500 évét jellemzi. E káoszban Padmasambhava teremt rendet azáltal, hogy különféle váltság áldozatokkal megbékíti és a maga oldalára állítja az ártó szellemeket. Az ekkor létrejött megállapodás érvényes és ugyanolyan hatékony a jelenben is, amikor a jógí, Padmasambhava hagyományába beavatott személyként, ismételten felajánlja ugyanazokat az áldozatokat. Az áldozati felajánlás további szövege végighalad az egyes szertartási kellékeken, amelyek nagyrészt megegyeznek a szöveg első szakaszában, illetve az invokációban már ismertetett tárgyakkal és szereplőkkel, ezért itt nem írom le újra őket. Megjegyzendő azonban, hogy az olyan szellemcsoportok, mint a tibeti istennőkből álló (pl. *Skyi mthing ma*), a királyt „szórakoztató csoport” (*dgyes sde*) vagy a hozzá „csatlakozott kísérői” (*sdong zla*), a különféle démoni seregek (pl. a *Li byin ha ra legs* és a *rgyal po-k*), a király udvartartásával szemben kimondottan negatív erőkként jelennek meg, és az áldozatok révén ezeknek a királytól való elválását, elszakadását is kéri a szertartást elvégző jógí.⁴⁰⁵ Ez talán annak a – később, a *the'u rang*-ok kapcsán is felbukkanó – tibeti elképzelésnek a maradványa, hogy a különféle „országokhoz/világokhoz” (*yul*) tartozó lények keveredése egyfajta tabu, ami balszerencsét hoz.

Ezt követi a váltságfigura felajánlása (*glud bsngo ba*, 15r-16r), amely a figura összetevőinek és minőségeinek részletes leírását adó jól ismert panel *Thu'u bkvan* szertartásaiban, s már korábban közöltük a fordítását. Majd a szokásos „*dharma* adománya” (*chos sbyin*) után következik egy szintén rövid rész, amely a forrásként használt, „varázsszemekből” (*'phrul mig*) álló alapszöveghez tartozott, ugyanis a

⁴⁰⁴ (11r) *de nas mdos bsngo ba'i 'phrul mig la / rgyas par spro na msthams 'dir / snang srid sil* (11v) *bu'i stod 'phyong / bskal pa'i mtha' yangs zhes sogs kyi 'phyong dang / rnga'i 'phyong / spos kyi / mar me'i / nas kyi / chang phud kyi/ gser skyems kyi / bshos bu'i / rin chen sna dgu'i / ngar glud kyi / yungs kar gyi / mthse'i / bya spu'i / bal tshon gyi / smyug ma'i / rgyang bu'i / mda' khra'i / 'phang khra'i / pho thong mo thong gyi / shing brgya / bal the shug the'i / pags bu'i / bisag ram gyi / kham sa'i / phyugs glud kyi / sgo nga'i 'phyong rnams rim pas gyer /*

⁴⁰⁵ Minden egyes szellemcsoport esetében a „mostantól ne társuljatok, szétváljatok!” (*de ring ma bsdongs so sor phye*) formulával végződik az áldozatok felajánlása.

„helyváltoztatás varázsszemének” (*gnas bskyod pa'i 'phrul mig*, 16v-17r) nevezi kisbetűs megjegyzésében a szerző. E szakaszban a jógi közli a szellemmel, hogy hagyja el a helyet (forrást, kincseket stb.) és menjen oda, ahol a megrendelő ellensége lakik. Ezt követi még egy rövid *zor gtor ma* felajánlás (17rv), majd egy, a „*mdos* kapujának kitárásának” (*mdos sgo dbye*) nevezett rész, amit más szövegekben sokszor „útmutatásnak” (*lam bstan*) neveznek. Az itt feljegyzett változat azonban különösen értékes, mert bár az *abhidharma* kozmográfiáján alapul, a tibeti nem-buddhista hagyomány olyan motívumai is felismerhetők benne, mint az első uralkodó eljövetele Tibetbe vagy az emberek világába, ahol nincsen király:

„Most pedig én, a *mantrin* jógi,
a *mdos* kapuját kitárom és az útját megmutatom.
A *mdos* keleti fele Videha szigete,
keleti kapuőr, nyisd ki a kaput,
útépítők, tisztítsátok meg az utat!
Ott a keleti irányban
az asztrológia kínai császára lakik,
az ország is annak az uralkodónak az országa,
a vár is annak az uralkodónak a vára,
ezek felett uralkodó nincsen,
legyél te az uralkodójuk!
Társad pedig legyen az esküszegő-démon(asszony)!
A *mdos* eme déli fele Jambudvīpa szigete,
déli kapuőr, nyisd ki a kaput, ...(ismétlődő sorok)
Ott a déli irányban, Kha le mon (nevű) király lakik, ... (ismétlés)
A *mdos* eme nyugati fele Aparagodaniya szigete, ...
Ott a nyugati irányban a dharma indiai királya lakik, ...
A *mdos* eme északi fele Kurava szigete, ...
Ott a keleti irányban Ge sar, a seregek királya lakik, ...⁴⁰⁶

⁴⁰⁶ (17v) *de ni sngags 'chang rnal 'byor pas // mdos kyi sgo dbye lam bstan no // mdos kyi shar 'di lus 'phags gling // shar gyi sgo bas sgo phye zhig / 'phrang b adag gis 'phrang sol cig // nyi ma shar phyogs pha gi na / rgya nag rgyal po bzhugs // yul yang rgyal po de yi yul // mkhar yang rgyal po de yi mkhar // de yi gong na rje med pas / khyed kyes de yi rje bo mdzod // de yi zla 'o dam sris mdzod // mdos kyi lho 'di 'dzam bu'i gling ...*

A szöveg további részében több, funkciójukban kissé eltérő „előző” (*bzlog pa*) vers található. A korábbi szertartások során már leírt hasonló szövegrészekhez képest nem hoznak újdonságot, kivéve azt a szakaszt, amelyben a *rgyal po*-k különböző bűbájai és varázsalakjai kerülnek felsorolásra (ff. 18v-20r). Bár „műfaját” tekintve e szakasz is világosan rokon a dolgozatban később bemutatásra kerülő *the'u rang* váltság szertartásokban leírt „bűbájokkal” (*cho 'phrul*), a lista elemeit és szerkezetét tekintve is másfajta. E szövegben a *rgyal po*-k alakjait és varázslatait annak mentén rendszereztek, hogy azokat a Peharhoz társult (*bsdongs*) milyen szellemcsoportok, illetve a kíséretének mely tagjai okozzák. Így például a *mdzo*-t, a madarat, a disznót lovagló fekete asszony, és a fekete sátor (*sbra nag*) a *rgyal po* és a *bdud mo*-k társulásából fakadó varázslatok vagy jelenések (*rgyal po bdud mo bsdongs pa'i sprul*). A liturgia a szokásos módon, a védőkör (*bsrung 'khor*) felállításával ér véget.

Ezen kívül e szövegtípushoz soroltam még azokat a váltság szertartásokat is, amelyeknek *rgyal po* Pehar a központi alakja. Az előbbi szöveggel stílusa és tartalma alapján is világosan rokonságban álló, de a mitológiai anyagát tekintve szegényebb a mongol Urga chos rje Ngag dbang mkhas grub (1779-1838) műve, a *Rgyal po'i sde lnga rgyal gsol Dregs pa'i re bskong* (= *re ba skong*) *byed* (Tib. 644.34, kézirat, 6 fols., 20. sz. orosz papír). Kivételes darab továbbá a *Skus lnga'i rgyal mdos* (Tib. 644.102, kézirat, 3 fols), amely kolofonja szerint a híres *rnying ma pa* tudós, Klong chen rab 'byams pa (1308-1364) műve, s olyan mitológiai betéteket tartalmaz, amelyekkel a Keleti Gyűjtemény egyes *the'u rang mdos* szövegeiben találkozhatunk; itt azonban terjedelmi okokból ezeket nem részletezem. E csoportba tartozik még az ismeretlen szerzőtől származó *Rgyal po dpe dkar mdos* című szöveg (Tib. 644.49, 3. fols., 20. sz. orosz papír), amelyben Pehar három istenséggé válik: a fehér Dpe dkar-rá, a fekete Dpe nag-gá, és a tarka Dpe khra-vá. A szöveg emellett olyan archaikus mitológiai helyneveket is említ, mint *khyil thil yul*, ami nyilvánvalóan Mi yul Skyi mthing, a nem-buddhista tibeti kozmográfia „emberek világának” egy romlott alakja.

4.típus

IV. A negyedik típus egy Padmasambhavanak tulajdonított *gter ma*, amelynek két példánya található meg a Keleti Gyűjteményben. Az egyik az Tib. 525.1-es kézirat, címe: *Rgyal mdos* (5 fols., korai 20. sz. orosz papír); címlapján egy kis tasakban a szertartáshoz használt *tsakali* kártyák találhatók a szellemek képével és a nevük felíratával: *dbus su rgyal po chen po dkar po*, *rgyab tu gnod sbyin dmar po*, *g.yas su ma mo nag po*, *g.yon tu 'byung po'i ser po*. E mű egy másik példánya a Tib. 644.66-os

kézirat (5 fols., 20. sz. kínai papír), amely azonban nem tartalmaz ehhez hasonló kiegészítést. Ennek a címe: *Rgyal mdos sdus pa*.

5.3.4 *Ma mo* szellemek

A *ma mo* banyák az indiai *mātrkā*k tibeti változatai, betegséget hozó női szellemek, akikkel már a *gsib sel* szertartásokban is találkozhattunk. Forrásuk a tibeti *nying ma* iskola irodalmára vezethető vissza, de a *dge lugs* iskolában is nagyon elterjedtek. Itt a vezetőjük Dpal Idan lha mo istennő, aki egyben az iskola egyik fontos védelmezője is. Terjedelmi okok miatt itt csak a rájuk vonatkozó szövegek felsorolására szorítózunk:

- Tib. 351.20 *Nad bdag stobs 'joms kyi cho ga 'khyer bde bar bkod pa Kun phan bdud rtsi 'i zeg ma*. A női szellemek (*nad bdag*-ok, pl. *ma mo*, *bdud mo* stb.) által okozott betegségek elhárítására szolgáló váltság szertartás, *guhyasādhana* Hayagrīva segítségével. A mű szerzője Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma (1737-1802). További változata a Tib. 534.8.
- Tib. 538.17 *Gsang ba mdos bcu las blang ba 'i Matram brten pa 'i ma mo khrag mdos* Váltságszertartás a *ma mo*-k lecsillapítására. A szöveg a Padmasambhavának tulajdonított *Gsang ba mdos bcu* gyűjteményből származik, ami nem más, mint 12. századi Ra shag gter ston *Mdos bcu* szertartása, és később, a *mdos* gyűjtemények kapcsán bővebben lesz róla szó.
- Tib.603.2 *Mo 'dre kha bsgyur* Váltságszertartás a *mo 'dre* nevű démonok ellen, szerzője ismeretlen.
- Tib.644.100 *Mo bdre* [!] *kha gyur* Az előzőhöz hasonló témájú munka, a szerzője ismeretlen.
- Tib.644.10 *Rnga mong thang bzlog nad rigs bzhi brgya rtsa bzhi bzlog ltas ngan god kha zhi bar* [!] Tevék és más háasállatok betegségeinek, rossz előjeleinek gyógyítására szolgáló váltság szertartás, amelynek központi alaja a *ma mo* Lcam sring Dgun gyi rgyal mo. A kolofon szerint a szöveg egy titkos *upadeśa*, amelyet egy bizonyos Sudhājānaprajñānak tulajdonítanak.

5.3.5 *Bse rag 'byung po* szellem

A *Bse rag 'byung po* és a kilenc *bse rag* fivér haragjának lecsillapítására szolgál a Tib. 528.11-es mongóliai nyomtatvány, amelynek címe *Bse rag 'byung po 'i gnod pa zhi bar byed pa 'i thabs zab mo*, és szerzője a 19. században élt Bi chi ge chi Chos rje Ngag dbang tshe ring.

5.3.6 *Btsan* szellemek

A *btsan* szellemek a tibeti népi hitvilág egyik leggyakoribb típusát képviselik⁴⁰⁷. Agresszív, támadó fegyveresek képében jelennek meg, s általában nincsenek egyedül, hanem mint a rablóbandák, lovascsapatokban (ilyen pl. a *rol po rkya bdun* csoport) járvák a vidéket. Egyedi szellemként lehetnek *yul lha*-k is, akik valamely szent hely (többnyire egy szikla vagy hegy) urai. Bár mint szellemtípus nagyon gyakran találkozhatunk velük a tibeti kultúrában, a hozzájuk szóló *mdos* glud szertartások száma nagyon csekély, így a Keleti Gyűjtemény a maga négy szövegével e területen is gazdagnak tekinthető. E négy szöveg a közöttük levő kisebb különbségek miatt két csoportra bontható:

1. típus

Az első egyetlen szöveg képezi, a *Btsan mdos gtong tshul Dregs pa mig bsgyur gyi ltad mo* (Tib. 351.19, fanyomat, 6 fols.), amelynek szerzője Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma volt), aki a kolofon tanúsága szerint a dörböt (*dur bed*) törzsbeli Nang so Skal bzang tshul khirms felkérésére írta a művet. A szerzőtől megszokott módon a szertartás kidolgozott, szerkezete megfelel a magasabb igényeknek is. Ebben az esetben a szerző említést tesz az egyik forrására is, amikor a kolofonban elmondja, hogy a mű megírásakor azt összevetette a *Lha 'dre stong gi 'dra ba* című szöveggel. Ez nem lehet más, mint a *Rnying ma rgyud 'bum* egyik tantrája, amelynek A-M. Blondeau egy hosszabb tanulmány szentelt a közelműlban.⁴⁰⁸ A szöveg egy régi, de sajnos pontosan nem datálható, igen terjedelmes *mdos* szertartásgyűjtemény, amely azon kevés források közé tartozik, ahol a *btsan*-eknek is hosszabb részeket, önálló fejezeteket szenteltek.⁴⁰⁹ A két szöveg összevetése alapján világos, hogy Thu'u bkvan nagyon sok elemet átemelt a művébe, amelyek elsősorban a szertartási kellékeit, a *btsan*-ek alapvető kategóriáit és ikonográfiát érintik. Ezek többnyire tömörítések vagy parafrázisok, de nem ritkák a szó szerinti egyezések sem. A tantrából származnak a nagyobb *btsan* típusok, az ún. *Spyi*

---

⁴⁰⁷ Nebesky-Wojkowitz önálló fejezetet szentel e démoncsoportnak (ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, pp. 166-176), ám az általa felhasznált források és a Keleti Gyűjtemény szövegeiben megjelenő hagyományok közötti különbséget mutatja, hogy csak kevés átfedés van az ezekben megjelenő nevesített szellemalakok között. Ugyanakkor több esetben is előfordul, hogy a Nebesky-Wojkowitznál leírt valamely démon az általunk vizsgált szövegekben egy másik szellemfajtaéhoz tartozik.

⁴⁰⁸ Ld. Blondeau 2008.

⁴⁰⁹ A *Lha 'dre stong gi 'dra ba* több változatban létezik, melyek közül a *Rnying ma rgyud 'bum* egyes kiadásai akár több változat is bekerülhetett. A *btsan*-ekről is több azonos című, és javarészt azonos tartalmú, fejezetet találhatunk bennük: ld. pl. *Rnying ma rgyud 'bum*, vol. 46, pp. 382-386, 584-587.

btsan, a vezetőjük; az öt elemhez, irányhoz, színhez kapcsolt *btsan*-ek, Skyes bu lung btsan, és a nem-buddhista, vertikális kozmográfiái szintekhez társított *btsan*-ek (ég, gleccser, hegy, mező, erdő stb.); a különféle *rol po* és *ya ba* lovasok (*skya/rkya*) (a számuk lehet 9, 7, 5, 3 és 1); a *sil ma*-k; az különféle állatfejú *btsan*-ek stb., valamint e csoportok kisebb-nagyobb vezetőinek a nevei. Van azonban több olyan személynév Thu'u bkvan szövegében, amely nem szerepel a *Lha 'dre stong gi 'dra ba*-ban, így biztosra vehető, hogy e szövegen kívül más forrást is felhasznált. E nevek (a szövegben Ag se-től a *se btsan 'Gro ba*-ig), Thu'u bkvan szövegével megegyező sorrendben megtalálhatók Blo bzang chos grags (1638-1710), az V. Dalai Lama, Ngag dbang blo bzang rgya mtsho orvosának instrukcióit összegyűjtő *Man ngag bka' brgya ma-ba btsan mdos gtong lugs* fejezetében, amely azonban nem tartalmazza a Thu'u bkvan szövegében korábban felsorolt, a *rnying ma* tantrából származó neveket.⁴¹⁰

A szöveg kivonata

A kellékek: egy fa asztalra, vegyes gabonfélékből készített tésztábol és drágakövek keverékéből elkészítik a négyemeletes Meru-hegyet, körülötte a négy kontinenssel, a kisebb kontinensekkel, a szélén pedig a vashegyekkel. Ennek a tetejére, középre, illetve a négy égtáj irányába rakják a négy elemhez kapcsolódó, és a szertartás során ikonográfiailag is leírt *btsan* alakokat, amelyek lehetnek figurák, illetve festett vagy rajzolt képek (*tsa ka li*-k). Mindegyik alak elé tesznek egy-egy négyszög formájú *btsan*-ételt (*bstan bshos*) és egy-egy színes szalagokkal díszített nyilat. A Meru-hegy közepén áll a "kívánságteljesítő fa", ágain levelekkel és gyümölcsökkel, valamint egy életfa (*srog shing*), amit egy napernyőt fed. A napernyő felett egy *nam mkha'* (fonálkereszt) van, melynek színe a belső részén megegyezik a szertartást kérő születési elmének színével, a szélein pedig szivárnyszínű; tetejét színes selyemszalagok és madártollak díszítik. A hegy fentről második lépcsőjére 21 darab változatos színű *btsan* lovasfigurát helyeznek el, akik a kezükben különféle fegyvereket, lándzsát, íjat, nyilat stb. tartanak. A harmadik szinten, 21 háromszög alakú, éles szélű és csúcsú „étkecske” (*bshos bu*), illetve 21 vérrel és sörrel töltött *u kyu* (ismeretlen szó) található. A negyedik szintre felváltva 21 fonálkeresztet, *rgyang bu*-t (fatáblácsa), nyilat és orsót tesznek. A Meru-hegy alján keleten növényevő vadállatok (*ri dvags*), délen ragadozók (*gcan zan*), nyugaton madarak figurái, északon „étkecskék” (*bshos bu*) és „erős ember” (*ngar mi*)

⁴¹⁰ Id. *Man ngag bka' rgya ma*, pp. 533-536.

figurák vannak. Az égtájak határait megtöltik drágakövekkel, ruhákkal, magokkal és különféle áldozati étekkel. Felállítanak továbbá egy vörös selyemből készült sátrat, s ebben fehér és más színű vászonból álló, különféle magokkal díszített alapra elhelyezik a *mdos*-t. Ezután a szertartást kérő személy testéről származó koszt összekeverik annak az embernek a fürdővizével és ételével, aki a szertartást kéri, és a tésztából egy arasznyinál nem kisebb *glud* figurát készítenek. Erre a szertartást kérő ráfúj, ruhájának egy darabjába felöltöztetik, és körbeveszik fonálkeresztekkel, táblácskákkal, és mindenféle drágakővel.

A szertartási kellékek szokásos megtisztítása és megáldása után leírt invokáció magában foglalja a *btsan* szellemek ikonográfiai leírását, itt őrződött meg a hozzájuk kapcsolódó kevés mitológiai elem is, amelyek egyedivé teszik e szöveget:

"Arra, abban az égtájban,
a *btsan*-ek Do gsum („három völgy”) nevű országában,
barna *bse*-vár mélyében (laksz),
Spyi btsan, a négy szájú és nyolc szemű,
aki testeden vörös ruhát viselsz,
kezedben *btsan*-íjat és *btsan*-nyilat tartasz,
s nyolclábú *btsan*-lovat ülve,
küldöd szerte varázsalakjaidat.
Kiséretedben a sok kisebb *btsan*-nel,
jöjj most vendégként a *mdos*-re!
Ó! Mikor az első világ keletkezett,
az öt elemből öt *bstan* született,
ezekből pedig temérdek kisebb *btsan* született.
A *btsan*-ek a világ országait-vidékeit elborítják.
Középpütt, az ég elem (*nam mkha'i kham*s) *btsan*-je,
barna ember, ki barna lovat ülsz;
íjadra nyilat helyezel, pányvádat kiveted,
agát-barna várban laksz,
s minden *bhūta* (*'byung po*) felett rendelkezel,
jöjj most vendégként a *mdos*-re!"
Keleten a föld elem *btsan*-je,
fehér ember, fehér lovon ülsz,

íjadra...(ismétlődő sorok)
 fehér kagyló várban laksz,
 és a *gandharvák (dri za)* seregei felett rendelkezel,
 jöjj most vendégként a *mdos-re*!
 Délen a víz elem *btsan-je*,
 kék ember, kék lovon ülsz,
 íjadra...
 fehér kagyló várban laksz,
 kékszínű vas várban laksz,
 és a *yamák (gshin rje)* felett uralkodsz,
 jöjj most vendégként a *mdos-re*!
 Nyugaton a tűz elem *btsan-je*,
 vörös ember, vörös lovon ülsz,
 íjadra...
 s egy vörösréz várban laksz,
 a *nāgák* seregei felett uralkodsz,
 jöjj most vendégként a *mdos-re*!
 Északon a levegő elem *btsan-je*,
 sárga ember, sárga lovon ülsz,
 sárga arany várban laksz,
 íjadra...
 s a *yaksák (gnod sbyin)* felett parancsolsz,
 jöjj most vendégként a *mdos-re*!
 Az öt elem öt *btsan-jének*
 öt bűbájos csapata lett:
 középpütt egyszem barna ember, barna lovon,
 keleten hét fehér ember, fehér lovon,
 délen kilenc kék ember, kék lovon,
 nyugaton öt vörös ember, vörös lovon,
 északon három sárga ember, sárga lovon.
 Jöjjetek most vendégként a *mdos-re*!
 Ó! Skyes bu lung btsan a neved,
 óriási vörös agyarak megvillantod,
 ruhád tűzként lángol,

íjat, nyilat s egyéb fegyvereket fogsz,
 tested részeiből
btsan-félék százezres seregei jelennek meg.
 Az ég barna *btsan*-je, 'Phrul bu rje,
 a havas csúcsok fehér *btsan*-je, Rum bu rje,
 a csupasz hegyoldalak kék *btsan*-je, G.yas pa rje⁴¹¹,
 a mezők sárga *btsan*-je, 'Bar te rje,
 sziklák vörös *btsan*-je, 'Bar ba je,
 a föld *btsan*-je, Ri ba rje⁴¹² és
 az erdők Rngams pa (csodás) *btsan*-je és a *nāga btsan*.
 Jöjjetek most vendédként a *mdos*-re!
 Az öt drágakő *btsan*-je,
 a *btsan*-ek fejedelme, Ag se,
 a teremő (*srid pa 'i*) Se btsan rol pa,
 a Tsa tsa ram ram nevű,
 a Shor ba nevű szikla-*btsan*,
 Ang mi ster⁴¹³ és Ngu ra tse⁴¹⁴,
 Nga ba tse⁴¹⁵ és Yag pa,
 a Srid pa skor lags nevű,
 a *btsan*-fejedelem, Thang khrol⁴¹⁶ és Stong lam rje,
 a temető-*btsan*-je⁴¹⁷, a Kha che nevű,
 a *btsan*-fejedelem Rdo rje legs pa,
 a *ye btsan*, a 'Gro ba nevű⁴¹⁸,
 ti magatok, szolgaseregetekkel és alattvalóitokkal együtt
 jöjjetek most vendédként a *mdos*-re!
 A világ ura, Ye btsan rngam pa,
 és a tizenhárom *ya ba* lovas (*skya*),
 a kilenc lovas, a hét lovas, az öt lovas,
 a három lovas és az egyetlen lovas,

⁴¹¹ *sul ri g.ya' btsan* később a szövegben (f. 4r).

⁴¹² *sa btsan ting ba* (f.4r)

⁴¹³ *ang mi gter* (ld. *Man ngag bka' rgya ma*, p. 535)

⁴¹⁴ *du ra tse* (f.4v); *dur tse* (*Uo*, p. 535)

⁴¹⁵ *da ba tse* (*Uo*., p. 535)

⁴¹⁶ *thang grol* (*Uo*., p. 535)

⁴¹⁷ *dur btsan* helyett *dung btsan* (*Uo*., p. 535)

⁴¹⁸ *ye btsan rngams pa* (f. 4v), *se btsan 'gro ba* (ld. *Man ngag bka' rgya ma*, p. 535)

továbbá a lófejű ember,
 a jakfejű és a birkafejű,
 a bagyolyfejű és a többi,
 jöjjetek most vendégként a *mdos*-re!
 Továbbá pedig, e világon,
 valahány kisebb (*sil ma*) *btsan* van,
 jöjjön most vendégként a *mdos*-re!
 Különösképpen pedig az adományozó személynek
 ártók és kárt okozók mind,
 ti magatok és társaitok,
 jöjjetek most vendégként a *mdos*-re!”⁴¹⁹

A szertartás többi részében és menetében nincsen semmi rendhagyó, ezért itt nem ismertetem bővebben. A *mdos* átadásánál (*mdos bsngo ba*, f. 4rv) részletesen felsorolja a szöveg elején már ismertetett áldozati kellékeket, illetve az invokációban említett *bstan*-eket. Ez utóbbiak elnevezései szinte teljesen azonosak, ám néhány fontos kivétel is akad köztük, amelyek segítségével egy-két helyen ki lehetett egészíteni, illetve javítani a szövegromlásból vagy metrum korlátjaiból fakadó eltéréseket az invokációban.

2. típus

A második csoportba tartozó három *btsan mdos* szöveg nagyon hasonló; kettő közülük, a Tib. 520.1-es (címe *Sha ru btsan mdos*⁴²⁰, 4 fols., 20. sz. orosz papír) és a Tib. 644.17.1-es (címe *Bstan mdos bcos thabs*, ff. 1-5r) kéziratok liturgiája megegyezik, míg a Tib. 518.16-os (címe *Gu ru padma 'byung gnas kyi sgo nas btsan mdos bcos thabs*, 7 fols, késő 19./korai 20. sz. kínai papír) leginkább e szövegek parafrázisa, és kissé más a szerkezete is.

A szövegek közötti első kisebb különbség a szertartás kellékeiben figyelhető meg. A Tib. 520.1-esben az oltár négyszögű alapjának közepére négy lovon ülő emberfigurát raknak: keletre egy fehér színűt, délre egy kék színűt, nyugatra egy vörös színűt, északra zöld színűt, középre pedig egy sárga színűt. A fején mindegyik figura

⁴¹⁹ Az eredeti szöveg átírását ld. Függelék, 7.1.

⁴²⁰ A cím minden bizonnyal a *Sha ba ru rgyas* („széles agancsú szarvas”) váltság szertartásra utal, amely megtalálható mind a bon, mind a buddhista irodalomban, tartalmilag azonban nincs semmi közös bennük. A kérdéses szertartással foglalkozik Blondeau-Karmay 1998, illetve legújabban Berounsky 2015.

egy *thang zhu*-nak nevezett kalapot visel,⁴²¹ kezükben ostort és lobogót fognak, derekukat pedig a „háromféle fegyver”⁴²² övezi. A Tib. 644.17.1-esben ugyanilyen az oltár, azonban a lovasfigurák közül az elő helyre került a központi sárga alak a felsorolásban, fegyverek helyett pedig arany, ezüst és drágakőkészereket viselnek, kalap helyett turbánt és selyemruhát hordanak. Szinte szóról-szóra azonos ezzel a Tib. 518.16-os szövege, ahol azonban felcserélték a központi és a déli alakot, az áldozatok között szerepel a megbízó *glud* figurája, valamint öt-öt *lan chags gtor ma, chang bu* és *theb kyu* stb.

Lényegesebb különbség figyelhető meg a szertartás következő szakaszában, a kellékek megtisztításában. A Tib. 520.1-es az ember *glud* figurájának nagyon gyakori, rövid vizualizációját tartalmazza, ami elég különös, hiszen nem is szerepelt a felsorolt kellékek között. A Tib. 644.17.1-esben is található egy ilyen, de az előbbitől kissé eltérő szövegű rész, amely azonban nincs beépítve magába a szövegbe, hanem a címlapra, a cím köré írták fel. A Tib. 518.16-ban nem szerepel ehhez hasonló elem, az áldozatok megtisztítására mindössze az *amṛita* és a *svabhāva* mantrák rövid említése utal.

További különbségek vannak az invokációs részeknél is. Ez a Tib. 520.1-esnél hiányzik, a Tib. 644.17.1-esben a szokásos módon, „igazságok erejével” készírtik a *glud*-nek nevezett figurákba a szellemeket. A Tib. 518.16-os szövege itt zavaros, hasonló sorokkal kezdődik, mint a másik két szöveg esetében a *mdos* felajánlását kísérő fő liturgikus ének, azonban néhány sor után a *btsan*-eknek a *glud* figurákba való beleolvadásáról beszél, illetve az azokba való megidézés hagyományos elemeinek egy részét (az igazságok erejének felsorolását) és mantráit is leírja. Ez a zavar talán arra vezethető vissza, hogy az szöveg másolása során az írnok sort tévesztett, ugyanakkor ez sem magyarázza meg teljesen a verssorok rendjét⁴²³.

A *mdos* felajánlását és a liturgia többi részét tartalmazó, tagolatlan vers a Tib. 520.1-ben és a Tib. 644.17.1-ben gyakorlatilag megegyezik, a Tib. 518.16-os kéziratban pedig a szövegében és a szerkezetében is minimális eltérést mutat. Maga a hét szótagú

⁴²¹ Magas rangú szerzetesek nyári kalapja (ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, p. 175, 415).

⁴²² 'khor gsum, „íj, kard, lándzsa”.

⁴²³ A kérdéses szövegrész: (2v) *kyai nga ni chen mchod chung mchod kyang / btsan gdos (!) de ni bsham 'bul lo // btsan gyi gzugs lnga btsan glud bstim // btsan lnga zer dung ma tang cig / bla ma sangs rgyas yi dam dang // chos dang dge 'dun thams cad la // (3r) / dpa' bo mkha' 'gro bsrung ma'i tshogs // btsan gyi gdon bgegs 'gug tu bzhugs / rnri tri dzaḥ dzaḥ hūm baḥ hoh*
A helyes(ebb) sorrend ez lenne: *bla ma sangs rgyas yi dam dang // chos dang dge 'dun thams cad la // dpa' bo mkha' 'gro bsrung ma'i tshogs // btsan gyi gdon bgegs 'gug tu bzhugs / btsan gyi gzugs lnga btsan glud bstim / rnri tri dzaḥ dzaḥ hūm baḥ hoh // kyai nga ni chen mchod chung mchod kyang / btsan gdos (!) de ni bsham 'bul lo / btsan lnga zer dung ma tang cig*

vers archaikus versmértéket őriz, amelyben harmadik és negyedik szótagként a *de* és a *ni* szótagok ismétlődnek, s talán a hagyományos ótibeti hatszótagú versmértéknek a maradványa, ahol a harmadik szótag a *ni* (vagy a *dag/cag*).

A variánsok összehasonlítása nyomán arra a következtetésre jutottam, hogy ez az archikus áldozati vers eredetileg önállóan állhatott, vagy egy nagyobb gyűjteményből emelték ki, s nem tartalmazta a hagyományos szertartási instrukciókat. Ezért a másolatok készítésekor a szöveget kiegészítették a tantrikus buddhista áldozati szertartások szükséges részeivel, ám ezt a későbbiekben tovább formálták, így alakultak ki az ezekben található kisebb eltérések. A legjobban olvasható szöveg a Tib. 518.16-os, ám ennél világosan látszik, hogy ez a korrektoroknak köszönhető, akik a *lectio facilior* elvét alkalmazták a nehezen érthető részekre. Mivel ez a variáns az instrukciói tekintetében nagyon hasonló a Tib. 644.17.1-hez, ezért valószínűleg abból fejlődött ki, a Tib. 520.1-es pedig talán a legkorábbi állapotot tükrözi közülük.

A szöveg alábbi fordítása a Tib. 520.1 alapján készült, a []-ben a Tib. 644.17.1-es, a {}-ben a Tib. 518.16-os eltérései vannak.

„Ó! Áldozok én nagyot, áldozok kicsit,

btsan po, sej,⁴²⁴ én (neked) áldozok,

btsan po, sej, áldozatot adok!

{a *btsan mdos*-t összekészítettem, és átnyújtom.}

{Középütt, a kék színű *btsan*,}
 {az áldozatát összekészítettem,}
 {kék alakú, sej, kék lovú *btsan*}
 {kék ember, sej, *khirms se khirms*}
 {kék ló, sej, *breng se breng*}
 {fejeden kalap, sej, kék a csúcsa,}
 {kezedben ostor, sej, kék a szíja,}
 {vándor, sej, középen mész,}
 {mikor erre mész, és arra mész,}
 {az emberre *btsan*, betegséget ne küldj!}

⁴²⁴ A *de nas/de ni* sokszor a 3-4 szótagokként ismétlődnek ebben a hét szótagú versben; úgy tűnik ugyanúgy nincsen szemantikai, csak ritmikai szerepük, mint a klasszikus ótibeti hatszótagú vers harmadik szótaghelyén a *ni* (vagy *dag/cag*) szótagnak. Sőt, minden bizonnyal a régi tibeti versformának a származékai.

{az emberre *bdud*, ártást ne küldj!}
 {A magan és a mesterem életét
 hosszabítsd meg!}

Keleten, sej, a *gandharvák btsan*-je,
 fehér ember, sej, fehér lovú,
 fehér ember, sej, illegsz-billepsz (*ldem se ldem*),
 fehér lovad, sej, ugra-bugrál (*breng se breng*),
 fejedben kalap, sej, fehér a csúcsa,
 kezeden ostor, sej, fehér a szíja,
 vándor, sej, nyugatra mész,
 mikor erre mész, és arra mész,
btsan, az embert hamisan meg ne vádold,
bdud, az ember elméjét el ne homályosítsd!

Délen, sej, a *yamák (gshin rje) btsan*-je,
 kék ember, sej, kék lovú, ... {sárga figura, sej, sárga a lova}
 (a fenti sorok ismétlődnek a megfelelő színekkel és égtájakkal)

Nyugaton, sej, a *nāgák btsan*-je
 vörös ember, sej, vörös lovú, ...
 Északon, sej, a *yakṣák btsan*-je,
 zöld ember, sej, zöld lovú, ...

A Nap, sej, a közepső *btsan*, {Nappal és éjjel, sej, az öt *btsan*,
 ennek a sárga embernek, {formátok, *btsan*, sokféle színű},
 négyféle *zhal kha*-ja⁴²⁵ lett. {eledelt, sej, enni adok}

Te sebes, sej, el ne fuss⁴²⁶!

Te *btsan po* („erős”), sej, el ne fuss!

⁴²⁵ *zhal kha* jelentés „átok” vagy „vicc,ugratás” (ld. Tibetan Translation Tool), ami elsőre nem tűnik itt használhatónak. Talán arról van szó, hogy egyfajta „rágalomról” van szó, amelyet a *btsan*-ek terjeszenek; a szövegben korábban leírt négy *btsan*-nél mintha erről lenne szó. Lehet, hogy a középső alak minden irányba képes ezeket az átkokat/rágalmakat szállítani, vagy esetleg a négy másik figura által hozott rosszindulatú vádak ide kerülnek.

A Tib. 518.16-osban a szöveghely parafrázisa: *bzhal kha de ni zas su 'bul*, ahol a *bzhal kha*-nak nyilvánvalóan „étel, eledel” a jelentése, a passzusnak pedig: „eledelt, sej, enni adok”.

⁴²⁶ A Tib. 644.17.1-esben a *ma rgyugs shig* „el ne fuss”, helyett *ma 'gugs shig* van, ami azt jelenti, hogy „ne idézd/hívd meg”, aminek az értelme nem világos a kontextusban.

A Tib. 518.16-osban kissé más a szöveg, a három egynás utáni sorban, az azonos ige helyett három különbözőt használ: *ma rtugs shig*, *ma rgyugs shig*, *ma rtags shig*, az elsőnél még a szöveg is más: *lus mchog de ni ma rtugs shig*, ami nyilván egy másik olvasta a *mgvogs pa'i de ni ma rgyug cig* (Tib. 520.1), és a *yag mchog de ni ma 'gugs shig* (Tib. 644.17.1) szöveghelyeknek, ám sajnos az értelmezésnél sem segít.

Te kemény, sej, el ne fuss!

az adományozó-jótevőnek, és a kíséretének, {a mesternek-tanítványnak, és a kíséretüknek}

a férfi-*glud*-t, sej, jobbra rakom,

a nő-*glud*-t, sej, balra rakom,

az általános-*glud*-t, sej, felülre rakom,

a *glud*-ételt, sej, eléd rakom.

Átadván az élet e kíváló *glud*-jét,

btsan és *bdud* fordulj vissza,

az embert és a fiát, sej, hagyd el,

btsan és *bdud*, sej, menj haza!

...⁴²⁷, sej, százféle *btsan*,

sziklák *btsan*-je, sej, *cag cog btsan*, {szikla *btsan*, sej, a sziklához menj!}

fák *btsan*-je, sej, az erdők *btsan*-je {fa-*btsan*, sej, az erdőbe menj!}

források, sej, vizek *btsan*-je {a forráshoz, sej, a tengerbe}

tavak, sej, a tócsák *btsan*-je {a tóhoz, sej, tócsához menj!}

királyok-királynék (*btsan btsun*), sej, a kíséretetekkel együtt,

a *bdud*-k, sej, királyának, {a *btsan* és a *bdud* királyának}

váltságot, sej, törlesztést adok.

glud-urai vegyétek a *glud*-t!

mezők, hegyek, kövek, szilák és utak *btsan*-jei,

sötétség *btsan*-je és világosság *btsan*-je⁴²⁸,

a *btsan* fejedelem A se khyab pa,⁴²⁹

s egészen az egyszem Ya ba lovasig (*ya ba rgya cig*),

a *btsan* nemesek minden ezredéig,⁴³⁰

a megbízó-adományozó, {a mester és tanítvány s minden adományozó}

a *ngar ni glud*-re meghívunk, {a *ngar mi glud*-t vedd, gyere}

⁴²⁷ Egyik kézirat olvasata sem meggyőző: *lud pa* (Tib. 520.1), *long ba* (Tib. 644.17.1), *glud kyi* (Tib. 518.16).

⁴²⁸ Bár mindegyik szövegben a *gang* szó áll, értelmezésem szerint ez a *gdags* szó romlott alakja, amely a *sribs*-bel alkot párt és a hegyek világos, illetve sötét oldalát jelentik.

⁴²⁹ A Tib. 518.16-os olvasata, *yab brgya de ni yon mchod kyi*s, nem igazán értelmezhető, minden bizonnyal szövegromlásból származik.

⁴³⁰ Az előbbihez hasonlóan a Tib. 518.16-osban a *btsan btsun rnams kyi ma gtang cig* szövegromlásnak tűnik.

a *glud*-re és a *yas*-ra, jöjj el, kérlek!
 vedd ezt a *glud*-t és a *gtor ma*-t,
 Ha én az áldozat adó nem hibázok,
 te, az áldozat fogadó, se hibázz!
 A *glud* urai vegyék a *glud*-t!

{vidd ezt a *glud*-t és *chang bu*-t!}
 {e körnek ne árts!}
 {Ó! Vedd ezt a váltság *gtor ma*-t,}
 {Nekem a jóginak ne árts!}
 {Ennek az adományozónak ne árts!}
 {Teljesíte ez a váltság a karmikus
 követelésedet!}
 {Ezentúl ne árts!}

a *pho bdud* ragályait fordítsd jobbra,
 a *mo bdud* ragályai fordítsd balra,
 az általános *bdud* ragályát fordítsd az ég felé!
 Jobbra fut a *btsan*, a lovát
 kurjongatva, sej, ugratja,
 balra pedig a *bdud*, a *btsan* és a *srin po*,
 íja húrját, sej, megfeszíti.

{nem lakhelyed, menj, most
 indulj!}⁴³¹

A *bdud*, a *btsan*, a *srin po* és a *yakša*,
 hangos kiáltozása, *de re re*,
 lármás csörtéje, *sha ra ra*,
 lovaik zajos vágatása, *breng se breng*,
 adományt nyújtok a kezetekbe,
 fogadjátok és vigyétek e *glud yas*-ket!
 Vándorok, a lovatokat fordítsátok el!
 Véres szemű, gonosz *btsan*,
 lovadon jobbra vágatsz, *breng se breng*,
 vörös tótól és hegytől,
 sok vad démont futárként küldesz,
 a 'u'i de ni kye ba che!⁴³²

⁴³¹ A három kéziratban három különböző értelmű olvasat van, amelyek azonban világosan közös ősről mennek vissza. Úgy gondolom, az e sorban ábrázolt *btsan* kép párhuzamos-ellentétes az előzővel, amelyben egy lovát urgató, mozgó harcos jelenik meg. Itt egy merev képről van szó, amelyet *cog se cog* hangfestő szó jelöl, és vagy a kifeszített nyílra (*gzhu rgyud*, Tib.644.17.1) vagy a *gzha'i brdung* (Tib. 520.1) által leírt, ismeretlen dologra vagy cselekményre vonatkozik. A Tib. 518.16-os olvasata (*bzhugs med 'gro 'o song da song*) ugyan értelmes, ám minden bizonnyal *lectio facilior*.

⁴³² Ez minden bizonnyal egy felkiáltás; a többi szövegben sem értelmezhetők másképpen a variánsai. Emlékeztet az Ótibeti Krónika egy megfeszítettlen passzusára, amelyet Sha khyi/Spu de gung rgyal énekel: 'a ba nyi nye pa nyid, ld. P.T. 1286, l. 56.

A *btsan*-eknél összegyűlt rovást töröld el, {a *bstan* és a *bdud* rágalmait hárítsd el}

A *bdud*-k kémjeit [ártalmait] hátrítsd el {a *bdud* és a *btsan* vágózó lovait hárítsd el!}

A keleti *btsan* közére⁴³³ [{keletre}] menjen!

[A déli *btsan* délre menjen!

A nyugati *btsan* nyugatra menjen!

Az északi *btsan* északra menjen!

A középső *btsan* közére menjen!]

btsan, az embert hamisan meg ne vádold, {*btsan*, az emberre betegséget ne küldj!}

bdud, az ember elméjét el ne homályosítsd! {*bdud*, az embernek ne árts!}

Az ember otthonát ne szálld meg!⁴³⁴ {az ember életének veszélyeit hárítsd el!}

A jószág termékenységét ne szálld meg! {az állat termékenységnek veszélyeit hárítsd el!}

A beteg életét ne szálld meg! {Az élet ártalmait fordítsd vissza!}

A Három Drágaság parancsának,
igazságait ne vedd semmibe, {a dharmapálák és a védelmezők igazságainak ereje által}

s minden *bdud*, *btsan*, *srin po* és *yakṣa*,
a maguk helyére menjenek!

Az ártó szándékot, gonosz szándékot vonjátok vissza, és menjete el!

Ezután ne ártsatok!”⁴³⁵

5.3.7 *Klu btsan* szellemek

Ez a szellemfajta a tibeti mitológia egyik keverék démonja, amely a *btsan*-ek és a *klu*-k egyesüléséből származik; a démonlistákban általában az előbbiek között szerepel. A gyűjteményben egyetlen váltság szertartásban kapnak központi szerepet, amely azonban

⁴³³ A következő négy szakasz, minden bizonnyal másolási hibának köszönhetően, hiányzik a Tib. 520.1-ből.

⁴³⁴ Lehet, hogy a Tib. 502.1-ben a *brang* a *cho brang*-nak egy rövidült alakja, és az emberek utódjaira, vagyis a termékenységükre vonatkozik, ugyanúgy, ahogyan a következő sorban az állatok szaporodására. A Tib. 644.17-1-ben a *grangs* „szám”, csak homoním alaknak tűnik.

A *rgyu* (Tib. 502.1) vagy *rgyug* (Tib. 644.17.1) ige jelentése problémás.

⁴³⁵ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.24.

két változatban is megtalálható: a Tib. 644.110-es kézirat (4 fols. 19./korai 20. sz. kínai papír), címe *Klu btsan gdug pa 'gras pa'i nad pa gdon*, és a Tib. 644.111-es kézirat töredék (2 fols., korai 20. sz. orosz papír), a *Klu btsan don grol*; a Padmasambhavanak tulajdonított mű szerzője ismeretlen. A szövegben található egy ritka eredetmítosz, amelyet azonban terjedelmi okból itt nem ismertetek.

5.3.8 A négy *māra* elűzése, avagy a „négyezer százaz” szertartás (*brgya bzhi'i cho ga*)

Az egyik leggyakoribb váltság szertartás a démoni alakot öltött négy *māra* (*bdud bzhi*) ellen szóló ún. négyezer százaz rítus, amely a gyűjteményben is több változatban fordul elő. A *mdos glud* szertartások közül e típus a legjobban feldolgozott a tibetsztikai szakirodalomban, már Nebesky-Wojkowitz is négy különböző fajtáját ismerteti.⁴³⁶ A magyar kutatók közül Bethlenfalvy Géza közölte a szertartás egyik változatát egy saját tulajdonában levő kézirat alapján a közelmúltban.⁴³⁷ Az anyag feldolgozottsági szintje miatt a szertartások leírásának részleteivel az alábbiakban nem foglalkozom, csak a Keleti Gyűjtemény kéziratainak felsorolására szorítkozom.

A Gyűjteményben az alábbi szövegek tartoznak ebbe a csoportba:

- Tib. 195.20 *Brgya bzhi'i cho ga ji ltar bya ba'i tshul Phan bde'i 'byung gnas*, szerzője az 1. Pañchen Lama Blo bzang chos kyi rgyal mtshan (1570–1662), aki a kolofónban csak annyit közöl, hogy régi szóbeli tanítások alapján (*snga rabs pa rnams kyi ngag rgyun ltar*) írta]. A szertartás a Pañchen Lama Bkra shis lhun po-i nyomtatott kiadású összes műveinek *nga* kötetében található.
- Tib. 358.11 *Brgya bzhi'i cho ga Bdud las rnam rgyal*. A művet Blo bzang nor bu shes rab alias Sumatimaniprajñā (1677-?) halha mongol tudós készítette egy ordoszi mandzsú herceg (*beile*) (*'or du su pe'i le*), Dngos grub rgya mtsho felkérésére. A szerző a mű alapjául Dge 'dun rgya mtsho, az 1. Dalai Lama, munkáját vett, amlelyet kiegészítette Blo bzang chos kyi rgyal mtshan fenti munkájából származó részekkel. A mű a szerző pekingi, fanyomatos kiadású összes műveiben található.
- Tib. 521.12 *Brgya bzhi'i cho ga Bklags pas don grub*, szerzője Skyid shod Ngag dbang bstan 'dzin 'phrin las (1639-1682), az 1. Pañchen Láma és az 5. Dalai Láma tanítványa, aki szinte szóról szóra ugyanazokat a szavakat használja, mint az előbbi mestere (ld. Tib.195.20).

⁴³⁶ Nebesky-Wojkowitz 1956.

⁴³⁷ Bethlenfalvy 2012.

- Tib. 620.3.5 *Bdud bzhi'i dpung las rgyal bar byed pa'i brgya zhi'i cho ga 'Chi bdag kun bzlog*. A kézirat keletkezési helye Co ne, szerzője Co ne Bla ma Grags pa bshad sgrub (1675-1748), aki forrásaival kapcsolatban csak annyit közöl, hogy régi hagyományokat követett a mű megírásakor. A szerző nyomataott kiadású összes művének *ta* kötetében található.

5.3.9 *The'u rang* szellemek

A *the'u rang/the rang/thel rang*-ok szinte mindig szerepelnek váltság szertartásoknak az elhárítandó szellemeket felsoroló részeiben. Mivel a szóösszetételnek nincs tibeti etimológiája, valószínű, hogy egy ismertelen eredetű jövevényszóval van dolgunk, amely azonban már igen korán, a tibeti császárság idején bekerül a tibeti nyelvbe.⁴³⁸ A szellemfajtáról több helyen is ír Nebesky-Wojkowitz a könyvében, megemlítve, hogy a szövegekben sokszor rosszindulatú, egyaránt lényként jelennek meg, valamint, hogy e kategóriába tartozik például Gnam thel dkar po és Pehar, egyes hagyományok szerint pedig a tibeti császári család eredete is hozzájuk vezethető vissza; említést tesz továbbá a *the'u rang mdos*-ról, amelynek szertartási kellékeit röviden közli⁴³⁹.

Bár *the'u rang*-okkal lépten-nyomon találkozhatunk a démonokat felsoroló szövegrészekben, a szorosan hozzájuk kapcsolódó szertartások meglehetősen ritkák; nem szerepelnek az általam ismert *bka' brgyud* és *rnying ma* hagyományú váltság szertartás gyűjteményekben, ahogyan a TBRC igen gazdag adatbázisában sem. Fontos kivétel azonban a stockholmi Entongrafiskaa Museet Sven-Hedin gyűjteményében található belső-mongóliai eredetű kézirat (H.6013), amely az 1930-as évek során, egy svéd-kínai expedíció szerzeményeként került a múzeum birtokába. A szöveget, amelyre később még visszatérünk, német fordításban, átírva és fakszimile kiadásban, magyarázatokkal ellátva 1973-ban Helmut Eimer és Tsering Pema adta ki.⁴⁴⁰ A Keleti Gyűjteményben található négy *the'u rang* váltság szertartás ismét jól mutatja a gyűjtemény e típusú szövegekben való egyedülálló gazdagságát.

⁴³⁸ Ld. P.T. 1055, l. 91; ITJ 738, l. 3v, 70; ITJ 744, l. 21. Az *the'u rang*-ok idegen eredetére utalhat az is, hogy a mai napig a kockajátéknál a kombinációk neveire használt speciális, nem tibeti szavakat *the'u rang* nyelvűnek tartja a népi hagyomány.

⁴³⁹ Ld. Nebesky-Wojkowitz, 1956, pp. 283, 374. A *the'u rang*-okról számos tibetisztikai szakkönyvben és tanulmányban is szó esik, amelyek azonban rendszerint rövid megjegyzések, és az előbbi munkához képest nem mondanak újat.

⁴⁴⁰ Eimer–Tsering 1973.

5.3.9.1 Szövegtípusok

A négy szöveg két típusra osztható, bennük két-két szöveggel. Az első típusba tartoznak az Tib. 518.2-es és az Tib. 527.34-es, ismeretlen szerzőtől származó kéziratok. Az előbbi (8 fols., korai 20. századi kínai papír) címe: *The'u rang spun dgu'i bzlog mdos* („A kilenc *the'u rang* fivért elűző *mdos*”), az utóbbinak (9 fols., korai 20. századi orosz papír) a címlapján ez áll: *The'u rang bsen mo sgrog la 'phen*. A két szöveg azonos, a kevés különbség köztük többnyire a hasonló betűk félreolvasásából fakadó hibák, illetve ortográfiai jellegűek. E típushoz tartozik még a fent említett, Eimer és Tsering által kiadott belső-mongol szöveg is (címe: *The'u rang mdos ma*), ahol azonban már nagyobb eltérések is mutatkoznak az előbbi szövegekhez képest. Elmondható, hogy a két mongóliai kézirat vagy végső soron ugyanarra az összövegre megy vissza, vagy esetleg az Tib. 527.34-es a - kínai papír miatt korábbinak tartható – Tib. 518.2-esnek a közvetlen másolata lehetett. A mongóliai szövegben többször is előfordul, hogy az írnok figyelmetlensége miatt egy-egy szó, szakasz vagy sor hiányzik a belső-mongol variánshoz képest, amely így gondosabb, teljesebb szövegnek tekinthető. A tibeti szavak helyességét illetően azonban általában a mongóliai szövegvariánsok a megbízhatóbbak. Az hibák a belső-mongol kéziratban leginkább egy összöveg félreolvasásának köszönhetők, ezek egy része (pl. *sa* helyett *pa*) tipikus *dbu med* félreolvasási hiba⁴⁴¹; másutt azonban a hibák arra utalnak, hogy a szövegeket adott esetben diktálva is sokszorosították, s ezért kerülhettek beléjük olyan (a középső-tibeti dialektusban) homonim szavak, mint a *'grim* a *'drim*, vagy a *yas* a *dbye* helyett a belső-mongóliai szövegben, illetve – talán – a *nag phyogs* a *gnas mchog* helyett a Mongóliából származó szövegekben. Az Eimer–Tsering-féle német fordítás alapvetően helyes, ám a mongóliai szövegmásolatok tükrében több helyen is módosításra szorul, így egyes részeit újrarendeztem, s ezeket az alábbiakban közlöm.

A szertartás második típusához tartozik az Tib. 506.13-as kézirat (9 fols., korai 20. századi kínai papír), címe: *The'u rang 'kar (!) po'i bcos thabs dbu (!)* („A fehér *the'u rang* gyógyításának módszere”), illetve a 644.83-as kézirat (6 fols., késői 19./korai 20. századi orosz papír), amelynek címe: *The'u rang gi bcos thabs* („A *the'u rang* gyógyításának módszere”). Az előbbi szöveg minden szempontból igen rossz állapotú: szinte minden szakaszában helyesírási hibák találhatók, néhol olyan mennyiségben, hogy a szöveg sokszor értelmetlenné válik. A két szöveg között azonban

---

⁴⁴¹ Talán egy *dbu med* összöveg félreolvasásából fakad az a jelenség is, hogy a mongóliai kéziratokban többször is előfordul *zla* szó helyett a belső-mongol kéziratokban következetesen *gzugs* áll.

ennél fontosabb eltérések is megfigyelhetők. Többször előfordul, hogy a liturgiában a Tib. 644.83-as szövege hosszabb szakaszokkal (3, 4, 7 stb sorral) bővebb a Tib. 506.13-ashoz képest. E szakaszok többnyire önálló egységeket képeznek, és világosan későbbi betoldásokból származnak. Olyan is előfordul azonban, hogy a Tib. 506.13-asban vannak olyan szakaszok, amelyek nincsenek benne a Tib. 644.83-ban, ami arra utal, hogy az utóbbi szerzője egy olyan összöveggel dolgozhatott, amelyben e részek még nem szerepeltek. A szövegek közötti távolság másik jele, hogy a szertartás kellékeire és előkészületeire vonatkozó instrukcióik teljesen eltérők. A Tib. 506.13-as esetében ez a rész rövid, és a szöveg többi részéhez hasonlóan homályos és hibás, a Tib. 644.83-as kéziratban viszont amellet, hogy hosszabb, és emlékeztet az első típusban található szövegre, a fő szertartási kellékeken kívül röviden felsorolja a kellékeit a szertartás egy másik változatához is. Ez arra utal, hogy – ahogyan az már többször előfordult – a szertartásszövegek elején található instrukciókat utólag írták meg, többnyire a liturgiát képező összöveg tartalma alapján, de akár más források felhasználásával is.

A két szövegtípus formailag és tartalmilag is több hasonlóságot mutat:

a. a szövegek elején, a Tib. 506.13-as kivételével, az első, apró betűs szakasz a kellékeken kívül a *the'u rang*-ok ártó hatásait, szó szerint ezek által bűbájait (*cho'phrul*) is felsorolja;

b. a liturgikus részek első felét a *the'u rang*-ok eredetét elmesélő mítoszok képezik, amelyeken jól látható, hogy az eltéréseik ellenére közös forrásra mennek vissza;

c. a liturgia következő szakasza a *the'u rang*-ok által küldött bűbáj leírása, amely többé-kevésbé megegyezik a szöveg elején, az instrukciónál már leírtakkal;

d. a liturgia végén a *the'u rang*-okat az adott évszaktól függően különböző lakóhelyeikre küldik vissza, s ezek mindkét típusban szinte azonosak. E hasonlóságok arra utalnak, hogy a két szövegtípus végső soron egy közös, eredetileg szóbeli hagyományú szövegre mehet vissza, s ennek írásba foglalt variánsaiból keletkezhettek a ránk maradt szertartásszövegek. Az alábbiakban a nagyobb részeit követve ismertetjük a szövegek tartalmát.

5.3.9.2 A *the'u rang*-ok bűbájai (*cho' phrul*)

Ahogy azt az imént írtuk, *the'u rang*-ok „elválasztásának módszerét” (*bkar ba'i thabs*)⁴⁴² leíró szövegek, a Tib. 506.13-as kivételével, a „bűbájai” felsorolásával kezdődnek. A Tib. 527.34-es és a Tib. 518.2-as kéziratokban a „ártalmas jelek” (*gnod pa'i rtags*) a következők: „embernek és jószágnak utódja nem születik, az étel tápereje (*bcud*) elvész, a termények nem érnek be, a kecskének, juhoknak, kutyának nem születik megfelelő utódja, a házörző kutya nyüszít s más rossz jelek mutatkoznak, a ház kigyullad, betegségek és veszteségek lesznek, a házastársak közt ellentét támad, a tejből nem (válík ki a) vaj, ... nem terem magot”⁴⁴³. A Tib. 644.83-asban pedig ezek: „lónak, vagyonnak és embernek baja és betegsége; a nő ... vére csöpög, ...⁴⁴⁴; a ház leég; a kutyának és a disznónak rendellenes kölykei lesznek; örület és rossz álmok jelentkeznek; az aludttej és a sör megromlik; napnyugatkor kukorékol a kakas, hajnalban vonyít a kutya.”⁴⁴⁵

5.3.9.3 A szertartás kellékei

A szertartás kellékeit illetően a két szövegtípus eltérő. Az első típusnál (Tib. 518.2, Tib. 527.34) az „oltár” egy „fekete alap” (*gzhi nag po*), amelynek központi alakja egy „démonfigura” (*'dre gzugs*), amelyet vörös agyag (*kham sa*), hamu, „keserűfű” (*ram bu*), különféle magvak és fekete kecske vérének keverékéből kell elkészíteni. A figura egy kecskén lovagol és fején fehér kecskebőrből készült kalapot visel; a jobb kezében egy botot fog, baljában pedig egy üres korsót tart”.⁴⁴⁶ Körülötte kilenc kecskefejű figura, illetve kilenc-kilenc *ngar mi*, tarka *bshos bu*, *'chang bu*, *'thebs kyu*, fonálkereszt (*nam mkha'*), kutya, disznó, kecske és madár figurái. A szokásos kisebb áldozati ételeken és tárgyakon kívül az oltárra kerül kecske húsa és vére, pörkölt árpamagvak (*shel tshigs*), só, fokhagyma, paprika (*g.yer ma*), különböző csontok és növények (pl. buzér,

⁴⁴² A *bkar ba* „elválasztani”, „félretenni” jelentésű ige a *the'u rang*-okat elhárító váltság szertatások jellegzetes szókincséhez tartozik; más szövegekben nem kap ilyen hangsúlyt.

⁴⁴³ Tib. 518.2, f. 1v, []-ben az Tib. 527.34 szövege: *mi phyugs la phru gu chag tu mi ster ba dang / zas bcud rgud pa [rku] zhing lo tog smin du mi ster ba dang / ra lug dang khyi phag la phru gu 'dra mi 'byung ba dang / sgo khyi ngu ba sogs ltas ngan 'byung ba dang / khang ba 'tshags ([!]) pa dang / na tsha god kha [ka] 'byung ba dang / bza' [gza'i] tshang mi [mi mi] mthun pa dang / 'o ma la mar dang / g.yul gcags [gcag] pa la 'bru mi 'byung ba sogs rtags rnams byung na [nas] ...*

⁴⁴⁴ a *bud med kyi srid la khrag zhags pa*, talán a rendellenes menstruációt jelenti, a *zla zhiq pa* és a *gsos dga'* ba jelentését nem ismerem.

⁴⁴⁵ 644.83, f. 1v, *ria nor dang sems can gnod pa dang nad pa la / bud med kyi srid la / khrag zags pa dang / zla zhiq pa dang / gsos dga' ba dang / khang pa tshig pa dang / khyi phag phru gu lhag chad 'byung ba dang / smyo bog can dang rmi lan ngan pa dang / zho chang lud pa dang / srod la bya skrag pa dang / tho rangs sgo khyi ngu ba dang /*

⁴⁴⁶ Tib. 518.2, f. 1v, []-ben az Tib. 527.34-es szövege: *kham sa [pa la] thal ba [+dang] ram bu dang / 'bru dang [-] ra nag khrag [krag] rnams bsres la 'dre gzugs bcas [-] rva ([!]) la zhon pa ra lpags [pags] gyon pa / lag g.yas dbyug pa g.yon snod stong thigs pa / rva (!) pags ([!]) dkar pos zhva bskon*

keserűfű), továbbá más szertartásokban is használatos áldozatok, mint a sör (*spang chang*), *gser skyems*, és a „három részes *gtor ma*” (*cha gsum gtor ma*). A szertartást végző jógi ezután magát Hayagrīvaként vizualizálva, fehér mustármag, illetve bdellium (*gu gul*), kén, zsír, hús, fokhagyma, lópata stb. elegyből készült anyag füstjével „megszenteli” a szertartás helyszínét, majd a *gser skyems*-mel és a többi áldozati itallal megáldja az áldozatokat. Ezt követően többféle módszerrel a szertartás helyére kényszeríti a *the ’u rang*-okat: az egyik ezek közül az „igazságok ereje”, kettő Ṭakkirāja, egy pedig Hayagrīva erején alapul.

A másik szövegtípusnál, ahogyan azt már említettük, két eltérő leírást találunk a kellékeket és a szertartás „oltárát” illetően. A Tib. 644.83-asban, amely a legteljesebb és a legvilágosabb leírást adja, az oltár alapja egy nyolcszirmú lótusz, szirmain egy-egy fekete és fehér félholddal. Erre, vagy e köré el kell helyezni kilenc hamu és agyag keverékéből készült női figurát (*thal ’jim gyi mi mo dgu*), kilenc fűből készített figurát (*rtsa gzugs dgu*) és kilenc *ngar mi*-t. Készíteni kell továbbá kilenc kutya és disznó koponyát, illetve egy tevén ülő női alakot. Az egész konstrukciót különböző színű selyemszalagokkal kell feldíszíteni, valamint kilenc-kilenc *nam mkha’*-val, nyíllal, orsóval, lándzsával és karddal. A szöveg ezután röviden megadja a „*the ’u rang*-ok ételeit” (*the ’u rang gi zas*), amelyek a fekete tészta, a kecske húsa és jobb „karja”; *the ’u rang*-ok ruhái és kincsei (*the ’u rang gi gos nor*) pedig: sérült pohár és merőkanál, kitömött kecske, keserűfű, vörös buzér. „Támasztéknak” (*rten du*) pedig selyemszalagokkal díszített nyilat, aranyat, ezüstöt és türkizt kell előkészíteni.⁴⁴⁷ Ezen a ponton a szöveg azt is leírja, hogy a szertartás végeztével, az évszaknak megfelelően, hova kell a kellékeket elvinni: tavasszal tövises verembe, nyáron pusztát átszelő útra, ősszel földi üregbe vagy hasadékba, télen kősziklára. E helyek megegyeznek azokkal, amelyeket a liturgikus részben később a szöveg a *the ’u rang*-ok szálláshelyeinek nevez; s a felsorolás is nyilvánvalóan innen származik. Ezt két rövid instrukció követi, az első szerint a jógi, magát Avalokiteśvaraként elképzelve, fogjon a kezébe aranyat, ezüstöt, türkizt, illetve pávatollat, s ezek segítségével képes lesz meglátni a *the ’u rang*-ok

⁴⁴⁷ Tib. 618.24, (1v) *mdos kyi gzhi padma ’dab brgyad la phyed dkar phyed nag gi zla gam re re la bzhang / thal ’jim gyi mi mo dgu rtsa gzugs dgu ngar mi dgu bya / khyi phag thod pa kha mig dgu bya / sa ’dzi pas rnga mong la bud med bskyon pa / dar sna tshogs kyis brgyan / nam mkha’ mda’ ’phang mdung ral gri dgu dgu / the ’u rang gi zas ni zan nag ra sha lag g.yas phor gzar chag bo / ra gsob brgyan gyi ram bu btsod zas nor the ’u rang gi gos nor yin / rten du mda’ gser mngul (!) g.yu dar sna brgyan pa gcig bya /*

lakhelyét.⁴⁴⁸ A második szerint pedig a jógi fogjon a kezébe egy *bra ma* „nága fát” (*klu shing bra ma*)⁴⁴⁹, áldja meg, és amikor az áldozatokat lerakják a *the'u rang*-ok lakhelyén, egy *the'u rang*-okat elbűvölő varázsigé (*the'u rang bslu ba'i tshig*) recitálása kíséretében, csapkodjon vele, mint egy korbáccsal.⁴⁵⁰ A szöveg ezután rövidebben és kissé eltérő sorrendben újra elismétli a *the'u rang*-ok „bűbájainak” jeleit és a szertartás kellékeit. Az egyetlen fontosabb különbség az, hogy itt az áldozatok száma nem kilenc, hanem öt; azt azonban nem mondja el, mi ennek az oka. A kellékeket leíró szakasz végén azonban felsorol néhány újabb áldozatot, amelyeket mindkét típus esetén el kell készíteni; ezek: hat-hat vörös sörényű fehér ló, vörös turbános, fehér ember, vörös szarvú fehér kecske, vörös bóbitájú fehér madár, és vörös szarvú fehér jak figuráit is.”⁴⁵¹ A szöveg ezután, szokatlan módon kihagyva az áldozatok megáldására és a szellemek megidézésére vonatkozó részt, egyből rátér a központi liturgiára.

Az Tib. 506.13-es szövegben a kellékekre vonatkozó rész rövid, és olyan nagyszámú hibát tartalmaz, hogy az nem teszi lehetővé a fordítását; az átírását lábjegyzetben közlöm.⁴⁵²

5.3.9.4 A szertartás központi versei

Mindkét szövegtípusnál két vers képezi a liturgiát. Az első az áldozatok felajánlását kíséri, miközben a *the'u rang*-ok eredetmítoszáét és az általuk küldött bűbájokat (*cho 'phrul*) is elbeszéli, a második pedig egy ún. „útmutatás” (*lam bstan*), amelyben a szellemeket távozásra szólítják fel, de ezek különféle lakhelyeiről is szó esik. E részek, ahogyan azt már említettük, mindkét szövegtípusnál hasonlóak, és egy közös összövegre mennek vissza. Az első vers az első szövegtípusban a következő:

„*Hūm!* *The'u rang* seregek, kik itt összegyűltök,

hallgassatok, a jógi szavát hallgassátok,

⁴⁴⁸ Tib. 644.83, (1v) *de nas rang nyid spyan ras gzigs dbang phyug zhal gcig phyag gnyis bsgom la / the'u rang gi mi mthong bar bya ba ni / (2r) / gser mngul (!) g.yu rma bya'i mdongs bzung / the'u rang gi gnas kyang phar la mthong ngo*

⁴⁴⁹ a *bra ma* egy Caranaga („borsófa”, „borsócserje”) fajta az egyik szótár szerint.

⁴⁵⁰ (2r) *klu shing bra ma gzung na byang chub sems dpa'i klu shing bu mor byin gyis brlabs la / bskyal dus su bra ma'i lcag gis brab / the'u rang bslu ba'i tshig 'di skad do / the'u rang gi snying po brag la dzrah zhes pa'i mang du bzlas*

⁴⁵¹ Tib. 644.83, (2r) *'di gnyis ka gang la yang / rta dkar rdog (=rngog) dmar drug / mi dkar thod dmar / ra dkar rva dmar / bya dkar ze dmar g.yag dkar rta dmar / rnams drug drug bya /*

⁴⁵² (1v) *ngar mi mgo can bya la / de'i mda' gzu byin gyis gzugs 'gro'i bsgor pa la / de nas rdzogs pa rnams btabs / ngar mi glud bdrug rta lug phyi gza'i pas 'am lcags gis khrab dbyangs mi dgu 'am pu gcod chung la sogs btabs so / dar zab sna tshogs 'bru sna zas sna tshogs mnga' sogs brgyan can / de nas g.yas stag rnams bzhan /*

származásokat (*cho 'brang*)⁴⁵³ most elmondom!

Hajdanában, a világekorszak kezdetén,
a fekete Gdug byed 'byung po („a gonosz, fekete 'byung po (skt.: *graha* vagy *bhūta*)),
és Klu mo gzi ldan („a ragyogó *nāga* asszony”) nászából
kilenc gonosz *bdud* tojás keletkezett.
Ezek feltörték, és a belsejükből,
kilenc *bkar byed* (?)⁴⁵⁴ *the 'u rang* fivér született.
A legidősebb fivér közülük,
az égi világ (*nam mkha'i kham*s) fejedelme,
és Śākyamuni belső köréhez tartozik;
a (tantrikus) fogadalmat (*samaya*), a szerzetesi fegyelmet (*śīla*) és a törvényeket megtartja,
szépséges aranyszínű, szerzetesi ruhát visel.
Az, aki utána született,
a középső világ fejedelme,
s erénye és vagyona ugyanannyi, mint
Indrának, az istenek urának.
Őutána jött a földi világ fejedelme,
a gonosz kecskefejű,
aki falvakon átvágtatva a lelket-életet elrabolja.
Őutána a Kívánságfa ura jött,
a számárfülű Szikla-*thel*-király (*brag thel rgyal po*).
Őutána a Brahmaputra (*tsang pa*) folyamának ura,
a kecskeruhás Fekete Víz-*thel*.
Őutána a 'dre *btsan* démonok vezetője,
a szarvasfejű, gonosz *the rang*.
Őutána a kecskefejű Rossz Ómen,
rossz előjelet, bűbájt küldő uraság.
A legkisebb, a csecsemők *sri bdud*-je,

⁴⁵³ a Tib. 518.2-esben *cho 'brang* helyett tévesen a másutt gyakran felbukkanó *cho 'phrul* olvasható.

⁴⁵⁴ A másik szövegtípusban a kilenc fivér jelzője *'bar ba'i* „lángoló”.

aki falvakon átszalad, s nyersen eszi az emberhúst.
 Vegyétek most a világ *yas glud*-jét!
 A *gto glud*, amire vágytok pedig:
 kinek-kinek a megfelelő démon-alak,
 a sokféle *nam mkha'* és *byang bu*,
 kecske hús, vér és *gtor ma*,
 terményfélék és a hétféle (királyi) kincs,
ngar mi és *theb kyu*,
 szárnyas madarak és hajlottan járó állatok,
 nyíl, orsó és sokféle *yas*,
 étel, s ruha ráadásnak, valamint a fogadalmi tárgyak,
 vörös buzér⁴⁵⁵, *mtshur*⁴⁵⁶ és keserűfű⁴⁵⁷
 só, fokhagyma és paprika,
 üres edény, liszteszsák (? , *phye khug*), száraz ...⁴⁵⁸
 pirított árpaszemek (*shel tshig*) és a kecske megpörzsölt szőre,
 finom hamu, kecske szarva, csontja és szíve.
 Kinek-kinek a neki megfelelő *gto glud*,
 a mantrák és a *mudrák* áldásától,
 az öt érzéki örömmel bír.
 Vegyétek és vigyétek, bánjatok kedvetek szerint velük!
 Egyétek és igyátok, elégedjete meg velük!
 A jövőben pedig az ártó szándéktól tartózkodjatok!
 Ha e parancsot áthágnátok,
 s korábbi fogadalmatokat megszegnétek,
 testetek és tudatotok bizony elhamvad!
 Ekképpen, a fogadalmatoktól el ne térjete!
 A foglyot elengedjétek, a megkötöttet kioldozzátok,
 a megbéklyóztat kikössétek, a lenyomottat felemeljétek!

⁴⁵⁵ *btsod* (Rubia Cordifolia).

⁴⁵⁶ A szótárakban „szín” vagy „földszín”.

⁴⁵⁷ *ram dug* = *ram*

⁴⁵⁸ *grong/grod skam*

A korábbi rontásokat most visszavonjátok,
s a jövőben ilyet ne okozzatok, erre esküdjete!

Elmondom most fajtaikat⁴⁵⁹.

Gonosz *the rang*, mocskos szájú (*kha ngan po*)
mikor az embernek kárt okozol,
kilencféle-fajta bűbajt küldesz.

Mikor a férfi szívét megszállod,
ifjú szűz alakját öltöd,
ő csak szórakozik, s a bajt keresi,
a maga párját elhagyja,
jókedvűen fűtyörészve,
a magja megrohad, és gyümölcse nem terem.

Mikor az asszony szívét megszállod,
az saját férjére (*skyes pa*) is baljósan tekint (*than du mthong*),
aludni nem tud, szíve menni vágyik,
hebeg-habog⁴⁶⁰, vére csöpög, magja csöpög⁴⁶¹.

Továbbá, ... tekereg, mint a kígyó⁴⁶²

Mikor a ló szívét megszállod,
szürkületkor felnyerít, az ételt csak megrágja,⁴⁶³
madarak nyomát⁴⁶⁴ kergetve, ide-oda szaladgál,
s mint, ki ellenséget érez⁴⁶⁵, fűttat az orrával,
és minden kancától megbokrosodik.⁴⁶⁶

---

⁴⁵⁹ *cho 'brang*

⁴⁶⁰ *zla ldib*; az Eimer-Tsering-féle szövegben: *gzugs brdebs* (6a), ami azonban nem segít az értelmezésben.

⁴⁶¹ *khrag 'dzag sa bon 'dzag*

⁴⁶² *wo 'khrel/'khril sprul bzhi ston*. Az Eimer-Tsering szövegben ez: *legs 'khrigs spal bzhi ston*-ként szerepel, a szerzők azonban nem próbálták meg értelmezni. (Ld. Eimer-Tsering, 1973, p. 59, p. 79.)

⁴⁶³ *za khrom byed*; Eimer-Tsering: *za khram byed* (6a).

⁴⁶⁴ Eimer-Tsering: *byad rdzed 'debs* (Uo.), amit valamiért úgy fordítanak, hogy „a gondozóját megrúgja”.

⁴⁶⁵ Eimer-Tsering: *dgra phyogs 'tsher la* (Uo.), „az ellenség felé nyerít”. Itt a *'tsher* („nyerít”) helyett *'tshor(-ba)* „érzni” van a mi szövegeinkben.

⁴⁶⁶ *yo ma kun la khong shing/shong gtong*. Eimer-Tsering ezt sort több helyen is megváltoztatja. Az szövegünkben a *yo mi-t* alakot javítják *g.yog mi-re*, „szolgálóra”; azonban a mi szövegünkben olvasható *yo ma* „kanca vagy csikó” jelentése jobban illik a kontextusba. A *khong* szót *khon-re* javítják, és az egész mondatot úgy értelmezik, hogy „Minden emberre, aki gondolja őket, feldühödnek és fellökik”, ami több szempontból is problémás. Én a *khong shing-et* szóösszetételként értelmeztem. Ennek jelentése a

Mikor a jószág szívét megszállod,
megindul a nyájban, és a pásztort felnyársalja,
vérben forgó szemekkel élesíti szarvait, s a hegyekben legelészik.
A tehén borja elpusztul, a teje elapad;
továbbá pedig: a tejébe vér kerül.
Mikor a juhra küldesz bűbájt,
űzött, lusta és béna lesz,⁴⁶⁷
gyapja megritkul, húsa kiszárad; a bárány elpusztul.
Mikor a kecskére küldesz bűbájt,
„fekete kő” (*rdo nag*), himlő (*thor 'brum*) és ragály (*gdal/gtal nad*) terjed.⁴⁶⁸
Mikor az éves (terményre)⁴⁶⁹ küldesz bűbájt,
madarakat, rovarokat, fonnyadást (hozol),
a gyökereket és magokat kilyuggatod.⁴⁷⁰
Mikor az ételre küldesz bűbájt,
pudvás, silány és poshadt lesz,⁴⁷¹
ha elfogyasztják, nem táplál, éhhalállal fenyeget.
Az aludttejben és a sörben az ártalomnak jelei:
levük zavaros, a mélyük habzik,
a sör silány, az ereje gyenge, s vaj sem lesz (a tejből).
Midőn a falvakban szaladtok, bűbájtok temérdek,

---

szótárakban: „vmi lényege, gerince”, „törvény értelme/szelleme”, ennek „felrúgását”, „elhagyását” jelenti a mondat végi *gtong* (-ba) ige. Fordításom helyességét illetően azonban nem vagyok teljesen bizonyos.

⁴⁶⁷ Eimer-Tsering szövegében: *rba shing rba 'byil zhing 'thing dang* (6b), amit javítanak *rbab shing rbab 'gyel zha 'thing*-re: „(a sziklákról kövek) hullanak rájuk, támolyognak és (a lábukat) bénán húzzák”. E javítások közül az utolsót (*zhing 'thing > zha 'theng*) a mi szövegeink is alátámasztják, a többit azonban nem.

⁴⁶⁸ Ismeretlen állatbetegségek. Az Eimer-Tsering-féle kéziratban *rto nag thor 'brum g.yam nad* (Uo.), amit „marhavész és fekete himlőnek” fordítanak; a *rto*-t *lto*-nak, a *g.yam*-ot pedig *g.ya* '-nak emendálva, amit azonban a mi szövegeink nem támasztanak alá.

⁴⁶⁹ *lo la*; az Eimer-Tsering-féle szövegben *la la* van, ami javítanak *sa la*-ra és a kontextus alapján, *zhing la*-nak értik. Ez utóbbi értelmezésük helyes, azonban a *la la* a szövegükben egyszerűen a *lo la* hibásan másolt formája.

⁴⁷⁰ *mig rtsa sa bon la mig ston*; ahol a *mig rtsa* jelentése ismeretlen, így az értelmezésemben bizonytalan vagyok. Az Eimer-Tsering-féle szövegben ez a sor: *mig rtsi sa bon rul myag byed*; ahol a *rul myag*, „rothadás” talán jobban illik a szövegkörnyezetbe, mint a másik két szöveg olvasata.

⁴⁷¹ Ezt a sort nem tudtam értelmezni: *phug ston/stong ma bkol gtams stong 'byung*. Eimer-Tsering: *phug stong ma bgol gam gam s+hong*; akik ezt úgy fordítják, hogy „(az étel) belül üres, nem táplál, és minden tekintetben üres”, ez azonban több szempontból is problémás.

egyszem lábon settenkedve⁴⁷²,
 üres edényt szorongatva, a kapukon betértek,
 kecskebőrbe öltözve, az étel erejét ellopjátok.
 Olykor az üres barlangba bújtok,
 néha vízimalmok⁴⁷³ ajtaján áthaladtok,
 üzletnek és haszonnak gátat szabtok.
 Álnok *the rang*-ok, gonosztevők,
 e helyen most és mindenütt,
 az ártó szándéktól tartózkodjatok,
 s a felkínált *yas glud*-t veszni ne hagyjátok!
 Ki-ki a lakhelyére most visszamenjen!⁴⁷⁴
 Ha pedig a parancsom megszegnétek,
 ezek a hevesen lángoló tüzek,
 ezek a borotvaéles fegyverek,
 elhamvasztanak, felaprítanak biztosan!
 Így hát a fogadalmatokat meg ne szegjétek,
 s teljesítsétek a meditáló jógi parancsát!
 Hallgassatok a fogadalomra, azt meg ne szegjétek!”⁴⁷⁵

A második szövegtípusban a versnek egy variánsa található⁴⁷⁶:

”Ó, a *the ’u rang* gyógyításához ez a tudomány,
 a fej levágásához a fejszének/a kardnak van éle!
 ’Dab bzang ’khor byed („Szépszárnýű Köröző”⁴⁷⁷) szellem (’*byung po*) és
 Gzigs dang bzang mo *nāga*-asszony,
 az égi világban egyesült,
 s kilenc fekete-fehér tojás keletkezett.

⁴⁷² *kha la ’gro*

⁴⁷³ *rang thag/’thag*

⁴⁷⁴ Ez a sor csak az Tib. 518.2-es kéziratban van meg.

⁴⁷⁵ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.25.1.

⁴⁷⁶ A fordítás a Tib. 644.83-as kézirat alapján készült. Az Tib. 506.13-as olvasata több helyen is lényesen eltér ettől, azonban a szövege hibás, többnyire értelmetlen.

⁴⁷⁷ A név arra utal, hogy egy mítikus madárról lehet szó.

A kilenc tojás feltörött, és belsejükből
 kilenc lángoló *the 'u rang* fivér született.
 A belső (*nang gi*) három idősebb fivér,
 Sākyamuni belső köreihez tartozik;
 A három középső *ne 'u*,
 hátasként fehér oroszlánt lovagol,
 hajában kristályfürt,
 öve mérgeskígyó,
 fejére üveg vasmadár (*bya lcags*) tűzve,
 lábán rövidszőrű nyers bőr (nadrágot) hord,
 hátasként fehérszőrű jakon ül,⁴⁷⁸
 oldalán ...⁴⁷⁹ vezet.
 A legkisebb *shang-shang* madáron lovagol,
 háta mögött⁴⁸⁰ vörös „orrú”, fehérret vezet,
 kíséretében⁴⁸¹ kagylószarvú, fehér (jakkal?) rendelkezik,
 kezében fehér labdacsot (Tib. 506.13: koponyát) fog.
 Ő a hatféle fehér (*dkar po sde drug*) gazdája.
 Mikor Indiába ment,
 India királyaként nevet adtak neki,
 A ba ta re (Avatar), így nevezték.
 Mikor Shang shang (Tib. 506.13: Zhang chung) országába ment,
 Shang shang királyként nevet adtak neki,
 és ő a lett keleti égtáj *gandharva* királya.
 Mikor Stag gzigs országába ment,
 a Stag gzigs királyként nevet adtak neki,⁴⁸²
 ő volt Btsan gyi Khu le lag dgu⁴⁸³.
 Mikor a Nap országába ment,
 a Nap királyaként nevet adtak neki:
 Napfényes Egyszemű,

⁴⁷⁸ Tib. 506.13: „a póthátasa fehér színű”.

⁴⁷⁹ *rol du sngo bya sa de khrid*, illetve az Tib. 506.13-asban *srog ru sngon po bya sangs dkhril* (!)

⁴⁸⁰ *bya su* = *phyi su*

⁴⁸¹ Talán eredetileg a *'khor du* helyett *dkor du* „kincsként” lehetett.

⁴⁸² Ez és az előző két sor nem szerepel az Tib. 506.13-asban, s minden bizonnyal későbbi betoldások.

⁴⁸³ Pehar egyik kísérője a Tib. 351.18-as szövegben, ahol *'gong po*-k vezére.

Nap (*nyi*), így nevezték,
 a napsugáron lovagol.
 Anya (*ma*), így nevezték,
 holdsugáron lovagol.
 Atya (*pha*), így nevezték,
 az érző lények élete felett uralkodik.⁴⁸⁴
 Ember (vagy férfi, *skyes*), így nevezték,
 minden emberben megvan.
 Az atyja nemzetségét (*rus*) kapta,
 Kilencfajta Hajfonatos.
 Az anyja nevét (*ming*) kapta,
 Keselyű Győzelmi Lobogós.
 Az anyja nevet (*mtshan*) adott neki:
 Türkiz Szemöldökű.
 Az indiai miniszter elnevezte:
 Dbang phyug ye shes mgon po⁴⁸⁵.
 A vágyak világának brahmája elnevezte:
 Kagylóhajfonatos Brahmā.
 Az atyja-anyja beavatta:
 ő lett a nyolc föld bódhiszattvája,
 a fogadalmat tevők támasza,
 a fogadalomszegők életének kioltója,
 a tanítás védelmére fogadalmat tett (istenség),
 váltságot adok most neked:
 hat vörös sörényű, fehér lovat,
 hat vörös turbános, fehér embert,
 hat vörös szarvú, fehér kecskét,
 hat vörös bóbitás, fehér madarat,
 hat vörös szarvú, fehér jakot.
 Fogadd ezt a fehér váltságot,
 s válaszd el, űzd el, nemesi sarj,

⁴⁸⁴ A Tib. 506.13-asból hét (vagy hat) sor hiányzik; s minden bizonynyal későbbi betoldások voltak a Tib. 644.83-asban.

⁴⁸⁵ *Ísvara-jñāna-nātha

a gonosz *the 'u rang*-ot, a gonosz természetűt!
 Ami a gonoszságukat illeti, győzd le mindörökre⁴⁸⁶!
 Ami az aljasságukat illeti, győzd le mindörökre!
 Ami az fennmaradásukat/utódjaikat (*srid pa*) illeti, vágd el a leszármazásukat!
 Ami a tüzüket (?, *me*) illeti, érleld meg örökre (?, *gdan du smin*)!⁴⁸⁷
 Válaszd el *klu-k thel*-jét (?), válaszd szét őket!
 A *the 'u rang*-nak nevezetteknek ezek a bűnei:
 az anyai nagybátyjuknak, a *klu*-knak ménjeit megölték,
 a nemzetségük/férfi rokonságuk (*pha spun*), a *gnyan*-eknek ménjeit megölték,
 a nemzetségük, a *gnyan*-ek feleségeivel lefeküdtek,
 s mindenféle bűnös tettet cselekedtek.
 A *klu*⁴⁸⁸ és a *the 'u rang* most együtt ne maradjon!
 A *klu* és a *the 'u rang* most egymással ne társuljon!
 A *gnyan* és a *the 'u rang* most egymással ne társuljon!
 A *gnyan* és a *klu* felfelé helyreálljon⁴⁸⁹,
 a gonosz *the 'u rang* lefelé üzessen!
 Ha pedig ma éjjel el nem távoznál,
 ...⁴⁹⁰,
 A *the 'u rang* gyógyításához ez a tudomány,
 a fej levágásához a fejsze/a kardnak van éle!
 Aljas, gonosztevő *the 'u rang*,
 amikor a férfi tudatát megszállod,
 szépséges nő alakját öltöd;
 amikor a nő szívét megszállod,
 szépséges férfiként jelensz meg;
 az elcsábított nő lelkét boldoggá teszed,

⁴⁸⁶ *gdan du* = *gtan du*

⁴⁸⁷ Ez a négy sor nincsen meg a Tib. 506.13-asban. Mivel e sorok világosan összetartoznak és egy egységet képeznek minden bizonnyal egy másik forrásból származó, későbbi betoldások lehetnek.

⁴⁸⁸ A *glud*, hibásan, a *klu* helyett áll; hasonlóan a következő szakaszhoz.

⁴⁸⁹ A *bcos pa* ('*chos pa* befejezett alakja) jelentéstartalma igen széles: „helyreállít”, „gyógyít”, „megváltoztat”, „éltet”, „szaporodik” stb.

⁴⁹⁰ Ez az utolsó sora a vers első szakaszának, és minden bizonnyal egy fenyegetés, amely a *the 'u rang*-ok maradása esetén lép életbe. Sajnos, egyik variánsban sem érthető a szöveg. A Tib. 644.83-asban valami olyasmi áll, hogy „tudatlan gondolat/szándék ártotok” (*mi shes bsams pa 'i gnod pa byed*), a Tib. 506.13-ban pedig *mi byis nyams ni gnod par byed*, aminek az eleje értelmetlen. Talán a *byis* helyett eredetileg *byin* „mágikus erő” állhatott, amelynek csökkenésére gyakran használják a *nyams* igét, már a legkorábbi szövegekben is.

végül azonban a szívét összetöröd;
 ez is a gonosz *the'u rang* bűbája.
 Gyűljetek, gyűljetek, az eskütételre gyülekezzetek!
 Hallgassatok, hallgassatok, a tanításra hallgassatok!
 Mikor a lóra küldesz bűbájt,
 fekete ... -vá (Tib. 506.13: hatalmas vezér-csődörré) változol,
 a ló hajnalban felnyerít, s az ételt nem kívánja;
 vezér-csődör a kanca sörényét követi;
 ez is a gonosz *the'u rang* bűbája.
 Gyűljetek, gyűljetek, az eskütételre gyülekezzetek!
 Hallgassatok, hallgassatok, a tanításra hallgassatok!
 Mikor a birkára⁴⁹¹ küldesz bűbájt,
 fekete kossá (*thug re*) változol,
 ... se szeri se száma;
 ez is ... (ugyanaz a három sor, mint fent)
 Mikor a disznóra küldesz bűbájt,
 öreg disznó, egy ... (képében jelentek meg),
 felfalja az újszülött malacokat,
 egyedül fekszik, örülten verekszik;
 ez is ...
 Mikor a kecskére küldesz bűbájt,
 két vén kecske ikerpárként,
 az összes kecskét megölik;
 ez is...
 Mikor a kutyára küldesz bűbájt,
 hajnalban vonyít és kergetőzik,
 magában ugat, nyűszít és csahol;
 ez is...
 Mikor a kakasra küldesz bűbájt,
 napnyugatkor kukorékol, viaskodik;
 ez is...
 E parancstól el ne térjete!

---

⁴⁹¹ A Tib. 644.83-ban *lus* van a *lug* helyett.

A nagyerejű haragvó-király feldühödik,
 és fejeteket száz részre hasítja,
 testeteket ezer darabra aprítja!
 Így hát, menjetek vissza a magatok helyére!
 Menjetek, menjetek, menjetek!
 Akadályok királya, menjél most!”⁴⁹²
 A Három Drágaság igazsága,
 Vajrapāṇi ereje,
 Vajradhara áldása,
 az én, a *mantrin* igaz szavam,
 az okokból és feltételekből álló függő keletkezés,
 titeket *the ’u rang*-ok távozásra kényszerít.
 Ha (a megbízónak) kölcsöne, karmikus adóssága lenne,
 azt ez a *yas stag* szüntesse meg!
 Finom selyem, étel és ital a felkínált ajándék,
 kitömött kecske (*ra gsob*) és *thebs kyu* a felkínált ajándék... (a szöveg a többi
 áldozat felsorolásával folytatódik)⁴⁹³

Az első szövegtípusban ezután a „dharma adományának” (*chos sbyin*, Tib. 518.2 f. 6rv, Tib. 527.34, 7r-8r) nevezett szakasz következik, amely a szokásostól eltérően itt nem népszerű, szent szövegekből kiemelt rövid idézetekből áll, hanem a legnagyobb része egy hosszabb, ismeretlen forrásból származó vers, amelyet a *Ye Dharmahetu* elszavalásával és az ismeretlen szerzőjű *Spyod ’jug don bsdud*-nek⁴⁹⁴ nevezett négysorossal egészítettek ki. Bár a hosszabb vers forrását nem sikerült megállapítanom, valószínűleg egy népszerű munkából származó betoldás lehet, amely általánosságban szól a *vighnákhoz*, figyelmeztetve őket a negatív cselekedeteik szerencsétlen következményeire, a bűnbánatra és a *bodhicitta* felkeltésére.

⁴⁹² A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.26.1.

⁴⁹³ E rész hiányzik a Tib. 506.13-ból. Tib. 644.83 (5r) *dkon mchog gsum gyi bden pa dang // phyag na rdo rje ’i mthu stobs dang // rdo rje ’chang gi byin rlabs dang // sngags ’chang bdag gi bden tshig dang / / rgyu rkyen tshogs pa ’i rten ’brel gyis // the ’u rang khyod ni ’gro bar gyis // bu lon lan chags yon na yang // yas stag ’di dang ’bral bar mdzod // dar zab zan chang bzhes pa ’i brdzongs // ra gsob* (5v) *thebs kyi bzhes pa ’i brdzons / ...*

⁴⁹⁴ Ld. Eimer-Tsering, p. 82, n. 16.

5.3.9.5 A szertartás záróversei

A szertartás lezárása mindkét szövegtípusnál egy hasonló tartalmú „útmutatással” (*lam bstan*) történik. Az első típusban ezzel:

„*Hūm!* Én vagyok Hayagrīva, a haragvók fejedelme!
A három világot mindenestül hatalmamban tartom!
Kilenc gonosz *the 'u rang* fivérek,
s minden isten és démon a kíséretetekben,
élvezetes *gto*, *glud* és *yas* áldozatokkal,
útra bocsátalak titeket; menjetek most!
Induljatok, induljatok⁴⁹⁵, *the 'u rang* seregek!
Távozzatok! Menjetek most!
Tavasszal a tavaszi szállásotokra,
az erdő mélyére távozzatok!
Nyáron a nyári szállásotokra,
a forrásokba és tavakba távozzatok!
Ősszel az őszi szállásotokra,
a falvakba és kolostorokba távozzatok!
Télen a téli szállásotokra,
a száraz barlangokba távozzatok!
The rang-ok, most az utat megmutatom.
(Menjetek) fel, az istenek világába, ahol nagy a boldogság,
s az ifjú istennők szépszeműek!
Vagy pedig menjetek Indiába,
{ahol a mélységes, igaz *dharma* virágzik!
Vagy pedig menjetek a kínai házakba,
ahol finom a selyem és a vagyon felfoghatatlan!
Vagy pedig menjetek Perzsiába,}⁴⁹⁶

---

⁴⁹⁵ *chos shig chos shig*; egy tipikus példa lehetne a nem létező klasszikus tibeti igealakokra; a szerző nyilván a *chas pa*, „elindulni, menni” szóra alkalmazta a megszokott *a-a-a-o* paradigmát, a szónak azonban a szótárak szerint minden alakja *chas pa*.

⁴⁹⁶ E sorok nincsenek benne a Keleti Gyűjtemény kézírataiban. Az Eimer-Tsering-féle szövegben felsorolt országok (India, Kína, Perzsia, Ge sar) a keleti mítikus-történeti kozmográfia „négy nagy

ahol a vagyon, az étel és a kincsek esőként hullanak!
Vagy pedig menjetek Ge ser seregébe,
ahol a hős harcosok és gyors paripák száma mérhetetlen!
Vagy pedig menjetek Mongóliába,
ahol az emberek igen erősek és a csatában győzedelmesek!
Bárhova is vágynátok, most oda menjetek!”⁴⁹⁷

A szöveg ezután fehér mustármagok szórása közepette egy erőteljesebb hangvételi verssel is visszaküldi a *the 'u rang*-okat a maguk helyére.

„Menjetek, gonosz *the 'u rang* seregek!
Én vagyok a Dicső Heruka,
testem a bölcsesség tüzeiben lángol,
fejemen az öt Buddha család lakozik,
jobbomon heves *vīrāk*⁴⁹⁸
balomon {erős *virīnik*
előttem *dharmapālák*} hömpölyögnek⁴⁹⁹,
mögöttem a fogadalmas (istenségek) özönlenek,
fegyverek esője zuhog,
heves mennydörgés morajlik;
gonosztevő seregeteknek,
az efféle kiváló, szent hely,
nem a ti gonosz lakhelyetek,
így hát most nyomban távozzatok!
A sziklabarlang, hol a Nap sosem kél fel,

---

királyának” nevezett nagyhatalmi szereplőinek tibeti megfelelői. Minden bizonnyal a belső-mongóliai kézirat szövege a teljes, a mongóliai kéziratok hiánya pedig másolási hibának köszönhető. Ugyanakkor ez azt is mutatja, hogy a két mongol kézirat vagy ugyanarra a hibás szövegre megy vissza, vagy a hiba magában az Tib. 518.2-ben keletkezett, és az Tib. 527.34-es az erről készült másolat.

⁴⁹⁷ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.25.2.

⁴⁹⁸ A szövegekben *dar ldan ldan*, „zászlós, zászlóval bíró” van, amit a következő sor analógiájára a *ngar dang ldan* téves olvasataként értelmeztem

⁴⁹⁹ Ahogyan már korábban előfordult, a két mongóliai kéziratból másolási hiba miatt itt is kimaradt egy szakasz.

afféle világokba most távozzatok,
a *the 'u rang*-ok lakhelye a sziklabarlang!
A démonok is a maguk helyén boldogok,
az emberek is a maguk világában örvendenek;
az ember és a *the 'u rang* válják el egymástól!
Ha nem mennétek, hanem maradnátok,
én magam, a haragvó rettenet,
és vad varázsigeim ereje által,
szétzúzlak, mint a porszemeket!
Így hát, menjetek vissza a saját lakhelyetekre!”⁵⁰⁰

A második szövegtípusban az „útmutatás” így hangzik:

„*Hūm!* *The 'u rang*-ok megmutatom az utatokat.
The 'u rang-ok induljatok,
messzi sziklabarlangotokba menjetek most!
A ti nyári lakhelyetekre,
a rónát átszelő út végébe menjetek!
A ti tavaszi lakhelyetekre,
a puszta határába/tövises határba menjetek!
A ti őszi lakhelyetekre,
a földi odúba menjetek!
A ti téli lakhelyetekre,
az üres sziklabarlangba, most oda menjetek!
The 'u rang-ok, az a ti lakhelyetek!
Korábban ártóan cselekedtetek,
ezután kárt ne tegyetek!
Ígéretetek, fogadalmatok, eskütek meg ne szegjétek!
A világ minden lényének,
ha gonosz szándékkal ártanátok,

---

⁵⁰⁰ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.25.3.

a magas Meru-heggyel felülről lenyomnak,
a mély óceán fenekére dobnak,
ha lenyomnának, moccanni ne bírjatok,
ha levágnának, ki ne sarjadjatok!
Odaát, ötszáz mérföldnyire,
Thal ba skyor ba (?) nevű király lakik,
őnála hallgassátok a *dharmát*!
Míg a *kalpa* véget nem ér,
a fenti világra rá se tekintsetek!
Így hát, ti most elmenjete!k!
Sosem volt ez a gonoszság lakhelye,
itt ne maradjatok, most induljatok!
Vigyétek ezt a *yas*-t, most induljatok!
Menteket, menjete!k, menjete!k!
Sziklabarlangba, sziklafába (?), most induljatok!
Pusztá határába most induljatok!
Síkság útjának szélére most induljatok!
Földi üreg hasadékába most induljatok!
Ki-ki a maga országába ekképp menjen el!
Vegyétek a *yas-glud*-t, s most induljatok!
Mindent a gyűlölködő ellenségre fordítsatok!
Mindent az ártó akadályokra fordítsatok!
Teljesítsétek a rátok bízott feladatot!”⁵⁰¹

A fenti szövegek alapján a *the'u rang* szellemekről való ismereteink több ponton is bővülnek. Nebesky-Wojkowitz könyvében leírt, Peharhoz vagy Gnam thel dkar po-hoz tartozó „egylábú” démonokkal szemben, itt a *the'u rang*-okat elsősorban kecskebőrbe bújt, és a kecske húásával és vérével táplálkozó, barlangokban vagy földi üregekben lakó lényekként írják le, akik terméketlenséget okoznak az embernél, a jószágnál és a

---

⁵⁰¹ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.26.2.

hasznonnövényeknél, illetve ezek utódjait, magjait elpusztítják vagy megrothasztják, a nyereséget és a hasznot pedig lehetetlenné teszik.

A szövegek liturgikus részének kezdetén található, közös gyökerű eredetmítoszokban nem-buddhista, illetve *bon* szövegekből jól ismert elemek találhatók:

a. ilyen például a tojás motívuma, amelyből a kilenc *the'u rang* fivér megszületik, s ami gyakori eleme a *bon* teremtéstörténeteknek, illetve a világot benépesítő egyes lények eredetmítoszainak (például az olyan könyvekben, mint a *Klu 'bum-ok*);

b. szövegeinkben a „hibrid” szellemosztály ősatya egy *'byung po* (a fekete Gdug byed *'byung po*, illetve *'Dab bzang 'khor byed*), ősanja pedig egy *nāga* (Klu mo gzi ldan, illetve Gzigs dang bzang mo). Az ősök két különböző – sőt, amennyiben az ősatya egy mitikus madár, egymással ellentétes – világból származnak, így a nászuk is tabunak számít. Az eltérő fajtájú lények egyesülése, s az ebből fakadó, betegségekbe, veszteségekbe stb. torkolló konfliktus, igen gyakori elemei az archaikus *bon* szertatásirodalomnak, és hasonlóan a mi szövegeinkhez, e rítusok is a lénycsoportok szétválasztásával (*dbye ba*) igyekeztek az eredeti állapotot helyreállítani;

c. a konfliktus okozói sokszor a különböző világhoz tartozó lények nagyhatalmú és mágikus erővel bíró utódai, akik között, ahogyan például az emberek eredetét elbeszélő tibeti mítoszban is, egyaránt találhatunk jóindulatú és démoni lényeket. A fenti eredetmítosz mindkét variánsában megtalálható, hogy a *the'u rang* fivérek közül a legidősebb, vagy a három idősebbik, „Sākyamuni belső köréhez tartozott”. A többi testvér azonban már nem ennyire jámbor. Vannak köztük semlegesek, az első szövegtípus szerint ezek az égi, a középső és a földi világok urai, akiket különféle *thel*-nek neveznek (*brag thel* és *chu thel*, illetve Indra, aki talán a *gnam thel*), illetve kártékony démonok;

d. a második szövegtípusban egy eltérő – és elég zavaros – felsorolást találunk, amelynek az utolsó eleme egy olyan *the'u rang* ős, aki több ország királyaként is megjelenik (Indiában, Perzsiában és a Zhang chungoknál), és mindenhol más névvel illetik. Ez az uralkodó, akit a szöveg egy ponton a Nappal is azonosít mint a Nap országának királyát, s akinek minden élőlény felett hatalma van, egyben a buddhizmus védelmére felesküdt istenség. Ez egyfelől hasonló azokhoz a mítoszokhoz, amelyekben egy természetfeletti entitás egymás után különféle emberek, többnyire uralkodók alakját ölti fel; ezzel találkoztunk a „száz hús, száz étel” nevű szertartásnál, illetve a *rgyal po* szellemekhez kapcsolódó váltság szertartásokban. Az utóbbiban a

rgyal po-k vezére Pehar, aki a dharma védelmére felesküdt szellem, és akit a szertartás során tibeti uralkodóként ábrázolnak. A fenti szövegekben *the'u rang*-ok összekapcsolása a tibeti császárok leszármazásával, valamint Nebesky-Wojkowitz által említett kapcsolata Pehárral talán ebben az asszociációs körben gyökeredzik;

e. szintén a tabuk megszegéséről szól a második szertartástípus mítoszában az a rövid szakasz, amely szerint a *the'u rang*-oknak az a bűne, hogy megölték az anyai nagybátyjuk, a *nāgák* lovait, és lefeküdtek az apai családjuk, a *gnyan*-ek közé tartozó nőkkel. Ezek közül az első tabu megszegése, a konfliktus az anyai nagybáttal más szertartási mítoszokban is a tragédiát elindító leggyakoribb ok.

5.3.10 A fekete sámánok (*lha pa nag po*) és a fekete istenségek (*lha nag*) elhárítására szolgáló szertartások

A gyűjtemény egyedülálló, más katalógusokban és a TBRC hatalmas adatbázisában sem előforduló darabjai a „fekete *lha pa*-k” (*lha pa nag po*) által okozott károk és fenyegetések elhárítására készített szertartások.

A *lha pa* jelentése „médiúm”, és olyan a nem-buddhista, de legalábbis a kolostori intézményrendszeren kívüli személyt jelöl, akit valamely helyi istenség vagy szellemek képesek megszállni, és ebben a transzállapotban a kisebb falusi vagy nomád közösségek tagjai számára jóslást és gyógyító tevékenységet végez. A *lha pa*-k és a hozzájuk hasonló médiumok alapvető részei a tibeti kultúrának, az egész tibeti területen megtalálhatók a helyi közösségektől az állami szintig, a tibeti irodalomban pedig már a dunhuangi jósszövegekben is megjelennek. A *lha pa*-k a forrásokban nem ártó szándékú varázslók, hanem olyan speciális emberek, akik képesek a testüket időről-időre egy (vagy több) hatalmasabb erőnek átadni. Ez az erő, alapvetően bármilyen pusztító is legyen az emberre nézve, Padmasambhavának köszönhetően a buddhisták kontrollja alatt áll. A fekete *lha pa*-k azonban már egyáltalán nem ilyen barátságosak, kívül esnek a buddhisták által irányított világon, ahogyan azok az istenségek és szellemek is, amelyek hozzájuk kapcsolódnak.

A gyűjteményben két szertartás tartozik e kategóriába, az első a fekete *lha pa*-k, a másik pedig a „fekete oldal istenségei” (*nag phyogs kyi lha*) ellen nyújt védelmet.

5.3.10.1 A fekete sámánok (*lha pa nag po*) elleni szertartások

Az első szertartástípusnak két variánsa van, a Tib. 517.12-es kézirat (12 fols., korai 20. sz. orosz papír), amelynek a címe: *Rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas lha pa nag po'i*

bcos thabs Glo bur gnod 'tshe kun sel („a fekete *lha pa*-k (ártalmainak) orvoslása *guhyasādhana* Hayagrīva segítségével, avagy a Hirtelen jött károk teljes megszüntetése”) és a Tib. 522.17.1-es kézirat (8 fols., korai 20. sz. orosz papír), ennek a címe: *Dpal rdo rje 'jigs byed kyi sgo nas lha ba nag po bcos thabs bya tshul Gnod 'tshe kun sel* („a fekete *lha pa*-k (ártalmainak) orvoslásának módszere a dicső Vajrabhairava segítségével, avagy a Károk teljes megszüntetése”). A két szöveg gyakorlatilag azonos, az elhanyagolható különbség közöttük a címükben is jelölt *yi dam*-okat érinti, illetve egy nagyon kis részét a liturgiának. A szerzője mindkét szövegnek ugyanaz a személy, a Tib. 517.12-es szöveg kolofonjában Sumatidharmavajra (ennek tibeti megfelelője tibetiül *Blo bzang chos kyi rdo rje* lenne), a Tib.522.17.1-es kolofonjában pedig Sumativajra (*Blo bzang rdo rje*).

Mind a Tib.517.12-es szöveg *yi dam*-ja, mind pedig a név, ebben a szanszkritos alakban arra utal, hogy a szerző *Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma*-t tekintette példának. Ő volt ugyanis az – ahogyan erről már sokszor szó esett a dolgozatban –, aki a váltság szertartásainak túlnyomó többségét *guhyasādhana* Hayagrīvához rendelte hozzá, és a kolofonokban az e *yi dam* gyakorlatához tartozó beavatási nevét, a Dharmavajrát használta.

A szövegnek több, terjedelmében eltérő változata is létezhetett, ugyanis mindkét kézirat kolofonjában megtalálható az a kitétel, hogy az egy vagy több korábban összeállított munkára (*sngar bkod pa*) megy vissza. A Tib. 522.17.1-esben továbbá az is szerepel, hogy a szerző felkérésre kibővítette ezt a művet.⁵⁰² Mivel a gyűjteményben található két szöveg között lényeges terjedelmi eltérés nincsen, ez utóbbi megjegyzés nem vonatkozhat a Tib. 517.12-re.

A szerzőről magáról nem sikerült egyéb adatot találni azon kívül, hogy bevezető sorokban elmondja, a művet az „északi országban” (*byang phyogs kyi yul*) írta, az ott ármánykodó *lha pa*-k ellen:

⁵⁰² Tib. 517.12, (12r) / *zhes bya ba 'di ni sngar bkod pa mang la yod / snyigs ma'i dus 'dir lha pa nag po'i rgyal gnod shin tu sdang pas* (12v) *rang bzhin gyi rkyen sel sogs la nye bar mkho ba'i bsam pas su ma ti dharma badzra sug bris su bya'o //*

Tib. 522.17.1, (8r) / *gang brjod pa dang / bya ba 'di ni sngar bkod pa de 'dod cha nyung ba'i tshig pa zhig yod pa 'dug pas / rgyas zhig gong thub na legs pa 'dug zhes gang gis brjod par bya / dus 'dir lha ba'i gnod pa shin tu mang ba'i phyir du rang gzhan gyi rkyen sel sogs pa nye bar mkho ba'i bsam pas su ma ti badzra sug bris su bgyis pa'o // 'gro kun nad las grol te bde ba la gnas par gyur cig /*

"mivel a hanyatlás korában az embereket fenyegető gonosz erők megnövekedtek, s különösen pedig itt, az északi országban, a kártékony, gonosztevő és viszályt szító, ellenséges *lha pa*-k igen megsokasodtak..."⁵⁰³

Mivel az északi ország hagyományosan Mongóliát jelenti a tibeti szövegekben, ezért Sumatidharmavajra minden bizonnyal ott írta meg a szöveget és a *lha pa*-k nem a hagyományos tibeti „médiumokat” jelölik, hanem mongol sámánokat. Ez az oltár kellékeinél is megfigyelhető:

„egy deszkaféle fekete trónus tetejére készítsd el a *lha po* [*lha nag*, Tib. 517.12] figuráját, amelynek nagysága egy könyöknél ne legyen kisebb, a színe pedig legyen fekete. A (figura) két kezében dobót és dobverőt tartson, a fején [bagoly]tollkoronás fekete kalapot viseljen, a két vállára pedig tégy [sas]toldísz. A testét különféle színű selyem szalagokkal, fehér és fekete szőrökkel, ... (*sngo(n) li ma*) és menyét szőrével, sas és bagoly tollaival⁵⁰⁴, és kékes-vörös (? , *sngo kham*) birka (szőrével?), és csengettyűkkel⁵⁰⁵, és minden egyéb kellékkal teljesen és jól díszítsd fel. A figura fekete lovon üljön, és fekete kutyát vezessen.”⁵⁰⁶

Ez elé helyezik a beteg figuráját (*nad pa'i glud*) és egy kosárba összegyűjtik a szokásos áldozatokat (*chang bu*, *'theb kyu*, magvak, étel, hús, vér, tea, sör stb.), amelyeknek a mennyisége nincs megszabva. Az oltárra rakják ezen kívül vadállatok és háziállatok szőrét, és körbeveszik ló, birka, kecske, ökör, kutya és dől (*mtsha'*) figuraival. Az

⁵⁰³ Tib. 522.17.1 alapján, a []-ben a Tib.517.12-es olvasata van: (1v) *'dir snyigs dus kyi mi rnams la nag phyogs kyi gnod pa mang du 'byung ba [byung] ba la khyad par byang phyogs kyi yul 'dir mi mthun pa'i las ngan [nan] cing rtsod [yo] spyod ba'i dbang gis dug [gdug] can lha ba'i [pa'i] gnod ha cang mang po'i phyir du [mang du byung ba la phyir du]*

⁵⁰⁴ A Tib. 522.17-esben ez ugyanaz, mint ami a Tib. 517.12-esben korábban a figura fejdíszén szerepelt. Világosan interlineáris interpolációról van szó, amely a másolás során a két kéziratban két különböző helyre lett beillesztve.

⁵⁰⁵ Ennek a felsorolásnak az értelme homályos. A *sngo(n) li ma* és a *sngo kham*, a betűk hasonlósága miatt akár ugyanazt a szót is jelölheti. Esetleg ez a szó a *sdo kham* „pár, összetartozó”, de sajnos az értelmezésben ez sem segít.

⁵⁰⁶ (1v) *shing leb lta bu gdan nag po'i [po] steng du lha po'i [lha nag gi'i (!)] gzugs / khru gang las mi chung ba gcig nag po byas la [-]/ lag pa [-] gnyis la rnga rdeg gnyis kyi [-] bzung / mgo la [+ug pa'i] sgro phod [phong] gtsugs [btsugs] pas zhva nag [+po] gyon phrag gnyis la [+glag pa'i] sgro phod [phong] gzugs [gtsugs] / lus la mdog sna tshogs kyi dar dbyangs [dpyangs] dang / spu nag [dkar] (2r) / spu dkar [nag +dang] / sngo [sngon] li ma sri mong gi sbags [lpags] pa'i rigs dang glag pa dang 'ug pa'i sgro rigs dang [-----] sngo kham lu gu dang bcas pa'i [pas] g.yer kha sogs pa'i de'i [de ni] togs [gtogs] su yo byad thams cad tshang ba legs par brgyan pa la rta nag po la bzhon pa la / khyi nag po khrid ste [-----]*

instrukció előírja továbbá azt is, hogy „a fekete *lha/lha pa* előtt boróka, vaj és zsír égjen” (2r, *lha pa'i [lha nag pa'i] mdun du shug pa mar tshil dang bcas pa'i [pa] me la bsreg*).

A szöveg ezután a szokásos módon a kellékek felszentelésével, és az ártó erőknek a figurákba való kényszerítésével folytatódik. A két szöveg között a *yi dam*-ok és a *dharmapālák*nak adott áldozatok fajtáit tekintve némi különbség van. A Tib. 517.12-es, bár alapvetően Hayagrīva a fő *yi dam* benne, egyéb istenségek használatát, pl. Vajrabhairavát is megengedi, valamint előír *Siṃhamukhī*nak és más *dharmapālák*nak *gtor ma* áldozatokat. A másik szövegben ezzel szemben csak Vajrabhairava a *yi dam* és az előbbi áldozatokat nem írja elő; ami arra utalhat, hogy az Tib. 517.12-es a későbbi keletkezésű szöveg. Erre mutat az is, hogy a Tib.517.12-es bővebb egy *che ba'i nga rgyal bskyed pa*-nak („Che (mchog heruka) büszkeségének felkeltése”, 3v-5r) nevezett rövid verssel, amelyben a szertartást bemutató jógia a Heruka rettentő alakját felöltve emlékezteti az ártó erőket a fogadalmukra; a rész végén a szerző azonban hozzáteszi, hogy az szükség esetén el is hagyható. A szöveg további részeiben is megfigyelhető, hogy a Tib. 517.12-es bővebb a *dharmapālák* felsorolásában, és ezek közöt mindig megemlíti *Siṃhamukhī* is.

Az ezt követő szakasz az áldozatok átadása, két versből áll. Az első ezek közül általános jellegű és maga is két részre oszlik, első fele az „igazságok erejének” egy módosított változata, amely a buddhista mesterek hagyományláncá alapján felruházza a jógit az ártó erők elleni hatalommal, aki a vers másik felében ezen hatalom birtokában igyekszik jobb belátásra bírni ezeket az erőket. A második vers már magára a sámánra vonatkozik, s ebben találhatók azok az ikonográfiai elemek, amelyek alapján a szertartás előkészítésekor a figuráját elkészítik:

"*Hūṃ!* A hagyományom mestereinek tanítása és láncolata,
most bennem, a jógiban van.

A *yi dam* istenségek *siddhi*jének a hatalma,
most benne, a jógiban van,

A buddhák és a *bódhiszattvák* áldásának a hatalma, ... (ismétlődik az előző sor)

A *dākiṇī*k és *dharmapālák* erejének a hatalma...

[Az egyetlen anyának, az Oroszlánfejűnek
(*Siṃhamukhī*) a hatalma ...]

[neki, a vezetőnek és kíséretének, hármuknak (*gtso 'khor gsum*) a varázshatalma, ...]

[az ellenségek és akadályok világát porrá zuzó hatalma, ...]

[a nagyerejű Yama király hatalma, ...]

[a *yakṣa* fivér és nővér irtózatossága, ...]

A szent dharma és a gyülekezet igazságának az ereje, ...

Ennek az ártatlan megbízónak,

miért okozol itt te kárt?

Nem gyűlölnék itt téged,

miért kell hát ártanod neki?

A te tested itt nem bántják,

miért kell hát ártanod nekik?

Ezek az emberek teljesen vétlenek.

E büntetleneknek kárt okozol?

Elméd bizony megzavarodott.

Zavarodott elmédet ismert fel, (s ezentúl) kárt ne okozz!

Bizony itt, az én földemen,

a nagyerejű Buddha lakik,

a vidéken mindenfelé az ő tanítása van,

s véges-végtelen a szerzetesrend él;

nagyparancsú királyok és miniszterek laknak,

a *yul lha*-k és a *gzhi bdag*-ok pedig erősek,

ők mind az én kíséretem.

Az én hatalmas erőm

[Az én Három Drágaságomnak nagy az áldása,

[a tantrák hatalmasak, a *yi dam* és *maṇḍala* is

hatalmas,

[s a rászabott feladat is roppant erejű;]

a dicsőséges, ragyogó haragvó,

vad és félelmetes öltözékű,

gyilkol, üldöz, bénít, kábít. [halálkiáltásától az egész világ megremeg,]

[az ostoba testét-tudatát porrá zúzza.]

Ilyen hatalmas és erős!

Ám, te ezek egyikét

sem ismered, sem hallod, sem látod,
s így, ha vakmerően, ártanál ezeknek,
én azt mindenkinek elmondom,
ezért, mielőtt elkövetnéd,
hallgass arra, amit mondok!
Most az összegyűjtött útravalókat,
vedd el gyorsan, mérd le őket,
hiányukat, hibáikat, jól vizsgáld meg!
Hagyj fel a károkozással, barátságos legyen szándékod! [~, ébreszd fel a
megvilágosodott tudatot]
Míg az adományokat átnyújtom,
légy türelmes, várj egy kicsit!

Ó! Az előző életedben tettek miatt,
a mostaniban ilyen a tested:
fekete színű rondaság,
két kezében dobót és ütőt fogsz,
fejeden tollkoronás fekete kalapot viselsz,
testedről tarka selyemszalagok lógnak,
szörmfélék és madártollak díszítik,
bárány csengők, kolompok zengenek,
s különféle nyelvű szavakat hallatsz.
Fekete lovon ülve ügetsz,

[bagoly, holló és keselyű száll,]

[medve, sakál és menyét szalad,]

fekete kutya jár előtted, a nyomodban dől kóborol.
Alakkal bíró és alaktalan akadály-démonokkal együtt,
föld alá bújó és föld felett futó,
sokféle csalfa lényekkel, *btsan*-ekkel,
te büntelen lényeknek ártó,
fekete *lha pa*, a kíséreteddel együtt,
a *samādhi* varázslatától,
és az ég-kincstára áldásától,
minden képzeletet felülmúló vagyont, amire csak szükséged lehet,

(neked) adományozom. Vedd el, és elégedj meg velük!
 Ez a kiváló magból (készült) nagy, erős-ember (*ngar mi*),
 akinek az alkotóelemei, érzékelésének területei és érzékszervei épek,
 testét vászon és selyem díszíti,
 és a(z általad) megkívánt tulajdonságokkal mind rendelkezik,
 sokkal jobb, mint ez az ember (azaz a beteg).
 Drágakő, vászon, selyem és gabonafélék,
 ételfajták, hús, vér, tea és sör,
 mindenféle enni- és innivaló,
 hegyként magasodik és tengerként hömpölyög;
 ragadozó, növényevő, vad- és háziállatok bőre,
 szőrmefélék, lovak és juhok,
 kecske, tehén, kutya és dől,
 röviden, minden vagyon, amire csak szükséged lehet,
 s kiapadást nem ismerő (mértékben) élvezheted.
 Ezeket, fekete *lha pa*, neked,
 a mi és a köreinkhez tartozó,
 emberek váltságaként és jószágok kiváltságára,
 a vagyon kiváltására, felajánlom.
 Vedd magadhoz, és élvezd a kedved szerint!
 Vedd el mindezt a váltságot!
 A foglyot szabaduljék ki, a megkötözött oldozódjon el;
 a lenyomott emelkedjen fel, a megbéklyózott kötődjön ki;
 a megevett kihányassék, a halott éledejen fel;
 a rovás változzék meg, a dobókocka forduljon át;
 a fegyver éle (*mtshon gru*) csorbujon ki, az átok kötele vágassék el (*byad thag chod*);
 a nevének betűit a vörös-listáról (*byad (=byang?) dmar*) húzassék ki!
 Betegségtől és démontól szabaduljon meg!
 Ha korábról származó követelésed lenne,
 ez az áldozat tegyen elégedetté, s
 az összes adósságot és követelést vidd el,

és töltse be a szíved minden vágyát!"⁵⁰⁷

Ezt követi a rövid idézetekből álló ún. "dharma adománya" (*chos kyi sbyin pa*, Tib. 522,17 f. 5rv; Tib. 517.12, f. 8v), rész, melyet már más szövegekben tárgyaltunk. A végén a szerző hozzáteszi, hogy a recitálásuk közben nagyon fontos, hogy a papnak erőteljesen barátságos, részvételi gondolatai legyenek. Ezután a "elemózsia" (*rdzongs chas*) átadása következik, melynek során felszólítják a *lha pa*-t a távozásra. Minden egyes felajánlásra kerülő áldozati tárgy említésre kerül a szövegben, s elhangzásukkor ezeket egymás után a figurák mögé helyezik; a Tib. 517.12-es kéziratban az egyes áldozatokat a sor felett számokkal is megjelelték:

„Ó! Én, aki a tudást őrző mesterek hagyományához tartozom,
útravalót adok neked.
Fekete *lha pa*, figyelj jól,
innen most el kell menned!
Átadom neked az útravalót:
az (1) erős-váltságot (*ngar glud*), *chang bu*-val és *mtheb kyu*-val együtt,
fogadd el ezen ember betegségének váltságaként!
(2) Mindenféle drágakövet adok útravalóként,
vedd őket és menj el gyorsan!
(3) Selyemfélét és vásznat adok útravalóként, ... (a fenti sor ismétlődik)
(4) Magvakat és ételt...
(5) Húst és vért adok útravalóul,
Vedd őket...
(6) Húsevő és növényevő, vad- és háziállatok bőrét, ...
(7) Teát, sört, s más italt adok útravalóul,
Vedd őket ...
(8) Szörmféléket, s mást adok útravalóul,
Vedd őket, ...
(9) Lovat, juhot, kecskét, ökröt, négylábú jószágot,
Kutyát és dólt, s mást adok útravalóul,
Vedd el őket, indulj gyorsan!

---

⁵⁰⁷ A tibeti szöveg átírását ld. a Függelékben, 7.27.1.

Indulj most gyorsan!

Most pedig menj, *sha ra ra*!

Most pedig indulj, *si li li*!

A kíséreteddel együtt, hátra sem pillantva,

minden isten és démon társaiddal,

[temető-ösök szellemeivel, *btsan* és démon
követőiddel,]

akárhány temető-ös szellem követőd is van, [akárhány démon követőd is van]

vezesd el mindet, fordíts el lovaikat!

Ha nem mennétek el, és ártanátok,

Vajrabhairava haragra gerjed,

[A Nagyhatalmú Lótusz (=Hayagrīva);
interpolálva: a *jñānaḍākinī*
(=Siṃhamukhī)]

lengő vadzsrának csúcsára húz,

[forgó törnek pengéjére felszúr,]

éles késnek hegyére nyársal,

lángoló kard élére hánny,

tüzes kerék küllőjére kötöz,

óriási tűzverem mélyén eléget,

bugyogó, mérges vízbe hajít,

fortyogó fémolvadékban megfőz,

a Meru-hegy aljára nyom,

gonosz *makara* orkába vet.

Fejetek száz részre hasítja,

testetek ezer darabra aprítja,

szíveteket kettészakítja,

testetek és tudatotok porszemekké zúzza.

Ilyen veszélyeket ne kockáztassatok,

a saját lakhelyetere térjete vissza!⁵⁰⁸

Ez verset szavalva a *lha pa* figurát elforgatják, lerakják elé az „útravalókat” és egy újabb verset recitálnak, amelyben a "igazságok erejére" hivatkozva küldik el a *lha pa*-t

⁵⁰⁸ A tibeti szöveg átírását ld.: Függelék 7.27.2.

és a hozzá tartozó szellemeket (Tib. 522.17, ff. 6v-7r, Tib. 517.12, f. 10v). Ezt ismét egy vers követi, amelyet a hozzáfűzött instrukciók szerint *vajrát* és csengőt rázva, szigorú tekintettel kell előadni:

Hūm! Énmagam, Yamāntaka [a Játékos Paripa (=Hayagrīva)]
[betöltöm az eget, a köztes teret és a földet,]
[kezemben mindenféle fegyvert tartok,]

hatalmas és erős vagyok, ellenfelem nem akad.

Rettentő és dühben úszó,

testemből áradó haragvók seregei,

betöltik az eget, a köztes teret és a földet,

kezükben mindenféle fegyvert tartanak,

tűzként lángolnak, villámként cikáznak,

mennykőként hullanak, jégesőként záporoznak.

Hūm! Pha! Mennydörgés, *di ri ri!*

Fegyvereső, *sha ra ra!*

A világot felemésztő tűztenger, *'u ru ru!*

Az egész világ beleremeg, *yam yam!*

Az egész három-ezerszeres (világ) visszhangzik, *shig shig!*

Az összes ártó démon és akadály,

főleg pedig a *lha pa* és a temető-ösök szellemei,

félemtől és rettegéstől ájultan esnek össze.

Pusztá látványomat se bírva,

mint a madárka, ha sólyom csap le rá,

azon nyomban eliszkolnak!⁵⁰⁹

⁵⁰⁹ (7r) [11r] *hūm: bdag nyid ya mantaka [rta mchog rol pa] ni / [nam mkha' bar snang sa gzhi gang // phyag na mtshon cha sna tshogs bsnams /] / che btsan 'gran zla dang bral shing // khro gtum 'jigs su rung ba yi // sku las spros ba'i khro bo'i tshogs // nam mkha' bar snang sa gzhi gang // phyag na mtshon cha sna tshogs bsnams // me ltar 'bar shing glog ltar 'khyugs // thog ltar 'gril ['grel] zhing ser ltar 'bebs / hūm pha! 'brug sgra ldi ri ri // mtshon cha'i char ba sha ra ra // skal [bskal] pa'i me dpung 'u ru ru // (7v) snang srid thams cad 'dar yam yam // stong gsum thams cad 'ur shig shig / gnod byed gdon bgegs ma lus pa // khyad par [11v] lha pa dur [bdud] mtshun rnams // skrag cing dngangs pas [skrags shing dangs la] brgyal zhing 'bog ['byog] /blta ba tsam yang ma [mi] bzod par // bye'u khra yis [khras] bdas [brdabs] pa bzhin // skad cig yud gyis [kyis] bskrad par gyur /*

A szertartás hátralevő része nem tartalmaz olyan elemet, amelyet ne láttunk volna már korábban. E részben is megfigyelhető, hogy míg a Tib. 522.17-esben Vajrabhairava kapja a fő szerepet, a Tib. 517.12-esben Hayagrīva, illetve Siṃhamukhī. Ez utóbbi világosan betoldás a szövegben, és minden bizonnyal a legkésőbbi állapotát tükrözi, amelynek így – a *yi dam*-okat illetően – három fejlődési szakasza is látható (Vajrabhairava > Hayagrīva > Siṃhamukhī).

5.3.10.2 A fekete istenségek (*lha nag*) elleni szertartások

A Keleti Gyűjteményben létezik egy, az ún. „fekete istenségeknek” (*lha nag*) az elhárítására szolgáló szertartás is, amely bár önálló rítusnak is tekinthető, több eleme rokon a „fekete *lha pak*” ellen készült szövegekkel. Ez a Tib. 644.33-as kézirat (8 fols., 20. sz. orosz papír), amelynek címe *Lha nag chen po'i mdos glud*, és a kolofon szerint a szerzője egy bizonyos A po ka Su ma ti dharma ta lis dza la banti volt.

A szöveg hosszabb, bevezető részében a szerző elmondja, hogy műve megírásának az alapjául a „nagyemester (Padmasambhava) tanításának megfelelően, (az abban) „fekete istenségnek” nevezettekre (vonatkozó részt), mintegy kiegészítésképpen, egy kissé kibővítette” (f. 2r, *slob dpon chen po'i gsung gsung dang bstun nas lha nag gi ming du btags nas de nas lhan thabs kyi tshul du cung zad rgyas par byed pa*). Néhány sorral korábban azt is elmondja, hogy a szövege összeállításához felhasznált „forrás a nagyemester 32 *mdos*-jéből származott” (f. 1v, *'di bkod pa la / khungs ni slob dpon chen po'i so gnyis rnam mdos las byung ste*), ami minden bizonnyal egy ilyen számú *mdos* gyűjteményt jelöl. Ez utóbbi azonban nem tartalmazhatott minden olyan elemet, amelyek alapján a szerző a szertartását megfelelő minőségben elkészíthette volna, s ezért ki kellett egészítenie. A két részre osztott szöveg második szakaszának (a *ngag 'don*-nek, vagyis a liturgiának) bevezető soraiban azt is elmondja, hogy a „*mdos glud* s egyéb falusi (vagy világi) szertartásokat végzők nagyrésze” (f. 2v, *mdos glud sogs grong chog byas mkhan phal cher*) sem a kellékek összeállításánál, sem a liturgia tartalmát és előadásmódját illetően nem megfelelően jár el, ezért szövege felépítésekor „messze hátrahagyta az ostobák eljárásait, és a kiváló mesterek hagyománya szerint, hiteles *glud* szertartást készített.” (uo. *blun po'i lugs rkyang (=rgyang) ring du 'dor te dam pa rnam kyi phyag bzhis (=bzhes) bzhin rnam par dag pa'i glud chog byas*). Ez másképpen szólva azt jelenti, hogy a szövegében megtalálhatók a *dge lugs* iskola tantrikus szertartásainak olyan hagyományos követelményei, mint a menedékvétel a

szertartás elején, az áldozatok megáldása a mantrákkal és *mudrákkal*, a szertartás végén az általa szerzett erényt felajánló fohász stb.

A szöveg bevezető soraiban szó esik arról is, hogy mit jelent a forrásként használt ismeretlen szövegben a „fekete istenség”. A meglehetősen homályos értelmű definíció szerint a kifejezés egyrészt az „ősök istenségeit” (*mtshun lha*), másfelől a „fekete oldal istenségeit” (*nag phyogs kyi lha*) avagy általában az ártó szellemeket jelöli. A bevezető mondatokat követő, a szertartás kellékeit és előkészületeit leíró részből azonban világos, hogy – legalábbis az ábrázolását illetően – a „fekete istenség” nagyon hasonló az előző szövegcsoporthoz látott „fekete *lha pához*”. Az instrukciók szerint az oltár négyszögletű, fekete alapzaton elhelyezett fekete istenség figurája „egy fekete lovon lovagló fekete emberalak, amelynek az érzékei épek, egy arasznál vagy egy könyöknél nem kisebb, fekete kalapot és fekete ruhát visel, jobb kezében dobverőt, bal kezében fél-dobot tart, fejénél fekete madár repül, az oldalán fekete kutyát vezet, és fekete birkát ...(? , *bab du lug nag 'khyud pa*), a szívéhez az *nri* szótagot írták; baljós madarak tollai díszítik, és testtartása fenyegető.”⁵¹⁰ Az oltáron helyet kap a megbízó, kezeit menedékkadó *mudrában* (*skyabs sbyin gyi phyag rgya*) tartó figurája, valamint más áldozatok, amelyek között azonban semmi rendhagyó nincsen.

A szertartás következő részében, a liturgia invokációs szakaszában egyéb részleteket is megtudhatunk a „fekete istenségekről”. Az egyik helyen úgy írják le őket, mint „a korábbi testüket már elhagyott, de újat még nem szerzett, a világban kóborló férfi vagy női fekete istenségek, éhség-démonok” (f. 3v, *snga lus bor te phyi lus ma rnyed par* (4r) *srid par 'khyams pa'i lha nag ltog 'dre pho mo gang yin pa...*). Az áldozatok felajánlásakor elrecitált versben pedig a „temetőben lakó hegy(i)-*mtshun*⁵¹¹, víz(i)-*mtshun*, vidék(i)-*mtshun*-ről és a földben, fában, sziklában és kőben lakó minden hatalmas fekete istenségekről” (f. 5v, *dur la chags srid pa'i // ri mtshun chu mtshun yul mtshun dang // sa shing brag rdo la gnas pa'i lha nag gnyan po thams cad*) beszél a szöveg, illetve néhány sorral később ide sorolja „a ház, vagyon és jószág után sóváró kincsek-urait, éhező-szellemeket, halottak szellemeit, a vidék démonjait, kóbor démonokat és a *sri*-ket” (uo., *khang khyim nor phyugs la chags pa'i // dkor bdag za 'dre gshin 'dre dang // yul 'dre 'khyams 'dre sri la sogs /*), „valamint az ősök és a

⁵¹⁰ Tib. 644.33, (2r) *rta nag po chibs pa'i mi nag po skye mched dod pa khru gang 'am mtho gang las ma (!) chung ba / zhva mo dang gos nag po bskon / lag pa g.yas su rnga gdung (!) dang / g.yon du rnga phyid (!) thogs pa / mgo bor bya nag lding ba / rol du khyi nag khrid bab du lug nag 'khyud pa / snying nri yig bris nas bzhus shing / ltas ngan khyi bya spus brgyan cing brngams pa'i tshul du gnas pa*

⁵¹¹ *mtshun*, „az ősök szellemei.”

családtagok védelmező istenségeit és a rosszakarók által küldött átok-démonokat” (uo., *gzhan yang pha mes rigs brgyud dang // (6r) grogs kyi 'go pa'i lha rnam s dang // pha rol bsam ngan sbyor rtsub kyis // rbad 'dre rbod gtong lha 'dre tshogs*).

A szertartás többi része a dharma adományából (ff. 6v-7r) és egy zárószakaszból áll. Az előbbi egy rövid vers vezeti be, amely ezidáig másutt nem fordult elő:

Ó! Világ isteneinek és démonjainak seregei,
szemetekkel a *yas*-t és a *glud*-t nézzétek,
fületekkel a kimondott szót halljátok,
figyelmetekkel az igaz lényegre gondoljatok!
Bár a végső igazság egyszerű,
a tudatlanság hályogától vakon,
a három világban keringtek kábán,
s tetteitek gyümölcseit az ész fel nem fogja.
Miként az erényes magból,
a gyümölcs íze, olyan lesz, mint a mézé,
a három kapu hitvány cselekedetei miatt,
az örök pokol lángoló olvadéka éget.
Erre az igazságra gondoljatok hát,
s ártást, gonosz szándékot és tettet ne tegyetek,
irigyek és gyűlölködők ne legyetek!
A megvilágosodás elérésében társaim legyetek!⁵¹²

Végezetül fontos kiemelni, hogy a szöveg elején, a kellékeknél leírt „fekete istenség” figurája nem jelenik meg a liturgikus versekben. Ez külö, hiszen az invokációt és az áldozatok felajánlását kísérő szöveg az, ami az oltár és a rajta szereplő alakok és áldozatok leírását tartalmazza, s ami alapján az egyes szerzők utólag megírják a szöveg elejét található, a szertartási kellékek elkészítésére vonatkozó instrukciókat. A fent röviden ismertetett liturgikus részekben azonban a „fekete istenség” általánosan mindenféle ártó szellemet, közelebből pedig az ősök szellemeit (*mtshun*), a személyes

⁵¹² Tib. 644.33, (6v) *kyai: srid pa'i lha 'dre'i tshogs rnam s kyis // mig gis yas dang glud la stos (!) // rna pas brjod pa'o sgra la nyon // dran pa bden pa'i don la som // dam pa'i don du spros bral yang // ma rigs ling thog gis ldang pas // srid pa gsum du rnam par 'khor // las rnam s 'bras bu bsam mi khyab // ji ltar dge ba'i sa bon dang // 'bras bu sbrang rtsi ltar myong zhing // sko (!) gsum log par sbyong pa yis / mnar med 'bar ba'i khro chu bsreg // (7r) de phyir 'tshur 'di don dgongs la // gnod 'tshe'i bsam sbyor ngan pa dang // kun long phrag dog ma byed bar byang chub sgrub pa'i grogs mdzod cig /*

védőistenségeket (*'go ba 'i lha*), halottak evilágban kóborló, sóvár szellemeit stb. jelenti, annak a definíciónak megfelelően, amit a szöveg bevezetésekor a szerző a *lha nag*-ra vonatkozóan szükségesnek tartott megadni. Minden bizonnyal a szöveg elején forrásként megnevezett, Padmasambhavának tulajdonított, 32 *mdos*-t tartalmazó gyűjteményben csak a „fekete istenség” (*lha nag*) figurájának leírása és – ahogyan azt látni fogjuk, az ilyen típusú gyűjteményekre jellemző – néhány soros, rövid és általános jellegű liturgia lehetett, amit a szerző értelmezett, és képzésének megfelelően a szükséges részekkel kibővített. Könnyen lehetséges, hogy a kezében dobott és dobverőt tartó „fekete istenség” (*lha nag*) ugyanúgy a sámánt jelenti, ahogyan a „fekete *lha pa*” (*lha pa nag po*) a korábban bemutatott szövegekben, a kifejezés pedig egyszerűen az utóbbinak a rövid alakja.

A „fekete istenségnek” ezzel szinte teljesen azonos ábrázolása felbukkan az általunk vizsgált korpusz más szövegeiben is. Ezek a szövegek a *mdos* gyűjtemények egy speciális típusát alkotják, és a címükben és a zárósoraikban Padmasambhava Kínából előkerült *phur lto*-inak (*gu ru pad ma 'byung gnas kyis mdzad pa 'i rgya nag nas byung ba 'i phur lto*) nevezik őket⁵¹³. Mivel később még lesz szó e szövegekről, itt most csak az e figurához kapcsolódó részekre szorítkozom. A két szöveg közül a rövidebbik, 46 *gto* rítust tartalmazó variánsban (Tib. 527.17, Tib. 528.1, Tib. 528.21)⁵¹⁴ a 13. szertartás a „gyűlölködő, ellenséges, gonosz istenségét” (*nag phyogs lha 'khon dgras byung ba*, Tib. 528.1, f. 9r) hivatott elhárítani. A szertartás oltárának központi helyét egy fekete lovon ülő, fekete ember figurája foglalja el, aki kezében egy fél dobott (*rnga phyed*) tart, feje felett egy fekete madár repül, oldalán egy fekete kutyát vezet, és (?) egy fekete birkát (!), előtte egy tejjel töltött pohár áll. (Tib. 528.1, f. 9v, *mi nag rta nag zhon pa lag tu rnga phyed bzung la bya nag klad la lding ba / rol du khyi nag khrid pa / lug nag mdun du 'o mas gang ba 'i phor ba*). Fontos megemlíteni, hogy a szertartáshoz tartozó rövid liturgikus betét első soraiban az istenség (*lha*) szó már *lha pa* alakra változott: „Ó! Fekete *lha pa*, dühöd csillapodjék, oltalmazza ezt az embert, és örvendezzél nagyon!” (uo. *kyai nag phyogs lha pa khro byed zhing (=zhi) / ming (!) 'di skyabs la rab tu dga'*). Ugyane sorok megtalálhatók a szóban forgó *mdos* gyűjtemény

⁵¹³ A *lto* nyilván a *gto*-nak egy szabálytalan alakja. A *phur* szó jelentése e környezetben nem világos.

⁵¹⁴ A Tib. 527.17-es kéziratnak nincsen címe, a Tib. 528.1-esben a címlapcíme *Gu ru padma 'byung gnas kyis mdzad pa 'i rgya nag nas 'byung ba 'i 'phur lto zhe drug*, a Tib. 528.21-esben pedig ennek egy közeli variánsa: *Gu ru padma 'byung gnas mdzad pa rgya nag nas 'byung ba 'i 'phur lto zhes [!] drug pa*

hosszabb, 100 szertartást tartalmazó variánsában (Tib. 331)⁵¹⁵ is, amelyben ez a 36. szertartás, és itt a címe „a fekete istenség *mdos*-je” (f. 6v, *nag phyogs lha'i mdos*), illetve „a fekete istenség, Dga' rab dbang phyug *mdos*-je” (f. 56r, *nag phyogs lha dga' rab dbang phyug gi mdos*). Dga' rab dbang phyug a tibeti irodalomban Kāmadeva/Kāmeśvara, a szerelem és a szenvedélyek ura, s akit mint *mārát* (*bdud*), sokszor megfeleltetnek a négy *māra* (*bdud bzhi*) közül *devaputramārának* (*lha'i bu'i bdud*) is. Nyilvánvalóan ez egy újabb skolasztikus, magyarázó jellegű többletinformáció, amelynek semmi köze nincsen a – liturgikus szövegbetétben egyébként kétszer is előforduló – médium/sámán jelentésű *lha pa*-hoz. Az oltár leírása is szinte teljesen megegyezik a 46-os *mdos* gyűjteményben találhatóval: „készíts egy fekete lovon ülő, fekete embert, aki jobbjaiban lándzsát (vagy dobverőt)⁵¹⁶, baljában féldobot fog, feje felett fekete madár repül, háta mögött fekete kutya kíséri, maga előtt fekete birkát vezet, s egy poharat tölts meg tejjel” (f. 6v, *mi nag rta nag po la zhon, g.yas na mdung g.yon na rnga phyed bzung, klad la bya nag lding ba phyi la khyi nag 'khrid pa, mdun du lug nag ded pa phor la 'o mas gang ba byas*). Furcsamód, ez a leírás szinte azonos a szöveg 87. szertartásához készítendő oltárral, amelynek a címe ismerős lehet a szakasz elején bemutatott szertartástípusból, ugyanis a „fekete *lha pa mdos*-jének” nevezik mind a szertartási kellékeket, mind a specifikus liturgikus elemeket közlő részekben (*lha pa nag po'i mdos*, f. 13v, illetve f. 82v). Mindazonáltal van némi különbség is a két szöveghely között, az utóbbi ugyanis nem említi, hogy a „fekete *lha pa*” figura dobót és dobverőt tart a kezében, nem szerepel a liturgikus résznél Dga' rab dbang phyug neve, és a liturgia szövege is egy kissé eltérő.

A fentiek alapján könnyen elképzelhető, hogy az a Padasambhavának tulajdonított, 32 *mdos* szertartást magába foglaló mű, amelyet a Tib. 644.33-as kézirat szerzője forrásaként említ, hasonló összeállítás lehetett, mint a Keleti Gyűjtemény anyagában található, 46 és 100 *gto* szertartást egybegyűjtő szövegek; talán éppen ezeknek egy korábbi változata. Az biztos, hogy a 100-as szertartásgyűjtemény a legkésőbbi, hiszen ebben kétszer is megtalálható gyakorlatilag ugyanaz a szertartás: egyszer mint a „fekete istenség *mdos*-je” (*nag phyogs lha'i mdos*), a másik alkalommal pedig mint a „fekete *lha pa mdos*-je” (*lha pa nag po'i mdos*). A kettő közül minden bizonnyal az első a régebbi, mivel e néven szerepel a 46-os szertartásgyűjteményben is

⁵¹⁵ A kézirat címe: *U rgyan slob dpon pad ma 'byung gnas kyis mdzad pa'i rdzu 'phrul gyi phur lto brgya rtsa ba rgya nag nas byung ba*

⁵¹⁶ A *mdung* „lándzsá” itt (*rnga*) *brdung* „dobverő” hibás alakjának tűnik.

(*nag phyogs lha*), és a Tib. 644.33-as szerint a forrásszövegében is a *nag phyogs kyi lha* a *lha nag* kifejezése egyik definíciója. Az is valószínű, hogy a „fekete *lha pa*” szertartása ennek a korábbi szertartásnak a kiegészítésével és módosításával keletkezett, később pedig, amikor az összeállítói a *mdos* gyűjteményt 100-assá növelték, önálló részként beemelték, figyelmen kívül hagyva, hogy a szertartás eredetije is benne maradt.

A fekete *lha pa* megjelenése váltság szertartásokban nem előzmény nélküli. A *mdos* gyűjteményekben ábrázolt figurája, a fekete lovas, akit különféle fekete állatok kísérnek, általános és gyakori kép; láthattunk, hogy így ábrázolják a *grib bdag*-ot, és sokszor a *bdud* és a *srin* démonokat is. A „fekete *lha pa*” testén, illetve fején elhelyezett madártollak (általában „baljós madarak” tollai, pl. a bagolyé) is gyakori kellékei a *mdos glud* szertartás oltárára helyezett, és világosan a tibeti hitvilágból származó démonfiguráknak. Ez, az általános, gonosz szellemet megjelenítő figura szolgáltathatta az alapot a későbbi „fekete *lha pa*” figurájához, amely már nem lovas alak, és a kezében megjelenik a sámán speciális dobja (az ún. „fél dob” (*rnga phyed*)), az öltözkének különféle részletei, és egyéb, hozzá tartozó speciális áldozatok.

5.4 Szertartásgyűjtemények

A Keleti Gyűjtemény tibeti kollekciójában több nagyobb terjedelmű *mdos glud* gyűjtemény is található. Ezek a ritka, más könyvtárakból és gyűjteményekből nem ismert szövegek kiforrott művek, amelyekben több tucat, vagy akár száz ilyen szertartás is található.

A tibeti irodalomban nem ismeretlenek az ezekhez hasonló gyűjteményes munkák. Egészen korai, a 11. században keletkezett darabjai megtalálhatók a *rnying ma* iskola tantra gyűjteményében, a *Rnying ma rgyud 'bum*-ban, ilyen pl. a már korábban említett, ismeretlen szerzőjű *Lha 'dre stong gi 'dra ba*, vagy a Ra shag (néha tévesen Rakşa (!) alakkal is előforduló) *gter ston*-höz⁵¹⁷ köthető *Srid pa'i 'bems*. E korai szövegek terjedelmes és jól átgondolt alkotások voltak, amelyekben a szerzőik igyekeztek az indo-tibeti hitvilág különféle ártó szellemeit, fajtaik szerint rendszerezve, egyenként kiengesztelni a *mdos glud* áldozatokkal, s ezért alapvető műveknek tekinthetők a váltság szertartások történetében, és a tibeti démonológia kutatásának is

---

⁵¹⁷ Ra shag *gter gton* bon po családból származott. Ra shag Chos 'bar és Bsod nams rdo rje néven is ismert. A hagyomány szerint Variocana és 'Brog mi lotsava inkarnációja és Nyang ral Nyi ma 'od zer egyik fő mestere volt. Az általa felfedezett *gter ma*-k, amelyek szinte kivétel nélkül *mdos* szövegek, a mai napig igen népszerűek a *rnying ma* és a *bka' brgyud* hagyományban. A fenti tantrán kívül a legfontosabb *mdos* szertartásainak középpontjában a *ma mo*-k állnak (pl. *Ma mo mdos*, *Ma mo gling bzhi mdos*)

felbecsülhetetlen forrásai. Bár a hatásuk a tibeti irodalomban is igen jelentős volt, s forrásként újra és újra találkozhatunk a címükkel a későbbi szertartásirodalomban, maguk a szövegek mégsem váltak egyeduralkodóvá, talán épp terjedelmük és a tibeti buddhista hitvilág időben változó démontípusai miatt.

Ezeken a hosszabb műveken kívül időről-időre megjelentek a tibeti irodalomban a kisebb terjedelmű gyűjteményes munkák is, mint például a dolgozatban korábban tárgyalt, és eredetileg a 13. századi Guru Chos dbang által készített, Kha 'bar ma három alakjához kapcsolódó, három különböző típusú szertartást ('*chi bslu*, *byad bzlog*, *mi kha bzlog*) magába foglaló szövegek. Többször szóba kerültek már korábban a *rnying ma* és a *bka' brgyud* hagyomány szöveggyűjteményei is – ezek közé tartozik például a több modern kiadásban is megjelent *Gto 'bum* –, amelyek döntően Gnam chos Mi 'gyur rdo rje (1645-1667) és Karma Chags med (1613-1678) *Gnam chos gter ma* ciklusából származó szövegekből épülnek fel. Egy jól ismert késői szertartásgyűjtemény pedig, a szintén már említett, 'Ju Mi pham rnam rgyal (1846-1912) híres *Gto bsgrom*-ja, amely a szerző állítása szerint egy kínai eredetű mű részletes kommentárja.⁵¹⁸

E gyűjteményes munkák összeállításakor eltérő elvek vezették az alkotóikat. Ahogyan azt említettük, a legkorábbi (ca. 11. sz.) ilyen jellegű gyűjteményes művek, a két *rnying ma* tantra, megszerkesztésekor a szerzők a tibeti buddhista, illetve a népi hitvilág démonológiáját követték, oly módon, hogy hasonló áldozati kellék – liturgia párokat alkalmaztak az egymás után felsorolt különféle szellemfajtákra, s így osztották fejezetekre az egyébként egy közös, a kanonikus szútrákat és tantrákat utánzó narratív keretbe foglalt műveiket. E korai *rnying ma* tantrák több ponton is az előképei és forrásai voltak a későbbi váltság szertartásoknak:

- a. ezekben jelenik meg először az áldozatok elkészítésének és az invokációs és felajánlási liturgikus részeknek a világos kettéválasztása;
- b. itt írják le először az áldozati oltár jellemeztes elemeit (Meru-hegy, *glud* figura, démon figura, fonálkereszt stb.);
- c. a liturgikus részeket sokszor ezekből merítik (ezt láttuk pl. Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma *btsan mdos*-jében);
- d. úgy tűnik, az egyes démonoktípusoknak eredendően nem volt önálló váltság szertartásuk, ugyanis maga a szertartás egy lélek/termékenység visszahívó/megszerző rítusra megy vissza, amelynek a legközelebbi rokonai a *bla blu* és *g.yang/phyva 'gugs*

---

⁵¹⁸ Német fordításban kiadta Lin 2005a.

szertartások. Az egyes szellemfajták elhárítására készült *mdos glud* szertartásoknak épp ezek a 11. századi művek lehettek az első databjai.

Az rítus fejlődésének következő szakaszában az elűzendő démonok fajtáihoz készült egyes szövegekem kívül nagy számban jelentek meg a legkülönbözőbb negatív erőket elhárító szertartások is. Ezeknek sokszor nem volt népi vallásos gyökerük, hanem a magasabb tibeti buddhista műveltségből származtak, mint például azok a rítusok, amelyek a *dkar rtsis* és a *nag rtsis* asztrológia egyes ártó konstellációinak hatását vagy egyéb kártékony elemét hivatottak orvosolni. Ilyenek voltak továbbá az orvostudományból, a *dhāraṇī* irodalomból és más buddhista szentíratból származó, vagy akokra támaszkodó, különféle betegségtípusokra és természeti csapásokra specializálódott szövegek. Keletkeztek általános jellegű, oltalmat és prosperitást kínáló váltság szertartások is, amelyek közül egyesek nagy népszerűsége tettek szert, s idővel a műfaj alapvető típusaivá váltak; mint pl. a *brgya bzhi cho ga* („négyszer százas”) vagy *sha brgya zan brgya* („száz hús, száz tészta”). A váltság szertartások eszköztára hatással volt az olyan, eredetileg indiai buddhista szertartásokra, mint a „halál megtévesztését” (*chi bslu*) szolgáló rítusok, amelyek újonnan készült változataiba a tibeti szerzők beépítették az előbbieket jellegzetes elemeit, s idővel ezek is részévé váltak a *mdos glud* szertartások korpuszának. Végül pedig, a lélek (*bla*) visszaszerzését szolgáló szertartások, amelyek – ahogyan azt korábban már említettük – végső soron az előzményei lehettek a váltság szertartásoknak, szintén továbbfejlődtek, és mind a szerkezetükben, mind a liturgiájukban megjelentek bennük a buddhista szertartásokban használtos elemek.

A váltság szertartások népszerűsége és nagyfokú differenciáltsága elvezetett a különböző, nagyobb terjedelmű gyűjtemények kialakításához. A rítusra szakosodott szerzetesek, a regionális központként is működő kolostorok, sőt akár egész rendek számára is szükség volt az olyan, gazdag repertoárt kínáló szövegkorpuszokra, amelyek segítségével kielégíthették az – elsősorban világi – megrendelők igényeit, és ezáltal, nem elhanyagolható módon, maguk is bevételhez juthattak. Mongóliában, ahol a tibeti buddhizmus elterjesztéséhez és a népszerűsítéséhez nagyban támaszkodtak a mágikus erőre, ez az igény mind a vallási, mind a világi oldal számára fokozottan jelentkezett; ahogyan ezt az itt keletkezett nagyszámú és változatos *mdos glud* szertartás gyűjtemények is tükrözik.

E gyűjteményeknek alapvetően két típusa van: a. amikor az önálló szövegekből vagy rövidebb, összetartozó szövegegyüttesekből álló kolligátumokat készítenek

(ezekben az eredeti, önálló szöveges egységek megmaradnak); és b. amikor valamilyen szerkesztési elvet követve új művet kompiliálnak a régebbi szövegekből.

Az első típushoz tartozik a Tib. 644-es tétel, amelyben két fatábla között, bőrszíjjal összefogva, 113 darab kézirat található. A kollekció, amely talán egy szerzetes magángyűjteménye, talán egy kisebb kolostori gyűjtemény lehetett, szinte kivétel nélkül *mdos glud* szövegekből áll; többségüket ugyanaz a kéz másolta, azonos méretű, 20. századi orosz papírra. Előfordul, hogy a kolligátumok tartalma rögzül (vagy a legfontosabb szövegeiből kialakul egy központi mag), és bár még mindig különálló művekből épül fel, gyakorlatilag egy új könyv lesz belőle. Ez történt például a dolgozat során többször idézett, röviden *Gto 'bum*-nak nevezett munkával, amely több önálló, főleg *gter ma* hagyományból származó műből épül fel, és szinte változatlan tartalommal több kiadása is létezik.

A Keleti Gyűjtemény Mongóliából származó váltság szertartás gyűjteményeinek esetében azonban elsősorban a másik gyűjteménytípussal találkozhatunk, amikor a szerzők korábbi, önálló szövegek felhasználásával új műveket kompiláltak. Ilyen esetben általában az történt, hogy a forrásul szolgáló önálló szertartásokból rövidített formában megmaradt az adott típusra jellemző oltár leírása, illetve az áldozatok felajánlásakor elmondott versből egy-egy szó vagy sor, amelyek az egyes szertartások specifikus elemeit hordozzák; ám a liturgia nagy része (az áldozatok megáldása, a zárószertartás) egy általános és közös keretet kaptak. Az így összeállított szövegek központi részének ezért leginkább egy listára vagy katalógusra emlékeztet, amelyben az egyes szertartásokat számozással különböztették meg egymástól. Az általunk vizsgált anyagban három ilyen szöveggyűjtemény található, s ezek közül kettő annyira hasonló, hogy ugyanazon típus két változatának kell tekintenünk őket. Ez utóbbihoz tartoznak a korábban már említett, „Kínából előkerült Padmasambhava *gter ma*-k”, a harmadik pedig a *Skeg phrod bcos thabs* című mű (Tib. 328.1).

5.4.1 Padmasambhava Kínából előkerült *gter ma*-i

Ahogy arról már szó volt, a Kínából előkerült Padmasambhava szövegeknek két változata van: a 46 szertartás tartalmazó *Gu ru padma 'byung gnas kyis mdzad pa'i rgya nag nas 'byung ba'i 'phur lto zhe drug*, amely népszerű munka lehetett Mongóliában, ugyanis három másolata is megtalálható a Keleti Gyűjteményben (1. Tib. 527.17, 20 fols., 20. sz. orosz papír; 2. Tib. 528.1, 27 fols., 20. sz. orosz papír; 3. Tib. 528.21, 26 fols., késői 19./korai 20. sz. orosz papír), illetve a 100 szertartásból álló *U*

rgyan slob dpon pad ma 'byung gnas kyis mdzad pa'i rdzu 'phrul gyi phur lto brgya rtsa ba rgya nag nas byung ba (Tib. 331, 100 fols., 20. sz. orosz papír), amelyből ez egy egyetlen példány létezik.

A 46 szertartást tartalmazó szöveg az áldozatok megáldásának közös részével (*mdos glud kun gyi byin brlabs*, f. 1v) kezdődik, amelyben a *glud* figura rövid és egyszerű vizualizációjára és megszentelésére vonatkozó instrukciók találhatók. Ezt mindenfajta elválasztás nélkül követi az invokáció, amely az igen gyakori, és a dolgozatban korábban már többször említett, Ṭakkirāja „magasztalásnak” (*bstod pa*) recitálásával kezdődik, majd a „igazságok” és arhatok erejének felsorolásával folytatódik (f. 2r), és a *glud* figura felajánlásának rövid versével ér véget.

Ezt követi az egyes szertartástípusokat leíró hosszú, katalógusszerű rész (ff. 4-25r), ahol minden egyes típusnál először röviden megadják az elvégzéséhez szükséges kellékeket, majd egy szintén igen tömör, néhány versszakból álló liturgia következik, amely tartalmazza az áldozatok elfogadásáért, a károkozás beszüntetéséért és az ártó erők eltávolzásáért szóló könyörgést.

Minden egyes típusnál, a liturgikus verset követően egy apró betűs rész következik, amelyben a szertartás további részeit felsoroló instrukciók vannak, pl. „Végezd el a „dharma adományát” (*chos kyi sbyin bya*), tégy „víz áldozatot” (*chu gtor btang*), a beteg testén háromszor vidd körbe (a *glud* figurát; *lus lan gsum bskor*), vidd (az áldozatokat) az ártó erő irányába” (*gnod phyogs btang*) stb.

A szövegben a következő 46 szertartás leírása található, amelyeknek itt terjedelmi okok miatt csak a címét, illetve a bevezető soraikban olvasható rövid megnevezését sorolom fel:

1. „A csecsemődémon gyógyítása⁵¹⁹” (*byi ba 'i gdon bcos*, ff. 3v-4r);
2. „A még meg nem született gyermek köldökszínődját megfordító *mdos*” (*khye 'u ma byung lte ba bsgyur ba 'i mdos*, ff. 4r-5r);
3. „A daganatos *gto glud*-je” *skran nad can gyi gto glud* (f. 5r);
4. „A betegre jóteknő és áldásos hatású gyógyszer *gto bcos*-je” (*sman pa nad la phan zhing bkra shis pa 'i gto bcos*, f. 5rv);
5. „Ha a kéznek-lábnak törése, ízületi gyulladása lenne” (*rkang lag rus sogs chag grum gyi skyon byung na*, ff. 5v-6r);

⁵¹⁹ A címekben szereplő *bcos*, *bcos thabs*, *mdos*, *mdos glud*, *gto bcos*, *gto glud* kifejezések ugyanúgy a váltság szertartást jelentik; a *bcos*-t vagy *bcos thabs*-ot általában a „gyógyítás”, „orvoslás”, „helyreállítás” szavakkal lefordítottam, de a legtöbb esetben műfaji terminust meghagytam tibetiül.

6. „A kártékony démon gyógyítása” (*gnod byed kyi gdon bcos thabs*, f. 6rv);
7. „A fájdalmas terhesség *gto bcos-je*” (*sbrum ma mi bde ba'i gto bcos*, ff. 6v-7r);
8. „A *klu* és a *sa bdag gto bcos-je*” (*klu dang sa bdag gi gto bcos*, f. 7rv);
9. „A *mo 'dre* gyógyítása” (*mo 'dre bcos thabs*, ff. 7v-8r);
10. „A *mātrkā gto bcos-je*” (*ma mo'i gto bcos*, f. 8r);
11. „A szülni nem képes terhes *gto bcos-je*” (*sbrum ma btsa' mi thub pa'i gto bcos*, f. 8rv);
12. „Az éhes halott-démon *gto bcos-je*” (*gshin 'dre chags pa'i gto bcos*, ff. 8v-9r);
13. „A fekete istenség károkozása esetén” (*nag phyogs lha 'khon dgras byung ba la*, f. 9rv);
14. „A *dākinī*k tisztátalanságának megszüntetése” (*mkha' 'gro grib sel*, ff. 9v-10r);
15. „A *sur btsan* gyógyítása” (*sur btsan gyis bcos thabs*, f. 10rv);
16. „A férfi és a nő ülőhelye” (*pho mo gdan 'go*, ff. 10v-11r);
17. „A *the'u rang mdos bcos-je*” (*the'u rang gi mdos bcos*, f. 11rv);
18. „A férfi és a nő „gyilkos éveinek” *mdos-je*” (*pho mo gnyis kyi lo gshed dgra mdos*, ff. 11v-12r);
19. „A *bdud* elhárítása” (*bdud kha bsgyur mdos*, f. 12rv);
20. „A nyolcvanegy rossz előjelet elhárító *mdos*” (*ltas ngan brgyad cu rtsa gcig gi bzlog mdos*, ff. 12v-13r);
21. „A föld és az ég kapujának *gto bcos-je*” (*sa sgo gnam sgo'i gto bcos*, f. 13r);
22. „A szóbeszéd nyelvének elhárítása” (*mi kha'i lce bzlog*, f. 13rv);
23. „A beteg jószág” (*phyugs rims btab pa*, ff. 13v-14r);
24. „A nő gyermekteleségének gyógyítása” (*bud med la bu mi 'byung ba'i bcos thabs*, ff. 14rv);
25. „A szem és más érzékszerv betegségeinek gyógyítása” (*mig sogs dbang po yi nad tshabs kyi bcos thabs*, ff. 14v-15r);
26. „A farkas elkergetése” (*spyang gi'i kha bzlog bya tshul*, f. 15r);
27. „A rablók elűzése” (*jag rkun bzlog thabs*, f. 15rv);
28. „A fehér öreg *mdos glud-je*” (*rgan pa dkar po'i mdos glud*, f. 16rv);
29. „A jószág beteg kölykeinek gyógyítása” (*phyugs phrug gi rims bcos*, f. 16v);
30. „A rossz álmok elűzése” (*rmi lam ngan pa bzlog pa*, ff. 16v-17r);
31. „A föld és a víz ártalmainak (*klu bdud*) gyógyítása” (*sa chu gnod pa'i bcos thabs*, f. 17rv);

32. „A torzan született jószág rossz előjelének elűzése” (*phyugs la rigs mi mthun pa skye ba'i ltas ngan bzlog thabs*, ff. 17v-18r);
33. „A hétszögű és négy-gyilkos (nevű asztrológiai állások) gyógyítása” (*bdun zur bzhi gshed sogs kyi bcos thabs*, f. 18rv);
34. „A *rgyal 'gong* feladatának megváltoztatása” (*rgyal 'gong las bsgyur bcos thabs*, ff. 18v-19r);
35. „A veszteségek helyreállítása” (*god kha bcos thabs*, ff. 19r-20r);
36. „A szóbeszéd elhárítása” (*mi kha gto bsgyur bcos thabs*, f. 20r);
37. „A vendégeket fenyegető veszélyek elhárítása, és az ártalmak helyreállítása” (*mgron gyi sna bsgyur gnod bcos*, f. 20rv);
38. „A fekete gyilkos (Yama) elhárítása” (*gshed nag bzlog bcos thabs*, ff. 20v-21r);
39. „A nyolcfajta (démon) seregének visszafordítása” (*sde brgyad dmag bsgyur bcos thabs*, f. 21rv);
40. „A szarvasagancs rovátkáit megváltoztató *mdos bcos*” (*sha rus (!) khra (=khram) bsgyur mdos bcos*, ff. 21v-22r);
41. „A vándorló és a letelepedett *sa bdag* ártalmainak gyógyítása” (*sa bdag bskyas dang 'dug pa'i sa bdag gnod pa'i bcos thabs*, f. 22rv);
42. „A betegség fő- és melléktünetei megszorodásának és a halál előjelei megjelenésének orvoslása” (*nad pa can gyi rtsa brgyud ldog mang zhing 'chi ltas 'byung ni bcos thabs*, ff. 22v-23r);
43. „A szomszédságban és a családon belül egymásnak (átadott) súlyos betegség/viszály (?) gyógyítása” (*khyim mtshes dang bzas nang phan tshun du nad tshabs (=nang tshabs?) gto bcos*, f. 23rv);
44. „A váratlan, súlyos betegségek” (*glo bur gyi nad tshabs 'tshub*, ff. 23v-24r);
45. „A gyermek születését követően a szülők javaiban és egyebekben jelentkező károk és veszteségek *gto bcos-je*” (*byis pa skyes tsam nyid nas rang gi pha ma'i nor rdzas sogs la gnod 'gal 'byung gto bcos*, f. 24rv);
46. „A tizenkét állatév negatív hatásainak orvoslása” (*lo bskor bcu gnyis kyi skeg bcos*, ff. 24v-25r);

Ezután a szöveg részletesen is leírja, hogyan kell a szertartás, korábban csak említés szintjén felsorolt, kiegészítő részeit elvégezni. Itt szerepelnek a „dharma adománya” (*chos sbyin*) során elszavalt szentenciák (f. 25r), a „víz áldozat” (*chu gtor*, f. 25rv) és az „arany ital” (*gser skyems*, f. 25v) rövid leírása, egy rövid „útbaigazítás” (*lam bstan*, ff.

25v-26v), egy hosszabb elhárító vers (*kha bsgyur*, ff. 26v-27r), valamint instrukciók a védőkör vizualizációjára vonatkozóan (f. 27r).

Bár a két szöveg világosan rokon, a 100 szertartást tartalmazó gyűjtemény nemcsak a benne foglalt szertartások számát tekintve, hanem szerkezetében is eltér a 46-osztól. A szöveg itt egy általános, mind a 100 szertartás esetében használatos oltár részletes leírásával kezdődik (ff. 1v-2r). Ennek középpontjában a négylépcsős Meru-hegy foglal helyet, amelyet a szöveg szerint azonban nem szükséges ténylegesen megformázni, a festett képe is megteszi. A hegy csúcsára helyezik el az adott „*gto*-nak az urát” (*gto bdag*), vagyis annak a szellemnek a figuráját, amelynek az elűzésére a szertartás szolgál. Köré teszik az öt elem istennőit, a *spar kha*-k, a *sme ba*-k, a *devák*, a *nāgák*, a bolygók, a csillagok, a *dharmapālák*, a *lokapālák*, valamint az évek, a hónapok, a napok, az órák *sa bdag*-jainak figuráit, de a festett képeik (*tša ka li*), mudráik, vagy neveik is elegendők. Elhelyezik továbbá a *mdos glud* szertartások szokásos áldozatait is, s eléjük rakják a megrendelő *glud* figuráját.

A másik szerkesztési különbség a két szövegváltozat között az, hogy amíg a 46-osban az egyes szertartásoknál összeállítandó oltár és az ezekhez tartozó liturgikus versek egymás után következnek, addig a 100-as szövegben ez a két rész két különálló, egymástól több szakasznyi távolságra eső egységben kapott helyet. Ahhoz, hogy a két részre bontott, de összetartozó szerartáselemeket könnyebben össze lehessen kapcsolni, a szerkesztők beszámolták az egyes szertartások oltárát és liturgiáját leíró részeket.

A szöveg következő szakasza (ff. 2r-15v) az első ilyen számozott lista; itt találhatjuk az adott szertartás központi figurájának, a „*gto* urának” (*gto bdag*), és az egyéb, az adott rítusra jellemző áldozati kellékek leírását. Az ebben szereplő leírások között megtalálhatjuk a 46-os gyűjteményben foglalt összes szertartást; általában szó szerint megegyező szöveggel.

A szöveg ezután az előkészített áldozatok megtisztításával és megáldásával folytatódik (ff. 15v-18r), amelyhez a választható *yi dam*-ok hosszú listáját is megadja, kitér az ezeknek adott áldozatok (*mchod gtor*) fontosságára, a jögi által elvégzendő *sādhana*-ra és az ehhez kapcsolódó egyéb liturgikus egységek felsorolására (*mngon rtogs, spyān 'dren, bškang bshags, bzlas pa* stb.). Ezt követi az általános jellegű, de gondosan kidolgozott invokáció, amelyben az egyik szakasz külön kitér a szöveg kezdeténél ismertetett oltáron ábrázolt egyes istenségek és szellemek megidézésére (ff. 18r-20v).

Ezután egy pár soros, és más szövegekben is gyakorta felbukkanó vers következik, amelyben a buddhista tanítás egyes alapvető elemeire (*karma*, *avidyā* stb.) hivatkozva megparancsolják (*bka' sgo*) a szellemeknek, hogy hagyjanak fel a károkozással (ff. 20-21r).

A következő rész a *spar kha*-k eredetének és „*mahā* arany teknősbékának” (*mahā gser gyi rus sbal*) az eredetmítoszáét írja le, ami az egyik alapvető asztrológiai eredetmítosz a *dge lugs* hagyományban.⁵²⁰ E történet folytatódik tovább Mañjuśrī és a *'phrul rgyal* (vagyis Kong rtse) Kínában való megjelenésével, majd Padmasambhava Tibetbe való érkezésével, és az általuk elsőként sikeresen elvégzett *gto* szertartás elbeszélésével (ff. 21r-22v). Ez aktualizálja a jelen szertartás hatásosságát, amelynek bemutatása során a jógiai e mitikus alakok örököseként lép fel, az általa bemutatott szertartás pedig mindenben megegyezik a mitikus precendensével. A verses szöveg ezt követően, megszakítás nélkül, az áldozatok felajánlásával folytatódik, amelyeket részletesen fel is sorol, ugyanúgy rendben, ahogyan azokat a szöveg elején, a kellékeknek is szerepelnek (ff. 22v-25v).

Ezután következnek az egyes szertásokhoz tartozó, rövid liturgikus szövegek. Ahogyan már korábban említettük, a 100-as gyűjteményben megtalálható a 46-os gyűjtemény összes szertartása. Ez az áldozatok leírásánál szinte szó-szerinti azonosságot jelent, a liturgikus résznél pedig részlegesen, ám az első négy sor itt is a legtöbb esetben megegyezik a két szövegben. A 100-as gyűjteményben a következő szertartások találhatók:⁵²¹

1. „Kong tse elhárító *gto*-ja” (*kong tse lto bsgyur*, ff. 25v-29r). Megjegyzés: az egyes szertartásokhoz tartozó liturgikus versek általában rövidek, de itt egy hosszabb szövegrészt található, amelyben tartalmazza többek között a *mahā* arany teknősbéka, a *spar kha*-k és más asztrológiai elem eredettörténetét is.
2. „A kisgyermek elhárító *gto*-ja” (*byis chung gi lto bsgyur*, f. 29rv) No. 1.
3. „Ra shag ellenség-*mdos*-je”⁵²² (*raksha dgra mdos*, ff. 29v-30v)
4. „A *bdud* elhárítása” (*bdud kyi kha bsgyur*, ff. 30v-31r) No. 19.
5. „A lány elhárító *gto*-ja” (*bu mo 'i lto 'i bsgyur*, ff. 31r-32r) No. 2

⁵²⁰ A mítosz fordítását és elemzését ld. Kelényi 2002.

⁵²¹ A lapszámok a liturgikus részre vonatkoznak, nem az oltár részleteire. Az No.-val a 46-os gyűjteményben szereplő azonos szertartások számaát adtam meg.

⁵²² Annak ellenére, hogy a kellékek leírása egy fekete *raksha* (!) figura elkészítését írja elő, a *raksha* nevében a *mdos* szertartások korai szakaszának egyik szerzőjének, Ra shag bon po-nak neve van benne. Nevének ehhez hasonló, téves olvasata jelenik meg például a *Raksha dgra mdos kyi mdos bcu*-nak nevezett szövegben, amelyről a későbbiekben még szó lesz.

6. „A nagy ellenség elhárító” (*dgra bzlog chen po*, ff. 32r-33r)
7. „A *btsan* elhárítása” (*btsan gyi khra*(=*khram*) *bsgyur*, ff. 33rv.) No 15.
8. „A daganatos *gto glud-je*” (*skran nad can gyi lto 'i glud*, ff. 33v-34r) No. 3
9. „A *bdud* elhárítása” (*bdud kyi zhal bsgyur*, ff. 34r-35v). Megjegyzés: nem ugyanaz, mint a 4-es szertartás. Az oltár is összetettebb és a liturgia is a hosszabbak közé tartozik, mint azok, amelyek a 46-osban is megtalálhatók.
10. „Az elefánt orrmányának elhárítása” (*glang chen sna bsgyur*, ff. 35v-36r) No. 33
11. „A gyógyszer *gto glud-je*” (*sman pa 'i lto glud*, f. 36rv) No. 4.
12. „A *'dre* tömegek elhárítása” (*'dre khrom bsgyur*, ff. 36v-38r)
13. „A *māṭṛkāk* ragályainak elhárítása” (*ma mo 'i yams bsgyur*, ff. 38rv) Megj.: ua. mint a 28-as.
14. „A csonttörés sérülésének elhárítása” (*rus chag skyon bsgyur*, ff. 38v-39r) No. 5
15. „A *māṭṛkāk mdos glud-je*” (*ma mo 'i mdos glud*, ff. 39r-40v)
16. „A rossz előjelek elhárítása” (*ltas ngan bzlog bsgyur*, f. 40v) Megj.: Nem azonos, de az oltár több eleme is megegyezik a 49-es számú szertartással.
17. „A kártékony démon elhárítása” (*gnod byed gdon bsgyur*, ff. 40v-41r) No. 6.
18. „A *māṭṛkāk vér-mdos-je*” (*ma mo 'i khrag mdos*, ff. 41r-43v)
19. „A *rgyal 'gong* elhárítása” (*rgyal 'gong bsgyur mdos*, ff. 43v-44r) No. 34.
20. „A terhes nő *mdos-je*” (*bud med sbrum ma 'i mdos*, f. 44rv) No. 7.
21. „A szerencsétlenségek kedvezőtlen előjelének elhárítása” (*phung sri ltas ngan bzlog pa*, ff. 44v-46r)
22. „A *klu* és a *sa bdag mdos-je*” (*klu dang sa bdag gi mdos*, f. 46rv) No. 8
23. „Az átkok elhárítása” (*phur kha bzlog mdos*, ff. 46v-48v)
24. „A szóbeszéd elhárító *gto-ja*” (*mi kha lto bsgyur*, ff. 48v-49r) No. 36.
25. „A kilenc *sen mo mdos-je*” (*sen mo dgu mdos*, f. 49rv) No. 9. Megj: ugyanaz, mint a 38. szertartás ugyanebben a szövegben.
26. „A fekete mágia elhárítása” (*mthu gtad bzlog pa*, f. 49v-50r)
27. „A *bse rag ma*⁵²³ elhárítása” (*bse rag ma 'i kha bsgyur*, ff. 50v-51r)
28. „A *māṭṛkā bdud mdos-je*” (*ma mo bdud mdos*, f. 51rv) No. 10.
29. „A négy kontinens *mdos-je*” (*gling bzhi 'i mdos*, ff. 51r-52v)
30. „A szarvasagancs rovátkáinak megváltoztatása” (*sha ru 'i khram bsgyur*, ff. 52v-53r) No. 40.

---

⁵²³ Szegénységet okozó démon.

31. „A *klu bdud* mérgének semlegesítése” (*klu bdud dug bsgyur*, f. 53rv) No. 31.
32. „A szülni nem képes *mdos-je*” (*btsa' mi thub pa'i mdos*, ff. 53v-54v) No. 11.
33. „A tizenkét állatév negatív hatásainak elhárítása” (*lo skor bcu gnyis kyi skeg bzlog*, ff. 54v-55r) No. 46.
34. „A *the'u rang mdos-je*” (*the'u rang mdos*, f. 55rv) No. 17.
35. „Az éhes halott démon *mdos-je*” (*gshin 'dre chags pa'i mdos*, ff. 55v-56r) No. 12.
36. „A gonosz istenség (Dga' rab dbang phyug) *mdos-je*” (*nag phyogs lha'i (lha dga' rab dbang phyug gi) mdos*, ff. 56r-56v) No. 13.
37. „A balszerencsés gyermek *mdos-je*” (*bkra min khye'u mdos*, ff. 56v-57r) No. 45
38. „A kilenc *bsen mo* elűzése” (*sen mo dgu bsgyur*, f. 57rv.) No. 9. Megj.:
Gyakorlatilag ugyanaz a szertartás, mint 25., a liturgia szövegében a különbségek pusztán ortográfiai jellegűek.
39. „A tisztátalanságok *mdos-je*” (*grib mdos*, ff. 57v-58r) No. 14.
40. „A szerencsétlenséggel súlyott *mdos-je*” (*byur 'babs pa'i mdos*, f. 58rv) No. 41.
41. „A fekete gyilkost elhárító *mdos*” (*gshed nag bsgyur mdos*, ff. 58v-59r) No. 38.
42. „A *btsan mdos glud-je*” (*btsan gyi mdos glud*, ff. 59rv) Megj.: Az oltár azonos, de a liturgia más, mint korábban, a 7-esnél.
43. „A szarvasagancs megváltoztatása” (*sha ru'i kha bsgyur*, ff. 59v-60r) Megj.: Az oltár azonos, de a liturgia más, mint a 30-asnál.
44. „Az éles kard elfordítása” (*gri kha mtshon bsgyur*, f. 60rv)
45. „A *bdud* váltsága” (*bdud mdos*, ff. 60v-61r) Megj.: Az oltár azonos, de a liturgia más, mint a 4-esnél.
46. „A nyolcfajta démon seregeinek visszafordítása” (*sde brgyad dmag bsgyur*, f. 61rv.) No. 39.
47. „A veszteségek elhárítása” (*god dre'i bzlog pa*, ff. 61v-62r) No. 35.
48. „A férfi és a nő gyilkos *mdos-je*” (*pho mo gshed mdos*, f. 62rv) No. 18.
49. „A nyolcvanegy rossz előjelet elhárító *mdos*” (*ltas ngan brgyad cu rtsa gcig gi bzlog mdos*, ff. 62v-63r) No. 20.
50. „A vendégeket fenyegető veszélyek, a démonok elűzése” (*mgron sna gdon bsgyur*, f. 63rv) No. 37.
51. „A kínaikat elűző *mdos*” (*rgya nag bsgyur mdos*, ff. 63v-64r)
52. „Az utazókat fenyegető veszélyek elhárítása” (*'grul sna gdon bsgyur*, f. 64rv)

53. „A föld kapuját elhárító *mdos*” (*sa sgo sgyur mdos*, ff. 64v-65r) Vö.: No. 21.
Megj.: A 46-os gyűjteményben együtt írja „föld és az ég kapuját bezáró szertartást”.
54. „Az ég kapuját elhárító *mdos*” (*gnam sgo bsgyur mdos*, f. 65rv) Vö.: No. 21.
Megj.: A 46-os gyűjteményben együtt írja „föld és az ég kapuját bezáró szertartást”.
55. „A négy gyilok káros hatásainak elhárítása” (*gshed bzhi 'i skeg bzlog*, ff. 65v-66r) Megj.: a 46-os gyűjtemény (No. 33) és a 10. szertartás ebben a szövegben egyszerre írja ezt és a következő szertartást. A kellékek mindegyik esetben azonosak, a liturgikus részek viszont nem.
56. „A hétszög káros hatásainak elhárítása” (*bdun zur skeg bzlog*, f. 66rv.) Megj.: ld. az előzőt.
57. „A diszharmónikus évek *mdos*-je” (*lo dkar mdos*, f. 66rv).
58. „A kilenc szenvedés elhárítása” (*mya ngan dgu bzlog*, f. 67rv)
59. „A jószág betegségeinek *mdos*-je” (*phyugs rims kyi mdos*, ff. 67v-68r) No. 23.
60. „A torz jószág *mdos*-je” (*phyugs rigs mi mthun pa 'i mdos*, f. 68rv) No. 32.
61. „A szóbeszéd nyelvének elhárítása” (*mi kha lce bzlog*, ff. 68v-69v) No. 22.
62. „A föld és a víz ártalmainak *mdos*-je” (*sa chu gnod pa 'i mdos*, f. 69v-70r)
Megj.: nem azonos a No. 31-essel.
63. „A gyermektelen nő *mdos*-je” (*bu mi chags pa 'i mdos*, f. 70rv) No. 24.
64. „A rossz álmok elűzése” (*rmi lam ngan pa bzlog pa*, f. 70v-71r) No. 30.
65. „Az égi fekete kutya *mdos*-je” (*gnam khyi nag po 'i mdos*, f. 71rv)
66. „A betegség fő- és melléktüneteinek *mdos*-je” (*nad pa 'i rtsa bsgyur ldog pa 'i mdos*, f. 71v-72r) No. 42.
67. „A jószág beteg kölykeinek gyógyítása” (*phyugs phrug rims mdos*, f. 72rv) No. 29.
68. „A vita, veszekedés, viszály *mdos*-je” (*'thab rtsod 'khrugs mdos*, f. 73rv) No. 43.
69. „A (fehér) öreg *sa bdag mdos*-je” (*sa bdag rgan po 'i mdos*, ff. 73v-74r) No. 28.
70. „A váratlan (betegségek) *mdos*-je” (*glo bur pa 'i mdos*, f. 74rv) No. 44.
71. „A tolvajok és rablók (elhárításásranak) *mdos*-je” (*chom rkun 'jag gi mdos*, ff. 74v-75r) No. 27.
72. „A szem (betegségek) *mdos*-je” (*mig mdos*, f. 75rv) No. 25.
73. „A farkas elkergetése” (*spyang ki kha bzlog*, ff. 75v-76r) No. 26.

74. „Az Aranykulcs⁵²⁴ *mdos-je*” (*gser gyi lde mig gi mdos*, f. 76rv)
75. „A szárnyával csapkodó *garuḍa mdos-je*” (*bya khyung gshog brdab pa'i mdos*, ff. 76v-77r)
76. „Brahmā isten *mdos-je*, a létezés várának lerakása” (*tshangs pa lha yi mdos srid mkhar 'dzugs pa*, ff. 77rv)
77. *srid pa'i ba dkar mkhyen sel pa'i mdos*. Megj.: hiányzik a hozzá tartozó liturgia.
78. „A szóbeszéd és rágalom *mdos-je*” (*mi kha dgra mchu'i mdos*, ff. 77v-78r)
79. „A négy elem *mdos-je*” (*'byung bzhi'i mdos*, f. 78rv)
80. „A kilenc *sme ba mdos-je*” (*sme ba dgu'i mdos*, ff. 78v-79r)
81. „A nyolc *spar kha mdos-je*” (*spar kha brgyad mdos*, ff. 79v-80r)
82. „A három harmonikus (év) *mdos-je*” (*mtshun gsum gyi mdos*, f. 80rv)
83. „A négy gyilok *mdos-je* (*gshed bzhi'i mdos*, ff. 80v-81r) Megj.: Nem azonos az 55. szertartással. Az oltár és a liturgia azonban nagyon hasonlít a 10. szertartásnál találhatóhoz (a 46-osban ez a No. 33), ahol a következő szertartással együtt szerepel.
84. „A hétszög *mdos-je*” (*bdun zur gyi mdos*, f. 81rv) Megj.: Nem azonos az 56. szertartással. Az oltár és a liturgia azonban nagyon hasonlít a 10. szertartásnál találhatóhoz (a 46-osban ez a No. 33), ahol a következő szertartással együtt szerepel.
85. „A négyszög *mdos-je*” (*bzhi zur gyi mdos*, ff. 81v-82r)
86. „Az időszerűtlen halál *mdos-je*” (*dus min 'chi ba'i mdos*, f. 82rv)
87. „A fekete *lha pa mdos-je*” (*lha ba nag po'i mdos*, f. 82v-83r) Megj.: Erről a szertartásról már volt szó a dolgozatban a fekete *lha pa*-kat tárgyaló részben. A szöveg oltára és szövege is nagyon hasonló a 46-os gyűjtemény No. 13-as szövegéhez és a jelen gyűjtemény 36. szertartásához.
88. „A férfi és nő közös trónusának *mdos-je*” (*pho mo gdan gcig mdos*, f. 83rv) No. 16.
89. „A házi szertartások *mdos-je*” (*khyim gyi cho ga'i mdos*, ff. 83v-84r)
90. „A szembetegségeket csillapító *mdos*” (*mig nad zhi ba'i mdos*, f. 84v-85r) Megj.: Nem azonos a 72-essel.
91. „Az akadályokat elhárító *mdos*” (*bar chad bzlog pa'i mdos*, f. 85rv)
92. „A ház fenyegetéseinek *mdos-je*” (*khyim 'jigs pa'i mdos*, f. 85v-86r)

⁵²⁴ Egy ismeretlen mű címének tűnik.

93. *lto le bdun mchog gi mdos* (?, f. 86rv) Megj.: hét tibeti istennő áll a szertartás középpontjában.
94. „A kilenc tavi *smān mdos*-je” (*mtsho smān dgu mdos*, ff. 86v-87r)
95. „A gyermektelen nő *mdos*-je” (*srid med bud med kyi mdos*, f. 87rv)
96. „A rabók és tolvajok okozta károkat elhárító *mdos*” (*chom rkun god kha bzlog mdos*, f. 87v-88r)
97. „Az öreg *sa bdag mdos*-je” (*sa bdag rgan mdos*, f. 88rv.)
98. „A csecsemő és jószág kölykének *mdos*-je” (*byis phyugs phrug gi mdos*, f. 88rv)
99. „A csecsemő, a fiú, a lány, a férfi és a nő *mdos*-je” (*byi ba bu bu mo pho mo sogs kyi bgegs bzlog pa 'i mdos*, ff. 88v-89r.)
100. „A rossz álmokat elűző *mdos*” (*rmi ltas ngan pa bzlog pa 'i mdos*, f. 89rv)

Ezután az összes szertartást lezáró, olyan általános liturgiai elemekkel folytatódik a szöveg, mint a vízáldozat (*chu gtor*), és az „arany italáldozat” (*gser skyems*), és utóbbihoz egy hosszabb verset is közöl (ff. 89v-91r). Az általános felajánlás kapcsán elismétli a szertartás eredettörténetét, amelyen keresztül aktualizálja a jelen rítust és biztosítja annak hatékonyságát. Eszerint a szertartást először egy *rje bo che ba*-nak („nagy fejedelem”) nevezett uralkodónak végezte el Kong tse 'phrul rgyal mint *blto mester* (*blto mkhan*). Ezután a rítus Tibetbe került, ahol Padmasambhava volt a *blto mkhan*, aki Khri Srong lde btsan-t gyógyította meg a segítségével (f. 91rv). A szöveg ezután a szertartás többi, általános áldozatainak felajánlásával folytatódik, majd a liturgia innen, megszakítás nélkül a különféle szellemtípusok és más kártékony hatások elhárításáért való könyörgésbe megy át. (ff. 91v-96r). Ezt követi a megbízó *glud* figurájának felajánlása (ff. 96r-99v). Majd a mű a szellemek elvezetésére szolgáló, „útmutatás” (*lam bstan*) jellegű verssel ér véget (ff. 99v-100v).

Végezetül vizsgáljuk meg meg, e rövid tartalmi áttekintés alapján milyen következtetéseket vonhatunk le a gyűjtemények keletkezésére vonatkozóan. Ami első látásra biztosra vehető az, hogy a 100-as gyűjtemény a későbbi, hiszen magába foglalja mindazokat a szertartásokat, amelyek a 46-osban is benne vannak, még hozzá úgy, hogy szinte szó-szerint átemeli az adott szertartásra jellemző áldozatokat és a hozzájuk tartozó liturgiát; és az utóbbit általában kiegészíti néhány sorral. Ugyanakkor az is igen gyakori, hogy ugyanaz a szertartás többször is megtalálható benne. Ha megvizsgáljuk ezeket az esetek, azt látjuk, hogy az oltárak leírása nagyon hasonló, és a liturgikus részekben is sok azonos szó található, sokszor csak a szórend az, ami változik. Ez talán

annak köszönhető, hogy annak ellenére, hogy e szertartásoknak ugyan nem a közvetlen előzményük a 46-as gyűjteményben (vagy egy annak egy változatában) leírt szertartások, mégis végső soron közös eredetire mennek vissza. Esetleg több hasonló, közös gyökerű gyűjtemény is létezhetett, amelyeket úgy építették be a 100-asba, hogy nem ellenőrizték, ha ugyan a szertartást többször is beletették. De az is lehet, hogy egyszerűen csak a szertartások számát akarták 100-ra duzzasztani.

A következő szertartások szövege vagy tartalma nagyon hasonló a 100-as gyűjteményben:

- a 81 baljós előjelre vonatkozó szertartás: *ltas ngan bzlog bsgyur* (16.) és *ltas ngan brgyad cu rtsa gcig gi mdos* (49.)
- a *māṭṛkā*k betegségeit gyógyító szertartás: *ma mo yams bsgyur* (13.) és *ma mo bdud mdos* (28.)
- a kilenc *bsen mo*-t elhárító szertartás: *sen mo dgu mdos* (25.) és *sen mo dgu bsgyur* (38.)
- kétfajta *btsan mdos* szerepel a szövegben: a *btsan gyi khram bsgyur* (7.) és a *bstan mdos gyi glud* (42.). Az oltáruk hasonlósága ellenére a liturgikus részeik eltérők; ráadásul a 42-es szertartás első soraiban a *btsan*-ek királynőjét (*btsan gyi rgyal mo*) említi, aki nyilván a szertartás főalakja.
- a *btsan*-eket elhárító szertartások speciális fajtái azok, amelyeknek a központi figurája szarvason lovagol (ezek címében rendszerint szerepel a *sha ru* „szarvasagancs” szó⁵²⁵). Két nagyon hasonló szöveg található a gyűjteményben: a *sha ru'i khram bsgyur* (30.) és a *sha ru kha bsgyur* (43.)
- a *bdud*-k ellen is két szertartást tartalmaz a 100-as szöveg, azonban ezen kívül nincsen egymáshoz közük (ld. 4. és 45.)
- tartalmilag nagyon hasonlóak a „vendégeket” és az „utazókat” fenyegető veszélyek elhárítását szolgáló szövegek: *mgron sna gdon bsgyur* (50) és *'grul sna gdon bsgyur* (52)
- kétszer fordulnak elő, jöllehet más szöveggel, a „négy gyilkosnak” (*gshed bzhi*) és a „hétszögnek” (*bdun zur*) nevezett kedvezőtlen asztrológiai

⁵²⁵ A Blondeau-Karmay szerzőpáros által leírt, és buddhista és bon szövegeikben „széles agancsú szarvasnak” (*sha ba ru rgyas*) nevezett *mdos* szertartások nyilvánvalóan rokonai a listában szereplőknek (Blondeau-Karmay 1988). Megjegyzendő azonban, hogy az általuk vizsgált szövegekben az ártó erők a *bdud*-k voltak és nem *btsan*-ek. A dolgozatban korábban leírt Tib. 520.1-es jelzetű *Sha ru btsan mdos* c. szertartás azonban azt mutatja, hogy a *dge lugs* hagyományban a rítus már a *btsan*-ek kapcsolódott.

- hatásokat orvosló szerartások: *gshed bzhi skeg bzlog* (55.) és *gshed bzhi'i mdos* (83.), illetve *bdun zur skeg bzlog* (56.) és *bdun zur gyi mdos* (84.)
- a nyolc *nāga* királyhoz szólnak egyaránt a *klu bdud dug bsgyur* (31., *sa chu gnod pa'i bcos thabs* (No. 31.) a 46-os gyűjteményben) és a *sa chu gnod pa'i mdos* (62.) szertartások.
  - három, különbözőképp megszövegezett szertartás szolgál a rágalmak/szóbeszéd elhárítására: *mi kha lto bsgyur* (24.), *mi kha lce bzlog* (61.), *mi kha dgra mchu'i mdos* (78.)
  - arról a két hasonló szövegről, amely a „fekete istenségek”, illetve a „fekete *lha pa-k*” elleni védelmet szolgálja, korábban már esett szó: *nag phyogs lha dga' rab dbang phyug gi mdos* (36.), és *lha pa nag po'i mdos* (86.)
  - megszövegezésében is hasonló az Avalokiteśvara erejére támaszkodó, szembetegségeket gyógyító *mig mdos* (72.) és *mig nad zhi ba'i mdos* (90.)
  - egyaránt a nő gyermektelenségét hivatott orvosolni a *bu mi chags pa'i mdos* (63.) és a *srid med bud med kyi mdos* (95.), jóllehet ezen kívül más hasonlóság nincsen közöttük
  - a mongol népi vallásosság „fehér öregje” köré épülő *mdos* szertartásból szintén két darab található a 100-as szövegben: a *sa bdag rgan po dkar po'i mdos* (69.) és a *sa bdag rgan mdos* (97.); azonban ahogyan az előbb is, a vonatkozó szövegrészek eltérők
  - a rablók és tolvajok elűzésére szolgáló szertartásból is kettő van a gyűjteményben: a *chom rkon jag gi mdos* (71.) és a *chom rkun god kha bzlog mdos* (96.); ebben az esetben az oltárra kerülő tárgyak és a liturgikus szöveg is nagyon hasonlóak, a két szertartás nyilván közös eredetire megy vissza
  - nagyon hasonló az oltár, ám a liturgikus szövegrészek eltérők a két, rossz álmod elhárító szertartásnál: *rmi lam ngan pa bzlog pa* (64.), és *rmi ltas ngan pa bzlog pa'i mdos* (100.)

Ahogyan azt már korábban megállapítottuk, a 100-as gyűjteményben előforduló, sokszor szerint megegyező, illetve nagyon hasonló megszövegezésű szertartások, valamint az azonos célt szolgáló rítusok azért kerülhettek be többször is a szövegbe, mert a szerkesztő(k) a gyűjtemény összeállításakor annak minél nagyobb terjedelmét tartották az elődleges szempontnak.

A forrásaik egyik típusát a korábbi gyűjteményes munkák jelentették. Köztük volt a 46-os gyűjtemény, illetve ennek egy rövidebb vagy hosszabb változata, és más hasonló művek is. Ez utóbbiak közül könnyen azonosítható az a 10 szöveg, amelyet a tibeti hagyomány Ra shag *gter ston*-nek tulajdonít. Korábban már említettük, hogy ez a 12. századi, a buddhista és a bon hagyományban egyaránt ismert alak nagyon fontos szerepet játszott a *mdos* szertartások kialakulásában, s olyan *rnying ma* alapl művek kapcsolódnak a személyéhez, mint a *Rnying ma rgyud 'bum*-ban található *Ma mo srid pa'i bems*. Egy sor egyéb *gter ma*-t is neki tulajdonítanak, köztük a *Gsang ba mdos bcu*-t⁵²⁶, vagy másképpen *Raksha dgra mdos kyi mdos bcu'i sogs yig smreng dang bcas pa*-t – ahogyan az a mű *Rin chen gter mdzod*-be került változatának címlapján olvasható.⁵²⁷ Az ebben található 10 szertartás liturgikus részeit szó szerint beépítették a 100-as szertartásba, anélkül azonban, hogy magát a forrást megnevezték volna. Ez a 10 szertartás, a 100-as gyűjteményben található megfelelőjével a zárójelben, a következő:

1. *raksha dgra mdos* (*raksha dgra mdos*, 3.)
2. *dgra bzlog gi mdos* (*dgra bzlog chen po*, 6.)
3. *bdud kyi zhal bsgyur* (*bdud kyi zhal bsgyur*, 9.)
4. *'dre khram bsgyur* (*'dre khrom bsgyur*, 12.)
5. *ma mo'i glud mdos* (*ma mo'i mdos glud*, 15.)
6. *ma traṃ la brten pa'i ma mo'i khrag mdos* (*ma mo'i khrag mdos*, 18.)
7. *ltas ngan bzlog pa* (*phung sri ltas ngan bzlog pa*, 21.)
8. *phur kha bzlog pa* (*phur kha bzlog mdos*, 23.)
9. *gtad bzlog pa* (*mthu gtad bzlog pa*, 26.)
10. *bskang gsol bstan pa* (*gling bzhi'i mdos*, 29.)⁵²⁸

A 100-as gyűjteményben leírt többi szertartás forrását nem tudtam azonosítani. Elképzelhető, hogy a 46-osban nem szereplő, vagy más megszövegezésű asztrológiai *mdos*-k is valamely ilyen témájú gyűjteményből származnak; ide tartozhat a *'byung bzhi'i mdos* (79.), *sme ba dgu'i mdos* (80.), *spar kha brgyad mdos* (81.), *mthun gsum gyi mdos* (82.), *gshed bzhi'i mdos* (83.), *bdun zur gyi mdos* (84.). A hozzájuk tartozó

⁵²⁶ Így nevezi a művet Kong sprul a *Gter ston brgya rtsa'i rnam thar*-ban (ld. *Rin chen gter mdzod chen mo*, vol. 1., p. 427).

⁵²⁷ *Rin chen gter mdzod*, vol. 69, pp. 149-178.

⁵²⁸ Nem tudok magyarázatot adni arra a jelenségre, hogy Ra shag *gter ston* 10 szertartása miért nem egymás után szerepel a 100-as gyűjteményben, hanem – egy kivétellel – minden harmadikként.

liturgikus betétek alapján az öt asztrológiai elemhez kapcsolódnak a *gser gyi lde mig gi mdos* (74.), a *bya khyung gshog brdab pa'i mdos* (75.) és a *tshangs pa lha yi mdos srid mkhar 'dzugs pa* (76.) című szertartások; talán ezek is egy másik gyűjteményből kerültek át a 100-asba. Ezekhez hasonlóan összetartozónak tűnik a *lto le bdun mchog gi mdos* (93.) és a *mtsho sman dgu mdos* (94.), ugyanis mindkettőnek a tibeti hitvilág vízi istennőinek (*sman mo*) egy-egy csoportja áll a középpontjában.

Hol keletkezhetek ezek a gyűjtemények? Jóllehet, a 46-os és a 100-as gyűjteményekhez hasonló munkák létrejöhetek tibeti területen is (talán épp ilyen lehetett a korábban, a *lha nag* elleni szertartások kapcsán, a Tib. 644.33-as szövegben hivatkozott, 32 szertartást tartalmazó, Padmasambhavának tulajdonított *mdos* gyűjtemény), a Keleti Gyűjtemény e két szövegében több jel is arra utal, hogy mongol területen állították össze őket. Ilyenek a korábban említett *lha nag* szertartások, amelyekből a 100-as gyűjteményben kettő is található, s amelyeknek azok az önálló szövegei, amelyek a „fekete *lha pa-k*” ellen készültek, valójában a mongol sámánokta vonatkoztak. Ennél meggyőzőbb bizonyítékok azonban azok a szertartások, amelyeknek a középpontjában a „fehér öreg” (*rgan po dkar po*) áll. Bár ez az alak a mongolon kívül a kínai és más kelet-ázsiai mitológiákban is megtalálható, a tibeti hitvilágban ismeretlen, s nyilvánvalóan mongol eredetűnek tekinthető a szertartásgyűjteményekben. A 100 szertartást tartalmazó szövegében két változata is megtalálható (69, 97), amelyek közülük a második az istenség lakhelyét is megadja: „Ó! A fehér király, az A la shan hegyén él békésen a fehér öreg *sa bdag*, (kezében) sárkányfejes *pi te*-t fogva tekint védelmezően a jószágra”. (f. 88r /*kyai rgyal po dkar pa a la sha rir/ 'ong ba 'brug mgo pi te 'dzin/ /phyugs rigs spyen ras gzigs bsrung bas/ /sa bdag rgan dkar zhi bar bzhus/*). Az A la shan hegye nem lehet más, mint a belső-mongóliai Helan hegység, így e szövegrész is minden bizonnyal e területen keletkezett. Az istenséghez kapcsolódó másik szertartásban a „fehér öreget” a „Gyümölcsnek nevezett hegy *sa bdag*-jának” (f. 73v, *shing tog ming can ri'i sa bdag*) hívják, amit azonban nem tudtam azonosítani.

Padmasambhava Kínában elrejtett *mdos* gyűjteményei tehát több forrásból keletkeztek. A legkésőbbi a 100 szertartást magába foglaló szöveg volt, amelyben megtalálható a hasonló című, Mongóliában nagy népszerűségnek örvendő, 46-os gyűjteményben leírt összes rítus; talán éppen ez a szöveg lehetett a közvetlen forrása. A mindkét gyűjteményben megtalálható, „fekete istenségek” (*nag phyogs kyi lha*) elleni szertartás egyik önálló kéziratában (Tib. 644.33) a szerző azt állítja, hogy annak alapjául egy Padmasambhavának tulajdonított, 32 *mdos*-t rítus tartalmazó szöveg szolgált.

Elképzelhető, hogy ez a szöveg a Keleti Gyűjteményben találhatóknak egy korábbi, rövidebb változata volt. Akárhány szertartásból is állhatott az első „Kínából előkerült” gyűjtemény, a végső, 100-as változatának összeállításához egyéb kisebb-nagyobb gyűjteményes műveket is felhasználtak, mint pl. a *rnying ma-bon* hagyományú, 12. századi Ra shag *gter ston* egyik szövegét. Elképzelhető, hogy ez az első „Kínából előkerült” gyűjtemény még Tibetben keletkezett, azonban a „fehér öreghez” és a sámánokhoz kapcsolódó szertartások miatt a későbbi, 46-os és 100-as változatait már biztosan Mongóliában vagy Belső-Mongóliában állították össze.

Jóllehet, e szertartásgyűjtemények eredetileg azzal a céllal keletkeztek, hogy egybegyűjtsék a népszerű váltság szertartás különféle típusait, maguk is forrásává váltak újabb önálló szertartásoknak. Ezt láthattuk a korábban már említett Tib. 644.33-as kéziratban leírt, „fekete istenségeket” (*lha nag*) elhárító szertartásnál, amelyet a szerzője egy Padmasabhavának tulajdonított, 32 *mdos*-t egybegyűjtő szöveg nyomán készített. Volt szó korábban az „ég és a föld kapuját lezáró” (*sa sgo gnam sgo*) rítusokról, amelyek közül az egyik típus, a *Sa sgo gnam sgo bcos thabs/gto* (Tib. 361.17, Tib. 513.12) a kolofonjában a Padmasambhava 46-os *gto* gyűjteményét nevezi meg forrásaként.⁵²⁹

5.4.2 Skeg 'phrod bcos thabs, egy asztrológiai szertartás gyűjtemény

A Skeg 'phrod bcos thabs rim gro sna tshogs rnam Rtogs dpung 'joms c. című kézirat (Tib. 328.1) egy terjedelmes (63 fols., késői 19/korai 20. sz. orosz papír), 21 szertartást magában foglaló gyűjtemény, amely elsősorban a különféle kedvezőtlen asztrológiai hatások ellen kínál rituális gyógyírt. A ritka, más gyűjtemények katalógusaiban nem említett szöveg részletesen kidolgozott, az összeállítója figyelt arra, hogy a megfeleljen a magasabb elvárásoknak, így nem csak a legszükségesebb elemeket írta le, hanem egyes kiegészítő szertartásokat is megadott. A szöveg alapvetően a váltság szertartásoknál megszokott három egységre oszlik: a bevezető rész (1.) (*sngon 'gro*) általánosan, a szövegben szereplő minden szertartásnál alkalmazandó egységekből áll, mint pl. „vendégek” meghívásához (ff. 4r-5v), az áldozatok megáldásához (ff. 5v-6v) és felajánlásához kapcsolódó instrukciók és liturgikus versek (ff. 6v-9r), illetve egyéb rövidebb, általános jellegű elemek; ezt követi az (2.) egyes szertartásokhoz kapcsolódó egyedi, számozással elkülönített részeket leíró második rész (ff. 9r-57r), amelyet a

⁵²⁹ Tib. 361.17 „a Padma mester által készített, Kínából előkerült 46-os varázs *phur blto* módján kifejtve” (f. 8v *rdzu gyi* [!] '*phur blto bzhi* [!] *drug pa gu ru padma'i mdzad pa rgya nag nas 'byung ba'i tshul bshad*)

szerző egyszerűen „gyógyításnak” (vagy „helyrehozásnak”, *bcos thabs*) nevezett, s megjegyzi, hogy saját maga nem tett semmilyen új elemet hozzájuk, hanem a „régí alapszövegeket” (*rnying ma'i gzhung*) - amelyeknek azonban a forrását nem közli – építette be; végül, a szintén általános jellegű záró szakaszában (3.) találjuk a „dharma adományát” (*chos sbyin*, ff. 57r-58r), a vízáldozatot (*chu gtor*, f. 58rv), az „arany italáldozatot” (*gser skyems*, f. 58v) kísérő verseket, egy hosszabb verset, amellyel „az ártó erőket ijesztik el a sakát lakhelyükre” (*gnod byed rang gnas su bskrad pa*, ff. 58v-59r), egy újabb általános jellegű „elhárító verset” (*bzlog pa*, ff. 59r-61r), valamint a védőkör vizualizációját (*bsrung 'khor bsgom pa*, f. 61rv). A szöveg egy hosszabb verssel ér véget, amelyben az ismeretlen szerző a mű megírásának okairól beszél.⁵³⁰

A szövegben a következő szertartások találhatók:

1. „A nyolc *spar lha* (által okozott káros hatások) kezelése egyenként” (*spar kha brgyad so so'i bcos thabs*, ff. 9r-16v). Ennek megfelelően, mind a nyolc *spar kha* esetében külön-külön leírja az ezekhez tartozó áldozatokat és az elhárító liturgiát: *li* (ff. 9r-10r); *khon* (ff. 10r-11r), *dva* (ff. 11r-12r), *khen* (ff. 12r-13r), *kham* (f. 13rv), *gin* (ff. 13v-14v), *zin* (14v-15r), *zon* (ff. 15r-16v).
2. „A „kilenc szem” (nevű kombináció) elhárítása” (*dgu mig gi bcos thabs*, ff. 16v-19v)
3. „A kilenc *sme ba* (által okozott káros hatások) elhárítása (*sme ba dbus bzhugs kyi bcos thabs*, ff. 19v-23v)
4. „A *sme ba gnyis nag* (nevű kombináció) elhárítása” (*sme gnyis nag gi bcos thabs*, ff. 23v-24v)
5. „A *mtun gsum ngan 'bras* kombináció elhárítása” (*mtun gsum ngan 'bras la babs pa'i bcos thabs*, ff. 24v-26v)
6. „A négyszög (nevű kombináció) elhárítása” (*bzhi zur gyi bcos thabs*, ff. 26v-28r)
7. „A hétszög (nevű kombináció) elhárítása” (*bdun zur gyi bcos thabs*, ff. 28r-31r)
8. „Az eltemetett általános orvoslása” (*spyir dur bzhugs bcos thabs*). Ez három részből áll: 1. az eltemetett (által okozott ártó hatások) orvoslása (*dur bzhugs bcos thabs*, ff. 31r-35v), 2. a betegek, halottak és az eltemetettek tisztító

⁵³⁰ a szöveg felépítése röviden az első soraiban is megtalálható: (f. 3v) *bcos thabs kun gyi sngon 'gror mgron spyan 'dren 'gug bzhug dang yas stag byin brlabs sogs bya tshul / dngos gzhir bcos thabs phal cher rnying ma'i gzhung ltar rang bzo spang ste bca' thabs dang bcas pa bkod pa / mjug gi chu gtor gtong tshul dang gser skyems / spyi bzlog pa bsrung 'khor sogs kun gyi mjug chog bkod pa'o /*

füstáldozatának módja (*na shi dur gsum gyi bsangs thabs tshul*, ff. 35v-37v), és 3. „ha az ősök temető-démona feltámadna, az ősök szellemét szolgáló szertartás elvégzésének módja” (*pha mes kyi dur sri langs na mtshun gsol bya tshul*, ff. 37v-43v). Ez a szövegrész, ugyan még mindig a tibeti asztrológiának és jóslásnak az elemeit helyezi középpontjába, több ritka mitológiai elemet is tartalmaz. Az első részben például található egy archaikus mítoszt, amely az első ember, a ló és a kutya eredetét beszéli el, és felbukkannak benne a korai tibeti mitológia és irodalom olyan tipikus témái, mint az uralkodó-alattvaló, ember-pszichopomp állat (ló, illetve itt a kutya is) egymással való kölcsönös kapcsolata. Itt a szöveg nehézsége és a terjedelmi korlátok miatt nem áll módomban a fordítását közölni, de szükségesnek tartottam a megemlítését, hiszen ezek a ritka szöveghelyek azt mutatják, hogy ezekben a késői művekben a nem buddhista tibeti hitvilág olyan elemei is felbukkannak, amelyeket csak a dunhuangi szövegekből ismerünk.

9. *Zam thug bcos thabs zer ba'i gdan 'gro bral tshul* (a *zam* szót nem tudtam értelmezni⁵³¹, ff. 43v-48r). Az ide tartozó liturgia is tele van mitológiai elemekkel, ám ezúttal ezek a *nag rtsis* hagyományból (a kínai eredetűnek tartott tibeti jóstechnikák rendszere) származnak. A jól ismert Kong rtse 'phrul rgyal alakja mellett a szövegrész említ egy bizonyos Li'u kong rgyal po-t és Li'u 'phrul gyi rgyal po-t (lehet, hogy e kettő ugyanaz a személy) is.
10. „A lakhelyre ártalmas asztrológiai állások hatásait megszüntető szertartás” (*mal skeg gi gnod pa sel ba'i bcos thabs*, ff. 48r-49v)
11. „A jószág veszteségeitől megóvó tanítás” (*god kha bsrung ba'i man ngag*, ff. 49v-) Ez két részből áll: a veszteségektől váltság szertartás révén oltalmazó (*god kha bcos thabs kyi sgo nas bsrung tshul*, ff. 49v-51r), illetve varázsigék segítségével védelmező (*sngags kyi sgo nas bsrung tshul*, f. 51rv) módszerekből.
12. „Az ún. „fehér szóbeszéd” elhárítása” (*mi kha dkar po'i bcos thabs*, ff. 51v-57r). A szertartás leírását egy hosszú bevezető előzi meg, amelyben a szerző,

⁵³¹ a szó „híd” jelentése az esetek egy részében illik a szöveggörnyezetbe, pl. „Ó! Egy kedvező napon, Kong rtse a szent király (*'phrul gyi rgyal po*) elvégezte a világ nagy elhárító-gyógyító (szertartását), Li'u, a szent király drágakő hidat emelt” (f. 44v, *kye / de ring bkra shis nyin gcig la // kong rtsi 'phrul gyi rgyal poyis // srid pa'i bsgyur bcos chen po byas // li'u 'phrul gyi rgyal po yis // rin po che yi zam pa gtsugs /*); másutt azonban nem világos a jelentése.

szokatlan módon, hosszasan kifejti, hogy mit is jelent a „fehér szóbeszéd”, milyen típusai vannak, s mi az, ami a „fekete szóbeszédtől” megkülönbözteti.

Összefoglalva, a *Skeg 'phrod bcos thabs* egy ritka és értékes gyűjteményes mű, amely bár világosan a *dge lugs* hagyomány terméke (ezt mutatják a Tsong kha pa-ra hivatkozó részei a bevezető soraiban), ismeretlen szerzője, amellet, hogy egy, az iskola követelményeinek megfelelő minőségű szöveget állított össze, sokszor olyan régi elemeket is beépített a szertartások liturgiájába, amelyek máshonnan nem ismertek.

Végezetül, fontos és különleges darabja a váltság szertartás gyűjteményeknek a *Slob dpon pad ma ga ra'i (!) thug kyi nying khu mdos chog sna tshogs blto sgro sa ma ya bsgyur chen dga' ba'i ltad mo* (Tib. 614.22, kézirat, 45 fols., 20. sz. orosz papír). Bővebben itt nem foglalkozunk a 50 szertartást magába foglaló szöveggel, ennek egyrészt terjedelmi oka van, másfelől a szerkezetének fő pontjait Kelényi Béla már közölte doktori disszertációjában, illetve ennek könyv formában kiadott változatában, valamint egy angol nyelvű tanulmányában is.⁵³² Fontos azonban egyvalamit megjegyeznünk a szöveg keletkezésével kapcsolatban. Jóllehet a végén álló hosszú kolofon szerint a mű egy *gter ma*, amelyet Padmasambhava rejtett el a Has po ri hegy oldalában egy szikabarlangban, ahol később egy *vidyādhara* találta meg egy, az álmában megjelenő vörös *ācārya* útmutatását követve, a szöveg két helyen is hivatkozik egy másik műre. Mindkét hivatkozás (f. 24v, 43r) arra vonatkozik, hogy egyes liturgikus részei a *Ma mo srid pa'i bems kyi mdos brgyud (=rgyud) las byung ba'i mdos kyi cha lag mchod chen nyi shu rtsa lnga* c. műből származnak. Ez nem lehet más, mint a *Srid pa'i bems* című tantra a *Rnying ma rgyud 'bum*-ban⁵³³, amelyet, ahogyan azt már korábban írtuk, egyes források a 12. századi Ra shag *gter ston*-nek tulajdonítanak⁵³⁴, s amely egyben – ha a szerzőseget elfogadjuk - a legkorábbi datálható *mdos* gyűjtemény a tibeti irodalomban. Úgy tűnik, e szövegnek a Tib. 644.12-as kéziratban hivatkozott része népszerű lehetett, ugyanis a Keleti Gyűjteményben önállóan is megtalálható a Tib. 542.13-as kéziratban (kézirat, 7 fols., 20. sz. orosz papír), amelynek a címe *Mdos kyi*

⁵³² Ld. Kelényi 2012 és Kelényi, 2013, pp. 121-122.

⁵³³ *Rnying ma'i rgyud 'bum*, vol. 41, pp. 1-256.

⁵³⁴ A *Rnying ma rgyud 'bum* a szöveget egy bizonyos 'Gu (!) ru 'Phrul gyi gshog rgod rtsal-hoz, valamint egy Ban chung-nak nevezett személyhez kötik (*Rnying ma'i rgyud 'bum*, vol. 41, p. 255)

*cha lag mchod chen nyi shu rtsa lnga'i zhus lan*⁵³⁵. Ez egy újabb adalék ahhoz a jelenségehez, hogy a *rnying ma* hagyománynak egyes szövegei talán a *dge lugs* iskolán, talán közvetlenül a *rnying ma*-kon keresztül eljutottak a mongolok közé is.

---

⁵³⁵ A kézirat az utolsó sorában világosan megadja a forrását: *slob dpon padma 'byung gnas kyi ma mo srid pa'i bem gyi mdos rgyud las byung ba'i mdos kyi cha lag mchod chen nyi shu rtsa lnga'i zhus lan rdzogs so*

6. Összegzés

6.1 A szövegek típusai és vizsgálatuk

A váltság szertartásnak azok a kategóriái, amelyeket Nebesky-Wojkowitz felsorol⁵³⁶, néhány kivételtől eltekintve, megtalálhatók a Keleti Gyűjtemény Mongóliából származó tibeti szövegei között. Az általa leírt szertartásokat szinte mindig ki lehetett bővíteni változataikkal, és számos olyan fontos típust is sikerült elkülönítenünk és leírunk, amelyek sem nála, sem másutt a szakirodalomban eddig nem kerültek említésre. Ilyen két nagyobb típus a *Sha brgya zan brgya* (a „Száz hús, száz étel”) és a rágalmak ellen szóló *Mi kha bra mchu* szertartások, mindkettőnek ritka, archaikus énekek képezik a magját, amelyek a *rnying ma gter ma* hagyományon keresztül jutottak el a *dge lugs* irodalomba. A dolgozat elsőként közölte egy szintén önálló, nagy típus, a *grib sel* („árnyak” vagy „tisztatlanságok megszüntetése”) szertartások részletes leírását, és a *grib* („árny”) fogalmának magyarázatát (szintén *rnying ma* forrásokra támaszkodva). Több új, kisebb kategória és altípus is azonosításra és bemutatásra került, amelyek két kiragadott példája a gyermekbetegségek gyógyítása a *vighnák* királyának a segítségével, valamint a *Dur kha 'chi bzlog*-nak nevezett, archaikus eredetmítosz és az erre épülő szertartások.

A típusok és a változatok elkülönítése a szövegmásolatok összevetésével történt, ami esetenként a szövegek mongóliai fejlődésére is rávilágított. Minden típusnál – lehetőség szerint – arra törekedtem, hogy felderítsem a forrást, s ennek érdekében a többi tibeti buddhista iskola szövegeit is bevontam a vizsgálódásba, mindez további új eredményekhez vezetett, amelyeket alább összegzek. Ilyen jellegű filológiai munkát sem a *dge lugs*, sem pedig más tibeti iskola ilyen jellegű szövegeivel még nem végeztek.

6.2 Mongólia tibeti nyelvű váltság szertartásai, eredetük és fejlődésük

Ha összevetjük a Keleti Gyűjtemény anyagát az közelmúltban Indiában és Nepálban kiadott *mdos glud* gyűjteményekkel, de említhetnénk akár Karma Chags med és Mi pham rnam rgyal kollektcióit, vagy a *Rin chen gter mdzod* ilyen típusú szövegkorpuszát, akkor azt kell mondanunk, hogy nem csak lefedi az ezekben szereplő szövegtípusokat, hanem sokkal gazdagabb azoknál. Úgy gondolom, hogy a Keleti Gyűjtemény közel 200 ilyen típusú szövegének vizsgálata elegendő adatot szolgáltatott ahhoz, hogy a

---

⁵³⁶ Nebesky-Wojkowitz 1956.

virágkorát élő buddhista Mongóliában elterjedt váltság szertartások jellegzetességeit, eredetüket, s fejlődésük egy-egy mozzanatát meghatározzuk.

A tibeti nyelvű mongóliai váltság szertartások nemcsak típusaikban, hanem formailag és hagyományukat illetően is sokfélék. Egyik részük gondosan felépített, nyelvileg helyes, ismert szerző által írott szöveg, amely minden szempontból megfelel a *dge lugs* műveltség legmagasabb szinten megírt tantrikus szertartásainak. Ilyenek például azok a művek, amelyeket 3. Thu'u bkvan, Blo bzang chos kyi nyi ma írt, aki egyben a leggyakrabban felbukkanó szerző a szövegekben. Az általa írt szövegek népszerűsége arra utal, hogy kulcsszerepet játszott a tibeti nyelvű mongóliai váltság szertartások irodalmának megteremtésében. A műveihez írott kolofonok tanúsága szerint az a cél vezérelte, hogy *dge lugs* szerzetesársai számára olyan jó minőségű szertartásokat alkosson, amelyekkel fel tudják venni a versenyt a „falusi varázslókkal” és az általuk használt hiteltelen, nyelvileg hibás, rosszul felépített szövegekkel. A 3. Thu'u bkvan inkarnáció valószínűleg nem csak a mongol szerzetesekre gondolt a szövegeinek összeállításakor, a hatalmas méretű észak-amdoi Dgon lung kolostoregyüttes a mongol-kínai-tibeti vallási kapcsolatok koordinációs központja volt, így befolyása óriási területre kiterjedt, de a *guoshi* rendszeres mongóliai látogatásai arra utalnak, hogy ennek a területnek az igazgatásában is aktívan részt vett.

Az ilyen alaposan kidolgozott munkáknál azonban nagyobb számban fordulnak elő a kevésbé jól tagolt, sokszor nyelvileg hibás, és szerző nélküli szövegek. Ezek egy része minden bizonnyal Mongóliában készült, olyan szerzetesek által, akiknek a praxisukhoz szükségük volt egyszerűbb szertartásokra, esetleg egy új típusra, vagy egyszerűen csak nem volt számukra hozzáférhető szöveg. Ilyenkor a már meglévő elemekből, akár a kanonikus szövegek felhasználásával összerakhattak újakat. Ezek közülük némelyek idővel népszerű szövegekké váltak, és szerzősítették őket. Ez történt pl. az egyik, a gyermekek 15 démonjának elhárítására szolgáló (*byis pa'i gdon chen bco brgyad*) szertartással, amely három kézírata közül a két 19. századiban szerző nélküli, a 20. századiban azonban már az 1. Paṇ chen Láma, Blo bzang chos kyi rgyal mtshan neve szerepel az utolsó sorába illesztve.

A szertartások az eredetüket illetően sem mutatnak homogén képet. Nagy számban fordulnak elő a *dge lugs* hagyományon kívüli szövegek, és „idegen” hagyományból származó elemek megjelennek a *dge lugs* szerzők műveiben is. Bár előfordulnak világosan *bon* elemek is a szövegekben (mint pl. Stag la me 'bar megjelenése az egyik invokációban), és található néhány különleges *upadeśa*, amelyet

Pha Dam pa sangs rgyas-nek tulajdonítanak, a *rnying ma* hagyományba tartozó szövegek száma, és az iskola hatása a *dge lugs* szerzők műveiben nagyon jelentős. A gyűjteményben található *rnying ma* váltság szertartások egy része ismert *gter ma*; mint pl. Guru Chos dbang Kha 'bar ma dkar po 'chi bslu („halált kiváltó”) szövege, amely népszerű szöveg lehetett – legalábbis a 19. században – ezért emelte be Kong sprul a nagy *rnying ma* szertartásgyűjteményébe, a *Rin chen gter mdzod*-be. Furcsamód azonban e szövegnek a Keleti Gyűjteményben több változata is van, és ezek közül csak kettő említi a *gter ston* nevét, a többiben csak annyi szerepel, hogy a szöveg Padmasambhavától származik. Ráadásul az előbbi kettő közül pedig csak az egyik az, amelyikben a kolofon megegyezik a *Rin chen gter mdzod*-ben találhatóval. Mivel a *rnying ma gter ma*-knál az ehhez hasonló esetekkel újra és újra találkozhatunk a gyűjteményben, elképzelhető, hogy e népszerű szövegeknek több változata is keringett a tibeti buddhizmus területén, és azok, amelyeket Kong sprul a *Rin chen gter mdzod*-be tett, csak az egyik variánsuk volt. Ha ez igaz, akkor a szövegvariantsok olvasataira nézve is értékes adatokat nyújthatnak a mongóliai szövegek, ugyanis egykorúak, de adott esetben korábbiak is lehetnek, mint azok, amelyeket Kong sprul felhasznált.

A *rnying ma* iskola hatása tetten érhető a *dge lugs* szerzők műveiben is. A már sokszor emlegetett Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma *Btsan mdos* (Tib.351.19) szövegének kolofonjában közli, hogy azt részben a *Lha 'dre stong gi rgyud 'dra ba c.* mű alapján írta. Ez a szöveg a *Rnying ma rgyud 'bum*, a *rnying ma* iskola tantragyűjteményének utolsó kötetében található, *gter ston*-höz nem köthető, archaikus nyelvű és kissé szokatlan démonvilágot felvonultató szöveg. Egy másik, ugyanebből a tantragyűjteményből származó szöveg, amely szintén említésre kerül a szövegekben a *Ma mo srid pa'i bems.* Ebből a 12. századi, egy Ra shag *gter ston*-nek nevezett személyhez köthető szövegnek az egyik részéből emelték ki azt a speciális, kiegészítő jellegű liturgikus szöveget, amelyik a gyűjtemény Tib. 542.13-es kézírata, a *Mdos kyi cha lag mchod chen nyi shu rtsa lnga'i zhus lan*-nek. Az ebben található liturgia recitálását írja elő több helyen is, a röviden *Mdos chog sna tshogs blto sgro*-nak nevezett *gter ma* hagyományú *mdos* gyűjtemény (Tib. 614.22), amely annak ellenére népszerű szöveg lehetett Mongóliában, hogy csak ez az egyetlen példány van belőle és más gyűjteményekben nem fordul elő, ugyanis ez a szöveg szolgált az alapjául egy rövidebb szertartásnak, a Tib.526.39-es *rlung rta mdos*-nek.

Ezek az ismert szövegeken kívül nagyon nagy számban láthattunk egyéb, máshonnan nem ismert *gter ma*-kat és Padmasambhavának tulajdonított más

szövegeket. Ezek egy része biztosan a *dge lugs* iskolán kívülről, a *rnying ma* hagyományból érkezett, de vannak közöttük olyanok is, amelyek már a *dge lugs* iskola termékei. Ilyenek például azok a röviden *Rdzu 'phrul gyi phur lto*-nak nevezett *mdos glud* gyűjtemények, amelyeket a címük, illetve az utolsó soraik szerint Padmasambhava Kínában rejtett el. A két változatban (46 és 100 szertartásból álló) és négy másolatban (Tib.331, 527.17 stb.) is megtalálható kézikönyvek szerzői arra törekedhettek, hogy olyan gyűjteményeket alkossanak az e szertartásra specializált szerzetesek számára, amelyekben egyszerű és egységes liturgikus keretbe foglalva, az összes típust megtalálhatják. E szövegek már Mongóliában keletkeztek, vagy legalább is végső formájukat ott érték el, ugyanis a szertartások sorában ott találjuk a „fehér öregre” (*rgan po dkar po*) és sámánokra (*lha pa nag po*) vonatkozó rítusokat.

Az utóbbiak ártalmainak elhárítására három önálló szöveg is található a gyűjtemény kéziratai között, mindhárom Mongóliában keletkezhetett, kettőnek közülük pedig nagyon hasonló a szerkesztése Thu'u bkvan Blo bzang chos kyi nyi ma szövegeihez.

Összegezve a fentieket, a Keleti Gyűjtemény tibeti nyelvű mongóliai váltság szertartásai egy pezsgő buddhista kultúrából származnak, amelyben – legalább is e területen – nem jelentkeztek a tibeti iskolák között oly gyakori éles elkülönülések. Az alapvetően a többi tibeti rendtől a tanítások rendszerében különböző *dge lugs*-ok térnyerésével szükségük volt egy olyan szertartási korpusz létrehozására, amellyel a nép igényeit is ki tudták elégíteni. Ez a szükség hatványozottan jelentkezett azokon a területeken, amelyek eredetileg nem tartoztak a tibeti buddhista (sőt, általában a buddhista) kultúrkörbe, mint amilyen Mongólia volt. A standardizált *dge lugs* népvallási szertartások megalkotásával egyszerre lehetett a helyi kultuszokkal szemben alternatívát állítani, a rendet népszerűsíteni, és a szerzetesek számára bevételi forrást teremteni. A váltság szertartásaik megszerkesztésekor a *dge lugs* szerzők más iskolák már meglévő anyagaira támaszkodtak, elsősorban a rendkívül gazdag *rnying ma gter ma* hagyományra. Ennek a hagyománynak a szertartásait azonban nem sikerült teljesen integrálni a *dge lugs* irodalomba, valószínűleg a váltság szertartásnak mint műfajnak a népszerűsége miatt nagy mennyiségű ismert *rnying ma* szöveg és egyéb obskúrus eredetű, Padmasambhavának tulajdonított szertartás áramlott be Mongóliába. Idővel maguk a mongolok is bekapcsolódtak a szövegek létrehozásába. Ez eleinte egyszerűbb formátumú, személyes használatra szánt szertartások szerkesztésében megülhetett ki, később megjelentek bennük a sajátosan mongol elemek, mint pl. a sátor használata a

ház helyett a liturgiák szövegében, illetve önálló szertartásokat készítettek a „fehér öregnek” és a sámánok rontásai ellen. A szövegek létrehozásának utolsó szakasza az lehetett, amikor ezt a roppant mennyiségű különféle típust megpróbálták kézikönyv formájú gyűjteményekben elérhetővé tenni. Ez elvezetett egy sajátos, új *gter ma* típus létrehozásához, Padmasambhava kínai *gter ma*-ihoz, amelybe először 46 szertartást tettek bele, majd kibővítették 100-ra.

A Keleti Gyűjteményben található 193 *mdos glud* szöveg páratlan értéket képvisel a *dge lugs* szerzetesrend és azon belül is a mongóliai buddhizmus szertartásszövegeinek kialakulásában. A feltett kérdések egy részére sikerült a vizsgálatukkal választ kapni, azonban nagyon sok olyan eset is maradt, amikor a szöveg hagyománya, története ismertetlen. Minden bizonnyal számos kérdésre választ kaphatunk majd a jövőben, amikor részben tibeti nyelvterületről, részben a megmaradt mongóliai kolostorok könyvtárából újabb szövegek kerülnek elő.

7. Függelek

7.1 Tib. 351.19

(2v) /phyogs phyogs de ni pha gi na // btsan yul do gsum bya ba na // bse mkhar smug po'i nang shed na // spyi bstan kha bzhi mig brgyad pa // sku la ber chen dmar po gsol / / phyag na btsan mda' btsan gzhu bsname // btsan rta rkang lag brgyad pa bcibs // sprul pa sna tshogs kun tu 'gyed // btsan phran mang po'i 'khor gyis bskor // de ring mdos kyi mgron du byon // kyai / srid pa dang po chags pa na // 'byung ba lnga las btsan lnga byung // de las bstan khrom sil ma byung // btsan gyis 'jig rten yul khams khyab // dbus phyogs 'byung ba nam mkha'i btsan // mi smug rta ni smug po zhon // mda' gzhu 'gengs shing zhags pa 'phen // mchong mkhar smug po'i nang na bzhugs // 'byung po kun la dbang bsgyur ba // de ring mdos kyi mgron du byon // shar phyogs 'byung ba sa yi (3r) btsan // mi dkar rta ni dkar po zhon // mda' gzhu 'gengs shing zhags pa 'phen // dung mkhar dkar po'i nang na bzhugs // dri za'i tshogs la dbang bsgyur ba // de ring mdos kyi mgron du byon // lho phyogs 'byung ba chu yi bstan // mi sngon rta ni sngon po zhon // mda' gzhu x lcags mkhar sngon po'i x gshin rje'i tshogs la dbang bsgyur ba / / de ring mdos kyi mgron du byon // nub phyogs 'byung ba me yi btsan // mi dmar rta ni dmar po zhon // mda' gzhu x zangs mkhar dmar po'i x klu yi tshogs la dbang bsgyur ba // de ring xbyang phyogs 'byung ba rlung gi btsan // mi ser rta ni ser po zhon // mda' gzhi x gser mkhar ser po'i x gnod sbyin tshogs la dbang bsgyur ba // de ring x 'byung ba lnga yi btsan lnga yi // cho 'phrul can gyi sde lnga byung // dbus na mi smug rta smug gcig // shar na mi dkar rta dkar bdun // lho na mi sngon rta sngon dgu // nub na mi dmar rta dmar lnga // byang na mi ser rta ser gsum // de ring mdos kyi mgron du byon / kyai // skyes bu lung btsan zhes bya ba // dmar po mche ba zang yag gtsigs // me ltar 'bar ba'i na bza' can // mda' gzhu mtshon cha sna tshogs 'dzin // de yi lus kyi cha shas las // sprul pa btsan rigs 'bum sde byung // gnam btsan smug po 'phrul bu rje / / gangs btsan dkar po rum bu rje // g.ya' btsan sngon po g.yas' pa rje // srang (=spang) btsan ser po 'bar te rje // brag btsan dmar po 'bar ba rje // sa btsan ri ba rje dang ni // nags btsan rngams pa klu btsan (3v) bcas // de ring mdos kyi mgron du byon // rin chen lnga yi btsan dang ni // btsan gyi rgyal po ag se dang // srid pa'i se btsan rol pa dang // tsa tsa ram ram bya ba dang // brag btsan shor ba bya ba dang // ang mi ster dang ngu ra tshe // nga ba tshe dang yag pa dang // srid pa skor lags bya ba dang // btsan rje thang khrol stong lam rje // dur btsan kha che bya ba dang // btsan rje rdo rje legs pa dang // ye btsan 'gro ba bya ba rnams // rang rang g.yog 'khor 'bangs dang bcas // de

ring mdos kyi mgron du byon // srid pa bdag ye btsan rnam pa dang // ya ba skya ni
bcu gsum dang // skya dgu skya bdun skya lnga dang // skya gsum skya gcig la sogs
dang // gzhan yang mi lus rta mgo can // g.yag mgo can dang lug mgo can // bya 'ug
mgo can la sogs pa // de ring mdos kyi mgron du byon // gzhan yang 'jig rten khams 'di
yi // btsan khrom sil ma ji snyed pa // khyad par dmigs yul sbyin bdag la // gnod cing
'tshe bar byed pa kun // rang rang sdong zla dang bcas pa // de ring mdos kyi mgron du
byon /

7.2 Tib.362.5

lam bstan ni / hūṃ ngar mi lam bstan gang du bstan // ngar mi lam bstan shar du bstan /
/ shar phyogs dri za'i tshogs rnams kha long cig / ngar mi lam bstan phan (=gang) du
(7v) bstan // ngar mi lam bstan shar lho'i mtshamsu bstan // shar lhor me lha'i gdon
tshogs kha long cig // ngar mi lam bstan gang la bstan // ngar mi lam bstan lho phyogs
bstan // lho phyogs gshin rje 'i gdon tshogs kha long cig / ngar mi lam bstan gang du
bstan // ngar mi lam bstan lho nub mtshamsu bstan // lho nub srin po'i gdon tshogs kha
long cig / ngar mi lam bstan gang du bstan // ngar mi lam bstan nub tu bstan / nub
phyogs (8r) /klu yi gdon tshogs kha long cig / ngar mi lam bstan gang du bstan // ngar
mi lam bstan nub byang mstams su bstan // nub byang rlung lha'i gdon tshogs kha
long cig / ngar mi lam bstan gang du bstan // ngar mi lam bstan byang gis phyogssu
bstan // byang phyogs gnod sbyin tshogs kha long cig / ngar mi lma bstan gang du
bstan // ngar mi lam bstan byang shar mtshamsu bstan // byang shar dbang ldan gdon
tshogs kha long cig / (8v) dkon mchog gsum kyī bka' dang ni // chos kyī bden pas (!)
rin po che // na ma yang 'da' bar ma byed cig // bzung ba thong ba bcings ba khrol //
phyin chad gnod pa ma byed cig // mnān pa khyod la bstan pa glod // chos kyī bden
pas chen po la / lan chags glud kyī gtor ma 'di // ri rab chen po bas kyang rgya re ches /
/ rgyal mtsho'i chen po bas kyang gting zab pas // bza' ba btung bas gros la sogs //
khyad par yon gyi bdag po yi // (9r) / sha dang rus pa'i lan chags khyer // song cig song
cig song cig / bzhengs cig bzhengs cig bzhengs cig // mi dang gdon gnyis dbye la song /
/ gal te mi 'gro 'dug 'gyur na // mgo ni tshal pas brgya ru 'gas // lus ni dum bur stong du
gdubs // bcol ba'i 'phrin las 'grub par mdzod //

7.3 Tib. 508.14

(5v) hūṃ dang po rgyal byung gang nas byung : dang phyva yi yul nas byung : de nas
rgyal babs gang du babs : mi yul gyi mthing de ru babs : de nas rgyal babs gang du babs
: bdud las byung ba'i rgyal po de ru babs : de nas rgyal bab gang du babs : bcom ldan
thub pa'i dgra bcom de la babs : de nas rgyal babs gang du babs : rgyal po 'khor lo drug
pa de la babs : de nas rgyal babs gang du babs : rgyal po kri kri de la babs : de rgyal
babs gang du babs : rgyal po khri srong lde bstan babs : de nas rgyal babs gang du (6r)
babs : bod kyī rgyal po de la babs : de nas rgyal babs gang du babs : rñgon ba mi bdun
de la babs : de nas rgyal babs gang du babs : de ring rgyu sbyor yon bdag 'di la babs :
de ring gzu dang dpang la spyān 'dren na : steng gi phyogs nas lha yi dbang brgya byin
yang : rgyal gyi gzu dang dpang la spyān 'dren gshegs su gsol : sha brgya zan brgya

glud du 'bul : bzung ba thong la bcings pa khrol : 'og gi phyogs nas spyen 'dren gyi
dga' bo 'jog po la sogs pa : klu chen brgyad po 'khor dang bcas : gnas 'dir spyen 'dren
(6v) gshegs su gsol : sha brgya zan brgya glud du 'dul x bzung ba x bcom ldan rigs
gsum mgon po yang : rgyal gyi gzu dang dpang la spyen 'dren no : sha brgya x rgya gar
yul gyi rig 'dzin rub pap o : rgyal gyi rgyal 'dri spyen 'dren gshegs su gsol : sha brgya x
bal po yul gyi rig 'dzin grub pap o : rgyal gyi gzu dang dpang la spyen 'dren no : sha
brgya x (7r) bod kyi yul nas rig 'dzin grub pap o : rgyal gyi gzu dpang x phyi nang
srung ma dam tshig can : rgyal gyi gzu dang x pyhi rdo rhe rigs kyi pho nya sum brgya
drug cu yang : rgyal gyi x (7v) nang rdo rje rigs kyi pho nya sum brgya drug cu yang :
rgyal x g.ya dang gdangs la gnas pa yi : sman dgu la sogs thams cad kyang : rgyal gyi
gzu dang dpang x yul gyi yul lha gnyan po yang : rgyal gyi x (8r) rgyal po sum brgya
drug cu yang : rgyal gyi gzu dang dpang x snang srid lha srin sde brgyad kyang : rgya
gyi x ma bsad pa yi stong du 'bul : ma brkus pa yi 'jal du 'bul : ma chags pa yi bu lon
du : 'bul bas khyed kyis bzhes su gsol : mi khyim gang tsam (8v) gyi glud du 'bul :
phyugs rab a gang tsam gyi glud du 'bul : bdud po sde bzhi 'khor dang bcas : rgyal gyi
gnas 'dir x rje bdud lha btsan 'khor dang bcas : rgyal gyi x (9r) glud chen bzang po 'di
bzhes la : mi bdud dar du ma bsad cig : rta bdud bres su ma bsad cig : g.yag bdud gangs
su ma bsad cig : bya bdud gdang du ma bsad cig : srog bdag srid pa'o rgyal mo yang :
rgyal gyi gzu dang dpang la spyen 'dren x (9v) byang shar btsan rgod dmar po yang :
rgyal gyi gnas 'dir x nyi zla la sogs gza' chen brgyad : rgyal gyi x (10r) tshangs pa
brgya byin la sogs kyang : rgyal gyi gnas x (10v) smin drug snar ma la sogs pa'i : rgyu
skar nyi shu rtsa brgyad kyang . rgyal gyi x rdo rje legs pa la sogs pa'i : the'u rang sum
brgya drug cu yang : rgya rigs x (11r) ma bdud byang sman rgyal mo yang : rgyal x
lcags mo gangs dkar rgyal mo yang : rgyal gyi x phyogs bcu'i rgyal chen bzhi rnams
kyang : rgyal gyi gnas 'dir x rgyal phran sum brgya drug bcu yang : rgyal gyi x (12r)
brag btsan klu btsan la sogs kyang : rgyal x btsan phran sum brgya drug cu yang : rgyal
gyi x yul 'di'i yul lha gnyan po yang : rgyal gyi x (13r) 'gal 'khrul nongs pa ci mchis pa
: mthol zhing bshags so bzod par gsol : sha brgya zan brgya'i mchod pa 'di bzhes la.
rgyu sbyor yon bdag 'khor bcas kyi : ma bsad pa yi stong 'du 'bul : (13v) ma brkus pa
yi 'jal du 'bul : ma chags pa yi bu lon du : 'bul bas khyed kyis bzhe su gsol : mi khyim
gang tsam gyi glud du 'bul : phyugs rab a gang tsam gyi glud du 'bul : chags che nyam
nga bzlog tu gsol : su dang 'phrad pa de la bsgyur :

7.4 Tib.510.19

Az átírás alapja a Tib. 510.19, a []-ben a Tib. 644.41-es kézirat olvasata van.

(1r) bya rgyal bya glag gi bcos thabs bzhugs so / (1v) 'di'i bca' thabs la / bya rgyal bya glag ltar lding bu'i (!) bya gcig gzugs mdzes par bya ba'i mdun du byis pa'i glud mdzes par byas la tshon gyis bsgyur gtor ma cig gi mthar 'theb kyus bskor nas ting lo lan chags sha yis brgyan par bya'o / / gtor ma rnams / hrīḥ ṣṭiḥs bsang sva bha was sbyangs gtor ma rnams stong pa nyid du gyur / stong pa'i ngang las bhrum las rin po che'i snod yangs shing rgya che ba rnams kyi nang du hūm 'od zhu ba las byung ba'i gtor ma rnams dvangs shing thogs pa med pa namkha' mnyam par gyur / om āḥ hūm lan 3 brjod : ṣṭiḥ bsang sva bhas sbyangs glud rnams stong ba nyid du gyur / stong pa'i ngang las glud rnams om āḥ hūm svā hā / lnga zhu ba las byung (2r) / ba'i rin chen sna tshogs las grub pa'i mi'i gzugs yan lag dang nyid (=nyin) lag sogs dbang po kun tshang zhing smra mkhas 'gro shes pa / rgyan gos sna tshogs dang ldan pa yid du 'ong ba / mgron rnams dgyes pa'i yon tan brgya phrag dang ldan par gyur / bar bsam om āḥ hūm svā hā / lan 3 brjod mdun du pha wang long bu'i khri'i steng du dri ['dre] nag po las bgegs kyi rgyal po bya dbyibs can / bya rgyal bya glag gzugs can / mjug ma dang mdzes pa'i spu sdug dang ldan pa / rdzu 'phrul shugs ldan gshog pas bar snang khyab / spyen gnyis nyi ltar 'bar ba / zhal nas 'brug stong gi sgra sgrogs pa [can] / gdon bgegs 'byung po'i [po] mang pos bskor (2v) nas bzhugs par gyur / rang rta mgrin du gsal ba'i thugs ka'i hrīḥ las 'od 'phros [rang gi thugs ka'i hūm las 'od 'phros]/ bgegs kyi rgyal po bya dbyibs can spyen drangs / [+hūm] rang bzhin gar bzhugs gnas mchog nas / / bgegs kyi rgyal po bya byibs can / / mchod pa'i gnas 'dir spyen 'dren no / / thogs pa med par gshegs su gsol / / khyed ni lha yi sprul pa ste / / khyed kyis mi thub gang yang med / / byis pa 'di yid srog skyob phyir / dam tshig dbang gis gshegs su gsol / / dzaḥ hūm baḥ hoḥ mdun gyi bya gzugs dang dbyer med du gyur / tsig tsig tsug tsug nan nan tsir tsir thon thon svā hā / lan 3 brjod bgegs kyi rgyal po bya dbyibs can (3r) / kyis gtor ma'i bcud thams cad drangs te gsol bar gyur / bighnan rā dzā sa pa ri wā ra i dam ba liḥ ta kha kha khā hi khā hi / lan 3 brjod lha bshos gtor ma mar me dang / / ro brgya'i gser skyems mdzes pa'i glud / / sna tshogs rin chen las grub pa'i / / byis pa 'di yi srog glud 'bul / / dga' mgur rol zhing bzhes su gsol / / bzhes nas bu chung byis pa 'dis / / bzung ba yod na btang du gsol / / bcings pa yod na khrol du gsol / / mnan pa yod na theg tu gsol / / bsdams pa yon na lhod du gsol / / nad gdon ma lus sol mdzad la / / byis pa'i tshe srog brtan par mdzad / / (4r) hoḥ bgegs kyi rgyal po bya byibs can / / mchod sbyin glud gtor 'di bzhes la / / byis pa 'di yi nad gdon bgegs / / zhi bar mdzod la rang gnas gshegs //

7.5 Tib.538.7

(6v) gyai (!) yul yang dbang po brgya byin yul / che ba dri za'i tshogs bcas che / gnyan po rgyal po 'bum sde gnyan / rgyu sbyor yon bdag 'khor bcas kyi / glud du sha brgya zan brgya 'bul / sha brgya za (!) brgya 'di bzhes la / bzung ba thong la bcings pa khrol / ngan dgu dug rtsub dgra la bsgyur / kyai / yul yang drang srong me lha'i yul / che ba drang srong mi (!) lha che / gnyan po the'u rang dbun (=spun) dgu gnyan / rgyu sbyor x kyai / yul yang gshin rje'i sku yi yul / che ba gshin rje'i sku'i che / gnyan po ya bdud bcu gsum mnyan (!) / rgya (!) sbyor x kyai yul yang sa bdag klu gnyan yul / che ba sa bdag glu (!) gnyan che / gnyan po sa bdag 'bum sde gnyan / rgyu sbyor x kyai / yul yang gnod sbyin lto 'phye yul / che ba gnod sbyin lto 'phye che / gnyan po btsan po sde brgyad gnyan / rgyu sbyor x kyai / yul yang 'byung po bgegs kyi yul / che ba 'byung po bgegs kyang che / gnyan po rdo rje legs pa gnyan / rgyu sbyor x kyai / yul yang ma yam (!) srin gyi yul / che ba ma yam srin po che / gnyan po ngan sri ma yam gnyan / rgyu sbyor x gyai (!) / yul yang dbang po lha'i yul / che bal ha rgyal dbang po che / gnyan po gza' dang rgyu skar gnyan / rgyu sbyor x (7r) yas kyi bdud chen yos (=g.yos) pa dang / mas kyi sri chen langs pa dang / pha tshan nang gi brgya 'dre dang / khyim mtshes nyes pa'i byol po dang / pha khu rgan gyi rgan sri dang / ma bu yi ni byur 'dre dang / byis pa'i chung sri langs pa sogs / bzlog cing bsgyur cing dgra la bsgyur

7.6 Tib.538.18

Az átírás a Tib.538.18-as kézirat alapján készült, a [] zárójelbe a Tib.537.14-as kézirat olvasatát van.

(10v) kyai sngon tshe bskal pa [ba'i] dang po la // yul ni rgyal [rgya] yul bzang ldan na
// mkhar ni rgya mkhar ldem pa na [la] // de na [ni] rje bdag su bzhugs na // rgyal rje
le [li] ka 'then [then] tshe bzhugs // de la rgyal sras btsan drug skyes // rgyal rjes [rje]
yab sras mnga' 'bangs rnams // mnga' thang longs spyod cher ldan pas // lha der
[dang] bsrung ma yang ma gur [mgur] // lha srin sde brgyad kha yis bcad // dmU bdud
btsan la de che zer // klu gnyan [mnyan] sde [bsdod] ma da btsan zer // lha min [mi]
kun la nga mtho zer // 'jig rten khams na da tshe [che] zer // lha la smod cing 'di
brnyes ['dre bsnyas] pas // der rgyal li ka (11r) then tshe la [lta] // lha dang bsrung ma'i
mgon skyobs [skyabs] bral // der [sde] brgyad dregs pa'i bka' yang bskyon [bkyon] //
rigs drug rnams kyis lan chags gnyer // g.yas [yas] kyi bdud ni steng nas g.yo // mas
kyi sri yang 'og nas langs // par [bar] gyi btsan rnams thang nas khros // klu gnyan sa
bdag thugs khros nas // rgyal rje yab sras rje [rjes] 'bangs skyes [gyi] // mi la na tsha
mang ba dang // phyugs la god kha mang ba dang // srog lus dbang thang rlung rta
rgud // rtsis [ci] byas pa de rtsis [rtse] ma legs // gang bsam pa de don ma grub ['grub]
// dus dang bskal pa de tsam na // ma bslab kun la mkhas pa'i mi // rkong brtsegs
[kong rtse] 'phrul rgyal spyen drangs nas // nyes skyon thams cad sel [gsol] ba la //
'phrul gyi rgyal po [po'i] zhal na re // rgyal rje li ka tshur nyon cig // mi la na tsha
mang ba dang // phyugs la god kha mang ba dang // ci byas log par song ba de // che
bas (12v) che khyer [khyed] ma mkhas dang // btsan pas btsan [tsan] 'tsher [cher] ma
zin na [dang] // phyugs la [po'i] phyugs 'tsher [khyed] ma mkhas pas // steng gi lha
yang ma gsol zhing // 'og gi sri yang ma mnan pa // par [bar] du glud [klu] kyang ma
bsngos [ltos] shig [shing] / bdud kyi dal kha ma bsgyur bas // nyes skyon thams cad de
las byung // dur kha 'chi bzlog bya dgos gsung // rgyal kyi [po] le [li] ka 'then [then]
tshe des [de] // 'phrul gyi rgyal po [la] 'di skad gsungs [zhu] // dur kha 'chi bzlog bya
ba la // yas thag ci 'tshal zhus pa la // 'phrul gyi rgyal po zhal na re // yon bdag sku lus
[glud] tshang bar [tshad par] dgos // zas skom rnam pa sna tshogs dgos // glud rdzongs
sna tshogs dgos zhes gsung // de nas le [li] ka 'then [then] tshe yod [la] / glud yas
rnams ni tshang bar bdag [bsags] / 'phrul gyi rgyal po [po'i] phyag du 'bul // rkong
[kong] rtse 'phrul gyi rgyal po des [de] // dur kha 'chi bzlog 'di skad [ltar] gsungs /

7.7 Tib.522.8

(1v) /na mo manydzu shrī ye / byis pa'i ngar glud gyi bcos thabs la / bya yi gzugs dang rin chen brdar ru dang bcas pa'i 'bru zan gyis byis pa'i glud / dbang po kun tshang zhing / dar zab kyis gos dang / rin po che'i rgyan dang ldan pa bshams la / snod gtsang ma gtor ma ting lo / 'theb kyu gsum 'chang bu gsum dang bcas pa sta gon bya'o // de nas / rang nyid skad cig gis dpal rta mgrin sku mdog dmar po zhal gcig phyag gnyis kyī phyag g.yas seng ldeng gi dbyug la 'phyar zhing / g.yon thugs kar bsdigs 'dzub kyī rtse la me 'bar ba dur khrod chas brgyad kyī brgyan pa / gar gyi nyams dgu dang ldan pa / padma nyi ma ru tra pho mo'i gdan la / ye shes kyī me rab tu 'bar ba'i dbus na bzhangs par gyur / hrīḥ badzra kro dha hya gri wa hu lu hu lu hūṃ phaṭ / om sva bha was stong par sbyangs / stong pa'i ngang las bhrum las rin po chen'i snod yangs shing rgya chen ba stong gsum dang bya phun sum tshogs pa dang ldan par gyur / om āḥ hūṃ / lan gsum brjod / om sarba bid x kham / lan gsum brjod / glud ni / hrīḥ badzra kro dhas bsangs / sba bha was sbyangs / ngar glud stong pa nyid du gyur / stong pa'i ngang las om āḥ hūṃ svāhā / lnga zhu ba las byung ba'i ngar glud rin po che sna tshogs las grub pa'i phung po dang / khams dang / skye mched dang / yan lag dang / nyin lag (2r) / sogs dbang po kun tshang zhing / smra 'gro shes pa / rgyan gos sna tshogs dang ldan pa yid du 'ong ba / mgron rnams dgyes pa'i yon tan brgya phrag dang ldan par gyur / om āḥ hūṃ svāhā / zhes lan gsum byin gyis brlabs / om trig trig nan hur thum dza mā ra ya rbad / bya 'dre sho pa'i snying la dzā dza bya 'dre mā ra ya sod / chung sri mā ra ya sod / gnod byed 'byung po'i bya 'dre dzā dza tsitta mā ra ya dzā dzaḥ bya snying thon / bya rkang chog / na ga ra dzā mā ra ya rbad / mi la pra la phaṭ phaṭ / khyod kyī pha ni mi la dran dra la bhyoḥ ma skeg mo shel lcam la bhyoḥ nu po so sor can la bhyoḥ chung sri bu rkun la bhyoḥ gson 'dre yag pa la bhyoḥ zhes sngags drag / om tzig tzig tsub tsub nan nan tser tser thon thon svāhā zhes zab mo sngags gang mang gzugs khros / byis pa'i sdig sgrib nad gdon thams cad byang zhing dag par gyur / pha ni a dran dra'i nad stod nas zhugs pa'i shantiṃ ku ru ye svāhā / ma rgan mo'i nad smad nas zhugs pa'i x bu gson 'dre'i pags pa'i nad snying nas zhugs pa'i x chung sri rkun po'i nad yan lag zhugs pa'i x gdon chen bco lnga'i nad lus la zhugs pa'i x lha srin sde brgyad gyi nad gdon snying la bzhangs pa'i shantiṃ ku ru ye svāhā / zhes pas brkus / (2v) rma bya'i sgro mdongs kyī dbus su ā las zla ba'i dkyil 'khor gyi steng du hrīḥ dkar po de las 'od zer 'phros / nad pa'i spyi bo nas zhugs / lus kyī stod smad thams cad khyad par spros pas / / nad gdon sdgi sgrib thams cad 'od zer gyi rnam par bsdus nas hrīḥ las rub kyī 'dus par gyur bar bsam / pha ni a dran dra'i nad stod nas zhugs pa'i a pa na ye svāhā / zhes sogs dang / lha srin sde brgyad kyī nad gdon

snying la bzhugs pa'i a pa na ye svāhā / zhes man ngag sngags kyi nus pas bya gdon 'dul / rang rta mgrin du gsal ba'i thugs ka'i hrīḥ las 'od zer 'phros / bgegs kyi rgyal po bya dbyibs can 'khor dang bcas pa spyang drangs / mdun gyi bya yi gzugs dang dbyer med du gyur te gsol bar gyur / om bidhnan rā dza sa pa ri wa ra na mo sarba ta thā ga ta bho x ye svāhā / lan gsum 'bul / hoḥ bgegs kyi rgyal po bya dbyibs can // mchod sbyin glud gtor 'di bzhes la // rgyu sbyor yon gyi bdag po yi // nad gdon zhi bar mdzad du gsol // byis pa 'di yi sngon gyi las // 'phral gyi rkyen las gyur pa'i nad // dus min 'chi dang nad rnams dang // gdon dang bgegs rnams med (3r) par mdzad // gdon bgegs 'byung po'i tshogs rnams kun // nad pa'i tshab tu glud 'di long // rang gi lus la dpe long la // 'di la gnod pa ma byed cig / phan pa'i 'bras bu bde ba dang / gnod pa'i 'bras bu sdug bsngal 'byung // las 'bras bslu ba med pa'i phyir // byams pa'i sems dang ldan par mdzod // chos rnams thamḍ xxx lan gsum brjod / nad pa 'di yi glud tshab tu // ngar mi khyed kyi khyer nas song // byis pa'i ngar glud khyer byas nas // gdon rnams rang gi gnas su gdengs // gal te 'di la 'dug gyur na // nga ni khro rgyal rta mgrin dpal // mgo bo tshal pa rgya ru 'gas // brlag par 'gyur ba gdon mi za // sarba bighna gtstsha // gdon bgegs rang gnas su gshegs par gyur / sumbha ni drag tu brjod cing gu gul gyi bdug // yungs dkar gyi brabs smon lam bkra shis bya'o //

7.8 Tib.527.41

A Tib.527.41-es kéziratot korrektúrázták, amelynek során a javításokat részben a szövegbe, részben a sorok közé vezették be. Ezeket az átírásban [] zárójellel, illetve megjezéssekkel jeleztem.

(1r) gdon chen bco lnga'i byis pa'i glud mdos bzhugs so (1v) /'phags pa 'jam dpal la phyag 'tshal lo // 'dir gdon chen bco lnga'i byis pa'i glud mdos la / 'bru lnga'i la chan rin po'i sna lnga pa'i phye ma bdar la glud bshams / gtor chung bco lngas bskor chang bu lan chags bco lnga bya / dar zab 'am yas stag gis rgyan gyis shel tshigs gser skyems sogs dangs pa byin gyis rlabs / rang yid dam gsal gtab la 'di skad do // kyee ngar gyi glud bzang ngo bo nyid // rkyen ngan bzlog par byed pa'i dpal // ngar (2r) glud gser skyems bcas pa dang // ngar glud rgyan gyis brgyan pa dang / mdos bzang yas stag bcas pa rnams // nad bdag glud bdag rnams la 'bul // mdos bdag chen po mdos bzhes cig // glud bdag chen po glud long cig /rkyen bdag chen po rkyen khyer cig /de nas gdon chen bco lnga glud bsngo ba ni / kyai 'jam pa bu mo ba glang gzugs // byis pa'i gdon chen dang po ste // (2v) byis pa'i mig ni long bar byed // glud kyi bcas mdos 'di 'bul lo // phyi 'chad gnod pa ma byed cig // ri dvags rgyal po sha ba gzugs // byis pa'i dag ni

skyugs par byed // byis pa'i gdon chen gnyis pa ste // glud kyi bcas mdos 'di bzhes la //
 phyi 'chad gnod pa ma byed cig / skems byed pa ni gzhon nu gzugs // byis pa'i 'gul
 zhing skems par byed // byis pa'i gdon chen gsum (3r) / pa ste // glud kyi bcas mdos 'di
 'bul lo // phi 'chad gnod pa ma x brjed byed pa ni wa yi gzugs // byis pa'i 'gre log kha
 chu 'dzag // byis pa'i gdon chen bzhi pa ste // glud kyi bcas mdos 'di 'bul lo // phyi
 'chad gnod pa ma x khu tshar (!) can ni bya rog gzugs // khu tshur 'chang zhing 'byed
 par byed // byis pa'i gdon chen lnga pa ste // glud kyi bcas mdos 'di x (3v) phyi 'chad
 gnod pa ma x [ma mo de ni ri (!) yi gzugs] ma mo yis ni zin gyur na // dgod (rgod) cing
 de ni sgra yang 'byin // byis pa'i lkog ma 'gags par byed // byis pa'i nu ni ngu bar byed /
 / byis pa'i gdon chen drug pa ste // glud kyi bcas mdos x phyi 'chad gnod pa x dza ma
 kis (!) ni rta yi gzugs // gdon chen byis pa'i gdon par byed // nad ni nu ma mi nu byed /
 / byis pa'i gdon chen bdun pa ste // glud kyi (4r) /bcas mdos 'di 'bul lo // phyi 'chad
 gnod pa ma byed cig / 'dod pa can ni rdo rje gzugs // byis pa'i nyid (!) log ngu bar byed
 // byis pa'i gdon chen brgyad pa ste // glud kyi bcas mdos x phyi 'chad gnod pa ma x
 nam gru pa ni khyi yi gzugs // lce la so ni 'chal bar bgyid // byis pa'i gdon chen dgu pa
 ste // glud kyi bcas mdos x phyi 'chad gnod x (4v) srul po pa ni phag gi gzugs // byis
 pa'i skugs pa [ku co] ngu bar byed // byis pa'i gdon chen bcu pa ste // glud kyi bcas x
 phyi 'chad gnod pa ma byed cig / ma dag [javítva: dga'-ra] byed pa byi la'i gzugs [nam
 pa sna tshogs gzugsu 'gyur //] byis pa'i ngu zhing 'gro mi gnyan // byis bya'i gdon chen
 bcu gcig ste // glud kyi bcas mdos x pyhi 'chad gnod pa (javítás az első írnok által: bya
 skad 'don pa bya ga'i gzugs // byis pa'i dri ngan bro bar byed // byis pa'i gdon chen bcu
 gnyis ste // glud x phyi 'chad x) x gnya' gag (!) can ni bya gag gzugs // mgul ba rab tu
 'gags par 'gyur // (5r) /byis pa'i gdon chen bcu gsum ste // glud kyi bcas x phyi 'chad x
 bzhin brgyan [pa ni] 'ug pa gzugs [/] can te [ezt a két szót áthúzta a korrektor] // rims
 kyis btab cing 'khru bar 'gyur // byis pa'i gdon chen bcu bzhi ste // glud kyi x phyi 'chad
 x mig 'chang (=phyang) ba ni pha wang gzugs / [skyigs bu dang ni sngam pa 'byung //]
 byis skad 'don chen ngu bar byed // byis pa'i gdon chen bco lnga ste // glud kyi bcas
 mdos 'dis 'bul lo // phyi 'chad gdon pa ma (5v) byed cig / kyee glud bdag chen po glud
 khyer cig / mdos bdag chen po mdos khyer cig / phyi 'chad gnod pa ma byed cig / gdon
 chen bco lnga'i chos (!) 'phrul bsgyur du gsol // gdon chen bevo brgyad gnod pa bsgyur
 du gsol // gdon chen nyi shu'i gnod pa bsgyur du gsol // the'u rang spun dgu'i gnod pa
 bsgyur du gsol // mi kha'i chos 'phrul gnod pa bsgyur du gsol // chung sri pun (!) (6r) /
 bdun gnod pa bzlog cig bsgyur // rims nad bgegs dang gdon rnams kyis // lan du chags
 pa bsgyur du gsol // glud mdzes gtor chen chang bu 'di bzhes la // byis pa'i 'di la rtag tu

gnod ma byed // 'khor 'dir gnod pa ma byed myur du song // rang rang so so'i gnas su
'gro bar denges // gal te 'gro bar ma song na // khro bo rnam kyī mthu rtsal gyis // mgo
bo tshal ba brgyar (6v) 'gas shing // de bas rang rang gnas su denges / zhes brjod cing
lam dgu mdor bskyal / sum bha ni sogs brjod kyang rung ces so / byis pa'i gdon chen
bco lnga byams pa'i sems ldan par gyur cig / bkra shis /

7.9 Tib.534.1

Megjegyzések az átíráshoz. Az átírás alapja a Tib.534.1-es kézirat. () zárójellel a Tib. 525.2-es, a {} zárójellel az Tib. 591.7-es kézirat eltéréseit jelöltem. A Tib. 543.1-es és az Tib. 591-7-esben előforduló interpolációkat aláhúzással jelöltem. []-be a *Mahāsāhasrapramardana-sūtra* kanonikus szövegében található eltéréseket tettem.

(1v) /dkon mchog gsum la phyag 'tshal lo / /byis pa'i gdon chen bco {bcvo} lnga la
glud gtong ba'i {btang bzhi} thabs la / 'bru sna lnga la byis pa'i ngar glud cig byas la /
mtha' ru (mtha' bskor du) {mtha'} 'chang (chang) bu dang 'thebs kyus {'theb bskyu'i}
bskor / gzhan yang mtha' (+yang dgos) gdon chen bco {bcvo} lnga'i gzugs / ba lang ser
po (az interpolációk a Tib. 525.2-esben nincsenek benne) dang / ri dags rgyal po dkar po
dang (helyette: sha ba) / gzhon nu'i sha mig gzugs dang (helyette: mi) / wa dmar po
dang / bya rog nag po {dang} / mi'i {ma'i} nag po gzugs dang (helyette: ri) / rta dmar
po dang / rdo rje dkar po dang / khyi ser po dang / phag nag po dang / byi la'i nag po
dang / bya dkar po dang (helyette: ne tso) / bya gag sngon po dang / 'ug pa nag po dang
/ pha wang mthing {mthing nag} gi {gis} gzugs byas {la} bskor (pha wang gis mgo po
can dang mi yi gzugs kyī rang rang gi mdog gzhung bzhin bas te zhag)/ byis pa'i za
'phros (zas 'phrod) {za 'phro} dang / ma'i nu zho / steng du blug (yang blug te) /de nas
rang nyid yi dam du gsal {bsal} bar bsgom la (de nas rang yi dam kyī nga rgyal la gnas
na) / {mda' gzhu nam mkha'i 'phang khra bshos bu mar me ngar mi 'chang bu 'theb
kyu'i dang bcvo lnga lnga'i bskor} na mo sangs rgyas kyī bden pa dang / chos kyī bden
pa dang / dge 'dun gyi bden pa dang / gsang sngags dang / rigs sngags gzungs sngags
dang / snying po dang phyag rgya ting nge 'dzin gyis bden pa dang / bden pa chen po'i
mthu dang stobs kyis byis pa 'di la gnod cing (2r) /tshe bar byed pa'i pho gdon mo
gdon srin mo (bsen mo) {bsen ma'i} dam sri {sri'i} the'u {the} rang 'byung po mi dang
mi ma yin la (pa) {pas} gdon dang / bgegs dang log par 'dren pa byis pa'i gdon chen bco
lnga 'dir mchis par gyur cig / ces lan gsum brjod la / bgugs ({'gugs}) bzhug ({bzhugs})
drag {rtag} tu bya'o // de nas {ni} bden pa'i stobs brjod pa ni (brjod na) / sangs rgyas
kun gyi gzi brjid dang // rang rgyal bdag gi ({gis}) gzi brjid dang // dgra bcom rnam

kyi {kyis} mthu dag dang // gsang sngags 'dzin pa thams cad dang // shā ri'i bu yi shes
rab dang // mo'u gal bu'i rdzu 'phrul dang // ma 'gags pa yi mig dang ni // 'od srungs
sbyangs pa'i yon tan dang // ko'u 'dI nya'i (nye'i) sngar thob {lŋar thobs} dang // kun
dga' bo'i {la} thos pa dang // tshangs pa yi ni byams pa dang // brgya byin gyi {gyis} ni
dbang rnams (2v) dang // 'jig rten skyong ba'i yul rnams dang // dbang phyug chen po'i
stobs dag dang // sde (ded) dpon rnams kyi mthu dag dang // 'phrog pa'i ({ma'i}) gzi
brjid rdzu 'phrul dang // de dag rnams kyi {kyis} mthu dang gzis (gzi) // gang la bu ni
mi chags dang // gang yang mngal du mi gnas dang [gang gi mngal ni mi] // skyes pa
bud med 'du ba na [{ni}] // dbang po rnams ni myos par {myongs pas} bgyi(d) // mer
mer po dang nur nur po // bu yi sa bon ma rungs bgyi(d) // gang yang mngal ni thur du
bsgyur [gyur] // sha ma mi 'byung gnod bgyid pa / [de rnams kyi ni ming brjod kyi 'jig
rten mgon po bdag la gson] / 'jam pa po dang (ni) ri dags rgyal // skem byed rjes (brjed)
byed khu tshur can // ma mo dang ni dza mi ka / 'dod {don} pa can dang nam gru dang
// srul po dang ni ma dga' byed // bya dang gnya' bya'i (ba'i) lag pa can // bzhin
brgyan dang ni mig 'phyang ba // (3r) / de ltar gdon chen bcho lŋa po // skad cig tsam
gyis 'dir khug la // lan chags mgron du mchis par mdzod // dza hūm bam hoḥ om
badzra a ghu (angku) sha dzaḥ (ces brjod de) {ces bya} byis pa rnams la 'tshe ba yi
(byed pa) {yin} // gdon chen bco lŋa nga la nyon // nga ni stobs chen khro bo'i {bo}
rgyal // nga ni dpal chen he ru ka // nga ni bcom ldan rdo rje 'dzin // khyod ni 'byung
po bgegs kyi tshogs / (ez az öt verssor nincs az Tib.525.2-ben) / 'jigs pa ({byis pa})
rnams la 'jigs par bgyid // ji ltar byis pa 'dzin pa yis (yin) // mtshan dang gzugs kyang
brjod par bgyi (bgyid) // 'jam pa pos (po) ni zin gyur na // mig ni rab tu 'gyur bar bgyid
// ri dags rgyal (can) gyis zin pa na {ni} // skyugs pa (kyang) mi bzad skyugs par bgyid
// skem byed kyis ni zin gyur na {nas} // skem (3v) byed pas ni byis pa 'gul // brjed
byed kyis ni zin gyur na // 'gro (=gre; {greng} Tib. 525) zhing de {ri} ltar sgra yang
{ba} 'byin (smra ba 'byed) // dbu (spu) ba dang ni kha mchu (=chu) 'dzag // khu tshur
can gyis rab {rang} zin na // khu tshur chang (!, {chang}) zhing 'byed par bgyid // ma
mo yis (yin) ni zin gyur na // rgod (sgod) cing {byed} de ni sgra yang 'byin // dza mi
kas ni zin gyur na [rab zin na] // nu zho nu bor ({bar}) mngon mi dga' // 'dod pa can
gyis rab zin na // mal na gnyid log ngu bar 'gyur // nam grus rab tu zin gyur na // lce la
sos {so} ni 'tshal (=cha, 'chal Tib.525) {chang} bar bgyid // srul pos rab tu zin gyur na
// ku co 'don cing sgra yang 'byin // ma dga' byed pas zin gyur na // rnam pa sna tshogs
gzugs su gyur // bya yis rab tu zin gyur na // mnam (gnam) {nam} pa'i dri ni 'byung bar
gyur // mnya' (!, {gnya'}) lag can gyi (!, Tib. 525-ben is) zin (4r) / gyur na // 'gul la

(=mgul ba) rab tu 'gags par gyur // bzhin brgyan gyi (!, Tib. 525-ben is) ni zin gyur na /
/ rims kyi (!, Tib. 525-ben is) 'debs [btab] cing 'khru bar gyur // mig 'phyang bas ni zin
gyur na // sgyig bu (=skyigs bu, skyed bu Tib. 525) {sgeg bu} dang ni sdam (dam) pa
'byung // byis pa ji ltar skrad bgyid (byed) na // de ni (de'i) gzugs ni brjod par bgyi //
'jam pa po ni ba glang gzugs // ri dags rgyal po ri dags 'dra // skem byed pa ni gzhon
nu'i gzugs // brjed byed pa ni wa 'dra'o // khu tshur can ni bya rog 'dra ([gzugs]) // ma
mo de ni mi yi gzugs // dza mi ka rta yi gzugs // 'dod pa can ni rdo rje'i {yi} gzugs //
nam gru ({grus}) khyi'i gzugs kyi [kyis] ste // srul po phag gi gzugs kyis so // ma dga'
byed pa byi la'i {pa'i} gzugs // bya ni 'dab chags (4v) gzugs kyis so // gnya' lag can ni
bya gags gzugs // bzhin brgyan 'ug pa gzugs su ste // mig 'phyang ba ni pha wang
gzugs / [{de dag byis pa skrag par bygid // 'di dad bu 'phrog ma rungs pa /}] / byis pa
rnams la 'jigs bgyid (byed) pa // mdo sde'i zhags pas drangs nas ni // bcing ba lnga yi
bcing bzhin du // gnod sbyin pho nyas (nya) {nya'i} bkugs pa'i tshe // yangs {yang} pa
can gyi grong khyer du // bcom ldan 'jigs rten mgon po pa'i {bzhi} // spyang sngar khas
blangs dam bcas ltar // byis pa 'di la gnod ma byed // byis pa 'di la glud 'di dga' // glud
'di 'bru sna lnga la byas // rang rang 'dod pa'i rdzas kyis {kyi} bskor // lan chags glud
kyi ngar mi 'di {'dis} // bza' bar {za ba} bzang la gzugs kyang mdzes (mis) // sgron
bu'i so la lung thang mig / smra na ngag snyan (5r) /kyu ru ru // 'gro na 'gro mkhas
stems se stems // byis pa 'di la ma 'tshe bar // glud 'di long la myur du song // gal te mi
'gro 'tshe gyur na // dus gsum sangs rgyas thams cad kyis // ye shes sku mchog gshin
rje {rje'i} gshed // gsung gi mnga' bdag rta mgrin rgyal // dpa' bo chen po thugs khros
ste // gdug pa'i mtshon cha sna tshogs bsname (kyis) // byis pa'i gdon chen bco lnga yis
(!, yi) // gho'u (mgo po) {go po} 'tshal (!, {tshal}) pa brgya ru 'gas {'ge'i} // lus kyang
{kyi} dum bu stong {steng} du byas // brlag par gyur pas {pa'i} gdon mi za // de bas
myur bas nyid du ni // rang rang gnas su 'gro bar bgyis // bgegs kyi cha lugs spang bar
bgyis // gdug pa {sam} ngan gyis (pa) spang bar (5v) bgyis (spangs par gyis) // byang
chub sems ni ma skyes tshe // nam yang sdang bar {ba} ma byed cig / om sum bha ni
sum bha ni hūṃ / ghri hna ghri hna hūṃ / ghri hna pa ya ghri hna pa ya hūṃ / om a na
ya ho bha ga wa na bhi dya ra dzā hūṃ phaṭ / zhes brjod par (ces hūṃ bzhi snags brjod
cing) glud rgyang ring du dor bar bya / gdon chen bco lnga'i skrad pa'i thabs la shin tu
tshad (tshang) {tshangs} la bsduṣ bsduṣ pa (bsduṣ de) 'di byis pa rnams la phan pa'i
phyir du (phyir blo bzang chos kyis rgyal mtshan gyis) sbyar ba'o //

7.10 Tib.629.15

(1r) sha brgya zan brgya bzhugs sho (1v) gzhi ma nag po'i steng du ngar glud sbyin
bdag gi lo grangs sam dgu / de'i mthar chang bu 'theb kyu gsum gsum / sha dum brgya /
zan dum brgya / zas sna 'bri sna tshogs kyang bsog / dkar po'i steng du sbyin bdag gi lus
bsreg pas dri glud byas la khrus bya / sha dum zan dum rnams bya khyi sogs la gtor ro /
dang po glud dang sha zan rnams phyag drug sngags drug gi byin gyis brlabs bden stobs
brjod // kye / dkon mchog rin chen rnam gsum dang // bdag gis lhag bsam bden pa yi /
/ sbyin bdag pho mo 'di dag gi // thog ma med nas da bar du // ma rig 'khrul pa'i las
dbang gis // bcad bsad brdung brdeg brkus 'phrog pa'i // las lan chags pa'i gdon bgegs
rnams // bsam ngan sbyor ba'i lha 'dre dang // nyin mtshan 'khor mar myal (=myul) ba
yi // las 'bras 'dzem med spyod pa rnams // skad cig nyid la gnas 'di ru // mchod sbyin
len par 'dus la shog / rgyal ba'i dkyil 'khor zhal la ltos // ji ltar phan gnod 'bras bu yod //
kye | khyed (2r) rnams gto glud 'di yis rdzongs // lan chags pho mo ngar glud dang //
sha brgya zan gyi dum bu brgya // dkar po lha dang dmar po btsan // nag po bdud dang
sngon po klu // snang srid lha 'dre yongs la bsngo // bzhes la mi 'di'i lan chags khrol //
gzhan yang 'byung lnga'i bdag po dang // phyogs mtshams tshad 'dzin mnga' bdag dang
// nyon mongs bag chags las kyis gdon // lus gdon gnas gdon nyin tshan du // srog
dbugs 'phrog la dga' ba rnams // lan chags pho mo ngar glud dang // sha brgya zan gyi
dum bu brgya // dkar po lha dang dmar po btsan // nag po bdud dang sngon po klu //
snang srid lha 'dre yongs la bsngo // dga' bde'i sems kyis 'di khyer la // mi 'di'i nad las
grol bar mdzod // bzung ba thod (=thong) la bcings pa khrol // bsdam pa glod la mnan
pa khyog / las lan 'khor ba byang bar mdzod // ji skad rgyal ba'i gsung las kyang // dge
sdig (2v) spyad pa'i 'bras bu ni // dkar nag gnyis su nges pa sde (!) // bde dang sdug
bsngal 'bras bu 'byin // zhes gsung bslu med bka' bzhin du // ma nyes ma lan mi 'di la /
/ gnod pa'i sbyor ba ma byed cig / khyed rnams gtan bder spyod 'dod na // bslu med
bden pa'i bka' la nyon // 'bras bu thar pa 'thob par 'gyur // gal te bka' las 'da' 'gyur na //
bza' btung 'di rnams dmyal ba'i rgyu // de la bde ba'i go skabs med // las ngan zhe
sdang sems spong la // dka' (=bka') bzhin mgu ba'i bsam pa yis // sbyin pa'i bdag po'i
sngon las dang // 'phral rkyen las gyur nad dang gdon // thams cad rang sar deng bar
mdzod // phung khams 'byung bzhi snyoms par mdzod // chos dang zang zing sbyin pa
yis // khyed rnams kyis ni rgyud smin te // ka dag klong du ro gcig shog / ye grol gdod
nas rang 'gags kyis // ma skyes bcos med (3r) / ngang nyid du // rang bzhin mkha' la 'ja'
bzhin du // rmi lam bzhin du bsus pa rnams // skye med klong du gatstsha mu // khrus
byas phyogs ngan du dor / sum bha ni brjod / rol mo bya / bzlog pa bya // //

7.11 Tib.644.48

Megjegyzés: az átírás alapja a Tib. 644.88-as kézirat volt, a ()-zárójelbe a Tib. 351.11-es szöveg eltéréseit tettem.

(1r) rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas byis pa'i gdon la glud gtor gtong tshul bdud rtsi'i yol go (1v) /rol pa'i rta skad lan cig bzhad pas kyang / / sa gsum 'byung po'i don snying lkog ma ru / / bros te da dung 'dar byed rta mgrin ltar / / btud nas gdon chen bco lnga'i glud chog 'god / / 'dir byis pa rnams la gnod cing 'tshe bar byed pa'i gdon gyi rigs la glud gtong ba'i tshul ni / gzhi che chung ji ltar 'tshams pa'i steng du / nas dkar nag / sran ma che chung / 'bras / gro / so ba / bra'o / til rnams kyi dar (ngar) phye / (b)sgrub bya'i yan lag lnga dang kha bshal ba'i khrus chus khu ba bgyis shing / lus kyi dri ma bsre(s) pa'i zan mi phyugs mang po'i kha sna'i dbugs kyis bdug par bsgrub bya pho mo gang yin gyi (gzugs) skye mched dod pa khru gang gang (ngam) mtho gang ba / 'byor ma (na) ku ba'i mgo / mu tig gi klad pa sogs glud rabs nas 'byung ba ltar ram / rdzas de dag mtshon tsam re gsas (gnas) so sor bcug pa dang / ma 'dzom kyang / khrus cu dang dri ma bsres pa'i zan la kha sna'i rlung dbugs bdug pa tsam kyi (gyis) kyang rung shing / lag pa gnyis su mtshe yungs kyi sgang bu thogs pa / (b)sgrub bya'i sgos (gos) kyi dum bu bsgon (bskon) cing / ltas ngan gyi bya spu sna tshogs dang / stag ras gzigs ras sogs kyis brgyan / de'i mtha' skor du / bshos bu / glud chung / re'u lug gu'i chung sha / 'o mas bkang ba'i mtheb kyu / chang bu rnams re re nas bco lnga'i (lnga re) byas pas bskor / bar 'tshams (mtshams) rnams su bza' btung / gser dngul gos dar sogs dkor cha gang 'dzom kyis (gyis) bka' (bkang) ste bshams / rang nyid rta mgrin gyi bdag bskyed bzlas pa dang bcas pa rgyas bsdus ci rigs nyams su blang / spro na / yi dam dang chos skyong la gtor ma phul te 'phrin las bcol / de nas glud las (yas) rnams la chab bran / ram̐ yam̐ kham̐ las me rlung (2r) / chu byung bas / / glud yas ma dag dngos 'dzin bsregs gtor brkus / / om̐ āh hūm̐ las bdud rtsi'i rgya mtsho dang / / 'dod rgu'i longs spyod zad mi shes par gyur / / 'bru gsum lan gsum dang / sngags dang ting 'dzin phyag rgya drug gis byin gyis brlabs / de nas sbyin yul 'gugs pa ni / na mo / rtsa brgyud bla ma yi dam dkon mchog gsum / / khyad par rta mchog rol pa'i lha tshogs dang / / dpa' bo mkha' 'gro chos skyong srung mar bcas / / sngags dang ting 'dzin bslu med rten 'byung gi / bden pa'i mthu yis byis pa 'di nyid la / / gnod byed gdon chen bco lnga la sogs pa / / gdon bgegs lan chags sha 'khon gnyer ba rnams / / skad cig nyid la gnas 'dir mchis par gyur / / ces lan gsum bdun sogs brjod par 'gron (mgron) bkugs / glud (dang) gtor ma rnams / na mah̐ sarba ta thā ga ta a wa lo ki te om̐ sambha ra sambha ra hūm̐ / lan nyer cig gam bdun gyis bsngos la / de bzhin gshegs pa bzhi'i msthan brjod // rgyas par spro na glud rabs gyur / (de nas) /

hūm / shar gyi phyogs nas byis pa la // gnod cing 'tshe bar byed pa'i gdon // 'jam pa po
 yis zin gyur na // mig ni rab tu ldog par byed // ri dags gyis zin gyur na // skyugs pa mi
 bzad skyugs par byed // skems byed kyis ni zin gyur na // lang tsho skem shing rgud
 (2v) par byed // de 'dra'i gdon rnams thams cad la // byis pa'i dod du yas glud 'bul //
 gtor ma dang ni chung glud dang // re'u lug gu'i chung sha dang // 'o mas (ma'i) 'theb
 (mtheb) kyu 'chang zan dang // glud chen dam pa 'di bzhes la // byis pa 'di la gnod pa
 ma byed // hūm / lho yi phyogs nas byis pa la // gnod cing 'tshe bar byed pa'i gdon //
 brjed byed kyis ni zin gyur na // 'gre zhing skad ngan 'byin par byed // khu tshur can
 gyis zin gyur na // rgod zhing (cing) bzhin ngan sgra yang 'byin // ma mo yis ni zin
 gyur na // lbu (sbu) ba kha chu 'jog ('dzag) par byed // de 'dra'i gdon rnams zhes sogs
 'dra'o // hūm / nub kyi phyogs nas byis pa la // gnod cing 'tshe bar byed pa'i gdon //
 dza mi (li) kas ni zin gyur na // nu zho mi 'dod ngu bar byed // 'dod pa can gyis zin
 gyur na // mal na gnyid log ngu bar byed // de 'dra'i zhes sogs / hūm / byang gi phyogs
 nas byis pa la // gnod cing 'tshe bar byed pa'i gdon // srul po yi ni zin gyur na // ca co
 'don cing sgra yang 'byin // rgan byed kyis ni zin gyur na // rnam pa sna tshogs gzugs
 su 'gyur // bya yi gdon gyis zin gyur na // mnam pa'i dri ngan rab tu 'byung // de 'dra'i
 zhes sogs / hūm / mtshams bzhi dag nas byis pa la // gnod cing 'tshe bar byed pa'i gdon
 // gnya' (3r) lag can gyis zin gyur na // skyegs (skyigs) bu dang ni ldang (sdang) ba
 'byung // nam gru'i gdon gyis zin gyur na // lce ni so yis bca' ('cha') bar byed // mig
 'phyang ba ni (yis) zin gyur na // 'dar zhing skad ngan 'byin par byed // sbyin rgyal
 gdon gyis zin gyur na // 'khru zhing rims kyis 'debs par byed // de 'dra'i zhes sogs / hūm
 / gzhan yang byis par 'tshe ba'i gdon // gzugs ni shin tu mi sdug pa // mgo brnyan mi
 'dra du ma dang // kha dog rnam pa sna tshogs ston // cha byad rnam 'gyur ma nges pa /
 / grong dang grong khyer 'brog gnas su // rgyu zhing byis pa rnams la 'tshe // skrag
 cing dngangs bar byed pa dang // mdangs dang gzi brjid 'phrog pa dang // tshe la rku
 zhing srog la 'jab // de 'dra'i zhes sogs / gzhan yang byis par 'tshe byed pa'i // lha klu
 lha min gnod sbyin dang // dri za srin po lus srul po // gza' bdud ma mo rgyal mo (po)
 btsan // dmu dang the (the'u) rang 'gong po dang // gri (gre) bo za 'dre shi gshed dang /
 / ma bu'i byur 'dre chung sri dang // stong phrag brgyad cu'i bgegs rnams dang // sum
 brgya drug cu'i gdon gyi tshogs // lan chags 'ded cing bu lon gnyer // sha 'khon chags
 pa ji snyed pa (par) // byis pa'i dod (glud) du yas glud 'bul / (3v) / gtor ma dang ni
 chung glud dang // re'u lug gu'i chung sha dang // 'o ma'i mtheb kyu 'chang zan dang //
 glud chen dam pa 'di bzhes la // byis pa 'di la gnod ma byed // bzung ba thong la bcing
 pa khrol // mnan pa thegs la bsdam pa glod // zos pa skyugs la shis pa gsol (shi ba

gsos) // byis pa gdon las grol bar mdzod // chos rnams thams cad rgyu las byung // zhes
sogs dang / sdig pa ci yang mi bya cing / zhes sog's brjod / de ltar zang zing dam chos
kyi // sbyin pas smin cing grol byas pas // da ni gnod pa'i bsam sbyor spongs // zhi ba'i
sems kyis rang gnas song // gal te da dung gnod byed na // padma dbang chen thugs
khros te // khyed rnams rdul du brlag par byed // de bas bka' las ma 'da bar // mchod
sbyin 'di yis tshim byos la // rang rang so so'i gnas su songs // zhes brjod la / na mo /
rtsa brgyud bla ma yi dam dkon mchog gsum // khyad par rta mchog rol pa'i lha tshogs
dang // dpa' po mkha' 'gro chos skyong srung mar bcas // sngags dang ting 'dzin bslu
med rten 'byung gi / bden pa'i mthu yis byis pa 'di nyid la // gnod cing 'tshe ba'i (4r)
gdon chen bco lnga sog's // gdon bgegs lan chags sha 'khon gnyer ba rnams // 'di ru ma
'dug rang gi gnas su deng // rang gi (nyid) rta mchog rol pa'i thugs ka nas // me mtshon
khro bo dpag tu med spros pas // 'thor rlung drag pos ded pa'i na bun bzhin // gdon
rnams rgya mtsho'i pha mthar bskrad par gyur // rta mgrin gyi sngags la / gnod byed
'byung po u tsa ʈa ya phaṭ / ces brjod cing / gu gul gyis bdug / yungs dkar gyis brab / rol
mo'i tsham rngams dang bcas glud yas rnams lam gyi bzhi mdor bskyal / hūṃ / rang gi
thugs ka'i hūṃ las 'od 'phros pas // rdo rje'i sa gzhi rva gur me dpung gis // yongs su
bskor ba'i bsrung ba'i 'khor lo ru // bdag dang bsrung bya thams cad tshud par gyur //
om badzra rkṣāḥ rakṣaḥ hūṃ / zhes bsrung 'khor bsgom / mngal na bde bar gnas gyur
cig / dbang po yang dag 'phel bar shog / btsas pa 'jigs par ma gyur cig / byis pa ring du
'tsho bar shog / ces sog's bkra shis brjod // glud gtor mdor bsdud bsngo bar 'dod na /
ngar mi dang / gtor ma / chang bu mtheb kyu rnams (4v) bco lnga re'am / shin tu bsdu
na re re tsam dkon cha gang 'dzom bcas bshams la // bsngo ba'i tshig byis pa'i don (!)
du yas glud 'bul zhes sog's tshig rkang drug gi tshab tu / 'dod yon lnga ldan ngar glud
dang // gtor ma bdud rtsi'i rgya mtsho dang // mkho rgu'i longs spyod bsam mi khyab /
'di dag 'bul gyi legs bzhes la // byis pa 'di la gnod pa ma byed // ces pa sbyar / gzhan
rnams snga ma bzhin byas pas 'grub bo // byis pa'i gdon la glud gtor gtong tshul 'di //
sor 'brang gzungs dang chung dpyad man ngag bzhin // chos kyi rdo rjes sdebs pa'i dge
ba yis // 'gro la phan pa rgya chen 'grub par shog /

7.12 Tib. 644.53

(1v) bla ma dang gsang ba'i bdag po la phyag 'tshal lo // 'dir byis pa'i gdon chen bco
lnga bcos pa'i thabs la snod gtsang ma'am / shing leb kyi steng du rin po che brdar ba'i
'jim pas gtsang ma la ri rab bang rim bzhi byas ba'i // de'i steng du gdon ba glang gi
mgo can bzhag // bang rim dang po la lus ni mi'i gzugs la mgo / ri dvags spre'u wa bya

rog ma mo rta rdo rje khyi phag byi la'i bya dang byi ba ne tso 'ug pa pha wang gi mgo
 can rnams bzhag / bang rim gnyis pa la pho gdong mo gdong mda' khra 'phang khra
 rnams bco lnga tsugs / bang rim gsum pa la nam mkha' bcu bzhi'i / steng du nam mkha'
 nag po gcig dang mda' dar 'dzugs // bang rim bzhi pa la dmar gtor zhal zas mar me me
 tog bdug spos / byis pa'i 'gril zan gyi blud rnams gang 'dzom bzhag /de nas yi dam
 lha'i nga rgyal dang ldan pa skyabs sems sngon du btang ba'i mdos rnams bsang
 sbyangs sngags drug phyag drug ting 'dzin drug gyis byin gyis brlabs / 'di skad ces
 brjod par bya'o // kyai sangs rgyas spyod yul mtha' yas khyod la phyag 'tshal lo / bden
 pa rab ston thub pa khyod la phyag 'tshal lo // deng ni bden pa rnams la gnas nas mchis
 par bgyi // (2r) / bdag gis (!) las rnams thams cad 'bras bur bcas gyur cig / gang gi dang
 por 'dzam gling du // rigs sngags rab tu ston mdzad pa // chos kyi rgyal po snang
 mdzad pa // sangs rgyas dpal la phyag 'tshal lo // khyad par 'phags pa'i chos rnams
 dang // tshogs kyi dam pa dge 'dun dang // sangs rgyas zhabs la phyag 'tshal lo // gang
 dag sangs rgyas rang sangs rgyas // sangs rgyas kyis (!) ni nyan thos dang // drang
 srong dang ni 'jig rten skyongs // lha rnams ji snyed mchis pa dag / de kun mi yi 'jig
 rten na // 'di las skyes pa sha stag go / thub chen mnga' la phyag (mngal la 'tshal) 'tshal
 ba yi // gnod sbyin srin po 'di na mchis // rgyal po rnams kyi(s) mthong mi nus //
 bstan par yang ni mi nus so // gang la bu ni mi chags (!) shing / gang gi mngal du mi
 gnas dang // skyes pa bud med 'du ba na // (2v) ...sha ma mi 'byung gnod bgyid pa //
 de rnams kyis ni ming brjod kyis // 'jig rten mgon po bdag la gson / 'jam pa po dang ri
 dvags rgyal... bzhin rgyan dang ni mig 'phyang ba // de dag thams cad sa la rgyu //
 gdon rnams bco lnga de dag ni // byis pa rnams la 'jigs par byed / 'ji ltar byis pa 'dzin
 pa yi // mtshan dang gzugs kyang brjod par bgyi/... (3v) skyigs bu dang ni sdam pa
 'byung // 'di dag byis pa skrag par bgyid // 'di dag bu 'phrog ma rungs pa // byis pa
 rnams la 'jigs bgyid pa // mdo sde zhags pas drangs nas ni / 'di dag shin tu 'gugs par
 bgyi // gnod byed sde dpon chen po ni / dri za tsan dan zhes bgyi ba // yig gi phyag
 rgya de rtal te // sod(song) la gdon ni drag po pa / bco lnga de dag khug cig ces // pho
 nyar yang ni btang bar bgyi // de dag rnams ni skad cig gis // bcing ba lnga yis bcings
 bzhin bkug / badzra angku sha dzah badzra pa sha hum // badzra spho ta bam // badzra
 ghandā ho // gdon rnams bkun (!) nas gzugs brnyan dang gnyis med par bsam la // kyai
 tshangs pa sprul pa'i mdo sde yi (4r) rigs sngags 'di yis gang 'da' ba // ardza ka yi
 dogs pa bzhin // mgo bo tshal pa bdun du 'gas // sād ya the dan / ām ge / bam ga /
 bham ga bha ba ni / i nan ti / bi nan ti // su lu ri ti // gi ri gi ri // sha ba ri // ga ru ni /
 sha ru ni // ga ri // ga ba ri // lo tsa ni // la sa ni // sa la ni // a la bhe // am ga ni // a

la bhe // de la bhe // pra kar ši ni svāhā // zhes dam tshig skrag // de nas / kyai sngon
 tshe 'gro ba'i mgon po mchog / shā kya thub pa spyān snga ru // ji ltar khas blangs
 dam bcas pa'i // gdon chen bco lnga 'khor dang bcas /// bka' dang dam las ma 'da' bar
 // mdos glud da mpa 'di long la // byis pa 'di la gnod ma byed // 'jam pa po ni ba
 glang gzugs // bka' dang x mdos glud x byis pa x ri dvags rgyal por i dvags 'dra //
 bka' dang x mdos glud x (4v) byis pa x skem byed pa ni gzhon nu gzugs // ... brjed
 byed pa ni wa yi gzugs // ... khu tshur can ni bya rog gzugs // ... ma mo de ni ri (!) yi
 gzugs / ... nam grus de ni khyi yi gzugs // ... dza ma ka ni rta yi gzugs // ... 'dod pa
 can gyi rdo rje'i gzugs // ... srul po de ni phag gi gzugs / ... ma dga' byed pa byi la'i
 gzugs / ... bya ni 'dab chags khyung gi gzugs / ... gnya' lag can ni bya gag gzugs // ...
 (5r) / bzhin rgyal 'ug pa gzugs brnyan 'di // ... mig 'phyang ba pha wang gzugs / ... /
 gzhan yang gtor ma zhal zas dang // me tog spos dang mar me dang // pho gdong mo
 gdong nam mkha' dang // mda' khra 'phang khra sogs pa // ting 'dzin sngags dang
 phyag rgya yis // nam mkha' gang ba byin brlabs nas // gdon chen bco lnga 'khor bcas
 la // byis pa 'di glud du 'bul // 'bul ba bdag gis ma nor ro // bzhes pa khyed kyis ma
 'khrul zhig // bzung ba thong la bcings pa grol // bsdams pa lhod la gnan pa rigs //
 gnod 'tshe bsam pa ngan pa spong // las dang 'bras bu bsam mi khyab // rang rang lus
 la dpe long la // gzhan gyi lus la gnod ma byed / (5v) mdos dang glud gtor 'di bsnoms
 la // rang rang gnas su myur du song // gal te myur du ma song na // drag po'i khro bo
 bkas' chad kyis // mgo bo tshal ba bdun du 'gas // lus ni dum bu stong du btub // brlag
 par gyur pa gnod mi za // zhes brjod la / sumbha ni bgegs bskrad / gu gul gyis bdug pa
 mdos phyogs ngan du thag ring bskyal te / 'tshams bcad smon lam dang bkra shis bya /
 stong chen rab tu 'joms pa'i gzungs las bshad pa byis pa'i gdon chen bco lnga bcas pa
 'di tshig pher (phal cher) mdo nas gsungs pa yin pas phan yon che'o //

7.13 Tib.644.76

(2r) sngon tshe mchims yul sul dgu na // mchims rje ni gu zhes bya bzhugs // jo mo
 dpal bza' ting mo btsun // de la nor du ci mnga' na // phyugs ma sna dgu de la mnga' /
 / dus dang skal pa de tsam na // lcam mo mchims bza' ldem ka mas // dmar thab shor
 ba'i dud pa la // gnam lha the dgu ma mnyes te // mchims rje ni gu'i phyugs ma la //
 dal nad yam nad sna (2v) tshogs byung // de la mchims bza' skyol bo yis // kham sa
 bcud can rin chen bsres // phyugs ma sna dgu'i gzugs byas te // byin gyis brlabs te glud
 du btang // mchims rje ni gu'i phyugs nad bsal // de bzhin sngags 'chang bdag gis
 kyang // de ring phyugs kyi glud 'di gtong // kham sa bzang po bcud can ni // rin chen

lga dang mnyam du bsres // ting 'dzin sngags dang phyag rgya yis // 'dod dgu 'byung
 bar byin gyis brlab // kham sa'i rta ni bang ri (!) mgyogs // kham sa'i 'bri ni zho re che
 // kham sa'i lug ni bal re che // kham sa'i mdzo ni theg re che // kham sa'i glang ni
 rmo re bzang // kham sa'i ra ni 'o re che // kham sa'i mkhar ni gnas re bzang // phyi
 nas ltas na kham lags kyang // nang ni rin chen sna dgu nyid // rang rang mtshan pa spu
 yi glud // sha lhu bcu gnyis lus kyi glud // mtshe ma nyag gcig rus kyi glud // yungs
 (3r) mo rkang bzang don snying glud // mon lug gla sgang nang khrol glud // 'di 'dra'i
 phyugs glud ya mtshan can // lha bdud chen po'i phyag tu 'bul // btsan dang rgyal po
 phyag tu 'bul // sman dang ma mo'i phyag tu 'bul // klu dang sa bdag phyag tu 'bul //
 gshin rje yi dvags phyag tu 'bul // the brang 'gong po phyag tu 'bul // gshin 'dre gshin
 rngog phyag tu 'bul // yon bdag phyugs ma sna dgu la // bzung ba thong la bcings pa
 khrol // sha dmar glo dmar ma gtang zhig // spyang kha spyang kha ma btang zhig /
 gnod dang 'gal ba ma mdzad par // bu lon lan chags bral bar mdzod // chos rnams
 thams cad rgyu las byung // zhes pa nas / 'di ni sangs rgyas bstan pa yin // dkon mchog
 gsum gyi bden pa dang // chos skyong srung ma'i mthu stobs dang // las 'bras rten
 'brel bden pa'i stobs // mchod sbyin 'di yis nus (3v) pa pa yis // dmigs yul phyugs kyi
 tshogs 'di la // glo tshe rgyu gor nad rims dang // gag lhog shu phol gcan gzan gyi //
 nyer 'tshe ma lus zhi gyur cig / 'byung ba bzhi las bskyed pa yi // 'gal rkyen zhi zhing
 g.yang bcud 'phel // zho mar 'o ma rgya mtshor bskyil // spang gshong be'us khengs
 par shog / phyugs la gnod byed lha 'dre rnams / 'bul ba'i glud bzang 'di khyer la //
 phyugs 'dir gnod 'tshe ma byed par // rang rang gnas su da songs shig /

7.14 *Grib 'joms*

A szövegben található nagymértékű szövegromlás miatt összevetettem a szöveg 1981-84 között, Paroban megjelent kiadásával (*Bla ma dgongs 'dus* 1981, vol. 11, pp. 20-71).

A [] zárójelben található variánsok e kiadás elérő szövegrészeit jelzik.

(800) spyi don dang po grib 'byung ba'i rgyu ni bdun las: bla ma yi dam mkha' 'gro
 dang: slob dpon mched dang lcam sring la sogs pa rnams kyi sku gsung thugs yon tan
 phrin las rnam spyod dang 'gal zhing: phyi nang gsang ba de kho na nyid: rtsa ba dang
 yan lag gi dam tshig dang 'gal zhing chags nyams su gyur pa'o: gnyis pa ni: rang nyid
 ye nas lha ngan pa'am: dam nyams pa la brten nas: ye shes dang las las grub pa'i lhas
 ring du spang pa'am: rdzas 'dre can bcangs pa'am: gnas 'dre can du bsdad pa'am: bred
 sngangs ye 'grogs drag po byung ba'am: mi 'dre (801) gdon can gyi rim gro drag po
 byas pa'am: rim 'gro dang gto dpyad log gam: gzhan sngags pa la sogs dang 'gras sam:

'phru brlog sa rdo shing brag gnyan po bshig bkral bcad sogs byas pa'am: dam med
 dang 'dre can la: dbang mnos: chos bshad: byin rlabs byas sam: mdor na phyogs log pa
 la sogs rnams kyi rkyen byas nas 'dre gdon dam sri phung 'dre zhugs pa: gsum pa ni:
 grogs po ngan pa: dam nyams pa: mna' zos pa: sdom med: khirms shor: dme po: yugs
 sa: mdze po: rab (=rabs) chad: 'dre can: khel shor: sdig can: bsam ngan sogs pa: mdor
 na: blo nyams pa'i mi: grogs bsdong sdeb ngan pa rnams so: bzhi pa ni: de rnams kyi
 rgyud dam: lag nas 'grim pa'i bza' btung dang: dkor la 'bag pa'i bza' btung mtha' dag
 pa dang: mkhos sar gyi dang: kha shul ngan pa rnams dang: kha rlangs drod mo dang:
 'bag rtsog can la sogs pa rnams so: lnga pa ni: phung shul dang rtog pa'i dbang gis dur
 (802) khrod dang: 'du khang dang: gong ma'i grongs (=grogs) ngan de rnams kyi bsdad
 shul: khang khyim: gnas mal: 'dre ngan chags pa'i sa phyogs yul stong la sogs: mdor na
 bkra mi shis shing yid du mi 'ong ba'i sa cha yul phyogs brang khang rnams so: drug pa
 ni: sngar gyi grogs ngan de rnams kyi lag nas byung ba'i spyad pa: zhva gos kyi rigs
 dang: chos sde las byung ba'i rdzas 'od can: rten rab gnas med pa: gza' skar dus tshod
 ngan pa la bzos pa'i zhva gos sam: spyad pa de 'dra la skyes pa'i dud 'gro: de 'dra'i dus
 nas lag tu byung ba'i rigs: 'phrog 'joms kyi rdzas la sogs pa: mdor na bkra mi shis pa'i
 rigs kyi zas nor mtha' dag pa'o: ro 'khyam: ro btsog: mdze ro: grib ro: dme ro: dam
 nyams dang sdom shor gyi ro: ro rdum: ro rul: rnel ro: rang gis rang bsad pa'i las ro la
 sogs te: ro btsog can dang: ro bdag med mtha' mon rgya bal gyi ro rnams so : spyi don
 gnyis pa rkyen cis bslangs pa: rnal 'byor pa gang dang gang dag: rtog pas brtson du
 bzung ba: (803) 'khrul pa'i gong bur [khong bur] chad [chud] pa: nga bdag gi sgrog gis
 bcings te: go cha brtan [bstan] po'i gting [brdeng] med pa'am: shin tu gtsang zhing dag
 pa: dar dkar dang bram ze ltar gyur pa'am: bdag lus 'dres gzir: nad kyis gdung: gshis
 ngan: kha nas rtog pa rags: ltas ngan par gyur pa la sogs pa rnams kyi rang gi srid pa'i
 dbang gis sam: gzhan gyi ngan spyod la 'byung ngam: ngang ngam shugs kyis 'byung
 ngam: dbang med du gyur pa'i shugs kyis: gong du bstan pa'i lus ngag yid gsum gyi sgo
 nas dam tshig chags nyams 'gal 'khrul du gyur pa'am: rang tshul ngan pa'i dbang gis
 skyob pa'i lha dang bral zhing:gnod pa'i 'dre gong du bstan pa rnams kyis: snyad sna
 tshogs pa la brten nas:lus ngag yid gsum gtses sam [gcer ro]: grogs po ngan pa de rnams
 dang: 'grogs shing bsdebs nas bsres [sre ba] slad du ma byas sam: bza' btung ngan pa de
 rnams khong du song ba dang: gnas ngan pa de rnams su bsdad pa dang: 'grims sam
 bshig khrol byas pa tsam gyis: spyad pa ngan pa de rnams phugs su sbas sam: (804)
 bcangs te: lus la rgyan gos byas pa'am: ro bag ran pa de rnams dang 'bags pa la sogs pa
 la brten nas: lha ye shes pa dang las la grub pa rnams dang ring du 'gyangs shing: tshe

rabs su bar chad kyi 'dre bdud 'byung po bzhugs [zhugs] so: yang dag gi don la bsgribs: bde skyid kyi myu gu skam du bcug pa rnams kyis grib 'byung ba'i rkyen byas shing: bde legs kyi yon tan thams cad bsgribs so : spyi don gsum pa: rtags gang la shar na: rnal 'byor pa'i lus ngag yid gsum la 'char te: lus la grib phog pa'i rtags: nad kyi rigs mang pos: lus phyi nang: yan lag nying lag la sogs pa rnams gzir [gzer] zhing na ba dang: 'dar ba dang: srid pa dang: bems [bem] pa dang: brnya' [rnya](=snya?) ba dang: sbur [skur] ba dang: gnyid pa dang: rmug 'thibs dang: shed med pa dang: sgyu [rgyu] ba ngan pa dang: dri ma chags pa dang: mdog ngan par 'gyur ba dang: dri ngan bro ba dang: skra dang ba spu gzings pa dang: sngar bas bzhin mi sdug pa la sogs te: lus la sngar med pa'i ltas ngan mi 'dod pa sna tshogs (805) pa 'byung bar 'gyur ba dang: ngag la phog pa'i rtags: skad 'gags ['gag] pa dang: 'dzer ba dang: lu ba dang: 'khun [mkhun] pa dang: sngangs [sngang] pa dang: skad glo [blo] bur du zhom pa dang: skigs [skig] pa dang: 'khrigs ['khyig] pa dang: digs [dig] pa dang: bla rdol [blab rtol] dang: cal col [bcāl bcol] du smra ba dang: lces 'khrig pa [lce 'khril] dang: mi snyan pa dang: gzhan gyis mi brtsi [gzhan gyi mi rtsi] zhing: mi nyan pa dang: mi kha 'du ba ['dus pa] dang: gag [gags] pa dang: lba [sba] ba lhags pa la sogs te: mdor na skad kyi rnam grangs la skyon gyi rnam pa mang du'dus ['jug] par'gyur ro: yid la grib phog pa'i rtags: snying mi dga' ba dang: dran pa nyams pa dang: myos pa dang: sang sing [seng seng] por byed pa dang: bred rlabs [byings pa] dang: yid 'chus dang: ci yang byed mi spro ba dang: 'tshig ['tshigs] pa dang: khro ['khro] 'dod pa dang: rlongs [rlang] por 'gyur ba dang: skyo [bsgyo] ba dang: tab tab [tob] po dang: mun mun po [pa] dang: rtog pa sna tshogs pas gzings pa dang: phyogs med du 'chi ba la sogs te mdor na: sngar mi [ma] 'byung ba'i log min du ma 'byung bar 'gyur te: de yang (806) dug gsum kha rgyal du 'chor [mchor]: de'i dbang gis [gi] 'phral gyi bya spyod kyang: ci [byi] mi 'dod pa'i brdab [stab]snol: bya nyes log spyod dme [spyod log mu] yug log dgu sna tshogs pa 'byung bar 'gyur:

7.15 Tib. 644.89

7.15.1

hūṃ⁵³⁸ mi kha'i rgyal mo {<po>} bram 'chung (!) [bra mchu] {(bram mchu)} <bya mchu> ma / / khyod kyis [{<kyi>}] lag tu {cha sal=? chas la} rdzongs skur {bsgyur} <rdzong bskur> ro (khyod kyis mi kha bzlog pa'i phyir)/ / yas {yam} dang gto [gto'i] la

⁵³⁸ Megjegyzés az átíráshoz: Az alapszöveg a 644.89-es kézirat; []-ben található a 603.1-es olvasasta, ()-ben Bzhad pa'i rdo rje szövege, {}-ben a 644.101-es szövege, <>-ben a Gu ru rnon rtse szövege.

{thig le} (yas dang thags la) <yas dang sog la> gshegs su gsol // rgyu sbyor mi kha
dgra la bhyo {yon bdag mi kha gang du bhyoh} (-) <rgyu sbyor yon gyi bdag po la> //
dang po mi kha gang nas {(du)} <ga nas> byung (babs) // bar du mi kha gang du babs
[bab] // tha <mtha> mar {ma} mi kha gang du <na> nas (!) <gnas> {byung} // de nas
mi kha gang du bhyoh / (---) <->/ sngon dang {<tshe>} sngon [sdan] gyi dul rtsa [dus
tsa] na {(dus nyid du)} <dus 'di ru> // rgyal bu de ni {chos kyi rgyal po} don 'grub
[{grub}] la (<chos rgyal rgyal bu <po> don grub la>) // lha sbyin {byin} (min) la sogs
bdud {gdung} rnams gyis (kyis) <kyi> {dang} // mi kha bram [(bra)] mchu'i [mchu]
gdon [nong] pa {mang pos} byung (gnod pa btang) <dmod btang bas> // thabs la
mkhas pa'i 'jam dpal gyis // lo brgyad lon pa'i khye'ur [byi'ur] {khyi'ur} sprul // mi
kha sna tshogs rdzas bsags ste {pa'i} <te> [ez a sor nincs a 603.1-ben] (kis betűvel:
<{mi kha sna tshogs yas bsags te}>) // [2v] mi kha sna tshogs bor byas nas {'khor bcas
bor nas btang} <bde byas pas> // rgyal po [(bu)] don grub 'khor bcas kyi [(<kyang>)]
{kun} // mi kha dag (rnams) las thar ba bzhin // de bzhin {<de ring>} rgyu sbyor yon
bdag yang <kyang> {'khor bcas 'di} (rnal 'byor bdag cag kyang) // mi kha dag (rnams)
las thar gyur cig // dang po mi kha de ra [ru] srid [song hūm] <de ltar byung> {(ez a
sor nincs meg a 644.101-ben, Bzhad pa'i rdo rje-nél)} // bar du mi kha gang du {la}
babs [bab] // rgyal po inta 'dra [{intra}] (<indra>) bho [((<bo>))] dhi la [yi] // skye bo
{po} yongs kyi mi kha byung {(<'dus>)} // hūm [((<->))] smis [((<rmi>))] ltas {lam}
mtshan ma ngan pa [ma] byung {ngan pa la sogs pa'i} <mtshan ngan sna tshogs byung>
// rgyal po de'i thugs 'khrugs nas {mi kha rnam par sna tshogs byung} <rgyal po chen
po thugs khros te> // thabs la mkhas pa'i slob dpon gyis {gyi} <dang> (--) // slob dpon
<mkhan po> bho (<bo>) dhe [(<dhi>)] sa tvas [(<tva>)] (<yis>) kyang {bho dhi sa tva
spyen drangs pas} // mi kha bram <bra> 'chu [bra mchu] <mchu'i> sna tshogs bsags
{yas bsags nas} (<yas bsags te>) // lam gyi [3r] bzhi 'dor [(mdor)] dor ba yis (bor byas
pas) {rgya lam bzhi mdor bor nas dang} // rgyal po mi kha dag {(rnams)} las thar // de
bzhin {ring} rgyu sbyor yon bdag [dag] yang {gis} (bdag cag 'khor bcas rnams) // mi
kha dag (rnams) las thar gyur cig / {e helyett: ci bsam don rnams 'grub par shog} /
{bhyoh} de nas mi kha gang du 'bab [bab] {bhyoh} (babs) // spa [ba] skor (slob dpon)
bhai {bha gor bhe} ro tsa na la // rgyal kham (sngags pa) yongs kyis (kyi) mi kha 'dul
[('dus)] {rgyu sbyor yon gyi mi kha 'dus} // mtshan ltas {rmi lam} (rmis ltas) ngan pa
sna tshogs byung (rmis) // slob dpon shi ri {shri'i} (shri) sing ha {(singha)} [shes rab
seng kha] yis // (2r) / mi kha bram (smra) 'chu (mchu'i) [bra mchu] sna tshogs bsags
{yas bsags pas} (yas bsags te) // lam gyi {rgya lam} bzhi mdor dor ba yis {nas dang}

(bor byas pas) // spa (pa) skor (gor) bhai {bha gor bhe} ro tsa na yang {yis} // mi kha dag (rnams) las thar ba bzhi // de ring rgyu sbyor yon bdag yang {'di} (bdag cag 'khor bcas rnams) // mi [3v] kha dag (rnams) las thar gyur cig // {bhyoh} de nas mi kha gang du 'bab [bab] {(babs)} // rgyal po khri srong sde btsan [btsang] {lde btsin} (lde btsan) la // slob dpon rnams kyis {yul gyi} (yongs kyi) mi kha 'dus // mtshan gsum mi kha sna tshogs bsags [(rmis)] {rmes} // nyin gsum rgyal po thugs ma dgyes [bgyis] {dgongs pas} (kyang 'khrugs) // slob dpon padma 'byung nas [(gnas)] gyis [(kyis)] {spyan drangs nas} // mi kha bram [bra] mchu sna tshogs bsags {sna tshogs yas bsags pas} (sna tshogs yas bsags nas) // lam gyi {rgya lam} bzhi mdor dor ba yis {bor te btab} (bor byas pas) // rgyal po mi kha dag las thar // {3r} de ring (de bzhi) rgyu sbyor yon bdag yang {la} (bdag cag 'khor bcas rnams) // mi kha rnams las thar gyur cig // mi kha gad [dag] {rnams} las thar gyur cig / (-) // {bhyoh} de nas mi kha gang du babs [bab] // [4r] rgyu sbyor yon bdag 'khor bcas la (bdag cag 'khor dang bcas pa la) // mi kha bram [bra] mchu (mchu'i) 'dus (lus) so [(po)] zer // de la sngags 'chang bdag gis kying [kyang] (ni) {mi kha sna tshogs 'dus po zer // de la sngags 'chang 'di dag gis /} // mi kha'i yas stags sna tshogs sogs [bsags] (sna tshogs yas bsags nas) // lam gyis [(gyi)] bzhi 'dor [(mdor)] dor ba yis // rgyu sbyor yon bdag 'khor bcas yang (bdag cag 'khor dang bcas pa rnams // mi kha rnams las thar gyur cig / ci bsams thams cad 'grub gyur cig {ci bsam don rnams 'grub shog /}) // mi kha byung [byur] 'dre'i kha nas thar / {-} / {bhyoh} 'tha' [{tha}] mar {ma} mi kha gang na [du] {la} gnas // byar mi [mib!] tub (!) {byad la bsdu} dang bkra mi shis // 'dre ngan yod pa'i mi la gnas [kha nas] {'dre rnams g.yon pa mi rnams la} // bkra mi shis ba [pa] sna tshogs stod [gtong] {kha mchu bkra mi shis pa rnams} (-----) / {ya cha ltas ngan sna tshogs byung} mi kha bram [(bra)] mchu rtsal chen po {rtsal can de} (mthu rtsal can) // [4r] brag la phug [phog] na {thug nas} (thug na) smad [(rmang)] {rmangs} nas 'jigs {bskyel} ('byal) // mtsho la 'khog [phog] na {chu dang thug nas} (dang thug na) steng [rming] {(gting)} nas skams (bskam) // mi [{me}] la 'phog la [phob na] {dang thug nas} thal bar 'gro {ya cha byed} (mi dang gtam bsnol sna tshogs byed) // bkra mi shis pa sna tshogs stod [gtong] {mi kha nam pa sna tshogs byung} (-) / kyai [(skyes)] pa'i (pa po yi) {bu} srog la skol [rgyol] {rkol} (rgol) bar byed (--)/ bud med snying du [la] 'jug bar byed // gyis [byis] pa chung rgyur [rgyud] cod [gcod] par byed // {-} rdo rje ta bya'i sa 'khrags [lta bu'i sra 'begs] kyang {rdo rje lta bur khrig par byed} (rdo rje lta bur mkhregs kyang) // mi khas [kha'i] {kha} myur du 'jigs par byed // de bas (phyir) mi kha sam [yam] chen

khyed [khyod] {ya mtshan can} (mthu rtsal can) // 'dir [(di)] ru ma 'dug rang nas (=gnas) gsong [song] {mi kha ma 'dug gzhan du song} (gzhan du denges) /

7.15.2

Az átírás alapja a 644.89-es kézirat, a []-ben a 603.1-es olvasata van.

/ phu [phung] 'di mgon [rgod] pa khyad [khyed] du 'phags // dge bshes chos mdzad shing [shin] tu mang // btsun ba [pa] chos [5r] zhin [gnyen] shing [shin] du [tu] mang / / 'di ru ma 'dug te du gsong [de ru song] // mi kha'i grod dhas chen po na [grong khyer chen po nas] // sman shar [sman shing] thags 'thag [thag thag] ling se ling // (2v) stags [stag] sha (=shar) [shal] mnga' rgyag [mda' smyug] spring se spring [spreng se spreng] // co [gtso] mo bdun gros [gro] shig se shig // 'di ru ma 'dug te [de] ru bson [song] // mi kha'i gros sa [grogs pa] de na yod // yon mchod 'khor dang bcas ba la [yon mchod 'khor thams cad kyi // chags chen nyan dang (=nyam nga) mi kha rnams /] // stang (=sdang) [stong] par byed pa'i dgra la bhyo: [/ /] gnod par byed pa'i bgegs la bhyo: [/ /] bar chod [chad] kyen [rkyen] ngan stengs [steng] du bhyo: [/ /] kha smras kha mchu dgra la bhyo: [/ /] zlog gcig dams [dam] nyams [5r] dgra la zlog: [bhyo/] rgyur gcig [bsgyur cig] dam nyams dgra la gyur:[bhyo/] mi kha'i smris [rmi] ltas ngan pa thams cad dgra la zlog tu gsol: [zlog] ltas ngan rgyang [brgyad] cu rtsal cig [rts gcig] yang: [/ /] than las [ltas] mi kha'i stengs [steng] du zlog: [/ /] yeng 'phrog sum rgya [ye 'brog gsum brgya] drug cu zlog: [/ /] zlo [blo] bur bdun cu [rgya] nyi shu bzlog: [zlog] dus min 'chi ba co rgyad [bco brgyad] zlog: [/ /] bzlog gcig [zlog cig] rtang [sdang] ba'i dgra la zlog: [/ /] rgyur gcig [sgyur cig] sdangs [sdang] pa'i [ba'i] dgra la rgyur: [sgyur /] mi kha'i byur [byung] yugs [yug] ngan pa dgra la zlog tu gsol: : mi kha bram [bra] mchu'i [mchu] glud [glud mdos] // khrom rgyur [sgyur] dang bcas pa rdzogs sho [so] /

7.16 Tib. 644.101

(3r) / bhyoḥ sdang bar byed pa dgra la bhyoḥ [-]⁵³⁹ bkra mi shis dang byad [byar] ma btub // pho mo [mo lo] ngan pa [pa'i] thog tu [steng du] bhyoḥ mkha' ltar bhyoḥ la rbad [ser] ltar bsgril ['grim] // sngags 'chang bdag gi bka' ma cig [gcog] // dkon mchog gsum gyi bka' ma cig [dam ma 'da'] // rnal 'byor bdag gi dam ma 'das [-] // de nas mi kha gang du bhyoḥ khyim sgo lam srang 'di dag tu [nyid du] // pha mtshan byad 'di byad (byang?) gyur nas [pha dang bu yi bdud langs te : pha tshan nang gi rgya 'dre langs :] // pha mtshan [ma tshan] gzhan la bhyoḥ sde btang [ste gtong] // pha mtshan

⁵³⁹ Megj.: a []-ben a *Rin chen gter mdzod* szövege van.

gzhan la mi bhyoḥ nas [ru : dang po mi kha gcig gi bu] // de [da] ltar khyim gcig mi
 dang 'phrod [bzhin du 'phrogs] // pha gcig [dang] bu la bzang ngan med // de bas pha
 mtshan [tshan] gzhan la bhyoḥ [da ni bhyoḥ ba gang du bhyo: khyim sgo lam srang 'di
 nyid du : 'bangs la rje yi bka' byung te : yul mi yo zhal byung ba dang : yul mi nang du
 mi bhyo ru : dang po rje bo gcig gi 'brang : rmings dang gros rnams gcig tu byed : rje
 gcig 'bangs la nye ring med : de bas yul [49] mi'i zla la bhyo: de ni bhyo ba gang du
 bhyo:] khyim sgo lam srang 'di dag tu // yul bdag yul 'di byung ste btang [yul bdag
 phung 'dre'i nang byung ste] // srid 'dre brgya 'dre byung sde btang [srid de rgya 'dre
 byung ba na] // srid 'dre rang gi nang du bhyoḥ [srid sde rang gi yul du bhyo] srid 'dre
 rang la mi bhyoḥ ru [srid sde'i yul du mi bhyo ru] // dngos po tha tshigs gcig byas las
 [dang po tha tshig gcig tu byas] // de ltar [da lta] blangs nas gcig tu byas [blo gros gcig
 tu byed] // bral cig mi la bzang ngan med [gros gcig mi la bzang ngan med] // de bas
 srid sde [sde'i] nang du bhyoḥ da ni bhyoḥ ba gang du bhyoḥ khyim sgo lam srang 'di
 dag tu // grang ba nang du cho ga byas [grong pa'i bu tsha cha ga che] // khyim mtshe
 nang du byol zor bhyoḥ da ni khyim mtshe rang la bhyoḥ [--] khyim mtshe [mtshes]
 rang la mi bho ru [mi bhyo ru] // chu dang rtsal ma gcig tu byas [rdzas rnams gcig tu
 byed] // 'gro 'dug lam srang [mal stabs] gcig tu byas [byed] // lam gcig mi la bzang
 ngan med [mi gcig mi la snga phyi med] // (3v) de nas [bas] khyim mtshe [mtshes] rang
 la bhyoḥ [+da ni bhyo ba gang du bhyo] khyim sgo lam srang 'di dag tu // khyod dang
 'dre sri lan nas 'ong [cha dang ching gi sri langs pas] // na mnyam mtshe mnyam thog
 tu bhyoḥ na mnyam de la mi bhyoḥ ru [na mnyam de yi byol so byung : na mnyam de yi
 dar la bhyo : na mnyam nad du mi bhyo ru] // chang du rtse thog gcig tu byas [mthun
 pa'i lo ni gcig tu skyes : sdong po'i rtse grogs sdong stang gcig] // yang skyes 'dren zla
 gcig tu byas [che skyed kun tshang gcig tu byed] // tshang gcig mi la re dgos med
 [tshang gcig mi la rgan gzhon med] // de bas khyim mtshe rang la bhyoḥ na mnyam
 mtshe mnyam mi la 'gyur // de ni bhyo bhyoḥ bdag du bhyoḥ [de na srid sde'i ang la
 bhyo: da ni bhyo ba gang du bhyo: sa bdag rgyal po de la bhyo: zhang blon drag po de
 la bhyo:] phur khyim srid sde nang du bhyoḥ [phung khyim srid sde rnams la bhyo: E
 ponttól a két szöveg között nagyobb eltérések vannak] bram dang g.yog 'khor steng du
 bhyoḥ dgra bo mi nor thog tu bhyoḥ ba bdag du gsol // bhyoḥ bhyoḥ sdang ba'i dus la
 babs // bhyoḥ bhyoḥ sdang ba'i dgra la bhyoḥ dgra bgegs thal bar rdul du rlog // bdun
 rgyud rtsad nas gcog par mdzod // phu na sha pho ru 'dzin bdud kyi byol // de yang
 sdang ba'i dgra la bhyoḥ bya rog sder 'dzing dam bu'i [rgyal po'i] byol // de yang
 sdang ba'i dgra la bhyoḥ g.yag tu sder dzing btsan gyi ltas [g.yag po ru 'dzings rmu yi

byol] // de yang sdang ba'i dgra la bhyoḥ srod la srin bya rgyal ba yang [srod la srin bya
kyung kyung zer] // de yang sdang ba'i dgra la bhyoḥ tho rangs 'ug pa rgod pa bzlog
[tho rangs 'ug pa gad mo rgod] // rgongs (?) glags glad pa bzang ba bzlog // nam lha
dkar po ltas ngan x rta la msther ma phyung sde x ma mo'i khra zor g.yos pa x ltas ngan
brgyad bcu rtsa gcig x de ring ltas ngan dgra la bhyoḥ do nub gnod pa'i bgegs la bhyoḥ
bhyoḥ bhyoḥ byang ma'i gnod byed kyi thig tu bhyoḥ bzlog bzlog bzlog ma ra ya
bhyoḥ bzlog bzlog bhyoḥ bhyoḥ ma ra ya phaṭ gser skyems 'bul la gtor ma 'phen //
bsrung 'khor bsgoms / zhes pa ...

7.17 Tib. 351.18

Tib. 351.18a

(15r) kyee / 'bru mchog ngar gyi mi bo che // zho sha'i snying la dung gi rung (rus) //
bse yi shal la mchal (!) gyi khrag // ku ba'i mgo la zer mo'i skra // dbang po'i lag la
chu srin sder // lung thang mīg la mo khab sna // 'gron bu'i so la le brgan lce // lag
g.yas gsar (15v) la g.yon pa g.yu // rkang g.yas lcags la g.yon pa zangs // za 'og gos la
rin chen brgyan // yid ni dran pa wa la la // rus ni dkar mdangs ye re re // sha ni smug
dang kham se kham // khrag ni dmar mdangs breng se breng // drod ni tshe mdangs
lam se lam // dbugs ni 'gyu dangs breng se breng // gdong ni bkrag mdangs ya la la //
skra ni mdzes rgyan pu ru ru // lag pa g.yab stangs si li li // mīg ni mthong stangs
rgyangs se rgyang // sna ni dri zhim tshangs se ching // kha ni bzhad gad ya la la // lce
ni smra skad sha r ara // rkang ni 'gros stabs lam sa lam // gos ni bzang gos lhab ma
lhub // bza' bas kha dro thibs se zhib // ngag ni tshangs pa lha yi gsung // rang ming
cho 'brang sha ra ra // yar gyi sgang bu mtho mtho nas // gsung snyan de ni kyu ru ru /
/ mar gyi gshong bu dma' dma' nas // 'gros bzang de ni ldems se ldem // co co de ni
ldir ldir nas // skyes pad mag la chas pa 'dra // rgyan rgyan de ni pur pur nas // na
chung bag mar chas pa 'dra // bri bri de ni bkod bkod nas // stag gzig tshang nas thon
pa 'dra // sgo gsum phung kham skye mched tshang // mkho rgu'i longs spyod bsam
mi khyab // 'dod yon rnam lnga lhun gyis grub // 'di 'dra'i glud bzang ya mtshan can /
/ rgyal po 'khor dang bcas pa la // dmigs yul sbyin pa'i bdag po yi // las dang srog g
iglud du 'bul // mi las lhag pa'i glud bzhes la // bzung ba thongs la bings pa khrol //
mnan pa theg la bsams pa glod // zos pa skyugs la shi ba gsos // khram kha bsgyur la
sho drel spos // mtshon dru sgril la byad thag chod // ming yig byang dmar dkyus nas
thon // nad dang gdon las grol bar mdzod // srung ma bdud du ma 'bab cig / bsten lha

'dre ru ma brzdu zhig /sngon gyi lan chags yod gyur na // mchod sbyin 'di yis tshim
byos la // bu lon lan chags thams cad khyer // yid kyi re ba bskong bar mdzod /

7.18 ITJ 569

(1r) gtor ma 'dI dkon mchog gsum gI byin kyI rlabs dang / dpal phya na rdo rje'I mthu
dang / mgon po dam 'tshIgs can mchod pa'I bden bas / gtor ma 'dI yid bzhIn gI kha zas
su gyur cIlg / chos kyI bcud dang ldan ba'I long spyod du gyur cig / de ltar gyur pa'I
gtor ma 'dI / myI 'dI zhes bya ba la / tshe rabs 'grangs pa nas / mkhon dang gcugs su
gyur pa 'am / tshe dang las kyI bu lon 'chags pa 'am / tshe 'dI la glan ka rnyed cing
skabs tshol ba'i dbang gis / gnod pa byed cIng byin rlabs ngan pa gtong ba gang lags pa
de dag thams cad la myI 'dI'i glud dang skal ba dang skyin bar byIn kyis brlabs te / gtor
ma stsal cIng gtang gIs gnod dang bgegs su gyur pa de dag thams cad / dkon mchog
gsum gI bka' dang phyag na rdo rje las bstogs pa gong du smos pa rnams kyI byin kyI
rlabs kyi gtor ma 'di dag thams cad so sor thob par gyur cig // thob nas kyang gtor ma
'di la gnas shing brten so so'i long spyod kyi rgyur gyur cIlg // tshim zhing mgul rangs
par gyur nas / byams pa dang snying rje'i sems skye bar gyur cig // dpal phyag na rdo
rje dang 'jIlg rten skyong ba las bstogs pa'i bka' dang / rang gI dam tshig rjes su dran
bar gyur nas / gtor ma 'di khyer te / myI 'di bsarñ ba ngan pa dang / sbyor ba ngan pa /
byin rlabs ngan pa ci byas pa thams cad (1v) slar bsdus shing bstul nas // so so'i gnas su
deng bar gyur cig // de ltar ma gyur te dkon mchog gsum gi bka' bcag gam / dpal phyag
na rdo rje la bstogs pa rIlg sngags gyI rgyal po dam chen rnams kyi bka' dang / bden
ba'I byin rlabs thams cad las 'gal bar byas na / gdon dang bgyags (=bgegs) su gyur pa
khyed rnams la // dam tshig dang dmod pa'i chad pas mgo dang snying tshal pa brgyar
'gas dang / rdzu 'phrul dang / mthu stobs stong te / 'byor ba thams cad thar bar lags par
gyur te / 'dI las bstogs pa ma legs pa'i nyen mang po 'phral dang yun du 'byung bar
gyur te nyam thag par 'gyur gis / de lags soms la byin rlabs ngan pa thams cad bsdus
nas / dkon mchog gsum gi bka' spyi bo nas blangs te / rang gyi gnas su dong bar gyur
cig / de ltar lan cig lan gnyIs lan gsum gI bar bar bsgo nas / na dpa la byabs te gang nas
gdon ba'I phyogs su gtor ro / 'dI ni khyod kyi dmal bya'I chu / dam tshIlg 'das na bsreg
par byed /...

7.19 ITJ 419

(3) / glud gtor ni // zhal zas dang dkor ca la stsogs pa sna tshogs (4) bshams ste // lcags
kyu dang zhags pa dang / lcags sgrog dang dril bu 'i phyag rgya bcings ste // sngags

bzlas shIng gtor ma la gthugs ste // gtor ma'I dkyil du zla ba'I dkyil 'khor gyI steng du
 // 'dza hung bang ho rnams bkod de // lcags kyu la stsogs pa'i sngags dang phyag
 rgyas gdon bgegs gang gnod pa bkug ste / zhags pas bcIng / lcags sgrog du bcug / drIl
 bus mnan te bred par bsams nas // gtor ma'i phyag rgya gong nas 'byung ba bzhIn /
 glud gtor la gtugs te // sngags nyi shu rtsa gcig man chad (5) bzlas na // chu gtsang mas
 kyang blugs la // bsngo zhIng smon lam du gdab pa ni // gnod pa'i gdon bgegs la gtor
 ma stsal pa 'dI // dkon mchog gsum gyi byIn kyi rlabs kyis // bgegs su gyur pa de dag
 gI longs spyod phun sum tshogs par gyur nas // lus sems kyI rgyud tshim ste // tshe
 rabs kyi rnam par smyin pa zhig na yang 'dis bra // 'phral gyI rkyen las byung ba'i
 bsam sbyor ngan pa zhig na yang / 'phral du zhi ba dang / lan chags dang bu lon du
 gyur pa zhig na yang 'dis (6) 'khor nas / byams pa'I sems dang ldan pas / so so'i gnas
 su 'gro bar gyur chig // 'jIlg rten las 'das pa'I bgegs zhig na yang // bdag cag gI bsam
 sbyor 'dI mchod pa'I rkyen du gyur nas gnod pa myI byed par gyur cIlg // 'jIlg rten pa'I
 begs zhig ste gtor ma blangs nas kyang gnod pa myI gtong na // gtor ma 'dI rdo rje
 'ching ba chen por gyur nas / lus dang ngag yid thams cad bcIngste / mthu dang gzI
 byin ci 'ang myed par gyur cig // ces brjod nas // 'dI ni khyed (7) kyI dmyal ba'I chu //
 dam tshigs 'das nas bsregs par byed // dam tshig bsrungs na dngos grub ni // rdo rje
 btud rtsI zas kyIs 'grub // ces brjod de / gtor ma ltag 'og kun la / chos kyI sbyin ba 'i
 tshigs bshad bya // nad pa zhIg na sngags dang phyag rgyas lus bsrungs la // lcags kyu
 'i phyag rgya dang sngags kyis // bgegs kyI sbyor ba ngan pa dang nad kun byabste /
 gtor mar gtor nas 'tshams gcad lus bsrung/...

7.20 Tib. 351.7

(7v) bla 'gugs cho ga tshad ldan byed rnams kyis // sngon 'gro bca' shoms lag len rgyas
 pa dang // dngos gzhi'i cho ga sngon byon dam pa'i gsung // byin can bsgyur bkod
 med pa legs mod kyang // yo byas sna mang mi 'dzom sbyin bdag dang // cho ga rgyas
 pa mi lcogs sgrub pa pos // long skabs med par phral du sgrub dgos tshe // 'di tsam
 gyis kyang phan par 'gyur snyam sems // rtog ges dregs pa rnams la 'dis ci bya //
 snying brtses gzhan phan sgrub pa srid mtha' tsam // gto chog rim 'gros rnyed pa tshol
 rnams dang // rkyen gyi gtses pa 'ga' la phan thog shog / bla blu'i cho ga rin chen srog
 gi chad mthud zhes bya ba 'di bla 'gugs dgos pa 'ga' zhig gi skabs/ lag tu bza' btung gi
 rigs zhig thogs te/ ming nas khyi 'bod pa bzhin byed pa las/ bya thabs gzhan mi shes pa
 mang po mthong bas rkyen byas te/ mdos gto glud gyi cho ga 'di rigs sde snod la
 sbyangs pa'i dge bshes rnams 'gal rkyen med cing lto 'grangs nyi mas dros (8r) /pa'i

skabs spangs bya dang/ nad gdon sogs kyis gtses dus blang byar mdzad pas/ spangs
 blang gang gi phyogs yin pa ma shes kyang/ rma khar phan na khyi tshil gyi dpe bzhin/
 nye bar mkho ba'i skabs kyang srid snyams te btsun gzugs dharma badzra gyis yid dga'
 chos 'phel zhes bya ba'i skyed mos tshal du bris pa'o//

7.21 Tib. 351.7

Az átírás a Tib. 351.7-es alapján készült, a ()-ben Sle lung Bzhad pa'i rdo rje szövege, a
 []-ben Kong sprul Blo gros mtha' yas szövege van.

(3v) kyai / nyi ma nub phyogs pha ki (gi) na // bdud mkhar nag po'i nang shed na //
 bdud rje re ti [te] 'gong [mgo] yag bzhugs // sprul pa pha [pho] bdud bcu gsum 'gyed //
 skyes pa kun gyi srog gcod byed // za ma mo yi sri[d] la brku [rku] // byis pa chung gi
 tshe la brku [rku] // bdud po bla rkun (brkun) bcu gsum gyis // deng gi ('dir) [de ring]
 rgyu sbyor yon bdag gi / bla srog brkus sam gzahms srid na [bla dang srog la brkus
 bzhams srid]// bla glud gser skyems 'di bzhes la // bzungs [bzung] pa thongs (thong) la
 bcings pa khrol // bsdams pa glod la mnan pa theg // zhi ba chen po'i ngang la bzhugs /
 / kyee / nyi ma byang shar mtshams shed na // srog bdag rgyal po pe har khyod // gtsug
 lag khang gi srung ma yin // sprul pa 'dzam gling kun la 'gyed // sa bdag 'gong po pho
 nyar gtong // the brang [the'u rang] stod sde'i rgyab rten [brten] byed // sems can
 rnams kyi [kun gyi] srog dbugs lan ([len]) // dam sri spun dgu ([dgu'i]) kha 'dzin byed /
 / bla rkun pe har 'khor bcas kyis // rgyu sbyor yon gyi bdag po 'di ['di'i] /...

7.22 Tib. 636.2

Az átírás alapja a Tib. 636.2-es kézirat, []-ben a Tib. 644.64-es kézirat olvasata
 található.

7.22.1

[(2r)] hūṃ de ring rgyu sbyor yon bdag la // rgya gar chos kyi rgyal po dang // rgya
 nag khrims [khram] kyi rgyal po dang // dge ser [ge sar] dmag gi rgyal po dang // stag
 gzig [ta zig] nor gyi rgyal po dang // rgyal bzhi'i mi kha dgra mchu 'di // 'di rnams
 sdang ba'i dgra la zlog / 'di rnams gnod pa'i (2v) bgegs la zlog / de ring rgyu sbyor yon
 bdag la // blon pa'i [po'i] mi kha dgra mchu 'di / ... / btsun mo'i mi kha dgra mchu 'di
 / ... / skye mo'i [bo'i] mi kha dgra mchu 'di / ... bud med mi kha dgra mchu 'di / ... /
 byis pa'i mi kha dgra mchu 'di / ... / bu mo'i mi kha ... / 'phung bar byed pa'i sri la
 zlog / om pa ra sa ya kro hri ri ri tsha a ba na ye svāhā / hūṃ gnam gyi bya thang ngan
 pa dgra la zlog / mi kha dgra mchu thams cad dgra la zlog / sa yi bya [2v] thang ngan pa

dgra la bhyoḥ mi kha dgra mchu thams cad dgra la zlog / bar gyi bdag than [thang] ngan pa dgra la bhyoḥ (3r) / mi kha dgra mchu ... bya byed ny shu rtsa bzhi ... ltas ngan brgyad cu rtsa gcig ... pho rog sder 'dzin byed pa ... spar [sbad] kha nga 'brug byed pa ... gla ba khyim du 'ong ba ... nad dang rmi lam ngan pa ... bcol ba'i 'phrin las grub par mdzod // hūm 'jam dpal zhi ba'i bka' la nyon // dkon mchog gsum po gzu [gzung] dang dpang [dbung] // khro rgyal rta mgrin gzu [gzung] dang dpang [dbung] // yi dam lha tshogs gzu dang dpang // ma dang (3r) mkha' 'gro gzu dang dpang // chos skyong bsrung ma'i gzu dang dpang / 'jig rten dregs byed gzu dang dpang // bdag dang rgyu sbyor yon bdag la // 'khor rnams bsrung la rkyen rnams zlog / ...

7.22.2

(3v) [3r] hūm shar phyogs rgyal po'i mi kha dgra mchu chod // lho phyogs bod kyi mi kha dgra mchu chod // nub phyogs mon gyi mi kha dgra mchu chod // byang phyogs rgya [nag] yi mi kha dgra mchu chod // steng gi rgyal po zhal lce chod // bar gyi btsan dang ma mo'i zhal lce chod // 'og go klu dang sa bdag + bsam ngan sbyor rtsub ngan pa'i zhal + phu nu'i [phu'u nu'u] bsam pa ngan pa'i + (4r) / ltas ngan brgyad cu'i [cu] rtsa cig + bgegs rigs stong phrag brgyad cu'i + gdon rigs gsum brgya drug cu'i + nad rigs bzhi brgya rtsa bzhi'i zhal + sdang dgra thams can zhal + gnod byed thams cad + 'byung po thams cad zhal lce chod // mi dang mi ma yin la sogs // mi kha zhal lce nag po thur [zur] du chod /

7.22.3

(4r) [3r] kyai slob dpon 'di yi bka' bzhi'i la // las [lus] byed lha 'dre de ['dre] rnams kun // bka' dang ma bkal lam bstan no // rang rang so so'i gnas su gdeng // bzhengs shig bzhengs shig [bzheng cig bzheng cig] da bzhengs shig [cig] / song cig song cig da song cig / mi dang 'du ni dbye la song // gal te mi 'gro 'dug gyur na / mgo bo 'tshal pa [tshal ba] brgya ru 'gas // lus ni dum bu stong du 'gro // bde [de] bas rang rang gnas su gdeng // bka' dang (4v) dam las ma 'da' bar // lam 'di rgya gram bzhi mdor mnan // yon bdag 'di yi mi kha bgyur // rnal 'byor bdag gis bka' ma cag // mi kha dgra mchu'i [mchu] gto nag 'di // lan cig tsam yang brjed [brjed] las kyang // phag lam lta bur ri rab nyil // glang [gling] chen lta bur rgya mtsho skem [skom] // me lce lta bur nags tshal bsreg [sreg] / tshur la ma 'ong phar la song // sdang bar [ngar ngar] byed pa'i dgra la zlog // gnod par byed pa'i dgra la zlog / phung bar byed pa'i dgra la zlog / ... hūm bla ma yi dam mkha' 'gro dang // chos skyong bsrung ma'i mthu stobs kyis // bdag la

sdang ba'i dgra bo 'di // skyabs pa byed pa'i lha dang phyed // 'gro ['go] bar byed pa'i
 lha dang phyed // bsrung bar byed pa'i lha dang phyed // skyabs gnas dkon mchog
 gsum (5r) / dang phyed // pha [pho] lha 'phrogs na g.yas nas phyed // ma [mo] lha
 'phrogs na g.yon na phyed // dgra lha spyi gtsug rnam par rgyal // dgra bgegs ming
 [mi] rung bre ba 'di // de [dri] chung 'phreng ba'i myos par gyis // rdo rje zhags pa
 mgrin pa 'ching // rtse gsum gyis nas gnas gsum bsdu // gri khug gis ni [nas] gsheg
 [bshegs] nas kyang // thod [thed] pa klu la myur du chos // don [gdon] snying lnga bo
 bcod [gcod] la gsol / sha khrag ma [lha] mo 'khor bcas gsol

7.23 Tib. 351.18

7.23.1

(4r) de'i dbus su rgyal po pe kar sku mdog smug nag / phyag gyas mkhar gsil dang /
 g.yon lhung bzed thogs pa / min dri dmar po'i ber gser ske rag gis bcings pa'i steng du
 za 'og dkar po'i 'jol bar lhab lhub tu gsol ba / dbu la sag zhu chen po gsol zhing shel gri
 rked la btsugs pa / glang chen sna ring la zhon pa / g.yas su phyi blon ha shang langga
 nag po thob dang zhags pa nag po 'dzin pa / dom gyi slog p agyon cing / ra skyes la
 zhon pa / g.yon du nang blon pu kar rdo rje dbang dmar nag / mi snying rlon pa thogs pa
 / ber nag gyon cing dre'u la zhon pa / mdun du sna khrid mon pu putra nag po / ra skyes
 la zhon pa / g.yas spu gri dang / g.yon gtso bo'i glang chen gyi sna thag bzung nas
 'khrid pa / rgyab tu phyi khrid tshangs pa stag lag dmar po / spu gri 'dzin cing stag la
 zhon pa / gzhan yang g.yas su pha tshangs pa dkar po shing ris 'dzin cing stag la zhon
 pa / g.yon du ma klu mo dmar mo shing ris dang rin po che thogs pa stod mi la smad
 sbrul mjug tu 'khyil ba / mdun du 'bro bza' dpal mo dkar mo dang / pho yong bza'
 thang rgyal dkar dmar gnyis dung phor thogs nas mchod yon spreng ba / rgyab tud am
 sri nag mo ro zan ma spu gri dang dung phor thogs pa / de dag gi (4v) phyi rol tu mdun
 na bud med nag mos bar ba gdeng ab brgya / g.yas na dpa' bo go mtshon thogs pa brgya
 / g.yon na nyan thos ngur smrig gyon pa brgya / rgyab na sngags pa zhva nag phod ka
 can brgya ste ru 'dren sde bzhi'i tshogs dpag tu med pa / gzhan yang / mon phrug gar
 byed pa / a tsa ra dung 'bud pa / bande / mi nag / bud med / byis pa / spre'u la sogs pa'i
 pho nya sprul pa sna tshogs pa nams dang / de dag gi phyi rol tus dong zla bco brgyad
 po kha dog dang phyag mtshan dang bzhon pa sna tshogs pa rang rang gi 'khor dang
 bcas pa dang / bdud mo re ma tī / ba lam drel sna ma / skyin mthing g.ya' ma skyong /
 khri sman sa le ma nad bdag ma mo'i tshogs dang bcas pa / gzhan yang dkor 'dre /

smyo 'dre / gshin 'dre / mtha' 'dre yul 'dre phung 'dre / bgegs rigs lan chags sha 'khon
gnyer ba'i tshogs rnam...

7.23.2

(5r) kyai / sngon gyi bskal pa dang po la // dgung sngon mthon po'i yar steng na //
bdud dang klu gnyis tshogs pa'i sras / shel gyi byis pa lo brgyad tshul // de nas bar gyi
bskal pa ru / bha ta hor gyi sgom grva na // dkor bdag chen por bzhugs pa ste // mtshan
ni kyung chen klu 'brug 'dul // de nas bskal pa tha ma la // bsam 'grub shel gyi brag
phug tu // dkar po spyang gcig zhes byar grags // de ring mdos kyi mgron du byon //
(5v) khyod ni rdzu 'phrul bsam mi khyab // res dga' (!) chos skyong rgyal po'i tshul //
res 'ga' dkor bdag rgyal po'i tshul // res 'ga' smyo 'dre rgyal po'i tshul // sprul pa
stong gsum kun tu khyab // skye 'gro kun gyi srog la dbang // phan dang gnod pa ci
yang byed // de ring mdos kyi mgron la byon // kyai / khyod ni res 'ga' rgyal po'i tshul
// dbu la sag zhu gdugs thabs gsol // phyag na mkhar gsil spar bu thogs // sku la stag gi
pags pa gsol // chibs su glang chen sna ring bcibs // sprul pa sna tshogs kun tu 'gyed //
rgyal po'i tshul gyis spyang 'dren gyi // de ring mdos kyi mgron la byon // res 'ga'
khyod ni blon po'i tshul // dbu la smyug ma'i tshag zhu gsol // phyag na spu gri lcags
kyu 'dzin // sku la dom gyi pags pa gsol // chibs su senge dkar mo bcibs // sprul pa sna
tshogs kun tu 'gyed // blon po'i tshul gyis spyang 'dren gyi // re ring mdos kyi mgron la
byon // res 'ga' khyod ni bran g.yog tshul // dbu la sag zhu dmar po gsol // phyag na
stag spyang rgyal mtshan 'dzin // sku la mon dri'i lva ba gsol // chibs su rva skyes
kham pa bcibs // sprul pa sna tshogs kun tu 'gyed / ...

7.23.3

(8v) kyai / sngon gyi bskal pa'i dang po la // li yul ljang (!) ra smug po ru // slob dpon
pra che ha sti yi // gtsug lag khang bzhengs dkor nor kun // dkor (9r) / srung rgyal po
khyod la gtad // de tshe mi bsrin 'khor rnam kyis // gdug rtsub gnod pa che ba la //
slob dpon de yi gting 'dzin gyis // gzir zhing gnad la bor ba na // rgyal po 'khor dang
bcas pa yis // srog gi snying po phul nas kyang // bka' dang dam la gnas par bgyis // de
tshe khas blangs dam bcas bzhin // bdag dang dmigs yul sbyin bdag la // gdug rtsub
gnod pa ma gtong shig / mdos glud yas mchod 'di bzhes la // bzung ba thongs la bcings
pa khrol // bsams pa glod la mnan pa theg // zos pa skyugs la shi ba gsos // nad dang
gdon las grol bar mdzod // de nas bar gyi bskal pa la // bha ta hor gyi yul kham su //
hor gyi sgom gra'i srung ma dang // nor rdzas dkor cha khyer ba'i rjes // dkor bdag

rgyal po 'brangs te phyin // gdug rtsub cho 'phrul che ba la // slob dpon padma sabha
was // srog snying blang nas gzir ba na // bka' 'bangs bgyid par khas blang bas // pe
dkar gling du rten btsugs nas // shing bya can du mtshan yang gsol // dkor nor bsrung
ba'i gnyer kha bcol // dam tshig can gyi dkor srung dang // chos mdzad rnams la sdong
grogs byed // dam las 'gal la chad pa 'bebs // (9v) dkor nor khyer la cho 'phrul gtong /
/ de bas the rang nag po dang // dam tshig rjes gcod bya bar grags // blon po sna khrid
rjes 'brang sogs // 'khor na gnas pa'i gdug pa can // sdong zla bco brgyad la sogs pa //
gdug rtsub can gyi lha 'dre yis // rgyal khams kun la gnod cing 'tshe // ltas ngan cho
'phrul sna tshogs dang // nad yams god kha lo nyes gtong // skye bo yongs kyi rgyud
dkrugs nas // 'thab rtsod 'khrug long la sogs pa // sdig pa'i las la sbyor bar byed //
chos mdzad rnams kyang bslu byed de // ma grub lha zhal mthong ba dang // ma
bsgom mngon shes 'char ba dang // don med 'du 'di g.yeng ba sogs // phan pa'i zel
gyis gnod par byed // khyed kyi mtshan nyid de 'dra bas // sngon las phral gyi rkyen
dbang gis // bdag dang dmigs yul sbyin bdag la // gdug rtsub gnod pa btang srid na //
slob dpon padma'i dam tshig soms // mdos glud yas mchod 'di bzhes la /...

7.23.4

(9v) yang gcig rgyal po g.yo can gyi // skye bgyud cho 'brang ma smos na // mi shes
snyam du brnyas bar byed // de phyir khyod kyi mtshang de smos // sngon gyi bskal pa
thog ma'i dus // pha ma ded dpon gza' mi la // bu ni ming sring gnyis su byung //
mchod gnas dge slong gcig kyang bzhugs // de tshe sras po rgya mtsho'i gling // rin
chen len par chas pa la // pha (10r) / mas bshol kyang ma nyan par // 'gro bar brtsam
tshe pha ma gnyis // gru gzengs thag par 'jus pa la // khros te ber ka mgo la rgyab //
pha ma gnyis ka dus gcig bsad // 'dod bas myos te sring mo la // log par spyod pa
mchod gnyas kyi // dge slong de yis mthong ba las // gzhan la bsgrags kyis dgos pa yis
// bla mchod dge slong de yang bkrong // slad nas de la 'gyod pa skyes // slob dpon
dga' rab rdo rje'i drung // ngur smrig blang nas khrims mnos kyang // sngon gyi bag
chags ngan pa yis // slar yang mi dger bag med spyad // shi nas gnod sbyin gdug par
gyur // sring mo dam sri nag mor skyes // shantiṃ ro zan zhes byar gyur // las kyi 'brel
bas ming sring gnyis // bsdong nas 'gro la 'tshe bar byed // gdug can rgyal po lcām dral
khyod // sngon las 'phral gyi rkyen dbang gis // bdag dang dmigs yul sbyin bdag la //
gdug rtsub gnod pa btang srid na // dga' rab rdo rje'i dam tshig soms // mdos glud yas
mchod 'di bzhes la /... yang gcig sngon gyi dus kyi tshe // yul ni bsam yas brag dmar
du // ru bab chu mig zhes bya bar // chu mig dge ba bya bar skyes // rab tu byung nas

chos spyod pa // btsun pa chos 'bar bya ba lags // der yang bag chags ngan pa'i mthus /
 / rang gi slob (10v) dben gzung ma dang // slob dpon dge ba rin chen gyi // bstun mo
 bzo za ring mo la // log par g.yem pas bslab khrims nyams // yo byad 'tshol du phyogs
 su 'khyam // rgyag chad bkres skom ltog pas gdung // ci bya gtol med gyur pa'i tshe //
 byi ba khung du 'dzul ba mthong // bkres shing ltog pas ma bzod par // byi ba bsad nas
 bza' snyam te // gseg shang gis ni byi tshang brus // byi bas skyabs su gsol na yang //
 ma nyan gsod tshe byi ba des // phyi mar gshed du 'gyur ba yi // smon lam btab cing
 bden tshig brjod // de nas chos 'bar shi nas su // dam sri pe thel nag por skyes // 'gro
 ba kun la 'tshe bar byed // sngon las de yis da lta'i dus // dam nyams pe thel nag po
 khyod // byi ba'i thod par brub pa dang // byi ba'i blud bur bcing ba dang // byi tshil
 gsur dang byi ba bshos dang // byi shas mchod pa de tsug lags // gdug pa can gyi pe
 thel khyod // sngon las phral gyi rkyen dbang gis / ... / de nas bskal pa'i tha ma la //
 slob dpon padma 'byung gnas dang // slob ma nam mkha'i snying po gnyis // bsam
 'grub shel gyi brag phug tu // bzhugs pa'i dus su pe dkar khyod // byis pa lo brgyad
 gcig tu sprul // sku g.yog 'bangs kyi (11r) / rnam pa yis // slob dpon chen po'i dgongs
 nyams blang // lan gcig slob dpon mnal ba'i tshe // seng ge'jigs su rung bar sprul //
 dam rdzas dkyil 'khor bshams pa dkrugs // kha gdangs mig gcer rna ba dkrong // 'jigs
 dang 'thab tshul bstan pa na // slob dpon chen po mnal las bzhangs // kha tvām rtse
 gsum phyag rgya yis // seng ge'i snying gargtad pa na // nam mkhar 'phyos te yal nas
 song // bandhe smug po gcig tu sprul // gnam rdo lug tsam mkha' nas 'phang // slob
 dpon chen po'i dbu la phog / cung zad rgyal ba'i rnam pa mdzad // sangs nas rgyal po'i
 cho 'phrul du // dgongs te rgyal po'i srog nas drangs // gzir nas bkugs pas dngos su
 'ong // bzod par gsol te srog snying phul // bka' dang dam la gnas par byas // 'das nas
 srog rtse chad par byas // mdos dang glud kyis bskang pa dang // gnod na dkar (!)
 shing bskrang (!) pa dang // 'khri thag bcad cing gzir bar byas // pe dkar rje blon
 'bangs bcas khyod // slob dpon padma'i dam ma 'dral // sngon las phral gyi rkyen
 dbang gis ...

7.23.5

(30v) snga ma ni rgyal po sku lnga yin la / de'i mdos chog bla ma dam pa rnams kyis
 mdzad pa'i 'khyer bde ba mang du snang ba'ang / gdon rigs su gyur pa'i 'jig rten pa'i
 rgyal po la mdos gtong tshul thor bu 'ga' zhig las cha tshang ba ma mthong (31r) 'ga'
 zhig gis rtog ge'i rigs pas mdos kyi rnam bzhag ci yang med par brgya bzhi dang kha
 'bar ma'i cho ga sogs la dpe blang ba'i rang bzo'i chog bsgrigs byas pa la snying po

med cing/ la las rgyal gsol rdo rje'i sgra dbyangs la/ rgyal po'i gdon la gtong ba'i mdos
 chog gi dum bu dang 'phar gnon sogs sbyar ba ni lha srung dang 'dre gdon gyi dbye ba
 tsam yang ma shes pa'i blun rtags ston pa tsam du zad la/ slob dpon padmas mnga' bdag
 khri srong la gnang ste 'bum thang du gter du sbas pa gter ston rgyal mtshan pas bton
 pa'i mdos chog 'phrul mig gsum pa bya ba de mdo khams phyogs 'dir dar rgyas che
 yang/ gter gzhung du song bas dkrugs sdebs dgos pa mang du snang ba rnams/ grong
 sngags (31v) blun po 'ga' zhig gis rang bzor sdebs pas/ sbyor dngos rjes gsum sogs kyi
 rnam bzhag ci yang med par lhag chad nor 'khrul dang grong tshig rang ga bas slad pas
 blo ldan mgu ba bskyed nus mi 'dug /des na 'dir ni bca' thabs dang cho ga'i 'gros rnams
 phal cher de dang sgo bstun cing/ go rim khrig chags su sdebs/ tshig gi sbyor ba gsar du
 spel te mdos spyi'i rnam bzhag dang mi 'gal ba'i lugs su bgyis pa yin no/ /snyigs ma'i
 dus su rgyal gdon dang/ /dkor 'dre'i gnod pa ches mang bar/ /rgyal mdos btang na phan
 no zhes/ /mchog dman du mas lag len byed/ /'on kyang sbyor dngos rjes tshang ba'i/
 /cho ga 'khyer bde dpyad bzod pa/ /med phyir khyod kyis bsgrigs shig ces/ /du mas nan
 tu bskul ba na/ /mdos kyi cho ga'i rnam bzhag ni/ rigs pas sgrub par mi nus shing/ /bka'
 bstan gzhung lugs che rnams kyang/ /'di yi dpang por 'os ma yin/ /shes na mdos gzhung
 rang lugs kyi//rnam bzhag 'gros shig yod srid kyang/ /kho bo phyogs der ma sbyangs
 pas/ /mun nag 'dom 'jal lta bur gyur/ /'on kyang sa lam rnams bzhag [32r] /dang/ /blang
 dor ston pa'i gzhung min phyir/ /cung zad 'khrul kyang nyes pa ni/ /chung ngam snyan
 pa'i snying lam gyis/ /grong chog mkhan 'ga'i dpe hrul la/ /slob dpon bcol te yar khral
 du/ /mdos chog sgyu ma'i mchod sbyin 'di/ /dharma badzra zhes byas spros/

7.24 Tib. 520.1

Az átírás alapja a Tib. 520.1-es kézirat, a []-ben a Tib. 644.17.1-es, a {}-ben a Tib. 518.16-os olvasata található.

(2r) [2r] {2r} kyai / nga ni che {chen} mchod chung mchod kyang / / bstan po de nas
 nga mchod de [do] / [2v] / btsan po de nas mchod 'tshal lo / {a két utolsó sor helyett:
 btsan gdos (!) de ni bsham 'bul lo / / btsan gyi gzugs lnga btsan glud bstim / / btsan lnga
 zer dung ma tang cig / bla ma sangs rgyas yi dam dang / / chos dang dge 'dun thams cad
 la / / 3r / dpa' bo mkha' 'gro bsrung ma'i tshogs / / btsan gyi gdon bgegs 'gug tu bzhugs
 / rnri tri dzaḥ dzaḥ hūṃ baṃ ho kyai nyin ma de ni phag gi na / / dbus phyogs gnas ni
 sngon po btsan / / btsan gyi de ni mchod pa bshams / / gzugs sngon de ni rta sngon
 btsan / / mi sngon de ni khrims se khrims / / rta sngon de ni breng se breng / / dbus
 bzhugs de ni dgong du sngon / / phyag lcags de ni 'bras bu'i sngon / / 'gro ba de ni dbus

su 'gro // phar 'gro de ni tshur 'gro na // btsan khyed mi nad ma gtang cig / bdud kyis
 3v gnod pa ma byed cig / bdag sogs dpon slob tshe ring shog / } / shar phyogs la {gnas}
 ni dri za'i {za} bstan // mi {gzugs} dkar di {de} ni rta dkar can {btsan} // mi dkar de
 ni ltem se ltem {khrims se khrims} // rta dkar de ni breng se breng // dbu zhu {dbus
 bzhugs} de ni gong {dgong} du dkar // phyag lcag {lcags} de ni bras ({'bras}) su {bu}
 dkar // 'gro ba de ni nub {shar} du 'gro // phar 'gro de ni tshur 'gro na // btsan gyi mi la
 kha yog {btsan khyed ni nad} ma gtang cig / bdud kyi mi la sems sgrib ma byed cig
 {bdud kyis gnod pa ma byed cig / bdag sogs dpon slob tshe ring shog} / lho phyogs la
 {gnas} ni gshin rje'i [rje] btsan // mi sngon {gzugs ser} de ni rta {4r} sngon can {ser
 btsan} // mi sngon {ser} de ni ltem se ltem {khrims se khrims} // rta sngon {ser} de ni
 brengs se brengs // dbu zhu {dbus bzhugs} de ni gong {dgong} du sngon {ser} //
 phyag lcag {lcags} de ni 'bras su sngon {ser} // 'gro ba de ni byang du {lho phyogs}
 'gro // phar 'gro de ni tshur 'gro na // btsan gyi {khyed} mi la {mi nad} kha yog {--} ma
 gtang cig / bdud kyi {kyis} mi la {--} sems sgrib {gnod pa} [3r] ma byed cig / {+/ bdag
 sogs dpon slob tshe ring shog} nub phyogs la {gnas} ni klu'i bstan // mi {gzugs} dmar
 de ni rta dmar can {btsan} / mi dmar de ni ltem se ltem {khrims se khrims} // rta dmar
 de ni 'brings (!) [{breng}] se 'brings [{breng}] // dbu zhu {dbus bzhugs} de ni gong
 {dgong} du (2v) dmar // {4v} phyag lcag de ni 'bras su dmar // 'gro ba de ni shar {nub}
 du 'gro // phar 'gro de ni tshur 'gro na // bstan gyi {khyed} mi la {nad} kha yog {--}
 ma btang cig // bdud gyi {kyis} mi la {--} sems sgrib {gnod pa} ma byed cig {+/ bdag
 sogs dpon slob tshe ring shog} / byang phyogs la {gnas} ni gnod sbyin btsan // mi
 {gzugs} ljang de ni rta ljang can {btsan} // mi ljang de ni ltem se ltem {khrims se
 khrims} // rta ljang de ni 'brings [{breng}] se 'brings [{breng}] // dbu zhu {dbus
 bzhugs} de ni gong du ljang // phyag lcag {lcags} de ni 'bras su ljang // 'gro ba de ni
 lho ru {byang phyogs} 'gro // phar 'gro de ni tshur 'gro na / bstan gyi {khyed} mi la
 {nad} kha yog {--} ma btang cig / bdud kyi {kyis} mi la {--} [3v] sems sgrib {5r, gnod
 pa} ma byed cig / {+/ bdag sogs dpon slob tshe ring shog} /nyi ma de ni dbus kyi btsan
 // mi po de ni ser po la / {⁵⁴⁰+nyin mtshan de ni lnga yi btsan // /gzugs btsan sna
 tshogs kha mdog can} / zhal kha de ni bzhi ru byung {bzhal kha de ni zas su 'bul} //
 mgyogs pa'i de ni ma rgyug cig / [yag mchod de ni ma 'gugs cig] {lus mchog de ni ma
 rtugs cig} btsan po de ni ma rgyug cig ['gugs cig] / drag po de ni ma rgyug cig ['gugs

⁵⁴⁰ A Tib.518.16-osnál itt nagyobb eltérésék vannak, ugyanis itt a középső figura leírása volt az első a
 figurák között, ezért a színe stb. a szöveg korábbi részében található. A szöveg mindazonáltal, két sor
 kivételével, ismét párhuzamos lesz a másik két szövegével.

cig] {rtags cig} /rgyu sbyor yon bdag 'khor bcas kyi {dpon slob yon bdag 'khor bcas
 la} // pho glud [bdud] de ni g.yas su 'bul // mo glud de ni g.yon du 'bul // spyi
 [sbyin] glud de ni mkha' [kha] la 'bul // glud zan de ni sna lnga [la] {lnga btsan} 'bul //
 tshe [che] glud dam pa 'di 'bul bas [ba'i] {tshe lus glud kyi 'bul ba las} // bdud dang
 bstan gyi ngo zlog cig {bdud btsan thams cad 5v phyir bzlog cig} / mi [ma] bu de ni
 rgyab du shol ['gro] {pho mo bu mo'i phyir ru 'gro} // btsan bdud de ni (3r) yul du yos
 [song] {phar la song} // lud [long] pa {glud kyi} de ni rgya'i [brgya'i] {brgya yi} btsan /
 / brag btsan de ni cag cog btsan {brag la song} // shing btsan de ni nag [nags] kyi btsan
 {nags 'tshal song} // chu mig de ni chu'i bstan {rgya msho song} // mtsho dang de ni
 ltang ka'i [lding kha'i] btsan {ltang ka'i song} // btsan btsun {mdos} de ni 'khor [4r]
 dang bcas {'khor bcas sogs} // bdud kyi de {btsan dang bdud} ni rgyal po la // glud kyi
 {dang} de ni lan chags 'bul // glud bdag {kyi} rnams kyi glud bzhes cig {rnams su da
 'khyer song} / spang {thang} ri rdo brag dang ni lam gyi btsan {rdo brag lam btsan
 song} // srib [sribs] kyi btsan dang gang (=gdags) gyi btsan {sa btsan gang btsan phar
 song cig} // btsan gyi rgyal po a se khyab [khyabs] pa dang [--] // ya ba rgya cig yan
 [rgya'i lan] chad kyi {yab brgya de ni yon mchod gyis} // btsan gyi btsun pa stong
 [btsan stong] ste (=sde) [-] thams cad kyang {btsan 6r btsun rnams kyi ma gtang cig} //
 rgyu sbyor yon gyi bdag po yis [la] {dpon slob yon bdag thams cad kyi} // ngar mi glud
 la spyian 'dren nas {de 'khyer song} // glud dang yas la gshegs su gsol {glud dang
 chang bu 'di 'khyer la} // glud dang gtor ma 'di bzhes cig / 'bul ba nged kyi [de ni] ma
 nor la // bzhes pa khyed [khyod] kyi ma nor cig // glud bdag rnams kyi glud long cig
 {négy sor más: 'khor 'dir gnod pa ma byed cig / kyai glud kyi gtor ma 'di long la / rnal
 'byor bdag gi ma gnod cig / yon bdag 'di la ma gnod cig / glud 'di lan chags bskang bar
 bgyi // phyin chad gnod par ma byed cig} / pho bdud dal kha g.yas su sgyur
 [{bsgyur}] // mo bdud dal kha g.yon du sgyur {bsgyur} // spyi [spyi'i] bdud dal kha
 mkha' la sgyur [{bsgyur}] // g.yas su btsan gyi rta rgyug {6v} gis // ku [{kun}] skra
 [sgra] {rta} de (4v) ni brengs se breng // g.yon du bdud btsan srin po yis {yin} // (3v)
 gzha'i brdung [gzhu rgyud] de ni cog pe [so] cog {bzhugs med 'gro 'o song da song} /
 bdud btsan srin po gnod sbyin rnams [btsan] {song} // ku skra [{kun sgra}] mang po'i
 de re re [sha ra ra] {di ri ri} // cha sgra {chen sgra} mang po'i sha ra ra [-----] // rta
 rgyug mang po'i bring se bring [breng se breng] // khyed kyi phyag du yon 'bul lo
 {khyed kyi zas nor 'bul bar bgyi} // glud yas [g.yas] {kyi} 'di rnams longs [long] la
 khyer {'khyer la song} // 'gro'i [{'gro pa'i}] rta kha phyir sgyur [bsgyur] cig {phyir
 bzlog bsgyur} / btsan gyi gdugs {gdug} pa khrag [brag] mig gis // g.yas su {btsan gyi}

rta rgyug bring [brang] {bren} se brings [{bren}] // re [ri] mtsho de ni dmar ba leng [las] {ri mtsho dmar po de ni las} // dri rgod [dregs rkod] {'dre bstan} mang po pho nyar 'gyed ['gyid] {song, 7r} // a 'u'i de ni kye ba che [a bā de ni kyi ma che] {kyi che song} // btsan gyi khram dus [khyim du] byed par [pa] zlog {btsan bdud kha ma 'dus byed zlog} / bdud kyi nyul ma [nyams pa] byed pa zlog {bdud btsan rta rgyug da bsgyur cig} / shar gyi [du] {phyogs} btsan rnams dbus su [shar du] bcos {shar du song} / [lho'i] {lho phyogs} btsan rnams lho ru bcos {song} // nub tu {phyogs} btsan rnams nub tu bcos {song} // byang gi {phyogs} btsan rnams byang du bcos {song} // dbus kyi {phyogs} btsan rnams dbus su bcos {song} /] / (5r) btsan gyi mi la kha yog ma gtang cig {btsan gyis mi nad ma gtang cig} / bdud kyi mi la sems sgrib ma byed cig {bdud kyis mi gnod ma byed cig} / mi'i brang [grangs] la ma rgyu [rgyug] cig {mi yi tshe la bar chag bzlog} / phyug [{phyugs}] gis {gi} g.yang la ma rgyu [rgyug] cig {bar gcod bzlog, 7v} / nad pa'i srog la ma 'jug [rgyug] cig {srog gnod phyir bzlog bsgyur} / dkon mchog gsum gyi bka' 'byung {byung} gis [pa'i] // bden pa khyad du ma gsad par {-----, chos skyong bsrung ma'i bden stobs kyis} // (4r) /bdud bstan srin po gnod sbyin kun // rang rang gnas su song cig {so so'i da song cig} / 'ched ['tshe] sems gnod sems sdus la song {'chi gdon gnod pa thams cad bzlog / sdug bsngal thams cad bzlog bsgyur bzlog} // phyin chad gnod pa ma byed cig /

7.25 Tib. 518.2

A szöveg átírása az Tib. 518.2-es kézirat alapján készült, []-ben az Tib. 527.34-es eltérő olvasata van, {}-ben pedig az Eimer-Tsering-féle kéziraté.

7.25.1

(3r) [3v] de nas sngon 'byung [byung] brjod la gtor [gto] yas 'bul ba ni {4r, de nas sngon glud rdzongs gtor ma 'bul ba ni} / hūṃ the'u rang sde tshogs 'dir 'dus rnams // nyon cig rnal 'byor gsung la nyon // khyod kyi cho 'phrul [{'brang}] 'dir bshad bya / (3v) sngon tshe bskal pa'i dang po la // 'byung po gdug byed nag po dang // klu mo gzi ldan bshos bu {po} la // [4r] gdug pa'i bdud [{dung}] sgong {khra} dgu ru srid // de dag rdol {rtol} pa'i nang nas ni // bkar byed the'u rang spun [spung] dgu byung // nang gi phu bo che ba {chen po} de // nam mkha'i {mkha'} khams la dbang byed pa {po} // shākya thub pa'i nang 'khor ba [pa] {na, 4v} // dam tshig tshul khriṃs bsrung [srung] ba'i bdag / gser mdog mdzes pa'i chos gos gyon // de 'dra {yi} 'og tu skyes pa de // bar snang khams kyi {la} mnga' {dmag} bdag byed // brgya byin lha yi dbang po dang // bsod nams longs spyod spyod [che] {ched} du mnyam // de 'og sa gzhi'i {khyi'i}

mnga' bdag ste {po} // gdug byed ra yi mgo bo can // grong du rgyu {rgyug} zhing bla
 tshe rku [rgu] {brkus} // de 'og dpags [{dpag}] bsam ljon pa'i bdag / {thad the skya po
 rdo zid zer // de 'og brag na phug pa'i bdag} // brag thel {the'u} rgyal po {rgya bo}
 bong [4v] rna {sna} can // de 'og tshang [tsang] ba {gtsang po} chu bo {yi} bdag / chu
 thel {the'u} nag po ra [re] {ri} gos can // de 'og 'dre ['di] btsan sna 'dren ['drin] pa //
 bdug [{gdug}] pa {pa'i} the {the'u} rang sha ba'i mgo / de 'og ltas ngan ra [bya] (4r) /
 mgo can // cho 'phrul ltas ngan 'gyed pa'i bdag // tha chung byis pa'i sri bdud de {---}
 // grong du rgyu {rkus} zhing {shing} sha rjen za // de ring srid pa'i yas glud bzhes //
 khyod {khyed} rnam 'dod pa'i gto {mdos} glud 'di // rang rang {5r} mthun pa'i 'dre
 ['dri] {'dra} gzugs dang // sna tshogs nam mkha' [mkha'i] byang {rgyang} bu dang //
 ra yi sha khrag gtor ma dang // 'bru sna rin chen sna bdun dang // ngar mi nga bcang
 [bcad] theb [thebs] {the'u} kyu dang // 'dab chags bya dang dud 'gro dang // mda'
 'phang ['phan] stod {stong} yas sna tshogs dang // zas gos lhag ma dam {dman} [5r]
 rdzas dang // btsod {gcod} dang mtshur dang ram dug {bu} dang // tshva dang sgog
 dang {pa} spang {rtsa} yer [yir] {g.yer} dang // snod stong phye {phyi} khrug [khug]
 {zhug} grod [grong] skam dang // shel tshig ra yi {res pas} spu gzhob [gzhobs]
 {khyos} dang // thal 'jim {'dzin} ra ru rus snying sogs {ra rus sha snying dang} // rang
 rang mthun pa'i gto glud 'di // sngags dang phyag rgyas {rgya} byin rlabs pa'i {pas} //
 'dod pa'i yon tan lnga dang ldan // long zhig khyer zhig ci dgar {dkar} spyod // zo
 [{zos}] zhig 'thung zhig mnyes {legs} (4v) par mdzod // phyin chad gdug pa'i sems
 spong la / {phan pa, 5v, byang chub sems ldan cing} / 'khor 'di {'dir} gnod pa ma byed
 cig / {mi i srid la ma rkus shig / phyugs kyi g.yang la ma gnod cig / zas kyi bcud la m
 rdams shig / lo tog 'bras la ma gnod cig} / gal te bka' las 'da' 'gyur na/ // sngon gyi dam
 tshig dmod pa yis {med pa yi} // lus sems {srog} sreg {bsregs} par the tshom med
 {gdon mi za} // de bas dam las [5v] ma 'da' bar / {rgyu sbyor yon gyi bdag po la} /
 bzung ba thong la bcing [bcings] ba [pa] khrol // bsdams [{bsdoms}] pa lhod pa {glod
 la} mnan pa khyog {khyogs} / sngar byas {gyi} gnod par {pa} da sdus {bsdus} shig /
 phyin chad mi byed tha tshig bor {gnod pa ma bed cig} // {kyai} da ni khyod kyi cho
 'brang bshad // gdug pa'i the {the'u} rang kha ngan po [-] {las ngan pa} // mi la gnod
 [rgod] pa byed pa'i tshe // cho 'phrul sna tshogs cho dgu {gu} ston // skyes pa'i snying
 du khyod {la} zhugs [bzhuks] tshe // na chung gzhon {6r} nur sprul de {te} 'ong // ku
 re {ru} byed cing klan [klang] ka tshol {'tshol} // rang gi zla bo {gzugs grogs} gtan
 [gtang] nas spong {spang} // snying mi dga' la shu {sha} yi {yis} 'debs // sa bon rul
 zhing 'bras ma [mi] chags // bud med snying la zhugs pa'i tshe // rang gi skyes pa than

{then} du mthong // gnyid mi 'ong zhing 'gro snying 'dod {byed} // zla ldib {gzugs brtebs} khrag (5r) / 'dzags ['dzag] sa bon 'dzag {zag} / yang na [6r] wo 'khril sprul bzhin ston {legs 'khrigs spal bzhi ston} // rta yi snying la khyod {-} zhugs {bzhugs pa'i} tshe // srod la 'tsher zhing za khrom {khram} byed / bya rjes {byad rdzes} 'debs ['dibs] cing {shing} kun tu 'bros {'gro} // dgra phyogs 'phyor [{'tshor}] la sna 'bud {'bun} byed // yo ma {mi} kun la khong shong [{shing}] gtong // phyugs [phyug] gi {kyi} snying la zhugs pa'i tshe // khyu na {khung nas} dur {ngur?} zhing rdzi bo brdung {brdangs} // mig dmar rva brdar [{bdar}] ri la 'tshor {'chong/'chod} // phyugs [phyug] ma'i {mi} bu gsod [bsod] 'od ma skam {skams} // yang na 'o ma {6v} khrag tu 'bab {'babs} // lug la cho 'phrul ston pa'i tshe {che} / rbad {rba} zhing {shing} rmugs bgyed ['gyed] {'byil} zha {zhing} 'theng [{'thing}] dang // spu byi {'byi} sha skam lu {'du} gu gsod // ra la cho 'phrul ston {gtong} pa'i tshe / rdo {rto} nag thor 'brum gdal [gtal] {g.yam} nad 'phel {'bebs} // lo {la} la cho 'phrul ston pa'i tshe // bya dang [6v] 'bu srin btsva' [btsa'] {bca'} skyon dang // mig rtsa {rtsi} sa bon la mig ston {rul myag byed} // zas la cho 'phrul ston pa'i tshe // phug stong [ston] ma bkol {bgol} gtams stong 'byung {gam gam s+hong} // zos kyang bcud med ltog la khang (=khad) {khar} // zho chang (5v) dag la gnod pa'i rtags // mi chags [tshags] lbu [wu] ba bting {gting} nas 'byung {byung} // chang nyes [{nyis}] bcud nyams {nyes} mar mi [{me}] 'byung // grong rgyug {rgyugs} byed tshe cho 'phrul mang // rkang pa ya gcig kha la 'gro // snod stong thogs nas sgo rnam 'grim {'drim} // ra pags {slog} gyon nas zas {zos} bcud rku {rkus} // {7r} skabs su brag phug stong bar 'grim {'drim} // res {re} 'ga' rang thag ['thag] sgo khang {bzhi} 'grim {'drim} / tshong dang khe spog [sbog] {spogs} bar chad byed // gdug pa'i the {the'u} rang spyod ngan po // da {di} ni 'dir gnas thams cad [7r] la // khyod kyis gnod pa'i sems spong la // byin pa'i yas glud chud mi gzon [chung mags na] {chung ma song} // rang rang gnas su da song cig [{-}]/ gal te nga yi bka' 'da' [{'das}] na // 'di rnam rab tu 'bar ba'i me // 'di rnam {ni} rab {shin} tu rno ba'i mtshon // sregs {bsreg} shing {cing} rlag {brlag} par gdon mi za // de bas dam las ma 'da' bar {de la ma thug par} // rnal 'byor {rnam par} bsgom {bsgo} pa'i bka' rnam sgrub // dam tshig nyon {nyan} la ma 'da' cig {zhig} //

7.25.2

(6v) [8r] {8r} hūm nga ni khro rgyal rta mgrin yin // khams gsum ma lus dbang du bsdud {bsdus} // gdug [bdug] byed the'u [the] rang spun dgu dang // 'khor gyi {bcas} lha 'dre thams cad la // 'dod yon gto glud yas rnam kyi {kyis} // rdzongs 'debs

[rdzong btab] {rdzongs btab} da ni 'gro bar bgyis [gyis] {re ran} // chos shig chos shig the'u [the] rang tshogs // song shig da [song!] ltar {lta} 'gro bar gyis // khyod kyi [kyis] dpyid kyi dpyid sa {pa} [8v] ni // nags tshal gseb {bseb} tu {8v} da (7r) / song shig / khyod kyi dbyar gyi dbyar sa {ba} ni // chu mig mtsho mor [mar] da song cig {zhig} / khyod kyi ston gyi ston sa {pa} ni // grong dang dgon par da song cig / khyod kyi dgun gyi dgun sa {pa} ni // brag phug skam por da song cig {zhig} / da ni the {the'u} rang lam bstan pa // steng phyogs lha yul shin tu skyid [skyed] {bde} // lha mo gzhon nu mig ma {la} mdzes // yang na rgya gar yul du song // {zab mo dam chos de na dar // yang na rgya nag khyim du song / dar zab longs spyod bsam mi khyab // yang na stag gzig yul du song /} // longs spyod zas nor char {tshar} du 'bebs ['beb] {babs} // yang na ge sar [ser] dmag dpung {dbon} 'dzong [{mdzod}] // mi dpal [{dpa}] rta mgyog [{mgyogs}] tshad {tsad} las 'das // yang na hor gyi yul du song // ma (=mi) lus rtsal stobs che ba [{lus rtsal stobs} che {chen}] g.yul du rgyal {mdzod} // gang 'dod gnas su da song cig {zhig} /

7.25.3

(7r) [{9r}] song cig {zhig} gdug pa'i the'u [the] rang tshogs // nga ni dpal chen he ru ka [ga] / sku las {la} ye shes me dpung 'bar // dbu la rigs lngas (!) [sngags] {lnga} sangs rgyas bzhugs // g.yas (7v) na dpa' bo dar dang [dar] ldan // g.yon na {dpa' mo'i stobs dang ldan // mdun na chos skyong} chongs chongs bung sa bung {bungs se bungs} // rgyab na dam can khrigs {'khrigs} se khrigs {'khrigs} // mtshon cha [{cha'i}] char ba si [se] li li / drag po'i 'brug sgra chems se chems // gdug byed tshogs rnams dmag {mya} la la // 'dre ['dri] {de} 'dra'i nag phyogs {gnas mchog} dam pa 'dir {ni} // khyod {khyed} rnams 'dug [{gdug}] pa'i gnas med kyi {kyis} // da ltar {lta} rab tu {nyid du} da song cig {zhig} / brag phug nyi ma mi 'char gnas su song {ma 'tshar pa'i // de 'dra'i yul rnams da song zhig} // the'u [the] rang 'dug pa {gnas} brag phug yin / [9v] / 'dre ['di] {'de} yang {yar} rang gnas sa ru skyid [skyed] {bskyel} // mi yang {yar} rang yul gtan du bde {gdan du med} // mi dang the {the'u} rang dbye {yas} gsal bya {9v} // gal te mi 'gro 'dug gyur na // bdag nyid khro bo 'tshams [mtshams] {tshom} rngams {rngam} dang // drag po'i {po} sngags kyi nus mthu yis // rdul phran bzhin du brlag par byed // de bas rang rang gnas su song //

7.26 Tib. 644.83

Az átírás alapja a Tib. 644.83-as kézirat, a [-]ben az Tib. 506.13-as olvasata található.

7.26.1

(2v) [2r] kyai [hūm] the'u rang chos la da res [de ri] mkhas // klad [glud] pa gcod pa [pa'i] sta [gri] re rno // 'byung [byung] po [po'i] 'dab bzang 'khor byed dang // klu mo gzigs dang [glung bzang lan khra] bzang mo gnyis // nam mkha'i [mkha'] khams na [dbyings su] tshogs pa la // sgo nga dkar nag dgu ru srid [brtul sgong dkar po gcig 'byung la] // sgong dgu rdol ba'I nang shed na [nas] // 'bar ba'i the'u rang spun dgu 'byung ['bar ba'i gnam [2v] thel spun dgu la] // nang gi phu po che ba gsum [de'i pu mo che ba gsum] // shākya thub pa'i nang 'khor yin // de yi ne'u [pho mo] 'bring po [mo] gsum // seng ge dkar [sngon] mo bcibs su cibs (!) [gong las can] // dbu la shel gyi thor gtsug can [gsol] // dug pa sprul (!) gyi ske rags can // shel gyi bya lcags klad la btsug [--] // zhabs la sag ri spu thung gsol [zhabs la shel gyi thud par gsol] // ci bsu dkar po zal g.yag cibs (!) [dkar po zad la yang lag cibs chibs] // rol du sno bya sa de krid [srog ru sngon po bya sangs dkhrid (!)] // tha [thil] chung de ni [nas] shang shang [shel gu] bskyon // bya [phyis] su dkar po sna dmar [mang, 3r] khrid [dkhyid] // 'khor [kor] du dkar po dung ru mnga' [mdog] // phyag na dkar po sdom bu [thod pa] bsname [rname] // dkar po sde [sne] drug bdag po lags // rgya gar yul du byon pa'i tshe // rgya gar rgyal po'i mtshan gsol ba // a ba ta re zhes kyang bya // shang shang yul du byon (3r) pa'i tshe [---] // shang shang rgyal po'i mtshan gsol ba [zhang zhung rgyal po'i mtshan btags pa] // shar phyogs dri za'i rgyal po lags // stag gzigs yul du byon pa'i tshe // stag gzig rgyal po'i mtshan gsol ba / [---] / btsan gyi khu le lag dgu lags [rtsagi (!) khu le legs dgu btags] // nyi ma'i yul du byon pa'i tshe // nyi ma'i rgyal po'i mtshan gsol ba [btags pa] // nyi ma'i mdang kyis (!) [dbang gi] spyen [sman] gcig pa [po] // nyi zhes sde ni bya ba de // nyi ma'i zer la cibs pa lags // ma zhes de ni bya ba yin // nyi ma'i zer la cibs pa lags // ma zhes de ni bya ba ni // zla ba'i zer la cibs pa yin // pha zhes de ni bya ba ni / sems can srog la dbang byed pa / [-----] [nyi zhes bya ba ni bsangs bod zhes bya ni] / skyes zhes [zhi, 3v] de ni bya ba yin [sems zhe bya ba ni] // skye dgu kun la yod pa yin [sems rgyud kun gyi bdag po legs (!)] // pha ba [su] de ni rus thob lags [ras btags pa] // sde dgu [nu] de ni ral pa can // ma yi [su] de ni ming thob pa [rus btags pa'i] // bya rgod de ni [nas] rgyal mtshan can // ma yi de ni mtshan gsol ba'i // g.yu yi de ni smin ma can / [--] / rgya gar blon po mtshan gsol ba [btags pa] // dbang phyug ye shes mgon po lags [dbang phyug de ni ye shes mgon] // 'dod khams tshangs pas [pa'i] mtshan gsol ba [gnas nas bzugs] / (3v) tshangs pa dung gi thor gtsug [gtsugs] can // yab yum kyis ni dbang byin pa [ming dang [4r] tshang bdag dngos su byung pa yin] // sa brgyad byang chub sems dpa' yin // dam tshig can [gcan] kyi stong

grogs [grogs kyang] byed // dam tshig nyams pa'i srog kyang chod [gcod] // bstan pa
 bsrung ba [ba'i] dam tshig can // de ring khyod la glud du 'bul [khyod la kor la klud du
 'bul] // rta dka de ni rngog ['og] dmar drug // mi dkar de ni thod dmar drug // ra dkar
 de ni ra dmar drag (!) [lug dkar de ni gzigs dmar drug] // bya dkar [4v] de ni ze dmar
 drug // g.yag dkar de ni rva dmar drug / [-] [khyi dkar de ni sna dmar drug] / dkar glud
 yin pa'i 'di bzhes la [kod pa sna tshogs 'di bzhes la] // bkar zlog de ni rigs kyi bu [kor
 ro bzlog go'i rigs kyi bu] // ngan pa'i the'u rang khams [las] ngan po // ngan pa'i tshad
 du gdan du pham // gdug dang tshad du gdan du pham // srid pa'i tshad du mi rams
 bcad // me dang tshad du gdan du smin / [----] ngan dang mtshan then cig du 'bas / klu
 yi thel dbye so sor bkar [klu thel bkor ro so so bkor] // the'u rang bya ba'i las ngan 'di
 [ngan pa'i the'u rang las ngan 'di] // zhang [khang] po klu yi 'og rta bsad // pha spun
 gnyan gyis (!) 'og rta bsad [ra (?) ba gshig] // pha spun gnyan gyi chung ma spyad
 [bsad, 5r] // ngan pa'i las ni [ngan pa las ngan] sna tshogs byas // glud (=klu) dang
 the'u rang (4r) ma sdod cig / glu (=klu) dang the'u rang ma grogs cig / gnyan dang the'u
 rang ma grog cig / klu dang gnyan rnams gyen du bcas // gdug pa'i the'u rang thur du
 bkar / [de ltar the'u rang mgon skyob klu dang sa bdag gnyan du bcas / sa'i the'u rang
 ngan pa thur du dkar] / de yang mtshan la mi bkar na [de bas mtshangs la las rga nas] //
 mi shes bsams pa'i gnod pa byed [mi byis nyams ni gnod par byed] / [hūm] the'u rang
 chos la da re [de ra] mkhas // klad pa gcod la ste re rno [klung ma gnod pa'i gri re no] /
 / gnod byed las ngan the'u rang khyod [gnod sems can gyi the'u rang khyod] // skyes
 pa'i sems la [snying du] zhugs pa'i tshe [5v] // bud med mdzes pa sprul de yod [pu (!)
 mo bsang (!) mor sprul te 'ong] // bud med [ma mo'i] snying la zhugs pa'i tshe // skyes
 pa'i [bu] bzang [zang (!)] po'i [po] sprul de yod ['ong] // bud med bslu'i yid ni dga' bar
 byed [sams yid thugs nas mi dka' byed] // tha mar yid kyi ni brlag par byed [mya ngan
 sems dang rkug par byed] // de yang gdug pa'i the'u rang [the'u rang gdug pa'i] cho
 'phrul yin // 'dus cig 'dus cig dam la 'dus // nyon cig nyon cig chos la nyon [song cig
 song cig the'u rang [6r] gnas da song cig] // rta la cho 'phrul bstan pa'i tshe [rta'i
 snying la bzugs pa'i tshe] // khyung rjes nag po sprul de yod [khyu rje chen po sprul te
 'ong] // tho rangs mtshe zhing za mi 'dod [tho rang 'chang zhing 'khrugs par byed] //
 khyu [khu] mchog rgod ma'i [dar mi'i] rdog 'jug [rta 'jags] gcod // de yang gdug pa'i
 the'u rang cho 'phrul yin [-] / (4v) 'dus cig 'dus cig dam la 'dus // nyon cig nyon cig
 chos la nyon // lus (=lug) la cho 'phrul bstan pa'i tshe // thug re [thugs ras] nag po
 sprul de yod ['ong] // rbad shi rbad shi grang med 'ong [rba pa shi rbubs dkyil 'khor
 grangs [6v] med byed] // de yang gdug pa'i the'u rang cho 'phrul yin // 'dus cig 'dus

cig dam la 'dus // nyon cig nyon cig chos la nyon // phag la chos 'phrul bstan pa'i tshe
 // phag rgan za byed rna yon cig [rnams la phu gu 'ong] // phru [phu] gu gcig skyes
 [gcig pur] zas su zas // gcig pur nyal zhing smyon thab [bskor thabs] byed // de yang
 gdug pa'i the'u rang cho 'phrul yin // 'dus cig 'dus cig dam la 'dus // nyon cig nyon cig
 chos la nyon / ra la cho 'phrul bstan pa'i tshe // ra rgan rdog can msthe ma gnyis [ra
 rgan cig la ma tsher gnyis] // ra rnams ma lus 'chi bar byed [za [7r] bar byed] // de
 yang gdug pa'i the'u rang cho 'phrul yin // 'dus cig 'dus cig dam la 'dus // nyon cig
 nyon cig chos la nyon // khyi la cho 'phrul bstan pa'i tshe // tho rangs du ngu zhing rjes
 la zug [sro la ngu zhing rnams la zug] // rang la zug zhing du (=ngu) zug byed [phyir su
 'dus cing ngu gzug byed] // de yang gdug pa'i the'u rang cho (5r) 'phrul yin // 'dus cig
 'dus cig dam la 'dus // nyon cig nyon cig chos la nyon / bya la cho 'phrul bstan pa tshe
 // srod la grags zhing 'gyod kha byed // de yang gdug pa'i the'u rang cho 'phrul yin //
 'dus cig 'dus cig dam la 'dus // nyon cig nyon cig chos la nyon // de yi 'ka' (=bka') las
 ma 'da' cig / stobs chen khro rgyal khros nas ni // mgo bo tshal ba brgya ru 'gas // lus
 ni dum bu stong du gtub // de bas rang rang gnas su denges // song cig song cig song cig
 / bgegs kyi rgyal po da song cig / [-----]

7.26.2

(5v) [8r] hūm the'u rang khyod gyis 'gro ba'i lam bstan no [de nas the'u rang lam ston
 no] // the'u rang khyod ni 'gro bar gyis [the'u rang khyod gyis ni gyis (?) yin] // brag
 phung (!) ring por da song cig [mtsher ma 'khor yug da song cig] / khyod gyis dbyar gyi
 'dug pa ni [the'u rang khyod kyis dbyar gyis yin] / thang lam rtsa ru da song cig [thang
 mar rtsa rur da song cig] / khyod kyi dpyid gyi 'dug pa ni [the'u rang khyod gyis ston
 gyi yin] // 'tsher ma'i 'tshams (!) su da song cig / khyod gyis ston gyi 'dug pa ni //
 grog phug ral sad (!) da song cig / khyod kyis dgun gyi da song cig / brag phug stong da
 song cig / the'u rang khyod kyi gnas de yin // sngon tshe gnod byed khyod yin pas /
 phyin chad gnod pa ma byed cig / khas blangs dam btsa' (!) mna' ma za // 'dzam gling
 sems can thams cad la // gdug pa'i sems kyi gnod byed na // ri rab (6r) chen po steng
 nas mnan // rgya mstho chen po gting du 'phang // mnan pa yin pas ma 'gul cig / bead
 pa yin pas ma skyed cig / dpag tshad lnga brgya pha rol na // thal ba skyor ba'i rgyal po
 yod // de'i drung du chos nyon cig / bskal ba ma gzhiig bar du ni // steng gi phyogs su
 ma blta cig / de nas khyod ni 'gro bar gyis // nam yang gdug pa'i gnas med kyis // 'di
 ru ma 'dug da song cig / yas 'di khyer la da song cig / song cig song cig songcog / brag
 phug brag shing da song cig / 'tsher ma'i mtshams su da song cig / thang lam rtsa ru da

song cig / grog phug ral sar da song cig / rang rang yul du de bar song / yas glud khyer
 la da song cig / thams cad sdang ba'i dgra la bhyoḥ thams cad gnod pa'i bgegs la bhyoḥ
 bcol ba'i 'phrin las 'grub par mdzod //

7.27 Tib. 517.12

Az átírás a Tib. 522.17.1-es kézirat alapján készült, []-ben a Tib. 517.12 szövege van.

7.27.1.

(2v) [5r] hūṃ rtsa brgyud bla ma'i bka' dang brgyud // da lta rnal 'byor bdag la yod/ yi
 dam lha tshogs dngos grub mthu // da lta x sangs rgyas byang sems byin brlabs mthu x
 mkha 'gro chos bsrung che rtsal mthu / x [+/ ma gcig seng nge'i gdong can mthu // x /
 gtso 'khor gsum gyi nus pa'i mthu / x / dgra bgegs yul / [5v] khams thal bar mthu / x /
 stobs chen gshin rje rgyal po'i mthu / x / gnod sbyin lcam dral shul mthu / x] / dam
 chos dge 'dun bden pa'i mthu / x / (3r) de bas nyes med sbyin bdag la / / / khyed
 [khyod] kyis [kyis] ci phyir 'di na yod [gnod] // khyed kyis phrag dog ma byed cig
 [khyod la phrag dog ma byed 'dir/] / ci dgos khyed [khyod] kyis 'di gnod byed / khyed
 kyis [khyod kyis] lus la ma gnod 'dir ci dgos khyod kyis [kyi] 'di gnod byed / (3v) / mi 'di
 rnams la ye skyon med / /nyes med 'di la gnod byed pa'i / khyod kyis [kyis] sems ni
 'khrul ba yod / /sems 'khrul shes te gnod ma byed [mi gnod byed]/ /de bas bdag gi gnas
 'di la/ /mthu stobs [6r] / chen po sangs rgyas bzhugs/ /sa phyogs thams cad bstan pa yod
 / /bar 'tshams med par dge 'dun bzhugs / /bka' chad ['chang] chen po rgyal blon bzhugs /
 /yul lha gzhi bdag gnyan po [gnyen par] bzhugs / /de dag thams cad bdag gi [gis] 'khor /
 [+/nga yi dkon mchog gsum gyis byin brlabs che / /brgyud (!) sde chen po yi dam dkyil
 'khor che/] bdag gi ha cang mthu stobs che / [bcol pa'i las 'di ha cang mthu stobs che] /
 khro gtum dpal [dbang] chen gzi brjid ldan // rngam [rngams] shing 'jigs pa'i cha lugs
 can / gsod skrod rengs rmongs la sogs byed [-----, +/- gsod sgra khams kun g.yo 'gul
 byed / /rig rmongs lus sems rdul du rlog /] [6v] de rnams chen po mthu stobs yod /
 /khyod kyis de dag thams cad kyis [kyis]/ /mi shes mi thos mi mthong bas [pas]/ /mi
 skrag 'di la gnod byed na / /bdag gis [gi] de dag kun la brjod/ /de dag thams cad 'ong pa'i
 sngar/ (4r) / bdag gi brjod pa [pa'i] 'di tshig thos // da lta bshams pa rdzongs chas [cha]
 rnams // myur du long la la [kha] 'ur 'jol // nyes spyod [skyon] yod med legs dpyad de /
 / gnod 'tshe spongs la byang [byams] sems bskyed/ /bdag gi sbyin sogs gtong ba'i bar /
 /da bzod 'di na yud tsam bzhugs/ / kyai khyed [khyod] ni sngon skyes las kyis mthu
 [mthus]/ / da lta bar 'di lus ldan ni // sku mdog nag po mi sdug can / / lag pa gnyis la
 [7r] / rnga rdeg bzung // mgo la sgro phod [phong] zhva nag gyon // lus la khra bo dar

dpyangs gyon // sna tshogs spu rigs bya sgros [sgro] rgyan // lu gu g.yer kha sil sil
 'khrol // sna tshogs sgra skad sgrog par byed // rta nag zhon te 'dur rgyug 'gro / ['ug pa
 bya rog dur bya lding // dom dred lce spyang sre mong rgyug /] khyi nag khrid 'brangs
 ['brang] mtshan mo myul // gzugs can gzugs med bgegs 'dre bcas // sa 'og 'jug pa'i sa
 steng rgyug / g.yo sgyus sna tshogs 'byung po'i btsan // nyes med sems can rnams la
 'tshe // lha pa nag po 'khor bcas la // ting nge 'dzin gyi cho [chos] 'phrul las // nam
 mkha' mdzod kyi byin brlabs ba'i [pas] // mkho [7v] rgu'i longs spyod bsam mi khyab /
 / sbyin no blangs nas tshim gyur cig / 'bru mchog ngar gyi mi bo che // phung khams
 skye mched tshang ba yod // lus la gos dar sna tshogs brgyan // 'dod pa'i yon tan ldan
 pa 'di // mi 'di nas lhag bzang po yod // rin chen gos dar 'bru sna dang // zas sna sha
 khrag ja chang sogs // bza' bca' btung ba sna tshogs pa // ri ltar spungs pa'i mtsho ltar
 bsgyil [bskyil] // gcan gzan ri dvags phyugs kyi pags // spu yi rigs dang rta lug dang //
 ra glang khyi mtsha' la sogs pa // mdor ['dor] na mkho rgu'i longs spyod tshogs //
 spyad pas zad mi shes pa 'dis ['di] // lha pa nag po khyed [khyod] rnams la // [8r] /
 bdag cag 'khor dang bcas pa yi // mi yi glud dang phyugs kyi glud // longs spyod glud
 du sbyin lags kyis [kyi] // bdag du bzung la ci bde rol // 'di dag thams cad glud long la /
 / bzung ba thong la bcing ba [bcings pa] khrol // mnan pa theg la [thegs pa] bsdams pa
 lhod [glod] // zos ba [pa] skyug la [skyugs pa] 'chi ba gso // khram kha bsgyur la sho
 rdo [rde] spos // mtshon gru sgril la byad thag chod // ming yig byad dmar dkyus nas
 thon // nad dang gdon las grol bar mdzod // sngon gyi lan chags yod gyur na // mchod
 sbyin 'di yis tshim byos [byas] la // bu lon lan chags thams cad khyer // yid kyi re ba
 bskong bar [bskor par] mdzod /

7.27.2

(5v) [9r] kyai: rigs 'dzin bla ma'i bka' brgyud can // bdag ni khyod [khyed] la rdzongs
 chas sbyin // lha pa nag po mtshan mar bzung // da lta 'di nas 'gro myur rigs [re ran] //
 khyed la rdzongs chas sbyin pa ni // ngar glud chang bu 'theb kyu [kyus] {1} bcas // mi
 (6r) 'di nad pa'i glud du long // rin chen {2} sna tshogs rdzongs chas sbyin // longs la
 myur du 'gro ['grol] par bgyi [bgyis] // dar sna {3} gos sogs rdzongs x long la myur du
 x 'bru ['brus] {4} dang zas sogs x long la x sha khrag {5} rigs [rig pa] rdzongs chas
 gtong // long la x gcan gzan {6} [9v] ri dvags phyugs kyi [kyis] pags // long la x ja
 chang {7} btung bsog rdzongs chas gtong // long la x spu rigs {8} la sogs rdzongs chas
 gtong // long la x rta {9} lug ra glang rkang bzhi phyugs // khyi dang mtsha' sogs
 rdzongs chas gtong // long la myur du 'grol (= 'gro) bar bgyis // da lta myur mgyogs

'grol (= 'gro) bar bgyis // da ni gshegs so sha ra ra // da ni bzhud do si li li // 'khor bcas
 phyi [kyi] mig ma blta bar // stongs [stong] zla lha srin thams cad dang / [+ phyi 'brang
 dur mtshun btsan gdon rnams /] / phyi 'brang dur mtshun ji snyed pa ['byung po ji snyed
 pa] // thams cad khrid la chibs kha bsgyur // gal te mi 'gro gnod byed na // rdo rje 'jig
 byed [----, padma dbang chen (interpolálva: ye shes mkha' 'gro) 10r] / thugs (6v) khros te
 // rdo rje gsor ba'i [pas] rva la skyon [bskyon] // [+phur bu 'dril pa'i dpal la bskyon] //
 gri gug mnon po'i rtse la skyon [bskyon] // ral gri 'bar ba'i so la skyon [bskyon] // 'khor
 lo 'bar ba'i rtsibs la skyon [bskyon] // me 'obs ['ob] chen po'i nang du bsregs // dug chu
 khol mo'i nang du bsgyur // khro chu khol mo'i [ma'i] nang du 'tshed ['tshod] // ri rab
 chen po'i smad du mnan // chu srin dug [gdug] pa'i mgrin par bzhugs // mgo yang tshal
 pa brgyar 'gas [gas] shing // lus ni dum bu stong du gtub // snying yang [la] tshal bu
 [pa] gnyis su gas ['gas] // lus sems thal pa'i rdul du rlog [brlog] / de 'dra' nyen [nyin]
 dang ma bsdo [sngo] par // rang rang [rang gi] gnas su phyir denga [10v] shig...

7.28 Tib. 516.8

(1v) hūib. 516.8ngs [10v]ir denga [10v] shig... pa brgyar 'gas [gas] shing // lus ni dum
 bu stong du gtub // snying tong // long la x rta {9} lug ra glang rkang bzhi phyugs //
 khyi dang mtsha' sogs rdzongs chas gtong / la nyon // shar phyogs sangs rgyas seng
 gdong ma // dkar mo 'jigs pa'i cha byad can // 'khor dud (=du) dkar mo'i 'bum gyis
 bskor // khyod kyis (!) thugs dam dus la babs // grib bdag chen po khug la shog / shar
 kyis (!) phyogs kyis grib len ma // sku mdog mun pa nag po la // dar nag gos gyon grib
 thod bcing // grib nag rta zhon bya lding dang // khyi khrid glud nag grib bdag mdzod /
 / grib sel nad las grol gyur cig / rang gi gnas su brten la gshegs / hūm: nga ni bdud 'dul
 seng gdong ma // gsang sngags mngon spyod rnal 'byor pa // 'gro drug sems can don la
 sems // gsang sngags bstan pa gnyan po bsrungs // de bas 'jig rten lha dang 'dre //
 thams cad ma lus nga la nyon // lho phyogs rin chen seng gdong ma / /ser mo 'jig rten
 (= 'jigs pa) cha byad can // 'khor du ser mo 'bum gyis bskor // khyod kyis thugs dam
 dus la babs // grib bdag chen po khug la shog / lho phyogs log (!) kyis grib len ma (2r) /
 sku mdog mun pa nag po la // dar nag gos gyon grib thod bcings // grib nag rta zhon
 bya lding dang // khyi khrid glud nag grib bdag mdzod // grib sel nad las grol gyur cig /
 rang gi gnas dang brten la gshegs / hūm: nga ni bdud 'dul seng gdong ma / / gsang
 sngags mngon spyod rnal 'byor pa // 'gro drug sems can don la sems // gsang sngags
 bstan pa gnyan po bsrungs // de bas 'jig rten lha dang 'dre // thams cad ma lus nga la
 nyon // nub phyogs padma seng gdong ma // dmar po 'jigs pa'i cha byad can // 'khor

du dmar po 'bum gyis bskor // khyod kyi thugs dam dus la babs // grib bdag chen po
 khug la shog / nub kyi phyogs kyi grib len ma // sku mdog mun pa nag po la // dar nag
 gos gyon grib thod bcings // grib nag rta zhon bya lding dang // khyi khrid glud nag
 grib bdag mdzod // grib sel nad las grol gyur cig / rang gi gnas dang brten la gshegs /
 hūm: nga ni bdud 'dul seng gdong ma // gsang sngags mngon spyod rnal 'byor pa //
 'gro drug sems can don la sems // gsang sngags bstan pa gnyan po bsrungs // de bas
 'jig rten lha dang 'dre // thams cad ma lus nga la nyon // byang phyogs las kyi seng
 gdong ma // ljang nag 'jigs pa'i cha byad can // 'khor du ljang khu 'bum gyis bskor //
 khyod kyi thugs dam dus la babs // grib bdag chen po khug la shog / byang gi phyogs
 kyi grib len ma // sku mdog mun pa nag po la // dar nag gos gyon grib thod bcings //
 grib nag rta zhon bya lding dang // khyi khrid glud nag grib bdag mdzod // grib sel nad
 las grol (2v) gyur cig / rang gi gnas dang brten la gshegs // hūus la babs // grib bdag
 chen po khug la shog / nub kyi phyogs kyi grib len ma // sku mdog mms can don la
 sems // gsang sngags bstan pa gnyan po bsrungs // de bas 'jig rten lha dang 'dre /
 /thams cad ma lus nga la nyon // dbus phyogs rdo rje seng gdong ma // mthing nag
 'jigs pa'i cha byad can // 'khor du nag po'i 'bum gyis bskor // khyod kyi thugs dam
 dus la babs // grib bdag chen po khug la shog / dbus kyi phyogs kyi grib len ma // sku
 mdog mun pa nag po la // dar nag gos gyon grib thod bcings // grib nag rta zhon bya
 lding dang // khyi khrid glud nag grib bdag mdzod // grib sel nad las grol gyur cig /
 rang gi gnas dang brten la gshegs /

7.29 Tib. 362.3

7.29.1

(6r) / hūl phyogs 'tshams glong (=klong) nas spyān 'dren no // sgrub mchog rnal 'byor
 bdag gi stong grogs mdzod // (6v) dpal ldan mgon po la sogs pa'i // nag po stong gi
 zhags pa chod // khyab 'jug chen po la sogs pa'i // gza' bdud stong gi zhags pa chod //
 brag srin stag gdong la sogs pa'i / rgyu gyur stong gi zhags pa chod // sgos (=skos) rje
 dral gar (=drang dkar) la sogs pa'i // skos 'debs stong gi zhags pa chod // bra ma ra tsa
 la sogs pa'i // srin po'i stong gi zags pa chod // stag la mi (=me) 'bar la sogs pa'i // kha
 sprang stong gi zhags pa chod // ya ma ra tsa la sogs pa'i // gshin rje stong gi zhags pa
 chod // li se hā ra la sogs pa'i // rgyal po stong gi zhags pa chod // 'gyogs byed dar ma
 la sogs pa'i // bdud pho stong gi zhags pa chod // sman mo bcu gnyis la sogs pa'i //
 sman mo stong gi zhags pa chod // e ka tsa te la sogs pa'i // ma mo stong (7r) / gi zhags
 pa chod // yaksprang stong gi zhags // gnod pa'i stong gi zhags pa chod // e ni rgyal po

la sogs pa'i // shing thog stong gi zhags pa chod // dmu rje gtsang po la sogs pa'i /dmu
 bdud stong gi zhags pa chod // nag po mgo dgu la sogs pa'i // klu bdud stong gi zhags
 pa chod // pe kar rgyal po la sogs pa'i // rgyal po stong gi zhags pa chod // srog bdag
 dkar po la sogs pa'i // king (ging) bran stong gi zhags pa chod // yam shud dar po la
 sogs pa'i // btsan 'gong stong gi zhags pa chod // nag po mgo dgu la sogs pa'i // 'gong
 po stong gi zhags pa chod // rdo rje legs pa la sogs pa'i // the'u rang stong gi zhags pa
 chod // sku glud srid pa'i mdos bzhes la // 'khor 'dir gnod pa (7v) ma byed cig

7.29.2

(7v) hū).2yi ma shar phyogs pha gi na // mun pa nag po klo (=klong) dkyil na // grib
 yul nag po'i gnas der de // grib nad sol las der song cig / grib mkhar nag po'i gting rum
 na // grib nad sol las der song cig / grib mkhar nag po'i gting rum na // grib nad sol las
 der song cig / nyi ma lho phyogs pha gi na // (8r) / grib nad sol las der song cig / grib
 yul mun pa nag po de // grib mkhar nag po'i gting rum na // grib bdag chen po der
 song cig / nyi ma nub phyogs pha gi na // grib yul mun pa nag po'i de // grib mkhar
 nag po'i gting rum du // grib bdag chen po'i grib sol cig / grib nad sol la der song cig /
 nyi ma byang phyogs pha gi na // grib yul mun pa nag po'i de // grib mkhar nag po'i
 gting rum du // grib bdag chen po'i grib sol cig / grib nad sol la der song cig / mdos
 bdag chen po'i mdos bzhes cig / glud bdag chen po'i glud long cig / grib nad sol la der
 song cig / song cig song cig song cig / mi dang gdon gnyis phye la song // da len nad
 'di len par mdzod // de len grib 'di len (8v) par mdzod // 'khon bdag chen mo 'khon
 long cig / yams bdag chen mo yams lon (=long) cig / dal bdag chen mo dal long cig / de
 ni gshegs so sha ra ra // da ni gshegs so si li li // rang gi sa dang gnas su 'gro bar
 mdzod // ces gtor ma glud dang bcas pa rang rang phyogs su 'phang ngo /

7.30 Tib. 644.62

7.30.1

(2r) stong pa'i ngang las rang gis (!) mdun du grib mkhar nag po gru bzhi ba'i nang du
 phyogs bzhi ba'i tshams (!) bzhi thig chen brgyad kyī dbus su / grib rta nag po sga srab
 dang bcas pa shin du mdzes pa / de'i steng du grib bdag rgyal po sku mdog nag po zhal
 gcig phyag gnyis pa / g.yas na grib dar nag po 'phyar cing / g.yon pa'i thur mda' nag po
 'dzin pa / grib 'phru nag po rgyab tu khur ba / grib bya nag po klad na lding ba / grib
 khyi nag po rgyab du khrid pa // grib mi nag po rta (2v) kha'i 'dzin pa // de'i mdun du

bya'i mgo bo can // g.yas su phag gis (!) mgo bo can dang // g.yon du sbal pa'i mgo bo
can dang // rgyab du sbrul gis (!) mgo bo can dang /

7.30.2

(7v) grib bdag khyod la lam bstan no / nyi ma nub phyogs pha gi na / mun pa nag po'i
klong dkyil na // grib yul nag po bya ra che // grib mkhar nag po rdzong re can (!) //
grib nad bdag po der song cig / grib bdag khyod la lam bstan no // kyai nyi ma shar
phyogs pha gi na // mun pa nag po'i klong dkyil na // grib yul nag po'i gting rum na //
rgya rje rgyal po 'khor bcas bzhugs // grib kyi bdag po der song cig / bu lon lan chags
med par mdzod // kyai nyi ma lho phyogs pha gi na // mun pa nag po'i klong dkyil na /
/ grib yul nag po'i gting rum na // rgya gar chos kyi rgyal po bzhugs // grib kyi bdag po
der song cig / gdon kyi bdag po (8r) der song cig / rims kyi bdag po der song cig / bu
lon lan chags med par mdzod // kyai nyi ma nub phyogs pha gi na // mun pa nag po'i
klong dkyil na // grib yul nag po'i gting rum na // stag gzigs nor gyi rgyal po bzhugs //
grib kyi bdag po der song cig ... kyai nyi ma byang phyogs pha gi na // mun pa nag
po'i klong dkyil na // grib yul nag po'i gting rum na / ge ser dmag gi rgyal po bzhugs /
/...

7.31 Tib. 542.13

(3v) hūl3cig / rims kyi bdag po der song cig / bu lon lan cha'dre tshur nyon dang //
shar gyi phyogs kyi nam mkha' 'di // mthing gi nam mkha' dung mig can // rin chen
sna dang dar snas brgyan // yid 'ong ngo bo yul mkha' mtshon // don dang yon tan de
ltar mig // shar phyogs lha 'dre thams cad la // yid kyi dbang po'i glud du 'bul // yid
dbang gnod pa bzlog par bgyi // // hūm / lho yi phyogs kyi anm mkha' 'di // gser gyi
nam mkha' g.yu mig can // rin chen lnga dang dar snas brgyan // sna dbang ngo bo yul
dri mtshon // don dang yon tan de ltar mig // lho phyogs lha 'dre thams cad la // sna yi
dbang po'i glud du 'bul // sna dbang gnod pa bzlog par bgyi // // hūm nub kyi phyogs
kyi nam mkha' 'di // zangs kyi nam mkha' zangs mig can // rin chen lnga dang dar
snas brgyan // lce dbang ngo bo yul ro mtshon // don dang yon tan de ltar mig // nub
phyogs lha 'dre thams cad la // (4r) / lce yi dbang po'i glud du 'bul // lce dbang gnod
pa bzlog par bgyi // // hūm byang gi phyogs kyi nam mkha' 'di // lcags kyi nam mkha'
zangs mig can // rin chen lnga dang dar snas brgyan // rna dbang ngo bo yul sgra
mtshon // don dang yon tan de ltar mig / byang phyogs lha 'dre thams cad la // rna ba'i
dbang po'i glud du 'bul // rna dbang gnod pa bzlog par bgyi // // hūm dbus kyi phyogs
kyi nam mkha' 'di // dung gi nam mkha' mthing mig can // rin chen lnga dang dar snas

brgyan // mig gi yul dbang ngo bo la // gzungs dang reg bya'i denyid mtshon // don
dan gyon tan de ltar lags // dbus phyogs lha 'dre thams cad la // mig gi dbang po'i glud
du 'bul // mig lus gnod pa bzlog par bgyi /

Bibliográfia

Tibeti források⁵⁴¹

Az MTA Könyvtára Keleti Gyűjteményének tibeti szövegei⁵⁴²

Klong chen rab 'byams pa Dri med 'od zer (1308-1364)

Sku lnga'i rgyal mdos, Tib. 644.102

Kṣānti *bhikṣu*

God kha gcod thabs, Tib. 502.10

Dkon mchog yar 'phel

Dur kha 'chi bzlog pa'i thabs, Tib. 538.18.3

Bka' 'gyur pa

Sher snying gi 'chi bslu, Tib. 603.8

Gu ru chos dbang (1212-1270)

Kha 'bar ma dkar nag khra gsum gnas skas [!] *brag nas chos dbang rin po che gdan drangs*, Tib. 644.91

Kha 'bar ma dkar mo'i gtor ma la brten nas bar chad bzlog pa'i cing 'chi bslu'i tshul, Tib. 528.13.1

Kha 'bar ma la brten nas 'chi pa bslu zhing bar chad bzlog pa'i thabs, Tib. 527.44.1

Grags pa bshad sgrub (Co ne ~, 1675-1748)

Bdud bzhi'i dpung las rgyal bar byed pa'i brgya zhi'i cho ga 'Chi bdag kun bzlog, Tib. 620.3.5

Lo glud du grags pa'i lo rim sde brgyad spyi mchod char 'bebs ser bsrung ba dang bcas pa, Tib. 511.16

Lo zla spar sme sogs kyi bgegs sel spyi bcos, Tib. 644.90

Dga' rab rdo rje

Rus sbal gyi shin bsdu pa, Tib. 538.7.3

Dge legs rgya mtsho

Gza'i nad pa rnams gyis phan man ngag, Tib. 629.1

Ngag dbang dkon mchog

Klu chen brgyad kyis [!] *mdos Klu gdon sel ba*, Tib. 637.5

Ngag dbang mkhas grub (Urga chos rje, 1779-1838)

---

⁵⁴¹ A tibeti források a tibeti ábécé szerinti betűrendben szerepelnek.

⁵⁴² Az egyes tételek leírását ld. Orosz 2008–2010.

Rgyal po 'i sde lnga rgyal gsol Dregs pa 'i re bskong (= re ba skong) byed, Tib. 644.34
 Ngag dbang bstan 'dzin 'phrin las (Skyi shod ~, 1639-1682)
Brgya bzhi 'i cho ga Bklags pas don grub, Tib. 521.12
 Ngag dbang blo bzang rgya mtsho (V. Dalai Lama, 1617-1682)
Ma mo 'i mdos glud gtong lugs legs par rgyal dbang mchog gis mdzad pa, Tib. 532.13
 Ngag dbang blo bzang bstan pa 'i rgyal mtshan
*Gshin po 'i sbyangs chog gi le lag Sri can sbubs gshin (=gshig) gis [!] dams [!] pa Me
 rlung tsha ngar*, Tib. 521.1
 Ngag dbang tshe ring (Bi chi ge chi chos rje, 19. sz.)
Bse rag 'byung po 'i gnod pa zhi bar byed pa 'i thabs zab mo, Tib. 528.11
 Jaya Paṇḍita (Blo bzang 'phrin las, 1642-1708/1715)
Glud gtor gtong tshul, Tib. 237.17.12, Tib. 534.10
 'Jam dpal (Mnga' ris pa ~)
Pad dkar zhal lung gi lo nag dang zla nag dang dus nag gi sgribs tshul gyi mdos, Tib.
 644.97
 'Jam dbyangs grags pa
Dpal ldan lha mo 'i bzlog bsgyur Dgra bo 'i stobs 'phrog, Tib. 618.2
 Bstan pa 'i sgron me (*alias Śāsanadīpaṃ*, Halha chos mdzad bla ma, 20. sz.)
Sa bdag 'khrugs sel snang brgyad kyi mdos chog Snang srid dbang sdud, Tib. 542.5
 Dam tshigs rdo rje (Halha Brag ri ~?, 1781-1855)
*Rje btsun seng ge sgra la bten pa 'i khu dang sa bdag gi gdon 'grol gyi cho ga nyer
 bsdus Nad gdon kun sel phan bde 'i bdud rtsi*, Tib. 528.12
 Nāgārjuna
Dur kha 'chi bzlog, Tib. 537.14
 Padmasambhava
Cīm nélkül, Tib. 504.1
*Kha 'bar ma dkar mo 'i gtor ma la brten nas bar chad bzlog cing 'chi ba 'i bslu ba 'i
 tshul*, Tib. 522.15
Mkha' 'gro sde lnga sgo nas mngal skeg nad sel pa 'i mdos cho ga, Tib. 518.4
Mkha' 'gro sde lnga 'i mngal mdo (=mdos), Tib. 629.2
*Gu ru padma 'byung gnas kyis mdzad pa 'i rgya nag nas 'byung ba 'i 'phur lto zhe
 drug* Tib. 527.17, Tib. 528.1, Tib. 528.21
Rgyal mdos, Tib. 525.1

Rgyal mdos sdus pa, Tib. 644.66
Spyi klu chen spyi mdos, Tib. 517.14
Bai har rgyal po 'i sgo nas srog glud gtor tshul, Tib. 644.38
Gtsug gtor [!] phyogs bzhi gru bzhi, Tib. 386.16
Lo rgan drug cu bcos thabs, Tib. 644.107
Sa sgo gnam sgo bcos bto (=gto), Tib. 513.12
Sa sgo gnam sgo bcos thabs, Tib. 361.17
Sa bdag klu bdud gyi gdon 'grol, Tib. 644.106, Tib. 644.112
Slob dpon padma 'byung gnas mdzad pa 'i snyigs dus 'gro pa 'i don du gtsug gtor phyogs bzhi gru bzhi bcos thabs bya tshul, Tib. 525.16
Slob dpon padma ga ra 'i thugs kyi nying khu mdos chog sna tshogs blto sgro sa ma ya bsgyur chen dga' ba 'i ltad mo, Tib. 614.22
Gsang ba mdos bcu las blang ba 'i matram brten pa 'i ma mo khrag mdos, Tib. 538.17
U rgyan padmas lha 'dre srog glud gtong ba 'i thabs, Tib. 538.7.2
 Brag ri yongs 'dzin rdo rje 'chang (= Halha Dam tshig rdo rje?)
Dpal ldan lha mo 'i mdos glud, Tib. 637.4
 Blo che
Mahā gser gyi rus sbal khra bo 'i lto 'i cho ga lhan thabs, Tib. 629.7
 Blo bzang
Mkha' 'gro ma sengge gdong pa can gyis grib sel, Tib. 516.8
 Blo bzang dge 'dun rgya mtsho
Mig nad thams cad rab tu zhi bar byed pa 'i mdos glud, Tib. 634.25, Tib. 635.11
 Blo bzang rgyal mtshan
Gshin rjes chos kyi rgyal po brten pa 'i 'chi bslu ba 'i thabs mchog, Tib. 516.15
 Blo bzang chos kyi rgyal mtshan (I. Paṇ chen Lama, 1570-1662)
Byis pa 'i gdon chen bco lnga 'i mdos Khyer bde kun phan, Tib. 525.2.1
'Phags pa klu sgrub snying po 'i mdzad pa gnyen po 'i klu mdos, Tib. 636.13
Brgya bzhi 'i cho ga ji ltar bya ba 'i tshul Phan bde 'i 'byung gnas, Tib. 195.20
 Blo bzang chos kyi nyi ma (III. Thu'u bkvan, 1737-1802)
Cím nélkül Tib. 534.4.2
Kha 'bar ma dkar nag khra gsum gyi gtor ma 'i cho ga Klag pas don grub, Tib. 508.15.1, Tib. 542.1

Glud gtor gyi cho ga Kun phan 'dod 'jo dang Rgyal rdzongs lag tu blang bde, Tib. 542.9
Rgyal po sde lnga rgyal rdzons lag tu blang bde ba, Tib. 644.81
Rgyal rdzongs lag tu blang bde, Tib. 542.9.2
Rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas grib sel bya tshul Nor bu ke ta ka, Tib. 351.9, Tib. 631.9
Rta mgrin gsang sgrub kyi chos skor las ~
     dkar nag kha mchu chod tshul Rnon [!] dang spu gri, Tib. 644.108
     glud chog Mchog sbyin rgya mtsho, Tib. 351.17
     rgyal mdos kyi cho ga Ngo mtshar sgyu ma'i mchod sbyin, Tib. 351.18
     rgyal rdzongs mdor bsdus su bkod pa, Tib. 538.7.1
     rgyal rdzongs bya tshul Gnod 'tshe kun sel, Tib. 351.8, Tib. 534.4.1
     'chi blu dang 'brel ba'i brtan bzhugs 'bul tshul Rdo rje'i srog shing, Tib. 351.4
     'chi blu bya tshul 'Chi bdag g.yul ngo bzlog pa'i dpa' bo Tib. 351.5
     btsan mdos gtong tshul Dregs pa mig bsgyur gyi ltad mo, Tib. 351.19
     bla blu'i cho ga Rin chen srog gi chad mthud, Tib. 351.7, Tib. 537.5, Tib. 537.30
     phyugs glud gtong thabs 'Byung po tshim byed, Tib. 351.10, Tib. 603.19, Tib. 644.76.1
     byis pa'i gdon la glud gtor gtong tshul Bdud rtsi'i yo lgo, Tib. 351.11, Tib. 644.88
     sha brgya zan brgya'i cho ga Dga' bde'i dpal ster, Tib. 508.14, Tib. 516.18
Nad bdag stobs 'joms kyi cho ga 'khyer bde bar bkod pa Kun phan bdud rtsi'i zeg ma, Tib. 351.20, Tib. 534.8
Spar kha khon gyi bcos thab, Tib. 540.10
Btsan mdos gtong tshul Dregs pa mig bsgyur gyi ltad mo, Tib. 351.19
 Blo bzang bstan 'dzin rab rgyas (V. Góbi No yon hug thu, 1803-1856)
     Sengge gdong can ma'i dkar nag byad kha mi kha dgra bzlog pa'i cho ga, Tib. 644.101
 Blo bzang thub bstan 'jigs med rgya mtsho (IV. Halha Rje btsun dam pa, 1775-1813)
     Grva lnga'i dkar po sgron me, Tib. 644.56.1
 Blo bzang nor bu shes rab (*alias* Sumatimañiprajñā, 1667-1737)
     Brgya bzhi'i cho ga Bdud las rnam rgyal, Tib. 358.11

Myur mdzad ye shes kyi mgon po phyag drug pa'i thugs dam bskang pa'i mdos kyi cho ga Bar chad kun sel, Tib. 354.24

Blo bzang dpal mgon

Sgrol ma nyer gcig gi sgo nas bzlog sgyur byed pa'i cho ga, Tib. 537.3

Rnam rtog gi btags pa'i gnod pa'i rigs bzlog rgyal po Ye shes rdo rje, Tib. 603.4

Phyag na rdo rje'i sgo nas bzlog bsgyur, Tib. 526.40

Blo bzang dpal ldan ye shes (III. Paṇ chen Lama, 1738-1780)

Chos skyong dregs lcām dral gyi mdos chog Yid bzhin dbang rgyal klu dbang gtsug gi nor bu, Tib. 633.24

Gtsug tor nag po chen po'i bzlog bsgyur Gnam lcags rdo rje, Tib. 522.20

Blo bzang mtshams mchog

Mi kha dgra mchu gto nag mdo, Tib. 636.2

Mgon po'i mi kha dgra mchu, Tib. 644.64

Blo bzang zhi ba (Shi re ge thu chos rje, szül. 17. sz.)

Dpal ldan dmag zor ma la brten pa'i mdos glud Phan bde'i 'byung gnas, Tib. 644.65

Ye shes dpal 'byor (Sum pa mkhan po, 1704-1788)

Rtsis gzhung khung bzlog, Tib. 362.2

Shes rab'od zer

Mgon po'i sgo nas 'chi bslu bzlog byed tshul, Tib. 644.42

Sumatidharmavajra/Sumativajra

Rta mgrin gsang sgrub kyi sgo nas lha pa nag po'i bcos thabs Glo bur gnod 'tshe kun sel, Tib. 517.12

Dpal rdo rje 'jigs byed kyi sgo nas lha ba nag po bcos thabs bya tshul Gnod 'tshe kun sel, Tib. 522.17.1

Sumatisiddhi

Dpal ldan lha mo re ma ti'i sgo nas grib sel bya tshul Sprin bral nyin byed, Tib. 644.72

Bsod nams rgya mtsho (III., Dalai Lama, 1543-1588)

Panytsa rakṣa'i bzlog bsgyur bcos thabs, Tib. 644.31, Tib. 644.73.2

A cir bi ba ra smin

Dpal dur khrod bdag po'i bzlog bsgyur Dgra bgegs tshar gcod, Tib. 533.4

A p oka Su ma ti dharma ta lis dza la banti

Lha nag chen po'i mdos glud, Tib. 644.33

Ismeretlen szerzőjű művek

Skeg 'phrod bcos thabs rim gro sna tshogs rnam Rtogs dpung 'joms, Tib. 328.1

Klu btsan don grol, Tib. 644.111

Klu btsan gdug pa 'gras pa'i nad pa gdon, Tib. 640.110

Kha mchu nag po mi kha dgra chu [!] dgra la phur bzlog, Tib. 644.68

Khro rgyal sme brtsegs pa'i sgo nas grib sel cho ga, Tib. 644.62

Mkha' 'gro grib sel, Tib. 636.11

Gu ru padma 'byung gnas kyi sgo nas btsan mdos bcos thabs, Tib. 518.16

Gu ru padma 'byung gnas mdzad pa rgya nag nas 'byung ba'i 'phur lto zhes [!] drug pa, Tib. 528.21

Gu ru padma 'byung gnas kyi mdzad pa'i rgya nag nas 'byung ba'i 'phur lto zhe drug, Tib. 528.1

Glud byin rlabs Sngags drug phyag rgya drug gi byin gyis brlabs Mdos gtor ma'i byin brlabs, Tib. 644.78

Grva lnga grib sel, Tib. 644.73.1

Grva lnga'i mar me'i nag 'bar pa'i tshul, Tib. 362.7

Dgu mig gis [!] bcos thabs, Tib. 530.5

Mgon po la brten pa'i glud rdzongs 'Gal rkyen phyir bzlog, Tib. 636.12

Rgya gar sha bzlog, Tib. 538.7.5

Rgya yi lo dkar ha sha'i mdos bcos, Tib. 522.7

Rgyal po sku lnga chos skyong rdo rje legs pa'i srog blud, Tib. 644.86

Rgyal po glud rdzongs, Tib. 644.67

Rgyal po dpe dkar mdos, Tib. 644.49

Rnga mong gi glud gtong, Tib. 533.3

Rnga mong thang bzlog nad rigs bzhi brgya rtsa bzhi bzlog ltas ngan god kha zhi bar [!], Tib. 644.10

'Jam dpal gshin rje gshed kyi sgo nas Gnas lung gi cho ga'i le lag Sri can sbubs bshig gis man ngag Rdo rje'i tho ba zhes bya ba Spu grir [!] mtshon cha, Tib. 538.18.4

Rta mgrin gyi sgo nas srog glud, Tib. 644.54

The'u rang 'kar (!) po'i bcos thabs dbu, Tib. 506.13

The'u rang gi bcos thabs, Tib. 644.83

The'u rang spun dgu'i bzlog mdos, Tib. 518.2

The'u rang bsen mo sgrog la 'phen, Tib. 527.34
Mthun gsum ngan 'bras bcos thab, Tib. 644.36
Gdugs dkar gyi sgo nas ltas ngan sel thabs, Tib. 634.23
Gdugs dkar gyi can gyis mngon rtogs dang dgu mig bcos pa'i thabs lag len dang bcas pa, Tib. 533.7
Gdugs dkar mo cos [!] thabs, Tib. 644.103
Gdon chen bco lnga'i byis pa'i glud mdos, Tib. 527.41
Bdud gdon sog kyi gzugs bzo tshul la so so'i byed cho ga, Tib. 629.13.2
Bdun zur bcos thabs, Tib. 644.58
Mdos kyi cha lag mchod chen nyi shu rtsa lnga'i zhus lan, Tib. 542.13
Mdos kyi byin rlabs bsdus pa, Tib. 527.46
Mdos chog sna tshogs la byung ba'i rlung rta bskyed pa'i mdo (=gto) chog, Tib. 526.39
Mdos rnams kun gyi shul lus pa'i gdon grol bya tshul, Tib. 526.38
Gnam sgo bcod [!] pa, Tib. 644.55
Rnam rtog gi btags pa'i gnod pa'i rigs bzlog rgyal po Ye shes rdo rje, Tib. 603.4
Snang brgyad bcos (=bcos thabs) Nyes pa kun sel, Tib. 538.8
Panytsa rakṣa'i srog glud bcos thabs, Tib. 644.56.2
Panydza grva lnga'i grib sel, Tib. 644.40
Dpal phyag na rdo rje grib sel, Tib. 644.77
Pha dam pa gdams ngag dang byis pa'i srog glud bya tshul, Tib. 527.42
'Phags pa bya khyung nag po'i bzlog bsgyur, Tib. 644.30
Phyag na rdo rje'i sgo nas grib sel, Tib. 644.63
Bag rtsis bcos thabs Gser gyi lde mig, Tib. 522.11
Bur pa'i gdon chen bco lnga bcos thabs, Tib. 644.53
Bya rgyal bya glag gi bcos thabs, Tib. 510.19
Bya 'dre bcos thabs, Tib. 614.28.1
Bya gzugs dang bcas byis pa'i chung gi mdos glud, Tib. 530.23
Byis pa'i gdon gyi byabs khrus gsol, Tib. 522.8, Tib. 527.43
Byis pa'i gdon chen bco lnga'i glud bsngo, Tib. 534.1
Byis pa'i gdon chen bcvo lnga la glud bcos thabs, Tib. 591.7
Byis pa'i srog glud, Tib. 644.61
Bla bslus 'bod mdo, Tib. 502.16
Dbul phongs sdug bsngal sel ba'i mdos, Tib. 630.7

Mar me nag po 'bar ba'i tshul, Tib. 511.7
Mi kha bra mchu glud mdos khrom sgyur dang bcas pa, Tib. 603.1
Mi kha bram mchu 'i blud (!) khrom rgyur (!) dang bcas pa, Tib. 644.89
Mi phyugs kyi glud g.yang [!] snying gi cho ga bgrigs cha lags [/], Tib. 644.75
Mi srog glud, Tib. 365.46
Mo 'dre kha bsgyur, Tib. 603.2
Mo bdre [!] kha gyur, Tib. 644.100
Myur mdzad ye shes kyis mgon po phyag drug pa'i sgo nas grib sel, Tib. 644.48
Sme ba gnyis nag gi bcos thabs, Tib. 644.76.2
Btsan mdos bcos thabs, Tib. 644.17.1
G.yang gi bzo rdol bcos thabs, Tib. 644.35
Ye shes mkha' 'gro ma'i grib sel, Tib. 362.3
Rin chen blud, Tib. 636.10
Rlung rta gis [!] bcos thabs, Tib. 644.47
Sha brgya zan brgya, Tib. 629.15
Sha ru btsan mdos, Tib. 520.1
Shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i snying po'i bcos thabs, Tib. 644.57
Gshin rje'i sgo bcod, Tib. 520.50
Sa bdag gdan bcos, Tib. 603.12
Srog glud, Tib. 362.5
Bsrung ba lnga'i sgo nas mar me dkar nag bskor chog Gnod 'tshe kun sel, Tib. 542.3
Lha chen tshangs pa dkar po la brten pa'i glud rdzongs Bar chad kun sel 'chi med dpal ster, Tib. 636.5
U rgyan slob dpon pad ma 'byung gnas kyis mdzad pa'i rdzu 'phrul gyi phur lto brgya rtsa ba rgya nag nas byung ba, Tib. 331
 Cím és szerző nélküli művek: Tib. 525.2.2, Tib. 527.17

Egyéb klasszikus tibeti források és szótárak

Karma Chags med gsung 'bum = *Mkhas grub karma chags med kyi gsung 'bum*. Vols. 1-60. Gnás mdo gsang sngags chos 'phel gling gi dpe rnying nyams gso khang: [Nang chen rdzong]. [2010.] (TBRC W1KG8321)⁵⁴³

⁵⁴³ A másodlagos tibeti források többsége digitálisan elérhető a Buddhist Digital Resource Center adatbázisában (ld. www.tbrc.org). Ezek katalógusszámát a művek után zárójelben megadtam.

Kun dga' blo gros 2008 = *Sa skya pa Kun dga' blo gros kyi bka' 'bum*. Vols. 1-6. Kathmandu: Sa skya rgyal yongs gsung rab slob gnyer khang. 2008. (TBRC W1KG1880)

Bka' 'gyur (Lhasa ed.). A *Bka' 'gyur* lhasai 100 kötetes kiadása 1934-ből. (TBRCW26071)

Grags pa rgyal mtshan 2007 = *Grags pa rgyal mtshan gyi gsung 'bum*. Vols. 1-5. (= *Mes po'i shul bzang*, vols. 10-14). Pe cin: Krung go'i bod rig pa dpe skrun khang. 2007. (TBRC W2DB4569)

Grags pa bshad sgrub gsung 'bum = *Co ne grags pa bshad sgrub kyi gsung 'bum*. Vols. 1-18. krung go'i bod rig pa dpe skrun khang: Pe cin. 2009.

Rgyud stod grwa tshang gi chos spyod = *Gsang chen rig 'dzin gyi sde chen po dpal ldan stod rgyud grwa tshang gi gsung rgyun chos spyod nyer mkho 'ga' zhis phyogs gcig tu bkod pa yid 'phrog nor bu'i do shal*. The collected ritual texts used in the rgyud-stod grwa-tshan. Vols. 1-5. Rgyud-stod Tantric College: Tenzin Gang. 1975-1977

Rnying ma'i rgyud 'bum = *The mtshams-brag manuscript of the Rnyin ma rgyud 'bum*. Vols. 1-42. Thimphu: National Library, Royal Government of Bhutan. 1982. (TBRC W21521)

Gter chen rdo rje gling pa'i zab chos phyogs bsdebs. Vol. 1-14. Khenpo Shedup Tenzin - Lama Thinley Namgyal: Kathmandu. 2009.

Gto 'bum = *Mdos chog nyer mkho'i rigs phyogs gcig tu bsdebs pa dgos 'dod kun 'byung*. Kunsang Topgay: Thimphu. 1978.

Mdos 'bum dge. Kiadási év és hely nélkül.

Rdo rje thogs med 1978 = *The collected revelations (gter chos) and writings of Rdo-rje-thogs-med*. Vols. 1-6. Kalimpong Dupjung Lama. 1978. (TBRC W21854).

Brda dag = *Dge bshes chos kyi grags pas brtsams pa'i brda dag ming tshig gsal ba*. Pecin: Mi rigs dpe skrun khang. 1957.

Bla ma dgongs 'dus 2006 = *Gter chen sangs rgyas gling pa'i bla ma dgongs pa 'dus pa*. Vols. 1-14. Kathmandu: Palri Parkhang. 2006. (TBRC W01CT0060)

Bla ma dgongs 'dus 1981 = *Bla ma dgons 'dus : a complete cycle of buddhist practice*. Vols. 1-18. Paro: Lama ngodrup and Sherab Drimey. 1981-84 (TBRC W23445)

Man ngag bka' rgya ma = *Man ngag zab mo kun gyi snying khu bsdus pa dar mo sman rams pa'i gdams ngag bka' rgya ma* (*Bod kyi gso ba rig pa'i gna' dpe phyogs bsgrigs dpe tshogs*, vol. 32). Pe cin: Mi rigs dpe skrun khang. 2006.

Tshigs mdzod = *Bod rgya tshig mdzod chen mo*. Vols. 1-3. Pecin: Mi rigs dpe skrun khang 1985.

Ratna Gling pa gsung 'bum = *Collected rediscovered teachings of Ratna-gling-pa*. Vols. 1-19. Darjeeling: Taklung Tsetrul Pema Wangyal. 1977-79 (TBRC W21730)

Rin chen gter mdzod = *Rin chen gter mdzod chen mo: a reproduction of the Stod lung Mtshur phu redaction of 'Jam mgon kong sprul's great work on the unity of the gter-ma traditions of Tibet, with supplemental texts from the Dpal spungs redaction and other manuscripts*. Vols. 1-111. Ngodrup and Sherab Drimay: Paro 1976-1980. (TBRC W20578)

Gsang ba ye ses kyi chos skor = *Gsang ba ye ses kyi chos skor : extraordinary teachings from the cycle devoted to the Dakini Guhyajñana*. Vols. 1-16. New Delhi: Sanje dorje. 1974-1976.

Sle lung gsung 'bum = The collected works (*gsung 'bum*) of Sle-lun rje-drun Bzad-pa'i-rdo-rje. Vols. 1-13. T. Sonam - D.L. Tashigang: Leh. 1983-1985 (TBRC W22130)

Gsang ba ye ses kyi chos skor: Extraordinary teachings from the cycle devoted to the Dākinī Guhyajñāna. vols. 1-16. Sangje Dorje: New Delhi, 1974–76 (TBRC W9209)

Ótibeti források

P.T. = Pelliot tibétain (<http://idp.bl.uk/>, utolsó hozzáférés 2018. december 5.)

P.T. 239

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=943310588;recnum=58632;index=1

P.T.1040

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=17013214012;recnum=86385;index=1

P.T.1047

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=17022138711;recnum=86392;index=1

P.T. 1051

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_v.a4d?uid=1702666779;recnum=86396;index=1

P.T.1055

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_v.a4d?uid=17029104411;recnum=86400;index=1

P.T.1060

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_v.a4d?uid=17033521110;recnum=86405;index=1

P.T.1073

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=17035711710;recnum=86418;index=1

P.T.1134

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=17038040613;recnum=86479;index=1

P.T.1285

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_v.a4d?uid=944401888;recnum=86630;index=1

ITJ = Indian Office Library Tibetan J (<http://idp.bl.uk/>, illetve: <http://otdo.aa-ken.jp/>, utolsó hozzáférés 2018. december 5.)

ITJ 419

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=1704908348;recnum=5271;index=1

ITJ 420

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=17056597110;recnum=5272;index=1

ITJ 569

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=17058662510;recnum=5421;index=1

ITJ 570

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=1706288498;recnum=5422;index=1

ITJ 734

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_v.a4d?uid=17071551313;recnum=5586;index=1

ITJ 735

Átírás: http://otdo.aa-ken.jp/archives.cgi?p=ITJ_0735

ITJ 738

http://otdo.aa-ken.jp/archives.cgi?p=ITJ_0738

ITJ 740

http://otdo.aa-ken.jp/archives.cgi?p=ITJ_0740

ITJ 744

http://idp.bl.uk/database/oo_scroll_h.a4d?uid=1710613679;recnum=5597;index=1

Szakirodalom

Barnett, R. 2012. „Notes on Contemporary Ransom Rituals in Lhasa”. In Buffetrille K. (ed.) *Revisiting Rituals in a Changing Tibetan World*. Brill’s Tibetan Studies Library, vol. 31. pp. 273-374. Leiden: Brill.

Bellezza, John Vincent. 2010. „gShen-rab Myi-bo – His life and times according to Tibet's earliest literary sources”. *Revue d'Études Tibetaines*, 19. pp. 31–118.

Bentor, Yael. 1996. *Consecration of Images and Stūpas in Indo-Tibetan Tantric Buddhism*. Leiden: Brill.

Berounsky, Daniel. 2015. „Dialogue between the priest and the Deer”. In: Havnevik, H. – Ramble, Ch. (eds.), *From Bhakti to Bon – Festschrift for Per Kvaerne*, pp. 97-112. Oslo: Novus Press.

Blezer, Henk. 2011. “It all happened in Myi Yul Skyi Mthing: a crucial nexus of narratives pointing at the proto-heartland of Bon?” In: McKay, A. – Balikci-Denjongpa, A. (eds.), *Buddhist Himalaya: Studies in Religion, History and Culture*, vol. 1, pp. 157–78. Gangtok: The Namgyal Institute of Tibetology.

Bethlenfalvy, G. 2015. „Four Times Hundred Offerings which Rescue us from the *Bdud* (*Brgya bzhi cho ga bdud las rnam rgyal*)”. In: Ramble Ch. – Roesler U. (eds.) *Tibetan and Himalayan Healing an Anthology for Anthony Aris*. pp. 35-42. Kathmandu: Vajra Publications Nepal.

Beyer, Stephan V. 1978. *The cult of Tārā: magic and ritual in Tibet*. Berkeley (Calif.) Los Angeles, London: University of California Press.

Blondeau, Anne-Marie. 1990. „Questions préliminaires sur les rituels mdos”. In: Meyer, F. (éd.), *Tibet. Civilisation et société. Colloque organisé par la Fondation Singer-Polignac à Paris, les 27, 28, 29 avril 1987*, pp. 91–107. Paris: Fondation Singer-Polignac, Éditions de la Maison des Sciences de l'homme.

Blondeau, Anne-Marie. 2000. „The mKha' klong gsang mdos: Some Questions on Ritual Structure and Cosmology”. In: Karmay, S. G. – Nagano, Y. (éd.), *New Horizons in Bon Studies*, (« *Bon Studies* » 2), pp. 249–287. Osaka: National Museum of Ethnology

Blondeau, Anne-Marie. 2008. *Le Réseau des mille dieux-démons: mythes et classifications*, *Revue d'Études Tibetaines*, 15, pp. 199–250.

Blondeau, A.M. – Karmay, S. G. 1988. „Le cerf a la vaste ramure: en guise d'introduction”. In: *Essais sur le rituel*, vol. I, pp. 119–146. Louvain, Paris: Peeters.

Csoma de Kőrös, A. 1834. *Essay towards a Dictionary, Tibetan and English*. Calcutta: Baptist Mission Press.

Das, S. Ch. 1902. *A Tibetan-English Dictionary with Sanskrit Synonyms*. Calcutta: Bengal Secretariat Book Depot.

Dollfus, Pascale. 1994. „Porte de la terre, porte du Ciel, un rituel de rançon au Ladakh”. In: Kvaerne, P. (ed.), *Tibetan Studies. Proceedings of the 6th Seminar of the International Association for Tibetan Studies. Fargennes 1992*. I, pp. 178–196. Oslo: Institute for Comparative Research in Human Culture.

Eimer–Tsering 1973. Eimer H. – Tsering P.. „T'e'u rang mdos ma”. In: Rudolf Kaschewsky, R. – Sagaster, K. – Weiers, M. (eds.), *Serta Tibeto-Mongolica: Festschrift für Walther Heissig zum 60. Geburtstag am 5.12.1973*. pp. 47–96. Wiesbaden: Harrassowitz.

Hidas, Gergely. 2013. „Rituals in the Mahāsāhasrapramardanasūtra”. In: Mirnig, N. *et al.* (eds.), *Puṣpikā: Tracing Ancient India through Texts and Traditions. Contributions to Current Research in Indology*, pp. 225–240. Oxford: Oxbow.

Jäschke, H. A. 1881. *A Tibetan-English Dictionary, with special reference to the prevailing dialects, to which is added an English-Tibetan Vocabulary*. London and Henley: Routledge & Kegan Paul.

Karmay, S. G. 1998a „The Origin Myths of the First King of Tibet as Revealed in the Can Inga”. In: Karmay, S. G. *The Arrow and the Spindle. Studies in History, Myths, Rituals and Beliefs in Tibet*. pp. 282–309. Kathmandu: Mandala Book Point.

Karmay, S. G. 1998b. „The Soul and the Turquoise, Ritual for Recalling the bla”. In: Karmay, S. G. *The Arrow and the Spindle. Studies in History, Myths, Rituals and Beliefs in Tibet*. pp. 310–338. Kathmandu: Mandala Book Point.

Karmay, S. G. 1998c. „A General Introduction to the History and Doctrines of Bon”. In: Karmay, S. G. *The Arrow and the Spindle. Studies in History, Myths, Rituals and Beliefs in Tibet*. pp. 104-156. Kathmandu: Mandala Book Point.

Karmay, S. G. 1991. „L’homme et le boeuf: le rituel du glud (rançon)”. *Journal Asiatique*, 299, pp. 327–381.

Kelényi, B. 2002. „The Myth of the Cosmic Tortoise according to the late Astrological Tradition”. In: Ardussi J. – Blezer H. (eds.) *Impression of Bhutan and Tibetan Art. Tibetan Studies III. PIATS 2000: Tibetan Studies. Proceedings of the Ninth Seminar of the International Association for Tibetan Studies*. pp. 69-90. Leiden – Boston – Köln: Brill.

Kelényi, B. 2012. „Analysis of a mdos ritual text connected with the rlung rta tradition”. In Ramble Ch. – Sudbury J. (eds.) *This World and the Next: Contributions on Tibetan Religion, Science and Society*. (= *Beiträge für Zentralasienforschung*, Bd 27.). pp. 177–196. Andia: International Institute for Tibetan and Buddhist Studies.

Kelényi, B. 2013. *A szél-paripa emelkedjék! A tibeti buddhista imázszló kultusza*. Bibliotheca Hungarica artis Asiaticae 3. Budapest: Iparművészeti Múzeum.

Kvaerne, P. 1985. *Tibet. Bon religion. A Death Ritual of the Tibetan Bonpos*, Leiden: E. J. Brill.

Lessing, F. 1942. *Yung-ho-kung. An Iconography of the Lamaist Cathedral in Peking, with notes on Lamaist mythology and cult*. (= *Reports from the Scientific expedition to the North-Western provinces of China under the leadership of Dr. Sven Hedin*, 18.). Stockholm.

Lessing, F. 1951. *Calling the Soul: A Lamaist Ritual*. Berkeley: University of California Press.

Lin, Shen-yu. 2005a. *Mi pham's Systematisierung von gTo-Ritualen* (= *Beiträge zur Zentralasienforschung*, Bd. 10). Halle (Saale): International Institute for Tibetan and Buddhist Studies.

- Lin, Shen-yu 2005b. „Tibetan Magic for Daily Life: Mi pham's Texts on *gTo*-rituals”. In: *Cahiers d'Extrême-Asie*, 15, pp. 107-125.
- Lin, Shen-yu 2013. „The Fifteen Great Demons of Children”. In: *Revue d'Études Tibétaines*, 26, pp. 5-33.
- Lin, Shen-yu. 2007. „The Tibetan Image of Konfucius”. *Revue d'Études Tibétaines*, 11, pp. 105–129.
- Lin, Shen-yu. 2010. „Pehar: A Historical Survey”. In: *Revue d'Études Tibétaines*, 19, pp. 5-26.
- Maurer, P. 2009. „Sa bdag and the Tortoise. A survey of the Tradition of Geomancy in Ladakh”. In: Bray, J. – de Rossi Filibeck, E. (eds.), *Mountains, Monasteries and Mosques. Recent Research on Ladakh and the Western Himalayas. Proceedings of the 13th Colloquium of the International Association for Ladakh Studies*. (= *Rivista degli Studi Orientali*, Nuova Serie 80, Supplemento 2). pp. 209–219. Pisa: Serra.
- Mengele, I. 2010: „Chilu (*'Chi bslu*) Rituals for „Deceiving Death”. In Cabezón, J. I. (ed.), *Tibetan Ritual*. pp. 103–129. Oxford – New York: Oxford University Press.
- de Nebesky-Wojkowitz, R. 1956. *Oracles and Demons of Tibet, The Cult and Iconography of the Tibetan Protective Deities*. London: Oxford University Press.
- Orosz, G. 2008–2010. *A Catalogue of the Tibetan Manuscripts and Block Prints in the Library of the Hungarian Academy of Sciences*, vols. I–III. Budapest: Library of the Hungarian Academy of Sciences.
- Payne, R. K. – Witzel, M.. 2016. *Homa variations: the study of ritual change across the Longue durée*. New York: Oxford University Press.
- Sárközi, A. 1987, „A Bon Funeral Rite in Lamaist Mongolia”. In: Heissig, W. – Klimkeit, H.-J. (eds.), *Synkretismus in den Religionen Zentralasiens*. pp. 119–135. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Sárközi, A. 2012. „The Fifteen Demons Causing Child-Disease”. *Acta Orientalia Hung.* 65(2), pp. 223–243.

- Snellgrove, D. L. 1957. *Buddhist Himalaya*. Oxford: Cassirer.
- Snellgrove, D. L. 1967. *The Nine Ways of Bon*. London: Oxford University Press.
- Stein, R. 1939. „Trente–Trois Fiches de Divination Tibétaines”. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, 4(3/4), pp. 297–371.
- Stein, R. 1970. „Un document ancien relatif aux rites funéraires des Bon-po tibétains”, *Journal Asiatique*, 258, pp. 154–185.
- Thomas, F. W. 1957. *Ancient folk-literature from North-Eastern Tibet: introductions, texts, translations and notes*. (= *Abhandlungen der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Klassen für Sprachen, Literatur und Kunst*, 1952/3.) Berlin: Akademie-Verlag.
- Tucci, G. 1949. *Tibetan Painted Scrolls, An Artistic and symbolic illustration of 172 Tibetan paintings preceded by a survey of the Historical, Artistic, Literary and Religious development of Tibetan culture with an article of P. Pelliot on a Mongol edict, the translation of a historical documents and an appendix on the prebuddhistic ideas of Tibet*, vol. II.. Roma: Libreria dello Stato.
- Tucci, G. 1980. *The religions of Tibet*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Waddel, L. A. 1895. *Buddhism of Tibet or Lamaism: with its mystic cults, symbolism and mythology, and its relation to Indian Buddhism*. London: W. H. Allen & Co.